

שבוע פרשת לך לך

(3 - 9 November 2024)

ב' - ח' מרחשון תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׂמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אַךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹד,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי יְיָ שְׁתִּיחָה לָנוּ יְאִמְרֵנָּה
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלִי יְיָ שְׁתִּיחָה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחַרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפּוֹנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשִׁנְיָהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלֶטָה מִפֶּחַ יּוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלֶטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצֵן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נִשְׂאֲתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כַעֲיֵנִי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כַּעֲיֵנִי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹנִים:

תחילת זמן קידוש לבנה, מוצאי שבת, ח' מרחשון

אגרות קודש

ב"ה, ז' מ"ח, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב, בו כותב אודות השידוך שמתעסק בו, ושואל אם מוכרח הדבר שבדוקא הוא בעצמו יכיר המדוברת, נוסף על מה שמכיר אותה עד עתה, וכמו שיש מחבריו אומרים לו בזה, למרות הכתוב בספרים המדברים בענייני מוסר וצניעות.

הנה כיון שהמדוברת דרה בעיר שישנם כמה ת"ח, ובטח גם ידידים, בודאי כמה אופנים על פי התורה והמוסר ישנם להודע ע"ד המדוברת כל אותם העניינים שצריכים להודע, ומובטחים אנו שעי"י קיום הכתוב שמזכיר ג"כ במכתבו, קדושים תהיו, ובלשון חז"ל ורז"ל, קדש עצמך במותר לך, הנה אותו שאומר על עצמו כי קדוש אני מרבה ברכתו ומקדשו הרבה מלמעלה (עיין יומא ל"ט רע"א), ובהצלחה בכל ענייניו ובענין עיקרי כהנ"ל ביחוד.

המורס מהאמור, שאם ישנם איזה פרטים אודות המדוברת שאינם ברורים אצלו, יש לבררם ע"י ידידים וכיו"ב, וזה די ומספיק.

בברכה להוספה בתורה ומצותי' וכהציווי מעליך בקדש ולבשו"ט בכל האמור לעיל,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וצייונים 218
 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 218
 תורה אור 221

אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים 225

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיך 226

אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג 227

אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב 229

אדמו"ר מוהרי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט 230
 לקוטי דיבורים - בלה"ק 231
 רשימת אדמו"ר מוהרי"צ 233
 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ 234

הוספות

- ילקוט לוי יצחק על התורה 49
 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 51
 נביאים וכתובים 179
 עין יעקב - מסכת ברכות 189
 נקודה משיחת קודש מעובדת 236
 חומש לקריאה בציבור 237
 קריאת התורה למנחה בשבת קודש 245
 לוח זמנים 246
 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 247

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה אני הנה בריתי אתך
 ש"פ לך לך, ח' מרחשון ה'תשד"מ 5

התוועדיות

- שיחות יום ג' פרשת לך לך, ד' מרחשון, ה'תשכ"א 10
 יחידות כללית לאנ"ש דירושלים העתיקה ת"ו, כפר חב"ד,
 נחלת הר חב"ד, שליט"א. ב' מרחשון, ה'תשל"ד 16
 שיחת שבת פרשת לך לך, ח' מרחשון, ה'תשד"מ 19

לקוטי שיחות

- פרשת לך לך, כרך כ, ב 37
 פרשת לך לך - ז' מרחשון, כרך כ 44

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת לך לך 52
 לוח לתהלים היומי 79
 תניא יומי 80
 לוח 'היום יום' 93

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 96
 שלושה פרקים ליום 100
 פרק אחד ליום 154
 ספר המצוות 177

לימוד מזהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא מציעא/בתרא 181
 גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא 190
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 218

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר זה מבאר הרבי את התואר שנאמר באברהם אבינו "אב המון גוים",
2 והקשר של תואר זה למצוות המילה. במאמר יתבארו עניינים מופלאים בנוגע
3 למצוות המילה שנצטוו אברהם אבינו – שעניינה הוא המשכת האלקות
4 לישראל דוקא, ובהמשך לזה – "אתה בחרתנו מכל העמים" במתן תורה,
5 ושלימות הענין לעתיד לבוא – כאשר
6 "ילכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל
7 הר ה'". לאידך ביאר את מדרגתם של
8 אומות העולם, נשמותיהם, ענין
9 הגירות, ומצבם לעתיד.

בס"ד. ש"פ לך לך, ח' מרחשון ה'תשד"מ.

(הנחה בלתי מוגה)

1 **אָנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהֵייתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם¹,**
2 **וְיָדוּעַ דִּיּוּק רַבְּנוּ הַזְּקֵן בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל זֶה**
3 **(בְּמֵאמֶר דְּשֵׁנַת תַּקס"ב הַנֶּדְפֵס בְּסֵפֶר הַמֵּאמְרִים**
4 **תַּקס"ב חֶלֶק ב², וּבִנְסַח אַחַר גַּם בְּאוֹר הַתּוֹרָה**
5 **לְאֲדַמּוֹר הַצִּמְח צֶדֶק³, הַכּוֹתֵב שֶׁעֲנָנָן זֶה שְׁמַע**
6 **אֲדַמּוֹר הַזְּקֵן מְמוֹרוֹ הַרְבּ הַמְּגִיד נְשִׁמְתוֹ עֲדוֹן)**
7 **מֵהוּ קָשֶׁר הָעֲנִינִים, דְּכִשְׁיִמּוֹל בְּשֶׁר עָרְלָתוֹ יִהְיֶה**
8 **אֲז אָב הַמּוֹן גּוֹיִם. וְנִקְדַּת הַבְּאוֹר הַמְּבַאֵר**
9 **בְּהַדְרוּשִׁים (בְּהִתְאֵם לְכָל הַנְּסַחָאוֹת) הוּא, דְּהִנֵּה**
10 **אֲבָרְהָם אָבִינוּ הִיתָה מִדְּתוֹ מִדַּת הַחֶסֶד, כְּמִסְפָּר**
11 **בְּמִדְרָשֵׁי רַז"ל⁴ בְּפִשְׁטוֹת, וּבְפָרְט בְּפִנְיִמִיּוֹת**
12 **הָעֲנִינִים, וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁵ שֶׁהָאֲבוֹת הֵן הֵן**
13 **הַמְּרַפְּכָה, וְאֲבָרְהָם הִנֵּה מְרַפְּכָה לְמִדַּת הַחֶסֶד,**
14 **וְכִדְאִיתָא בְּסֵפֶר הַבְּהִיר⁶ שֶׁאֲמַרְהָ מִדַּת הַחֶסֶד**
15 **לְפָנֵי הַקְּב"ה מִיָּמֵי הַיּוֹת אֲבָרְהָם בְּאַרְצָן לֹא**
16 **הִצְרַכְתִּי אָנִי לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתִּי שְׁהָרִי אֲבָרְהָם**
17 **עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ בְּמִקוּמִי. דְּמַהֲלִשׁוֹן מִיָּמֵי הַיּוֹת**
18 **אֲבָרְהָם בְּאַרְצָן, מִשְׁמַע דְּהִיָּנוּ גַם לְפָנֵי שְׁנַמּוֹל.**
19 **וּמִזֶּה מוֹבָן, דְּעֲנִינֵנוּ שֶׁל אֲבָרְהָם הִנֵּה הַמְּשַׁכֵּת**
20 **הַחֶסֶד שְׁלַמְעֵלָה. וּמִטַּעַם זֶה הִיוּ יוֹרְדִים אֲז**
21 **נְשִׁמוֹת גְּבוּהוֹת גַּם לְאֲמוֹת הָעוֹלָם, כִּי הַמְּשַׁכֵּת הַחֶסֶד הִיא עַל יְדֵי הַיְסוּד,**
22 **וְכִינּוֹן שְׂאֲז לֹא נִמּוֹל עֲדוֹן, וְלֹא הִיתָה הַפְּרֻדַּת הָעָרְלָה מִהַיְסוּד (מִהָאֲבָר),**
23 **לְפִיכָף נִמְשָׁךְ הַחֶסֶד גַּם בְּאֵלֶּה הַשְּׂכִימִים לְכַחֲיַנַּת עָרְלָה, הִיָּנוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם.**

(1) פרשתנו יז, ד. (2) ע' תקו. וראה גם שם ע' תקד. מאמרי אדמו"ר הזקן לפרשיות התורה ח"א ע' צג. (3) בראשית כרך ד תשיג, ב. (4) ראה פרש"י ר"פ וירא ד"ה כחום היום. ובכ"מ. (5) ב"ד פמ"ז, ו. בפ"ב, ו. ובכ"מ. (6) הובא בפרדס שכ"ב פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 להסיר עולה והסתר זה מעלינו והיינו ע"י כריתת בשר העולה בגשמיות שהוא
 2 ענין הסתר הנ"ל והעברתו מברית קודש שממנו תוצאת חיים".
 3 והנה בבאור הענין מה שלפני המילה היתה המשכת
 4 נשמות עליונות (צדיקים מפלגים) גם לאמות העולם,
 5 מביא [בנספח אחר מאותו
 6 מאמר⁷] דגמא לזה 1 והנה בבאור הענין מה שלפני המילה היתה
 7 ממתושלח. ומבאר הסיבה לכך 2 המשכת נשמות עליונות (צדיקים
 8 שהביא דוגמא דוקא ממתושלח: ויש 3 מפלגים)
 9 לומר, שצדיקים מפלגים דגמא לזה 4 מאותו מאמר⁷] דגמא לזה ממתושלח. ויש
 10 גופא [=עצמם] הרי זו דגמא 5 שצדיקים מפלגים גופא הרי זו דגמא
 11 מפליאה. פי נוסף לזה שהוא 6 מפליאה. פי נוסף לזה שהוא
 12 חי מספר שנים הגדול 7 הגדול ביותר⁸ כמו שנאמר: "ויהיו כל ימי
 13 מתושלח תשע וששים שנה ותשע 14 מאות שנה" – (969 שנה), שאריכות
 15 ימים כזו הרי זה מורה על 16 המשכת החסד כו' שנמשכה
 17 בעולם קודם מלתו של אברהם, הנה 18 בנוסף לזה פעלתו של מתושלח
 19 היתה לא רק בעצמו אלא גם 20 בכני דורו, בני דור המבול,
 21 שהיו רשעים וכו'. וכידוע 22 שהקב"ה עבב את המבול בז'
 23 ימי אכלו של מתושלח⁹ כמו 24 שנאמר "כי לימים עוד שבעה אנכי
 25 ממטיר על הארץ" אלו שבעת ימי 26 אבולו של מתושלח הצדיק שחס
 27 הקדוש-ברוך-הוא על כבודו ועיכב את 28 הפורענות (רש"י). והינו, דלא רק
 29 שפתיים חיותו בעלמא דין 30 [=בעולם הזה] עבב את המבול,
 31 אלא שגם אחר מיתתו נתעבב 32 בגללו המבול לשבעה ימים,
 33 אף שהיה מצב של פי מלאה 34 הארץ חמס [=גול] גו'¹⁰
 35 ובאפן גרוע יותר מדור 36 הפלגה (פמבאר במאמרי
 37 רז"ל¹¹), ובכל זאת נתעבב 38 בגללו המבול לשבעת
 39 הימים. ועפוב של המבול 40

אני הנה בריתי איתך

ביאור בדרך אפשר

41 היתה (לא רק למטה, אלא) גם בכל סדר ההשתלשלות,
 42 שהרי המבול היה בכל סדר ההשתלשלות – כל דבר הנעשה
 43 בעולמנו משתלשל מהנעשה בעולמות עליונים, בומן המבול היה 'מבול' רוחני
 44 למעלה (ריבוי גשמים – אורות – ללא ערך לעולם, תהו ובהו) ומזה נמשך
 45 המבול למטה. ויתירה מזו, דכל
 46 זמן זה (שנתעבב המבול 47 בגללו) היה מצב שאם ישובו
 48 יהיו גשמי ברכה¹² שכן כתוב
 49 בתהילה "ויהי הגשם על הארץ" שאם
 50 יחזרו בתשובה יהיו אלו גשמי ברכה,
 51 הינו תכלית השלמות דברכה. 52 שמפל זה (מעלותיו של מתושלח)
 53 מוכן אף שלפני מילת 54 אברהם היה ענין נשמות
 55 הגבוהות והמשכת החסד 56 שלמעלה גם באמות העולם
 57 וכו' כמו שנתבאר קודם, כיון שעדיין 58 לא נפרדה ממנו העולה, גם אומות
 59 העולם יכלו לקבל השפעת החסד 60 מאברהם.
 61 וכזה יוכן¹³ מה שדוקא 62 אחרי שנמול אברם נעשה
 63 לאב המון גוים כנאמר בפסוק:
 64 אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון 65 גוים. פי הנה ענין אב המון
 66 גוים הוא שהוא בבחינת אב 67 ומושל ושולט עליהם¹⁴ וכל
 68 חיותם עברה דרכו. ולפני המילה,
 69 מפיון שהיתה המשכת החסד 70 שלמעלה ונשמות הגבוהות
 71 גם לגוים, לאמות העולם,
 72 לכן לא היה לאברם שליטה 73 עליהם כל כך כיון שהשפעת
 74 החסד מלמעלה היתה לכולם בשוה,
 75 ונמשכה גם אליהם. ודוקא 76 פשנמול אברם, ונפרדה
 77 המון גוים הוא שהוא בבחינת אב 78 ומושל ושולט עליהם¹⁴. ולפני המילה,
 79 מפיון שהיתה המשכת החסד 79 שלמעלה ונשמות הגבוהות גם לגוים, לאמות
 80 העולם, לכן לא היה לאברם שליטה עליהם כל כך. ודוקא פשנמול אברם,

(7) סה"מ תקס"ב ע' תקד. (8) בראשית ה, כז. (9) סנהדרין קת, א. הובא ברש"י נח ז, ד. (10) נח ו, יג. (11) ראה רש"י נח יא, ט. (12) ראה רש"י נח ז, יב. וראה לקו"ש חלק כ"ה שיחה א' לפרשת נח. (13) ראה מקומות שבהערה 2. תו"א ריש פרשתנו. (14) ראה גם פרש"י ויגש מה, ח. פרש"י דלקמן הערה 29.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָעֶרְלָה מִן הַבְּרִית שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוּד, וְהֵינּוּ שְׂאֵין אַמּוֹת
 2 הָעוֹלָם מְקַבְּלִים יוֹתֵר מִחֶסֶד שְׁלֹמְעֵלָה כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל, אִזּוֹ
 3 דְּוָקָא נִפְעַל עֲנִין אַב הַמּוֹן גּוֹיִם, שְׂאֲבָרְהֶם הִיָּה בְּבַחֲיַנַּת אָב
 4 וְשׁוֹלֵט וּמוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם.
 5 וְהִנֵּה יֵשׁ עוֹד פְּרוּשׁ בְּעֲנִין אָב
 6 הַמּוֹן גּוֹיִם שֶׁהוּא אָב
 7 לְגֵרִים¹⁵ "שְׁנֹאמֵר לֵאבְרָהֶם: אַב
 8 הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְחַן. הִרִי הוּא אַב כֹּל
 9 הָעוֹלָם כֹּלוֹ שְׁנֹנְסִין תַּחַת כֹּנְפֵי
 10 הַשְּׂכִינָה" (רמב"ם), וְגַם עֲנִין זֶה
 11 (עֲנִין הַגְּרוּת) נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי
 12 הַמִּילָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה
 13 בְּהַמְאָמְרָ¹⁶, דְּהִנֵּה נִתְבְּאֵר
 14 לְעֵיל דְּלִפְנֵי הַמִּילָה הִיָּו
 15 יוֹרְדִים נְשָׁמוֹת גְּבוּהוֹת גַּם
 16 לְאַמּוֹת הָעוֹלָם כְּנ"ל, וּמִטַּעַם
 17 זֶה, לֹא הִיָּה עֲנִין הַגְּרוּת לִפְנֵי
 18 מִילַת אַבְרָם, כִּי מִכִּיּוֹן שְׁגַם
 19 בְּאַמּוֹת הָעוֹלָם הִיָּו נְשָׁמוֹת
 20 הַגְּבוּהוֹת, לְכֵן לֹא הִיָּה לָהֶם
 21 סִבָּה וְרִצּוֹן לְהִתְגַּיֵּר כּו', מֵה
 22 שְׂאֵין בְּן אַחֲרֵי מִילַת אַבְרָהֶם
 23 שְׁנַעֲשֶׂה יְרִידָה בְּאַמּוֹת
 24 הָעוֹלָם, וְכֹל הַשְּׁפַע הַגִּיעַ דְּרוּךְ עַם-
 25 יִשְׂרָאֵל הִנֵּה זֶה הִיָּה סִבָּה
 26 שִׁיְהִיָּה לָהֶם רִצּוֹן לְהִתְגַּיֵּר.
 27 וּבְזֶה מִבְּאֵר בְּהַמְאָמְרָ¹⁷ מֵה
 28 שְׂאֵין מוֹצְאִים הַרְבֵּה גֵרִים
 29 מִיִּשְׁמַעְעָל, כִּי יִשְׁמַעְעָל נוֹלַד
 30 לִפְנֵי בְרִית זֶו, וְלִכֵּן אִף שִׁישׁ
 31 בּוֹ גַם כֵּן עֲנִין נְשָׁמוֹת
 32 הַגְּבוּהוֹת כּו', וּכְמֵאמֶר¹⁸
 33 אַבְרָהֶם יָצָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְעָל
 34 כּו', בְּכָל זֹאת אֵין מוֹצְאִים
 35 הַרְבֵּה גֵרִים מִיִּשְׁמַעְעָל כִּי
 36 יִשְׁמַעְעָל נוֹלַד לִפְנֵי בְרִית זֶו
 37 בְּתַקּוּפָה שְׁאוּמוֹת הָעוֹלָם קִיבְלוּ רִיבּוּי
 38 שְׁפַע רוּחֵי. מֵה שְׂאֵין כֵּן בְּעֵשׂוֹ
 39 יֵשׁ יוֹתֵר גֵרִים, מִשּׁוּם שְׁנוֹלַד
 40 אַחֲרַי הַבְּרִית, וְלִכֵּן אִף שְׂאֵין
 41 בּוֹ נְשָׁמוֹת גְּבוּהוֹת כְּנ"ל אָבֵל

יֵשׁ בּוֹ גֵרִים, כִּי נוֹלַד אַחֲרַי שְׁנֹפְרָדָה הָעֶרְלָה מִן הַבְּרִית,
 וְכְמֵאמֶר (שְׁנֹאמֵר לֵאבְרָהֶם אַבִּינוּ): כִּי בִּיצְחָק יִקְרָא לָךְ זְרַע¹⁹,
 בִּיצְחָק וְלֹא כָל יִצְחָק²⁰ אִף שֶׁעֲשׂוֹ (הוּא אֲדוּם) נוֹלַד מִיצְחָק, מִכֹּל
 מְקוֹם הוּא שִׁיךְ לְעֶרְלָה, וְאֵינּוּ מִתִּיחַס לֵאבְרָהֶם אַבִּינוּ עֲצֻמוֹ. רַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 נִקְרָאִים 'זְרַע אַבְרָהֶם' (וְכַךְ נֹאמֵר
 כְּמִשְׁנָה (נִדְרִים לֹא, א): שְׂאֵינִי נִהְנֵה
 לְזֶרַע אַבְרָהֶם] =אוֹסֵר עַל-עֲצֻמוֹ הַנֵּה
 מִזְרַע אַבְרָהֶם] אֲסוּר בִּישְׂרָאֵל וּמוֹתֵר
 בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים).

וְהִנֵּה עַל פִּי הַנַּ"ל יֵשׁ לְבָאֵר
 עֲנִין תְּמוּהָ. דְּהִנֵּה יְדוּעַ הַכָּלֵל
 דְּכָל יְרִידָה הִיא צִרְף עֲלֵיָה.
 וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְהַבִּין, דְּמִכִּיּוֹן
 שְׁעַל יְדֵי שְׁבוּמָן מִתָּן תּוֹרָה אֲתָה
 בְּחֻרְתָּנוּ מְכַל הָעַמִּים
 וְרוּמְתָּנוּ מְכַל הַלְּשׁוֹנוֹת²¹,
 בְּאוֹתָהּ שְׁנֵה נַעֲשֶׂה עֲנִין דְּהַפָּךְ
 הַבְּחִירָה וְהַרְוּמָמוֹת בְּשֵׂאֵר
 הָאַמּוֹת, דְּזָהוּ עֲנִין שֶׁל יְרִידָה
 כּו', אִם כֵּן מֵהוּ עֲנִין הָעֲלִיָּה
 שְׁעַל יְדֵי זֶה אֵיזוֹ עֲלִי יִתְעַלּוּ
 אוֹמוֹת הָעוֹלָם, בְּהַמְשַׁךְ לִירִידָה זֶו?
 וְעַל פִּי הַנַּ"ל יֵשׁ לְבָאֵר זֶה,
 כִּי לִפְנֵי מִתָּן תּוֹרָה לִפְנֵי
 הַבְּחִירָה וְכו', אִף שְׂאֵז הִתְהַ
 הַמְשַׁכַּת הַחֶסֶד שְׁלֹמְעֵלָה גַּם
 בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְכְמֵאמֶר
 בְּמְקוֹם אַחֲרַי בְּמֵאמְרֵי רַז"ל²²

(15) רמב"ם הל' בכורים פ"ד ה"ג. (16) במקומות שבהערה 3-2. (17) סה"מ תקס"ב שם ע' תקז. ועוד. (18) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ספרי דברים ד, ו. ועוד. (19) וירא כא, יב. (20) נדרים לא, א. (21) נוסח תפלת יו"ט.

ביאור בדרך אפשר

1 דְכ"ו דורות - מבריאת העולם עד מתן-תורה - היו נזוּגִין בְּחֶסֶדוֹ
 2 שֶׁל הַקָּב"ה (למרות שלא קיימו את התורה), דְחֶסֶדוֹ קָאֵי עַל ז'
 3 מְדוּת דְעֵתִיק²³ [=] המידות כמו שהן בדרגת 'עתיק' - מלשון 'נעתק'
 4 ונבל - דרגה הנבדלת לגמרי מהעולמות] או על כל פנים דְאָרִיף [ד=]
 5 המידות כפי שהן בדרגת 'אריך' -

ביאור בדרך אפשר

6 מלשון אריכות - דרגה השייכת
 7 לעולמות, אך המידות שם מאירות
 8 באופן של 'אריכות' בלי-גבול, אָבֵל
 9 מִפְּנֵי זֶה לֹא הָיָה בָהֶם עֲנָנָן
 10 הַגְּרוּת, כִּי מִפְּיֹן שְׁלֹא הָיוּ
 11 בִּירִידָה לֹא הָיָה נִפְעַל בָּהֶם
 12 עֲנָנָן הַעֲלִיָּה. וְעַל יְדֵי הִירִידָה
 13 שֶׁנִּפְעָלָה אַחֵר כָּךְ, עַל יְדֵי
 14 הַבְּחִירָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַם
 15 יִשְׂרָאֵל וְכוּ', אָז נִפְעַל בָּהֶם
 16 עֲנָנָן הַגְּרוּת, שֶׁזֶהוּ תְּכֵלֶת
 17 הַעֲלִיָּה שֶׁלְמַעְלָה מִמְצַבֵּם
 18 שֶׁלְפָנֵי הִירִידָה. וְעַד לְעַלִּי
 19 שֶׁנִּפְעָלָה בָּהֶם עַל-יְדֵי הַגְּרִים רַבִּי
 20 מֵאִיר וְרַבִּי עֲקִיבָא, דְמִבְּאָר
 21 בְּכִמָּה דְרוּשִׁים²⁴, בְּמַעְלַת
 22 רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי עֲקִיבָא (שְׁהָיוּ
 23 גְרִים), דְדוֹקָא עַל יָדָם נִפְעַל
 24 עַלֹי מִיַּחַד בְּתוֹרָה, וְכִמְבָאָר
 25 בְּנוֹגַע לְרַבִּי עֲקִיבָא דְכוּלְהוּ
 26 [=]כולם. משניות, תוספתא, ספרא
 27 וספרי] אֵלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא
 28 [=]ממה שלמדו מרבי עקיבא אמרום
 29 (רש"י)²⁵, וְכֵן בְּנוֹגַע לְרַבִּי
 30 מֵאִיר אֲמָרוּ רַז"ל²⁶: למה נקרא

ביאור בדרך אפשר

1 יְהוּדָה²⁷], וּבְתַלְמוּד יְרוּשְׁלַמִּי²⁸ אֵינְתָא שְׂרַבֵּי עֲקִיבָא הוֹשִׁיב
 2 אֶת רַבִּי מֵאִיר לְפָנֵי רִשְׁבֵּי (אף שְׂאֲמַר לְרִשְׁבֵּי דִיִּיךְ שְׂאֲנִי
 3 וּבוֹרְאָךְ מִכִּירִים כְּחָךְ).

4 וְזֶהוּ אֲנִי בְרִיתִי אִתְךָ וְהֵייתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם, דְעַל יְדֵי הַסֵּרַת
 5 וְהַפְּרַדַּת הָעֲרָלָה מִן הַבְּרִית,
 6 נַעֲשֶׂה אַבְרָהָם אָבִינוּ לְאָב
 7 הַמּוֹן גּוֹיִם, אֲב וְקָצִין²⁹, וְעַד
 8 שְׁזָה הָיָה בְּאֶפֶן גְּלוֹי,
 9 כְּמֵאֲמָר³⁰ כֹּאשֶׁר בְּקַשׁ אַבְרָהָם
 10 לַקְּבוּר אֵת שְׂרָה בַּמַּעַרַת הַמַּכְפֵּלָה, עֵנוּ
 11 לוֹ בְנֵי חַת: נְשִׂאִי אֱלָקִים אִתָּהּ
 12 בְּתוֹכְנוּ גוֹ'. וְהִנֵּה אַבְרָהָם
 13 הָיָה רֹאשׁ לְמוֹלִים³¹ [=ראש
 14 וראשון לכל הנכנסים בבית קודש]
 15 וּמִמְּנוּ נִמְשָׁךְ מַעֲלָה זוֹ אַחֵר כָּךְ
 16 בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
 17 דְלִפְנֵי הָיוּ כְּמָה שְׁנוֹלְדוּ
 18 מֵהוֹלִים³² (כמסופר במדרש: נח
 19 נולד מהול) אָבֵל לֹא הָיָה עֲנָנָן
 20 הַמְּלִיָּה עַד אַבְרָהָם, כִּי עֲנָנָן
 21 זֶה הוּא יְרוּשָׁה לָנוּ
 22 מֵאַבּוֹתֵינוּ³³, וְכֹא לִידֵי גְלוֹי
 23 לְעֵתִיד לְבָא כְּאֲשֶׁר יִהְיוּ כָל
 24 הָעֲנַנִּים בְּאַמְתָּתָם בְּגְלוֹי,
 25 וְכִמּוֹ שְׂאֲמָר³⁴ וְנִגְלָה כְּבוֹד
 26 ה' וְרָאוּ כָל בְּשָׂר יַחֲדָיו. דְאָז
 27 יִהְיוּ כָל יִשְׂרָאֵל בְּכַחֲנֵת בַּעַל
 28 הַבֵּית וְאֲב הַמּוֹן גּוֹיִם, כְּמוֹ
 29 שְׁכַתוֹב³⁵ וְהִתְהַלַּח' הַמְּלוֹכָה, עַל יְדֵי שְׁלִפְנֵי זֶה

20 וְזֶהוּ אֲנִי בְרִיתִי אִתְךָ וְהֵייתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם,
 21 דְעַל יְדֵי הַסֵּרַת וְהַפְּרַדַּת הָעֲרָלָה מִן
 22 הַבְּרִית, נַעֲשֶׂה אַבְרָהָם אָבִינוּ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם,
 23 אֲב וְקָצִין²⁹, וְעַד שְׁזָה הָיָה בְּאֶפֶן גְּלוֹי, כְּמֵאֲמָר³⁰

24 נְשִׂאִי אֱלָקִים אִתָּהּ בְּתוֹכְנוּ גוֹ'. וְהִנֵּה אַבְרָהָם הָיָה רֹאשׁ לְמוֹלִים³¹ וּמִמְּנוּ נִמְשָׁךְ
 25 אַחֵר כָּךְ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, דְלִפְנֵי הָיוּ כְּמָה שְׁנוֹלְדוּ מֵהוֹלִים³² אָבֵל
 26 לֹא הָיָה עֲנָנָן הַמְּלִיָּה עַד אַבְרָהָם, כִּי עֲנָנָן זֶה הוּא יְרוּשָׁה לָנוּ מֵאַבּוֹתֵינוּ³³,
 27 וְכֹא לִידֵי גְלוֹי לְעֵתִיד לְבָא כְּאֲשֶׁר יִהְיוּ כָל הָעֲנַנִּים בְּאַמְתָּתָם בְּגְלוֹי, וְכִמּוֹ
 28 שְׂאֲמָר³⁴ וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בְּשָׂר יַחֲדָיו. דְאָז יִהְיוּ כָל יִשְׂרָאֵל בְּכַחֲנֵת
 29 בַּעַל הַבֵּית וְאֲב הַמּוֹן גּוֹיִם, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב³⁵ וְהִתְהַלַּח' הַמְּלוֹכָה, עַל יְדֵי שְׁלִפְנֵי זֶה

(22) ראה פסחים קיח, א. (23) ראה גם ד"ה לעושה נפלאות דיום שמח"ת שנה זו (תשד"מ). (24) ראה אוה"ת חיי שרה (כרך ב) תמר, ב. ובכ"מ. (25) סנהדרין פו, א. (26) עירובין יג, ב. (27) שם מו, ב. (28) סנהדרין פ"א ה"ב. (29) ראה פרש"י פרשתנו יד, יז. (30) ח"ש כג, ו. (31) פתיחתא דאסתר"ו. (32) ראה תנחומא בראשית יא. ועוד. (33) ראה תניא פי"ז. (34) ישעי' מ, ה. (35) עובדי' בסופו.

ביאור בדרך אפשר

1 זֶה יָקִים הַפְּתוּב³⁶ אֶז אֶהַפֶּךָ אֶל עַמִּים שְׁפָה
 2 בְּרוּרָה לְקִרָא כָּלֶם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד,
 3 וְאֵז יָקִים נְכוֹן יְהִיָה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים
 4 גו' וְנִהְרֹו אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם³⁷, וְעַל דְּרָף זֶה בְּכָל
 5 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁתַּמִּיד עֵינֵי ה' אֶלְקֵיךָ בְּהַ מְרֻשִׁית
 6 הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה³⁸, וְאֵז יְהִיָה זֶה בְּגִלּוּי,
 7 עַל יְדֵי שְׁתַּחֲלָה יְבוֹאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ הַקִּדְשׁ,
 8 בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ גו' בְּכַנְיָנוּ וּבְכַנּוּתְנוּ³⁹, דָּאֵז
 9 יִלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלָה אֶל הַר ה'
 10 גו'⁴⁰, בְּגִאֲלָה הָאֲמַתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
 11 יְשְׂרָאֵל שְׁהִיא: אֶרֶץ אֲשֶׁר תִּמְיֵד
 12 עֵינֵי ה' אֶלְקֵיךָ בְּהַ מְרֻשִׁית

ביאור בדרך אפשר

13 הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה³⁸,
 14 וְאֵז יְהִיָה זֶה בְּגִלּוּי, עַל יְדֵי
 15 שְׁתַּחֲלָה (בתחילת הגאולה)
 16 הַשְׁלִימָה) יְבוֹאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל
 17 לְאֶרֶץ הַקִּדְשׁ, בְּנַעֲרֵינוּ
 18 וּבְזַקְנֵינוּ גו' בְּכַנְיָנוּ
 19 וּבְכַנּוּתְנוּ³⁹, דָּאֵז יִלְכוּ עַמִּים
 20 רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלָה אֶל
 21 הַר ה' גו'⁴⁰, בְּגִאֲלָה
 22 הָאֲמַתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי
 23 מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּמַהֲרָה
 24 בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

(36 צפני' ג, ט. 37 ישעי' ב, ב. 38 עקב יא, יב. 39 בא י, ט. 40 ישעי' שם, ג.)

אגרות קודש

ב"ה, ד' מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.

האברך בנימין נתן שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, בו כותב אודות עניניו עתה ואשר מסופק בהנוגע לעתידו וכו'.

ולדעתי כיון שכפי השמועה מצליח בשטח החינוך והעוסקים במלאכת שמים זו, ז. א.
 חינוך על טהרת הקדש מעטים הם ביותר, ובה בשעה שהדרישה בזה גדולה פי כמה ועד כדי כך
 שכנראה בעתיד הקרוב באה"ק ת"ו תהי" גי"כ פרנסתם של העוסקים בזה מובטחת, דעתי שימשיך
 בעבודתו במוסדות חינוך החב"דים, ובאופן שיוכל לנצל כשרונותיו בזה ככל האפשרי, ובמילא גם
 יתפתח זה יותר ויותר...

תקותי שבמסגרת פעולות צעירי אגו"ח - מנצל השפעתו על חבריו שלע"ע נשאר עדיין
 בצה"ל, השפעה לקשרם יותר לעניני יהדות בכלל (שעיקרה מצות מעשיות כמובן ופשוט) ולעניני
 חסידות ביחוד, וכמו שכתבתי כבר לאחד, הנה כל אלו שהיו בצה"ל עליהם הזכות והחובה בזה
 ביותר וביותר ומכמה טעמים מובנים, והעיקר שבידם להשפיע יותר מאשר אלו שלא היו מעולם
 במסגרת זו.

בודאי יש לו שיעורים בלימוד תורת הנגלה וחסידות, נוסף על שלשת השיעורים בחומש
 תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט בכה"ל

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

התוועדות

בס"ד. שיחת יום ג' פרשת לך לך, ד' מרחשון ה'תשכ"א

– ביחידות כללית לתושבי כפר חב"ד שליט"א –

בלתי מוגה

1 א. אף שהבא לקמן דובר כבר עם אנשים פרטיים, מכל-מקום, כיון שיש מעלה בהכלל על הפרט,
2 שמלבד צירוף ריבוי פרטים ישנו גם האור העולה על כולנה (כדאיתא בתניא¹), לכן ידובר על זה עוד
3 פעם, וכיון ש"אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש"², הרי מסתמא יהיה גם חידוש.

4 ב. כפר חב"ד, שייסדו רבינו נשיאינו, הוא לא רק שטח ומקום מסויים, ולא רק עבור אנשים פרטיים
5 ומשפחות מסויימות שנמצאים שם, אלא זהו מקום שנוגע עבור הסביבה והשטח של ארץ ישראל כולה,
6 ובמילא גם עבור כללות בני ובנות ישראל בכל העולם³.

7 ומזה מובן ב' נקודות:

8 (א) הכח שניתן לכל אחד מתושבי כפר חב"ד – אינו רק כפי שניתן כדי לפעול במקום מסויים, אלא
9 כדי לפעול בכללות בני ישראל.

10 (ב) גודל הזכות, והחוב והאחריות שיש בזה.

11 ג. כל תושבי כפר חב"ד הם שלוחים של הרבי, וצריכים הם לפעול ולסייע בעניני הכפר.

12 הכוונה בזה היא – לא רק בנוגע לענינים רוחניים, אלא גם בנוגע לענינים גשמיים כפשוטם, כמו
13 נקיון ושכלול הכפר, וגם בדברים קטנים, ומה גם שיתכן שאינם דברים קטנים.

14 ועל-דרך מה שכתב הרמב"ם⁴ בביאור הטעם דלבישת בגדי כהונה, שזהו בפשטות בשביל הרושם
15 והיופי כפשוטו, וכך גם כפר חב"ד שנתייסד על-ידי הרבי, שצריך להיות באופן של יופי ("ס'זאָל האָבן
16 אַ פֿנים") בגשמיות כפשוטו.

17 ובפרט בענינים הבולטים לעין, הן בבנינים פרטיים והן בבנינים ציבוריים, ולדוגמא: כאשר עורכים
18 "הנחת אבן פינה", וכעבור שנה עדיין לא עומד הבנין על תילו, שזהו דבר הבולט לעין, ולכן צריך לתקן
19 זאת בזריזות ובמהירות.

20 וכפי שאמר הרבי פעמים רבות⁵, שכאשר מתקנים בציור קו אחד, הרי זה מייפה, משפר ומשנה את
21 כללות הציור.

22 ובענין זה צריכים לעסוק לא רק האנשים שנתמנו לעסוק בזה במישורין, אלא גם כל אחד מתושבי
23 כפר חב"ד, כיון שכל אחד הוא שליח של הרבי, מייסד הכפר.

24 וכמו כן בנוגע לענינים רוחניים – הרי זה נוגע לא רק אל הרב, מרא דאתרא, ולא רק ל"ועד הרוחני"
25 – שהם בוודאי צריכים לעסוק בזה, במכל-שכן וקל-וחומר – אלא גם כל אחד מתושבי כפר חב"ד,
26 שייסד רבינו נשיאינו, צריך להשתדל שיהיו "לשם ולתפארת",

(4) מו"נ ח"ג פמ"ה.

(5) ראה גם סה"מ תרצ"ב ע' שכ. סה"ש תרצ"ו ע' 46. אג"ק

אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' שצו.

(1) שעהיה"א פי"ב.

(2) חגיגה ג, א.

(3) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 92. חכ"א ע' 238. חכ"ד ע' 258.

חכ"ו ע' 132. חכ"ז ע' 453. ועוד.

1 החל מבית הכנסת ובית המדרש, ולהבדיל, בית הטבילה, וכן כל המוסדות שבכפר: תלמוד תורה,
 2 בית רבקה, בית ספר למלאכה – שיהיו בתכלית השלימות כפי רצונו של הרבי, ו"כל רואיהם יכירום כי
 3 הם זרע ברך ה'".
 4 ויהי-רצון שתתעסקו בזה כפי הכוחות שלכם ועוד יותר מזה, כי, "הוא יכלכלך"⁷, שינתנו לכם כחות
 5 לפעול עוד יותר ממה שיכולים.
 6 ד. ועתה, הנני ממנה אתכם בתור שלוחים שלי, למסור את הדברים הנ"ל לכל אחד ואחת – "כה
 7 תאמר לבית יעקב, אלו הנשים, ותגיד לבני ישראל, אלו האנשים"⁸ – כולל גם קטנים וקטנות,
 8 כי, אף-על-פי שבעניני מצוה יש חילוק בין גדול לקטן, הרי, כשמדובר אודות קידוש שם ליובאוויטש,
 9 אין חילוק בין גדולים לקטנים, ואדרבה, לפעמים יכולים הקטנים לפעול עוד יותר,
 10 והיינו, שגם תלמיד ב"חדר", בבית ספר למלאכה, או ילדה בבית רבקה, שומע ("דערהערט") זאת
 11 ונעשה מונח אצלו ("עס לייגט זיך אָפּ ביי אים"), ועד שנעשה "טופח על מנת להטפוח"⁹.
 12 ה. תמסרו את הדברים הנ"ל בשמחה ובטוב לבב, ויהיו הדברים יוצאים מן הלב, ובמילא יהיו גם
 13 נכנסים אל הלב¹⁰, ולא יסתפקו בכך ש"רחמנא לבא בעי"¹¹, אלא באופן ש"לבא פליג לכל שיפיין"¹²,
 14 וכך יהיה הן ביום ראשון, הן ביום שני, הן ביום שלישי, הן ביום רביעי, הן ביום חמישי, הן ביום
 15 ששי, ועד לשבת ויום טוב,
 16 ובמילא תהיה גם הרחבה בגשמיות כפשוטו,
 17 והיינו, שלא יהיה באופן ד"הכנעני אז בארץ", ש"הולך וכוּבש כו"¹³ (כמו שכתוב בפרשת השבוע¹³),
 18 אלא "ונהפוך" – שכפר חב"ד יתרחב ויתפשט, וכמו שכתוב¹⁴ "מעט מעט אגרשנו גו' ונחלת את הארץ",
 19 עד שיתפשט בכל ארץ ישראל, ומשם – בכללות העולם כולו,
 20 על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו, אמן.

* * *

21 [בסיום היחידות, פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א להרב דכפר חב"ד הרב שניאור זלמן גרליק, ואמר:
 22 איתא במדרש¹⁵ "עד שמשא כותב את התורה נשתייר בקולמוס קמעא, והעבירו על ראשו, וממנו נעשו
 23 לו קרני ההוד".
 24 ולכאורה, הרי הקב"ה ידע כמה דיו צריך לכתוב התורה, ואם כן, למה נשתייר בקולמוס קמעא?
 25 אך הענין הוא – שעניני קדושה הם בלי גבול, ולכן נשאר תמיד קמעא.
 26 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ברצוני להתוועד עוד פעם עם הנוסעים].

(11) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא,

רע"ב.

(12) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, רע"ב. רכא, ב. רלב, א.

(13) לך לך יב, ו ובפרש"י.

(14) משפטים כג, ל.

(15) תנחומא ס"פ תשא. וראה תו"ש תשא לד, כט (אות רלא).

(6) ישע"י סא, ט.

(7) תהלים נה, כג. וראה סה"מ עזר"ת ע' קז. תפר"ח ע' כח.

תרי"ט ע' 21. ועוד.

(8) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י עה"פ.

(9) ל' חז"ל – ברכות כה, רע"ב. ועוד.

(10) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א. ועוד.

בס"ד. שיחת יום ג' פרשת לך לך, ד' מרחשון ה'תשכ"א.

בלתי מוגה

1 א. ידוע מאמר הגמרא¹ "גדולה לגימה שמקרכת", כפי שלמדים מהעדר הלגימה "שהרחיקה שתי
2 משפחות מישראל (עמון ומואב), שנאמר² על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" (שלפי שלא
3 קדמו ישראל בלחם ומים נכתב שלא יבואו בקהל).

4 ויש לקשר זה עם שיעור היום בפרשת השבוע – כמובן מתקנת רבינו נשיאינו ללמוד בכל יום פרשה
5 חומש עם פירוש רש"י³, ששיעור חומש היומי שייך ליום זה – שבו מסופר על הפירוד שבין אברם
6 ללוט, "ויסע לוט גו' ויפרדו איש מעל אחיו"⁴, שמזה נעשה אחר-כך הפירוד שבין בני ישראל לעמון
7 ומואב (בניו של לוט).

8 ומזה למדים עד כמה גדול כוחה של לגימה בנוגע לפעולת הקירוב – אפילו בנוגע לעמון ומואב
9 (שאילו היו מקדמים את ישראל בלחם ומים, היה ביניהם מצב של קירוב), ובמכל-שכן וקל-וחומר בנוגע
10 לבני ישראל עצמם, וכדלקמן.

11 ב. ובפרטיות יותר – שפעולת הקירוב שעל-ידי לגימה היא גם במצב של תוקף הפירוד ביותר.

12 ובהקדם מה שכתוב⁵ "פוטרו מים ראשית מדון", היינו, שענין של מדון ופירוד, הנה גם כאשר מתחיל
13 באופן קל ביותר, הרי אם לא יעצרו ויתקנו את הדבר, ילך ויתחזק הפירוד כו'. ועל-אחת-כמה-וכמה
14 כשמדובר אודות הפירוד דבני ישראל מעמון ומואב, פירוד שנמשך לאורך ריבוי שנים ודורות, החל
15 מזמנו של אברהם אבינו, קודם מתן תורה, ונמשך גם לאחר מתן תורה כו' – הרי בוודאי שהפירוד הוא
16 בתוקף ביותר.

17 ועוד זאת, שהפירוד בין לוט לאברם היה קשור עם גילוי השכינה – כפי שמפרש רש"י בשיעור היומי
18 על הפסוק⁶ "וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו", ש"כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש
19 ממנו".

20 והיינו, שמדובר אודות פירוד שיש לו תפיסת מקום הן למעלה והן למטה, והן בקישור דמעלה ומטה
21 ביחד – שזהו תוכן דיבור ה' לאברם, גילוי השכינה (דבר הוי') למטה מעשרה טפחים לנשמה בגוף –
22 שהקישור דמעלה ומטה הוא ענין נעלה יותר מאשר מעלה בפני-עצמו ומטה בפני-עצמו, וגם בדרגא זו
23 (דקישור מעלה ומטה) יש תפיסת מקום לפירוד זה.

24 ולאחרי כל זה, הנה גם בנוגע לפירוד שכזה – אומרים חכמינו ז"ל "גדולה לגימה שמקרכת". והיינו,
25 שגדול כוחה של לגימה לפעול לא רק בדבר קרוב שלא נתפרד, ולא רק לבטל ענין של פירוד סתם, אלא
26 אפילו כשיש מצב של פירוד שיש לו תפיסת מקום, ופועל למעלה ולמטה ובחיבור מעלה ומטה ביחד
27 – גדולה מעלתה של לגימה עוד יותר, ובכוחה לבטל אפילו סוג פירוד כזה.

(1) סנהדרין קג, סע"ב (ובפרש"י).
(2) תצא כג, ה.
(3) ראה אגרות-קודש שלו ח"ז ע' ל (נעתק בהקדמה ל"היום
(4) פרשתנו (לך לך) יג, יא.
(5) משלי יז, יד. וראה סנהדרין ו, ב ואילך. אג"ק ח"ט ע' קפה.
ריש ע' קצט.
(6) פרשתנו שם, יד.
יום"). ועוד.

ג. ויש להוסיף בדיוק לשון חכמינו ז"ל (שלהיותו לשון בתורה, מדוייק הוא בכל הפרטים) "גדולה לגימה שמקרבת":

"גדולה" לאמיתתה – שייך לומר רק על ענין שלמעלה מסדר השתלשלות, כי כללות סדר ההשתלשלות נקרא בשם "קטן".

וכידוע הפירוש דתורת החסידות⁷ בפסוק⁸ "מי יקום יעקב כי קטן הוא" – שבחינתו של יעקב נקראת בשם "קטן" להיותה באופן ש"מבריה מן הקצה אל הקצה"⁹, "מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין"¹⁰, אשר, עם היות שנכלל בזה מהקצה העליון עד להקצה התחתון של כל סדר השתלשלות, מכל-מקום, הרי זה בגדר קצוות, ולכן נקרא בשם "קטן" – היפך הענין ד"גדולה".

ומזה מובן שכאשר אומרים "גדולה לגימה שמקרבת" – הרי זה ענין שיוצא מגדר "קטן" לדרגא שלמעלה מסדר השתלשלות שנקרא בשם "גדולה", ומשום זה ביכולתו לפעול קירוב לא רק בדברים שהם נפרדים מצד מטה בפני-עצמו או מצד מעלה בפני-עצמו, אלא גם בנפרדים שהפירוד שלהם נוגע במקום כזה שמשם נלקחת היכולת והאפשריות להיות גילוי דבר ה' לנשמה בגוף, כמו הדיבור לאברהם אבינו אחרי הפרד לוט מעמו.

ד. ואם בנוגע ללגימה שהיתה יכולה לבוא מאינדיהודי אמרו חכמינו ז"ל "גדולה לגימה שמקרבת" – על-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות בני ישראל,

ובפרט כאלה שבעצמם ובעצמיותם מקורבים הם, ומה גם בשעה שעומדים בקירוב גם במקום גשמי ובענינים גשמיים, וצריכים רק להבהיר שקירוב זה ימשך גם מכאן ולהבא, מבלי הבט על כך שמתחיל הסדר של "ויעקב הלך לדרכו"¹¹, שאז נעשה פירוד מצד המקום הגשמי,

הרי בוודאי שגדול כוחה של לגימה לפעול שכל זה יהיה ביתר שאת וביתר עוז,

ועד שענין זה מגיע לא רק בחיצוניות, אלא גם בפנימיות כל הענינים – שהרי גם למעלה מסדר השתלשלות ישנו הן ענין החיצוניות והן ענין הפנימיות, והפעולה ד"גדולה לגימה שמקרבת", היא גם בבחינת הפנימיות.

ה. אמנם, בנוגע לבחינת הפנימיות לאמיתתה, ששם לא שייך ההפסק דמקום גשמי, ולא שייך שם ענין של פירוד כו' – אין צורך לכאורה בפעולה בשביל ענין הקירוב?

אך הענין הוא, שמצינו על-דרך-זה בענין ה"זכרונות" דראש השנה, "אמרו לפני כו' כדי שיעלה זכרוכם לפני"¹² – דלכאורה, כשמדובר אודות ה'רצון העצמי' מהקב"ה לישראל ומישראל להקב"ה, הרי לא שייך בזה היפך הזכרון, ומהו הצורך לחפש עצות "שיעלה זכרוכם לפני"?

ומזה מוכח שגם בענין 'עצמי' שנמשך מבחינת הפנימיות שלמעלה, עם היותו קיים ולא שייך בו ביטול חסו-שלום, מכל-מקום, צריך לפעול שיומשך ויתגלה באופן ד"אתה זוכר", ועד שבשביל זה צריך להיות ענין של כריתת ברית, כסיום וחיתום הברכה: "זוכר הברית"¹³.

ומזה מובן גם בענין "גדולה לגימה שמקרבת" – שהצורך והפעולה בזה אינו רק בנוגע לאינם-יהודים עם (להבדיל) יהודים, אלא אפילו בין בני ישראל גופא, ואפילו בשעה שאין הפסק ופירוד ביניהם, ואפילו בענינים פנימיים שבהם לא שייך ענין של פירוד, הנה גם שם ישנה תועלת הפעולה ד"גדולה לגימה שמקרבת" – כמו הפעולה ד"אמרו לפני כו' כדי שיעלה זכרוכם לפני".

(7) ראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פל"ח.
 אה"ת דרושי חנוכה רחצ, ב. ועוד.
 (8) עמוס ז, ב. ה.
 (9) זח"ב קעה, רע"ב. ועוד.
 (10) תניא פי"ג (יט, א). וראה אגה"ק ס"ו (קי, ב). ובכ"מ.
 (11) ויצא לב, ב. וראה תורת מנחם – התוועדיות חכ"ט ע' 148. וש"נ.
 (12) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
 (13) נתבאר במאמר פ"ה ואילך (לעיל ע' יא ואילך).

1 ו. ואין ענין יוצא מידי פשוטו – שצריכה להיות לגימה כפשוטה, שזהו כללות המנהג – כפי שראינו
2 אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכך היה אצל רבותינו נשיאינו שלפני-זה – שענין ההתועדויות קשור עם לגימה
3 כפשוטה.

4 ובפרט על-פי מה שכתוב בכתבי האריז"ל¹⁴, ומבואר בארוכה יותר בתורת החסידות¹⁵, בפירוש
5 הכתוב¹⁶ "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי הוי" – שבגחם – יחיה האדם", היינו,
6 שבאמצעות הלחם הגשמי דוקא מגלים את הפנימיות ("מוצא פי הוי").

7 ועל-דרך-זה בענין ד' גדולה לגימה שמקרכת" (אכילה שמאכילין אורחים¹⁷) – שעל-ידי ה"לחם",
8 שזהו כללות השם דעניני מזון¹⁸, נפעל ענין הקירוב גם בבחינת הפנימיות האמיתית, ומשם נמשך גם
9 בבחינת הפנימיות והחיצוניות, ועד שנמשך גם בדרגא שיש בה תפיסת מקום לריחוק מקום גשמי – שגם
10 שם יתבטל ענין הפירוד, ויהיה ענין ההתקשרות והדביקות, ועד לענין ההתאחדות, מבלי הבט על כך
11 שהגוף של איש פלוני נמצא במקום זה והגוף של השני נמצא במקום אחר.

12 ועל-דרך המבואר בתניא¹⁹ שכאשר עושים גופם ונפשם עיקר, אזי יכול להיות המעמד ומצב
13 ד"אחים ממש", "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", ועל-ידי-זה ישנו אמיתית ענין התורה ומצוות –
14 כן הוא גם בנידון-דין, שכאשר עושים את הפסק המקום הגשמי לדבר טפס [כיון שהצורך בו אינו אלא
15 כדי להפיק ממנו את ה"מוצא פי הוי" שבין], אזי נשאר בכל התוקף לא רק ה"שייכות", ולא רק
16 ה"התקשרות", ולא רק ה"דביקות" ולא רק ה"התאחדות", אלא גם הענין ד"יחיד", עד כדי כך, שלא
17 שייך לומר שישנם דברים נפרדים שנתאחדו, אלא רק הענין ד"יחיד" – "יחיד" למטה, שזהו הכלי
18 לה"יחיד" למעלה.

* * *

19 ז. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה כו'.

* * *

20 טז. ...כאשר עומדים ליפרד ("געזעגענען זיך") איש מרעהו – הרי נוסף לכך שכבר היתה הפרידה
21 ביחיד עם כל אחד ואחד⁶¹, יש מעלה כאשר הדבר נעשה ברבים⁶², שכן, על-ידי צירוף כל הפרטים ניתוסף
22 גם ענין של כלל שלא נמצא בפרטים – "אור העולה על כולנה" (כמבואר בשער היחוד והאמונה⁶³).

23 ועל-ידי-זה ניתוסף גם שתהיה הפרידה באופן הרצוי – כמבואר במאמר⁶⁴ שגם בינתיים, "עד אשר
24 יחזרו ויתראו", יהיה הענין ד"זוכרה", ולא רק זכרון חיצוני, אלא זכרון בפנימיות, והזכרון בפנימיות יהיה
25 באופן שיבטל את כל המניעות (אפילו מענינים חיצוניים) שהם היפך הזכרון,

26 ועוד זאת – שיקיים מה שכתוב במאמר, הענין ד"יחזרו ויתראו".

27 יז. ויש להוסיף גם מה שכתוב בסוף המאמר⁶⁵, שמביא מאמרו של רבי שמעון בן יוחאי⁶⁶ על הפסוק⁶⁷
28 "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים", "מדד הקב"ה את כל האומות ולא מצא אומה שהיתה ראויה לקבל
29 את התורה אלא ישראל",

(62) בהתועדות זו.

(63) פי"ב.

(64) ראה גם ד"ה תני כו' אל יפטר תרפ"ט (סה"מ תרפ"ט ע' 253).

(65) סה"מ שם ע' 258.

(66) ויק"ר פי"ג, ב. יל"ש חבקוק עה"פ (רמז תקסג).

(67) חבקוק ג, ו.

(14) ל"ת עה"פ עקב ח, ג.

(15) תו"א בשלח סה, ד ואילך. לקו"ת צו יג, ב ואילך. ובכ"מ.

(16) עקב שם.

(17) פרש"י סנהדרין שם.

(18) ראה פרש"י ויצא לא, נד. אמור כא, יז.

(19) רפ"ב.

(61) כנראה הכוונה בעת ה"יחידות".

- 1 וממשיך במדרש (אף שלא נעתק במאמר, אבל נרמז בהוספת "וכו'"): "מדד הקב"ה כל הארצות ולא
2 מצא ארץ שראויה לינתן לישראל אלא ארץ ישראל".
- 3 וענין זה שייך ביחוד לנוסעים לארצנו הקדושה – שיראו בגלוי את הענין ש"מדד הקב"ה כל הארצות
4 ולא מצא ארץ שראויה לינתן לישראל אלא ארץ ישראל", שזהו מפני היותה "ארץ אשר גו' עיני הוי'
5 אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁶⁸, שלכן צריך להיות כל ענין שבה קדוש בקדושה יתירה
6 מקדושת כל עניני בני ישראל בחוץ לארץ – הנה יהי-רצון שיראו זאת בעיני בשר ובמדידה גשמית.
- 7 וזהו התפקיד והשליחות של 'כפר חב"ד'⁶⁹ – שלא זו בלבד שכל אחד ואחד יפעול בענינו הפרטי,
8 ובענינים ד'כפר חב"ד', אלא שממנו יפוצו המעיינות דפנימיות התורה בכל ארץ ישראל, וכיון שתכלית
9 הכוונה דפנימיות התורה שממנה יומשך במעשה בפועל בהנהגה יום-יומית באופן המתאים להוראת תורתנו
10 תורת חיים – יפעול חיזוק, הוספה ושלימות בלימוד התורה וקיום המצוות בכל ארץ ישראל, ועל-ידי-זה
11 יקויים שתינתן לישראל בפועל.
- 12 ועל-דרך-זה בנוגע לסיום הדרוש במאמרו של רבי שמעון בן יוחאי: "מדד הקב"ה כל העיירות ולא
13 מצא עיר שראויה שיבנה בית המקדש בה אלא ירושלים",
- 14 – ולהעיר שבעל המאמר הוא רבי שמעון בן יוחאי, עליו אמר אדמו"ר הזקן שאצלו לא היה החורבן
15 כלל⁷⁰ –
- 16 הנה יהי-רצון שיהיה בנין בית המקדש בקרוב ממש, על-ידי משיח צדקנו, ולמטה מעשרה טפחים.
17 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אני מאמין", "אבינו מלכנו", "ניע זשוריצי כלֶאָפּצי", "ופרצת".

(70) פלח הרמון שמות ע' ז.

(68) עקב יא, יב.
(69) ראה גם לעיל ע' יט. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה יעקב אליעזר שי'

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ו תשרי, בו כותב בקיצור הכי נמרץ, וגם זה רק בהנוגע
להתועדות בשמחה תורה ושמע"צ, אף שבדאי כמה פעולות היו במשך שבועות שעברו בעניני
יהדות והפצת המעיינות בכלל ובהנוגע למוסדות חב"ד אשר באוסטרליא בפרט, ולפלא שאין
ידיעות עדיין בזה לא ממנו ולא משאר אנ"ש ואפשר עוד תתקבלנה, אף שעברו כמה שבועות מאז.

ויה"ר שתכחי"י תהיינה בשו"ט מהרחבת הפעולות והגדלתן הן בכמות והן באיכות ושכרם
של כל העוסקים ומשתדלים בזה מבואר הוא בכו"כ מקומות, ומובן שבראש הפעולות ויסודן
הוא להגדיל מספר התלמידים-ות עסקנים בעניני חב"ד המשתתפים בשיעורים וכו', והרי רואים
במוחש שכ"א מישראל יש למצוא בו נקודה, יותר נכון, כמה נקודות בעניני תומ"צ אשר ער הוא
בו גם בגלוי, וכשמשיכים אותו לדי' אמות של יראת שמים ע"ד ענין זה, הנה מצוה גוררת מצוה
ומזמן לזמן מתקרב יותר, ונעשה שייך בעוד כמה ענינים, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בטוב הנראה והנגלה בענינים הכללים וגם בעניני הפרטים.

בס"ד. יחידות כללית* לאנ"ש דירושלים העתיקה ת"ו, כפר חב"ד, נחלת הר חב"ד, שליט"א. ב' מרחשון ה'תשל"ד.

- 1 בכללות הענינים – כמדובר אתמול¹ – כוונתי שיקחו מכאן דבר המשמח,
- 2 – לכל לראש, דבר תורה מהענינים שדוברו כאן במשך הזמן, ובכדי לקשר זאת עם גשמיות, ישנו
- 3 ה"משקה" שהי' בהתוועדות –
- 4 ועם זה – לבקר את אלו שזכו בזכות הגדולה ונפלאה למסור נפשם בפועל בהגנה על ארץ הקודש
- 5 ועל עם הקודש, ולהתוועד עמהם במדה האפשרית ולפעול אצלם שמחה שפורצת גדר², ובמילא יתבטל
- 6 ה"אל זר אשר בקרבך"³, ה"אויב ומתנקם"⁴ שישנו מצד היצר הרע, "בקרובך", ובמילא יתבטל גם ה"אויב
- 7 ומתנקם" שמבחוץ.
- 8 וע"פ האמור שרוצים לקשר כל דבר בגשמיות, הנה בכל קבוצה שתערוך ביקור כזה, ישתתף
- 9 לכל הפחות אחד מאלו שהיו כאן במשך חודש תשרי, חודש השביעי,
- 10 – ומובן שיש לצרף לזה גם את אלו שהיו כאן וכבר חזרו לשם, לקרוא גם להם, ולהבטיח שכל
- 11 אחד מכם ומהם ישתתף לכל הפחות בנסיעה אחת כזו –
- 12 וגם – כאמור – לזכות בזה מספר היותר גדול של יהודים, עי"ז שיצרפו לכל הפחות אחד מאנ"ש
- 13 שמאיזה סיבה שתהי' לא היו כאן במשך חודש תשרי.
- 14 אם אפשר יותר מאחד – מה טוב, אבל לכל הפחות ישתתף בזה אחד מאלו שהיו כאן בחודש תשרי,
- 15 ואחד מאנ"ש שלא היו כאן בחודש תשרי.
- 16 ויש לקשר זאת עם ענין של צדקה,
- 17 – פרטי הדברים יבואו במכתב⁵, אבל כללות הנקודה היא כפי שדובר במשך כל הקיץ⁶ –
- 18 לתת לכל אחד שתי מטבעות: מטבע אחת – שתהי' שלו, ואם ירצה יוכל ליתנה לצדקה משלו, ומטבע
- 19 שני – ליתנה לצדקה בשליחותי.
- 20 ומפני כמה טעמים, ואחד מהם, שכל הענין יהי' קשור עם הצבא – הנה אלו שמבקרים את אנשי
- 21 הצבא, לא יהיו שלוחיהם של אנשי הצבא להעברת כספי הצדקה, אלא השליחות של מסירת הצדקה
- 22 תיעשה ע"י אנשי הצבא, ז.א. שהחיילים בעצמם יבחרו מה לעשות – לשלשל בעצמם את המטבע לקופת
- 23 צדקה או ליתנו למוסד הזקוק לצדקה, או שהם ימצאו איש צבא – מהרבנות צבאית או מפקדים צבאיים
- 24 – שיהי' שליח שלהם להעביר לאיש הזקוק לצדקה או למוסד הזקוק לצדקה.

(* על רשימת ההנחה תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א איזה תיקונים בכת"ק (המו"ל).
 (1) בהתוועדות דש"פ נח (ס"י ואילך – תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 213 ואילך).
 (2) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (3) ראה שבת קה, ב.
 (4) תהלים ח, ג.
 (5) אולי הכוונה למכתב שנדפס באג"ק חכ"ט ע' יא (המו"ק).
 (6) ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 64. ע' 246. וש"נ.

יחידות כללית לאנ"ש דירושלים העתיקה ת"ו, כפר חב"ד, נחלת הר חב"ד, שליט"א. ב' מרחשון ה'תשל"ד יז

1 יתכן גם שישלחו מכאן העתק ממכתב שכתבתי לחיילים (מכתב אחד או שנים; נוסחאות שונות), ואז
2 יחליטו למי ליתנו – אם ליתן העתקה (צילום) לכל הרוצה, או ליתנו לאחד שיקריא לחבריו את תוכנו.
3 – מכמה טעמים אין ענין שאני בעצמי אכתוב לכל אחד, אבל כיון שבא "שלוחו של אדם", ו"שלוחו
4 של אדם כמותו"⁷, ניתנת מלכתחילה רשות ליתנו למי שיחליטו השלוחים שהוא זקוק להעתק ממכתב
5 שכתבתי לפלוני, ויחשב כאילו כתבתי לו באופן ישיר.

6 *

7 כיון שענין זה צריך לכלול מספר גדול של אנשים, בהכרח שיהי' זה באופן מסודר, ועאכו"כ בנוגע
8 לענין הקשור עם צבא, שמפני טעמים וסיבות כלליות מוכרח להיות באופן מסודר. ולכן יש למסור את
9 הדברים הנאמרים עתה לאנ"ש שעומדים בקשר תמידי עם מפקדי הצבא, והם יבררו אצלם באיזה אופן,
10 מתי ואיך ניתן לעשות זאת, אבל לא לעשות זאת על דעת עצמו – כל אחד בפני עצמו או אפילו כל
11 הקבוצה הנמצאת כאן, או באי כחם, כיון שעד עתה לא היו הם אלו העומדים בקשר הדוק ותמידי עם
12 מנהיגי הצבא שם.

13 וגם: כדי שהדבר יהי' בהצלחה וללא קשיים מיותרים – הנה כל הפעולות הקשורות עם אנשי הצבא
14 אין לפרסמן מראש, בודאי לא בעתונים, וגם לא בעל-פה, כדי שלא יגיעו הדברים לאלה שתואנה הם
15 מבקשים, או שינסו לחטוף ולעשות זאת על דעת עצמם – דבר שיבלבל את כל הפעולה.

16 ולאחרי שימסרו זאת בחשאי לאלו שצריכים להתדבר עם מפקדי הצבא, ויוודע להם מתי וכיצד
17 לעשות זאת, ויתקיים הדבר בפועל – אזי יודיעו להם (לאלו שעומדים בקשר עם מפקדי הצבא) אם צריך
18 לפרסם זאת וכיצד לפרסם וכו'.

19 אבל, כאמור, לא לעשות על דעת עצמו, ואפילו לא בתור קבוצה, שכן, כיון שזהו ענין הקשור עם
20 הצבא, הרי זה צריך להיות בהסכם מלא של אותם יחידים מאנ"ש שעד עתה עמדו בקשר הכי הדוק עם
21 מפקדי הצבא.

22 * * *

23 ויהי רצון, וזהו העיקר, שפעולה זו וכל הפעולות יפעלו את פעולתם הן ברוחניות והן בגשמיות,
24 בנוגע להפצת התורה ובנוגע לקיום מצוות מעשיות, ודבר זה בודאי יוסיף וימהר את קיום ברכת ה'
25 "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד"⁸ עד "ואולך אתכם קוממיות"⁹, "בקומה זקופה"¹⁰, כמדובר
26 אתמול באריכות, ובעיקר – "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹¹ – "ואולך אתכם קוממיות" בקרוב ממש
27 ע"י משיח צדקנו, שיוציא את כל אחד מישראל ואת כל בני" בגאולה האמיתית והשלימה, ויוליכנו
28 קוממיות לארצנו, ויבנה ביהמ"ק במקומו ויקבץ נדחי ישראל¹², ויקויים היעוד¹³ "והי' הוי' למלך על כל
29 הארץ ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד".

30 * * *

31 כדי לקשר זאת גם עם גשמיות, כמדובר כמ"פ – אתן עתה חלק מהמשקה, וכן התחלה בנוגע לצדקה,
32 שתנתן כולה מכאן, כיון שזהו שלי' (ע"ד שהי' במשך הקיץ), וכן התחלת ההשתתפות בהוצאות הקשורות
33 עם הנסיעות לכל הפעולה הנ"ל, שתנתן מכאן תשעים ותשעה אחוז, כיון שאחוז אחד ברצוני להשאיר

(11) שבת סג, א. וש"נ.

(12) ראה רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(13) זכרי' יד, ט.

(7) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(8) בחוקותי כו, ו.

(9) שם, יג.

(10) פרש"י עה"פ.

יח יחידות כללית לאנ"ש דירושלים העתיקה ת"ו, כפר חב"ד, נחלת הר חב"ד, שליט"א. ב' מרחשון ה'תשל"ד

1 עבור אנ"ש בארץ ישראל שגם הם יטלו בזה חלק, ולכן הסכום שיתנו מכאן יהי' בדיוק – לא יותר –
2 באופן שיוכלו להשתתף בזה עכ"פ מעשר מן המעשר.

3 וכיון שהנבחרים כאן הם שלשה מכל כחה, יקח אחד בקבוק משקה בשם כל השלשה, ואחד יקח את
4 החלק של הצדקה בשם כל השלשה, ואחד יקח את ההשתתפות בהוצאות הנסיעה בשם כל השלשה –
5 כאילו כל אחד לקח את כל שלשת הענינים, וכאילו כל אחד ואחד מהקבוצה עם כל אנ"ש שישתתפו
6 בזה לקחו את כל שלשת הענינים.

7 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שיבחרו מהשלשה מי יקבל המשקה ומי יקבל הצדקה ומי יקבל את
8 הוצאות הנסיעה, ונתן להם המשקה, כסף הצדקה וההשתתפות בהוצאות].

9 בנוגע למשקה – כפי שהי' בעבר, כמדובר כמ"פ – יוסיפו וימזגו כמה משקה שיצטרכו בשביל לחלק
10 שם, אבל באופן שימזגו לתוך משקה זה, באופן ש"קמא קמא בטל"¹⁴, כך, שכל מה שניתוסף הרי זה
11 כאילו שנלקח מההתוועדות.

12 בנוגע לשטרות שנותנים לצדקה, וגם להוצאות הנסיעה – אם רוצים יכולים להחליפם בשטרות
13 אחרים, כיון שנוגע כאן שווי הכסף, ולא השטר עצמו. ובפרט שבלאה"כ יתנו שם בעיקר מטבעות, ולא
14 שטרות, כדי שגייע לכל הרוצה להשתתף בפעולה זו מאנשי החיל, כולל כמובן הקצינים והמפקדים לכל
15 דרגותיהם, ובלבד שנמצאים במסגרת הצבא.

16 והשי"ת יצליחכם בענין זה ובכל הענינים, ותעלו בשמחה לארצנו הקדושה בשעה טובה ומוצלחת,
17 ותהי' זו עלי' בגשמיות וברוחניות גם יחד, והתחלה טובה לעליית כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם
18 ברוחניות ועליית כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם בגשמיות, וברוחניות ובגשמיות גם יחד ובעגלא
19 דידן.

20 סעו לשלום, ושנשמע מכם בשורות טובות.

21 * * *

22 נוסף על כל האמור, טוב הדבר שכל קבוצה תודיע לכאן אודות מהלך הענינים, עד שתהי' הפעולה
23 בפועל, ולאח"ז גם כיצד היתה הפעולה בפועל, ולאח"ז גם המשך הענינים והפירות של הפעולות וכו'.

24 ומפני שלימות הדבר כדאי שיבחרו אחד שיהי' אחראי על זה. – על החתום יכולים לבוא כל אלו
25 שהיו כאן, וגם – אם ירצו – כל אלו שישתתפו בפעולה, אבל הכתיבה לכאן, אם תימסר לכמה אנשים,
26 יהי' זה בבחינת "קדרה דבי שותפי"¹⁵, ואין זה סדר הראוי, ולכן האחריות בנוגע להכתיבה לכאן צריכה
27 להיות מוטלת על אחד. – הוא לא חייב להיות דוקא מהקבוצה, אלא יכול להיות גם מישהו אחר שיבחר
28 על ידם. אבל על החתום צריכים לבוא בעיקר אלו שמתתפים בפעולה, כולל גם מאלו שלא היו כאן
29 בחודש תשרי, כאמור לעיל שבכל קבוצה יהי' אחד מאנ"ש שהיו כאן בחודש תשרי, ואליהם יצרפו גם
30 אחד מאנ"ש שלא היו כאן בחודש תשרי, ואם ירצו, יכולים גם הם לבוא על החתום.

31 ויהי רצון שיכתבו תמיד בשורות טובות מהתם להכא ומהכא להתם¹⁶.

16 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 209.

14 ראה ע"ז עג, א ובתוד"ה כי אתא.

15 ראה עירובין ג, סע"א. וש"נ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת לך לך, ח' מרחשון ה'תשרי"מ.

בלתי מוגה

א. שבת זו היא השבת שלאחרי שבעה בחשון – היום שבו היה "אחרון שבישראל" חוזר ושב מהעליה לרגל בבית המקדש שבירושלים לביתו ב"נהר פרת", ולכן ממתינים בשאלת גשמים (בארץ ישראל) עד שבעה בחשון, אף ש"היה ראוי לשאול בה מיד אחר החג", "כדי שיגיע האחרון שבישראל שעלה לרגל לביתו לנהר פרת, שהוא מקום ישוב היותר רחוק מירושלים, ולא יעכבנו הגשם" (תענית י, א. שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים ריש סימן קיז).

ומזה מובן, שכל הימים עד שבעה בחשון מהווים עדיין המשך לעניני החג, וכמבואר בש"ך (חושן משפט סימן מג סעיף קטן מז) שכאשר כותבים בשטר "אחר הרגל", אזי הכוונה בזה – ט"ו יום "אחר הרגל", כלומר, שבעה בחשון, וטעם הדבר – מפני ש"כל פעם שהיו ישראל עולים לרגל לא היו יכולין להגיע לבתיהם אחר הרגל אלא בט"ו יום, והיה דומה להם כאילו הם עדיין בארץ ישראל עסוקים בעניני הרגל, כל זמן שלא היו עוברים הנהר הגדול נהר פרת"; ובשבעה בחשון מתחיל סדר עבודה חדש – "ויעקב הלך לדרכו", לעבודת כל ימי השנה כולה.

ומכאן הפתרון על השאלה לאיזו תקופה שייך היום דשבעה בחשון עצמו – לתקופה שבה "עסוקים בעניני הרגל", או לתקופה שלאחרי-זה, כידוע השאלה בכל ענין של "גבול" במקום (גבולי ארץ ישראל, וכיוצא בזה), האם שטח הגבול עצמו שייך לפנים מן הגבול או מחוץ הימנו, ועל-דרך-זה בנוגע לענין הגבול בזמן, ובעניננו – הגבול דשבעה בחשון:

מכיון שבהתחלת היום דשבעה בחשון שואלים גשמים – בהכרח לומר שעוד לפני זה, בששה בחשון, הגיע כבר אחרון שבישראל לנהר פרת, שהרי אם תמצי לומר שבשבעה בחשון הוא עדיין בדרכו, כיצד יכולים לשאול גשמים בו ביום, הרי הגשמים יעכבו אותו בדרכו?! – אלא ודאי בהכרח לומר שכאשר מגיע שבעה בחשון נמצא הוא כבר בביתו, ואילו היום האחרון להליכה בדרך הוא – ששה בחשון. ונמצא, שסיום התקופה השייכת ל"רגל" (שבה "עסוקים בעניני הרגל") הוא – בששה בחשון, ואילו שבעה בחשון שייך כבר להתחלת התקופה החדשה – "ויעקב הלך לדרכו", בעבודת כל ימי השנה כולה (כדלקמן סעיף ד).

ב. על פי האמור לעיל שבשבעה בחשון מתחילה תקופה חדשה – יובן ענין נפלא שמצינו בזהר בסוף ה"תוספות" דספר שמות (דף ערה, א) אודות התקופה שסיומה בששה בחשון:

"מאלול עד שית יומין בחשון . . יומין דאתון אינון כו", ובהם ישנה סגולה מיוחדת להצלחה בענינים הקשורים עם אותיות ("אתון"), אותיות התורה, וכיוצא בזה, כמבואר שם.

ולכאורה תמוה: מהו המיוחד בתקופה ש"עד שית יומין בחשון", הרי בכמה מקומות מוזכר ענינו המיוחד של שבעה בחשון, ולא ששה בחשון?

אלא הביאור בזה – על פי האמור לעיל, שבשבעה בחשון מתחילה התקופה החדשה, ואילו התקופה השייכת לחודש תשרי נמשכת עד ששה בחשון, כמפורש בזהר שכל הימים "מאלול עד שית יומין בחשון" הם ענין ונקודה אחת, "יומין דאתון", כלומר, שתקופת המועדים דחודש תשרי (שהתחלתה בעבודת ההכנה דחודש אלול) נמשכת ומסתיימת בששה בחשון.

- 1 ג. ויש להוסיף בזה – שענין זה שייך לחודש אלול דוקא (ולא רק להיותו המשך לחודש תשרי),
2 שלכן מודגש בזהר "מאלול עד שית יומין בחשון" (ואינו מזכיר תשרי כלל).
- 3 והביאור בזה:
- 4 בנוגע ליחודו של חודש אלול – מבאר אדמו"ר הזקן בלקוטי-תורה (ראה לב, ב) "משל למלך שקודם
5 בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה", היינו, שבחודש אלול נמצא המלך בשדה.
6 ויש לומר שענין זה מרומז בזהר בלשון "יומין דאתוון", היינו, שמעלת ימים אלו ("מאלול עד שית
7 יומין בחשון") קשורה עם מעלת האותיות:
- 8 אותיות ("אתוון") ענינם – מלשון "אתא בוקר", הבאה והמשכה למקום אחר שמחוץ למקומם
9 האמיתי.
- 10 וזהו כללות הענין ד"מלך בשדה" – שהמלך יוצא למקום אחר שמחוץ למקומו האמיתי, שהרי מקומו
11 האמיתי של המלך הוא – בעיר הבירה, בהיכל מלכותו, בטרקלין כו' עד לקיטון של המלך, ולכן, כאשר
12 המלך נמצא בשדה – הנה אף שגם המלך עצמו זקוק לענין השדה, "ארץ ממנה יצא לחם" [על-דרך
13 כללות הענין ד"אין מלך בלא עם"], אף-על-פי-כן, אין זה מקומו האמיתי של המלך.
- 14 ונמצא, שבואו של המלך לשדה הרי זה על-דרך ובדוגמת ענין האותיות, "אתא בוקר", הבאת והמשכת
15 הדבר למקום אחר שמחוץ למקומו האמיתי.
- 16 ועל פי זה יש לומר – בדרך אפשר, מכיון שזהו דבר חידוש – שהענין ד"מלך בשדה" ישנו גם
17 בחודש חשון, עד ששה בחשון, היינו, שהנקודה המשותפת לכל ימים אלו היא – מלך בשדה ("יומין
18 דאתוון").
- 19 ועיקר החידוש שבדבר הוא – בנוגע לימים שלאחרי ראש חודש חשון, מה-שאיין-כן בנוגע לימים
20 דסוף חודש תשרי – אין זה חידוש גדול כל כך, כי:
- 21 העילוי ד"מלך בשדה" שבחודש אלול ענינו – גילוי י"ג מדות הרחמים, ומכיון שהגילוי די"ג מדות
22 הרחמים ביום הכיפורים הוא באופן נעלה יותר מאשר בחודש אלול, כמבואר בלקוטי-תורה (שם) שאז
23 נמצא המלך בעירו ובהיכל מלכותו (שאו הוא באופן נעלה יותר מכפי שנמצא בשדה), יש לומר,
24 שכתוצאה מהגילוי דיום הכיפורים נמשך הענין דהתגלות המלך עד סוף חודש תשרי, שהרי מערב יום
25 הכיפורים עד סוף חודש תשרי אין אומרים תחנון (כתוצאה מההשפעה דיום הכיפורים). כלומר, שהענין
26 המיוחד דחודש אלול (התגלות המלך) נמשך גם בימים האחרונים דחודש תשרי. אבל כאשר מדובר
27 אודות הימים שלאחרי ראש חודש חשון, שבהם כבר אומרים תחנון (מכיון שנסתיימה ההשפעה דיום
28 הכיפורים הנמשכת עד סוף חודש תשרי) – הרי זה חידוש גדול לומר שבימים אלו נמשך העילוי המיוחד
29 דהתגלות המלך שבחודש אלול.
- 30 וענין זה [שיש עילוי מיוחד בכל הימים עד ששה בחשון] בא בהדגשה ובגילוי בפנימיות התורה
31 דוקא, שכל הענינים שבה הם באופן ד"תורה אור" – כי פנימיות התורה לגבי נגלה תורה היא בדוגמת
32 הנשמה לגבי הגוף [כמבואר בזהר שגליא דתורה הוא בדוגמת "גופי תורה", ופנימיות התורה היא
33 "נשמתא דאורייתא"], שהיא מאירה את עניני הגוף (נוסף על זה שמחיה ומהווה את הגוף).
- 34 המורם מכל האמור לעיל – שישנה מעלה מיוחדת בששה בחשון, ומעלה מיוחדת בשבעה בחשון:
35 העילוי דששה בחשון הוא – להיותו סיום התקופה דחודש תשרי, ובפרטיות יותר – המשך ונקודה אחת
36 עם מעלת חודש אלול, והעילוי דשבעה בחשון [עילוי גדול יותר מהעילוי דששה בחשון, כדלקמן] הוא
37 – להיותו התחלת תקופה חדשה, "ויעקב הלך לדרכו", כדלקמן.
- 38 ד. העילוי המיוחד בתקופה שהתחלתה בשבעה בחשון הוא – להיותה השלב האחרון (הכי תחתון)
39 בכללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו", כדלקמן. ובהקדים:

- 1 בכללות הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" ישנם כמה פירושים, היינו, כמה שלבים ודרגות, זו למטה מזו:
- 2 התחלת הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" הוא – במוצאי יום הכיפורים, כמבואר בדרושי אדמו"ר מהר"ש
- 3 (המשך וככה תרל"ז ריש פרק צ"ו) שאז מתחיל כללות ענין ההמשכה מלמעלה למטה (לאחרי העבודה
- 4 והעלאה מלמטה למעלה), שזהו הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" – ירידה והמשכה מלמעלה למטה.
- 5 [וענין זה מתבטא גם בתוכן עבודתם של בני ישראל בימים אלו:
- 6 יום הכיפורים ענינו – תורה, שבו ניתנו לוחות אחרונות (סיום ושלמות ועיקר הענין דמתן תורה).
- 7 ואילו לאחרי יום הכיפורים מתחילים לעסוק בעניני סוכה וד' מינים, כללות הענין דקיום המצוות.
- 8 ומובן, שענין ה"מצוות" ביחס ל"תורה" הוא על-דרך ובדוגמת הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" – ירידה
- 9 מלמעלה למטה, שהרי התורה היא "דברי" של הקב"ה, "הלא כה דברי כאש", "מן השמים השמיעך את
- 10 קולו", ואילו המצוות נתלכשו בדברים גשמיים דוקא. וחילוק זה הוא על-דרך כללות החילוק שבין ב'
- 11 השמות "ישראל" ו"יעקב": "ישראל", אותיות "לי ראש" – בדוגמת ענין התורה, ו"יעקב" מלשון עקב
- 12 – בדוגמת ענין המצוות. ולכן, העבודה דקיום המצוות ביחס ללימוד התורה נחשבת לעבודה ד"ויעקב
- 13 הלך לדרכו"].
- 14 למטה מזה – הדרגה ד"ויעקב הלך לדרכו" שבמוצאי שמחת תורה, סיום כל המועדים דחודש תשרי,
- 15 חודש השביעי, המשובע ומשביע כו', שאז מתחילה העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" בעניני חול. כלומר:
- 16 ההליכה "לדרכו" במוצאי יום הכיפורים היא – ביחס לעניני מצוות (לגבי תורה), ואילו ההליכה "לדרכו"
- 17 במוצאי שמחת תורה היא – ביחס לעניני הרשות (לגבי עניני קדושה).
- 18 למטה מזה – הדרגה ד"ויעקב הלך לדרכו" לאחרי סיום כל חודש תשרי. שהרי גם בימים שלאחרי
- 19 שמחת תורה אין אומרים תחנון, מפני שייכותם לחודש תשרי שהוא "מרובה במועדות", ולכן, כאשר
- 20 יוצאים מחודש תשרי לחודש מרחשון (שבו אומרים תחנון), אזי באים לשלב נמוך יותר בעבודה ד"ויעקב
- 21 הלך לדרכו".
- 22 וענין זה מרומז גם בשמות החדשים – תשרי ומרחשון: "תשרי" אותיות "רשית" – בחינת ראש,
- 23 על-דרך בחינת "ישראל" אותיות "לי ראש". ו"מרחשון" מורה על ענין הגשמים, שלכן נקרא "מרחשון",
- 24 על-שם טיפות הגשמים – "מר מדלי", שענין זה קשור עם עבודתו של האדם בעניני חרישה וזריעה
- 25 וכיוצא בזה, שביחס לעניני העולם (הירידה דמוצאי שמחת תורה) גופא הרי זה מצב של ירידה, כי
- 26 ההתעסקות בחרישה וזריעה ענינה – יציאה ממקומו האמיתי של יהודי, כדברי רבי שמעון בן יוחאי
- 27 "אפשר אדם חורש כו' וזורע כו' תורה מה תהא עליה" (ברכות לה, ב), וירידה זו היא על-דרך בחינת
- 28 "יעקב" מלשון עקב.
- 29 ובחודש מרחשון גופא – הנה עד שבעה בחשון "דומה להם כאילו הם עדיין בארץ ישראל עסוקים
- 30 בעניני הרגל", וכאשר מגיע שבעה בחשון – אזי מתחיל השלב האחרון (והכי נמוך) בעבודה ד"ויעקב
- 31 הלך לדרכו".
- 32 והנה, אף שלכאורה הרי זה תכלית הירידה, שהרי לא מדובר כאן אודות העבודה ד"ויעקב הלך
- 33 לדרכו" בקיום המצוות, בעניני העולם וכו', כי אם אודות השלב האחרון והכי נמוך בענין ד"ויעקב הלך
- 34 לדרכו" – הרי אדרבה: מכיון שירידה צורך עליה, נמצא, שככל שתגדל הירידה למטה יותר אזי העילוי
- 35 הוא גדול ביותר. ונמצא, שדוקא על-ידי העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" בשלב הכי נמוך – באים לתכלית
- 36 העילוי, ומכיון שכן, הרי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, כפי שנתבאר לעיל בארוכה.
- 37 [ועל-דרך כללות ירידת הנשמה מלמעלה למטה – שירידה זו היא צורך עליה, ובאופן ד"אעלך גם
- 38 עלה", עילוי לאחרי עילוי, ועד ש"אנכי אעלך גם עלה", למעלה משם הוי', שהוא המקור דהתהוות כל
- 39 סדר השתלשלות, הוי' מלשון מהוה, ואילו עליה זו היא מבחינת "אנכי" דוקא].

- 1 ועל פי זה מובן גודל העילויי דשבעה בחשון:
- 2 מכיון שבשבעה בחשון מתחילה העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" בשלב הכי נמוך (עליה גדולה ביותר,
- 3 כנ"ל). מובן, שיש ב' מעלות בדבר: (א) התחלת ופתיחת הדרך ("דורכברעכץ די וועג") – באופן ד"כל
- 4 התחלות קשות" – לכללות העבודה דכל השנה כולה בענינים של מעשה בפועל. כמו שנתבאר לעיל
- 5 בארוכה בהתוועדות שלפני זה (שיחת שבת פרשת נח סעיף ד ואילך). (ב) מכיון שזוהי הפתיחה
- 6 וההתחלה דכללות העבודה במשך כל השנה כולה, נמצא, שבזה כלולים כבר כל פרטי הענינים דעבודת
- 7 כל השנה, מכיון שנעוץ סופן בתחילתן.
- 8 ה. על פי האמור לעיל אודות גודל העילויי דשבעה בחשון [התחלת ופתיחת הדרך ד"ויעקב הלך
- 9 לדרכו" בעבודת כל השנה כולה] – יובן גודל העילויי דשבת זו, השבת שלאחרי שבעה בחשון:
- 10 בשבת נפעל הענין ד"ויכולו" – עליה ושלמות בכל הענינים שהיו במשך השבוע, עד לענין התענוג
- 11 [הן התענוג הנמשך מלמעלה, כמו שאומרים "חמדת ימים אותו קראת", דקאי על הקב"ה, שהוא קורא
- 12 ליום השבת "חמדת ימים" – ענין התענוג (כמבואר בכמה מקומות), והן התענוג שנוסף על ידי עבודת
- 13 האדם, כמו שכתוב "וקראת לשבת עונג", ובלשון חז"ל: "כל המענג את השבת"], שזהו תכלית העילוי,
- 14 כמו שכתוב בספר יצירה ש"אין למעלה מעונג".
- 15 ומזה מובן, שלאחרי כל העילויים דשבעה בחשון, נפעל עילוי גדול יותר ביום השבת שלאחרי –
- 16 שאז מתעלים כל הענינים דשבעה בחשון לתכלית העילוי, עד לענין התענוג.
- 17 זאת ועוד: ביום השבת שלאחרי שבעה בחשון עולים ונכללים גם הענינים דששה בחשון. שאז הוא
- 18 הסיום דתקופת חודש תשרי (כנ"ל), שגם ענינים אלו עולים עד לענין התענוג, תכלית העילוי.
- 19 ו. ונוסף על העילויי דיום השבת שלאחרי שבעה בחשון, שישנו בכל שנה ושנה, ישנו עילוי מיוחד
- 20 בקביעות שנה זו – כאשר יום השבת בא תיכף ומיד לאחרי שבעה בחשון, ללא כל הפסק בינתיים.
- 21 כלומר: תיכף ומיד לאחרי פתיחת והתחלת העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" בשבעה בחשון – נפעל כבר
- 22 העילוי והשלמות דענין התענוג, ללא כל הפסק בינתיים.
- 23 זאת ועוד: בקביעות שנה זו חל שבעה בחשון ביום הששי בשבוע, שאז ישנו העילוי ד"וירא אלקים
- 24 את כל אשר עשה והנה טוב מאד":
- 25 בכל ששת ימי בראשית נאמר "וירא אלקים כי טוב", ואפילו ביום השני שלא נאמר בו "כי טוב" –
- 26 הרי ביום השלישי "כפל בו כי טוב, אחד לגמר מלאכת השני, ואחד לגמר מלאכת היום" (פירוש רש"י
- 27 בראשית א, ז).
- 28 ומובן גודל העילויי שבדבר – במכל-שכן וקל-וחומר מהעילוי שנפעל בדבר על ידי ראייתו של האדם
- 29 [כאשר הראיה היא באופן המתאים, שהרי ישנה ראייה הפועלת ענין בלתי-רצוי, כמאמר "נתן עיניו בו
- 30 ונעשה כו'"], ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות "וירא אלקים", ראייתו של הקב"ה (אף שמדובר
- 31 אודות שם "אלקים" בלבד).
- 32 וישנו עילוי מיוחד ביום הששי, שבו נאמר "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" – "מאד"
- 33 מורה על ענין שלמעלה ממדידה והגבלה, ואין הכוונה ביחס למדידה והגבלה של האדם, כי אם ביחס
- 34 למדידה והגבלה של "אלקים", היינו, שביום הששי נפעל הענין ד"טוב מאד", למעלה מהמדידה
- 35 וההגבלה אפילו ביחס למדידה והגבלה ד"וירא אלקים כי טוב" (סתם).
- 36 ועילוי זה נפעל לא רק בנוגע לעניני הבריאה ביום הששי, כי אם גם בנוגע לכל פרטי הנבראים
- 37 שנבראו בכל ששת ימי בראשית, כמו שכתוב "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".
- 38 ומובן, שבכל יום ששי, מדי שבוע בשבוע, חוזרים ונשנים כל הענינים שהיו ביום הששי דששת ימי
- 39 בראשית (בפעם הראשונה), וכפרט כאשר מדובר אודות יום ששי שיש בו עילוי מיוחד, ובענינו –

1 העילוי דשבעה בחשון, הרי בודאי שאז נפעל כללות הענין ד"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב
2 מאד", כולל – ההוספה ד"טוב מאד" ביחס ליום שלפני זה, ששה בחשון.

3 ואדרבה: כאשר שבעה בחשון חל ביום הששי (כקביעות שנה זו) – ישנו עילוי מיוחד בהענינים דיום
4 הששי לגבי שאר ימי ששי דכל השנה כולה:

5 אודות כללות מעשה הבריאה, שסיומו וחותרו ביום הששי, נאמר: "אשר ברא אלקים לעשות",
6 ופירושו – "לתקן", היינו, שעדיין יש צורך בעבודת האדם לפעול תיקון ושלמות בכל עניני הבריאה.

7 ונמצא, שכאשר שבעה בחשון חל ביום הששי בשבוע – אזי ישנו כבר ביום הששי כללות הענין
8 ד"לעשות-לתקן", מכיון שבשבעה בחשון נפעלת הפתיחה וההתחלה דכללות עבודת האדם במשך כל
9 השנה כולה, ולא רק "התחלה" בלבד, כי אם באופן שבה כלולים כל פרטי הענינים שיהיו במשך כל
10 השנה כולה, שהרי נעוץ סופן בתחילתן (כנ"ל).

11 ז. והמעשה הוא העיקר:

12 בעמדנו ביום השבת שלאחרי שבעה בחשון – הרי בודאי שכל אחד ואחד השלים את כל עניני
13 העבודה השייכים לתקופת חודש תשרי, כולל – מה שדובר (בשיחת שבת פרשת נח) ונכתב (במכתב
14 הכללי דראש חודש חשון) אודות עריכת "כנסים" עד שבעה בחשון, כהמשך וסיום לתקופת המועדים
15 דחודש תשרי (שסיומה בששה בחשון), שבודאי עשו כן בכל מקום ומקום. ובודאי שההתעסקות בכל
16 ענינים אלו היתה כדבעי – מכיון ש"הקב"ה עוזרו".

17 [ולהעיר מדיוק הלשון "הקב"ה עוזרו", שאין זה באופן של שותפות ("שותף להקב"ה במעשה
18 בראשית") בלבד, כי אם באופן שעשיית הדבר היא על ידי האדם דוקא, ופעולתו של הקב"ה אינה אלא
19 באופן של עזר וסיוע בלבד].

20 ואם נותרו עדיין כאלו שלא קיימו עדיין את הדברים, או שלא עשו זאת בשלימות – הנה אף שנתבאר
21 לעיל שסיום התקופה דחודש תשרי היא בששה בחשון, בכחו של יהודי להוסיף עוד משך זמן – עד
22 חמשה עשר בחודש, שאז "קיימא סיהרא באשלמותא", היינו, שהשלמות דכל עניני החודש [הקשורים
23 עם לבנה, שהרי "אין חודש לחמה"] היא – בט"ו בחודש, ובענינו – ט"ו מרחשון, ולכן, עד תאריך
24 זה יכולים עוד לתקן ולהשלים את כל הענינים הנ"ל.

25 ולהעיר שגם הקביעות דט"ו בחשון (בשנה זו) היא – ביום השבת, וגם אז ישנו העילוי והשלמות
26 דענין התענוג, כבשבת זו.

27 וכל זה – בנוגע לענינים השייכים לתקופה הקודמת, שסיומה וחותרה – בששה בחשון (אלא שיכולים
28 להשלים זאת עד ט"ו בו).

29 וכמו כן בנוגע לעבודה דשבעה בחשון, פתיחת והתחלת העבודה דכל השנה כולה – שבשבת זו
30 ישנה נתינת כח מיוחדת להוסיף ולהשלים עוד יותר בכל ההחלטות הטובות שקיבל כל אחד ואחד בנוגע
31 לעבודתו במשך השנה כולה, עד לתכלית העילוי והשלמות שבדבר.

32 ת. ויהי-רצון שכל אחד ואחד ינצל את הכחות שנותנים לו בשבת זו – על מנת להמשיכן על כל
33 השנה כולה.

34 ועל ידי זה זוכים לשנה מבורכת בכל הפרטים, עד לשלימות הברכה – גאולה האמיתית והשלימה
35 על ידי משיח צדקנו.

36 שאז יהיו כל הענינים בשלימותם: שלימות העם – "בנערנו ובזקנינו ובבנותינו", שלימות
37 התורה ומצוותיה – "כמצות רצונך", ושלימות הארץ, עד לשלימות שבשלימות – קיום היעוד "כי ירחיב
38 ה' אלקיך את גבולך", כמו שכתוב בפרשתנו (טו, יח"א) "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", ומונה בכתוב
39 את כל העשר אומות, כולל "את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני".

1 וכל זה – במהרה בימינו ממש, וכפסק־דין הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ז הלכה ה): "מיד הן
2 נגאלין".

* * *

3 ט. נוסף על האמור לעיל אודות העילוי דיום השבת שלאחרי שבעה בחשון, ובפרט בקביעות שנה
4 זו שיום השבת בא תיכף ומיד לאחרי שבעה בחשון [על־דרך ובדוגמת הענין ד"מיד הן נגאלין"] – ישנו
5 ענין נוסף הקשור עם פרשת השבוע, פרשת "לך לך".

6 ובזה מודגש מיד הקשר והשייכות עם כללות הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" – כמוכן בפשטות (גם
7 ליהודי פשוט שבפשוטים) שתוכן הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" שוה עם תוכן הענין ד"לך לך", ענין של
8 הליכה.

9 ולכן, כאשר מסבירים ליהודי פשוט שבשבת זו ישנו צירוף הענינים ד"ויעקב הלך לדרכו" (להיותו
10 השבת שלאחרי שבעה בחשון) ו"לך לך" (פרשת השבוע), ומוסיפים ואומרים לו שמדובר אודות עניני
11 התורה, שהיא "מורשה קהלת יעקב", ירושה השייכת אליו, כולל ענין ההוראה שבתורה (תורה מלשון
12 הוראה), היינו, שזוהי הוראה עבורו – הרי הוא מבין בפשטות שההוראה בזה היא, שכללות העבודה
13 ד"ויעקב הלך לדרכו" צריכה להיות באופן ד"לך לך".

14 וממשיכים להסביר לו המבואר בדרושי חסידות בפירוש הענין ד"לך לך מארצך וממולדתך ומבית
15 אביך" – דקאי על הרצון, המדות והמוחין, "ארצך" הוא ענין הרצון, "מולדתך" הם המדות הטבעיות,
16 ו"בית אביך" הוא ענין המוחין, ועל זה נאמר "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", היינו, שאין לו
17 להתחשב ברצונו ורגילותו וטבע מדותיו כו', אלא עליו לעזוב כל ענינים אלו, כדי לקיים את רצונו של
18 הקב"ה.

19 וכאמור – ענין זה מוכן בפשטות גם ליהודי פשוט שבפשוטים, ואדרבה: הלואי היו מצליחים לפעול
20 שענין זה יתקבל אצל "ראשיכם שבטיכם" [שאצלם מדובר אודות רצון ומדות דקדושה כו'] באותה
21 פשיטות כפי שהדבר מתקבל אצל "חוטב עציץ ושואב מימך"!!!

22 י. דוגמא לדבר:

23 כאשר מדובר אודות יהודי שבבחינת "ראשיכם שבטיכם", שהטילו עליו תפקיד מסויים ומוגדר שעליו
24 לעסוק בו, השלמת ביאורים בעניני חסידות, וכיוצא בזה [השלמה כזו שעלידה נפעל שלימות גם בענינים
25 שכבר נעשו לפני זה] – יכול לבוא ה"יצר" ולבלבלו שלא לעסוק בענין זה כדבעי, ולא מפני שהוא עסוק
26 בעניני העולם, חרישה וזריעה, וכיוצא בזה, אלא מפני שממציא לו שאר עניני קדושה, ענינים טובים
27 ונעלים, ומסביר לו בכל מיני תירוצים ואמתלאות שונות, שעכשיו מוכרחים לעסוק בענינים אלו דוקא,
28 ואילו ענין זה אפשר לדחות למשך זמן, וכיוצא בזה.

29 היצר־הרע אינו יכול לפתותו עם דברים של מה בכך, תענוגי עולם הזה כו' – בדברים כגון דא אי
30 אפשר לקנות אותו, מכיון שהוא למעלה מזה, ולכן, הדרך היחידה היא – על ידי זה שמעסיק אותו בשאר
31 עניני קדושה, תורה ומצוותיה, מעשים טובים, ענינים טובים ומועילים וכו', העיקר שלא יעסוק בענין
32 פרטי הנ"ל המיוחד לו.

33 ועד כדי כך – שלמרות שמעוררים ומזכירים לו אודות ענין זה מזמן לזמן, וריבוי פעמים, והוא יודע
34 שזהו תפקידו המיוחד לו [על־דרך ובדוגמת העדיפות דענין שהזמן גרמא לגבי ענין שאין הזמן גרמא],
35 אף־על־פי־כן, לא פגע ולא נגע, והוא עצמו אינו יודע מדוע כך הם הדברים.

36 וכך הולך הדבר ונמשך כמה וכמה שנים, למעלה משני חזקה! וזאת – למרות שמדובר אודות ענין
37 שאם היו מתעסקים בו באופן המתאים, היו יכולים לסיימו במשך כמה שעות, כמה ימים או כמה שבועות,

1 ואף-על-פי-כן, הולך הדבר ונמשך כמה וכמה שנים, מבלי לסיים את הדבר, ובקצב כזה – מי יודע מתי
2 וכיצד יסתיים הדבר.

3 יא. כיצד יתכן אמנם מצב שכזה – הנה על זה ישנו לימוד זכות מאדם הראשון:

4 אדם הראשון היה יציר כפיו של הקב"ה. ויצירתו היתה "כבן עשרים שנה", שמזה מובן שאצלו באו
5 היצר-טוב והיצר-הרע ביחד – ולא כפי שזה אצל כל בני ישראל, שלכל לראש באה הנפש הבהמית,
6 "אקדמי טעניתא", ורק אחר-כך באה הנפש האלקית. ואף-על-פי-כן, כאשר נצטווה שלא לאכול מעץ
7 הדעת, הנה למרות שהאיסור היה על ג' שעות בלבד (ובודאי ידע אדם הראשון שאם ימתין ג' שעות אזי
8 יקדש על היין דעץ הדעת – במכל-שכן וקל-וחומר מזה שאנו יודעים זאת), מכל-מקום, לא עמד
9 בנסיון! ...

10 וטעם הדבר: מכיון שענין זה היה נוגע ביותר לכללות מציאותו של אדם הראשון, שהרי זו היתה
11 המצוה היחידה שהיתה לו [כלשון הזהר (חלק ב רסב, ב): "קודשא-בריך-הוא פקיד לך פקודא חדא"]
12 – לכן השקיע היצר-הרע כחות ומאמצים מרובים ביותר כדי להכשילו.

13 מובן וגם פשוט שאין לזלזל חס-ושלום בכבודו של אדם הראשון, יציר כפיו של הקב"ה – חלילה
14 וחס, ובפרט שאנו צאצאיו של אדם הראשון, הן כל בני נח, והן בני ישראל! – והמוזכר לעיל, הרי זה
15 ענין המבואר בתורה, ומה גם שמזכירים זאת כדי לפעול הוספה בענין של יראת שמים כו' – שכאשר
16 יהודי רואה שה"יצר" מתנגד ביותר לענין מסויים, עליו לדעת שענין זה הוא ענין עיקרי ביותר בעבודתו,
17 ולכן, כל כובד משקלו של היצר מוטל על ענין זה דוקא.

18 ובנוגע לעניננו: אף שישנו "לימוד זכות" מאופן הנהגתו של אדם הראשון [שהוא פתח את הדרך –
19 שלא למעליותא כו'], הרי כל זה כאשר מדובר אודות ענין של שכר כו', שאז – בודאי יתנו לו "ש"י
20 עולמות" [מכיון שהדבר אכן מגיע לו...], אף שאינני יודע מה יעשה בהם! ... אבל כאשר מדובר אודות
21 מילוי תפקיד ה"נ"ל בפועל ממש – הרי "כמאן דעביד לא אמרינן"!

22 יב. לכאורה, מהי התועלת לדבר אודות ענין זה ברבים – הרי זה ענין פרטי.

23 הנה האמת היא שענין זה שייך גם אצל כל אחד ואחד לפי ענינו, כפי שידע איניש בנפשיה שישנו
24 תפקיד מיוחד השייך אליו, שענין זה מהווה ה"שער" לכל שאר עניני העבודה בתורה ומצוות, אך דא
25 עקא, דוקא על ענין זה "מתלבש" היצר-הרע ואינו מניחו לעסוק בו כדבעי.

26 ולדוגמא – בענין כללי:

27 המצב דשכונה זו – לא רק מצער, אלא מבהיל ביותר! שכונות אחרות – מתפתחות ומתרחבות יותר
28 ויותר, ללא קשרים ויחסים מיוחדים עם הממשל כו', ודוקא בשכונה זו, שכונה שבה חי ופעל כ"ק מו"ח
29 אדמו"ר נשיא דורנו במשך עשר שנים האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין, הנה למרות כל ה"קשרים"
30 וה"יחסים" – חסר הרבה בביסוס השכונה, עוד לפני שמתחילים לחשוב אודות התפתחות והתרחבות
31 השכונה! ...

32 ומה שהשכונה נמצאת במצבה ההווה ולא במצב גרוע יותר חס-ושלום – הרי זה רק תודות לברכתו
33 של נשיא דורנו!

34 ואין כל הסבר שכלי [גם לא הסבר של הנפש הבהמית והיצר-הרע!...] מדוע המצב הוא גרוע כל כך,
35 בה בשעה שעל-ידי השתדלות כלשהי היו יכולים לפעול ששכונה זו תהיה "לשם ולתפארת ולתהלה"! ...
36 הסיבה היחידה לכך היא – "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע", "מגרים" את היצר-הרע לדברים כאלו
37 שהוא עצמו לא היה חושב אודותם! ...

38 והצרה הכי גדולה היא – ש"אין פוצה פה ומצפצף"! ישנם רבנים, ז' טובי העיר, עסקנים וכו',
39 ואף-על-פי-כן, "אין פוצה פה ומצפצף"! הגמרא (ברכות נח, א) אומרת ש"אפילו ריש גרגותא מן שמיא

1 מנו ליה", ואם-כן, צריך הוא לנצל את כחו לענין זה, ואף-על-פי-כן שותק הוא (למרות שבענינים אחרים
2 יודע הוא לפתוח את פיו...)! וכאשר שואלים משהו מדוע אתה שותק?! – משיב שאין לו כח, אין עם
3 מי לדבר, הוא ניסה כבר ולא שמעו בקולו, וכיוצא בזה!. כבר דובר אודות ענין זה מאה ואחד פעמים,
4 וללא כל תועלת, ואף-על-פי-כן, חוזרים ומדברים פעם נוספת, על פי הוראת חז"ל "אל יתייאש" ... כולי
5 האי ואולי ישתנו סוף-כל-סוף פני הדברים!

6 ועל-דרך מובן בנוגע להמדובר לעיל – שאין זה ענין פרטי בלבד, כי אם ענין הנוגע לכל אחד ואחד
7 לפי ענינו, וכידוע פתגם ה'צמח צדק' אודות ה"כובען" שעושה כובעים ותולה אותם, ואחר כך באים
8 אנשים למדוד אם הכובע מתאים למדתם כו', וכפי שסיים ה'צמח צדק', שזה שהכובע מתאים לו – אליו
9 היתה הכוונה מלכתחילה.

10 וכאשר משהו מנסה להתאים את ה"כובע" לחבירו – להוי ידוע לו ש"כל הפוסל במומו פוסל"!
11 וכאמור לעיל – ידע איניש בנפשיה בנוגע לעניניו הפרטיים, והאמת היא – שלא שייך לומר על זה
12 "ענין פרטי", "דאלאי איש פרטי", לא קיים מושג של איש פרטי או ענין פרטי, מכיון שכל ענין של
13 יהודי הוא ענין הנוגע לכלל כולו, כפסק-דין הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ג הלכה ד) שעל-ידי "מצוה
14 אחת" בלבד "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות כו'", היינו, שפעולה פרטית של יהודי
15 נוגעת למציאות העולם כולו.

16 דוגמא פשוטה לדבר: אפילו יהודי שתפקידו לשאוב מים ולהביאם לבתי בני ישראל – "שואב
17 מימין", הנה אף שבהשקפה ראשונה הרי זה ענין פרטי, הרי זה ענין שנוגע לכלל כולו, ובפשטות: כדי
18 שכל אחד ואחד מישראל יוכל לעבוד את עבודתו מדי יום ביומו, זקוק הוא ליטול את ידיו – על ידי
19 המים שהביא "שואב מימין". – כדי לומר "מודה אני לפניך" אינו זקוק אמנם לנטילת ידים, אבל תיכף
20 ומיד לאחר-יזה, כדי להתחיל לומר "ברכות השחר" (ולאחר-יזה שאר פרטי עבודת היום) – זקוק הוא
21 לנטילת ידים! וכמו כן כאשר מדובר אודות העבודה ד"הנהג בהם מנהג דרך ארץ", החל מאכילת "פת
22 שחרית" – זקוק הוא שוב לנטילת ידים, ובזה רואים שפעולתו הפרטית של ה"שואב מימין" נוגעת היא
23 לכלל כולו. ועל-דרך-זה בנוגע לכל פעולה פרטית של כל אחד ואחת מישראל.

24 יג. ונחזור לעניננו:

25 כאשר ישנו הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" ביחד עם פרשת "לך לך" – אזי מודגשת ההוראה שכללות
26 העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" צריכה להיות באופן ד"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", היינו,
27 לצאת מכל הרצונות והמדורות שלו, כולל – רצונות ומדות דקדושה, ולמלא את תפקידו ושליחותו מתוך
28 שמחה וטוב לבב.

29 ובזה ישנה הוראה נוספת הנלמדת מהפרשה שהולכים לקרוא בתפלת מנחה – "וירא אליו ה' גו",
30 בקשר ובהמשך לענין המילה שבסוף פרשתנו:

31 ידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (היום יום ט' חשוון): בהיות אדוני אבי מורי ורבי בן ד'
32 או ה' שנים, נכנס אל זקנו ה'צמח צדק' בשבת קודש פרשת וירא, והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה
33 נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה? ויענהו ה'צמח צדק': "אז איד א צדיק, צו ניין און ניינציג
34 יאר, איז מחליט אז ער דארף זיך מל זיין, איז ער ווערט אז דער אויבערשטער זאל זיך באווייזען צו
35 אים" (כאשר יהודי צדיק, בהיותו בן תשעים ותשע שנה, בא לידי החלטה למול את עצמו, ראוי הוא
36 לכך שהקב"ה יתגלה אליו).

37 וההוראה מזה:

38 כאשר יהודי טוען מה נזכרו עכשיו לבוא אליו בטענות? בשלמא אם היו מדברים עמו לפני כמה וכמה
39 שנים, כאשר כחו היה במתניו – היתה אפשרות שישנה את עצמו, אבל עכשיו, לאחר שכבר פעל רבות במשך

1 חייו, והעמיד תלמידים ותלמידי תלמידים כו' – הוא כבר זקן ואין לו כח, ומה נזכרו פתאום לתבוע ממנו
2 לשנות את עצמו?!

3 הנה על זה באה ההוראה מענין הנ"ל – שלמרות שמדובר אודות אברהם אבינו, שכל ימיו היה
4 בבחינת מרכבה להקב"ה [שהרי "האבות הן הן המרכבה", ובמצב כזה היו כל ימיהם (תניא פרק כג. שם
5 פרק לד)], הנה בהגיעו לגיל תשעים ותשע שנה, לאחרי כל עבודתו במשך כמה וכמה שנים, כולל "את
6 הנפש אשר עשו בחרן" – באים ואומרים לו שהוא צריך למול את עצמו!

7 ומכיון שענין זה ביאר ה'צמח צדק' לאדמו"ר נשמתו-עדן בהיותו בן ד' או ה' שנים – מובן, שענין
8 זה שייך להבנתו של כל אחד ואחד מישראל, אפילו פשוט שבפשוטים, שהרי ניתן להסביר זאת אפילו
9 לילד קטן! – ואדרבה: אצל ילד קטן מתקבל הדבר בפשטות יתירה.

10 ולכן, כאשר ילד יהודי טוען ובוכה שרצונו שהקב"ה יתגלה אליו עכשיו, "נאו", אומרים לו שעליו
11 לעשות איזו פעולה בענין זה. כי לא יתכן שדבר זה יבוא מאליו! – מצינו אמנם שחזקיהו אמר "אני
12 שוכב על מטתי", בסמכו על הקב"ה... אבל: ענין זה הוא רק בנוגע לסנחריב שנמצא מחוץ לירושלים,
13 מה-שאינ-כן בנוגע לסנחריב שבכל אחד ואחד מישראל (יצר-הרע) – בהכרח שתהיה פעולתו ועבודתו
14 של יהודי!

15 והפעולה היא – למול את עצמו, לשנות את טבעו ורגילותו כו' כנ"ל בארוכה.

16 וכמדובר כמה פעמים שכאשר שומעים מרבותינו נשיאינו סיפור מסויים, ובפרט לאחרי שהסיפור
17 נדפס ונתפרסם על-פי הוראתם – הרי כוונת הדבר היא, לא כדי שנייחו את הספר שבו נדפסה השיחה
18 על-גבי ה"מדף", ומזמן לזמן יעינו בדבר ויאמרו: אה, כמה נפלא ענין זה!... – לא זו היתה כוונתו של
19 אדמו"ר נשמתו-עדן בשאלתו, לא זו היתה הכוונה של אדמו"ר ה'צמח צדק' בדברי תשובתו, ולא זו
20 היתה הכוונה של נשיא דורנו כאשר סיפר את הדבר וצוה לפרסמו בדפוס! – הכוונה היתה כדי שילמדו
21 מזה הוראה בנוגע לפועל, וכפתגם הידוע: "טאפארו דא פלאחו" – הגרזן על העץ!

22 וגם ענין זה מתקבל בפשיטות יותר אצל ילד קטן – כי כאשר אומרים לו שישנו "עץ" וישנו "גרזן",
23 הרי הוא מבין בפשטות שהכוונה בזה היא – שתהיה פעולת הגרזן על העץ; מה-שאינ-כן כאשר מדברים
24 עם אדם מבוגר – אזי צריכים להסביר לו שתכלית הלימוד הוא כדי שיביא לידי מעשה בפועל.

25 יד. ויהי-רצון שהדברים האמורים לעיל יפעלו את פעולתם, ומכיון שנמצאים אנו ביום השבת, ש"אין עצב
26 בה", ואדרבה: ענינו של יום השבת הוא תענוג ושמחה – בודאי יהיה הדבר באופן של תענוג ושמחה, ללא
27 עגמת-נפש וכו'.

28 ובפשטות – שכל אחד ואחד ימלא את תפקידו ועבודתו בכללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" באופן
29 המתאים, וכאמור – מתוך שמחה וטוב לבב, ככל עניני עבודת ה' שצריכים להיות בשמחה, וכמו שכתוב
30 ביעקב אבינו [בחיר שבאבות] "וישא יעקב רגליו" (ויצא כט, א), וכפירוש רש"י: "נעשה קל ללכת".

31 וכאשר כל אחד ואחד מישראל ממלא את תפקידו הפרטי, על-ידי-זה שיוצא מהגלות הפרטי דנפשו
32 הבהמית כו' – הרי הוא מביא "תשועה והצלה" הן לעצמו והן לכל העולם כולו, ומהגאולה הפרטית
33 דכל אחד ואחת מישראל – באים לגאולה הכללית דכל בני ישראל, בפועל ובגלוי למטה מעשרה טפחים,
34 כשם שהעבודה היא באופן של מעשה בפועל ("טאפארו דא פלאחו") – בביאת משיח צדקנו, במהרה
35 בימינו ממש.

* * *

36 טו. מאמר (כעין שיחה) דיבור המתחיל אני הנה בריתי אתך גו'.

* * *

- 1 טז. נהוג ללמוד בכל שבת פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן ענין בהערות אדוני אבי מורי
2 ורבי על הזהר דפרשת השבוע.
- 3 בנוגע לפירוש רש"י – הנה בהמשך להמדובר במאמר אודות הענין ד"אב המון גוים", נתעכב גם על
4 פירוש רש"י בענין זה:
- 5 על הפסוק "ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך" (יז, ה),
6 מעתיק רש"י את התיבות "כי אב המון גוים", ומפרש: "לשון נוטריקון של שמו, ורי"ש שהיתה בו
7 בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם. ואפילו רי"ש שהיתה בו מתחלה
8 לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שהוסיפה ליהושע, שנאמר ויקרא משה
9 להושע בן נון יהושע".
- 10 [ולהעיר: בנוגע ליו"ד של שרי – מצינו במדרשי חז"ל שהיו"ד של שרי נתחלקה לב' אותיות ה"א:
11 ה"א אחת לאברהם, וה"א אחת לשרה. ולפירוש זה אין מקום לתרעומת כו'. אבל – פירוש זה אינו שייך
12 ללימוד על דרך הפשט, כי: ב"פשוטו של מקרא" הרי האות יו"ד היא אות בפני עצמה, ולא ב' פעמים
13 ה"א, אלא שהמספר והגימטריא של האות יו"ד שוה למספר וגימטריא דב' פעמים ה"א, ולכן לא הביא
14 רש"י פירוש זה].
- 15 וכאן רואים – לכל לראש – את גודל הדיוק של רש"י בהעתקת התיבות מהפסוק – שהרי רש"י אינו
16 מעתיק תיבת "נתתיך" שבסוף הפסוק (אף שאינה אלא תיבה אחת בלבד), ואפילו אינו מרמזה בהוספת
17 תיבת "וגו" – מכיון שבתיבה זו אינו מפרש מאומה. ולאידך – מעתיק רש"י תיבת "כי", אף שפירושו
18 קאי על התיבות "אב המון גוים", מכיון שתיבה זו היא היסוד לכל פירושו: כיון שנאמר בכתוב "ולא
19 יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך". כלומר, שזהו הטעם לקריאת
20 השם "אברהם", לכן מפרש רש"י ש"אברהם" הוא "לשון נוטריקון של שמו כו".
- 21 והנה, בפירוש רש"י זה ישנם כמה וכמה פרטים הדורשים ביאור:
- 22 (א) לשם מה צריכים ראייה והוכחה מ"יו"ד של שרי" שהיה לה תרעומת על השכינה כו' – הרי מובן
23 בפשטות שכאשר יטלו אות משמו של צדיק תתרעם האות על כך, ומה צורך בראיות והוכחות על דבר
24 פשוט כזה?
- 25 (ב) מדיוק הלשון "ואף יו"ד של שרי נתרעמה כו", משמע, שבעצם לא היה מקום לתרעומת אצל
26 יו"ד של שרי, ולכן, מכיון שאפילו ("אף") יו"ד של שרי נתרעמה, הרי על-אחת-כמה וכמה שכן הוא
27 בנוגע לרי"ש של אברם. ולכאורה: מהי הסברא לחלק בין היו"ד של שרי לרי"ש של אברם, ומה
28 קל-וחומר יש בדבר שלכן כותב רש"י בלשון "ואף כו"?
- 29 (ג) הראיה מיו"ד של שרי היא – לכאורה – ראייה לסתור, שהרי היו"ד של שרי לא נשארה במקומה
30 אלא נוספה בשמו של צדיק אחר – יהושע, וענין זה גופא – רק לאחר מאות שנים, ויתירה מזו – בב'
31 תקופות (הנהגות, מדות: אלף שנה*) שונות: שינוי שם שרה – בזמן שקודם גלות מצרים, אבל לאחר
32 גזירת בין הבתרים על הגלות, ושינוי שם יהושע – בקשר לביאת הארץ, ועד אז נשארה במצב של
33 תרעומת על השכינה, ואם-כן, כאשר רש"י רוצה להביא ראייה בנוגע לרי"ש של אברהם שלא זזה ממקומה
34 – כיצד מתאים להביא ראייה מהתרעומת דיו"ד של שרי, שניטלה ממנה, ונשארה במצב של תרעומת
35 משך זמן רב, עד שנוספה לשמו של צדיק אחר?
- 36 (ד) רש"י מפרש ש"רי"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם". ולכאורה, מכיון שבפסוק זה
37 מדובר אודות הטעם לקריאת השם "אברהם", מדוע מבאר רש"י את הטעם על השם "אברם"?
- 38 וממה-נפשך: אם יש צורך בפשוטו של מקרא לבאר את הטעם לשם "אברם" – היה צריך רש"י לבאר
39 זאת בפעם הראשונה שמופיע שם זה, ולא להמתין עד שלומדים אודות קריאת השם "אברהם"; ואם אין
40 צורך בפשוטו של מקרא לבאר ענין זה [כשאר הענינים שאינם דורשים ביאור בפשוטו של מקרא, וכמו

- 1 שכתב אדמו"ר הזקן ב'קונטרס אחרון' (לאורח חיים סימן רפ"ה) שמצינו "פסוקים שרש"י אינו מפרש
2 שם מחמת פשיטותם, וכן בכל פסוק יש כמה וכמה תיבות שאין עליהם פירוש רש"י לפי שאינו צריך",
3 אין צורך לבאר זאת גם בפסוק זה?!
- 4 וכמדובר כמה פעמים שכל פרטי הדיוקים בפירוש רש"י צריכים להיות מובנים בפשטות, ולכן לא
5 הוצרך רש"י לכתבם בפירוש, בהסתמכו על ה"בן חמש למקרא" שיבין זאת מעצמו. וכפי שיתבאר לקמן.
- 6 יז. בהערות אדמו"ר על הזהר דפרשתנו – נתעכב על ענין המבואר בסוף ההערות על פרשתנו, ששם
7 מתעכב אדמו"ר על ענין המבואר בזהר דסוף פרשתנו, שתוכן הענין קשור עם סוף זמן הגלות:
- 8 בזהר סוף פרשתנו איתא: "אמר רבי יוסי כתיב אז יבקע כשחר אורך וגו', זמין קב"ה לאכרזא על
9 בנוי ויימא אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך".
- 10 ומבאר אדמו"ר (לקוטי לוי יצחק עמוד סד): "שייך זה הכא, הוא כי איתמר מקודם שאתכסיין מלין
11 בגווייהו כו' שעתה סודות ורזין דאורייתא הם בהתכסות והעלם", כפי שמצינו שהיו כמה וכמה הגבלות
12 בנוגע ללימוד פנימיות התורה, ולכן היו צריכים ללכת לבבל דוקא וכו', "הנה לעתיד יתגלו הסודות ורזין
13 דאורייתא", שזהו הענין ד"אז יבקע כשחר אורך וגו'".
- 14 כלומר: סיום הזהר בפסוק זה אינו כדי לסיים בדבר טוב בלבד (כמבואר במפרשי הזהר), כי אם סיום
15 בדבר טוב השייך לענין זה – גילוי הסודות ורזין דאורייתא לעתיד לבוא, תמורת היותם עתה בהתכסות
16 והעלם.
- 17 וכמדובר כמה פעמים שאדמו"ר לא כתב את פרטי הביאור בנוגע לעבודת האדם – מהי ההוראה
18 מלימוד ענין זה בזהר, בנוגע לעבודת האדם לקונו, וכפי שיתבאר לקמן.
- 19 יח. כאן המקום להוסיף ולהשלים בנוגע להמדובר לעיל אודות ענין של מעשה בפועל:
- 20 נמצאים אנו ביום השבת שלאחרי שבעה בחשון, וביום השבת גופא – קרוב לסימו, בזמן המנחה
21 [אבל לפני הקריאה בתורה בפרשת וירא, השייכת כבר לשבוע הבא – כפי שמצינו בנוגע לקריאת הפרשה
22 שנים מקרא ואחד תרגום ש"אם לא השלים קודם אכילה, חייב להשלים אחר אכילה, עד המנחה, אבל
23 משם ואילך, כיון שהתחילו הציבור פרשה אחרת, עבר זמנה של זאת" (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח
24 חיים סימן רפה סעיף ה)], שזהו זמן מסוגל ביותר – "עת רצון", כפי שאומרים בתפלת המנחה דשבת
25 "ואני תפילתי לך ה' עת רצון", וכמבואר בדרושי חסידות (מכ"ק אדמו"ר נ"ע. ועוד) בדיבור המתחיל זה
26 – שבזמן זה מתהפכים כ"ד בתי דינין וכו'.
- 27 ואין סתירה בדבר ממארוז"ל (ברכות ו, ב) "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא
28 נענה אלא בתפילת המנחה", שהמדובר שם הוא אודות תפילת המנחה דימי החול, ולא דוקא תפילת
29 מנחה דיום השבת,
- 30 [וכמובן בפשטות שהמאורע דאליהו הנביא לא היה ביום השבת, כי אם ביום חול – שהרי מה שמצינו
31 שמאורע זה היה בתור "הוראת שעה", נאמר רק בנוגע להקרבה בחוץ, ולא מצינו שיאמרו זאת בנוגע
32 להקרבת קרבן בשבת (פעולה הקשורה עם כמה וכמה מלאכות, ובפרט במאורע הנ"ל שמלבד המלאכות
33 הרגילות היו גם כמה וכמה מלאכות נוספות, כמבואר בפשטות הכתובים)], שזהו איסור חמור יותר מאשר
34 הקרבה בחוץ, וטעם הדבר – מכיון שמאורע זה היה בימי החול. ובפשטות: מכיון שאליהו רצה לבטל
35 את הענין ד"פוסחים על שתי הסעיפים" – הרי בודאי שלא המתין ער יום השבת, אלא עשה זאת תיכף
36 ומיד בימי החול],
- 37 מכיון שכל התפילות דימי החול קשורות ומקבלות השפעתן מהתפילות דיום השבת. ובפרט על-פי
38 הידוע ומבואר בכמה מקומות שטיקור העבודה דיום השבת היא עבודת התפילה, וממנה נמשכת ההשפעה
39 בנוגע לתפילות דכל ימי החול – יום ראשון בשבת, יום שני בשבת, וכן הלאה, ומזה מובן שכך הוא גם

- 1 בנוגע לתפילת המנחה, שמעלת תפילת המנחה דימי החול היא כתוצאה מההשפעה דתפילת המנחה דיום
2 השבת, עליה נאמר "ואני תפילתי לך ה' עת רצון".
- 3 ולכן, צריכים להשתדל לנצל את השעות שנותרו בשבת זו – זמן מסוגל ביותר, כנ"ל – כדי לקבל
4 החלטות טובות בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל, כולל ובמיוחד – בנוגע לעריכת ה"כנסים" בכל מקום
5 ומקום, כדי להשלים מה שהיו צריכים לעשות עד שבעה בחשון.
- 6 וכפי שהיה המענה לאחד שהיה לו אונס אמיתי, ולא היה יכול לערוך "כנס" עד שבעה בחשון, ושאל
7 מה לעשות – ונענה, שיכול להשלים זאת עד חמשה עשר בחשון, שאז קיימא סיהרא באשלמותא.
- 8 יט. וכמדובר כמה פעמים אודות גודל העילוי שבענין ה"כנסים" – כמאמר רז"ל כינוסם של צדיקים
9 ("ועמך כולם צדיקים") הנאה להם והנאה לעולם.
- 10 ובפרט על-פי המבואר בקונטרס "החלצו מאתכם אנשים" – שהחלטות טובות המתקבלות ב"כנס"
11 שבו נמצאים כמה וכמה מישראל, יש בהם תוקף מיוחד בכל הקשור לקיום ויישום ההחלטות במעשה
12 בפועל.
- 13 ויש להוסיף בזה – על-פי המבואר במדרש (בראשית רבה ריש פרשת וישב) "כתיב בזעקך יצילוך
14 קיבוץך, תני כינוסו (של יעקב) וכינוס בניו הצילו מיד עשו", שמזה מובן עד כמה גדולה מעלת
15 ה"כינוס", מכיון שעל-ידי-זה נפעל ענין של הצלה.
- 16 ולהעיר – שכאן ישנו הענין דאתהפכא בנוגע לפירוש הפסוק, שהרי פשטות הכתוב קאי על ענין
17 בלתי-רצוי כו', ואילו המדרש מהפך זאת ל"כינוס" הקשור עם עניני קדושה, תפילה וכו'.
- 18 זאת ועוד: הפירוש הפשוט ד"זעקך" הוא – מלשון צעקה וזעקה, ואילו לפירוש המדרש דריש
19 "בזעקך" מלשון קיבוץ, כמו "ויזעק סיסרא" וכיוצא בזה (כמבואר במפרשי המדרש (מתנות כהונה)).
20 כלומר, אין צורך בענין של בקשה באופן של צעקה ובכיה ופשיטא שאין צורך בענין של תעניות
21 וסיגופים כו', אלא כתורת הבעל-שם-טוב הידועה שהעבודה צריכה להיות באופן ד"עזב תעזוב עמו",
22 אלא עצם העובדה שבני ישראל מתכנסים יחדיו ("בזעקך" מלשון קיבוץ וכינוס) פועלת כבר ענין של
23 הצלה.
- 24 ויש לבאר את דיוק לשון המדרש "כינוסו וכינוס בניו", דלכאורה, היה מתאים יותר הלשון "כינוסו
25 עם בניו", שהרי בנוגע לעצמו בלבד לא שייך ענין של כינוס – אלא הכוונה בזה לענין הכינוס בנוגע
26 לעבודתו הפרטית, על-דרך הפתגם הידוע (התמים חלק ב עמוד מו) שאמר סבו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
27 נשיא דורנו (שנקרא על שמו) במענה לשאלת חמיו על התנאי שהתנו עמו שיתפלל בציבור – שהוא
28 ממתין עד שיצליח לאסוף ולכנס את הציבור דכל עשר כחות נפשו [ראה גם בפירוש מהרז"ו], ונוסף
29 לזה ישנו גם "כינוס בניו", שפועל ומתעסק לכנס גם את היהודים שמסביבו וכל זה – מלבד הפירוש
30 ש"כינוסו" קאי על הכינוסים שבזמנו, ו"כינוס בניו" – על הכינוסים שבדורות הבאים].
- 31 ומובן, שגם על-ידי ענין הכינוס שבעבודתו הפרטית של כל אחד ואחד מישראל ביכלתו לפעול ענין
32 של הצלה – כפסק-דין הרמב"ם שעל-ידי "מצוה אחת" בלבד "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו
33 לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".
- 34 כ. וכמו כן מובן בנוגע לשאר הענינים שעדיין צריכים לסיים מעבודת חודש תשרי, ה"שיריים" דחודש
35 תשרי,
- 36 [על-דרך ובדוגמת "שיריים" ד"סעודה גדולה", שעל-ידי-זה רואים ומכירים את גדלה של הסעודה,
37 כמובן בפשטות שכאשר ישנה "סעודה גדולה" אזי ישנם "שיריים" מהסעודה,
- 38 וכמבואר במדרש בנוגע להקרבת פר אחד איל אחד בשמיני עצרת – שזוהי "סעודה קטנה" עבור
39 המלך ואוהבו שנערכת מה"שיריים" של ה"סעודה גדולה" שהיתה עבור כל בני המדינה, "בא ונגלגל

1 אני ואתה במה שנמצא כו", מה-שאינ-כן אם לא נשאר "שיריים" מהסעודה, הרי מזה גופא מוכח
2 שהסעודה לא היתה "סעודה גדולה".

3 וכידוע גם גודל ענין ה"שיריים" (ובפרט בנוגע לככר לחם שבוצע עליו) – בנוגע להמשכת הברכה
4 דברכת המזון (ראה שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים ריש סימן קפ),
5 הנה כל ענינים אלו צריכים לסיימם עד חמשה עשר בחשון, שאז "קיימא סיהרא באשלמותא".
6 ומובן, שאין להמתין עד ט"ו בחודש, אלא מכיון שבמשך כל הימים עד חמשה עשר בחודש, הולכת
7 הלבנה וגדלה מיום ליום – הרי זה מזכיר ומעורר את היהודי שגם עבודתו צריכה להיות באופן כזה.
8 וענין זה מודגש ביותר תיכף ומיד במוצאי שבת זו – כפי שאומרים בקידוש לבנה [כמנהג ישראל
9 לקדש את הלבנה ז' ימים לאחר המולד, ובמוצאי שבת דוקא, ואם-כן, בנוגע לחודש מרחשון – הרי
10 זה במוצאי שבת זו]: "שהם עתידים להתחדש כמותה".
11 ולכן, תיכף ומיד במוצאי שבת קודש, הרי הוא משתדל להשלים את כל הענינים האמורים לעיל.
12 כא. ויהי-רצון שעל-ידי כללות העבודה בכל הענינים האמורים לעיל – נזכה בקרוב ממש לקיום
13 פסק-דין הרמב"ם שעל-ידי "מצוה אחת" בלבד "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם
14 לו ולהם תשועה והצלה", עד ל"תשועה והצלה" האמיתית – גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
15 צדקנו.

16 ובאופן שביאת משיח צדקנו תהיה עוד לפני הזמן ד"קיימא סיהרא באשלמותא" בט"ו בחשון, ובדרך
17 ממילא יתקיימו כינוסים אלו ביחד עם משיח צדקנו, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, ובבית
18 המקדש שבהר הבית – מכיון שאז יהיה הענין דעליה לרגל לא רק ג' פעמים בשנה (כפי שהיה בזמן
19 שבית המקדש היה קיים. אפילו בזמן בית ראשון), כי אם בכל שבת ובכל ראש חודש, כמו שכתוב "והי'
20 מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני גוי",
21 כולל גם החידוש וההוספה ד"יבוא כל בשר" (ולא רק "יראה כל זכורך"), מכיון שיקיים היעוד
22 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

* * *

23 כב. הביאור בפירוש רש"י:

24 כאשר לומדים בתורה לראשונה אודות השם "אברם" – אין צורך לבאר את הפירוש דשם זה, מכיון
25 שענין זה אינו דורש ביאור בדרך הלימוד ד"פשוטו של מקרא", דאם לא כן, יצטרך רש"י לבאר את
26 הטעמים דכל השמות שמצינו במקרא. ועל כל פנים – שמותיהם של כל הצדיקים, חנוך, מתושלח,
27 וכיוצא בזה. ומכיון שלא מצינו ביאור טעמי כל השמות, כי אם שמות אחדים בלבד ["קין", "נח", וכיוצא
28 בזה], הרי מובן, שבדרך הלימוד ד"פשוטו של מקרא" אין צורך לבאר את טעמי השמות, אלא אם כן
29 ישנו ענין מיוחד בדבר ["זה ינחמנו", וכיוצא בזה].

30 אבל כאשר לומדים את הפסוק "ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם", והפסוק ממשיך
31 לפרש ולבאר את טעם הדבר – "כי אב המון גוים נתתיך", אזי מסביר רש"י את תוכן דברי הפסוק:
32 "לשון נוטריקון של שמו", היינו, שהשם "אברהם" הוא ראשי תיבות "אב המון גוים".
33 ולהעיר – שגם הלימוד ד"לשון נוטריקון" אינו על-פי פשוטו של מקרא, שלכן לא מבאר רש"י את
34 הפירוש ד"ראשי תיבות" בנוגע לכל התיבות שבמקרא [אף שבודאי ישנו ביאור ופירוש בזה], אלא
35 שבענין זה מוכרח רש"י לבאר זאת ב"פשוטו של מקרא", דמכיון שהתורה אומרת שהענין ד"אב המון
36 גוים נתתיך" הוא נתינת טעם לקריאת שם "אברהם", בהכרח למצוא את קשר ושייכות הענינים, ולכן
37 מפרש רש"י שזהו "לשון נוטריקון של שמו".

- 1 ולאחרי שידועים שהשם "אברהם" הוא מהשמות המיוחדים שיש בהם ביאור וטעם השייך ל"פשוטו
2 של מקרא" – אזי צריכים כבר למצוא ביאור וטעם גם לשם "אברם", מכיון שכללות שם זה הוא מהשמות
3 שיש בהם ביאור והבנה (מה-שאינ-כן בשמות סתם).
- 4 ועל זה מפרש רש"י – "וריי"ש שהיתה בו מתחלה, שלא היה אב אלא לארם, שהוא מקומו, ועכשיו
5 אב לכל העולם":
- 6 השם "אברם" פירושו – אב לארם, ומאי שנא ארם דוקא – "שהוא מקומו" של אברם, כמובן בפשטות
7 שהשפעת האדם מתבטאת – לכל לראש ובעיקר – במקומו, ולכן היה "אב" למקום זה – אב לארם.
8 "ועכשיו אב לכל העולם", דמכיון שנעשה "אב" גם מחוץ למקומו, שוב אין סיבה לחלק בין מקום זה
9 למשנהו, ולכן נעשה "אב לכל העולם".
- 10 כג. על-פי-זה נשאלת השאלה: מכיון שנעשה "אב לכל העולם", "אב המון גוים" – היה צריך להקרא
11 "אבהם" (ללא רי"ש), שפירושו "אב המון", ומדוע נקרא בשם "אברהם", הרי הרי"ש (דקאי על היותו
12 "אב לארם") מיותרת היא, ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם הוא "אב לכל העולם", הרי בודאי שהוא "אב
13 לארם", שהרי "יש בכלל מאתיים מנה"?!
- 14 ועל זה ממשיך רש"י בפירושו – "ואפילו רי"ש שהיתה בו מתחלה לא זזה ממקומה":
- 15 רש"י אינו כותב שהרי"ש לא ניטלה, לא נלקחה, וכיוצא בזה, אלא מדייק בלשונו וכותב "לא זזה
16 ממקומה", כי: החידוש בדבר הוא – לא רק בכך ש(תוכן) האות רי"ש נשארה ולא ניטלה משמו, היינו,
17 שגם לאחרי שנעשה "אב המון גוים" נשאר "אב לארם" – דמאי קאמשמע לך, אלא החידוש הוא ש"לא
18 זזה ממקומה", היינו, שנשארה במקומה בתיבת "אברהם" כפי שהיתה מקודם ("לא זזה ממקומה"), ולא
19 עברה למקום אחר – באופן שתוכנה יהיה כלול באות ה' ד"אבהם", "אב המון גוים", וכל-שכן "אב
20 לארם".
- 21 וטעם הדבר ש"לא זזה ממקומה" – דלכאורה, סוף-כל-סוף הרי האות רי"ש מיותרת היא, מכיון
22 שתוכנה נכלל באות ה"א (במכל-שכן וקל-וחומר, כנ"ל) – הנה על זה מביא רש"י ראיה מ"יוד של
23 שרי", כדלקמן.
- 24 ומדייק רש"י בלשונו וכותב "שאף יו"ד של שרי כו", לשון של קל-וחומר, כדלקמן. ובדיוק זה
25 ("שאף כו") מתרץ רש"י גם את השאלה שלכאורה הראיה מ"יוד של שרי היא ראיה לסתור, שהרי
26 סוף-כל-סוף ניטלה משמה, מה-שאינ-כן רי"ש של אברם שלא זזה ממקומה – מכיון שטענת הרי"ש של
27 אברם היא גדולה (חמורה) יותר מטענת היו"ד של שרי, כדלקמן.
- 28 כד. והביאור בזה:
- 29 בנוגע לקריאת השם "שרה" במקום "שרי", "לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה" – ילמד
30 הבן-חמש למקרא בהמשך הענין את פירוש רש"י: "לא תקרא את שמה שרי, דמשמע שרי לי ולא
31 לאחרים. כי שרה שמה – שתהא שרה על כל".
- 32 ולכאורה, פירוש הדברים הוא – שלאחרי שנעשית "שרה על כל" היא עדיין "שרי לי" (לאברהם),
33 על-דרך האמור לעיל בנוגע לאברהם, שגם לאחרי שנעשה "אב לכל העולם" נשאר עדיין "אב לארם".
- 34 אמנם, כד דייקת שפיר, אין לומר ש"שרה על כל" כולל גם "שרי לי" (לאברהם) – כי מה שייך לומר
35 קל-וחומר בדבר, שמפני היותה "שרה" על כל העולם הרי היא בודאי שרה על אברהם – אדרבה: מכיון
36 שמעלתו של אברהם גדולה ביותר, יתכן שתהא "שרה" על כל העולם, מלבד על אברהם.
- 37 ובפרט שבהמשך הענין ילמד הבן-חמש למקרא שאברהם היה גדול משרה הן בנוגע למספר השנים,
38 והן בנוגע למעלה – כמובא בפירוש רש"י (יז, יז) ש"אברהם האמין ושמה, ושרה לא האמינה ולגלגה".
39 ומכיון שכן, אין כל הכרח שמפני היותה "שרה על כל" תהיה גם "שרי לי", ואדרבה: על כל העולם

- 1 יכולה היא להיות "שרה", מלבד על אברהם, שמעלתו גדולה יותר ממנה. וכל זה – נוסף על מה שלמד
2 בפרשת בראשית (ג, טז) "והוא ימשל בכ".
- 3 ואף שמקודם לכן היתה נקראת "שרי", "שרי לי", היינו, שהיתה שרה לאברהם – הרי בפסוקים אלו
4 מדובר אודות הוספת עליו גדול ביותר אצל אברהם, "התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני ובינך
5 גו' והיית לאב המון גוים", ולכן, לאחרי שאברהם נתעלה לדרגא נעלית ביותר – שוב לא היתה שרה
6 יכולה להיות "שרי לי" (לאברהם), כי אם "שרה על כל" – על כל העולם (מלבד אברהם).
- 7 כה. והנה, על-פי האמור לעיל שלאחרי שנקראה בשם "שרה" לא היתה עוד "שרי לי" – מובן, שאין
8 מקום לטענת היו"ד של שרי מדוע נטלו אותה משמה:
- 9 מכיון שעכשיו היא "שרה על כל", ולא "שרי לי" – הרי אי אפשר לקרותה "שרי" (להשאיר את
10 היו"ד), מכיון שאין זה נכון, שהרי אינה עוד "שרי לי" (לאברהם), כי אם "שרה על כל". ולכן, אין
11 מקום לטענת היו"ד מדוע נטלים אותה משם זה – מכיון שתוכנה של האות ("שרי לי") נתבטל.
- 12 וזוהי הראיה שמביא רש"י כדי לבאר את הטעם לכך ש"רי"ש שהיתה בו בתחלה לא זזה ממקומה":
13 תוכנה של האות רי"ש ("אב לארם") ישנו גם לאחרי שנעשה "אב המון גוים" [דלא כתוכן יו"ד של
14 שרי שנתבטל כו'], אלא השאלה היא – לשם מה צריכה האות רי"ש להשאיר במקומה ("אברהם"), הרי
15 בלאו הכי כלולה היא באות ה"א ["אב המון גוים", וכל-שכן "אב לארם"].
- 16 ועל זה מבאר רש"י שמצינו גדולה מזו: "שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה" – למרות שלא
17 היה מקום לטענתה להשאיר בשם זה (מכיון שתוכנה נתבטל), ואף-על-פי-כן התחשב הקב"ה בתרעומת
18 של אות זו (ולכן הוסיפה ליהושע), הרי על-אחת-כמה-וכמה שיש להתחשב בטענת האות רי"ש של
19 אברם, שרצונה להשאיר במקומה, טענה שיש לה מקום בשכל [שהרי תוכנה של אות רי"ש קיים גם לאחרי
20 שנעשה "אב המון גוים"], אף שהיא כבר כלולה באות ה"א.
- 21 ובזה מתרץ רש"י (בדרך ממילא) את הקושיא דלעיל שלכאורה זוהי ראייה לסתור, שהרי היו"ד של
22 שרי לא נשארה כו' – כי בכתבו "שאף יו"ד של שרי נתרעמה", מדגיש רש"י שבעצם לא היה מקום
23 לטענתה של היו"ד, ואפילו הכי נתרעמה [ומשום זה שייך קל-וחומר בדבר, כנ"ל], ולכן, מובן ופשוט
24 שיש חילוק בין היחס כלפי טענת יו"ד של שרי (טענה שאין לה מקום) ליחס כלפי טענת רי"ש של
25 אברם (טענה שיש לה מקום).
- 26 ובזה רואים את גודל הדיוק שבפירוש רש"י – שבתובה אחת בלבד ("שאף") מבהיר רש"י ב' פרטים:
27 (א) הקל-וחומר מיו"ד של שרי לרי"ש של אברם, (ב') טעם החילוק שביניהם, כנ"ל בארוכה. ועל-דרך-זה
28 בנוגע לשאר פרטי הדיוקים בפירוש רש"י זה.
- 29 כו. והנה, תוכן הביאור דפירוש רש"י בפשטות הכתובים, ש"אפילו אות רי"ש שהיתה בו בתחלה לא
30 זזה ממקומה" – הרי זה מתאים גם עם ביאור הדברים בפנימיות התורה:
- 31 מבואר בדרושי חסידות (תורה אור ריש פרשתנו, ועוד) ש"אברם" הוא "שכל הנעלם מכל רעיון".
32 ומובן, שגם לאחרי שנתעלה לדרגא נעלית יותר – "אברהם", הנה "אות רי"ש שהיתה בו בתחלה לא
33 זזה ממקומה", שהרי בודאי לא נתבטלה אצלו המעלה ד"אברם", שכל הנעלם מכל רעיון.
- 34 ויש לקשר זאת עם המבואר לעיל במאמר – שלפני המילה היו נשמות גבוהות גם אצל אומות העולם,
35 מה-שאינ-כן לאחרי המילה ניתנו לאברהם דוקא – שזהו בדוגמת כללות הענין ד"רי"ש שהיתה בו
36 בתחלה לא זזה ממקומה".
- 37 כז. ביאור ההוראה הנלמדת מפירוש רש"י הנ"ל – בנוגע לעבודת האדם:
- 38 ידוע ומבואר בכמה מקומות שכל עניניהם של ה"אבות" נמשכים בירושה לבניהם אחריהם בכל דור
39 ודור, אצל כל אחד ואחת מישראל. ועל-דרך-זה בעניננו – הציווי על ענין המילה, שזהו ענין השייך

1 לכל אחד ואחד מישראל, וכן בנוגע לנשים – "אשה כמאן דמהילא דמיא". ועד כדי כך – שאפילו מצד
2 עצם מציאותו (עוד לפני פעולת המילה) נחשב כל אחד ואחד מישראל בין ה"מולים", כדאיתא במשנה
3 (נדרים לא, ב) "קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל. . שאיני נהנה למולים אסור בערלי
4 ישראל כו", כי כל בני ישראל (אפילו מי שלא נימול בפועל ממש מפני אונס כו') הם בעצם "מולים"
5 (ראה אור התורה חנוכה שיב, א).

6 ומזה מובן, שאצל כל אחד ואחד מישראל ישנו גם הענין ד"אב המון גוים נתתיך" (כפי שנפעל אצל
7 אברהם אבינו על-ידי ענין המילה), ותפקידו של היהודי הוא – להביא כחות אלו מההעלם אל הגילוי
8 ומהכח אל הפועל.

9 כלומר: לא מיבעי שיהודי נעשה "אב" במקומו [בדוגמת מעלתו של "אברם" – לפני המילה – "אב
10 לארם, שהוא מקומו"], היינו, שהוא פועל ומשפיע על כל אלו שנמצאים במקומו ובסביבתו (ופשיטא
11 שאינו מתפעל כלל ממצב המקום וממצבם של אנשי המקום), אלא יתירה מזו "אב העולם", היינו, שהוא
12 פועל ומשפיע בכל העולם כולו.

13 וכאמור – ענין זה ישנו אצל כל אחד ואחד מישראל, מכיון שמקבל זאת בירושה מאברהם אבינו,
14 ועבודתו היא רק – לגלות זאת מהכח אל הפועל ומההעלם אל הגילוי.

15 וענין זה נפעל על-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בעניני התורה ומצוותיה, שעל-ידי-זה פועלים את
16 הענין ד"הבאים ירש יעקב יציין ופרח ישראל" – ענין של פריחה וגילוי, ובאופן ד"ומלאו פני תבל
17 תנובה" – פירות ופירי פירות עד סוף כל העולם, וכפירוש החסידות – שעושים "סוף" לענין ה"עולם",
18 מלשון העלם והסתר, היינו, שמבטלים את ההעלם וההסתר, וזוכים תיכף ומיד להתגלות הגאולה
19 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

20 כה. הביאור בהערות אאמו"ר:

21 מכיון שבהמשך דברי הזהר מדובר אודות ההגבלות שהיו בנוגע ללימוד פנימיות התורה, וכמבואר
22 בזהר במקום אחר (חלק ג רפז, ב) שרבי שמעון בן יוחאי הורה מי יכנס לשמוע את סודות התורה, מי
23 יכתוב וכו' – הנה בסיום הענין [בסוף הפרשה] ממשיך ומסיים שענין זה לא ישאר כן, אלא בסופו של
24 דבר "זמין קודשא-בריך-הוא לאכרזא על בנוי ויימא אז יבקע כשחר אורך גו", היינו, ש"לעתיד יתגלו
25 הסודות ורזין דאורייתא", ללא כל הגבלה בדבר.

26 ולכן, כאשר נמצאים בסוף ו"אחרית הימים", בסמיכות ממש לגאולה העתידה – אזי צריך להיות
27 הגילוי דפנימיות התורה באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", בכל מקום ומקום, וללא כל הגבלות.

28 דהנה, מבואר באגרת הקודש (סימן כ"ו) ש"כל חכמת הקבלה היתה נסתרה בימיהם (של התנאים)
29 ונעלמה מכל תלמידי חכמים, כי אם ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים", אבל מזמנו
30 של האריז"ל – "מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", ומדור לדור הולך וגדל ההכרח לגלות את הלימוד
31 דפנימיות התורה, כך שלא זו בלבד ש"מותר ומצוה לגלות", אלא זהו דבר הכי מוכרח.

32 ובפרט על-פי המבואר בזהר (חלק א, קיז א) "ובשית מאה שנין לשתיאתא יתפתחון תרעי חכמתא
33 לעילא כו' וסימנך בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה", היינו, שהחל משנת
34 שש מאות לאלף הששי התחיל (עיקר) הגילוי דפנימיות התורה (ראה גם שיחת שבת פרשת בהר-בחוקות
35 תשמ"ג סעיף ז).

36 וכמבואר בהמשך דברי הזהר שם (קית, א) ש"כד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין
37 לאשכחא טמירין דחכמתא ולמנדע ביה כו", היינו, שאפילו תינוקות ילמדו וישיגו את הענינים דפנימיות
38 התורה.

1 ובפרט לאחרי התגלות חסידות חב"ד על-ידי אדמו"ר הזקן, ובוזה גופא – בעיקר לאחרי המאסר
2 והגאולה דפטרבורג, שאז נתגלו הענינים דפנימיות התורה באופן של הבנה והשגה – "יתפרנסו" –
3 בחכמה-בינה-דעת.

4 ומדור לדור הולך ומתפשט כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה ביתר שאת וביתר עוז – על-ידי
5 רבותינו נשיאינו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ובפרט לאחרי המאסר והגאולה די"ב-י"ג תמוז.
6 וזהו תוכן הסיום דדברי הזהר שלעתיד לבוא [כולל ההכנה לזה על-ידי הפצת המעיינות חוצה
7 ב"אחרית הימים"] יתגלו הסודות ורזין דאורייתא באופן ד"אז יבקע כשחר אורך גו".

8 כט. והענין בזה:

9 מבואר בסידור שער הסוכות (רנז, ד ואילך) בפירוש דברי הזהר (חלק ג, קד א) "יעקב אמר אז יבקע
10 כשחר אורך גו" – "על-דרך-משל החבית וכיוצא, כאשר תתמלא ביותר, ולא תוכל להחזיק המילוי,
11 תבקע בבקעים וסדקים, ויצא המשקה דרך שם". ואף שהמשקה שיוצא דרך סדקים ובקעים אלו הוא
12 מעט מזער בלבד, ואין לו ערך עם ריבוי המשקה הממלא את החבית כולה, אף-על-פי-כן, עצם העובדה
13 דבקיעת החבית מורה על תוקף ותגבורת האורות הנמשכים ונשפעים, עד כדי כך שהכלים אינם יכולים
14 להכיל את האורות, ולכן האורות בוקעים ויוצאים לחוץ.

15 ועל-פי-זה מובן גודל ועוצם הגילוי דפנימיות התורה – להיותו באופן ד"אז יבקע גו", תוקף ותגבורת
16 הגילוי עד כדי כך שבוקע ויוצא לחוץ.

17 ויש להוסיף בזה:

18 בהמשך דברי הזהר אודות אמירתו של יעקב "אז יבקע כשחר אורך גו", ממשיך שם: "שאר צדיקייא
19 אמרי ונתך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך גו".

20 והנה, בנוגע לענין ד"צחצחות" – ידוע ומבואר (אגרת הקודש סימן כ"ט. ובכמה מקומות) גודל
21 העילוי דבחינה זו, "צח חד צחות תרין, דאינון לעילא לעילא כו" (זהו חלק א, רכד ב).

22 ועל-פי-זה יש לומר שכאשר הגילוי דפנימיות התורה הוא באופן ד"אז יבקע כשחר אורך גו", כדבריו
23 של יעקב – אזי אומרים שאר צדיקייא "והשביע בצחצחות נפשך", היינו, שגילוי זה הוא באופן
24 ד"צחצחות", ב' פעמים "צח", ובענינו – לא רק גילוי רזין שבתורה, אלא גם גילוי רזין דרזין שבתורה.
25 ל. ויש לקשר ענין זה עם המדובר לעיל אודות כללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו":

26 כללות הענין ד"אז יבקע כשחר אורך גו" – קשור עם יעקב, כמבואר בסידור (שם) ש"יעקב הוא
27 אותיות יבקע, ועל-כן הוא אומר אז יבקע כשחר אורך גו".

28 וזהו הקשר עם כללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" – עבודתו של כל אחד ואחד מישראל ("ויעקב
29 הלך לדרכו") בהפצת המעיינות חוצה באופן ד"אז יבקע גו".

30 לא. וההוראה מזה – בפשטות:

31 מכיון שנמצאים אנו ב"אחרית הימים", ולפי כל הסימנים המבוארים בסיום מסכת סוטה נמצאים אנו
32 בסמיכות ממש לביאת אליהו הנביא זכור לטוב [כסיום מסכת סוטה], "מבשר טוב", מבשר הגאולה
33 העתידה, וכבר כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה – אזי צריכים להוסיף בגילוי פנימיות
34 התורה בכל מקום ומקום, ללא כל הגבלה, "יפוצו מעינותיך חוצה".

35 ולכל לראש – הפצת היהדות בכללותה, החל מאל"ף בי"ת של יהדות, ובאופן שבזה גופא (באל"ף
36 בי"ת של יהדות) ניתנים גם הענינים הכי נעלים, עד לבחינת "צחצחות", וכל זה – באותיות הכי פשוטות,
37 בהתאם למעמדו ומצבו.

1 וכאשר מקבלים החלטות טובות בנוגע להתעסקות בהפצת היהדות והמעיינות חוצה, ובאופן שהקב"ה
2 מצרפן למעשה, היינו, שזוכה לקיים את החלטותיו הטובות במעשה בפועל – הרי ענין זה הוא בדוגמת
3 "תלמודו בידו" המהווה הכנה ללימוד תורתו של משיח מפיו של משיח, שאז יהיה הגילוי דפנימיות
4 התורה [לא רק לימוד התורה מתוך מנוחה, שלכן נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח] בתכלית
5 השלימות.

6 ואז יהיה הענין ד"וירא אליו ה'" (כפי שהולכים לקרוא בתפילת מנחה) באופן ד"ונגלה כבוד ה' וראו
7 כל בשר יחדיו גו'" – בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, "מיד הן
8 נגאלין".

9 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לחזן ר' משה שי' טלישבסקי לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש".
10 ואחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".

11 אחר-כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

אגרות קודש

ב"ה, ג' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ משתתפי בשיעור תלמוד תורה דרבים
כולם יעמדו על הברכה

שלום וברכה!

בעתו קבלתי הפ"נ שלהם, ובערב ראש השנה העבר קראתיו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע נשיא ישראל.

אשר על נשיא בישראל הרי נאמר מאמר רז"ל הידוע, מה להלן עומד ומשמש, אף כאן
עומד ומשמש, ומעורר ר"ר על צאן מרעיתו להמצטרך להם מנפש ועד בשר.

ויהי רצון אשר השי"ת ברחמי המרובים, יברך שנה זו אשר יקויימו בה כל הברכות אשר
ברכו בני ישראל איש לרעהו במילואן מנפש ועד בשר.

וביחוד לאלו הקובעים עתים לתורה, אשר היא הצנור והכלי לקבלת ברכות השי"ת
בהמצטרך לאדם ובי"ב, קביעות מתאים לפתגם רבנו הזקן, בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה -
והשו"ע - פוסק בנגלה דתורה - קביעות בזמן וקביעות בנפש, והוא העיקר.

והרי ידוע אשר קבוע לא בטל, ז.א. אשר גדול ענין זה להתגבר על ההעלמות וההסתרים
אשר בעולמנו, ולהמשיך הברכה הכתובה בתורתנו בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, ונתתי
גשמיכם בעתם וגו' כל הענינים המנויים בפרשה.

ויהי רצון אשר תכה"י יתבשרו כאו"א איש מרעהו אך טוב הן בגשמיות והן ברוחניות.

בכבוד ובברכה.

לקוטי שיחות

פרשת לך-לך

כך כ, ב

מתורגם ללשון הקודש

20 אילו ידע שאין הוא מקבל שכר, היתה זו הוכחה עבורה
21 שעבודתו אינה כל כך כראוי.

22 ולפי זה ניתן להבין את ניסוחו של הרמב"ם, שה"עובד
23 מאהבה" עושה האמת מפני שהוא אמת וטוף הטובה לבוא
24 בגללה⁸: בכך אין הרמב"ם מתכוון רק להדגיש שגם
25 "עובד מאהבה" מקבל שכר, למרות שאין הוא עובד למען
26 השכר – כי מהו החידוש בכך? ועוד – מהי משמעות
27 ההוספה וההדגשה "בגללה"? אלא זהו סימן ל"עובד
28 מאהבה" באמת, שכאשר הוא עובד "מפני שהוא אמת"
29 אז "סוף הטובה לבוא בגללה".

30 ולפיכך, בראות אברהם שהקדוש-ברוך-הוא משלם לו
31 שכר בעולם הזה, הוא חשש, שיחסר לו "סוף הטובה לבוא
32 בגללה", וזוהי הוכחה לפגם בעבודתו.

33 ברם, דחוק ביותר להסביר כך. כי אילו חששו של
34 אברהם לא נבע מהעדר השכר עצמו, אלא משום שזהו
35 סימן לחוסר שלמות בעבודת ה', צריך היה הקב"ה באמרו
36 "אל תירא אברהם" להדגיש את העיקר: שאברהם לא צריך
37 לחשוש, כי עבודתו מושלמת וכדומה.

38 אך מן הנאמר בפסוק "אל תירא... שדרך הרבה מאד",
39 ואילו ענין העבודה אינו מוזכר כלל, מוכח, שהשכר אינו
40 מופיע כאן רק כסימן לדבר אחר, אלא שזהו ענין בפני
41 עצמו.

42 ואם כן, שבה הקושיה למקומה.

א.

"אל תירא אברהם..."

1 על הפסוק¹ "אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה
2 מאד" מפרש רש"י², שאברהם חשש: כיון ש"נעשה לו נס
3 זה שהרג את המלכים .. שמא קבלתי שכר על כל
4 צדקותי", אמר לו הקב"ה: "אל תירא אברהם .. ומה שאתה
5 דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד".

6 לכאורה, אין מובן: עבודת אברהם אבינו לא היתה
7 לשם קבלת שכר, אלא עבודה לשמה, וכפי שאומר
8 הרמב"ם³, בדבריו אודות מעלתו של "עובד מאהבה" שהוא
9 "עוסק בתורה ובמצוות .. לא מפני דבר בעולם .. ולא כדי
10 לירש הטובה"⁴ אלא עושה האמת מפני שהוא אמת – "ש"זו
11 היא מעלה גדולה מאד .. והיא מעלת אברהם אבינו .. שלא
12 עבד אלא מאהבה".

13 ואם כך, כיצד ייתכן לומר⁵, שאברהם, "שלא עבד אלא
14 מאהבה" חשש שמא לא יקבל שכר, עד כדי כך שהקדוש-
15 ברוך-הוא צריך היה לעודדו "אל תירא... שכרך הרבה
16 מאד"⁶?

ב.

שכר – הוכחה לשלמות העבודה

17 לכאורה, ניתן היה להשיב:
18 אמנם, אברהם עבד לשמה בלבד, ולא למען השכר,
19 ואפילו לא למען השכר של עולם הבא⁷ – אך למרות זאת,

אין שייך כ"כ ה' ליירש".

ולהעיר – דע"פ הנ"ל המדובר כאן הוא ב"טובה" שבעוה"ז, וע"פ מש"כ
ברמב"ם (ה'ל' תשובה פ"ט) סוף מתן שכרן של מצות הוא בעוה"ב. ועכצ"ל
דירושית הארץ הנ"ל כולל גם דארצות החיים – חיי העוה"ב (שנוכר בר"פ
זה). ואכ"מ.

(5) וביתר קשה ע"פ הגירסא (אבות פ"א, מ"ג): ע"מ שלא לקבל פרס.
(6) עד"ז הקשה בחנה אריאל (להרה"ח וכ"ו הר"א מהאמ"ל) פרשתנו
(יח, ב).

(7) שג"ז נכלל בשלא לשמה (רמב"ם ה'ל' תשובה פ"י ה"א וה"ד).

(8) י"ג "בכללה" ואינו מובן כלל.

(1) פרשתנו טו, א.

(2) ראה ג"כ תיב"ע, ת"י וב"ר עה"פ. ס' חסידים סקצ"ו.

(3) ה'ל' תשובה פ"י ה"ב. פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק בהקדמה.
וראה סהמ"צ שלו מ"ע ג.

(4) לכאורה הול"ל "לקבל שכר" (וכדלקמן וכו"מ פעמים), ובפרט
ד"לירש, "ירוש"ה – אינה נלז קבלת שכר, כ"א נכסי היורש! – וי"ל
דכוונתו לקיים היעוד "לזרעך אתן את הארץ" (פרשתנו יב, ז, יג, טו, טז, ז
"לרשתה"). טו, יח) הנאמר לאברהם שהוא הדוגמא כאן לעובד מאהבה.

"הטובה" – ה"ז יותר משכר ואפילו מ"פרס" (ראה פיה"מ אבות פ"א
מ"ג); וי"ל דכולל ג"כ "בשורת הורע" (ראה רש"י פרשתנו יב, ז), אלא שבזה

ג.

רבי יוסי - בעל העושר והכבוד

1 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר סיפור המופיע
2 בזוהר בפרשתנו, בקשר לפסוק "שכרך הרבה מאד", אשר
3 לכאורה הוא תמוה ביותר.
4 בזוהר שם מוסבר, שהעוסק בתורה "יהבי ליה
5 (=ונתנים לו) אורך ימים בעלמא דאתי (=בעולם הבא)
6 ויהבי ליה עושר וכבוד בעלמא דין (=בעולם הזה), ולאחר
7 מכן מסופר הסיפור הבא:

8 פעם אחת הכריז רבי אבא, שהחפץ בעושר, והחפץ
9 ב"אורכא דחיי בעלמא דאתי" יבוא וילמד תורה. הגיע
10 אליו "רווק חד" ואמר: "בעינא למילעי באורייתא
11 (=ברצוני לעסוק בתורה) כדי שיהיה לי עותרא (=עושר)",
12 ורבי אבא הסכים לכך. שאלו רבי אבא לשמו, והוא ענה:
13 יוסי. אמר רבי אבא לתלמידיו "דיקרון ליה רבי יוסי מארי
14 דעותרא ויקרא" (=שהם יכנהו "רבי יוסי בעל העושר
15 והכבוד").

16 כעבור תקופה מסוימת בא רבי יוסי לרבי אבא
17 ושאלו: "אן הוא עותרא" (=היכן העושר)? "אמר (רבי
18 אבא) שמע מינה (=מכך מובן) דלאו לשם שמים קא
19 עביד" (=שלא עשה זאת לשם שמים), והוא רצה להתפלל
20 "שימות אותו תלמיד כיון שהיה עוסק שלא לשמה"¹⁰.
21 "שמע חד קלא (=קול אחד) דהוה אמר (=שהיה אומר)
22 לא תענשיה דגברא רבא ליהוי" (=אל תענישוהו, כי הוא
23 יהיה איש חשוב). אמר רבי אבא לרבי יוסי שימשיך
24 ללמוד "ואנא יהיבנא (=ואני אתן) לך עותרא".

25 ובהמשך מסופר בזוהר, שהגיע אל רבי אבא אדם
26 עשיר, שלא זכה ללמוד תורה, ובקשו שמישהו ילמד תורה
27 לזכותו "ואנא יהיבנא עותרא". אמר רבי אבא לרבי יוסי
28 שהוא ילמד תורה והעשיר יעשירהו. "יהב ליה ההוא כסא
29 דפז (= נתן העשיר לרבי יוסי כוס של פז)... יתיב ולעא
30 באורייתא (=ישב רבי יוסי ועסק בתורה), וההוא בר נש
31 (=והאדם ההוא) הוה יהיב ליה עותרא".

32 כעבור זמן מה הבין רבי יוסי את חשיבות התורה,

ובכה על אשר החליף את זכות תורתו בעושר. כאשר שמע
33 זאת רבי אבא "אמר: השתא שמע מינה (=עתה מובן מכך)
34 דהא לשם שמים קא עביד (=שלשם שמים הוא עושה)
35 קרא ליה לההוא גברא (=לאדם ההוא) אמר לו: טול
36 עותרך והב ליה ליתמי ולמסכני (=קח את עושרך ותנהו
37 ליתומים ולעניים) ואנא יהיבנא לך חולק יתיר באורייתא
38 (=ואני אתן לך חלק נוסף בתורה) .. אהדר ליה (=החזיר
39 לו) רבי יוסי ההוא כסא דפז, ועד יומא לא אעדי שמיה
40 (=ועד היום לא סר ממנו שמו) .. בן פזי" - והוא נקרא
41 רבי יוסי בן פזי, על שם "כסא הפז".
42

ד.

השאלות המתעוררות על סיפור זה

43 על סיפור זה מתעוררות שאלות רבות, ומהן:
44 א) מדוע רצה רבי אבא להעניש את רבי יוסי על אשר
45 למד תורה שלא לשמה - והרי הלכה מפורשת היא¹¹:
46 "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף-על-פי שלא לשמה
47 שמתוך שלא לשמה בא לשמה"?

48 והדבר אף תמוה יותר: רבי אבא עצמו הרי הכריז
49 "מאן דבני עותרא .. יתי וישתדל באורייתא", ורבי יוסי
50 הרי הגיע מלכתחילה ללמוד תורה "כדי שיהיה לי
51 עותרא", עד אשר רבי אבא אמר לתלמידיו שיכנהו "מארי
52 דעותרא ויקרא"¹²?

53 מה השתנה איפוא כאשר שאל רבי יוסי "אן הוא
54 עותרא", עד כדי כך שרבי אבא חפץ להענישו אף בעונש
55 מוות?

56 ב) מכך שלא רק רבי אבא אמר לעשיר שמכאן ולהבא
57 יפסיק לתת לרבי יוסי עושר, כי ברצונו ללמוד תורה לשמה,
58 אלא גם רבי יוסי החזיר את "כסא דפז" אשר קבל מיד עם
59 סיכום ה"עסקה" -

60 משתמע, שבכך הוא רצה לבטל לחלוטין ולמפרע את
61 ה"עסק", גם לגבי זכות התורה שהוא כבר למד.

62 ותמוה: זכות התורה שהוא כבר למד לפני כן, הרי כבר
63 שייכת לעשיר¹³?

(שבפסחים שם) ד"לעולם יעסוק אדם כו". ובערוך המור פ' וירא (עה"פ המכסה אני מאברהם) הביא סיפור זה בר' יוחנן.

12) שמוזה מובן שאא"פ לומר שדין זה (דלעולם יעסוק כו') נתחדש אצל ר' אבא (וראה הערה הקודמת) רק לאחר ש"שמע חד קלא כו' לא תענשי" - שהרי גם לפניו התיר ועודר ע"ד לימוד התורה שלא לשמה.

13) ובפרט שעל התורה שכבר למד אין האדם בעה"ב, אפילו למכור זכותו לאחרים (רמ"א יו"ד סרמ"ו ס"א).

9) פח, א ואילך (סתרי תורה).

10) אור החמה, הובא בניצוצי אורות לזהר שם.

11) פסחים נ, ב. ושי"ג. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ה. הל' תשובה פ"י ה"ה. טוש"ע יו"ד סרמ"ו סעיף כ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

ולהעיר שאת"ל ש' אבא שבוהר כאן הוא רב (ראה ניצוצי אורות לזח"ג (אד"ו) רפז, ב. ושי"ג. סה"ד מערכת רב ס"ח) - נמצא שהוא בעל המאמר

23 שהמעשה הוא העיקר¹⁷, ולכן מכריע המעשה את הכוונה
24 שאיננה לשמה (וכדברי אדמו"ר הזקן¹⁸: שהמצוה נעשית
25 כתקנה .. אלא שמחשבתו אינה לשם מצוה), אלא משום
26 שבסופו של דבר יגיע האדם ללימוד תורה ולקיום מצוות
27 "לשמה"¹⁹.

28 ולפי זה אפשר לומר, שכאשר ראה רבי אבא שרבי
29 יוסי תובע את העושר בתוקף רב כל כך, סבר רבי אבא,
30 שאופן זה של לימוד "שלא לשמה" בתקיפות רבה כל כך,
31 לא יביא לידי לימוד "לשמה".

32 אך גם הסבר זה אינו מספיק. כי אף אם נניח שבמקרה
33 כזה אין רבי אבא צריך ללמוד עמו תורה²⁰ – הרי בכל
34 זאת אין, לכאורה, מקום לומר, שצריך להענישו על כך ועד
35 כדי עונש מוות!

ז.

קבלת פרס – מן השמים מעצמו?

36 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
37 בענין לימוד התורה לשם קבלת שכר ישנם שני
38 אופנים:

39 א) לומדים למען השכר שנותן הקדוש ברוך הוא עבור
40 קיום מצות תלמוד תורה, וכדברי אדמו"ר הזקן²¹: "שלומד
41 .. לקבל פרס בעולם הבא, או אפילו בעולם הזה עושר
42 וכבוד של משמאילים בה הניתנת²² מן השמים".

43 ב) לומדים כדי "ליקח לעצמו כבוד וגדולה שיקראוהו
44 רבי ויהיה ראש ישיבה"²¹, או "כדי להתפרנס במלמדות
45 או דיינות והוראות"²³, שזוהי התועלת שהאדם "לוקח"
46 לעצמו מלימוד התורה.

1 ג) סיום הסיפור בזהר, לאחר שמסופר על חרפתו של
2 רבי יוסי – "ועד שהוא יומא לא אעדי שמייה .. בן פזי"
3 צריך לבטא את מעלתו של רבי יוסי. ואילו, לכאורה,
4 להיפך, שם זה מזכיר שלימודו היה שלא לשמה – למען
5 "כסא דפז"¹⁴. ויותר מכך, הרי ההלכה קובעת¹⁵, שאסור
6 להזכיר לבעל תשובה את מעשיו הראשונים?

ה.

לא להעניש – משום העתיד?

7 כן יש להעיר אודות מספר דיוקים בסיפור זה, ומהם:
8 א) אין מובנים דברי בת הקול ש"גברא רבא ליהוי".
9 כיצד מהווה ענין זה טעם ל"לא תענשיה". והרי, ממה
10 נפשך: אם הלימוד שלא לשמה הוא אסור ומגיע עליו
11 עונש – מהי התועלת בכך שבטחיד הוא יהיה "גברא
12 רבא"? האם משום כך ניתן להתיר דבר האסור¹⁶?! ואם
13 לא מגיע על כך עונש משום ש"לעולם יעסוק אדם בתורה
14 ובמצוות אף-על-פי שלא לשמה" הרי אין צורך להזדקק
15 לטעם זה של "גברא רבא ליהוי".

16 ב) מהי החשיבות בכך שמסופר בזהר, שכאשר הגיע
17 רבי יוסי לרבי אבא הוא היה "רווק"?

ו.

המטרה של "לא לשמה" היא "לשמה"

18 לכאורה, ניתן היה להסביר את מעשיו של רבי אבא
19 באופן זה:
20 חז"ל מדייקים בדבריהם, שהחיוב לעסוק בתורה
21 ובמצוות אפילו שלא לשמה, הוא משום ש"מתוך שלא
22 לשמה בא לשמה". כלומר, חובה זו אינה רק משום

19) ראה אוה"ת עקב (כרך ה) ע' בלב. – אבל ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ד"ה בענין עסק התורה (ריש ע' תקע) "ולא איצריך לאשמעינן מצות אע"פ שגם הם נזכרים בדברי ר"י .. כי מצות א"צ כוונה". ומשמע מזה, שהטעם "שמתוך שלא לשמה בא לשמה" איצריך רק בנוגע לתורה, ולא בנוגע למצוות שבהן אין נוגע (כ"כ) ענין הכוונה. וכן יש לפרש לכאורה בקו"א שם.
אבל מזה שהביא הרמב"ם מחז"ל זה עם הטעם בהל' תשובה (פ"י ה"ה), אף ששם מדבר בעיקר בנוגע למצוות (ראה קו"א שם) – משמע קצת, שגם בנוגע למצוות צריכים טעם זה.
הביאור בזה ע"ד החסידות – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 245 הערה

37.

20) כי אסור ללמוד עם תלמיד שאינו הגון (חולין קלג, א. רמב"ם הל' ת"ת רפ"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ז).
21) הל' ת"ת שם סי"ג.
22) כ"ה ברוב הדפוסים.
23) הל' ת"ת שם סי"ד.

14) בפשטות אפ"ל שנק' "בן פזי" ע"ש שהחזיר הכסא דפז (וראה לקמן בפנים סו"ס יג). אבל מזה שנק' "בן פזי" המורה על שייכותו ל"פז", משמע, שנקרא כן ע"ש הזמן שלמד בשביל כסא דפז. וכמפורש בצרור המור שם, שר' אבא קראו ר' יוסי בן פזי כשקיבל הפז.
ובכל אופן: סו"ס שם זה "מזכיר" מעשיו הראשונים.

15) ב"מ נח, ב (במשנה). רמב"ם הל' תשובה ספ"ז. הל' מכירה פ"ד ה"ג. טוש"ע חו"מ סרכ"ח ס"ד. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' אונאה כ"ו סעיף כח.

16) להעיר ממחז"ל עה"פ ויפן כה וכה (שמות ב, יב. תיב"ע, רש"י ועוד שם). ועוד כיו"ב. אבל זהו רק טעם שלא יתפלל עליו שימות, אבל לכאורה אין זה מתיר שילמוד עמו (באם לימוד כזה אסור).

17) אבות פ"א מ"ז.

18) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ג בקו"א [בנוגע למצות, משא"כ ב"ת"ת כשלומד ואינו מקיים מה שלומד", ע"ש. אבל בנרד"ד שלומד "כדי שיהי לי עתורא", הרי החסרון רק "במחשבתו" ולא בעצם הלימוד] וראה הערה הבאה.

31 כי לימודו לא היה רק באופן של "שלא לשמה" סתם, אלא
32 באופן שהוא "משתמש בכתרה של תורה", אשר העונש
33 על כך הוא "להיות נעקר מן העולם"²³.

34 כך ניתן להבין את הדיוק בדברי הזהר, בהדגישו שרבי
35 יוסי היה אז "רווק": אילו היה בעל משפחה היה ניתן
36 לדנו לכך זכות, שהוא זקוק לעושר כדי לקיים "שארה
37 כסותה .. לא יגרע"²⁸, אשר לכך יש היתר, כדלעיל.

38 אך מכיון שהיה "רווק", הרי זאת הוכחה שהוא חפץ
39 בעושר – ועל כך אין היתר, כדלעיל, ומשום כך שלל רבי
40 אבא לימוד זה שלא לשמה.

41 אך לפי זה נעשית תמוהה יותר הודעת הבת קול
42 שבבבלי "גברא רבא ליהוי" – האם פרט זה מתיר את
43 השימוש בהווה בתורה כ"קרום לחתוך בה" למען עושר?

מ.

ב"תוכו" של היהודי – קיים רצון ה'

44 הדברים יובנו על ידי הסבר המאמר "לעולם יעסוק
45 אדם... שמתוך שלא לשמה בא לשמה", שמשמעותו איננה
46 רק שמאחר יותר הוא יגיע לעיסוק בתורה לשמה, אלא
47 שכבר נתנה קיימת ב"תוכו" הכוונה לשמה. ה"תוך" של
48 "לא לשמה" הוא "לשמה".

49 ב"תוכו" של כל יהודי²⁹, בכל מצב שהוא, קיימת
50 הכוונה לקיים את רצון ה'. כפסק הדין המפורסם של
51 הרמב"ם³⁰, שגם יהודי אשר בית דין צריך לכפות עליו
52 לקיים את פסק התורה (לתת גט) הרי בשעת מנעשה קיים
53 בו הרצון "לעשות כל המצוות... ויצרו הוא שתקפו".
54 ומסיבה זו אכן מועילה הכפיה, למרות שגט חייב להנתן
55 מרצונו של הבעל – כיון שכפיה זו רק מגלה את הרצון
56 האמיתי והפנימי שלו לקיים את ציווי ה'.

57 אף-על-פי כן רואים, שלא בכל מקרה מתחשבים
58 ב"תוך" של האדם. כפי שאנו מוצאים בתוספות³¹ את
59 ההבחנה, שיותר ללמוד תורה שלא לשמה רק כאשר
60 "לומד על מנת שיכבדוהו", אך לא כאשר האדם לומד כדי

1 באופן זה של לקיחת שכר ישנו לא רק החסרון של
2 "שלא לשמה", הקיים באופן הראשון, אלא זהו גם האיטור
3 של "אל תעשה (תורה) עטרה להתגדל בה ולא קרום
4 לחתך בה"²⁴. ורק "מי שאין לו יראת שמים לדבר (בדברי
5 תורה) לשמם, אלא להתגדל או להתפרנס, מוטב שיעסוק
6 בתורה שלא לשמה משיתבטל ויפרוש, כי מתוך שלא
7 לשמה בא לשמה"²³.

8 בכך ניתן לבאר דיוק בלשונו של אדמו"ר הזקן
9 בשולחן ערוך²⁴, במקום שהוא מפרט אופנים שונים
10 בלימוד התורה שלא לשמה: בתחילה הוא מדבר על לימוד
11 "לקבל פרס .. אפילו בעולם הזה עושר וכבוד .. הניתן מן
12 השמים". ולאחר מכן, בדברו אודות השכר שהאדם
13 "לוקח" לעצמו, הוא מזכיר רק "כבוד וגדולה שיקראוהו
14 רבי ויהיה ראש ישיבה", והוא משמיט את הפרט של
15 "עושר".

16 ולפי האמור לעיל יש להסביר: ההיתר להשתמש
17 בתורה כ"קרום לחתוך בה" הוא רק כדי "להתפרנס"²⁵,
18 כיון שהאדם חייב לפרנס את אשתו ובני ביתו.

19 אך השימוש בדברי תורה כדי להתעשר, באופן
20 שאנשים²⁶ יעשירו אותו על לימוד תורה – אינו כלול
21 בהיתר זה²⁷.

ה.

רבי אבא התכוון לשכר הניתן מן השמים

22 לפי זה ניתן להבין את מעשיו של רבי אבא, המוזכרים
23 לעיל:

24 כוונתו של רבי אבא בהכריזו "מאן בעי עותרא... ייתי
25 וישתדל באורייתא" היתה לעושר ש"ניתן מן השמים".
26 והוא סבר שלעושר זה התכוון רבי יוסי בדבריו "בעינא
27 למילעי באורייתא כדי שיהיה לי עותרא".

28 אך כאשר רבי יוסי תבע מאוחר יותר מרבי אבא "אן
29 הוא עותרא" הוא גילה בכך שהתכוון מלכתחילה לכך
30 שרבי אבא ידאג להעשירו. לכן רצה רבי אבא להענישו,

(27 ראה רמ"א יו"ד (סרמ"ו סכ"א): "וכל זה דשרי היינו .. הספקה
קבועה אבל אין לו לקבל דורונות .. ליקח מתנה דבר חשוב ממה שהתיר
אסור". וראה הנסמן לקמן הערה 49.

(28 משפטים כא, יוד.

(29 וצע"ק, שהרי הענין ד"מתוך שלא לשמה בא לשמה", נלמד מקרבנות
שהקריב בלך (סוטה מז, א. וש"נ).

(30 הל' גירושין ספ"ב.

(31 ברכות יז, א. ובמקומות שנסמנו בגליון שם. וראה הערה הבאה.

(24 אבות פ"ד מ"ה. הל' ת"ת שם.

(25 ומה שלא הזכיר "להתפרנס" בסעיף ג' – כי סומך על ס"ד ששם
באו כל הפרטי דינים בזה (משא"כ באם ה' מותר ליקח גם עושר – לא הו"ל
להשמיתו, מאחר שמוזכרו לפניו).

(26 משא"כ העושר "הניתן מן השמים". וכן יש לפרש במ"ש הרמב"ם
(הל' תשובה שם ה"ד (מספרי עקב יא, יג)) "בשביל שאהי עשיר"
(דמדמביאו בידה עם "בשביל שאקרא רבי כו" מוכח שג"ז נכלל בפס"ד
"לעולם כו' שלא לשמה"). ולהעיר מנדרים סב, א (ספרי עקב שם, כב):
שיקראני חכם כו' (ולא נזכר "שאהי עשיר").

24 אינה מהווה הפרעה לעבודת ה' לשמה.
 25 ויש לומר, שאצל עובד ה' לשמה, השכר מהווה אף
 26 הוא עבודת ה'³⁹.
 27 כי המשמעות האמיתית של עבודה "לשמה" היא,
 28 שבעת הלימוד וקיום המצוות אין היהודי חושב כלל על
 29 עצמו ועל טובתו האישית, אלא הוא מקיים הכל רק משום
 30 ציווי ה'. וכך הוא נוהג גם לגבי השכר על התורה
 31 והמצוות: כאשר הוא זוכה בעושר ובכבוד וכדומה, אין
 32 הוא חש שמגיע לו גדולה וחשיבות, ושהוא הרויח עושר
 33 וכבוד, אלא הוא חושב שעל ידי כך מתרבה כבוד שמים
 34 בעולם - הכל רואים, שכאשר מקיימים תורה ומצוות
 35 זוכים בעושר ובכבוד וכדומה⁴⁰.

36 בדומה לנאמר⁴¹ על אברהם "ואגדלה שמך". וידועה
 37 השאלה⁴²: האם חיפש אברהם גדולה, והרי הוא היה בטל
 38 במציאות בעיניו - "ואנכי אפר ואפר"⁴³!

39 אחד ההסברים לכך הוא, שאדרבה: דוקא משום
 40 שאברהם היה בטל במציאות בעיניו, לכן ה"שם" אינו
 41 "שמו", אלא זהו שמו של האומן שעשאני⁴⁴, "שם שמים".
 42 העובדה ש"שמך מתגדל בעולם"⁴⁵ אינה מעוררת אצלו
 43 תחושה של גדלות עצמית, אלא של הגדלת והאדרת שם
 44 שמים בלבד.

יא.

הכוונה הפנימית של "לא לשמה" היא "לשמה"
 45 זוהי המשמעות של "מתוך שלא לשמה בא לשמה"
 46 - שה"תוך" של "לא לשמה" היא בעצם "לשמה":

1 "לקנתר חבריו"³², שאז "נוח לו שלא נברא"³³ - למרות
 2 שגם בו קיימת הכוונה לשמה ב"תוכו" ובפנימיותו.
 3 ולכאורה, אין הדבר ברור³⁴: אמנם, המטרה "לקנתר
 4 חבריו" גרועה הרבה יותר מלימוד "על מנת שיכבדוהו",
 5 אך בכל זאת אין זאת, לכאורה, יותר מאשר כוונה שלא
 6 לשמה.
 7 ואין הדבר דומה למי ש"אינו מקיים מה שלומד"³⁵,
 8 אשר לפי מספר דעות אסור לו ללמוד תורה - כי שם יש
 9 פגם בלימוד³⁶ התורה שלו. כי "תכלית חכמה תשובה
 10 ומעשים טובים"³⁷, ולכן, כאשר לומדים "שלא לעשות"
 11 אין נפגמת רק "כוונת" הלימוד, אלא עצם הלימוד הוא
 12 פגום³⁷.
 13 מדוע מחוללת כוונה זו של "לקנתר" שינוי מהותי כל
 14 כך בלימוד, עד כדי כך ש"נח לו שלא נברא"?

·

השכר עצמו - עבודת ה'

15 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
 16 המשמעות של "מתוך שלא לשמה בא לשמה" אינה רק
 17 שב"תוך" של היהודי קיימת הכוונה לשמה, אלא שה"תוך"
 18 של "שלא לשמה" בעצמו הוא - "לשמה":
 19 עצם העובדה שהתורה והמצוות מביאות עמן שכר
 20 - הן טוב גשמי והן טוב רוחני, ולא רק שכר
 21 שהקדוש-ברוך-הוא נותן כסגולה, אלא גם הטובה צומחת
 22 למקיים המצוות כתוצאה טבעית³⁸ של קיום המצוות, כגון
 23 כבוד על היותו חכם, ראש ישיבה, וכדומה -

הוא מסובך ותוצאה מהמצות גופא [בלשון אדה"ז (תניא רפ"ז). וראה שם
 פל"ט (נג, א)] "הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה"³⁹,
 דלכאורה: בשלמא בנוגע ל"עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן
 לעבוד מיראה", "וכדי לקבל שכר" (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א. שם ה"ה),
 מובן הטעם ששכר מצוה הוא חלק מהמצוה, כי שלימות הרצון והמצוה היא
 ש"טוב" המצוות יורגש בכל דרגא ודרגא, גם אצל ע"ה נשים וקטנים במצבם
 הם (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 364);
 אבל מכיון שהעובד מאהבה עושה רק "מפני שהוא אמת", ולא בשביל
 שכר - למה גם שכר מצות שלו מסובב מן המצות עצמן? ועכ"ל, שגם אצל
 העובד מאהבה, שכר מצוות מוסיף בעצם קיום המצוות, ככפנים.
 40 להעיר מאבות פ"ו מ"ח.
 41 פרשתנו יב, ב.
 42 אלשיך ע"פ. רד"ה לך לך תרס"ז (בהמשך תרס"ו).
 43 וירא יח, כו.
 44 תענית כ, ב.
 45 לשון המדרש (ב"ר פל"ט, ב).

32 בתוד"ה לעולם (סוטה כב, ב) מחלק (באו"א) בין הלומד להנאתו
 או שאינו עוסק בתורה כדי לקיים (כדלקמן בפנים). וראה גם תוד"ה וכאן
 פסחים (נ, ב) וברא"ש שם. וש"י ברכות שם. ועוד. וחילוק זה הובא בהל'
 ת"ת לאדה"ז שם ס"ג. וראה הנסמן בהערה 34.
 33 ברכות שם.
 34 עיין ג"כ בד"ה בענין עסק התורה (שצויין לעיל הערה 19). נהורא
 דאורייתא (ל' יהושע פאלק זאב וולפסון - לבוב, תרל"ד. ועוד. דפוס צילום
 ירושלים, תש"מ) מאמר ז פ"ד (ושם, שהתוס' קיצרו בדבריהם וכוונתם ג"כ
 (כמ"ש בסוטה שם) ללומד ואינו מקיים. אבל מסתימת ל' התוס' בכ"ח
 לכאורה לא משמע כן).
 35 הל' ת"ת לאדה"ז שם. וראה הערה 32.
 36 להעיר בשייכות הלימוד וקימו ממחז"ל (ב"ק יז, א. וש"נ. הל' ת"ת
 לאדה"ז שם ס"ב-ג) גדול לימוד שמביא לידי מעשה.
 37 ראה בארוכה הל' ת"ת לאדה"ז שם ובקו"א.
 38 ראה של"ה (בית אחרון - יב, א"ב) באריכות ע"ד השיטות בנוגע
 לשכר המצוות בכלל.
 39 וכדמוכח מזה שגם המצות של ה"עובד מאהבה" הן באופן ששכרן

29 עצמו קיים ה"תוך" והגורם האמיתי – שנשמטו רוצה להגיע
30 למעמד ולדרגה של "גברא רבא", שאז "גדלוהו משל
31 אחיו".
32 ולכן מותר היה ליה⁵⁰ במקרה זה ללמוד תורה כדי
33 להתעשר, כי משום כחותיו הנעלים בהוה הוא יהיה "גדול
34 הדור" אשר "מצוין .. לעשרו".

יג.

בן פזי – שולט על העושר

35 בכך ניתן להבין מדוע החזיר רבי יוסי בסופו של דבר
36 את ה"כסא דפז", וכן ניתן להבין את הסיבה לכינויו "רבי
37 יוסי בן פזי":
38 העובדה שהציבור צריך לפרנס ולהעשיר את גדול
39 הדור אינה מעוררת בו, כמובן, שום תחושה של גאווה
40 וכדומה, ח"ו. להיפך: דוקא משום היותו גדול הדור
41 האמיתי, הבטל באמת כלפי הקדוש-ברוך-הוא, דוקא
42 משום כך יש בכחו "לברר" ולזכך את העושר, כי העושר
43 אצלו הוא – כבוד שמים, כדלעיל בסעיף י'.

44 וזהו ההסבר לסיפור שהובא לעיל:

45 בהחזירו את ה"כסא דפז" לא התכוון רבי יוסי לבטל
46 את זכותו של העשיר בתורה שרבי יוסי למד לזכותו, שהרי
47 זכות זו אין ביכולתו לבטל⁵¹ לאחר המעשה, כדלעיל, אלא
48 רבי יוסי רצה להביע בכך עד כמה צריכה להגיע דרגת
49 לימוד התורה לשמה.

50 ולכן קראו לו בכינוי "בן פזי" – משמעות שם זה היא
51 חיובית: בנוסף לכך שהוא מבטא את העובדה שלאחר
52 שהפז נעשה שלו – פזי⁵² – הוא החזירו, הרי שם זה מבטא
53 את מעלתו הגדולה של רבי יוסי, שהוא "גברא רבא":
54 הגברא איננו מסוגל (למרות ששמו הוא מלשון גבורה)
55 להביא לידי כך שה"פז", העושר, יתהפך ויתעלה
56 "לשמה". ואילו רבי יוסי, בהיותו "גברא רבא" היה מסוגל

1 כאשר היהודי חש שהוא חפץ בכבוד ובעושר וכדומה,
2 הרי זה מצד הגוף בלבד. אך קיים בכך ה"תוך" – הרצון
3 הפנימי של הנשמה, החפצא בשכר זה כדי להוסיף בכבוד
4 התורה ובכבוד שמים, כאשר יראו באופן גלוי שעל ידי
5 קיום תורה ומצוות מתברכים בכל טוב.

6 בדומה לפירושו של הבעש"ט⁴⁶ על הפסוק⁴⁷ "רעבים
7 גם צמאים נפשם בהם תתעטף", שהרעב והצמא של הגוף
8 למאכל ולמשקה נובעים מ"נפשם בהם תתעטף" – מכך
9 שהנפש חפצא לברר את ניצוצות הקדושה שבמאכל
10 ובמשקה.

11 ולכן מתאים הענין של "מתוך שלא לשמה בא לשמה"
12 דוקא כאשר מדובר על מטרה אחרת ש"תוכה" יוכל להיות
13 "לשמה", אך כאשר יהודי לומד כדי "לקנתר" – שזוהי
14 מטרה ההפוכה ונוגדת לתורה, ואין בה שום ענין חיובי –
15 הרי אז אי אפשר לומר, שה"תוך" של אופן זה של "לא
16 לשמה" הוא "לשמה"⁴⁸.

יב.

רצונו של רבי יוסי בעושר – רצון הנשמה

17 לפי האמור לעיל מובנים דברי הבת קול, שרבי יוסי
18 יהיה "גברא רבא":
19 אמנם, אסור להשתמש בתורה למטרת התעשרות,
20 כדלעיל, וההיתר הוא לפרנסה בלבד, אך בכל זאת יש מי
21 ש"רבים צריכים לו", "שאינ במדינה גדול בחכמה כמוהו
22 .. והציבור מצווים לפרנסו בכבוד .. ואפילו לעשרו ..
23 גדלוהו משל אחיו .. והוא הדין לכל גדול הדור"⁴⁹.

24 הבת קול גילתה שרצונו של רבי יוסי בעושר כשכר
25 על לימודו נובע מכך שיש לו בהווה כחות אשר יתבטאו
26 למעשה ו"גברא רבא ליהוי" בעתיד, שאז "מצווים ..
27 לעשרו .. גדלוהו משל אחיו". ולכן, למרות שבמצבו
28 בנוכחי הוא חפץ בעושר לתועלת עצמו, הרי ברצון זה

⁴⁶ "תקנתא" דתשובה. ואכ"מ.

⁴⁹ הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ו. וראה בארוכה כס"מ להל' ת"ת פ"ג ה"י. ב"ח לטו"ד שם ד"ה ומ"ש כל המשם.

⁵⁰ להעיר ממשנת "לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 336 וא"ל ובהנסמן (שם) בטעמו של הלל שקיבל הגרים שדחפם שמאי (שבת לא, א) – אף שע"פ דין בתחלה יש לדחות גר הבא להתגייר – כי הלל ראה בהם שהם רוצים בהווה להתגייר באמת, ולכן ה"י מותר לו לקבלם.

⁵¹ ועצ"ע מ"ש"כ בזהר שם שר' אבא אמר להעשיר "ואגא יחיבא לך חולק יתיר באורייתא" – ואולי הכוונה מכאן ולהבא, או "חולק יתיר".

⁵² ובהו יתורץ שלא נקרא "בן פז" (ולהעיר ש"יוסי" עם הכולל – בגימט' פז).

⁴⁶ כתר שם טוב סי' קצד. וראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתק וכוונתו בלקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 164. וראה בארוכה בלקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 318 וא"ל, ד"ל דטעם הפנימי לזה שבנ"י מתעוררים באותן התפלות דר"ה על צרכיהם הגשמיים יותר מהתפלות על ענינים הרוחניים – כי בפנימיות, זהו תוקף הנשמה שרוצה הרברים הגשמיים כדי לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

⁴⁷ תהלים קו, ה.

⁴⁸ ועד"ז הלומד ואינו מקיים ש"נקרא רשע" (הל' ת"ת לאדה"ז שם). ומה שלדיעה הב' שם אמרין גם בזה מתוך שלא לשמה בא לשמה – יש לפרש עפמשנת בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 248 (ובהערה 59 שם). ע"ש. ולהעיר ג"כ ממשנת בלקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 135) בענין

- 1 להיות "בן פזי" – בדומה לביטוי "בן חורין" – להיות
 2 אדון ו"בעל הבית" לחלוטין על הפז, ולהפוך את ה"פז"
 3 ל"פזי" – להפוך את העושר למטרה של "לשמה".
יד.
שכרך הרבה מאד
 4 ובאופן דומה לכך יש להסביר את דברי הקדוש־ברוך־
 5 הוא לאברהם "שכרך הרבה מאד" – למרות שאברהם היה
 6 "עובד מאהבה". כי, אדרבה:
 7 דוקא משום כך שאברהם היה "עובד מאהבה"
 8 בשלמות הרי גם השכר על עבודתו לא היה אצלו למען
 9 עצמו, אלא למען עבודת ה'.
 10 ואדרבה: דוקא בכך שהקדוש־ברוך־הוא אמר לו
 11 "שכרך הרבה מאד" מובעת גדולתו האמיתית של אברהם,
 12 שמציאותו העצמית כל כך לא נחשבה בעיניו, עד כדי כך
 13 שגם שכר שהוא "הרבה מאד"⁵³ אינו סותר את עבודתו
 14 לשמה, אלא להפך, זהו חלק מעבודתו,
 15 כי ה"גדולה" של שכר עבודתו אינה נחשבת בעיניו
 16 כגדולת עצמו, אלא כגדולת ה'.
 (משיחת ש"פ לך לך תשמ"א)

53) וי"ל שזהו בשכר גופא – עדמשי"כ בפיה"מ (אבות פ"א מ"ג) החילוק דפרס ושכר (מצד המקבל – משא"כ השם "פרס" מצד הנותן שבוה קאי בלקו"ת תוריע כ, ב. ובכ"מ).

אגרות קודש

בי"ה, ז' מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הרביעי, בו כותב אודות חוות דעת הרופא בהנוגע למצב עיני שמאלית, ושואל דעתי בזה.

והנה כבר ידועה הוראת תורתנו חיים שהיא הנותנת רשות שבענין זה תוכנו גם כן כח לרופא לרפאות, ובנתוח כאותו שכותב מובן ג"כ שצריך להעשות ע"י רופא הכי מומחה, שבטח יש לו נסיון (פראקטיקע) יותר בזה, שהנסיון בזה נוגע יותר מאשר החכמה, ויהי רצון שהרופא כל בשר ומפליא לעשות ירפאהו ע"י איש פלוני וטפול פלוני בעת ובשעה טובה ומוצלחת.

ומובן שכיון שעניני גוף האדם תלויים בעניני נשמת האדם ועניני האיש הישראלי תלויים בתורה, ובמילא כל מה שברא הקב"ה בגוף נמצא דוגמתו ומקורו בנשמה, וכל מה שישנו באיש הישראלי נמצא הוא בתורה, מזה מובן שכשצריכים תיקון בגוף צ"ל תיקון בענין המתאים דהנשמה, וכשצריכים תיקון ושיפור בענין של איש הישראלי צריכים תיקון ושיפור בענין המתאים בתורה, וכמז"ל חש בראשו יעסוק בתורה חש בכל גופו יעסוק בתורה וכו', ובנ"ד מוכרח שיחליט להוסיף מכאן ולהבא בלימוד חלק התורה הנקרא מאור שבתורה זוהי פנימית התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות), ועי"ז תתוסף ההצלחה במאור עניני הנשמה ובמאור עניני הגוף, וק"ל עי"פ כל הנ"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לקוטי שיחות

פרשת לך-לך - ז' מרחשון

כרך ב

מתורגם ללשון הקודש

הש"ך⁷, "דכל פעם שהיו ישראל עולים לרגל לא היו 18
יכולין להגיע לבתיהם אחר הרגל אלא בט"ו יום והיה 19
דומה להם כאילו הם עדיין בארץ ישראל עסוקים בעניני 20
הרגל כל זמן שלא היו עוברים⁸ הנהר הגדול נהר פרת". 21
כלומר, ז' מרחשון הוא היום המדגיש את סיום 22
העליה לרגל – הוא מסמל את הירידה מן העליה, 23
יהודים יורדים משיא הקדושה שבבית המקדש 24
בירושלים, וכל אחד מגיע למקומו, "תחת גפנו ותחת 25
תאנתו"⁹, בארץ ישראל או בחוץ לארץ¹⁰, עד 26
שהאחרון שבישראל בחוץ לארץ, מגיע לנהר פרת. 27

ב.

"לך לך" – עליה אל ארץ ישראל

לפי זה צריך להבין את הקשר לפרשת לך לך, שבה 28
מודגש ענין הפוך – "לך לך מארצך וממולדתך ומבית 29
אביך אל הארץ אשר אראך" – הליכתו ועלייתו של 30
אברהם ממקומו ומארצו בצאתו מחוץ לארץ – חרן, 31
ובלכתו אל ארץ ישראל. 32
אמנם, מיד בתחילת הפרשה מסופר גם "ויורד אברהם 33
מצרימה"¹¹, אך בכל זאת ידוע שתוכנה העיקרי של כל 34

(7) חר"מ סמ"ג סקמ"ו.

(8) ראה הערה 10.

(9) מ"א ה, ה.

(10) כ"מ מלשון הש"ך הנ"ל "הם עדיין בא"י.. שלא היו עוברים הנהר הגדול נהר פרת", היינו שהי' עולין לרגל מחו"ל. ונמצא שגם שבילים אחרו השאלה. וכ"מ לכאורה מלשון המאירי הנ"ל "עד שלא יוכלו לעבור***, וכן מפורש בפרש"י לר"ף תענית שם "כשחזרו לבלל מן ארץ ישראל לאחר הרגל****". אבל בשו"ע אדה"ז מפורש "כדי שיגיע האחרון שבישראל שעלה לרגל לביתו לנהר פרת שהוא מקום ישוב היותר רחוק מירושלים" (וראה ב"מ שם. תו"ט למשנה תענית שם). ובפסקי התוס' תענית ס"ט "הרחוקים מנהר פרת כגון בניי בבל לא היו עולין לרגל" (וראה תוד"ה מאלי' פסחים ג, ב. משנה למלך הל' קרבן פסח בתחלתן). ואכ"מ.

(11) יב, יו"ד.

א.

ז' מרחשון – סיום העליה לרגל

ז' מרחשון חל תמיד בשבוע שקוראים בו את 1
פרשת לך לך¹. ולפי הידוע² שלמועדי השנה – 2
מלשון זמן "מיועד" ומיוחד – יש קשר לפרשות 3
הנקראות בסמוך להם, מובן, שגם לז' מרחשון יש 4
קשר מהותי עם פרשת לך לך, ובמיוחד כאשר ז' 5
מרחשון חל תמיד בפרשת לך לך, כדלעיל, בשונה 6
ממועדים אחרים שחלים בפרשיות שונות בשנים 7
שונות. 8

על ז' מרחשון נאמר במשנה³ שזהו היום שבו 9
"שואלין את הגשמים", "ט"ו יום אחר החג, כדי שיגיע 10
אחרון שבישראל לנהר פרת", וכך נפסקה ההלכה 11
ברמב"ם⁴ ובשולחן ערוך⁵, שבארץ ישראל מתחילים 12
לבקש בז' מרחשון. 13

מובן, שאין זה משום סיבה שלילית בלבד, שהגשם 14
לא יגרום צער ליהודי לפני הגיעו⁶ לביתו אשר בקצה 15
ארץ ישראל, אלא שעד לז' בחשון זהו עדיין המשך 16
של העליה לרגל שבחג הסוכות, כפי שמפורש בדברי 17

(1) בתחלת השבוע (ביום א') או באמצע השבוע (יום ג' או ד' – כבשנה זו, תשמ"ב), או בסוף השבוע – ביום ו'.

(2) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(3) תענית י, א.

(4) הל' תפלה פ"ב ה"ז.

(5) אר"ח ר"ס קיו. ובשו"ע אדה"ז שם.

(6) כ"ה בשו"ע אדה"ז "ולא יעצרנו הגשם". וכ"ה בריטב"א תענית שם "שלא יעצרו הגשם בחזרתם כו"*. ולכאורה כ"ה הכוונה ברע"ב למשנה תענית שם "ולא יפסיקום הגשמים". ובפרש"י ב"מ (כת, א ד"ה כד) "ולא ידביקוהו הגשמים". וראה גם לשון רש"י תענית** ד, ב (ד"ה אית) ובר"ח ורי"ג שם. אבל בפרש"י שם** (י, א): כלומר ביאת מים לנהר פרת שהוא רחוק יותר. ובמאירי שם מפורש יותר "לנהר פרת ולא ירבו מימיו כ"כ עד שלא יוכלו לעבור". וראה לקמן הערה 10.

(* אלא שממש"ך "ונמצאת מכשילין לעתיד לבא".

(**) ולהעיר משד"ח כללי הפוסקים ט"ח אות ג (כרך ט א'תתיד. א) אם הפירוש לתענית הוא לרש"י.

(***) ולכאורה כ"ה לפרש"י במשנה הנ"ל (כנ"ל הערה 6).

(****) ולהעיר משו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ט"ו ר"א "שנדיין הם עולין לרגל ממצרים ושאר ארצות".

23 בלכתם מבית המקדש יש יתרון – אשר משום כך יש
 24 לומר שנגרמת להם עליה – "לך לך" הוא מובן: דוקא
 25 כאשר כל אחד שב אל ביתו ואל מקומו, אדם חורש
 26 ואדם זורע²¹, הופך כל אחד את עניניו הגשמיים לדירה
 27 לו יתברך בתחתונים²², על ידי התורה והמצוות, "כל
 28 מעשיך יהיו לשם שמים"²³ ו"בכל דרכיך דעהו"²⁴.
 29 עבודה זו אינה אפשרית כל כך כאשר נמצאים
 30 בירושלים ובבית המקדש בזמן הרגל, כי אז אין
 31 עוסקים בעבודת האדמה, אין הולכים לפרקמטיא
 32 וכדומה, ובאופן כללי אין מתעסקים כל כך בעובדין
 33 דחול – ב"תחתונים".
 34 אך החל מז' מרחשון, כאשר שבים לחרישה
 35 ולפעולות הדומות בהפיכת דברים התחתונים לדירה לו
 36 יתברך, הרי זה יתרון האור מן החושך²⁵, וממילא
 37 נגרמת התעלות אצל ישראל²⁵ – "לך לך".
 38 בדומה למוסבר במספר מקומות לגבי הירידה
 39 הכללית – ירידת הנשמה למטה²⁶ לעולם הזה,
 40 שבאמצעות עבודתה למטה בדברים גשמיים, בעשיית
 41 העולם לדירה לו יתברך, היא מתעלה לדרגה נעלית
 42 יותר מכפי שהיתה לפני ירידתה למטה²⁷.
 43 אך אין די בכך כדי להסביר את הקשר שבין פרשת
 44 לך לך בפשוטו של מקרא²⁸, שמדובר בה אודות
 45 הליכת אברהם מחוץ לארץ אל ארץ ישראל, ואשר
 46 מודגש בה הענין של "לך לך".

1 פרשה מתבטא בשמה, ובפרשתנו – בשם "לך לך",
 2 המצביע על הליכה מחוץ לארץ ועליה אל ארץ ישראל.
 3 וכיון שכל ענין בתורה מהוה הוראה, יש ללמוד
 4 הוראה הן מפרשת השבוע (כפי שידועה¹² אמרתו של
 5 אדמו"ר הזקן ש"צריך להיות עם הזמן" – "עם פרשת
 6 השבוע") והן בענין של ז' מרחשון – ויש להסביר,
 7 כיצד מתחברים שני ענינים אלו, הנוגדים זה לזה.
 8 ובמיוחד כאשר הענין האמור לעיל של ז' מרחשון
 9 אינו קשור רק לתקופה שבה היה בית המקדש קיים,
 10 כאשר עלו לרגל, אלא הוא קשור לישראל בכל הזמנים.
 11 ולכן "שואלין את הגשמים" בז' במרחשון בארץ
 12 ישראל גם כיום, כפי שמציין אדמו"ר הזקן בשולחן
 13 ערוך¹³ "אף לאחר החורבן¹⁴ היו מתאספים גם כן מכל
 14 הסביבות¹⁵ בירושלים¹⁶ לרגל כמו שעושים גם היום.
 15 לפיכך¹⁷ לא בטלו תקנת חכמים שתקנו השאלה בארץ
 16 ישראל בז' מרחשון".
 17 הדבר קשור גם לכל המקומות, ואף לחוץ לארץ¹⁸,
 18 כדברי¹⁹ הש"ך²⁰, שאם כותבים בשטר "אחר הרגל",
 19 הכוונה היא ל"ט"ו יום אחר הרגל" בהתאם לדברי
 20 המשנה הנ"ל, "ואף-על-גב דהשתא אן בגולה מכל-
 21 מקום לשון אחר הרגל נמשך מהם".

ג.

ההליכה מבית המקדש – התעלות

22 עצם הענין, שבעבודתם הרוחנית של ישראל

19 ונוגע גם להלכה בשאלת גשמים "טעה היחיד ושאל מטר מז' מרחשון ואילך אינו מתחייב לחזור" (שו"ע אדה"ז שם סו"ס א. וש"נ).
 20 חו"מ סמ"ג סקמ"ז.
 21 ברכות לה, ב.
 22 תנחומא נשא טז. במדבר פ"ג, ו. תניא פ"ו.
 23 אבות פ"ב מ"ב.
 24 משלי ג, ו. וטושו"ע או"ח סול"א.
 25 לשון הכתוב קהלת ב, יג.
 25* ראה בארוכה בכ"ז לקו"ש ח"ב ע' 381 ואילך.
 26 ראה אוה"ת פרשתנו (כרך ד') תרפח, סע"א – שענין "לך לך" קאי על ירידת הנשמה בגוף.
 27 ראה אוה"ת שם תרעט, א: לך לך שיהי בבחי' מהלך ולא בבחי' עומד, ושם ע"ב: שזהו עיקר פי' לך לך. וידוע (תו"א ל, סע"א. ובכ"ז) שזהו העילוי שנעשה בהנשמה ע"י ירידתה למטה שנעשית בבחי' מהלך.
 28 משא"כ לפי זוהר ב"לך לך" שההליכה היא מלמעלה למטה – תו"ח פרשתנו פט, ב. אוה"ת שם (כרך ו) תתרעט, ב. וראה ד"ה ויאמר גו' לך לך תשל"ח (נדפס בלקו"ש ח"ב ע' 295 ואילך).

12 ספר השיחות תש"ב ע' 29 ואילך. ולהעיר שתורה זו שמע כ"ק מו"ח אדמו"ר מאביו ומצ"פ פ' לך לך.
 13 שם. והוא מר"ן תענית שם. הובא בב"י לטור שם. לבוש שם. וראה קרבן נתנאל על הרא"ש תענית שם ס"ד אות ת. הגהות יעבץ לב"מ שם.
 14 ראה גם שהש"ר פ"א, טו (ב). פ"ח, ט (ג). מהר"ץ חיות נדרים כג, א.
 15 ראה לעיל הערה 10 ובשוה"ג הב' שם מתשב"ץ, ובמקומות שבהערה שלפניו.
 16 בלבוש שם "מתאספים יחד בירושלים כל הדרים סביבותי".
 17 בר"ן שם: ומפני עולים הללו ראוי שנאחר השאלה שהיא היתה עיקר התקנה*. ומלשונו משמע קצת שיש בזה (מעין) הגדר דעלי' לרגל (וכדמשמע בשהש"ר ותשב"ץ שם. ועוד). שלכן מאחרין שבבילין השאלה, משא"כ מלשון אדה"ז "לפיכך לא בטלו כו", משמע שהוא רק הנהגה טובה כו וכיו"ב. וראה שו"ת נוב"י מהד"ת או"ח סי' צד. שו"ת מהר"ץ חיות קו"א לעבודת ביהמ"ק. ואכ"מ.
 18 אף שלהלכה בחו"ל שואלין ס' יום אחר התקופה (וטושו"ע ודאדה"ז או"ח שם). ולהעיר מתענית (ד, ב) דמשמע דדברי ר"ג הם גם בבבל (גלות). עיי"ש.

* ועד"ז הוא בלבוש שם. ולכן לא היו מתחילין גם אחר החורבן עד ז' מרחשון כדי שגיעו לבתיהם. אלא שכתב לפנ"ו "אנפ"ש שלא היו עולין לרגל מ"מ היו מתאספין כו".

ד.

בין שכיר לבין שליח

1 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את ההבדל בין
2 מעמדם ומצבם של ישראל בעת עלייתם לרגל,
3 בהימצאם "לפני ה'"²⁹, לבין מעמדם ומצבם בשהותם
4 של כל אחד במקומו "תחת גפנו ותחת תאנתו", ולא
5 "לפני ה'". זוהי כמובן ירידה לעומת מצבם בהיותם
6 "לפני ה'", אך יש יתרון והתעלות דוקא באמצעות
7 היותם רחוקים, לא "במקום אשר יבחר ה'".

8 ויש לומר, שבדומה לכך ניתן למצוא בתורת הנגלה
9 לגבי ההבדל בין שכיר לבין שליח: שכיר עובד בדרך
10 כלל במקומם של הבעלים, או עם נכסי הבעלים. ואילו
11 שליח אינו פועל את פעולתו בדרך כלל במקום
12 הימצאם של הבעלים, כפי שנרמז במילה "שליח"
13 עצמה – הוא נשלח מלפני המשלח. ואף פעולתו אינה
14 קשורה דוקא לחפצי הבעלים. השליח מבצע מעשה
15 כלשהו עבור המשלח.

16 יש גם הבדל מהותי בין השכיר והדומה לו לבין
17 השליח: השכיר עושה את כל מעשיו לצורך עצמו, כדי
18 לקבל את שכרו ואילו הוא נושא את נפשו³⁰. ואילו
19 המושג שליח מצביע על כך שפעולתו של השליח אינה
20 נעשית לצורך עצמו, אלא בעיקר למען המשלח³¹.

21 לפיכך, לגבי השכיר, אשר הוא פועל לצורך עצמו,
22 יש דיון אם מעשהו יכול להיחשב כמעשה של
23 השוכרו, וניתן להחשיב כאילו בעל הבית ביצע את
24 הפעולה³².

25 ואילו השליח, למרות שאין הוא נמצא במקום
26 הימצאו של המשלח, הרי כיון שהוא פועל בעיקר

למען המשלח, הרי פעולתו נחשבת כאילו המשלח
ביצע אותה. או יותר מכך, שהמעשה עצמו קשור
למשלח. כלומר, שהמשלח מבצע את הפעולה
באמצעות השליח. ועד לאופן הנעלה ביותר³³ של
"שלוחו של אדם כמותו" – כמותו ממש. לא זו בלבד
שמעשיו של השליח נעשים כשל המשלח, אלא
שהשליח עצמו הופך בעצם מהותו למהות המשלח,
ולכן מועילה פעילותו גם במקרים שדוקא המשלח
בעצמו צריך לבצע פעולה כלשהי³³.

ה.

ההליכה מבית המקדש – שליחות

מעין זה הוא ההבדל, ברוחניות, בין עבודת ישראל
בעת עלייתם לרגל בהיותם "לפני ה'" – "במקום
הבעלים", לבין עבודתם כל אחד תחת גפנו ותחת
תאנתו:

בעת עלייתם לרגל הרי נאמר "יראה כל זכורך את
פני האדון ה'"³⁴ "את פני ה' אלקיך"³⁵ – ראיית
אלקות – "וכדרך שבא לראות כך בא ליראות"³⁶ –
היהודים באו כדי לראות ולספוג את גילוי האלקות
שבבית המקדש³⁷. ראיית "עשרה"³⁸ נסים שנעשו
לאבותינו³⁹ בבית המקדש ו"מקום שכינה, כהנים
בעבודתם לויים בדוכנם וישראל במעמדם"⁴⁰ – כל
זאת הוא, כביכול, לצורך עצמו. לחוש ולראות את
גילוי השכינה, בדומה לנשמות בגן עדן, אשר "נחנין
מזיו השכינה"⁴¹.

הליכתם משם ושיבת כל אחד למקומו בז'
מרחשון, איננה כדי לראות את פני ה', כדי לחוש
אלקות, להיפך, זאת היה להם באופן נעלה ביותר

השליחות בכלל, כיון שסו"ס אינו מן התורה אלא רק "יש שליחות לחומרא"
(לשון אדה"ז שם ר"ס רמג). וכמה פרטי דינים שם האיסור הוא כי "נראה
כאילו עסק זה בשביל הישראל" וכיו"ב. ועצ"ע.

33 ראה בארוכה לקח טוב להר"י ענגל בתחלתו. וראה שו"ע אדה"ז
חאו"ח קו"א לטו"ס"ג סק"ח.

34 תשא לד, כג.
35 שם, כד.

36 חגיגה בתחלתה. וראה אה"ת ס"פ וירא קג, ב ואילך.
37 ראה לקו"ת ברכה צח, ב. ושם: שעי"ז כל הנשמות מתבטלין כנר
בפני האבוקה כו' עיי"ש.

38 אבות פ"ה מ"ה.
39 ראה תשב"ץ הג"ל (בשוה"ג להערה 10) שלכן היו עדיין עולין לרגל
"כי עדין נשאר מהניסים שהם בירושלים כו'".

40 תוד"ה כי מציון (בי"כ כא, א). וראה רשב"ם ראה יד, כג.
41 ברכות יז, א. רמב"ם הלכות תשובה פ"ח ה"ב. ראה תניא ספ"ד.

29 כנאמר בכמה כתובים על ביהמ"ק או גם בנוגע לירושלים (ראה יב,
ז. יח. יד. כג. וראה זבחים לב, סע"א ואילך. קיט, ב. יומא מה, ב). ואכ"מ.
30 תצא כד, טו.

31 אף שלפעמים גם "פועל" הוא שליח ונאמר ע"ז ל' "שליחות" (ראה
לדוגמא ב"ק קטז, סע"א ואילך), הרי נק' פועל, "השוכר את הפונגל", אלא
שמשתמשים בל' שליחות כיון שבמציאות עושה דבר במקום הבעה"ב. אבל
אין בזה (שלימות) הגדר דשליחות.

32 בב"מ (י, א) "שאני פועל דידו כיד בעל הבית הוא", וי"א שהוא
רק לדעת רב נחמן, ולא להלכה (ראה תשובות רע"א תנינא סי' קיב).
ועפמ"ש"כ כמה אחרונים (הובאו ונסמנו באוצר מפרשי התלמוד לב"מ שם)
בוה, יש לומר שגם לדעה זו אי"ז ענין דשליחות. ואכ"מ.

רצ"ע בשו"ע אדה"ז חאו"ח סי' רמג ואילך (וש"נ). ושם סי' רמג סוס"ד
"שלענין שליחות אין לחלק בין עושה לטובת המשלח בין עושה לטובת
השליח בין כך ובין כך שלוחו הוא".
ואולי השליחות בשבת כשהגביר עושה מלאכה עבורו אינו כענין

עשו בחרן⁴⁵, כפי שמסופר בהרחבה במדרשי חז"ל⁴⁶,
 וכפי שמסביר הרמב"ם⁴⁷ בפירוט "והתחיל להודיע
 לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוקה העולם ולו ראוי
 להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים
 הבאים... והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל
 העולם ולהודיעו שיש אלוהה אחד בכל העולם ולו
 ראוי לעבוד...".

אך כיון שכל זה היה עקב הכירו את בוראו,
 "שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה",
 יוצא, שפרסום האלקות על ידיו היה משום שחוא
 הכיר, מצד הכרת אלקות,
 ו"כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות..." –
 הוא הודיע "שאין זו דרך האמת דאתם הולכים בה".

ה.

פרסום האלקות בארץ ישראל – עקב ציווי ה'

על כך, ולאחר מכן, היה ציווי של הקדוש-ברוך-
 הוא – "לך לך", ומאז התחיל אצל אברהם ענין חדש:
 הוא גילה אלקות עקב ציווי ה'⁴⁸ – כשלוחו של
 הקדוש-ברוך-הוא⁴⁹.

ולפיכך, דוקא בהגיעו אל ארץ ישראל מסופר
 "ויקרא בשם ה'"⁵⁰, למרות שגם לפני כן הוא פרסם
 אלקות בעולם, כדלעיל: בכך מספרת התורה שלא זו
 בלבד שגם בארץ ישראל הוא גילה אלקות, אלא
 שלאחר ציווי ה' "לך לך" נעשתה כל פעילותו באופן
 שונה לחלוטין, כנאמר בפירושו רש"י⁵¹: "עכשיו הוא
 אלקי השמים ואלקי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות,
 אבל כשלקחני מבית אבי היה אלקי השמים ולא אלקי
 הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה
 רגיל בארץ":

אמנם, גם בחוץ לארץ פרסם אברהם אלקות
 בעולם, אבל "לא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא
 היה רגיל בארץ"⁵². דוקא באמצעות "ויקרא שם בשם

1 "במקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם", "לפני
 2 ה'", "בירושלים בבית המקדש",
 3 אלא כדי לבצע את המטרה והשליחות של הקדוש-
 4 ברוך-הוא בקיום תורה ומצוות, ובאופן כללי – לעשות
 5 לו יתברך דירה בתחתונים.
 6 ודוקא אז הוא נעשה שליח, שלוחו של אדם –
 7 העליון – כמותו, "כמותו ממש"⁴² של הקדוש-ברוך-
 8 הוא, כביכול.

ו.

הליכה – מעבר לדרגה נעלית ביותר

9 לפי זה מובן מדוע העבודה הרוחנית של ז'
 10 מרחשון, בשיבה מהעליה לרגל, נקראת "לך לך":

11 הליכה אמיתית היא דוקא כאשר עוברים לדרגה
 12 חדשה לגמרי, הנעלית באין-ערוך מהדרגה הקודמת,
 13 כידוע⁴³.

14 וכיון שלפני כן, בעלייתם לרגל, היתה עבודתם
 15 באופן של "יראה כל זכורך", מציאותם שלהם, שהם
 16 כנבראים יראו ויחושו אלקות, יוצא, שהעבודה של
 17 "תחת גפנו..."⁴⁴, שהיא ביצוע הכוונה והרצון של
 18 הקדוש-ברוך-הוא, היא הליכה ומעבר מדרגה לדרגה
 19 באין-ערוך – בין נברא לבורא⁴⁴.

20 ולפיכך קשורה העבודה של קיום תורה ומצוות –
 21 לעשות לו יתברך דירה בתחתונים – המתחילה בז'
 22 מרחשון, עם "לך לך".

ז.

אברהם אבינו מכיר אלקות ומפרסמה

23 לפי כל האמור לעיל ניתן להבין את הקשר לשם
 24 הפרשה "לך לך", אשר בה מדובר אודות הליכת
 25 אברהם מחוץ לארץ לארץ ישראל:

26 אברהם אבינו, עוד בהיותו בחוץ לארץ פרסם
 27 אלקות וקרב אנשים לעבודת ה' – "את הנפש אשר

(47) הלי' ע"ז פ"א ה"ג.

(48) להעיר מפנים יפות כאן.

(49) להעיר גם מצפ"ע"נ תרומות נעתק בצפ"ע"נ עה"ת ח"ש כד, א; א;
 דאברהם (הי' בו ד' גורים) בן ג' הוה בו אמונה שכליות כו' כשהי' בן עה
 (שהוא בצאתו מחרן) התחיל עשיית המצות.

(50) פרשתנו יב, ה.

(51) ח"ש כד, ז.

(52) ראה בארוכה בביאור פרש"י זה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 171

ואילך.

(42) לקו"ת ויקרא א, ג.

(43) ראה תו"א ס"פ וישב, אוה"ת שם (בראשית כרך ה' ע' תתיק
 ואילך). המשך תרס"ו ע' תצו. ובכ"מ.

(44) שלכן "פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי
 העוה"ב" (אבות פ"ד מ"ז), כי בעוה"ב הוא התענוג והנח"ר של הנברא
 שהוא בא"ע להתענוג של הבורא ש"בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז". ראה
 המשך וכנה תרל"ז פ"ב.

(45) פרשתנו יב, ה.

(46) ראה גם פרש"י נח יא, כח.

21 עצמה, "אל הארץ אשר אראך": הוא צריך ללכת אל
22 הארץ, העבודה שאותה מראה לו הקודש-ברוך-הוא –
23 ועל ידי כך נגרמה התעלות מיוחדת שאינה בערך
24 לדרגתו הקודמת, כאשר הוא נעשה שליח ה', ועל ידי
25 כך נוצרה צוותא וחיבור בין הנברא לבין הבורא, אשר
26 היווה הכנה לחיבור בין עליונים ובין תחתונים במתן
27 תורה.⁵⁹

ה. הכניסה לימות החול – שליחות ה'

28 זוהי ההוראה הנלמדת מז' מרחשון, אשר חל,
29 כדלעיל, בשבוע של פרשת לך לך – שגם בתקופת
30 הגלות שזוהו הזמן שבו יוצאים מ"עסוקין בעניני הרגל"
31 ונכנסים לימות החול⁶⁰: על כל אחד לדעת, שהדבר
32 אינו צריך לעורר בו תחושת עצב ח"ו, אלא להיפך,
33 עליו לעשות זאת בשמחה גדולה, ביודעו שדוקא
34 בעבודה זו הוא נעשה שליחו של הקדוש-ברוך-הוא –
35 ששלוחו של אדם כמותו ממש – לבצע את הכוונה
36 העליונה של לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.
37 וזה יהיה בגילוי ממש בכל העולם כולו בגאולה
38 האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, כאשר
39 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר"⁶¹.
(משיחת ש"פ לך לך תשמ"א)

נאמר לך לך על הליכתו לארץ ישראל (כרגיל בקרא בכ"מ) כ"א על יציאתו,
ע"ש.
58) ראה סד"ה לך לך תש"ה. ועוד. לקמן ע' 305 ואילך. לקו"ש
[המתורגם] ח"א פ' לך ע' 16.
59) משא"כ עבודתו לפני' (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 90
ובהערות 13, 14 שם. ושו"י).
60) ראה לקו"ש ח"ב ע' 301 ואילך, ושו"י. קונט' ויעקב הלך לדרוכו
תש"מ (נדפס שם ע' 367 ואילך). ושו"י. שם ע' 381 ואילך. ובכ"מ.
61) ישעי' מ, ה.

1 ה"י בהיותו בארץ ישראל, לאחר הציווי "לך לך",
2 דוקא אז "הרגלתיו בפי הבריות"⁵³.
3 במילים אחרות: פרסום האלקות בהיות אברהם
4 בחוץ לארץ נבע מהכרתו השכלית, ולכן הוא נעשה
5 באופן שהעולם הוא מציאות בפני עצמה המתבטלת
6 כלפי אלקות. ואילו הפרסום שלאחר הציווי "לך לך"
7 נבע מציווי הבורא, ולכן הוא נעשה באופן של "ויקרא
8 שם⁵⁴ בשם ה' אל-עולם"⁵⁵ – ולא "אל-העולם" –
9 שהעולם והאלקות הם כביכול מציאות אחת.⁵⁶

ט.

"לך לך" – יציאה ממציאות העצמית

10 זהו גם ההסבר לכך שהפסוק אומר ומפרט "לך לך
11 מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר
12 אראך": הדגש אינו מושם כאן על הליכתו של אברהם
13 אל ארץ ישראל, אלא בעיקר על יציאתו⁵⁷ ממציאותו
14 – "ארצך" "מולדתך" "בית אביך",
15 וכפי שמסבירה זאת תורת החסידות⁵⁸: "מארצך"
16 – מרצונותיך, "ומולדתך" – מהרגליך וממדותיך,
17 "ומבית אביך" – מחכמתך (אב וחכמה) – למרות
18 שאצל אברהם היה כל זה קשור לקדושה ולאלקות, אך
19 בכל זאת היה זה "מארצך וממולדתך ומבית אביך" –
20 הרצונות והמדות וכחות השכל שלו, מציאות בפני

53) להעיר מרמב"ם שם שמסיים שלפני יציאתו לחרן "כיון שגבר
עליהם בראיותיו כו" ורק אחר "שהגיע לארץ כנען" כ' "עד שיחזירוהו לדרך
האמת עד שנתקבצו אליו אלף אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושחזר
בלבם העיקר הגדול הזה".
54) ראה רמב"ם שם: עד שהגיע לארץ כנען הוא קורא שנאמר ויקרא
שם בשם ה' אל-עולם.
55) וירא כא, לג. וראה סוטה י, סע"א ואילך.
56) לקו"ת תבא מב, ד. מג, ג. המשך תע"ב פרק קלג. ועוד.
57) ראה משכיל לדוד כאן בפרש"י ריש פרשתנו, שהדיוק בפרש"י שלא

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום ראשון עמ' 1

9 רב צו"ר מ'שמי' ד'ר'א א'מ'ר, כ'בול'הו – בכל האופנים האמורים
10 ק'ני – קנה זה שכתב לו את הנכסים, דהיינו האשה או הבת, ל'ב'ר –
11 חוץ מ'ה'אשה א'צל ה'אחי, שאם כתב נכסיו לאשתו והיורשים הם
12 אחיו ושאיין לו בנים ורב, עשאה אפטרופא, שאנו אומרים שלפי
13 שאשתו כגופו רצה שאחיו יכבדוה, וכן חוץ מ'אשה א'צל ב'ני ה'פעל,
14 שאם כתב נכסיו לאשתו ויש לו בנים מאשה אחרת ולא ממנה,
15 שעשאה אפטרופא, לפי שגם כאן אנו אומרים שרצה בכבודה
16 כלפי בניו, דהיינו שיכבדוה אף שאינה אמם.

1 את נכסיו במתנה, או שמא נאמר שבכל זאת כוונתו לכבדה.
2 הגמרא פושטת את הספיקות, ומביאה מחלוקת בדבר: א'מ'ר ר'ב'ינא
3 מ'שמי' ד'ר'א א'ב'א, כ'בול'הו – בכל הנשים המוזכרות לעיל,
4 לא ק'נה זה שכתב לו דהיינו האשה או הבת, את הנכסים,
5 ואפטרופא היא, שלא היתה כוונתו אלא שיכבדה היורשים
6 האחרים בלבד, ל'ב'ר – חוץ מ'הכותב לא'שתו ה'ארו'סה ו'הכותב
7 לא'שתו ה'ירו'שה, שבאלו השתיים אין הוא דואג לכבודן וכוונתו
8 היתה לתת להם את נכסיו במתנה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בגי' שהוא בחי' שפלות וביטול⁸, וקבורתו הוא בנבו' נ' בוי' שער הנ' דבינה דקדושה, וההיפך מזה המן עשה עץ גבוה נ' אמה¹¹ היפך דשפלות והוא שער הנ' דטומאה¹², ושם היתה מפלתו כי נתלה על העץ הזה הגבוה כמדתו שהוא בעל גאווה לגמרי.

ובשנה פשוטה חל פורים אחר פרשת תצוה, שלא נזכר שם שם משה¹³ לקיים מה שאמר¹⁴ מחני נא מספרך כו',

כז, מז - ולכתף השנית חמש עשרה קלעים עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה.

לו

מבאר ומרמז, דבפ' תצוה לא נזכר שם "משה" לקיים מה שאמר "מחני נא מספרך", ונהפוך הוא שנתקיים בהמן שאותו תלו ונמחה, דהמן לעומת משה

מה' ששמוח המן שנפל הפור על אדר² מפני שמושה נסתלק בז' אדר, הוא, כי המן הוא הלעומת דמשה שהי' עניו³ לגמרי, וההיפך מזה המן שהי' בעל גאווה וחצוף⁴ לגמרי, ואמר למי' יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, (כי מה שהמן הוא הלעומת דמרדכי, מרדכי בדורו כמו משה בדורו וכדאיתא במד"ר בפסוק איש יהודי), ומשה נקבר

(1) בסימן זה יבוארו "שבעה" פרטים, ד"משה" הוא לעומת "המן" הרשע, ולכן שמו כשנפל הפור על חודש אדר ירח שמת בו משה. והם:

(א) משה הי' "עניו", והוא לעומת המן שהי' "בעל גאווה".

(ב) מרדכי הוא לעומת המן, ובמרדש מרדכי בדורו כמשה בדור.

(ג) משה אמר "מחני נא מספרך", ונהפוך הוא שהקב"ה אמר "מי אשר חטא אמהנו" - וזהו בהמן, "מחה אמהה".

(ד) משה נקבר בהר "נבו" והוא נטריקון "נ' בו" - שער הנ' דבינה בקדושה, לעומת המן - שנתלה על עץ גבוה נ' אמה - שער הנ' דטומאה.

(ה) משה נקבר "בגיא" - בחי' שפלות הכנעה וביטול, משא"כ המן בעל גאווה וחצוף.

(ו) משה נקבר כנגד "פעור", ובאותיות פעור מרומז גזירת המן שהפיל פור.

(ז) משה נקבר מול בית פעור לכפר על חטא העבודה זרה דפעור - ד"צאה" בגימ' "המן" עם הכולל.

(2) מגילה יג, ב: "הפיל פור הוא הגורל" (אסתר ג, ז), תנא (שנה החכם): כיון שנפל פור בחדש אדר שמוח שמחה גדולה (שראה בכך סימן טוב לקיום תוכניתו), אמר: נפל לי פור בירח (בחודש) שמת בו משה (והוא איפוא זמן פורענות לישראל), ולא היה יודע (אמנם) בשבעה באדר מת (משה, אבל גם) בשבעה באדר נולד.

(3) כדכתיב (בהעלותך יב, ג) "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

(4) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן צב.

(5) אסתר ו, ו.

(6) אסתר רבה פ"ו, ב.

(7) ברכה לד, ו. ו"יקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעור".

(8) ראה לקוטי תורה פ' ואתחנן יא, ג וז"ל: וע"ז אמר משה רבינו ע"ה ונשב בגיא מול בית פעור, כשהזהיר על משנה תורה אמר שיהי' מול בית פעור, ופעור הוא שם ע"ז שרצו להמשיך החיות מלמעלה למים התחתונים שהוא תענוגי עוה"ז. . . לכן היו מתריזין עצמן להמשיך הפסולת כו' וכמ"ש בע"ח של"א פ"ה, ולכן הזהיר ונשב בגיא מול בית פעור, כי גיא היינו בחי' שפלות והכנעה וביטול אליו ית' שהוא מול והיפך בית פעור עיי"ש.

(9) האוינו לב, מט-נ. ברכה לד, א-ה.

(10) נבו - נ' בו: ראה לקוטי תורה וס' הליקוטים להאריז"ל ואתחנן ג, כו - הובא בשל"ה חלק תושב"כ פ' ואתחנן (שסט, א) בשם הרח"ו. ש"ך עה"פ ברכה שם (בשם מצאתי כתוב). ובשם המגיד - בלקו"ת במדבר יב, א. אור התורה פ' ברכה עמוד ב'קסג.

תורת מנחם - מעייני הישועה ע' שפח וז"ל: ידוע הפירוש ש"נבו" פירושו - "נו"ן בו", דקאי על שער הנו"ן דבינה, וזהו הפירוש במ"ש "ויעל משה גו' אל הר נבו", כי משה רבינו השיג בחייו מ"ט שערי בינה אבל שער החמישים לא אתייהב למשה כמארז"ל (ר"ה כא, ב) "חמישים שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר (תהלים ח, ו) ותחסרהו מעט מאלקים", ובעת הסתלקותו (לאחרי עבודתו במשך כל ימי חייו) נעשה נו"ן בו, שזכה לגילוי שער הנו"ן. עיי"ש.

(11) אסתר ה, יד.

(12) ראה תורה אור מגלת אסתר צג, ד. אור התורה פ' וארא עמוד ב'תקצה. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן מא. חלק א סוף סימן פג*.

(13) ראה זח"ג רמו, א. מדרש הגעלם בזהר חדש שה"ש קרוב לתחלתו ד"ה פתח ואמר (הא'). פ' הרא"ש (הדר זקנים), בעה"ט ופענת רוא ריש פרשתינו. רבותינו בעה"ת תשא לב, לב. מאור עינים פרשת תצוה. וראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 674 ואילך. חלק טו ע' 342 ואילך. חלק כא ע' 173 ואילך. ספר השיחות ה'תשמ"ט ח"א ע' 257 ואילך. ע' 271 ואילך. ועוד.

(14) כי תשא לב, ב. ראה לקמן סי' סט.

בפעור ע' רומז גם על הנקודות²⁴ דשם אלקים שמספרם ע' (כי פור רומז על שם אלקים²⁵ פשוט ובריבוע). גם הע' הוא מה שלתכלית שבעים נתלה על חמישים²⁶ כדאיתא במדרש רבה במגילת אסתר, וכמו הע' ימים שבין אגרות הראשונות להשניות²⁷.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד תלא

לכן שמח המן כשנפל הגורל¹⁵ על י"ג אדר¹⁶, אך נהפוך הדבר¹⁷ שאותו תל¹⁸ ונמחה כמו שאמר הקב"ה מי¹⁹ אשר חטא לי אמחננו וכמ"ש²⁰ מחה אמחה את זכר עמלק.

ויש לומר, המן הוא כמו בחי' בית פעור²¹ צאה, כי המי²² עם הכולל גי' צא"ה, פור²³ הוא כמו פעור, ונתוסף

(15) מגילה יג, ב.

(16) אסתר ג, יג. ראה לקמן סי' צט. ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סי' כח.

(17) עפ"י אסתר ט, א – ונהפוך הוא.

(18) אסתר ה, ז.

(19) כי תשא לב, לג.

(20) בשלח יז, יד.

(21) מרמז עוד ד"המן" הוא הלעומת זה ד"משה", דמשה נקבר "מול בית פעור" (וזאת הברכה לד, ו). ואמרו חז"ל (סוטה יד, א), "מפני מה נקבר משה אצל בית פעור לכפר על מעשה פעור", ומעשה פעור אמרו חז"ל (סנהדרין סד, א) "עובדין אוכלין תרדין ושותין שכר ומתריזין בפניה עיי"ש, וכן (שם קס, א) מבקשים מנמך אלא פיעור (ופירש"י "כך היתה עבודתו של פעור שמתריזים לפניו"). וזהו שמרמז כאן ד"המן בגימ' צאה הוא ע"ז ד"פעור", ומרמזו הקשר ד"פעור" ל"פורים".

(22) "המן" בגי' 95 ועם הכולל 96, וכן "צאה" בגי' 96. וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"ב סימן קב בביאור מאחז"ל (מגילה טז, א) "בתו של המן שקלא עציצא דבית הכסא ושדיתי ארישא דהמן" עיי"ש.

(23) מרמז בתיבת "פעור", הן מצד "פירוש" התיבה – מלשון פיעור,

שמתריזים לפניו, והן מצד ה"אותיות" – דמרמזו ל"פורים", והן מצד ה"גימטריא".

(24) הנקודות דשם "אלקים" הוא מספר 70, וכידוע כל נקודה הוא מספר עשר, ובשם "אלקים" יש ז' נקודות (7 × 10) בגי' 70, רמז לאות "ע".

(25) פו"ר (286) בגי' "אלקים" פשוט (86) + "אלקים" ברבוע, והיינו: א (1) + א"ל (31) + אל"ה (36) + אלה"י (46) + אלקי"ם (86) = 200. (ראה גם לקמן סימן נה).

נמצא ש"פעור" הוא צירוף שמות "אלקים", שהוא בחי' גבורות כידוע. במדבר רבה פי"ד, יב: "מאחר הדברים האלה גדל המלך וגו' עד ויתלו את המן ע' פסוקים, לתכלית שבעים נתלה על חמישים". ובפי' מהרו"ז: לסוף ע' פסוקים נתלה על עין של חמישים אמה.

וראה תהלים – יהל אור מילואים ע' תרמ.

(27) ירושלמי סוטה ספ"א. ב"ר פרשה ק, ו (ע"פ אסתר ג, יב, ה, ט).

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שישי עמ' א

18 שאינם מעידים על קנין סודר שנעשה בפניהם, אלא רק על ציווי הנותן אליהם לעשות שטר מתנה לפלוני.
19 אָמַר רב כְּהֵנָּא, אֲמַרְיָתָה לְשִׁמְעָתָא קַמְיָה – אמרתי שמועה זו לפני דָּרְבַּי זְבִיד מִנְהַרְדְּעָא, וְאָמַר לִי, אֲתוּן הָכִי מִתְּגִיתוּ לָהּ, אֲנִן הָכִי מִתְּגִינָן לָהּ – אתם שונים שמועה זו בדרך של שאלת רבא לרב נחמן ותשובת רב נחמן אליו, ואילו אני שונה אותה שלא בדרך שאלה ותשובה אלא בדרך מימרא. אָמַר רַבָּא אָמַר רב נְחֻמִּי, כְּהֵנָּא לְדַבְרֵי הַכֵּל אֵינִי צְרִיף לְכַתּוּב 'מֵהַיּוֹם'. וְגַבִּין אִם כְּתוּב בְּשֵׁטֶר 'אֲקַנְיָה' וְאַחַר כֵּךְ 'קִנְיָנָא מֵינְיָה', בִּין קוּדֵם 'קִנְיָנָא מֵינְיָה' וְאַחַר כֵּךְ 'אֲקַנְיָה' לֹא צְרִיף לְכַתּוּב 'מֵהַיּוֹם'. וְרַק בְּשֵׁטֶר שֶׁאֵין בּוֹ הַקְּנָאָה אֵלֶּא הוּא כְּתוּב בְּנוֹסַח שֶׁל 'בְּדוּכְרָן פְּתַנְמִי דְהוּוּ בְּאַנְפְּנָא', פְּלִיגִי רַבִּי יְהוּדָה רַבִּי יוֹסִי.
20 שְׁנֵינּוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ: הַפּוֹתֵב נִכְסֵי לְבָנָי לְאַחַר מוֹתוֹ, מִכַּר הֵבֵן אֵין לְלוּקֹחַ בְּזָן כְּלוּם עַד שִׁימוֹת הָאֵב. וּמִשְׁמַע שֶׁלֹּאֲחַר מִיתַת הָאֵב זוֹכֵה הַלוּקֹחַ בְּנִכְסֵים לְכָל דָּבָר. וְנַחֲלָקוּ הָאִמּוּרָאִים שֶׁלְּפָנֵינוּ, בְּאִיזָה אֹפֶן הַדְּבָרִים אִמּוּרִים. אִתְּמַר, אִם מְכָר הֵבֵן אֶת הַנִּכְסִים בְּחַיֵּי הָאָב, וְכֵן הֵבֵן בְּחַיֵּי הָאָב,

1 הדיינים יודעים אותו. ומאחר שאין רוב החכמים יודעים מחילוק הלשון האמור, ודאי שאף כותבי השטרות אינם יודעים ממנו. 2 ואם כן לא יתכן שאם כתבו קודם 'אקנייה' ואחר כך 'קנינא' התכוונו שהקנין חל מהיום, ואם כתבו להיפך התכוונו שהקנין יחול לאחר מיתה. 3 הגמרא מוכיחה הוכחה מהמציאות שלא כדברי רב חנינא: 4 שְׁאֵלֵנוּהוּ לְסַפְרֵי דְאֵבֵי וְדַעֵי, וְלְסַפְרֵי דְרַבָּא וְדַעֵי – שאלו את סופרי אביו ורבא, וידעו לחלק בין שתי לשונות אלו, שהאחת משמעותה יפוי כח, והשניה אינה אלא פירוש לדברי העידם. ומעתה יש מקום להילוקו של רב פפי. 5 רב הונא פריה דרב הושע אמר, בין אם קודם כתוב 'אקנייה' ואחר כך 'קנינא מנייה', ובין אם קודם כתוב 'קנינא מנייה' ואחר כך 'אקנייה', לא צריף לכתוב 'מהיום'. וכל שטר שכתוב בו קנין, הרי זה כאילו כתוב בו 'מהיום', ואפילו שכתוב בו 'לאחר מיתה' ולדברי הכל חל קנין הגוף מהיום וקנין פירות לאחר מיתה. וְדוּכְרָן פְּתַנְמִי דְהוּוּ בְּאַנְפְּנָא פְּלִיגִי – ולא נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה אלא בשטר שכותבים בו העידם זכרון דברים שהיו בפנינו. כלומר,

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

התלוי בו כְּדֵי שֶׁתִּבְּרָא הַגְּאוּלָּה וּבִגְנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ תִּיכַף וּמִיָּד מִמֶּשׁ! וְכִידוּעַ דְּבָרֵי הַרְגָּצוּבֵי, שְׁמוּכִיחַ מִדְּבָרֵי הַ'רְיוּשָׁלַיִם' דְּלַעֲיֵל, שְׁחִוְרָבֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל פְּעוּלָה נִמְשָׁכֶת.

(התנצודיות תשמ"מ, חלק ד', ע' 8239)

עֲכָשׂוּ מִצָּפִים לְגְאוּלָּה

אלו הֵיָה הַקֵּץ יְדוּעַ - אֲזֵי הַיַּחֲסֵס לְגְאוּלָּה הֵיָה כְּמוֹ לְדַבֵּר הַשִּׁיף לְעֵתִיד, שְׂאִינוּ פּוֹעֵל שֵׁינוּי (כָּל-כָּף) בְּזִמְנֵן הַהוּנָה; מֵה-שְׂאִין-כֵּן כְּשֶׁהַקֵּץ אֵינוּ יְדוּעַ, וּבִיחַד עִם זֶה, יוֹדְעִים בּוֹדָאוֹת שְׁזֶה יִכּוֹל לִהְיוֹת בְּכָל רִגְעַ וּמִצָּפִים שְׂיִהְיֶה בְּרִגְעַ זֶה - אֲזֵי הַיַּחֲסֵס לְגְאוּלָּה הוּא כְּמוֹ לְדַבֵּר הַשִּׁיף הַהוּנָה, הֵיָנוּ, שֶׁהַנְּהַנְּגָה בַּהוּנָה הִיא בְּאוֹפֵן הַמִּתְאִים לְמַעֲמַד וּמִצָּב דְּגְאוּלָּה הַעֲתִידָה, דְּכִינֵן שֶׁהַגְּאוּלָּה יְכֻלָּה לְבֹא תִיכַף וּמִיָּד מִמֶּשׁ, הֵרִי בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ צְרִיכִים לִהְיוֹת מוֹכְנִים לְגְאוּלָּה.

(התנצודיות תש"נ, חלק ג', ע' 23)

בְּקִשְׁתַּת הַגְּאוּלָּה - כְּמוֹ צְרָכִים גְּשָׁמִיִּים

יִשְׁנוּ פֶּסֶק-דִּין בְּרוּר בְּרַמְבַּ"ם שְׁמִצּוֹת-עֲשֵׂה שֶׁל תַּפְּלָה הִיא - "שְׂיִהָא אָדָם . . שׁוֹאֵל צְרָכֵי שְׁהוּא צְרִיף לְהֵם", הֵיָנוּ, שְׁכַפְאֶשֶׁר יְהוּדֵי מְרַגִּישׁ שְׁחִסֵר לוֹ מִשְׁהוּ - עֲלִיו לְבַקֵּשׁ עַל זֶה מִהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכָל עַת מְצוּא, וְעַל-פִּי-זֶה; אִם בְּנוֹעַ לְ"מְזוּנִי" מְבַקֵּשׁ הָאָדָם מִהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂיִתֵּן לוֹ "מְזוּנֵי רִיחִי" - הֵרִי עַל-אַחַת-כַּמָּה-וְכַמָּה כַּאֲשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת עֲנֵן הַגְּאוּלָּה - הֵנָּה לְמִרוֹת הַיּוֹתוֹ בְּטוּחַ שֶׁהַגְּאוּלָּה תִּבְּרָא, אֵינוּ יְכֻל לְהַשְׂאֵר אֲדִישׁ וְלִהְיוֹתֵן שֶׁהַגְּאוּלָּה תִּבְּרָא "מְחַרְתִּים", כַּאֲשֶׁר בִּיכְלָתוֹ לְפַעוֹל שֶׁתִּבְּרָא מִחַר!

(התנצודיות תשמ"מ, חלק ג', ע' 5168)

יְרִידָה לְצוּרָה עֲלֶיהָ

כָּל עֲנִינָה שֶׁל הַיְרִידָה בְּגִלוֹת, הוּא רַק לְצוּרָה הַעֲלִיָּה שְׁנִפְעַל עַל-יְדֵי יְרִידָה זוֹ. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם לְאֲרִיכוֹת גְּלוֹת זֶה הָאֲחֵרוֹן - דְּלִמְרוֹת שְׁכַבֵּר "כְּלוּ כָּל הַקִּיצִיו", מִכָּל-מְקוֹם "עֲדִין לֹא בָא" - כִּי כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה עֲלֶיהָ שְׁלֵא בְּעַרְףָּהּ, גַּם הַיְרִידָה שְׁלִפְנֵי-זֶה הִיא יְרִידָה שְׁלֵא בְּעַרְףָּהּ.

(התנצודיות תשמ"ה, חלק ד', ע' 2478)

הַקְּדַמַּת הַגְּלוֹת לְגְאוּלָּה

אִם הֵיָתָה הַגְּאוּלָּה בְּאֶה לְלֹא הַקְּדַמַּת הַעֲבוּדָה שְׁבִזְמַן הַגְּלוֹת - הֵיָתָה נוֹתֶרֶת נְתִינַת מְקוֹם וְאִפְשָׁרוֹת לְגְלוֹת גַּם בְּזִמְנֵן הַגְּאוּלָּה, כִּי שִׁיף שֶׁהַחוּשֶׁה ד'לְעוֹמַת זֶה" יִתְגַּבֵּר עוֹד פַּעַם ח'וֹ וְיִגְרוּם חֻטָּאִים, וּבְכִמִּיאַ - גְּלוֹת, אֲצַל כְּנִי יִשְׂרָאֵל. וְדוּקָא עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה שְׁבִזְמַן הַגְּלוֹת, שְׁעַל-יְדֵה מִהַפְּכִים כְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת הַחוּשֶׁה לְאוֹר - לֹא שִׁיף שֶׁהַחוּשֶׁה יִתְגַּבֵּר, כִּי הֵרִי נִהַפֵּךְ לְגַמְרֵי לְאוֹר.

(התנצודיות תשמ"ח, חלק ד', עמ' 116)

גְּלוֹת לְלֹא הַגְּבֻלָּה - גְּאוּלָּה לְלֹא הַגְּבֻלָּה

הַמְטָרָה שֶׁל כָּל גְּלוֹת, הוּא הַשְּׁכָר - דְּהֵיָנוּ הַגִּילוּיִים, הַבָּאִים כְּתוֹצָאָה מִזֶּה; וּבְזֶה הוּא הַהֶבְדֵּל בֵּין הַגְּלוֹת הָאֲחֵרוֹן לְכָל הַגְּלוֹת שֶׁקְּדַמוּהוּ: הַגִּילוּיִים שְׁבָאוּ כְּתוֹצָאָה מִכָּל הַגְּלוֹת הַקְּדוּמוֹת, הֵיָו בְּמִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה, וּבַהֲתָאֵם לְכַף גַּם הַגְּלוֹת עֲצָמִים (הַגּוֹרֵם לְגִילוּיִים) הֵיָו בְּמִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה). מֵה-שְׂאִין-כֵּן הַגְּלוֹת הָאֲחֵרוֹן, הַגִּילוּיִים הַבָּאִים כְּתוֹצָאָה מִמֶּנּוּ הֵם לְמַעְלָה מִכָּל מִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה, וּמְכִינֵן שֶׁ"לְפָנֵים צַעְרָא אַגְרָא", לְכֵן גַּם הוּא לְמַעְלָה מִכָּל מִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה.

(שְׁכַת פְּרִשְׁתַּת בְּשִׁלַח תשכ"ו)

הָאֲמוּנָה בְּמִשְׁיַח עַל-יְדֵי לִימוּד חֲסִידוֹת

כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם מְאָמִינִים בְּנֵי מְאָמִינִים בְּכָל י"ג הַעֲקָרִים, שְׁבִינֵיהֶם גַּם הָאֲמוּנָה בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ. אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן, כְּדֵי שֶׁהָאֲמוּנָה לֹא תִהְיֶה בְּבַחֲנֵינַת מְקִרְף, אֲלֵא תֵאִיר בְּפְנִימִיּוֹת וְתַפְעַל בְּחַיֵּי הַיּוֹם-יוֹם מְמַחֶשֶׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, שְׂיִהְיוּ חֲדוּרִים בְּהַכְנָה לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ - הֵרִי זֶה עַל-יְדֵי לִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, לִימוּד תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת דּוּקָא.

(תּוֹרַת מְנַחֵם, חלק ט', ע' 65)

כְּאֵלוּ נַחֲרַב הַיּוֹם

אִיתָא ב'רְיוּשָׁלַיִם': "כָּל דּוֹר שְׂאִינוּ נִבְנָה (בֵּית)-הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, מַעֲלִין עֲלָיו כְּאֵלוּ הוּא הַחֲרִיבוּ", וּמִזֶּה מוּיָבֵן בְּפִשְׁטוּת, עַד כַּמָּה צְרִיף לִהְיוֹת נוֹגֵעַ לוֹ כְּלָלוֹת עֲנֵן הַגְּאוּלָּה וּבִגְנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ - דְּמְכִינֵן שֶׁ"כְּאֵלוּ הוּא הַחֲרִיבוּ", הֵרִי בּוֹדָאֵי מְרַגִּישׁ אֶת הַצּוּרָה לְעֲשׂוֹת אֶת כָּל

חומש יומי

פרשת לך לך

~ יום ראשון ב' מרחשון ~

א ואמר יי לאברהם אינול לך מארעך ומילדותך ומבית אביך לארעא די אחזנה :

יב (א) ויאמר יהוה אל-אברהם לך-לך מארעך וממולדתך ומבית אביך אל-הארץ אשר אראך :

כט"ו ◀ לך-לך • להנאתך ולטובתך, ושם אעשה לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד, שאודיע טבעך בעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~

וכמבואר בתניא "מה שכתוב בגמרא ד'עובד אלוקים' היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד, ולא עבדו' היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד" – שזהו "משום שבימיהם היה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים... ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתה על הרגילות שהורגל מנעוריו, שקולה כנגד כולן... להיות נקרא עובד אלוקים".

והנה, "בימיהם היה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים", ולכן פאשר לומד מאה פעמים ואחת, נקרא "עובד אלוקים"; אבל פאשר מתרגל ללמוד מאה פעמים ואחת – הרי גם פאשר לומד מאה פעמים ואחת, שוב אינו נקרא "עובד אלוקים", ולא זו בלבד שאינו נקרא "עובד אלוקים", אלא יתירה מזו: "אשר לא עבדו" ! וכפי שידע איניש בנפשיה, שפאשר עושה דבר מסוים מצד הרגילות שלו – אינו זקוק ליגיעה ולהשתדלות בענין זה, ולכן אינו נקרא "עובד אלוקים" מצד עבודתו זו.

(משיחת שבת פרשת לך-לך, ה'תשמ"ב)

פאשר מעבירים את הסדרה, ונזכרים ששם הסדרה הוא "לך-לך" [היינו, אף-על-פי שבסדרה זו ישנם ריבוי ענינים, ואילו ציווי הקדוש-ברוך-הוא לאברהם "לך-לך מארעך וממולדתך גו" מסופר רק בפסוקים הראשונים שבסדרה, אף-על-פי-כן, נקראת כל הפרשה כולה בשם "לך-לך"] – הרי זה מזכיר ומעורר שהעבודה צריכה להיות באופן ד"לך-לך", הליכה אמיתית, למעלה ממדידה והגבלה, באין-ערוך לגבי דתתו הקודמת.

ולא רק פאשר מדובר אודות עניני הרשות – דמאי קא-משמע-לן, אלא גם פאשר מדובר אודות עניני קדושה, נדרשת העבודה של "לך-לך", עליה והילוף שבאין-ערוך.

זאת אומרת: גם פאשר עבודתו היא באופן של "בכל מאודך", הנה פאשר מתרגל בעבודה זו, הרי התרגל נעשה טבע שני, או (פלשון המובא במקום אחר) טבע סתם, ומאחר שזה נעשה טבעו ורגילותו, שוב אינו נקרא "עובד אלוקים" על-ידי עבודה זו, אלא "אשר לא עבדו".

כ ואעבדנה לעם סגי ואברכנה וארבי שמך ותהא מכרך :

(ב) ואעשה לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה :

הממוז וממעטת את השם, לכה הזקק לשלשה ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים, ועל הממוז ועל השם.

כט"ו ◀ ואעשה לגוי גדול • לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממעטת פריה ורביה, וממעטת את

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(א) פי אמר ה' לאברהם: עבר מן אל הארץ אשר אראך. ואשרה את ברכתי בתוכך, ואעצים ארעך וממקום הולדתך ומבית אביך (ב) ואעשה ממך אמה גדולה, את שמך ותהיה ברכה.

בְּרַכָּהּ, בְּךָ חוֹתְמִין וְלֹא בְּהֵם. מֵאַרְצָךְ • וְהֵלֵא כָּבֵד יִצְאָ מִשָּׁם עִם אָבִיו וְכָא עַד חֲרֵן? אֲלֵא כָּךְ אָמַר לוֹ: הִתְרַחַק עוֹד מִשָּׁם וְצֵא מִבֵּית אָבִיךָ. אֲשֶׁר אֲרָאָךְ • לֹא גָלָה לוֹ הָאֲרִיץ מִיָּד, כְּדִי לְחַבְּבָהּ בְּעֵינָיו וְלִתֵּת לוֹ שָׂכָר עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר. פִּיּוּצָא בּוֹ: (בראשית כב) "אֵת בְּנֶךָ, אֵת יְחִידְךָ, אֲשֶׁר אֶהְבֵּת אֵת יִצְחָק". פִּיּוּצָא בּוֹ (שם): "עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים". פִּיּוּצָא בּוֹ (וינה א): "וְקָרָא אֵלָיָהּ אֵת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דוֹבֵר אֵלָיְךָ".

(ספרים אחרים: וְהָיוּ: "וְאֶגְדְּלָהּ שְׂמֶךָ": הִרְיִנִי מוֹסִיף אוֹת עַל שְׂמֶךָ שֶׁעַד עַכְשָׁיו שְׂמֶךָ אֲבָרָם, מִפְּאֵן וְאֵילָף, אֲבָרָהֶם. וְאֲבָרָהֶם עוֹלָה רַמ"ח, כְּנֶגֶד אֲבָרָיו שֶׁל אָדָם. בְּרַש"י: יִשׁוֹן). וְאֲבָרְכֶךָ • בְּמִמּוֹן (בראשית רבה). וְהָיָה בְּרַכָּה • הַבְּרֻכּוֹת נְתוּנוֹת בְּיָדְךָ. עַד עַכְשָׁיו הָיָה בְּיָדִי, בְּרַכְתִּי לְאָדָם וְנָח, וְיַמְעַכְשָׁיו אֶתְּהָ תִּבְרָךְ אֵת אֲשֶׁר תַּחְפִּיץ (בראשית רבה). דְּבָר אַחֵר: "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גְּדוֹל", זֶהוּ שְׂאוּמְרִים: אֱלֹהֵי יִצְחָק. "וְאֶגְדְּלָהּ שְׂמֶךָ", זֶהוּ שְׂאוּמְרִים: אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. יָכוֹל יִהְיֶה חוֹתְמִין בְּכֶלֶן? תַּלְמוּד לומר: "וְהָיָה

ג. וְאֲבָרְכֶךָ מְבָרְכֶךָ וּמְקַלְלֶךָ אֲאֹר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה:

(ג) וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אֲאֹר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה:

יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, יְשִׁימְךָ אֱלֹהִים כְּאַפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה •

כ"ט • וְנִבְרָכוּ בְּךָ • יֵשׁ אֲגֻדּוֹת רְבוּת, וְזֶהוּ פְּשׁוּטוֹ: אָדָם אוֹמֵר לְבָנוֹ: 'תִּהְיֶה כְּאַבְרָהָם', וְכֵן כָּל "וְנִבְרָכוּ בְּךָ" שֶׁבְּמִקְרָא, וְזֶה מוֹכִיחַ: (בראשית מח) "בְּךָ יִבְרָךְ

ד. וְאֵילָף אֲבָרָם כְּמֵא דְמִלִּיל עֵמָה יִי וְאֵזֵל עֵמָה לוֹט וְאֲבָרָם בְּר שְׁבַעֲיָן וְחַמֵּשׁ שְׁנֵין בְּמִשְׁקָהּ מַחֲרֵן:

(ד) וְאֵילָף אֲבָרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאֲבָרָם בְּרַחֲמֵי שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מַחֲרֵן:

ה. וְדִבֶּר אֲבָרָם יָת שְׂרִי אֶתְּהָ וְיָת לוֹט בְּר אַחוּהֵי וְיָת כָּל קְנִינָהוֹן דִּי קְנִינָהוֹן וְיָת נִשְׁפָּתָא דְשַׁעֲבִידוֹ לְאוּרִיתָא בְּחֲרֵן וְנִפְקִי לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְּנַעַן וְאֵתוּ לְאַרְעָא דְכְּנַעַן:

(ה) וַיִּלְכַּח אֲבָרָם אֶת־שְׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בְּרַחֲמֵי וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחֲרֵן וַיִּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיִּבְאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן:

ו. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת שֶׁקָּנוּ לָהֶם, כְּמוֹ: (שם לא) "עֲשֵׂה אֵת כָּל הַכֶּבֶד הַזֶּה", לְשׁוֹן קְנִינָהוֹן, (במדבר כא) "וַיִּשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה חַיִּל", לְשׁוֹן קוֹנֵה וְכוּנֵס.

כ"י • אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֲרֵן • שֶׁהִכְנִיסָן תַּחַת כְּנַפֵּי הַשְּׂכִינָה: אֲבָרָם מְגִיר אֵת הָאֲנָשִׁים וְשְׂרִי מְגִירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַפְּתוּב כְּאֵלּוֹ עֲשָׂאוֹם (לכך כתיב: "אֲשֶׁר עָשׂוּ").

~ נקודות משיחות קודש ~

מִצְוַת מִלָּה, וְעוֹד). וְהָאֲבוֹת קִיְּמוּ מִצְוֹת רַק בְּתוֹר הַמִּקְרָא שֶׁהֵם קָבְלוּ עַל עֲצָמָם. אֲלֵא הַכּוֹנֵה הֵיא שֶׁהִכְנִיסָן תַּחַת כְּנַפֵּי הַשְּׂכִינָה, שְׂגָם זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם גִּיּוֹר.

אֲבָרָהֶם מְגִיר אֵת הָאֲנָשִׁים, וְשְׂרִי מְגִירַת אֵת הַנָּשִׁים (רש"י יב, ה) אֵין הַכּוֹנֵה לְגִיּוֹר מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי בְּפִשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא, לֹא מְצִינּוּ בְּשׁוֹם מְקוֹם שֶׁלְפָנֵי מִתְּנִיחָה חָל עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּין אַחֵר מֵאֲשֶׁר עַל בְּנֵי נֹחַ (מַלְבָּד מֵה שֶׁמְזַכֵּר בַּמִּפְרָשׁ –

(לקוטי שיחות, כרך ה', עמ' 142)

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(ח) וַיִּלְכַּח אֲבָרָם אֶת שְׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בְּרַחֲמֵי אִתּוֹ עִם כָּל מִקְנֵיהֶם אֲשֶׁר קָנּוּ, וְעַם הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר עָמְלוּ עֲלֵיהֶם בְּחֲרֵן לְהִיּוֹת מְקַנְיִם לָהֶם, וַיִּצְאוּ כְּדִי

(ד) מִיָּד יִצְאָ אֲבָרָם לְדֶרֶךְ כְּפִי שְׂדֵבֶר אֱלֹהֵי ה', לוֹט יִצְאָ עִמּוֹ לְדֶרֶךְ. וְאֲבָרָם הָיָה בֵּין שְׁבַעֲיָם וְחַמֵּשׁ שָׁנָה בְּעַת אֲשֶׁר יִצְאָ מַחֲרֵן.

(ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וַתִּפְגַּענָהּ בְּכַן בְּאַרְעָא:

ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר: (בראשית יד) "וימלכי צדק מלך שלם", לפיכך: "ויאמר לזרעה את הארץ הזאת", עתיד אני להחזירה לבניך, שהם מזרעו של שם.

ז"ל וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן • נכנס לתוכה. עד מקום שְׂכָם • להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשָׂכָם. אֵלּוֹן מוֹרָה • הוא שְׂכָם, הראהו הר גְּרִיזִים וְהָר עֵיבָל, שָׂשָׁם קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה. וַתִּפְגַּענָהּ אַז בְּאַרְצָן • הִיָּה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ

זואתגלי יי לאברם ואמר לבנה אתן ית ארעה הדיא ויבנא תמן מדבחה קדם יי דאתגלי לה:

(ז) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעֶךָ אֶתְּךָ הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבַן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

ז"ל וַיְבַן שָׂם מִזְבֵּחַ • על בשורת הנרע ועל בשורת ארץ ישראל.

ח ואסתלק מתמן לטורא ממדנח לבית-אל ופרס משקנה בית-אל ממערבא ועי ממדינתא ויבנא תמן מדבחה קדם יי וצלי בשמא דיי:

(ח) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהָרָה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אַהֲלָהּ בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיְבַן־שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

בתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר-כך את שלו (בראשית רבה). ויבן-שם מזבחה. נתנבא שעתידין בניו להפשל שם על עון עכן, והתפלל שם עליהם.

ז"ל וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם • אהלו. מִקְדָּם לְבֵית־אֵל • במזרח של בית-אל, נמצאת בית-אל במערבו, הוא שְׁנָאֵמֶר: "בית-אל מיים". אַהֲלָהּ • "אהלה" כתיב,

ט ונטל אברם אזל ונטל לדומא:

(ט) וַיִּפַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנָסוּעַ הַנִּגְבָּה:

ירושלים. (פרוש: ירושלים היתה באמצע העולם וסוף ארץ ישראל, כך פרש בישעיה) שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו בדרומה של ארץ ישראל, הר המוריה שהיא נחלתו (בבראשית רבה).

ז"ל הַלֹּךְ וְנָסוּעַ • לפרקים יושב פאן חדש או יותר, וְנָסוּעַ מִשָּׁם וְנוֹטָה אֶהְלוּ בְּמָקוֹם אַחֵר, וְכָל מַסְעָיו הַנִּגְבָּה, לַלְכַת לְדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא לְצַד

יהודה כפנא בארעה ונתת אברם למצרים לאתותבא תמן ארי תקיף כפנא בארעה:

(י) וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָן וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִמָּה לְגוֹר שָׂם כִּי־כָבֵד הָרָעַב בְּאַרְצָן:

ז"ל רָעַב בְּאַרְצָן • באותה הארץ לבדה, לנסותו אם יתהר אחר דבריו של הקדוש-ברוך-הוא, שאמר לו ללכת אל ארץ פנען ועכשו משיאו לצאת ממנה.

יא והיה כד קריב למיעל למצרים ואמר לשרי אתמה הא כען ידעית ארי אתמה שפירת חיזו את:

(יא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבוֹא מִצְרַיִמָּה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרִי אֲשֶׁתֹּךָ הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּח־מֵרְאָה אֶתְּךָ:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

ללכת אל ארץ פנען והגיעו אליה. (ז) אַזִּי סִיר אַבְרָם בְּאַרְצָן עַד מְקוֹם שְׂכָם, עַד כְּפַר מוֹרָה, וְהַפְּגַעְנִיִּים הָיוּ בַעֲת הַהִיא בְּאַרְצָן. (ח) וְהָעֵתִיק אֶת מְקוֹמוֹ אֶל הַהָר הַנִּמְצָא מִמְּזֶרַח לְבֵית־אֵל, וּפְרַשׁ שָׂמָה אֶת מַאֲהֵלוֹ, בְּעוֹד בֵּית־אֵל מֵצַד מְעֻרָב וְהָעִי מֵצַד מְזֶרַח, וּבָנָה שָׂמָה מִזְבֵּחַ לַיהוָה, אַזִּי בָּנָה שָׂמָה מִזְבֵּחַ לַיהוָה. (ט) אַחֲרֵי זֹאת נָגְלָה אֵלָיו ה' וְאָמַר לוֹ: לְשׁוֹשְׁלַת שְׁלֹף אֶתְּךָ אֶת הָאָרֶץ לַלְכַת אֶל אֶרֶץ פְּנֵעַן וְהִגִּיעוּ אֵלַיָּה. (ז) אַזִּי סִיר אַבְרָם בְּאַרְצָן עַד מְקוֹם שְׂכָם, עַד כְּפַר מוֹרָה, וְהַפְּגַעְנִיִּים הָיוּ בַעֲת הַהִיא בְּאַרְצָן. (ח) וְהָעֵתִיק אֶת מְקוֹמוֹ אֶל הַהָר הַנִּמְצָא מִמְּזֶרַח לְבֵית־אֵל, וּפְרַשׁ שָׂמָה אֶת מַאֲהֵלוֹ, בְּעוֹד בֵּית־אֵל מֵצַד מְעֻרָב וְהָעִי מֵצַד מְזֶרַח, וּבָנָה שָׂמָה מִזְבֵּחַ לַיהוָה, אַזִּי בָּנָה שָׂמָה מִזְבֵּחַ לַיהוָה. (ט) אַחֲרֵי זֹאת נָגְלָה אֵלָיו ה' וְאָמַר לוֹ: לְשׁוֹשְׁלַת שְׁלֹף אֶתְּךָ אֶת הָאָרֶץ

שיעור יומי ליום שני ג' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת לך-לך

לְדָאָג עַל קְפִיָּךְ, "יְדַעְתִּי" זֶה יָמִים רַבִּים כִּי "יָפֶת מְרָאָה אֶת", וְעָכְשׁוּ אָנּוּ בָּאִים בֵּין אֲנָשִׁים שְׁחָרִים וּמְכַעְרִים, אַחֲיֵיהֶם שֶׁל כּוֹשִׁים, וְלֹא הִרְגְּלוּ בְּאִשָּׁה יָפָה, וְדוֹמָה לוֹ: "הִנֵּה נָא אֲדוֹנֵי סוּרוּ נָא".

כִּי-יִבְרָא הַהֵבֶנָּא יְדַעְתִּי • מְרַשׁ אַגְדָּה: עַד עָכְשׁוּ לֹא הִפִּיר בְּהַ מִתּוֹךְ צְנִיעוֹת שְׁבִשְׁנִיָּהֶם, וְעָכְשׁוּ הִפִּיר בְּהַ עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה. דְּבַר אַחַר: מִנְהַג הַעוֹלָם שֶׁעַל-יְדֵי טַרַח הַדְרָף אָדָם מִתְבַּזֶּה, וְזֹאת עֲמֵדָה בְּיָפָה. וּפְשוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא: "הִנֵּה נָא" הִגִּיעָה הַשְּׂעָה שְׁשִׁישׁ

יב ויהי כד (נ"י ארי) יחזיון יתיך מצראי ויימרון אתתה דא ויקטלון יתי ויתיך מקמון:

(יב) וְהָיָה כִּי-יִרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ:

יג אמרי כען אחתי את בדיל דייטב לי בדילך ותתקנם נפשי בפתגמכי:

(יג) אֲמַרְי-נָא אַחֲתִי אֶת לְמַעַן יִיטְבְּלִי בְּעִבּוּרְךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ:

כִּי-יִבְרָא לְמַעַן יִיטְבְּלִי בְּעִבּוּרְךָ • יִתְנוּ לִי מִתְנוֹת.

~ יום שני ג' מרחשון ~

יד ויהי כד על אכרם למצרים וחוזו מצראי ית אתתא ארי שפירא היא לתדא:

(יד) וַיְהִי כִּבּוֹא אַבְרָם מִצְרַיִמָּה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יָפָה הִוא מְאֹד:

כִּי-יִבְרָא כִּבּוֹא אַבְרָם מִצְרַיִמָּה • הִיָּה לוֹ לִזְמַר "כִּבּוֹאֵם מִצְרַיִמָּה", אֲלֵא לְמַד שֶׁהִטְמִין אוֹתָהּ בַּתְּבָה, וְעַל-יְדֵי שֶׁתְּבַעוּ אֶת הַמֶּכֶס, פִּתְחוּ וַרְאוּ אוֹתָהּ.

טו ויחזו ימה רכבי פרעה ושפחו ימה לפרעה ואדברת אתתא לבית פרעה:

(טו) וַיִּרְאוּ וַיִּרְאוּ אֶתְהַ שְׂרֵי פִרְעֹה וַיְהַלְלוּ אֶתְהַ אֶל-פִּרְעֹה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעֹה:

כִּי-יִבְרָא וַיְהַלְלוּ אֶתְהַ אֶל-פִּרְעֹה • הַלְלוּהָ בִּיגִיָּהֶם לִזְמַר: 'הִגְוִנָה זֹו לְמִלְךָ'.

טז ולאכרם אוטיב בדילה והונו לה עאן ותורין ותמרין ועבדין ואמהן ואתנן ונגמלין:

(טז) וְלֹא-אַבְרָם הִיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי-לוֹ צָאן וּבִקְרָו וְחַמְרִים וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאַתְנַת וְגַמְלִים:

כִּי-יִבְרָא וְלֹא-אַבְרָם הִיטִיב • פִּרְעֹה בְּעִבּוּרָהּ.

יז ואיתי יי על פרעה מכתשין רכבין ועל אנש ביתה על עיסק שרי אתת אכרם:

(יז) וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת-פִּרְעֹה נִגְעִים גְּדוֹלִים וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

בשכחה אצלו, ונלקחה אל ביתו. (טז) ונתנו בסבתה הטבות לאכרם: ומכר נמצאו לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ואמהות ואתונות וגמלים. (יז) מיד התרה ה' בפרעה והזהירו בנגעים עצומים וגם את בני ביתו

(יג) אמרי אחותי את כדי שייטיבו לי בעבורך ותחיה נפשי בגללך. (יד) וכאשר נכנס אכרם אל מצרים ראו המצריים את האשה שהיא טובת מראה מאד. (טז) וראו אותה ראשי פרעה ודברו

(יא) וכאשר התקרב לקראת הפניסה למצרים אמר לשרי אשתו: הנני יודע שנהפך פת מראה. (יב) גרא אני אם יראו אותך המצריים, יאמרו זאת אשתו. ירצחו אותי ואתך ושאריו לעצמם.

<p>כש"י • וַיִּנְגַע ה' וּגְוֹ • בַּמַּכַּת רֵאתָן לְקָה, שֶׁהִתְשַׁמֵּישׁ קֶשֶׁה לוֹ (בראשית רבה) • וְאֵת בֵּיתוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'וְעַל אֲנֹשׁ שָׂרִי • עַל-פִּי דְבוּרָה. אוֹמְרַת לַמַּלְאָךְ: הֵךְ! וְהוּא מָכָה.</p>	<p>ביתא, (ומדרשו: לרבות כתליו ועמודיו וכליו, ב"ש"י י"שן). על דבר</p>
---	--

<p>יח ויקרא פרעה לאברהם ואמר מה דא עבדת לי למא לא חויתא לי ארי אתתך היא:</p>	<p>(יח) וַיִּקְרָא פְרֹעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה-זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי לָמָּה לְאַחֲזַרְתָּ לִּי כִּי אֲשַׁתְּךָ הוּא:</p>
--	--

<p>יט למא אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הגה אשתך קח ולך:</p>	<p>(יט) לָמָּה אָמַרְתָּ אַחֲתִי הוּא וְאֶקַּח אֶתְּךָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִגַּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלָךְ:</p>
--	--

<p>כ טופי זמה הם, שנאמר: (יחזקאל כג) "וְזָרַמְתָּ סוּסִים וְזָרַמְתָּם."</p>	<p>כש"י • קח ולך • לא באבימלך שאמר לו: "הגה ארצי לפניך", אלא אמר לו: לך ואל תעמד, שהמצרים</p>
--	---

<p>כא ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת-אשתו ואת-כל-אשר-לו:</p>	<p>(כ) וַיִּצְוּ עָלָיו פְרֹעֹה אַנְשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ:</p>
---	--

כש"י • ויצו עליו • על אודותיו, לשלחו ולשמרו. וישלחו • כתרגומו: 'ואלויאו'.

<p>א וסליק אברהם ממצרים הוא ואתמה וכל דילה ולוט עמה לדרומא:</p>	<p>יג (א) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְנָבָה:</p>
---	---

<p>ממצרים לארץ פנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמוכח במסעות ובגבולי הארץ.</p>	<p>כש"י • ויעל אברהם וגו' הנגבה • לבא לדרומה של ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה: "הלוך ונסוע הנגבה", להר המוריה, ומפל-מקום בשהוא הולך</p>
---	---

<p>ב ואברהם פבר מאד במקנה בכסף ובזהב:</p>	<p>(ב) וְאַבְרָם פָּבַר מְאֹד בַּמִּקְנָה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:</p>
---	---

כש"י • פבר מאד • טעון משאות.

<p>ג ואזל למטלנוהי מדרומא ועד בית-אל עד אתרא די פרס תמן משקנה בקדמימא בין בית-אל ובין עי:</p>	<p>(ג) וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנִּגְבַּ וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הָיָה שֵׁם אֵהֱלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי:</p>
---	---

<p>ד דבר אחר: (ב"ר) בתורתו, פרע הקפותיו. מנגב • ארץ מצרים בדרומה של ארץ פנען.</p>	<p>כש"י • וילך למסעיו • כשחזר ממצרים לארץ פנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ: שלא ישנה אדם מאכסניה שלו.</p>
---	---

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

<p>(ב) ואברהם הפך להיות עצום מאד בצאן ובכסף ובזהב.</p>	<p>הלאה.</p>	<p>בסבת שרי אשת אברהם.</p>
<p>(ג) ויצא למסעותיו מהמקום הגבוה במעלתו אל בית-אל, עד המקום אשר היה מאהלו שמה בתחלה בין בית-אל ובין העי.</p>	<p>(ב) מיד הפקיד עליו פרעה קבוצת אנשים, וחקף סלקו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו.</p>	<p>(יח) ולכן קרא פרעה לאברהם ואמר לו: מה עשית לי ולא הודעתני שהיא אשתך.</p>
<p>(א) אזי עלה אברהם ממצרים, הוא ואשתו וכל אשר לו ועמו לוט אל עבר המקום הגבוה במעלתו.</p>	<p>(א) אזי עלה אברהם ממצרים, הוא ואשתו וכל אשר לו ועמו לוט אל עבר המקום הגבוה במעלתו.</p>	<p>(יט) ולמה אמרת אחותי היא, וילכך לקחתני אותה להיות לי לאשה. וכעת הגה היא אשתך, קח אותה וסע</p>

(ד) אֶל־מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה:

וְלֹא־מִדְבַר אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה. וְגַם יֵשׁ לומר, וַיִּקְרָא שָׁם עַכְשָׁיו בְּשֵׁם יְהוָה.

~ יום שלישי ד' מרחשון ~

(ה) וְגַם־לְלוֹט הַהֶלֶךְ אֶת־אֲבָרָם הָיָה צְאֵן וַיִּבְקַר וְאֵהָלִים:

כ"ט - הַהֶלֶךְ אֶת־אֲבָרָם • מִי גָרַם שֶׁהֵיטָה לוֹ זֹאת? - הֲלֵיכְתוּ עִם אֲבָרָם.

(ו) וְלֹא־נָשָׂא אַתֶּם הָאָרֶץ לְשַׁבַּת יַחְדָּו כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֹלוּ לְשַׁבַּת יַחְדָּו:

כ"ט - וְלֹא־נָשָׂא אַתֶּם • לֹא הָיְתָה יְכוּלָה לְהַסְפִּיק מַרְעָה לְמִקְנֵיהֶם, וְלִשְׁוֹן קָצֵר הוּא, וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף עָלָיו, כְּמוֹ "וְלֹא נָשָׂא אֹתָם מַרְעָה הָאָרֶץ", לְפִיכָךְ כָּתַב "וְלֹא נָשָׂא" בְּלִשׁוֹן זָכָר.

(ז) וַיְהִי־רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה־אֲבָרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה לֹט וְהַפְּנַעְנִי וְהַפְּרִזִּי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ:

כ"ט - וַיְהִי־רִיב • לְפִי שֶׁהָיוּ רוּעֵיו שֶׁל לֹט רֹשְׁעִים וּמְרַעִים בְּהַמְתָּם בְּשָׂדוֹת אַחֲרֵים, וְרוּעֵי אֲבָרָם מוֹכִיחִים אוֹתָם עַל הַגְּזוּל, וְהֵם אוֹמְרִים: נִתְּנָה הָאָרֶץ לְאֲבָרָם וְלוֹ אֵין יוֹרֵשׁ, וְלֹט יוֹרֵשׁוּ, וְאֵין זֶה גְּזוּל, וְהַפְּתוּב אוֹמֵר: "וְהַפְּנַעְנִי וְהַפְּרִזִּי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ", וְלֹא זָכָה בָּהּ אֲבָרָם עַד־כַּּיָּן (כ"ח).

(ח) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־לֹט אֶל־נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רֹעֵי וּבֵין רֹעֵי כִּי־אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ:

כ"ט - אֲנָשִׁים אַחִים • קְרוֹבִים, וּמְדַרֵּשׁ אַגְדָּה: דּוּמִין בְּקַלְסֵת פְּנִים.

(ט) הֲלֹא כָל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפְּרֵד נָא מֵעַלִּי אִם־הַשְּׂמֹאל וְאִמְנָה וְאִם־הַיָּמִין וְאִם־מֵאַחַד:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

- (ד) אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁמָּה קָדַם לְכָל, וְשָׁם קָרָא אֲבָרָם בְּשֵׁם בּוֹרֵא עוֹלָם.
- (ה) וְגַם בֵּין לְלוֹט הַהֹלֵךְ עִם אֲבָרָם הָיָה צְאֵן וַיִּבְקַר וְאֵהָלִים.
- (ו) וְלֹא נָשָׂא מְרִיבָה הַפְּנַעְנִי (הר בעל חצור) אֶת שְׁנֵיהֶם לְהַתְמַקֵּם בּוֹ יַחְדָּו כִּי הָיָה מִקְנֵה הַצֹּאן שֶׁל שְׁנֵיהֶם רַב, וְלֹא יָכֹלוּ לְהַתְיָשֵׁב יַחְדָּו.
- (ז) וְהָיְתָה יְרִיבוּת בֵּין רוּעֵי מִקְנֵה אֲבָרָם וּבֵין רוּעֵי מִקְנֵה לֹט, וְהַפְּנַעְנִים וְהַפְּרִזִּים מִתְגוֹרְרִים בְּעַת הַיָּמִין וְהַיָּמִין מִתְגוֹרְרִים בְּעַת הַשְּׂמֹאל.
- (ח) עַד אֲשֶׁר אָמַר אֲבָרָם אֶל לֹט: לֹא תְּהִי יְרִיבוּת בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְלֹא בֵּין רוּעֵי וּבֵין רוּעֵי כִּי אֲנַחְנוּ אֲנָשִׁים בְּעַלִּי קְרִיבָה מִשְׁפָּחָתִית.
- (ט) אֲלֹא כָּל מִרְחָבֵי הַמִּתְחָה בֵּין יְדֵיךָ וְיָמִין וְשְׂמֹאל וְאִם־מֵאַחַד.

”וַאֲשַׁמְאֵלָה“, אֲשַׁמְאֵל אֶת עֲצָמָי. וְאִם תֹּאמַר: הֲיֵה לֹו לְנֶקֶד וְאִימִינָה, כִּף מְצִינֹו בְּמָקוֹם אַחֵר: (שמואל ב ד) ”אִם אִשׁ לְהִימִין“ וְאִין נְקוּד לְהִימִין.

כִּי־אִם הַשְּׂמָאֵל וְאִימִינָה • בְּכֹל אֲשֶׁר תִּשָּׁב (ואשם), לֹא אֶתְרַחֵק מִמֶּךָ, וְאֶעֱמֵד לְךָ לְמַגֵּן וְלַעֲזָר, וְסוֹף דְּבַר הַצֵּרֶף לֹו, שְׂנֹאֲמַר: (לקמן ד) ”וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁפָּה אַחִיו וְגו’“. וְאִימִינָה • אִימִין אֶת עֲצָמָי, כְּמוֹ:

י וְזָקָף לֹוט יֵת עֵינֵיהִי וְחָזָא יֵת כֹּל מִישַׁר יִרְדְּנָא אַרְי כְּלָה בֵּית שְׁקִיָּא קָדָם חֲבָלוֹת יֵי יֵת סְדוּם וְיֵת עֲמֵרָה כְּגִינְתָּא דִּינֵי כְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם מְטֵי לְצַעַר:

(י) וַיִּשְׂאֵל לֹוט אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־כָּל־כַּפְּר הַיְרֵדָן כִּי כְּלָה מִשְׁקָה לְפָנָי שַׁחַת יְהוָה אֶת־סְדוֹם וְאֶת־עַמּוֹרָה כְּגַן־יְהוָה כְּאַרְץ מְצָרַיִם בְּאַכָּה צַעַר:

צַעַר • עַד צַעַר. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה דְּוִדְרָשׁוּ לְגַנְאֵי: עַל שְׁהִיֹו שְׁטוּפֵי זְמָה, בְּחַר לֹו לֹוט בְּשִׁכּוּנְתָם. בְּמַסְכַּת הַוְרִיּוֹת.

כִּי־אִם כִּי כְּלָה מִשְׁקָה • אַרְץ נְחֹלֵי מַיִם. לְפָנָי שַׁחַת ה' אֶת־סְדוֹם וְאֶת־עַמּוֹרָה • הִיָּה אוֹתוֹ מִישׁוֹר. כְּגַן ה' • לֹא־לִנְנוֹת. כְּאַרְץ מְצָרַיִם • לְזִרְעִים (כ"ד). בְּאַכָּה

יֵא וְבַחֲרֵ לָה לֹוט יֵת כֹּל מִישַׁר יִרְדְּנָא וְנָטַל לֹוט מִלְּקַדְמִין וְאַתְפְּרָשׁוּ גְבַר מְלֹוֹת אַחֵיהִי:

(יא) וַיִּבְחַרְהוּ לֹוט אֶת כָּל־כַּפְּר הַיְרֵדָן וַיִּסַּע לֹוט מִקְדָּם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:

מִקְדָּמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אָמַר: אִי אֶפְשֵׁי לֹא בְּאַבְרָם וְלֹא בְּאַלְהֵיו.

כִּי־כִּפְר • מִישׁוֹר, כְּתִרְגוּמוֹ. מִקְדָּם • נָסַע מֵאַצֵּל אַבְרָם (מפּוֹרְחָה) וְהֵלֵךְ לֹו לְמַעַרְבוֹ שֶׁל אַבְרָם, נִמְצָא נוֹסַע מִמְזָרְח לְמַעַרְב. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: הַסִּיעַ עֲצָמוֹ

יב אַבְרָם יֵתב כְּאַרְעָא דְּכַנְעַן וְלֹוט יֵתב כְּקִירְיָי מִישְׁרָא וּפְרַס עַד סְדוּם:

(יב) אַבְרָם יָשָׁב בְּאַרְץ־כְּנָעַן וְלֹוט יָשָׁב בְּעַרְי הַכְּפָר וַיֵּאֱהָל עַד־סְדוֹם:

כִּי־וַיֵּאֱהָל • נָטָה אֶהְלִים לְרוּעֵיו וְלִמְקַנְהוּ עַד סְדוּם.

יג וַאֲנָשֵׁי דְסְדוּם בִּישִׁין בְּמִמוֹנְהוֹן וְחִזְבִּין בְּגוּיְתַהוֹן קָדָם יֵי לְחַדָּא:

(יג) וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לִיהוָה מְאֹד:

יח וְחַטָּאִים • בְּמִמוֹנָם. לָה מְאֹד • יוֹדְעִים רְבוּנָם וּמְתַפְנִיִם לְמֹרַד בֹּו.

כִּי־וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים • וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְנַע לֹוט מִלְּשַׁכֵּן עִמָּהֶם. וְרַבּוּתֵיהֶו (יזמא לה) לְמַדּוֹ מִכָּפֹאן: (משלי ט) ”וְיָשָׁם רָשָׁעִים יִרְקַב“. רָעִים • (סנהדרין קט) בְּגוּפָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

רָשָׁע (רְקֹבוֹן עוֹלָה בְּשָׁמָם, שְׂאִין אָדָם חֲפֵץ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ, וְהוּא מִשְׁתַּכַּח מֵאֲלֵיו), וּמִכָּפֹאן לְמַדּוֹ שֶׁכָּפֹאֲשֶׁר מְזַכְרִים שְׁמוֹ מְגַנֵּים אוֹתוֹ. (לקוטי שיחות, כרך ה', עמ' 42)

וְרַבּוּתֵיהֶו לְמַדּוֹ מִכָּפֹאן, שֶׁם רָשָׁעִים יִרְקַב (רש"י יג, יג) וְקָשָׁה, הָרִי ”וְיָשָׁם רָשָׁעִים יִרְקַב“ הוּא מְקַרָּא מְלֵא בְּמִשְׁלֵי (י, ז), וְאִיף אוֹמַר רִשׁ”י שְׂרַבּוּתֵיהֶו לְמַדּוּהוּ מִכָּפֹאן. וַיִּשׁ לֹוֹמַר, דְּהֵנָּה בְּמִשְׁלֵי שֶׁם מְפָרֵשׁ רִשׁ”י שְׂאִין מְזַכְרִים שֶׁם

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(יב) אַבְרָם הַתְּגוּרָר בְּאַרְץ כְּנָעַן וְלֹוט הַתִּישָׁב בְּקִירְיָוֹת הַמִּישׁוֹר, וּפְרַשׁ אֶת אֶהְלֵי רוּעֵיו הַנוֹדְדִים עַד סְדוּם. (יג) וְתוֹשְׁבֵי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים מְאֹד לָה.

הַכֹּל הִיָּה כְּגִנוּתֵיו שֶׁל ה' בְּאַרְץ מְצָרַיִם, עַד בּוֹאֲכָה צַעַר. (יא) וּמֵיֵד בְּחַר לֹוט לְעַצְמוֹ אֶת כָּל מִישׁוֹר הַיְרֵדָן, וְנָסַע לֹוט מִן הַמְזָרְח, וּנְפָרְדּוּ כָּל אִישׁ מֵעַם חֲבָרוֹ.

הַפְּרָד מְעֵלֵי אוֹ לְשִׂמְאֵל אֲזִי אֲזִי בְּיָמִין אוֹ לְיָמִין אֲזִי אֲזִי בְּשִׂמְאֵל. (י) מֵיֵד הָרִים לֹוט אֶת אֶת עֵינָיו (כדי להביט למרחקים) וְרָאָה אֶת כָּל מִישׁוֹר הַיְרֵדָן וְהֵנָּה כְּלוֹ שׁוֹפַע מִי הַשְּׁקָיָה, וְזֹאת טְרַם הַשְּׁחִית ה' אֶת סְדוֹם וְאֶת עַמּוֹרָה,

(יד) וַיְהִי־הָאָמֶר אֲל־אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לוֹט מֵעַמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אֲתָתָה שָׁם צַפְנָה וּנְגַבָּה וְקִדְמָה וַיִּמָּה:

כ"ט - אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לוֹט • כָּל זְמַן שֶׁהֲרָשַׁע עַמּוֹ, הָיָה הַדְּבִיבֹר פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ. (ולעיל שֶׁהָיָה לוֹט אֶצְלוֹ וְכַתִּיב: "וַיֵּרָא ה' אֶל אֲבָרָם", בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פֶּשֶׁר הָיָה, וְקָל לְהַבִּינּוֹ).

(טו) כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲתָתָה לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְזֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

(טז) וְשִׁמְתִי אֶת־זֶרְעֶךָ בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם־יֻכַּל אִישׁ לְמַנּוֹת אֶת־עַפְרֵי הָאָרֶץ גַּם־זֶרְעֶךָ יִמָּנֶה:

כ"י - אֲשֶׁר אִם־יֻכַּל אִישׁ • כִּשְׁם שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעַפֵּר לְהַמְנוֹת, כִּךָ וְרָעַךָ לֹא יִמָּנֶה.

(יז) קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ כִּי לָךְ אֶתְנַנֶּה:

(יח) וַיֵּאָהֵל אֲבָרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מַמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְבֹן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה:

כ"י - מַמְרָא • שָׁם אָדָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

לשם שמיים – ותו לא

על עון עֶכָן, וְהַתְּפַלֵּל שָׁם עֲלֵיהֶם.

וּמַעֲתָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ, לָמָּה בְּנִדּוֹן־דִּיּוֹן – הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבָּנָה בְּחֶבְרוֹן – שְׂמַק רש"י וְלֹא נִתַּן שׁוּם טַעַם לְבִנְיַת מִזְבֵּחַ זֶה?

וַיֵּשׁ לְבָאֵר, שְׂמִזְבֵּחוֹת אֵלָיו נִכְנְוּ בַּהֲדַרְגָּה, בְּאוֹפֵן מִן הַקַּל אֶל הַכָּבֵד:

אֶת הַמִּזְבֵּחַ הַרְאִישׁוֹן, בָּנָה אֲבָרָהֶם "עַל בְּשׂוֹרֵת הַזֶּרַע וְעַל

"וַיֵּאָהֵל אֲבָרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מַמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְבֹן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַה'" (יג, יח)

לְעֵיל מִיַּיִנָּה מִסַּפֵּר הַכְּתוּב עַל שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת שֶׁבָּנָה אֲבָרָם (יב, דח), וְרש"י בְּמָקוֹם מְפָרֵשׁ הַטַּעַם לְבִנְיַת מִזְבְּחוֹת אֵלָה. עַל הַמִּזְבֵּחַ הַרְאִישׁוֹן הוּא מְפָרֵשׁ שֶׁבָּנָאוּ אֲבָרָם "עַל בְּשׂוֹרֵת הַזֶּרַע וְעַל בְּשׂוֹרֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל", וְעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁנַיִ (שֶׁבָּנָה בְּמִיכוֹת לְעִי) כְּתִיב: "נִתְנַבֵּא שְׁעֵתִידִין בְּנִי לְהַפְשֵׁל שָׁם

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יח) וּמִיָּד קָם לְהַתְּהַלֵּךְ בָּאָרֶץ, וְהֵאָהֵל אֲבָרָם לְצַרְף לִינּוֹתָיו בְּאֵהֲלִים אֲרַעִיִים כְּכֹאֵלֵי הַמִּיַּעֲדִים לְרוּעִים וְלִמְקַנְהֵי הַצֹּאן, וְהִגִּיעַ וְהִתְיַשֵּׁב בְּקִבְעוֹת בְּמִישׁוֹר מַמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן, וּבָנָה שָׁמָּה מִזְבֵּחַ לַה'.

(טז) וַאֲנִי אֶגְרַם לְשׁוֹשְׁלֵטָךָ לְהִיּוֹת כְּמוֹ עַפְרֵי הָאָרֶץ, עַד אֲשֶׁר אִם יֻכַּל אָדָם לְמַנּוֹת אֶת עַפְרֵי הָאָרֶץ אֲנִי גַם זֶרְעֶךָ יִמָּנֶה. (יז) קוֹם וּצַעַד מִיָּד בְּרַגְלֶיךָ בָּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ, וְהִנְגִי נוֹתָן אוֹתָהּ לָךְ.

(יד) וְאָמַר ה' לְאֲבָרָם אַחֲרֵי הַתְּנַתֵּק לוֹט מִמֶּנּוּ: הֲרָם אֶת עֵינֶיךָ וְהִבַּט מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה שָׁמָּה, צַפּוּנָה וְדַרוּמָה וּמִזְרָחָה וּמַעֲרָבָה. (טו) הָרִי כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶנָּה, לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְשׁוֹשְׁלֵת שְׁלֶךְ לְעוֹלָם (פסח קכ"ב

לנו את זכותנו על הארץ).

אברהם לא בנה אותו לשם פונה "צדדית" אלא רק לכבודו
 יתברך, ותו לא מידי.
 ויומתק לפי זה מקום המזבח - חֲבֵרוֹן: 'חֲבֵרוֹן' מלשון
 חיבור (זח"א קכב, ב (מהנ"ע). קכה, א. ועוד); וְאִמִּיתִית הַקֶּשֶׁר
 והחיבור עם הקב"ה הוא כְּאֶשֶׁר הֶאֱדָם אֵינֹו חוֹשֵׁב עַל
 תועלת לעצמו אלא מכון אף ורק לכבודו יתברך.
 (ע"פ לוי"ש כרך ל' ע' 63 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בשורת ארץ ישראל" - היינו, בקשר עם צרכיו שלו, זה
 שיהיה לו זרע ונתלה בארץ; המזבח השני נבנה במטרה
 נשגבה יותר, כפרת עוונות - "ששתידין להפשל על עון
 עכן והתפלל עליהם"; ואילו במזבח השלישי יש מעלה
 ימירה, שהוא נבנה לשם שמים בלבד, כלי שום פונה של
 תועלת לאדם.
 וזהו שרש"י אינו מפרש כלום בטעם בגינת מזבח זה, כי

~ יום רביעי ה' מרחשון ~

א וְהָיָה בְיוֹמֵי אֲמֶרְפֶּל מִלְּפָא דְבָבֶל אַרְיֹוֹף
 מִלְּפָא דְאַלְסָר כְּדִרְלַעְמָר מִלְּפָא דְעִלְם
 וְתִדְעַל מִלְּפָא דְעַמְמֵי:

יד (א) וְהָיָה בְיוֹמֵי אֲמֶרְפֶּל מִלְּפָא דְאַרְיֹוֹף מִלְּפָא
 דְאַלְסָר כְּדִרְלַעְמָר מִלְּפָא דְעִלְם וְתִדְעַל מִלְּפָא דְעַמְמֵי:

גוים, על שם שנתקבצו שמה מכמה אמות ומקומות
 והמליכו איש עליהם, ושמו תדעל (בראשית רבה).

כ"ט אֲמֶרְפֶּל • הוא נמרד שאמר לאברהם: 'פל לתוף
 כבשן האש' (כ"ח). מִלְּפָא דְעִלְם • מקום יש ששמו

ב סְדָרוֹ (נ"י עבדו) קָרָבָא עִם פְּרַע מִלְּפָא
 דְסָדָם וְעִם בְּרִשְׁעָא מִלְּפָא דְעַמְמָה שְׁנָאָב
 מִלְּפָא דְאַדְמָה וְשְׁמֵאָבָר מִלְּפָא דְצָבוּיִם
 וּמִלְּפָא דְבַלַּע הִיא צַעַר:

(ב) עֲשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בְּרַעַל מִלְּפָא דְסָדָם וְאֶת־בְּרִשְׁעָא
 מִלְּפָא דְעַמְמָה שְׁנָאָב וּמִלְּפָא דְאַדְמָה וְשְׁמֵאָבָר מִלְּפָא
 דְצָבוּיִם וּמִלְּפָא דְבַלַּע הִיא צַעַר:

שְׁמֵאָבָר • שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרד בהקדוש -
 ברוך-הוא. בַּלַּע • שם העיר.

כ"ט פְּרַע • רע לשמים ורע לבריות. בְּרִשְׁעָא •
 שנתעלה ברשעו. שְׁנָאָב • שונא אביו שבשמים.

ג פֶּל אֵלִין אֶתְפְּנִישׁוּ לְמִישַׁר חֲקִלְיָא הוּא
 אַתְרַי יְמָא דְמִלְחָא:

(ג) פֶּל־אֵלֶה חֲבֵרוֹ אֶל־עַמְקֵי הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֵּלַח:

ו' מְדַרְשׁ אַגְדָּה' אֹמֵר, שְׁנַתְּבַקְעוּ הַצּוּרִים סְבִיבוֹתָיו
 וְנִמְשְׁכוּ יְאֹרִים לְתוֹכוֹ.

כ"ט עַמְקֵי הַשָּׂדִים • פה שמו, על שם שהיו בו שדות
 הרבה, ו'מדרשי אגדה' יש הרבה. הוּא יָם הַמֵּלַח •
 לאחר זמן, נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח.

ד פְּרִתֵי עֶשֶׂר שָׁנִין פְּלַחוּ יָת כְּדִרְלַעְמָר וְתִלַּת
 עֶשְׂרֵי שָׁנִין מְרָדוֹ:

(ד) שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדִרְלַעְמָר וְשְׁלֹשׁ־
 עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְרָדוֹ:

כ"ט שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ • חמשה מלכים הללו את כְּדִרְלַעְמָר.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

המטה (ים המלח).
 (ד) שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה קָבְלוּ עֲלֵיהֶם
 אֶת מְרוֹתָיו שֶׁל כְּדִרְלַעְמָר, וּבִשְׁנָה
 הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מְרָדוֹ בּוֹ.

אֲדָמָה וְשְׁמֵאָבָר מִלְּפָא דְצָבוּיִים וּמִלְּפָא
 בַּלַּע שֶׁהִיא צַעַר.
 (ג) הִלְלוּ (הארבעה) פֶּלָם נְלוּ יַחְדָּו
 לְהַגִּיעַ אֶל עַמְקֵי הַשָּׂדִים, הִיא הַיַּמָּה

(א) אַתְרֵי בֵן הָיָה בְיוֹמֵי אֲמֶרְפֶּל מִלְּפָא
 שְׁנַעַר וְאַרְיֹוֹף מִלְּפָא דְאַלְסָר וּכְדִרְלַעְמָר
 מִלְּפָא דְעִלְם וְתִדְעַל מִלְּפָא הָאֲמוֹת.
 (ב) הֵם יָזְמוּ לְהַלְחֵם נֶגֶד פְּרַע מִלְּפָא
 סָדָם וּבְרִשְׁעָא מִלְּפָא דְעַמְמָה וְשְׁנָאָב מִלְּפָא

ה ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו אתרפאים בעשתרת קרנים ואת-הזוים בהם ואת האימים בשוה קריתים:

(ה) ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו אתרפאים בעשתרת קרנים ואת-הזוים בהם ואת האימים בשוה קריתים:

והמלכים וגו' אלה שלשה מלכים. הזוים הם ומזומים.

כ"י - ובארבע עשרה שנה למרדן. בא כדרלעמר. לפי שהוא היה בעל המעשה, נכנס בעבי הקורה.

ונית חראי די בטורהון דשעיר עד מישר פארן דסמיד על מדברא:

(ו) ואת-החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר על-המדבר:

"אבל השטים", וכן "בעל גד" בעל שמו, וכלם מתרגמין 'מישר' וכל אחד שמו עליו. על-המדבר. אצל המדבר, כמו: (במדבר ב) ויעליו מטה מנשה.

כ"י - בהררם. בהר שלהם. איל פארן. כתרגומו 'מישר'. ואמר אני שאין 'איל' לשון מישור, אלא מישור של פארן 'איל' שמו, ושל ממרא 'אלוני' שמו, ושל ירדן 'כפר' שמו, ושל שטים 'אבל' שמו:

וזתבו ואתו למישר פלוג דינא היא רקם ומחו ית כל חקל עמלקא וואף ית אמורא דיתבי בעין גדי:

(ז) ויטבו ויבאו אל-עין משפט הוא קדש ויכו את-כל-שרה העמלקי וגם את-האמרי הישב בחצצן תמר:

שרה העמלקי. עדן לא נולד עמלק, ונקרא על שם העתיד. בחצצן תמר. היא עין גדי, מקרא מלא (בדברי הימים ב) ביהושפט.

כ"י - עין משפט הוא קדש. על שם העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם "מי מריבה". ואונקלוס תרגמו כפשוטו: מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל משפט.

חונפק מלכא דסדום ומלכא דעמורה ומלכא דאדמה ומלכא דצבויים ומלכא דבלע היא צוער וסדרו עמהון קרבא במישר חקלא:

(ח) ויצא מלך-סדם ומלך עמורה ומלך אדמה ומלך צבויים ומלך בלע הוא-צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים:

ט עם כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממין ואמרפל מלכא דבבל ואריוף מלכא דאלסר ארבעה מלכין לקביל חמשא:

(ט) את כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער ואריוף מלך אלסר ארבעה מלכים את-החמשה:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

ומלך אדמה ומלך צבויים ומלך בלע שהיא צוער עם שורות חיליהם למלחמה בעמק השדים.

(ו) ואת החוריים הנמצאים בהר שעיר עד מישור פארן אשר בקצה המדבר הפראי.

(ה) ובשנה הארבע עשרה הגיע כדרלעמר והמלכים אשר אתו והרגו את האמציים הנמצאים בעשתרות קרנים (צפונית מזרחית לסדום ועמורה) ואת הזוים (הדקקים) הנמצאים בהם (דרומית מערבית לסדום ועמורה) ואת האימים (ההיוביים) הנמצאים בשוה קריתים (מזרחית לים המלח).

(ז) נגד כדרלעמר מלך עילם (החיסטאן מגזע שם) ותדעל מלך האומות ואמרפל מלך שנער ואריוף מלך אלסר, ארבעה מלכים נגד חמשה.

(ז) אתרי זאת חזרו והגיעו אל עין המשפט היא קדש, והרגו את כל מי שהיה בכפרי העמלקים וגם את האמורים הדרים בפתול נחל חצצון. (ח) ויצא מלך סדם ומלך עמרה

כַּשֵׁי אַרְבַּעַה מְלָכִים וְגו' • וְאַף-עַל-פִּי-כֵן נִצְחוּ הַמוֹעֲטִים, לְהוֹדִיעַךָ שְׁגֹבֹרִים הָיוּ, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא נִמְנַע אַבְרָם מִלְחֶמָה אַחֲרֵיהֶם.

(י) וְעַמְק הַשָּׂדִים בְּאֶרֶת חֲמֵר וַיִּנְסוּ מִלְחָם-סָדָם וְעַמְרָה וַיִּפְּלוּ-שָׁמָּה וַהֲנַשְׂאָרִים הָרָה נָסוּ:
יֹמֵי שֶׁר תִּקְלָא בִירִין בִּירִין מִסְקָן חֵימְרָא וְעַרְקוּ מִלְכָּא דְסָדוּם וְעַמְרָה וְנִפְּלוּ תַמָּן וְדַא שְׂתֵארוּ לְטוּרָא עַרְקוּ:

בֵּין הָרָה לְהָרָה, שֶׁה"א שְׁבִסוּף הַתְּכָה עוֹמֶדֶת בְּמִקוֹם לְמַ"ד שְׁבִרְאִשָּׁה, אֲבָל (סְפָרִים אַחֲרִים: זו) אֵינָה עוֹמֶדֶת בְּמִקוֹם לְמַ"ד וְנִקְוָה (סְפָרִים אַחֲרִים: לְקָד) פֶּתַח תַּחְתִּיָּה, וְהָרִי "הָרָה" כְּמוֹ לְהַר, אוֹ כְּמוֹ אֶל הַר, וְאֵינּוּ מִפְּרֵשׁ לְאִיזָה הַר, אֲלָא שְׁפָל אֶחָד נִס בְּאֲשֶׁר מִצָּא הַר תַּחֲלָה. וְכִשְׁהוּא נוֹתֵן ה"א בְּרִאֲשָׁה לְכַתֵּב הָרָה, אוֹ הַמְדַבְּרָה, פִּתְרוֹנוֹ כְּמוֹ אֶל הָהָר, אוֹ כְּמוֹ לְהָהָר (לְהַר), וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הַר הַיְדוּעַ וּמִפְּרֵשׁ בְּפִרְשָׁה.

כַּשֵׁי אַרְת בְּאֶרֶת חֲמֵר • בְּאֶרֶת הַרְבָּה הָיוּ שֵׁם שְׁנוּטְלִין מִשֵּׁם אֲדָמָה לְטִיט שֶׁל בְּנִין. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה, שֶׁהָיָה הַטִּיט מְגַבֵּל בְּהֶם וְנַעֲשֶׂה נִס לְמִלְחָם סָדוּם שִׁינְאָ מִשֵּׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ בְּאֵמוֹת מִקְצָתָן שְׂלֵא הָיוּ מֵאֲמִינִין שְׁנִינְיוֹל אַבְרָהָם מְאוּר פְּשָׁדִים מִכְּבָשׁן הָאֵשׁ, וְכִינִין שִׁינְאָ זֶה מִן הַחֲמֵר, הָאֲמִינִי בְּאֲבָרָהָם לְמִפְרַע (כ"ח). הָרָה נָסוּ • לְהַר נָסוּ, הָרָה כְּמוֹ לְהַר, כֹּל תְּכָה שְׁצָרִיכָה לְמַ"ד בְּתַחֲלָתָה הַטִּיל לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ. וְיֵשׁ חֲלוּק

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּאֶרֶת חֲמֵר, וְאֵלוּ אֵלוּ שְׁנַשְׂאָרוּ בְּהַר – נִמְלָטוּ. וְלִפִּי זֶה יִמְתַּק מֵה שְׁמַעְתִּיק בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל גַּם תִּבְת "נָסוּ".

לְהַר נָסוּ. הָרָה, כְּמוֹ לְהַר (רש"י יד, י) לֹא פִרַשׁ כֵּן עַל מַה שְׁנִנְאָמֵר לְעִיל "לְלַכַּת אַרְבָּע כְּנַעַן". וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂבָא לְמַדְנֵוּ שְׂלֵא נִפְרַשׁ "וַהֲנַשְׂאָרִים הָרָה (אֵלוּ שְׁנַשְׂאָרוּ בְּהַר) – נָסוּ". וְהֵינּוּ, שְׂאֵלוּ שֶׁהָיוּ בְּעַמְק, בּוּ עֲצָרָה הַמְלַחֲמָה, נִפְּלוּ לְתוֹךְ

(לקוטי שיחות, עמ' ו', עמ' 46)

(יא) וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ סָדָם וְעַמְרָה וְאֶת-כָּל-אֲכָלֵם וַיֵּלְכוּ:
יֹא וְשָׁבוּ יָת כָּל קְנִינָא דְסָדוּם וְעַמְרָה וְיָת כָּל מֵיכְלֵהוֹן וְאֲזָלוּ:

(יב) וַיִּקְחוּ אֶת-לוֹט וְאֶת-רֶכֶשׁוֹ בְּנֵי-אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסָדָם:
יֹב וְשָׁבוּ יָת לוֹט וְיָת קְנִינָה בְּר אַחֲוֵיהּ יֹב דְאַבְרָם וְאֲזָלוּ וְהוּא יָתֵב בְּסָדוּם:

כַּשֵׁי אַ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסָדוּם • מִי גָרָם לוֹ זֹאת? יִשְׁיַכְתּוּ בְּסָדוּם.

(יג) וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיִּגְדַּל לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא שָׁבֵן בְּאֵלָיו מִמְרָא הָאֲמֹרִי אָחִי אֲשַׁבֵּל וְאָחִי עֲנַר וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית-אַבְרָם:
יֹא וְאֵתָא מִשִּׁינְבָא וְחֵוֵי לְאַבְרָם עֵבְרָאָה וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא אֲמֹרָאָה אַחֲוֵיהּ דְאַשְׁכּוּל וְאַחֲוֵיהּ דְעֲנַר וְאֵנוּן אֲנָשֵׁי קְנִימָה דְאַבְרָם:

כַּשֵׁי אַ וַיָּבֵא הַפְּלִיט • לְפִי פְּשׁוּטוֹ: זֶה עוֹג שְׁפֹלֵט מִן הַמְּלַחֲמָה, וְהוּא שְׁכָתוּב: "כִּי רַק עוֹג מִלְחָמָה

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(*) וְעַמְק הַשָּׂדִים – יֵשׁ בּוּ בְּאֶרֶת שְׁמֵהָן נִמְן לְהוֹצִיא חֲמֵר. בְּרַחוּ מְלָכֵי סָדָם וְעַמְרָה וְנִפְּלוּ שָׁמָּה וַהֲנַשְׂאָרִים בְּרַחוּ אֶל הָהָר. (יא) וְלִקְחוּ אֶת כָּל מִקְנֵה סָדָם וְעַמְרָה וְאֶת כָּל מֵאֲכָלֵם וַיִּצְאוּ לְדֶרֶךְ. (יב) וְגַם לִקְחוּ אֶת לוֹט בֶּן אָחִי אַבְרָם וְאֶת מִקְנֵהוּ וַיִּצְאוּ לְדֶרֶךְ, וְהוּא (לוֹט) הַתְּגוּרָר בְּסָדָם (אוֹי לְרַשַׁע וְאוֹי לְשׁוֹנֵן). (יג) אַחֲרֵי זֹאת כָּא נִצְוֹל אֶחָד וְהוֹדִיעַ

לְאַבְרָם הָעֵבְרִי הַיּוֹשֵׁב בְּמִישׁוֹר מִמְרָא הָאֲמֹרִי (מִישׁוֹר הַר חֲבָרוֹן), אָחִי אֲשַׁכּוּל וְאָחִי עֲנַר, וְהֵם (אֲשַׁכּוּל וְעֲנַר) בְּעֵלֵי בְרִית שְׂל אַבְרָם.

וַיִּשָּׂא אֶת שָׂרָה. הַעֲבָרִי • שָׂבָא מַעֲבַר הַנְּהָר (בראשית רבה). בַּעֲלֵי בְרִית־אֲבָרָם • שִׁפְרָתוֹ עִמּוֹ בְרִית. (ספרים אחרים, דבר אחר: שהשיאו לו עצה על המילה, כמו שפירש במקום אחר) •

קַרְנִים, תַּנְחוּמָא. וּמְדַרְשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה: זֶה עוֹג שְׁפָלֵט מִדּוֹר הַמְּבוּל, וְזֶהוּ מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים, שְׁנַאֲמַר: (לעיל ו) "הַנְּפִילִים הָיוּ בְּאַרְצָן וְגו'", וּמִתְפַּנֵּן שִׁיֵּהַרְג אֲבָרָם

יָד וְשִׁמְעַ אֲבָרָם אַרְי אֲשֶׁתְּבִי אַחוּהִי וְזָרִי יָת עוֹלָמָוּהִי לְיָדֵי בֵּיתָה תֵּלֵת מָאָה וְתִמְנֵי עֶסֶר וַיְדַבֵּר עַד דִּין:

(יד) וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיִּרְק אֶת־חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵּיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֵּף עַד־דִּין:

"תַּנְכַּת הַמְּזוֹבַח", (תהלים ל) "תַּנְכַּת הַבַּיִת", וּבִלְעַז קוֹרִין לוֹ אֵינְצִינִיִּר. שְׂמֹנֶה עָשָׂר וְגו' • (גדרים לב) רְבוּתֵינוּ אָמְרוּ: אֲלֵיעֶזֶר לְבָדוֹ הִנֵּה, וְהוּא מִנְּזַן גַּמְטְרִיאָ שֶׁל שָׁמוֹ. עַד דִּין • שֵׁם תִּשְׁשׁ כָּחוּ, שְׂרָאָה שְׁעֵתִידִין בְּנֵיו לְהַעֲמִיד שָׁם עֵגֶל (סנהדרין צח) •

כִּי־**וַיִּרְק** • כְּתַרְגוּמוֹ 'וְזָרִיז', וְכֵן: "וַהֲרִיקְתִּי אֲחֵרִיכֶם חֲרָב", אֲזַיְנִן בְּחֲרָבֵי עֲלִיכֶם, וְכֵן: (שמות טו) "אַרְיִק חֲרָבִי", וְכֵן: (תהלים לה) "וַהֲרִק חֲנִית וּסְגָר". חֲנִיכָיו • חֲנָכוּ כְּתִיב (ס"א קרי) זֶה אֲלֵיעֶזֶר שֶׁחֲנָכוּ לְמִצּוֹת, וְהוּא לְשׁוֹן הַתְּחִלַּת כְּנִיסַת הָאָדָם, אוֹ כְּלִי, לְאֲמִנּוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲמֹד בָּהֶן, וְכֵן: (משלי כב) "חֲנוּף לְנַעַר", (במדבר ז)

טו וְאֵתְפֹּלֵג עֲלֵיהוֹן לִילֵיָא הוּא וְעַבְדוּהִי וּמְחוּנִין וַיְרַדְפָּנוּן עַד חוֹבָה דִּי מַצְפוּנָא לְדַמְשָׁק:

(טו) וַיַּחֲלֵק עֲלֵיהֶם לִילָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּבְרָם וַיִּרְדְּפֵם עַד־חוֹבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשָׁק:

הָרֵאשׁוֹן נַעֲשָׂה לוֹ גַּס, וְחֲצִיזוֹ הַשְּׁנִי נִשְׁמַר וּבָא לוֹ לְחִצּוֹת לִילָה שֶׁל מַצְרִים. עַד־חוֹבָה • אֵינן מְקוֹם שִׁשְׁמוֹ 'חוֹבָה'. וְדָן, קוֹרָא 'חוֹבָה', עַל שֵׁם עַבְדוֹת גִּילּוּלִים שֶׁעֲתִידָה לְהִיּוֹת שָׁם.

כִּי־**וַיַּחֲלֵק עֲלֵיהֶם** • לְפִי פְּשׁוּטוֹ: סָרַס הַמְּקָרָא, 'וַיַּחֲלֵק הוּא וְעַבְדָּיו עֲלֵיהֶם לִילָה' כְּדִרְךָ הַרְדּוּפִים שֶׁמִּתְפַּלְגִים אַחַר הַנְּרִדְפִים כְּשֶׁבוֹרְחִים זֶה לְכָאן וְזֶה לְכָאן. לִילָה • כְּלוּמַר, אַחַר שֶׁחֲשָׁכָה לֹא נִמְנַע מִלְרַדְפֵם. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: שֶׁנַּחֲלַק הַלִּילָה, וּבְחֲצִיזוֹ

טז וְאַתְבַּ יָת כָּל קַנְנָא וְאַף יָת לוּט בַּר אַחוּהִי וְקַנְנָה אֲתִיב וְאַף יָת נְשִׂיא וְיָת עֵמָא:

(טז) וַיָּשֶׁב אֶת כָּל־הַרְכָּשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אָחִיו וַיִּרְכָּשׁוּ הַשִּׁיב וְגַם אֶת־הַנְּשִׂיִם וְאֶת־הָעַם:

יז וַיִּפְקֵ מִלְכָּא דְסָדוּם לְקַדְמוּתָהּ כְּתַר דְּתַב מִלְמַמְחֵי יָת כְּדָרְלַעוּמַר וְיָת מִלְכֵיָא דִּי עֵמָה לְמִישַׁר מִפְּנָא הוּא אַתְר בֵּית רִיסָא דְמִלְכָּא:

(יז) וַיֵּצֵא מִלְךְ־סָדוּם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרָי שׁוּבוּ מֵהַבּוֹת אֶת־כְּדָרְלַעוּמַר וְאֶת־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עַמְּק שׁוּהָ הוּא עַמְּק הַמְּלֹךְ:

שָׁהִיָּה מִיַּחַד לְמִלְךָ לְצַחֲקָ שָׁם. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: עַמְּק שָׁהִשוּ שָׁם כָּל הָאֲמוֹת וְהַמְּלִיכִים אֶת אֲבָרָהֶם עֲלֵיהֶם לְנִשְׂיָא אֲלֵיהֶם וּלְקַצִּין.

כִּי־**עַמְּק שׁוּהָ** • כִּף שָׁמוֹ, וְתַרְגוּמוֹ 'לְמִישַׁר מִפְּנָא', פְּנוּי מֵאֵילָנוֹת וּמְכָל מְכֻשׁוֹל. עַמְּק הַמְּלֹךְ • בֵּית רִיסָא דְמִלְכָּא, בֵּית רִיס אַחַד שֶׁהוּא שְׁלֹשִׁים קָנִים,

יח וּמִלְכֵי־צָרְק מִלְךָ שְׁלָם הוֹצִיא לְחַם וַיִּין וְהוּא כְּהֵן לְאֵל עֲלִיּוֹן:

(יח) וּמִלְכֵי־צָרְק מִלְךָ שְׁלָם הוֹצִיא לְחַם וַיִּין וְהוּא כְּהֵן לְאֵל עֲלִיּוֹן:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יז) אַחֲרָי זֹאת יֵצֵא מִלְךָ סָדוּם לְקִרְאָתוֹ, אַחַר שׁוּבוֹ מִלְחִמָתוֹ נִגְדַּ כְּדָרְלַעוּמַר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר עִמּוֹ, אֵל עַמְּק שׁוּהָ הוּא מְגַרֵשׁ הַמְּשַׁחֲקִים שֶׁל הַמְּלֹךְ. (יח) וּמִלְכֵי־צָרְק מִלְךָ בֵּית־הַשְּׁלָם

בְּלִילָה, הוּא וְעַבְדָּיו, וְהַרְגָם וְרָדְפוּ בְּעַקְבוֹתֵיהֶם עַד חוֹבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשָׁק. (טז) וְהַחֲזִיר אֶת כָּל הַמְּקַנָּה וְאֶת לוֹט, קָרוֹב מִשְׁפַּחְתּוֹ וּמְקַנְהוֹ, הַשִּׁיבָם, וְאֶת הַנְּשִׁיִם גַּם כֵּן וְאֶת שְׂאֵר הָעַם. (יד) וּבְאֲשֶׁר שָׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה קָרוֹב מִשְׁפַּחְתּוֹ, הֲרִיק חֲרָבוֹת מִשְׁפָּעָיו הַלִּידִים בְּבֵיתוֹ, שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנֶה עָשָׂר, וְהַתְּחַקֵּה אַחַר עַקְבוֹתֵיהֶם עַד דִּין וּנְחַל הַבְּנִיאָס. (טז) וּפְצַל כּוֹחוֹתָיו לְתַקֵּף אוֹתָם

כ"ט • ומלפני צדק • מדרש אגדה: הוא שם בן נח (נדרים לב).
 לַחֵם וַיֵּיזַן • כך עושים ליגעי מלחמה, והראיה לו שאין בלבם עליו על שהרג את בניו. ומדרש

יט) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן קְנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

כ"ט • קנה שמים וארץ • כמו: (תהלים קטו) "עושה שמים וארץ", על-ידי צשיתן, קנאן להיות שלו.

כ) וברוך אל עליון אשר-מגן צריך בידך ויתן-לו מעשר מפל:

כ"ט • אשר מגן • אשר הסגיר, וכן (הושע יא) "אמגנך ישראל". ויתן-לו • אברם. מעשר מפל • אשר לו, לפי שהיה כהן.

~ יום חמישי ו' מרחשון ~

כא) ויאמר מלך-סדם אל-אברם תן-לי הנפש והרכש קח-לך:

כ"ט • תן-לי הנפש • (הגופים מן) השבי שלי שהצלת, חזר לי הגופים לבדם.

כב) ויאמר אברם אל-מלך סדם הרמתי ידי אל-יהוה אל עליון קנה שמים וארץ:

כ"ט • הרמתי ידי • לשון שבועה, מרים אני את ידי לאל עליון, וכן: (בראשית כב) "בי נשבעתי", נשבע אני.

כג) אם-מחוט ועד שרוף-נעל ואם-אקח מפל-אשר-לך ולא תאמר אני העשרתי את-אברם:

כ"ט • אם-מחוט ועד שרוף-נעל • אעכב לעצמי מן השבי. ואם-אקח מפל-אשר לך • ואם תאמר לתת לי שקר מבית גנזיך, לא אקח. ולא תאמר וגו'.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

הוציא לו אכל ושתיה, והוא כהן לבעל הכח והיכולת העליון.
 יט) וברך עליו ואמר: יהיה אברם מברך לבעל הכח והיכולת העליון אשר השמים (לשון רבים) והארץ הם קנינו.
 כ) ויתברך בעל הכח והיכולת העליון אשר נמן אויבך בידך. ונמן (אברם) לו מעשר מפל דבר.
 כא) ואמר מלך סדם לאברם: מסר לי את הנפשות, והמקנה – קחהו לך.
 כב) ואמר לו אברם: "הרמתי ידי בשבועה בקדוש-ברוך-הוא, בעל הכח והיכולת העליון שקנינו השמים (לשון רבים) והארץ".
 כג) מחוט עד שרוף נעל, אם לקחתי מפל כסף ולא תאמר: "אני העשרתי את אברם".

(כד) בְּלַעְדֵי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחָלַק הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עַנְרֵי אֲשָׁפֵל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם:
כד לחוד (בכל חסי בר) מדאכלו עולמא
וחלק גברא די אלו עמי ענר אשפל
וממרא אנן זקבלין חלקהון:

למלחמה וכחלק הישב על הפלים יחדו יחלקו,
ולכך נאמר (שם כד) "ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה
לחק ולמשפט", ולא נאמר: ויהלאה, לפי שכבר
נתן החק בימי אברהם.

כ"ד הנערים • עבדי אשר הלכו אתי, ועוד "ענר
אשפל וממרא וגו'", אף-על-פי שעבדי נכנסו
למלחמה, שנאמר: "הוא ועבדיו ויפם", וענר וחבריו
ישבו על הפלים לשמר, אפלו הכי הם יקחו חלקם".
וממנו למד דוד, שאמר: (שמואל א ל) "כחלק הירד

א בטר פתגמא האלין היה פתגמא דיי עם
אברם בנבואה למימר לא תדחל אברם
מימרי תקוף לך אגדף סגי לחדא:

טו (א) אחר ו הדברים האלה היה דבר-יהוה
אל-אברם במחזה לאמר אל-תירא אברם אנכי
מגן לך שכרך הרבה מאד:

צדקותי, לךך אמר לו המקום. אל תירא אברם
אנכי מגן לך, מן הענש, שלא תענש על כל אותן
נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכרך,
שכרך הרבה מאד.

כ"ט אחר הדברים האלה • כל מקום שנאמר:
'אחר', סמוך. 'אחר', מפלג (בראשית רבה). 'אחר הדברים
האלה', אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים
והיה דואג ואומר: 'שמה קבלתי שכר על כל

~ נקודות משיחות קודש ~

קבלת שכר לשמה

אם כבר קבל שכר?

ויש לומר הבאור בזה:

אברהם רצה לקבל שכר לא לתועלת עצמו אלא רק כדי
שיתגדל כבוד שמים. שיראו כל עמי הארץ שהעובד את
הקב"ה ומקיים מצוותיו, מקבל רב טוב גשמי בעולם הזה,
ועל-ידי-זה יתקדש שם שמים בעולם.
ונמצא, שגם כשדאג אברהם שאולי קבל כבר כל שכרו,
לא היה זה לטובת עצמו, אלא שרצה שיתגדל ויתקדש
שם שמים בעולם.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך כ, עמוד 45 ואילך - מותר לקראת שבת)

אל-תירא אברם, אנכי מגן לך, שכרך הרבה מאד:

אחר שנעשה לו נס כו' והיה דואג שמה קבלתי שכר על
כל צדקותי, לךך אמר לו המקום כו' שכרך הרבה מאד
(טו, א. ובפירוש רש"י)

לכאורה תמוה הדבר, הרי כתב הרמב"ם (הלכות תשובה
פרק י הלכה ב): "העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות...
לא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת...
ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד... והיא מעלת
אברהם אבינו שקראו הקב"ה אהבו".

ונמצא, שאברהם אבינו עבד את הקב"ה מאהבה, ומדוע
היה דואג שמה קבלתי שכר על כל צדקותי, דמה בכך?

ב ואמר אברם יי אלהים מה תתן לי ואנא
אזיל בלא ולד ובר פרנסא הדין דבביתי
הוא דמשקאה אליעזר:

(ב) ויאמר אברם אדני יהוה מה-תתן-לי ואנכי
הולך עירי ובן-משק ביתי הוא דמשק אליעזר:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ב) אמר אברם: מה תתן לי ואני
אסיים עעקר, וראש מטה ביתי אליעזר
הדמשקאי?

(א) אחר הדברים האלה היה דבור
ה' אל אברם בהשראה (מסר) לאמר:
אל תירא, אברם, אני מגןך ושכרך
עצום מאד.

(כד) חוץ מאשר אכלוהו הנערים
והחלק המגיע לאנשים אשר יצאו
עמי לדרך, ענר אשפל וממרא, הם
יקחו החלק המגיע להם.

"עָרַעַר תִּתְעַרְעֵר", וְכֵן: (צפניה ב) "כִּי אֲרֹזָה עֲרָה". וְכֵן מִשֶּׁק בֵּיתִי • כְּתַרְגוּמוֹ, שְׁכַל בֵּיתִי נִזוֹן עַל פִּי, כְּמוֹ: (בראשית מא) "וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק", אִפּוֹטְרוֹפָא שְׁלִי, וְאֵלֹה הִיָּה לִי בֶן, הִיָּה בְּנֵי מְמֹנָה עַל שְׁלִי. דְּמִשֶּׁק • לְפִי הַתְּרַגּוּם, מִדְּמִשֶּׁק הִיָּה. וּלְפִי מִדְּרַשׁ אַגְדָּה, שְׁוֹדֵף הַמְּלָכִים עַד דְּמִשֶּׁק. וּבִגְמָרָא שְׁלַנּוּ דְרַשׁוּ נוֹטְרִיקוֹן: דּוֹלָה וּמִשְׁקָה מִתּוֹרַת רַבּוּ לְאַחֲרִים.

כִּי- הוֹלֵךְ עֲרִירִי • מְנַחֵם בֶּן סְרוּק פָּרָשׁוּ לְשׁוֹן יוֹרֵשׁ, וְחָבַר לוֹ (מלאכי ב) "עַר וְעֹנָה". "עֲרִירִי", בְּלֹא יוֹרֵשׁ, כְּאֲשֶׁר תֹּאמַר: (איוב לא) "וּבְכָל תְּבוּאָתִי תִשְׁרַשׁ", תִּעְקַר שְׂרָשִׁיָּה, כִּף לְשׁוֹן "עֲרִירִי" חֶסֶר בְּנִים, וּבְלַעֲזִי דִישָׁאנְפַנְטִי"ש. וְלִי נְרָאָה, "עַר וְעֹנָה" מְגֻזְרָת: (שה"ש ה) "וְלִבִּי עַר", ו"עֲרִירִי" לְשׁוֹן חֲרָבָן, וְכֵן: (תהלים קלז) "עָרוּ עָרוּ", וְכֵן: (חבקוק ג) "עֲרוֹת יְסוּד", וְכֵן: (ירמיה נא)

וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵא לִי לֹא יִהְיֶה וְלָד וְהָא בַר בֵּיתִי יִרִית יָהִי:

(ג) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא נִתְתָּה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן-בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי:

כִּי- הֵן לִי לֹא נִתְתָּה זֶרַע • וּמָה תּוֹעֵלַת בְּכַל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי?.

ד וְהָא פִתְגָמָא דִּי עֵמָה לְמִימַר לֹא יִרְתַּנֵּךְ דִּין אֱלֹהִין כִּרְתוּלִיד הוּא יִרְתַּנֵּךְ:

(ד) וְהִנֵּה דְבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יוֹרֵשֶׁךָ זֶה כִּי-אֵם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יוֹרֵשֶׁךָ:

ה וַיֹּאפִיק יְתָה לְכָרָא וַאֲמַר אִסְתְּכִי כַעַן לְשִׁמְיָא וּמְנִי כּוֹכְבִיָּא אִם תְּכּוּל לְמַמְנִי יְתַהוֹן וַאֲמַר לָהּ כְּדִין יְהוֹן כְּנִיךָ:

(ה) וַיֵּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטֹנָא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ:

יֵשׁ לוֹ בֶן. וְכֵן שָׂרִי לֹא תִלְדַּ, אֲכַל שָׂרָה תִלְדַּ, אֲנִי קוֹרָא לְכֶם שֵׁם אַחֵר וַיִּשְׁתַּנָּה הַמְּזַל. דְּכַר אַחֵר: הוֹצִיאֹו מִחֻלּוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהַגְבִּיחוּ לְמַעַלָּה מִן הַכּוֹכָבִים, וְזֶהוּ לְשׁוֹן הַבְּטָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה.

כִּי- וַיֵּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה • לְפִי פְּשׁוּטוֹ: הוֹצִיאֹו מֵאֲהָלוֹ לְחוּץ לְרֵאוֹת הַכּוֹכָבִים. וּלְפִי מִדְּרַשׁוֹ, אָמַר לוֹ: יֵצֵא מֵאֲצֻטְגִינִיּוֹת שְׁלֶךְ, שְׂרָאִית בְּמִזְלוֹת שְׂאִינֵךְ עֲתִיד לְהַעֲמִיד בֶּן, אֲבָרָם אֵין לוֹ בֶן, אֲכַל אֲבָרָהֶם

וְהִימִין כְּמִימָרָא דִּי וְחִשְׁבָּה לָהּ לְזָכוֹ:

(ו) וְהֵאמֵן בִּיהוָה וַיַּחְשְׁבָהּ לוֹ צְדָקָה:

בו. דְּכַר אַחֵר: "בְּמָה אֲדַע"? לֹא שְׂאֵל לוֹ אוֹת, אֲלֵא אָמַר לְכַנְיֹו: 'הוֹדִיעֵנִי בְּאֵיזָה זְכוּת יִתְקַיְמוּ בְּה'. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ-כְּרוּךְ-הוּא: בְּזְכוּת הַקְּרִבְנוֹת.

כִּי- וְהֵאמֵן בְּה' • לֹא שְׂאֵל לוֹ אוֹת עַל זֹאת, אֲכַל עַל יְרֻשַׁת הָאָרֶץ שְׂאֵל לוֹ אוֹת, וַאֲמַר לוֹ: "בְּמָה אֲדַע"? וַיַּחְשְׁבָהּ לוֹ צְדָקָה • הַקְּדוּשׁ-כְּרוּךְ-הוּא וַיַּחְשְׁבָהּ לְאֲבָרָם לְזְכוּת וּלְצְדָקָה עַל הָאֵמוּנָה שֶׁהֵאמִין

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

מסגל למנוחתם? אחרי זאת אמר לו: כזו תהיה השושלת שלך.
(1) והאמין בקדוש-כרוך-הוא וזקף זאת כמעשה טוב לזכותו.

יוצא מן גזעך הוא יירשך.
(ה) אחרי זאת הוציא אותו החוצה ואמר לו: פנה לכיוון השמים ונסה לדעת מפקד הכוכבים, האם תהיה

(ג) ועוד אמר אברם: הנה אני, היות שלא נתת לי שושלת, הרי 'הבן' ואליעזר אשר בביתי – הוא יירשני.
(ד) והנה מייד הנה דבור ה' אליו באמירה: לא יירשך זה, אלא אשר

~ יום שישי ז' מרחשון ~

ז ואמר לה אָנָּה יְיָ דַּאֲפַקְתָּךְ מֵאוּרָא
דְּכַשְׁדָּאי לְמַתְּן לָךְ יַת אַרְעָא הַדָּא לְמִירְתָּהּ:

(ז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר
כַּשְׁדִּים לְתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

ח ואמר יְיָ אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲרִי אֶרְתִּיבָהּ:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲדַנְי יְהוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אֶרְשָׁנָהּ:

ט ואמר לה קִרְב קָדְמִי עֲגִלִין תִּלְתָּא וְעֵזִין
תִּלְתָּא וְדַכְרִין תִּלְתָּ וְשַׁפְּנִינָא וְכַר יוֹנָא:

(ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ לִּי עֲגֻלָּה מִשְׁלֶשֶׁת וְעֵז מִשְׁלֶשֶׁת
וְאֵיל מִשְׁלֶשׁ וְחֵר וְגוֹזֵל:

הנעשה בפנים, ושעירי מוספין של מועד ושעיר
חטאת יחיד. ואיל משלש. אשם ודאי ואשם תלוי
וכבשה של חטאת יחיד. ותור וגוזל. תור וכן יונה.

כ"ט ◀ עגלה משלשת. (ביד) שלשה עגלים, רמז
לשלשה פרים: פר יום הכפורים, ופר העלם דבר של
צבור ועגלה ערופה. ועז משלשת. רמז לשעיר

י וקרב קדמוהי ית כל אלין ופליג יתהון
בשנה ויהב פלגנא פלוג לקבל חברה וית
עופא לא פליג:

(י) וַיִּקְחֶהּ לָוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיְבַתֵּר אֹתָם בַּתּוֹךְ וַיִּתֵּן
אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקַרְנָת רַעְהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר:

עובדי פוכבים, נמשלו לפרים ואילים ושעירים,
שנאמר: (תהלים כב) "סבבוני פרים רבים וגו'", ואומר:
(דניאל ח) "והאיל אשר-ראית בעל הקרננים מלכי מדי
ופרס", ואומר: "והצפיר השעיר מלך יון", וישאל
נמשלו לכני יונה, שנאמר: (ש"ש ב) "יונתי בחגוי
הסלע". לפיכך, בתר הבהמות, רמז על עובדי פוכבים
שיהיו פלין והולכין, "ואת-הצפר לא בתר", רמז
שיהיו ישראל קמין לעולם.

כ"י ◀ ויבתר אתם. חלק כל אחד לשני חלקים, ואין
המקרא יוצא מידי פשוטו, לפי שהיה כורת ברית
עמו לשמר הבטחתו, להוריש לבניו את הארץ,
בדכתיב: (לקמן) "ביום ההוא פרת ה' את אברם ברית
לאמר וגו'", ודרך כורת ברית לחלק בהמה ולעבר
בין בתריה, כמה שנאמר להלן: "העובדים
בין בתרי העגל", אף כאן: "תנור עשן ולפיד אש
אשר עבר בין הגזרים", הוא שלוחו של שכניה
שהוא אש. ואת הצפר לא בתר. לפי שהאמות

יא ונתת עופא על פלגיא ואפרח יתהון
אברם:

(יא) וַיִּרְד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:

תרגומו פלגיא, לשון פגול, כמו: (ויקרא ז) "פגול הוא" לשון פגר. כף שמעתי
מפי רבינו יהודה בן ר' שמואל, וכן הגיקסא ברש"י כתב יד. ובכתב יד אחרת
כתיב כף פירש רבינו מאיר בן ר' שמואל. וישב. לשון נשיכה
והפרכה, כמו: "ישב רוחו", רמז שיקבא דוד בן ישי
לכלותם, ואין מניחין אותו מן השמים, עד שיקבא
מלך המשיח.

כ"י ◀ העיט. הוא עוף, ועל שם שהוא עט ושואף
את הנבלות, לטוש עלי אכל, כמו: (שמואל א טו) "ותעט
אל השלל". על-הפגרים. הבתרים. (ספרים אחרים:
הפגרים מתרגמין פלגיא, אלא מתוך שהתגלו בתרגום "איש בתרו" ויהב פלגיא,
נתחלף להם מבת פלגיא לפלגיא, ותרגמו: "הפגרים", פלגיא, וכל המתרגם
בן טועה, לפי שאין להקיש בתרים לפגרים, שבתרים תרגמו: פלגיא, ופגרים

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

ז) פלג ממול חברו, ואת הצפורים (החור
והחול) - לא בתרם.
(יא) אחרית זאת הניח את הצפורים
על הפגרים, ונענע אברם את
הפגרים, אזי החלו להתנועע מעצמם.

(ט) ואמר אליו: הגש לי עגלה
משלשת ועז משלשת ואיל משלש
ותור וגוזל מן היונים (כל אלה טהורים).
(י) והגיש אליו את כל אלה ובתר
אותם באמצעם, אחרי זאת שם כל

ז) ואמר לו: אני בורא עולם אשר
הוצאתיך מן כבשן הפשדיים לתת לך
את הארץ הזאת כדי שתירשנה.
ח) ואמר אברם: הוי, בורא עולם
אלהי! כמה אדע כי אירש אותה?

יב וְהָיָה שְׁמֵשׁ לְמִיעַל וְשִׁנְתָּא נִפְלַת עַל אַבְרָם וְהָא אֵימָה קָבַל סְגִי נִפְלַת עֲלוּהִי:

(יב) וְהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ לְכוֹא וְתִרְדְּמָה נִפְלָה עַל-אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלַת עָלָיו:

כ"ט - וְהִנֵּה אֵימָה וְגו' - רְמָז לְצִרּוֹת וְחֲשָׁף שֶׁל גְּלִיּוֹת.

יג וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַּע אַרְי דְּרִינִי יְהוֹן בְּנִיךָ בְּאַרְעָא דְלָא דִילְהוֹן וְיִפְלַחוּן בְּהוֹן וַיַּעֲבֹדוּן יְתֵהוֹן אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין:

(יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תִּדַּע כִּי-גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

שְׁהִיָּה כְּשִׁיְצֵאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֵין אַתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וְאַתָּה צָרִיף לְהוֹצִיא מִהֶן כָּל הַשָּׁנִים שְׁחֵי קָהַת אַחַר לִידַת עַמְרָם, וְשְׁחֵי עַמְרָם אַחַר לִידַת מֹשֶׁה. בְּאַרְצָן לֹא לָהֶם. וְלֹא נֹאמַר: 'בְּאַרְצָן מִצְרַיִם, אֶלָּא "לֹא לָהֶם", וּמִשְׁנוּלַד יִצְחָק: (בְּרַאשִׁית כ"א) "וַיִּגְדַּר אַבְרָהָם וְגו'", (בְּרַאשִׁית כ"ו) "וַיִּגְדַּר יִצְחָק בְּגֵרָר", (תְּהִלִּים ק"ה) "וַיַּעֲלֵק גֵר בְּאַרְצָן חָם", (בְּרַאשִׁית מ"ז) "לְגֹר בְּאַרְצָן בְּאֲנוּ".

כ"ט - כִּי-גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ • מִשְׁנוּלַד יִצְחָק עַד שְׁיִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, כִּיצַד? יִצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה כְּשִׁנּוּלַד יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב כְּשִׁירַד לְמִצְרַיִם אָמַר: (בְּרַאשִׁית מ"ז) "יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", הָרִי ק"צ, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ מֵאֵתִים וְעֶשְׂרִים כְּמִנְיַן רַד"ו, הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְאִם תֹּאמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת, הָרִי קָהַת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, צֹא וְחֲשַׁב שְׁנוֹתָיו שֶׁל קָהַת וְשֶׁל עַמְרָם וְשְׁמוֹנִים שֶׁל מֹשֶׁה,

יד וַיֹּאֶף יְת עֲמָא דִּיפְלַחוּן בְּהוֹן דִּינִי אָנָּא וְכַתְּרָא בְּן יִפְקוּן בְּקִנְיָנָא סְגִי:

(יד) וְגַם אֶת-הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ הֵן אֲנֹכִי וְאַחֲרַי-כֵּן יִצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל:

בְּעֶשְׂרֵי מִכּוֹת. בְּרַכְשׁ גְּדוֹל • בְּמִמּוֹן גְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר: (שְׁמוֹת י"ב) "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם".

כ"ט - וְגַם אֶת-הַגּוֹי • "וְגַם", לְרַבּוֹת אַרְבַּע מְלִכְיוֹת, שְׂאָף הֵם כָּלִים עַל שֶׁשָּׁעַבְדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. דֵּן אֲנֹכִי.

טו וְאַתָּה תִּיעוֹל לְוַת אֲבִיקְתָּךְ בְּשָׁלֵם תִּתְקַבֵּר וְכִסִּיבוּ טָבָא:

(טו) וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל-אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׂיבָה טוֹבָה:

בְּשָׂרוֹ שִׁיעֲשֵׂה יִשְׁמַעֵאל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו וְלֹא יֵצֵא עֲשׂוֹ לְתַרְבוֹת רַעָה בְּיָמָיו. וּלְפִיקְךָ, מֵת חֲמֵשׁ שָׁנִים קִדְּם וְזִמְנֹ, וְכוּ בְּיוֹם מְרַד עֲשׂוֹ.

כ"ט - וְאַתָּה תָּבוֹא • וְלֹא תִרְאֶה כָּל אֱלֹהִים. אֶל אֲבֹתֶיךָ • אָבִיו עוֹבֵד עַבְדוּדָה וְרָה, וְהוּא מְבַשְׂרוֹ שְׁיָבוֹא אֵלָיו? לְמִדָּף שֶׁעֲשֵׂה תִרַח תְּשׁוּבָה. תִּקְבֹּר בְּשִׂיבָה טוֹבָה •

טז וַיִּדְרֹא רַבִּיעָאָה יְתוּבוּן הָכָא אַרְי לֹא שְׁלָיִם חוּבָא דְאַמּוֹרָאָה עַד כְּעֵן:

(טז) וְדוֹר רַבִּיעִי יִשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא-שָׁלֵם עֵוֹן הָאֲמִרִי עַד-הִנֵּה:

שְׁבִאָרְךָ כְּנַעַן הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכַרְתָּ בְּרִית זֹ, כְּדַכְתִּיב: "לְתַת לָךְ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" וְכֵן הָיָה, יַעֲקֹב

כ"ט - וְדוֹר רַבִּיעִי • לְאַחַר שִׁיגְלוֹ לְמִצְרַיִם יְהִי שֵׁם שְׁלִישֵׁה דוֹרוֹת, וְהַרְבִּיעִי יִשׁוּבוּ לְאָרֶץ הַזֹּאת. לְפִי

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

עצום. (טז) וְאַתָּה תִּגִּיעַ אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְתִשְׁמַן בְּשִׂיבָה נְעִימָה מְאֹד. (טז) וְהַדּוֹר הַרְבִּיעִי יִחְזֹר הִנֵּה כִּי לֹא נִשְׁלַם עֵוֹן הָאֲמִרִי עַד עַתָּה.

כְּמִשְׁרָתִים לָהֶם, וְגַם יַעֲנֵו אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה בְּדִיּוּק. (יד) וְאֵלוֹ מִן הָעַם אֲשֶׁר יַעֲבִידוּ אֹתָם, גַּם הֵם עֲתִידִי אֲנִי לְגַזֵּר אֶת דִּינָם, וְאַחֲרַי כֵּן יִצְאוּ (זֶרַח) בְּרַכּוּשׁ

שיעור יומי ליום שישי ז' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - טו - פרשת לך-לך
 ירד למצרים, צא וחשב דורותיו: יהודה, פָּרץ, חֲצֹרֹן, וְכָל־בֶּן־חֲצֹרֹן מִבְּאֵי הָאָרֶץ הִיא. כִּי לֹא שָׁלֵם עֹזֶן הָאֱמֹרִי • לְהִיֹּת מִשְׁתַּלַּח מֵאַרְצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן,

~ נקודות משיחות קודש ~

נשלם רק עֹזֶן הָאֱמֹרִי להיות משתלח מארצו, ולא עֹזֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל שְׂאֵר הָאֲמוֹת. וכך אֵכָן הִנֵּה: סיחון מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי נִכְבַּשׁ עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, בְּעוֹד שְׂשָׂאֵר הָאֲמוֹת נִכְבְּשׁוּ לְאַחַר מִכָּן, עַל יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ.
 (לקוטי שיחות, כרך לב, עמ' 95)

כִּי לֹא שָׁלֵם עֹזֶן הָאֱמֹרִי עַד הֵנָּה (טו, טז) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, לְמָה נִזְכָּר בָּאֵן הָאֱמֹרִי דוֹקָא, וְהָרִי הַהַבְטָחָה הִיא עַל אָרֶץ כְּנַעַן כְּלָה, הַכּוֹלֵלֶת עֶשֶׂר (אוּ לְפָחוֹת שְׁבַע) אֲמוֹת. וַיֵּשׁ לומר, דִּהְנֶה רַשׁ"י מִפְּרֹשׁ לְהִיֹּת מִשְׁתַּלַּח מֵאַרְצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן, וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ שְׂכּוֹנָתוֹ הִיא בְּפִשְׁטוֹת – בְּ"אוֹתוֹ זְמַן"

יְיָ וְיָהוָה שִׁמְשָׂא עֲלֵת וְקִבְּלָא הֵנָּה וְהָא תַנּוּר דְתַנּוּ וּבְעוּר דְאַשְׁתָּא דִּי עָדָא בִּין פְּלַגְיָא הַאֲלִין:

(י) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעֲלָמָה הָיָה וְהָיָה תַנּוּר עֵשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה:

הַשֶּׁמֶשׁ לְבֵא", וְהַעֲבַרְתָּ תַנּוּר עֵשֶׂן לְאַחַר מִכָּאֵן הִיָּתָה, נִמְצָא שֶׁכָּבַר שִׁקְעָה. וְזֶה חֲלוּק בְּכָל תַּבְּחָה לְשׁוֹן נִקְבָּה שִׁיִּסוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ: בָּא, קָם, שָׁב: כְּשֶׁהִטְעַם לְמַעְלָה, לְשׁוֹן עָבַר הוּא, כְּגוֹן זֶה, וְכַגּוֹן: (לְקַמֵּן כַּט) "וְרַחֵל בָּאָה", (לְקַמֵּן לוֹ) "קָמָה אֶלְמָתִי", (רוֹת א) "הִנֵּה שָׁבָה יְבַמְתָּךְ", וְכִשֶּׁהִטְעַם לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן הִנֵּה, דְּכַר שֶׁנַּעֲשָׂה עֲכָשׁוּ וְהוֹלֵךְ, כְּמוֹ: (לְקַמֵּן כַּט) "בָּאָה עִם הַצֹּאֵן", (אֶסְתֵּר ב) "בְּעֵרֶב הִיא בָּאָה וּבְבֹקֶר הִיא שָׁבָה".

כַּט"ו • וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה • כְּמוֹ: (בְּרַאשִׁית מִב) "וַיְהִי הַסּ מְרִיקִים שִׁקְיָהֶם", (מְלֻכִים ב יג) "וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ", כְּלוּמַר וַיְהִי דְכָר זֶה. הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה • שִׁקְעָה. וְעֲלָמָה הִיא • חֲשֹךְ הַיּוֹם. וְהִנֵּה תַנּוּר עֵשֶׂן וּגּוֹ • רַמְזוּ לוֹ שִׁיפְלוּ הַמְּלֻכְיוֹת עוֹבְדֵי גִילוּלִים בְּגִיחָנָם. "בָּאָה" טַעְמוֹ לְמַעְלָה, לְכַךְ הוּא מִבְּאֵר שֶׁבָּאָה כְּכַר, וְאִם הִיא טַעְמוֹ לְמַטָּה בְּאֶלְיָף, הִיא מִבְּאֵר כְּשֶׁהִיא שׁוֹקַעַת, וְאִי אֶפְשָׁר לומר כֵּן, שֶׁהָרִי כְּכַר כְּתִיב "וַיְהִי

יח בְּיוֹמָא הַהוּא גְזוּר יְיָ עִם אַבְרָם קָיִם לְמִימֵר לְבַנְיָן יְהִיבִית יֵת אַרְעָא הָדָא מִן נְהָרָא דְמִצְרַיִם וְעַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פְּרָת:

(יח) בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת יְהוָה אֶת־אַבְרָם בְּרִית לְאִמּוֹ לְזַרְעוֹ נְתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת:

מַעְדָן, שְׁנַאָמַר: (לַעִיל ב) "וְהַנְהַר הַרְבִּיעִי הוּא פְּרָת", מְשַׁל הַדְּיוּט: עָבַד מְלָךְ – מְלָךְ, הַדְּבִק לְשִׁחְוֹר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ.

כַּט"ו • לְזַרְעוֹ נְתַתִּי • אִמְרִיתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כְּאֵלוֹ הִיא עֲשׂוּיָה (כ"ד). עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת • לְפִי שֶׁהוּא דְבוּק לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאָהּ גְּדוּל, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מֵאֲחַר בְּאַרְבָּעָה נְהָרוֹת הַיּוֹצְאִים

יט יֵת שְׁלָמָא יְיָת קַנְזַאי וְיָת קַדְמוֹנָאי:
 ירְשָׁה לְעֵתִיד, שְׁנַאָמַר: (יִשְׁעִיָּה יא) "אָדוּם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹחַ דָּם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם".

(יט) אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקְּנִזִּי וְאֵת הַקְּדַמּוֹנִי:
 כַּט"ו • אֶת־הַקִּינִי • (כ"ח) עֶשֶׂר אֲמוֹת יֵשׁ בָּאֵן, וְלֹא נָתַן לָהֶם אֶלָּא שְׂבָעָה גּוֹיִם. וְהַשְׁלֵשָׁה: אָדוּם וּמוֹאָב וְעַמּוֹן, וְהֵם קִינִי, קַנְזִי וְקַדְמוֹנִי – עֵתִידִים לְהִיֹּת

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(י"ז) וְכַאֲשֶׁר נִעְלָמָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהִיָּתָה עֲלָמָה, וְדָבַר מֶה הַדּוּמָה לְתַנּוּר עֵשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ הֵנָּה עָבַר בֵּין אוֹתָם הַגְּזָרִים. (י"ח) בָּאוֹתוֹ הַיּוֹם פָּרַת ה' עִם אַבְרָם בְּרִית בְּאִמְרָה: לְשׁוֹשְׁלַתְךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהָר הַגָּדוֹל, נְהַר פְּרָת. (י"ט) אֵת הַקִּינִיִּים וְאֵת הַקְּנִזִּיִּים וְאֵת הַקְּדַמּוֹנִיִּים.

(ב) וְאֶת־הַחֲתָנִי וְאֶת־הַפְּרוּזִי וְאֶת־הַרְפָּאִים: כֹּהֵן חֲתָנִי וְיָתֵּן פְּרוּזָאֵי וְיָתֵן גְּבֻרָאֵי:

כ"ט"א וְאֶת־הַרְפָּאִים • אֶרֶץ עוֹג, שְׁנַאמֵר בָּהּ: (דברים א) "הֲהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים".

(כא) וְאֶת־הָאֻמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרִגְשִׁי וְאֶת־ הַיְבוּסִי: כא וְיָתֵן אֻמְרָאֵי וְיָתֵן כְּנַעֲנָאֵי וְיָתֵן גְּרִגְשָׁאֵי וְיָתֵן יְבוּסָאֵי:

טז (א) וְשָׂרֵי אִשְׁתֵּי אַבְרָם לֹא יֵלְדָה לוֹ וְלֵהָ שִׁפְחָה מִצְרִית וְשָׁמָּה הָגָר: א וְשָׂרֵי אִמְתֵּי אַבְרָם לֹא יֵלְדוּ לֵהּ וְלֵהָ אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשָׁמָּה הָגָר:

כ"ט"א שִׁפְחָה מִצְרִית • בַּת פְּרַעֲזָה הִיְתָה. כְּשֶׁרָאָה נָסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְשָׂרָה, אָמַר: 'מוֹטָב שֶׁתְּהֵא בְּתִי שִׁפְחָה בְּבֵית זֶה, וְלֹא גְבִירָה בְּבֵית אַחֵר'.

(ב) וַתֹּאמֶר שָׂרֵי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלֵּדָת בַּאֲנָא אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרֵי: ב וַתֹּאמֶר שָׂרֵי לְאַבְרָם הֵא עָצֹן מִנְעֲנִי יְיָ מִלְּמִילַד עוֹל כְּעָצֹן לֹת אִמְתֵּי מָה אִם אֲתַבְּנִי מִנָּה וְקָבִיל אַבְרָם לְמִימַר שָׂרֵי:

כ"ט"א אוּלַי אֲבָנָה מִמֶּנָּה • לִמַּד עַל מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים שֶׁאֵינוֹ בְּנוֵי אֶלָּא הָרוּסִים. אֲבָנָה מִמֶּנָּה • בְּזִכּוֹת שֶׁאֲכַנִּים צָרְתִי לְתוֹךְ בֵּיתִי. לְקוֹל שָׂרֵי • (כ"ח) לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שָׂבָה.

(ג) וַתִּקַּח שָׂרֵי אִשְׁתֵּי אַבְרָם אֶת־הַגְּרַמְצִירִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לְשֵׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לֹאִשָּׁה: ג וַתִּקַּח שָׂרֵי אִמְתֵּי אַבְרָם יְתֵ הַגְּרַמְצִירִיתָא אִמְתָּהּ מִסוּף עֶשְׂרִי שָׁנִין לְמַתְבֵּי אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִי בֵּיתָא יְתֵהּ לְאַבְרָם בְּעֵלָה לֵהּ לְאִנְתָּהּ:

כ"ט"א וַתִּקַּח שָׂרֵי • לְקַחְתָּהּ בְּדָבָרִים: 'אֲשֶׁרִיךְ שְׂזִכִּית לְדָבָק בְּגוּף קְדוֹשׁ כְּזֶה' (כ"ח) • מִקֵּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים • מוֹעֵד הַקְּבוּעַ לְאִשָּׁה שֶׁשֶׁהִתְהַ עֶשְׂרִי שָׁנִים וְלֹא יֵלְדָה לְבַעֲלָהּ, חֵיב לִישָׂא אַחֵרָת (יבמות סד) • לְשֵׁבֶת אַבְרָם וְגו' • מְגִיד שֶׁאֵין יְשִׁיבַת חוּצָה־לְאֶרֶץ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן, לְפִי שֶׁלֹּא נֹאמַר לוֹ (לעיל יב): "וְאָעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל" עַד שֶׁיָּבֵא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(ד) וַיָּבֵא אֶל־הַגְּרַמְצִירִית וַתִּהְיֶה כִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ: ד וְעַל לֹת הָגָר וְעַדִּיאַת וְחַזַּת אַרְי עַדִּיאַת וְקָלַת רַבְּנָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:

כ"ט"א וַיָּבֵא אֶל־הַגְּרַמְצִירִית וַתִּהְיֶה • מִבִּיאָה רֵאשׁוּנָה (כ"ח) • וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ • אָמַרָה: שָׂרֵי זֶה אֵין סִתְרָה כְּגֻלְוִיָּה, מְרָאָה עֲצָמָה כְּאֵלוֹ הִיא צְדָקָתָה, וְאִינָה צְדָקָתָה, מִפְּרוֹשׁ רַבִּי סַעֲדָה גֶאֹן (פְּרוּיֶקֶט רס"ג)

(ב) וְאֶת־הַחֲתָמִים וְאֶת־הַפְּרוּזִים וְאֶת־הָאֻמְצִים (הם החתיים). (ב) וְאֶמְרָה שָׂרֵי לְאַבְרָם: הִנֵּה כָּבֹד מִנְעֵ אוֹתִי ה' מִן הַיְכָלֶת לְלִדָת, בֹּא אֵל שִׁפְחָתִי אוּלַי יִבְנֶה בֵּיתִי מִמֶּנָּה. וְקָבִיל אַבְרָם אֶת דְּבָרֵי שָׂרֵי. (ג) וְלִכְן לְקַחְתָּה שָׂרֵי אִשְׁתֵּי אַבְרָם אֶת הַגְּרַמְצִירִית שִׁפְחָתָהּ, אַחֵר עֶשְׂרִי שָׁנִים לְקַבִּיעַת מְדוּרָוֹ שֶׁל אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, וְנִתְּנָה אוֹתָהּ לְאַבְרָם בְּעֵלָה לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה. (ד) וְלִכְן בֹּא אֵל הַגְּרַמְצִירִיתָהּ, וְכֹאֲשֶׁר רָאָתָהּ שֶׁהִנֵּה הָרְתָהּ, נִשְׁפְּלָה גְבֻרָתָהּ אֲצֵלָהּ.

(ה) וַתֹּאמֶר שְׂרֵי אֶל-אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאֶקַּל בְּעֵינַיָהּ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ:

וביניך • כל "ביניך" שפסקא חסר, וזה מלא, קרי ביה "וביניך" (ר"ל נכנס לנכנסת), שהכניסה עין הרע בעבורה של הגר, והפילה עברה, הוא שהמלאך אומר להגר: "הנהך הרה", והלא כבר הרתה, והוא מבשר לה שתתהר? אלא מלמד שהפילה הריון הראשון.

כ"ט • חמסי עליך • חמס העשוי לי, עליך אני מטילה העגש, כשהתפללת להקדוש-ברוך-הוא: (לעיל טו) "מה-תתן-לי ואנכי הולך ערירי", לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו, והייתי אני נפקדת עמך. ועוד, דברך אמה חומס ממני, שאתה שומע בזיוני ושוחק (כ"ט). אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני

וַיֹּאמֶר אַבְרָם לְשְׂרֵי הֲאֵ אֲמַתֶּיךָ בִּידֶיךָ עֲבִידִי לֹה כְּדַמְתִּין בְּעֵינֶיכִי וְעֵנִיתָה שְׂרֵי וְעָרַקְתָּ מִקְדָּמָהּ:

(ו) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-שְׂרֵי הֲנִה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי-לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שְׂרֵי וַתִּבְרַח מִפְּנֵיהָ:

כ"ט • ותענה שרי • היתה משעבדת בה בקשי (כ"ט).

זוֹא שִׁפְחָהּ מִלֶּאכָא דְּנִי עַל עֵינָא דְּמֵיָא בְּמִדְבְּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא דְּחִגְרָא:

(ז) וַיִּמְצְאָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה עַל-עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל-הָעַיִן בְּדֶרֶךְ שׁוּר:

הַ וַיֹּאמֶר הַגֵּר אֲמַתָּא דְּשְׂרֵי מִנָּן אַתְּ אֲתֵיָא וְלֶאָן אַתְּ אֲזִלָּא וַאֲמַתְרָא מִן קָדָם שְׂרֵי רַבְּנֵי אֲנָא עָרַקָא (נ"י עֲרַקְתָּ):

(ח) וַיֹּאמֶר הַגֵּר שִׁפְחָת שְׂרֵי אִי-מִזָּה בָּאת וְאַנְהָ תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שְׂרֵי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בְּרַחַת:

כ"ט • אי-מזה באת • מהיכן באת. יודע היה, אלא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדברים, ולשון "אי-מזה" איה המקום שתאמר עליו: 'מזה אני בא'.

ט וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאכָא דְּנִי תוּבִי לְנֹת רַבּוֹנְתֶּךָ וְאַשְׁמַעְבְּדִי תַּחַת יְדֵיָא:

(ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יְדֵיָהּ:

כ"ט • ויאמר לה מלאך ה' וגו' • על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר, לכך נאמר 'מלאך' בכל אמירה ואמירה.

י וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאכָא דְּנִי אֲסַגְּאָה אֲסַגִּי יָת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסַּגִּי:

(י) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה הֲרַבָּה אַרְבָּה אֶת-זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּ:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ה) וַאֲמַרָה שְׂרֵי לְאַבְרָם: קפוחי הוא באחריותך. אני נתתי לך את שפחתי, וכאשר ראתה שכבר הרתה השפלתי אצלה. דיון ה' ביני ובינך. (ו) אָמַר לָהּ אַבְרָם: הֲנִהּ הִיא שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ, עֲשִׂי בַּהּ אֲשֶׁר נִרְאָה טוֹב אֲצִלְךָ. (ז) וַיִּמְצְאָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה עַל-עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל-הָעַיִן בְּדֶרֶךְ שׁוּר: (ח) וַיֹּאמֶר הַגֵּר שִׁפְחָת שְׂרֵי אִי-מִזָּה בָּאת וְאַנְהָ תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שְׂרֵי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בְּרַחַת: (ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאכָא דְּנִי תוּבִי לְנֹת רַבּוֹנְתֶּךָ וְאַשְׁמַעְבְּדִי תַּחַת יְדֵיָא: (י) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאכָא דְּנִי אֲסַגְּאָה אֲסַגִּי יָת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסַּגִּי: (מלפני) שְׂרֵי גְבֻרָתִי אֲנִי בֹרַחַת. (ט) אָמַר לָהּ מִלֶּאךָ מֵאֵת ה': שׁוּבִי אֶל גְּבֻרָתְךָ וְשִׁרְתִּי תַּחַת יְדֵיָהּ. (י) אֲתֵרִי זֹאת אָמַר לָהּ: וְעוֹד אַרְבָּה אֶת שׁוֹשְׁלֶתְךָ עַד אֲשֶׁר לֹא תִמְנָה מִרְבּ.

(יא) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֵּאָדָּי יְהוָה הֲנֵךְ הָרָה וַיִּלְדֶּתְךָ בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנִיָּךְ:

יא וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאָכָא דִּינִי הָא אֶתְּ מַעֲדִיא וְתִלְדִּין בְּרַ וְתִקְרִין שְׁמָהּ יִשְׁמַעְאֵל אַרְי קַבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיךָ:

כ"ט - הַנֶּךְ הָרָה • כְּשֶׁתְּשׁוּבִי תִּהְרִי, כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים יג) הַנֶּךְ הָרָה "דְּאִשְׁתּ מְנוּחַת. וַיִּלְדֶּתְךָ בֵּן • כְּמוֹ וַיִּלְדֶּתְךָ, וְדוֹמָה לוֹ: (ירמיה כב) "יִשְׁכַּבְתָּ בְּלִבְנוֹן מִקְנֵנֶת בְּאֲרוֹזִים". וְקָרָאת

שְׁמוֹ • צְוִי הוּא, כְּמוֹ שְׂאוֹמֵר לְזָכְרְךָ: "וְקָרָאתְךָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק".

(יב) וְהוּא יְהוָה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יוֹד בֹּו וְעַל־פָּנָי כַּל־אֲחִיו יִשְׁכָּן:

יב וְהוּא יְהוָה אִיזְרָאֵל מְרֻד בְּאֲנָשָׁא הוּא יְהוָה צְרִיף לְכֹלָא וַיִּדָּא דְבַגְי אֲנָשָׁא יְהוֹן צְרִיכִין לָהּ וְעַל אִפִּי כָל אַחֲוָהּ יִשְׁכָּן:

כ"ט - פָּרָא אָדָם • אוֹהֵב מִדְּבָרוֹת לְצוּר חַיּוֹת, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: (בראשית כא) "וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רוֹבֵה קִשְׁת׃". יָדוּ בְּכָל • לְסֻטִּים. וַיִּדּוּ כָל בּוֹ • הַכֹּל שׁוֹנְאִין אוֹתוֹ

וּמִתְגַּרִּין בּוֹ. וְעַל־פָּנָי כַּל־אֲחִיו יִשְׁכָּן • שְׂיִהְיֶה זְרַעוֹ גְדוֹל (בי"ח).

(יג) וַתִּקְרָא שֵׁם־יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רַאִי כִּי אִמְרָה הִגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרַי רְאִי:

יג וְצִלְיָאֵת בְּשֵׁמָא דִּינִי דְמִתְמַלֵּל עִמָּה אֲמַרַת אֶתְּ הוּא אֵלְהָא דְחַזִּי כֹלָא אַרְי אֲמַרַת הַבְּרַם הַכָּא (נ"י הַאֲף אָנָּא) שְׂרַתִי חַזִּיא בְּתַר דְּאֶתְגַּלִּי לִי:

כ"ט - אַתָּה אֵל רַאִי • נִקּוּד חֲטַף קָמֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר: אֵלֹהִים הָרְאִיָּה שְׂרוּאָה בְּעֵלְבוֹן שֶׁל עֲלוּבִין (סְפָרִים אַחֲרִים, דְּבַר אַחַר: "אַתָּה אֵל רַאִי", מִשְׁמַע שֶׁהוּא רוּאָה הַכֹּל וְאִין שׁוֹם דְּבַר רוּאָה אוֹתוֹ). הִגַּם הַלֵּם • לְשׁוֹן תַּמָּה: וְכִי סְבוּרָה הִיִּיתִי שְׂאֲף הַלֵּם בְּמִדְּבָרוֹת רְאִיתִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מְקוֹם,

"אַחַר רְאִי" אוֹתָם בְּכִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שְׂשֵׁם הִיִּיתִי רְגִילָה לְרֵאוֹת מִלֵּאָכִים? וְתַדַּע שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה לְרֵאוֹתָם, שֶׁהִרִי מְנוּחַת רָאָה אֶת הַמִּלֵּאָךְ פְּעַם אַחַת — וְאָמַר "מוֹת נְמוּת", וְזוֹ רְאֵתָה אַרְבַּעָה זֶה אַחַר זֶה — וְלֹא חֲרָדָה.

(יד) עַל־כֵּן קָרָא לְבָאָר בְּאֵר לַחֵי רְאִי הִנֵּה בֵּין־קַדְשׁ וּבֵין בְּרָד:

יד עַל כֵּן קָרָא לְבָאָרָא בְּאָרָא דְמִלֵּאָךְ קִימָא אַתְחַזִּי עֲלֶיהָ הָא (הִיא) בֵּין רְקַם וּבֵין חַגְרָא:

כ"ט - בְּאֵר לַחֵי רְאִי • בְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּאָרָא דְמִלֵּאָךְ קִימָא אַתְחַזִּי עֲלֶיהָ'.

טו וַיִּלְדֶּת הֶגֶר לְאַבְרָם בְּרַ וַיִּקְרָא אֲבָרָם שׁוֹם אֲשֶׁר־יִלְדָה הֶגֶר יִשְׁמַעְאֵל:

כ"ט - וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם וְגו' • אֶף עַל־פִּי שְׁלֹא שָׁמַע אַבְרָהָם דְּבַרִּי הַמִּלֵּאָךְ שְׂאָמַר: "וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל", שְׂרַתָּה רֵיחַ־הַקֶּדֶשׁ עָלָיו, וַיִּקְרָאוּ יִשְׁמַעְאֵל.

טו וַיִּלְדֶּת הֶגֶר לְאַבְרָם בְּרַ וַיִּקְרָא אֲבָרָם שׁוֹם אֲשֶׁר־יִלְדָה הֶגֶר יִשְׁמַעְאֵל:

(טז) וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלִדַת־הֶגֶר אֶת־יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם:

טז וְאַבְרָם בְּרַ תְּמַנֵּן וְשֶׁתְּ שָׁנִין כַּד יִלְדֶּת הֶגֶר יֵת יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם:

פירוש רבי עסדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(יא) וַאֲמַר לָהּ: הִנֵּה אֶתְּ הָרָה וְתִלְדִּי בֵּן, וְקָרָאִי לוֹ בְּשֵׁם יִשְׁמַעְאֵל כִּי שָׁמַע ה' לְחַלְשֶׁתְךָ.

(יב) וְהוּא יְהוָה יְהִיָּה חֲתִי בְּהִתְנַהֲגוֹתוֹ עִם הַבְּרִיּוֹת, יָדוּ בְּכָל יוֹד הַכֹּל בּוֹ, וּבְקַרְבַּת כָּל אֲחִיו יְגוּר.

(יג) וַתִּקְרָא שֵׁם־יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רַאִי כִּי אִמְרָה הִגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרַי רְאִי: הַחֵי הַמְשָׁגִיחַ, הִנֵּה הִיא בֵּין קֶדֶשׁ (רְקִים) בְּלַע"ז עֲרִבִית) וּבֵין בְּרָד.

(טז) אַחֲרַי זֹאת יִלְדָה הֶגֶר לְאַבְרָם בֶּן, וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם בְּנוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה לוֹ הֶגֶר יִשְׁמַעְאֵל.

(טז) וְהִיא אֲבָרָם בֶּן שְׁמוֹנִים וְשֵׁשׁ בְּאֵר לַחֵי רְאִי: הַמְשָׁגִיחַ, כִּי אֲמַרָה: הִנֵּה פֶה רְאִיתִי אֶת רַחֲמֶיךָ אַחַר שֶׁהִרְגַלְתִּי בְּרֵאוֹתֵי חַיִּים קָשִׁים.

(יד) לְכֵן קָרָאֵה אֶת שֵׁם הַבְּאֵר: בְּאֵר

שיעור יומי ליום שישי ז' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יז - פרשת לך-לך
 עג
 כ"ט - וְאָבְרָם בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וָגוֹ'. לְשִׁכְחוֹ שֶׁל יִשְׁמָעֵאל נִכְתָּב, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 בְּשִׁנְאוֹ וְלֹא עָכָב.

זו (א) וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן-תְּשַׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי-אֵל שְׁדֵי
 הַתְּהַלְף לְפָנַי וְהָיָה תָמִים:

כ"ט - אֲנִי-אֵל שְׁדֵי. אֲנִי הוּא שֵׁשׁ דֵּי בְּאַלְהוּתִי לְכָל
 בְּרִיָּה. לְפִיכָף, "הַתְּהַלְף לְפָנַי" וְאֵהְיָה לָךְ לְאַלֶּה
 וּלְפִטְרוֹן. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא בְּמִקְרָא, פְּרוּשׁוֹ כִּף:
 דֵּי שְׁלוֹ, וְהַפֵּל לְפִי הַעֲגִין. הַתְּהַלְף לְפָנַי. כְּתַרְגוּמוֹ:
 'פִּלַח קְדָמַי', הַדְּבֵק בְּעִבּוּדֵי. וְהָיָה תָמִים. אִף זֶה
 צוּרֵי אַחַר צוּרֵי, הָיָה שְׁלֵם בְּכָל נְסִיווּנוֹתַי. וּלְפִי מִדְרָשׁ:

"הַתְּהַלְף לְפָנַי", בְּמִצְוֹת מִלֵּה, וּבְדַבְרֵי הַזֶּה תִּהְיֶה
 "תָּמִים", שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָעֲרָלָה בָּךְ, אַתָּה בְּעַל-מוֹם
 לְפָנַי. דְּבַר אַחֵר: "וְהָיָה תָמִים", עֲכָשׁוּ אַתָּה חֶסֶד ה'
 אֲבָרָם: שְׁתֵּי עֵינַיִם, שְׁתֵּי אָזְנַיִם וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה. אוֹסִיף
 לָךְ אוֹת עַל שְׁמֶךָ, וְהָיָה מְנַן אוֹתוֹתֶיךָ רַמ"ח כְּמִנְיַן
 אֵיבָרֶיךָ.

ב (ב) וְאַתָּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֵּה אוֹתָךְ בְּמֵאֵד
 מֵאֵד:
 בְּוֹאֵתוֹ קָדְמִי בֵּין מִימְרֵי יְבִינָךְ וְאַסְגֵי יָתֵךְ
 לְחֲדָא לְחֲדָא:

כ"ט - וְאַתָּנָה בְּרִיתִי. בְּרִית שֶׁל אֶהְבֶּה וּבְרִית הָאֶרֶץ, לְהוֹרִישָׁהּ לָךְ עַל-יְדֵי מִצְוֵה זוֹ.

ג (ג) וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
 גִּוְנַפֵּל אֲבָרָם עַל אַפּוּהֵי וּמְלִיל עֲמַה יֵי
 לְמִימְרֵי:

כ"ט - וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פָּנָיו. מִמּוֹרָא הַשְּׂכִינָה. שְׁעַד
 שְׁלֹא מָל, לֹא הָיָה בּוֹ כַח לְעַמֵּד וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִצְּבַת

עָלָיו, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר בְּכַלְעֵם: "נֹפֵל וּגְלוֹי עֵינַיִם"
 (בְּבְרִיתָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִצְּאֵתֵי בֵן).

ד (ד) אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם:
 ד אָנָּה הָא (גִּזְרֵי בְנֵי אֵינִנו) קָדְמִי עֲמָךְ וְתִהְיֶה
 לְאָב סְגִי עֲמָמִין:

ה (ה) וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ
 אֲבָרָהֶם כִּי אֲבִי-הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ:
 ה וְלֹא יִתְקַרְי עוֹד יֵת שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ
 אֲבָרָהֶם אֲרִי אֲב סְגִי עֲמָמִין יְהִבְתְּךָ:

כ"ט - כִּי אֲבִי-הַמּוֹן גּוֹיִם. לְשׁוֹן נֹטְרִיקוֹן שֶׁל שְׁמוֹ,
 וְרִי"ש שֶׁהָיְתָה בּוֹ בְּתַחֲלָה, שְׁלֹא הָיָה אָב אֶלָּא לְאַרְם
 שֶׁהוּא מְקוּמוֹ, וְעָכְשׁוֹ אָב לְכָל הָעוֹלָם, וְאַפְלוֹ רִי"ש
 שֶׁהָיְתָה בּוֹ מִתְחֵלָה לֹא זָזָה מִמְּקוּמָהּ, שְׂאֵף יו"ד שֶׁל

שְׂרֵי נִתְרַעְמָה עַל הַשְּׂכִינָה, עַד שֶׁהוֹסִיפָה לִּיהוֹשֻׁעַ,
 שְׁנֵאמַר: (בְּמִדְבַר יו) "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן
 יְהוֹשֻׁעַ".

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

- (א) שְׁנֵים בְּעַת אֲשֶׁר יִלְדָה הַגֵּר אֶת יִשְׁמָעֵאל לְאֲבָרָם.
- (ב) בְּדֶרֶךְ הַצִּיּוֹת וְהָיָה שְׁלֵם בְּגוֹף. וְאֲשֵׁים בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֵּה אוֹתָךְ מֵאֵד-מֵאֵד.
- (ג) וְכֹאשֶׁר נִהְיָה אֲבָרָם בֶּן תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה, נִגְלָה אֵלָיו ה' וְאָמַר לוֹ: אֲנִי בְּעַל הַכַּחַם וְהִיכַלְתָּ הַמַּסַּפֵּק חֶסְרוֹנָם שֶׁל הַנְּמַצְאִים בָּלָם, הִלֵּךְ לְפָנַי
- (ד) הַרְגִּי כּוֹרֵת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְתִהְיֶה אָבִי הַמּוֹנֵי הָאֲמוֹת.
- (ה) וְלֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ אֲבָרָם לְעוֹלָם, וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם הַיּוֹת שְׂאֵנֵי עֲשִׂיתִי אוֹתָךְ אָבִי הַמּוֹנֵי הָאֲמוֹת.
- (א) מִיָּד נָפַל אֲבָרָם עַל פָּנָיו. וְקָרָא אֵלָיו ה' לֵאמֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~

המקום וממצבם של אנשי המקום), אלא יתירה מזו "אב העולם", הינו שהוא פעל ומשפיע בכל העולם בל. וכאמור – ענין זה ישנו אצל כל אחד ואחד מישראל, מפיון שמקבל זאת בירשה מאברהם אבינו, ועבודתו היא רק – לגלות זאת מהכח אל הפעל ומההעלם אל הגלוי. וענין זה נפעל על-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בעניני התורה ומצותיה, שעל-ידי-זה פועלים את הענין ד"הבאים ישרש יקב יצין ופרח ישראל" – ענין של פריחה וגלוי, ובאפן ד"ומלאו פני תבל תנובה" – פרות ופירי פרות עד סוף כל העולם, וכפרוש התסודות – שעושים "סוף לענין ה"עולם", מלשון העלם והסתר, הינו שמבטלים את ההעלם וההסתר, וזוכים תכף ומיד להתגלות הגאולה האמתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(שיחת ש"פ לך לך, ח' מרחשון, ה'תשד"ט)

באור ההוראה הנלקדת מפרוש רש"י הנ"ל – בנוגע לעבודת האדם: ידוע ומבאר בכמה מקומות שכל עניניהם של ה"אבות" נמשכים בירשה לבניהם אחריהם בכל דור ודור, אצל כל אחד ואחת מישראל. ועל-דרך-זה בעניננו – הציווי על ענין המלה, שזהו ענין השיף לכל אחד ואחד מישראל, וכן בנוגע לנשים – "אשה כמאן דמהילא דמ'א"... ומזה מובן, שאצל כל אחד ואחד מישראל ישנו גם הענין ד"אב המון גוים נתייד" (כפי שנפעל אצל אברהם אבינו על-ידי ענין המלה), ותפקידו של היהודי הוא – להביא כחות אלו מההעלם אל הגלוי ומהכח אל הפעל. כלומר: לא מבצי שיהודי נעשה "אב" במקומו [בדגמת מעלתו של "אברהם" – לפני המלה – "אב לארם, שהוא מקומו"], הינו, שהוא פעל ומשפיע על כל אלו שנמצאים במקומו ובסביבתו (ופשיטא שאינו מתפעל כלל ממצב

(ו) והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים (ממך יצאו):

כ"ט • ונתתיך לגוים • ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו, ולא היה מבשרו עליו.

~ שבת קודש ח' מרחשון ~

(י) והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחרוך לדורתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחרוך:

כ"ט • והקמתי את בריתי • ומה היא הברית? "להיות לך לאלהים".

(ח) ונתתי לך ולזרעך אחרוך את ארץ מגיד את כל-ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים:

כ"ט • לאחוזת עולם • ושם אהיה לכם לאלהים, אכל (בר ישראל) הדר בחוצה-לארץ – כמי שאין לו אלוה.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(ו) והפרתי אותך מאד-מאד, (ז) ואקמים את בריתי ביני ובינך ובין השושלת שלך אחרוך לדורותם ברית לעולמי עד, כדי שאני אהיה לך (ח) ואתן לך ולשושלתך אחרוך את ארץ מגוריך, את כל ארץ כנען כנני יצאו.

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְזָרַעְךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתֶם: ט וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יְת קְנִמִי תִשְׁר אֶת וּבְנֵיךָ בְּתָרְךָ לְדֹרֵיהוֹן:

כ"י - וְאַתָּה - וְא"ו זו מוסיף על ענין ראשון: 'אני הנה בריתי אִתְּךָ', וְאַתָּה הוֹי זְהִיר לְשִׁמְרָה, וּמָה הִיא

(י) וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זָרַעְךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר:

כ"י - בְּנֵי וּבֵינֵיכֶם וְגו' - אוֹתָם שֶׁל עַכְשָׁיו. וּבֵין זָרַעְךָ אַחֲרָיִךְ - הַעֲתִידִין לְהוֹלֵד אַחֲרָיִךְ. הַמּוֹל - כְּמוֹ לְהַמּוֹל, כְּמוֹ שְׁאַתָּה אוֹמֵר: 'עֲשׂוֹת', כְּמוֹ לְעֲשׂוֹת.

(יא) וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: יא וְתַגְדִּירוּן יְת בְּשָׂרָא דְעַרְלַתְכוֹן וְתָהִי (ג"י וְתָהִיא) לְאֹת קָנִים בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכוֹן:

כ"י - וּנְמַלְתֶּם - כְּמוֹ וּמַלְתֶּם, וְהַנּוּי"ן בּוֹ יִתְרָה לִיסוּד הַנוּפֵל בּוֹ לְפָרְקִים, כְּגוֹן ג' שֶׁל נוֹשֵׁף וְג' שֶׁל נוֹשֵׂא.

(יב) וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יְלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזָּרַעְךָ הוּא: יב וּבֶר תִּמְנֵא יוֹמִין יִתְגַּדֵּר (ג"י יְגֹדֵר) לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדֹרֹתֵיכוֹן וְלִידֵי בֵיתָא וּזְבִינֵי כֶסֶף מִכָּל בֶּר עַמְמִין דְּלֹא מִבְּנֵי הוּא:

כ"י - יְלִיד בָּיִת - שְׂיִלְדוֹתֵי הַשִּׁפְחָה בְּבֵית. וּמִקְנֵת כֶּסֶף - שֶׁקָּנְאוּ מִשְׁנוֹלָד.

~ נקודות משיחות קודש ~

ברית מילה - קשר שנוצר על-ידי הקב"ה

אי-אפשר לו לפעול קשר אמתי ונצחי עם הבורא ותברך. אלא שהקב"ה הוא זה שמקשר עצמו עם כל אחד הנכנס בברית.

ונהו הטעם שמצות מילה היא לח' ימים, כי אם הקשר והברית הנה נוצר על-ידי האדם, אז היו צריכים לעשותו כשהוא בר דעת וכיוצא בזה. אבל מכיון שהקשר נוצר על-ידי הקב"ה ולא על-ידי האדם, אין טעם לחכות עד שתהיה לו דעת, אלא מיד כשאפשר - מכניסים אותו לברית ומקשרים אותו עם הקב"ה בקשר נצחי.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך כה, עמוד 86 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ובן-שמונת ימים, ימול לָכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם (יז, יח) יש לבאר הטעם שציוותה תורה למול תינוק כשהוא בן ח' ימים, ואין לו דעה כלל, דלכאורה הנה עדיף טפי למול אותו בהיותו מבגר יותר, ומדעתו ורצונו הוא מכניס את עצמו לבריתו של אברהם אבינו?

וגיש לומר הבאור בזה:

ענינה של ברית מילה הוא שעל-ידיה נוצר קשר ו"ברית" בין האדם להקב"ה, וכמו שכתוב (יז, יג) "והיתה בריתי בכשרכם לברית עולם".

קשר זה אינו בא מצד האדם, כי בהיות אדם נברא ומגבל,

לעולמי ער, ואני אהיה להם האלוה. וביניכם וזרעך אחריך כי ימול מכם כל זכר. (ב) וּבֶן שָׁמוֹנֶת יָמִים יְמוֹל כָּל זָכָר מִכֶּם לְדֹרוֹתֶם, הֵן הַנוֹלָד בְּתוֹךְ בֵּיתְכֶם וְהֵן הַקְּלוּפָה מִגּוֹפְכֶם, וְתָהִי לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם. (א) וּלְכָךְ מוֹלוּ אֶת הַקְּלוּפָה מִגּוֹפְכֶם, וְתָהִי לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם. (ג) וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי

(יג) הַמּוֹלַד יְמוּל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמְקַנֵּת בְּסִפְּךָ וְהִיתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם:

יג אתמול יוליד בְּבִשְׂרְכֶם (נ"י מגזר יגזר) יליד ביתך ויזבין בסִפְּךָ ויתהי קְנִימִי בְּבִשְׂרִיכוֹן לְקַנְיָם עֲלֵם:

כ"ט - הַמּוֹלַד יְמוּל יְלִיד בֵּיתְךָ • כָּאֵן כָּפַל עָלָיו וְלֹא אָמַר לְשִׁמּוֹנָה יָמִים, לְלַמֶּדֶךָ שֵׁשׁ יְלִיד בֵּיתְךָ נִמּוּל

לְאַחַר (א"ס) (לאחד) שְׁמֹנֶה יָמִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּמִסְכַּת שַׁבָּת (דף קלח) •

(יד) וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא-יְמוּל אֶת-בִּשְׂרֵוֹ עֵרְלָתוֹ וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיָּה אֶת-בְּרִיתִי הַפָּר:

יד וְעָרַל דְּכוּרָא דִּי לֹא יִגְזַר יֵת בִּשְׂרֵוֹ עֵרְלָתָהּ וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׂא הַהִיא מֵעַמִּיָּה יֵת קְנִימִי אֲשֵׁנִי:

כ"ט - וְעָרַל זָכָר • כָּאֵן לְמַד שֶׁהֵמִילָה בְּאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁהוּא נָפַר בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה (ב"ט) • אֲשֶׁר לֹא-יְמוּל • מְשִׁיבֵי עֵלְל לְכָל עֲנָשִׁין: "וּנְכַרְתָּהּ", אָבַל אָבִיו אֵין

עָנֹשׁ עָלָיו פְּרַת, אָבַל עוֹבֵר בְּ"עֲשֵׂה" • וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ • הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קָדָם זְמַנּוֹ (שבת קר) •

(טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:

טו וַיֹּאמֶר יי לְאַבְרָהָם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא תִקְרָא יֵת שְׁמָהּ שְׂרִי אֲרִי שָׂרָה שְׁמָהּ:

כ"ט - לֹא-תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי • דְּמִשְׁמַע שְׂרִי, לִי וְלֹא לְאַחֲרַיִם, "כִּי שָׂרָה" סֵתָם "שְׁמָהּ", שֶׁתְּהֵא שָׂרָה עַל כָּל (ברכות יג) •

(טז) וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבְרַכְתִּיָּהּ וְהִיתָה לְגוֹיִם מְלָכִי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ:

טז וַיֹּאבְרָךְ יֵתָה וְאַף אֶתֶּן מִמֶּנָּה לָךְ בֶּרֶ וְאַבְרָכְנָהּ וְיֵתָה לְכַנְשִׁין מְלָכִין דְּשַׁלִּיטִין בְּעַמִּמְיָא מִמֶּנָּה יִהְיוּ:

כ"ט - וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ • וּמָה הִיא הַבְּרָכָה? שֶׁחֲזָרָה לְנַעֲרֹתָהּ, שְׁנֵאָמַר: (לקמן יח) "הִיתָה לִי עֲדָנָה" • וּבְרַכְתִּיָּהּ • בְּהַנֵּקֶת שְׂדִים, כְּשֶׁנִּצְרְכָה לְכֹף בְּיוֹם מִשְׁפָּחָה שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהָיוּ מְרַנְּנִים עָלֶיהֶם שֶׁהֵבִיאוּ אֲסוּפֵי מִן

הַשּׁוּק, וְאוֹמְרִים: 'בְּגַנּוּ הוּא'. וְהֵבִיָּאָה כָּל אַחַת בְּנָה עִמָּה, וּמִנִּיקְתָּהּ לֹא הֵבִיָּאָה, וְהִיא הִנִּיקָה אֶת כָּלָם, הוּא שְׁנֵאָמַר: (לקמן כא) "הִנִּיקָה בָנִים שָׂרָה", 'בְּרֵאשִׁית רַבָּה' רְמוּזוֹ בְּמִקְצָת.

(יז) וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלֵבָן מֵאֵה-שָׂנָה וְיֹלֵד וְאִם-שָׂרָה הִבְתַּתְשָׁעִים שָׂנָה תֵלַד:

יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל אַפּוּהִי וַיִּחַד וַיֹּאמֶר בְּלִבָּהּ הֲלֵבֶר מֵאָה שְׁנִין יֵהִי יוֹלֵד וְאִם שָׂרָה הִבְתַּתְשָׁעִים שְׁנִין תֵּלִיד:

כ"ט - וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחַק • זֶה תִּרְגָּם אוּנְקָלוֹס לְשׁוֹן שְׁמָחָה: 'וַיִּחַד', וְשֶׁל שָׂרָה לְשׁוֹן מַחֲוֶה, לְמַדָּת שְׁאֲבָרְהָם הָאָמִין וְשִׁמְחָה, וְשָׂרָה לֹא הָאָמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שֶׁהִקְפִּיד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל שָׂרָה וְלֹא הִקְפִּיד עַל אַבְרָהָם. הֲלֵבָן • יֵשׁ תְּמִיחוֹת שֶׁהֵן קִמּוֹת, כְּמוֹ: (שמואל א ב) "הַנְּגִלָה נִגְלִיתִי"? (שמואל ב טו) "הַרְוָאָה אֶתָּה"? ; אָף זֶה הִיא קְנִמָּת, וְכָף אָמַר בְּלִבּוֹ:

הַנֶּעֱשֵׂה חֶסֶד זֶה לְאַחַר מָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לִּי? • וְאִם-שָׂרָה הִבְתַּתְשָׁעִים שָׂנָה • הִיתָה כְּדַאי לֵילֵד. וְאַף-עַל-פִּי שְׂדוֹרוֹת הַרְּאִשׁוֹנִים הָיוּ מוֹלִידִין בְּנֵי חֲמֵשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה, בִּימֵי אַבְרָהָם נִתְמַעֲטוּ הַשָּׁנִים כְּכֹר, וְכָא תְּשׁוּת כַּח בְּעוֹלָם, וְיָצָא וּלְמַד מֵעֲשָׂרָה דוֹרוֹת שְׁמֹנֶת וְעַד אַבְרָהָם שֶׁמִּהְרֵוּ תוֹלְדוֹתֶיהֶן בְּנֵי שָׁשִׁים וּבְנֵי שִׁבְעִים.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(יג) וְאִם הַמּוֹלַד יְמוּל הַנּוֹלֵד בְּבֵיתְךָ וְהֵן הַקְּנִי לָךְ בְּתִשְׁלוּם כְּסָף, תֵּהִי בְּרִיתִי בְּגוּפְכֶם בְּרִית לְעוֹלָמִי עַד.

(יד) וְכָל אִישׁ בְּעַל קְלִפָּה אֲשֶׁר לֹא יְמוּל הַקְּלִפָּה מִגּוּפוֹ, יִקְטַע אוֹתוֹ הָאִישׁ מִן עַמּוֹ מִפְּנֵי שֶׁבִּשַׁל אֶת בְּרִיתִי.

(טו) וַיֹּאמֶר ה' לְאַבְרָהָם: שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ - לֹא תִקְרָא לָהּ שְׂרִי, אֲלֵא שְׁמָהּ שָׂרָה.

(טז) הִיזוֹת שְׂאֲשָׁרָה בְּרַכְתִּי בְּתוֹכָהּ וְאַזְכָּה אוֹתָךְ מִמֶּנָּה בְּבֶן, וְהִשְׁרִיתִי אֶת הַבְּרָכָה בְּתוֹכּוֹ וְיִהְיוּ מִמֶּנּוּ אֲמוֹת,

וּמְלָכִי הַעַמִּים מִמֶּנָּה יִצְאוּ.

(יז) וְיִלְכֹף נָפַל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק מִשְׁמָחָה וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ: הֲאִם בֶּן מֵאָה שָׂנָה יוֹלֵד, אוֹ שָׂרָה הִבְתַּתְשָׁעִים שָׂנָה תֵלַד?

(יח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהֵי אֱלֹהִים לֹא יִשְׁמָעֵאל יְחִיהָ לְפָנָיִךְ:
יח וַאֲמַר אַבְרָהָם קְדָם יְיָ לְנִי יִשְׁמָעֵאל
יְתַקֵּם קְדָמְךָ:

כ"ט - לו' יִשְׁמָעֵאל יְחִיהָ • הַלֹּאֵי שִׂיחֶיהָ יִשְׁמָעֵאל. אֵינִי כְּדַאי לְקַבֵּל מִתֵּן שְׂכָר כְּנֹחַ. יְחִיהָ לְפָנָיִךְ • יְחִיהָ
בִּירְאָתְךָ, כְּמוֹ: "הִתְהַלֵּךְ לְפָנָיִךְ", פֶּלַח קְדָמִי.

(יט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ בֵּן
וְקִרְאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ
לְבְרִית עוֹלָם לְזֵרְעוֹ אַחֲרָיו:

תלמוד-לומר: "ונקמתי את-בריתי אתו" ולא עם אחרים). "ואת-בריתי
אקים את יצחק" למה נאמר? אלא למד שיהיה קדוש
מבטן. דבר אחר: אמר רבי אבא: מכאן למד
קל-וחמר בן הגבירה מבן האמה, כתיב: "הנה ברכתי
אתו והפריתי אתו והרביתי אתו" זה יִשְׁמָעֵאל,
וקל-וחמר "ואת-בריתי אקים את-יצחק". את-
בריתי • ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק.

כ"ט - אַבְל • לְשׁוֹן אֲמַתַּת דְּבָרִים, וְכֵן: (לקמן מב) "אַבְל
אֲשָׁמִים אֲנִיחֶנּוּ", (מלכים ב ד) "אַבְל בֵּן אֵין לָהּ". וְקִרְאתָ
אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק • עַל שֵׁם הַצְּחֹק. וְיֵשׁ אֲוֹמְרִים עַל
שֵׁם הַעֲשָׂרָה נְסִינּוֹת, וְצ' שָׁנָה שֶׁל שָׂרָה, וְח' יָמִים
שֶׁנִּמּוֹל וְק' שָׁנָה שֶׁל אַבְרָהָם. (ספרים אחרים: "ואת בריתי"
למה נאמר? הרי כבר כתיב: "ואתה את בריתי תשמר וירצה וגו'"? אלא
לפי שאומר: "והקמתי וגו'", יכול בני יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קְטוּרָה כִּבְלָל הַקְּיֹוֹם?

כ ועל יִשְׁמָעֵאל קבלית צלותך הא ברית
יתה ואפש יתה ואסגי יתה לחדא לחדא
תרין עשר רבכיא יליד ואתנגה לעם סגי:

(כ) וְלִישְׁמָעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ הֵנָּה בְּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהַפְּרִיתִי
אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ כַּמָּאד מְאֹד שְׁנַיִם־עֶשֶׂר נְשִׂאִים
יֹולִיד וְנִתְּתָיו לְנִי גְדוֹל:

כ"ט - שְׁנַיִם־עֶשֶׂר נְשִׂאִים • כַּעֲנָנִים יְכַלּוּ, כְּמוֹ: (משלי כה) "נְשִׂאִים רְרוּחַ".

כא ונת קנמי אקים עם יצחק די תליד לך
שרה לזמנא הדין בשתא אחרנתא:

(כא) וְאֶת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ
שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרִית:

כב ושיצי למללא עמה ואסתלק יקרא ויני
מעלויה דאברהם:

(כב) וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם:

כ"ט - מֵעַל אַבְרָהָם • לְשׁוֹן נִקְיָה הוּא כְּלַפֵּי שְׂכִינָה, וְלִמְדֵנוּ (כ"ח) שֶׁהַצְּדִיקִים מְרַפְּכֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם.

כג ודבר אברהם ית יִשְׁמָעֵאל ברה וית כל
ילידי ביתה וית כל זביגי כספה כל דכורא
באנשי בית אברהם וגזר ית בשרא
דערלתהון בכרן יומא הדין כמא די מליל
עמה יי:

(כג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידֵי
בֵּיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶפוֹ כָּל־זָכָר בְּאֲנָשֵׁי בֵּית
אַבְרָהָם וַיְמַל אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

תלד אותו לך שרה בדומה לזמן הנה
בשנה הקרובה.
(כב) וכאשר סים לדבר אליו נעלה
אורו של ה' מעם אברהם.
(כג) ולקח אברהם את יִשְׁמָעֵאל בנו
ואת כל הנולדים בביתו ואת הקננים

(יח) וַאֲמַר אַבְרָהָם לְכָנִי ה': לֹאֵי
יִשְׁמָעֵאל יְחִיהָ בְּיַחַד עִמּוֹ לְפָנָיִךְ.
(יט) וַאֲמַר ה': אִף שָׂרָה אִשְׁתְּךָ
עֲתִידָה לִלְדָת לְךָ בֵּן וְתִקְרָא לוֹ בְּשֵׁם
יִצְחָק, וְאָקִים בְּרִיתִי עִמּוֹ בְּרִית
לְעוֹלָמִי עַד וּלְשׁוֹשְׁלָתוֹ אַחֲרָיו.

וְשֵׁי־בַעֲצָם הַיּוֹם • בּוֹ יוֹם שֶׁנִּצְטָוָה, בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה, לֹא נִתְּיָרָא לֹא מִן הַגּוֹזִים וְלֹא מִן הַלְּצָנִים, וְשֵׁלֹא יִהְיוּ אוֹיְבָיו וּבְנֵי דְרוֹר אוֹמְרִים: 'אֵלּוּ רְאִינוּהוּ,

לֹא הִנְתַּנּוּהוּ לְמוֹל וּלְקַיִם מִצְוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם'. וַיִּמָּל • לְשׁוֹן וַיִּפְעַל.

(כד) וְאַבְרָהָם בֶּן־תְּשֻׁעִים וְתִשַׁע שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בִּשְׂרַ עֲרַלְתּוֹ:

כד וְאַבְרָהָם בֶּר תְּשֻׁעִין וְתִשַׁע שָׁנִין כַּד גְּזַר בְּשָׂרָא דְעֲרַלְתָּהּ:

וְשֵׁי־בְהַמְלוֹ • בְּהַפְעֵלוֹ, כְּמוֹ: (לעיל ב) "בְּהַבְרָאִים" • בְּהַמְלוֹ • (נטל אברהם ספין ואמו בערלתו ונצח לחתף, והיה מתגבר,

שְׁהִיָּה נָקוּ. מִה עֲשֵׂה הַקְּרוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא? שְׁלַח יְדוֹ וְאַחַז עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָרוֹת עִמּוֹ בְּבְרִית", לֹא לֹא נֶאֱמַר, אֶלֶּא "עִמּוֹ", 'בְּרִאשִׁית רִבְּהוּ' וְשֵׁי (שון).

(כה) וַיִּשְׁמַעְעָל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בִּשְׂרַ עֲרַלְתּוֹ:

כה וַיִּשְׁמַעְעָל בְּרָה בֶּר תֵּלַת עֶשְׂרֵי שָׁנִין כַּד גְּזַר יַת בְּשָׂרָא דְעֲרַלְתָּהּ:

וְשֵׁי־בְהַמְלוֹ אֶת בִּשְׂרַ עֲרַלְתּוֹ • בְּאַבְרָהָם לֹא נֶאֱמַר: "אֵת", לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה חֹסֵר אֶלֶּא חֲתוּף בִּשְׂרַ, שֶׁכָּבֵר נִתְמַעַף עַל־יְדֵי תִשְׁמִישׁ. אֲבָל יִשְׁמַעְעָל שֶׁהָיָה יָלֵד,

הַזְקַק לְחֲתוּף עֲרָלָה וְלִפְרַע הַמִּילָה, לְכַף נֶאֱמַר בּוֹ "אֵת" (בראשית רבה).

(כו) בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְעָל בְּנוֹ:

כו בְּכַרְן יוֹמָא הַדִּין אֲתַגְזַר (נ"י גְזַר) אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְעָל בְּרָה:

וְשֵׁי־בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה • שֶׁמָּלְאוּ לְאַבְרָהָם תְּשֻׁעִים וְתִשַׁע שָׁנָה וְלִישְׁמַעְעָל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְעָל בְּנוֹ.

(כז) וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בָּיִת וּמְקַנְת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־יֶכֶבֶר נִמְלוּ אִתּוֹ:

כז וְכָל אַנְשֵׁי בֵיתָה יְלִידֵי בֵיתָא וְזַבְיֵי כֶסֶף מִן בֶּר עַמְמִין אֲתַגְזַרוּ (נ"י גְזַרוּ) עִמָּה: פ פ פ

פפפ כ"ו פסוקים נמלו"ו סימן מכנרב"י סימן. חסלת פרשת לך לך

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמב - רמד

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

לֹו בְּתִשְׁלוּם כֶּסֶף, כָּל אִישׁ מִן יוֹשְׁבֵי בֵית אַבְרָהָם, וּמָל הַקְּלָפָה מְגוּפָם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִמֶּשׁ כְּפִי שֶׁצָּנָה ה'.

שָׁנָה עֵת מָל הַקְּלָפָה מְגוּפָו. (כז) בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִמֶּשׁ נִמּוֹל אַבְרָהָם

וְשֵׁי־בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה • שֶׁמָּלְאוּ לְאַבְרָהָם תְּשֻׁעִים וְתִשַׁע שָׁנָה וְלִישְׁמַעְעָל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְעָל בְּנוֹ.

בְּכִיתוֹ וְהֵן הַקְּנוֹי לֹו בְּתִשְׁלוּם כֶּסֶף מִן כָּל נְכָרֵי, נִמְלוּ עִמּוֹ.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שלישי עמ' א

1 אולם אם מקבלם בתורת מתנה, יש לה הפסק, ואם אמר הנותן
 2 שאחריו יקבלם אחר, דבריו קיימים.
 3 הגמרא מבררת את דינו של רב אחא בר רב עובדיא: אָמַר לִיה רַבָּא
 4 לְרַב נַחְמָן, כִּיצַד אִמַר רַב אַחָא בַר רַב עוּבַיָא שְׂכִינָא שְׂכִיבְלָא רַאשׁוֹן
 5 זַכָּה בְהֵם לְגַמְרֵי וְאִין לְשֵׁנֵי בְהֵם כְּלוּם, כַּדִּין יְרוּשָׁה שְׂאִין לָהּ הַפְסַק,
 6 וְהָא אַפְסָקָה - וְהֵלֵא הַנּוֹתָן הַתְנָה אֶת הַתְּנִינָה לְרַאשׁוֹן בְּכַךְ
 7 שֶׁתְּפַסֵּק אַחַר מוֹתוֹ וְתַעֲבֹר לְשֵׁנֵי, וּמְדוּעַ אִין דְּבְרֵי קִיּוּמִים.

8 אמר לו רב נחמן: הוא, הנותן, כבר שיש לה הפסק לירושה, ואילו
 9 רַחֲמֵנָא וְהַקְבָּ"ה) אָמַר שְׂאִין לָהּ הַפְסַק, וְאִינוּ יִכּוֹל לְהַתְנוּת נִגְדַּ מִהּ
 10 שְׂכִיבְלָא בְּתוֹרָה, שְׂכִל הַעוֹשָׂה מַעֲשֵׂה וּמִתְנָה בּוֹ תְּנַאי שְׂהוּא נִגְדַּ
 11 דְּבְרֵי תוֹרָה, תְּנַאוּ בְטַל וּמַעֲשֵׂהוּ קִיּוּם, וְעַל כֵּן תְּנִינָה זֹו קִיּוּמָא
 12 וְהַתְּנַאי שְׂרוּצָה הוּא לְהַטִּיל בָּהּ, שֶׁתַּעֲבֹר לְשֵׁנֵי אַחַר מוֹת הַרַאשׁוֹן,
 13 תְּנַאי זֶה בְטַל הוּא, שֶׁאֵת דִּין הַירוּשָׁה אִי אִפְשָׁר לְשַׁנוּת.

לוח תהלים

יום ראשון, ב' מרחשון < מפרק י עד סוף פסוק יז

יום שני, ג' מרחשון < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שלישי, ד' מרחשון < מפרק כג עד סוף פרק כח

יום רביעי, ה' מרחשון < מפרק כט עד סוף פרק לד

יום חמישי, ו' מרחשון < מפרק לה עד סוף פרק לח

יום שישי, ז' מרחשון < מפרק לט עד סוף פרק מג

שבת קודש, ח' מרחשון < פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ב' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 280, ואחר הדברים והאמת... עד עמ' קמא, וכה"ג טובא.

פְּעֻמָּךְ הַלֵּב וּבִכְבוֹנָה גְדוּלָּה כָּל כְּהָ, עַד שְׁלֵא יִשְׁמַע דְּבִנְיָ הַנְּכָרִי. – שכן, הוא יהיה כל כך שקוע בתפלתו, שאין הוא שומע כלל את הנעשה סביבו. אִךְ שְׁלִמְדְרָגָה זֶה צָרִיךְ הַתְּעוּרְרוּת רַבָּה וְעֲצוּמָה. וְעֵצָה הַיְעוּצָה לְהַתְּעוּרְרוּת זֶה, הִיא מְ

– הַהֲתַבּוֹנָנוּת ב־עֵינֵי זֶה

עֲצוּמָה, כְּשֵׁי שִׁים אֵל

לְבוּ וְיִתְבּוֹנֵן עֵינֵי

יִירֵדַת הַשְּׂכִינָה

כְּכֹבֹל, וְיִתְרַד

פְּלֵאִים⁴², לְהַתְּלַבֵּשׁ

נִיצוּץ מֵהֶאֱרַתָּה –

בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת, אֲשֶׁר

הִיא כְּכַחֲנִית גְּלוּת

בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת דְּרָךְ

כָּלֵל לְהַחְיּוֹתָם, –

בְּאֹפֶן כְּלָלִי הָאֵרָה זֶה הִיא

בְּגִלוּת בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת,

כְּדִי לְהַחְיּוֹת, וְעֵתָה

הַפְּעָם, נִיצוּץ הֶאֱרַתָּה

מֵתְּלַבֵּשׁ כְּכַחֲנִית גְּלוּת

דְּרָךְ פְּרָט כְּדַבּוּר נְכָרִי

זֶה, הַמְּדַבֵּר דְּבָרִים

הַמְּבַלְבְּלִים עֲבוּדַת ה',

הִיא כּוֹנֵת הַתְּפִלָּה, –

שְׁבָרְצוֹן הַגּוֹי לְהַפְרִיעַ

לְתַפְּלָה זֶה, וּכְמוֹ

שְׁנֵתְבָאָר לְעֵיל, כִּי זֶה

לְעֻמַּת זֶה וְכוּ", –

עֲשֵׂה הַאֲלִקִּים, וְדַבּוּר

הַעֲלִיזוֹן מֵתְּלַבֵּשׁ כְּדַבּוּר הַתְּחַתּוֹן וְכוּ', –

כְּלוֹמֵר בְּחִינַת

הַדִּיבּוּר שֶׁלְמַעֲלָה מֵתְּלַבֵּשׁת בְּדִרְגָה תְּחַתּוֹנָה בְּדִיבּוּר, וְעַל יְדֵי

הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הִיא יוֹרֵדַת עַד לְהַחְיּוֹת אֶת הַקְּלִיפּוֹת, וְזֶהוּ מִפְּשׁ

"אֲשֶׁר שְׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לְרַע לֹ" – כְּלוֹמֵר, בְּמִקְרָה זֶה,

שֶׁהַגּוֹי יֵשׁ בוֹ, בְּבַחֲנִית גְּלוּת, נִיצוּץ שֶׁל קְדוּשָׁה, מְנַצֵּל אֶת

הַנִּיצוּץ לְהַפְרִיעַ לִיהוּדֵי בְּתַפְּלָתוֹ, הִרִי זֶה מִמֶּשׁ כְּפִי שִׁקְלִיפָה'

שׁוֹלֵטת בְּקְדוּשָׁה, וְזֹאת כְּדִי לְהוֹסִיף חַיּוֹת בְּקְדוּשָׁה, לְהַתְּפַלֵּל

בִּיתֵר כּוֹנֵה. הִרִי בְּשַׁעַת שְׂאֵדָם יִתְבּוֹנֵן בִּירִידָה הַגְּדוּלָּה

וְאַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱמַת הָאֵלָה הַגְּלוּיִים וַיְדוּעִים לְכָל, נַחֲזֵר לְעֵינֵי רֵאשׁוֹן, – אֹדוּתוֹ מְדוּבֵר בְּאֵגֶרֶת זֶה, בְּעֵינֵי הַכַּעַס שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדֵי-זֵרָה, וְהֵינּוּ בְּמִלֵּי דְעֵלְמָא, – בְּעֵינֵי הָעוֹלָם, כִּי "הַכֹּל בְּיַדֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיְרֵאֵת שָׁמַיִם"³⁹,

– וּמִכּוּוֹן שֶׁהַכֹּל בְּיַדֵי

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הִרִי

שְׁאִין מָה לְכַעֵס, מָה-

שְׁאִין-כֵּן בְּעֵינֵי יֵרֵאת

שָׁמַיִם יֵשׁ מִקּוֹם לְעֵינֵי

הַכַּעַס, וְלִבֵּן בְּמִלֵּי

דְּשָׁמַיָא לְאִפְרוּשֵׁי

מֵאִפְרוּא⁴⁰ – כְּשֶׁמְדוּבֵר

בְּעֵינֵינִים שֶׁל יֵהוּדוֹת וִירֵאת

שָׁמַיִם, לְהַפְרִישׁ יְהוּדֵי

מִלְעֻשׂוֹת אִיסוּר, לֹא שְׁיָךְ

הֵאֵי טַעְמָא דְאִמְרוּ, –

לֹא שְׁיָךְ הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר

לְעֵיל, בְּעֵינֵי הָעוֹלָם,

שֶׁהֵם בְּיַדֵי שֶׁל הַקְּדוּשׁ-

בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר לִכֵּן אֵין

מָה לְכַעֵס עַל מִי שֶׁגֵּרַם

לוֹ אֶת הַנּוֹק וְכַדּוּמָה,

וּכְמוֹ שְׁכַתּוּבֵי: "וַיִּקְצַף

מִשָּׁח, וְהֵינּוּ מְשִׁים –

מִפְּנֵי, כִּי ה' הִקְרָה

לְפָנָיו מִצְוָה זֶה,

לְאִפְרוּשֵׁי מֵאִיסוּרָא, –

לְפָרוּשׁ מֵאִיסוּר, כְּדִי

לְזַבּוֹתוֹ: – הַהִיפֵךְ מִמֶּשׁ

מִכְּפִי שֶׁהַדְּבַר לְגַבֵי נֹק

בְּעֵינֵי הָעוֹלָם, כְּפִי הַמוֹסַבֵּר לְעֵיל.

אִךְ זֶהוּ – כֹּל זֶה מְדוּבֵר, כְּשֵׁי שֶׁ בְּיַדֵי לְמַחֲוֹת – וְלֵהֲנִיא

אֶת חֲבָרוֹ בְּקַצְפוֹ וּכְעֵסוֹ עַל חֲבָרוֹ; – אִזּוֹ מוֹתֵר לוֹ לְכַעֵס

בְּעֵינֵינִים שֶׁל יֵהוּדוֹת וִירֵאת שָׁמַיִם, כְּפִי שֶׁהִיא הַדְּבַר בְּמִשָּׁה

רְבוּנוּ, אֲבָל כְּשֵׁי אֵין בְּיַדֵי לְמַחֲוֹת, בְּגוֹן – כְּמוֹ לְמַשֵּׁל, נְכָרִי

– גּוֹי, הַמְּדַבֵּר וּמְבַלְבְּלוֹ בְּתַפְּלָתוֹ, אִם בֵּן – מֵתְעוּרְרוֹת

הַשְּׂאֵלָה, מָה זֹאת עֲשֵׂה ה' לֹ, – שְׁגוּי יִפְרִיעַ לוֹ בְּתַפְּלָתוֹ,

אֵין זֹאת בִּי-אִם כְּדִי שִׁתְּנַבֵּר וְיִתְאֱמֵן יוֹתֵר בְּתַפְּלָתוֹ,

39. ברכות לג, ב. 40. שבת מ, ב. 41. מטות לא, יד. 42. ע"פ איכה א, ט.

הבעל-שם-טוב, והוא טעה בביטוי הנכון של תיאור האופן איך השכינה בגלות בתוך הגוי, וְרָצָה לִזְמַר "נְתִילַבְשָׁה", – לא "שרתה" שמשמעותה ענין של גילוי שכינה, אלא "נתלבשה", וְהֵינּוּ בְּחֵינֵי גְלוּת. – ולא גילוי. וְהוּ – מה שכתוב שם:

"וּבְפֶרֶט אִם הוּא נִבְרֵי

כו", – שלפי הפירוש

שהכוונה היא להשראת

השכינה, מדוע שתהיה

השראת השכינה בגוי

המדובר ומפריע ליהודי

בתפלתו, יותר מאשר

ביהודי? – אלא שְׁאֵז –

בגוי, הֵיא – השכינה,

בְּחֵינֵי גְלוּת בְּיִזְוֵת.

וְאֵין לְתַמָּה אִם נִיצוּץ

מִן הָאֲרֶת שְׂכִינָה נִקְרָא

– ב"צוואת הריב"ש, "בְּשֵׁם שְׂכִינָה", דְּהָא אֲשַׁכְּחֵן – שהרי

מוצאים אנו, שְׁאֵפְלוּ מִלְּאֹה נִבְרָא – לא ניצוץ של השכינה,

נִקְרָא בְּשֵׁם ה' בְּפֶרֶשֶׁת וַיֵּרָא – בפסוק⁴³: "ויאמר אד' אל

נא תעבור מעל עבדך", לְפָרוֹשׁ הָרִמְב"ן, – שאברהם אמר כך

לאחד המלאכים שבאו אליו, וּבְמִוֹ שְׂכִינָתוֹב⁴⁴: "וַתִּקְרָא –

הגר, שֵׁם ה' הַדְּבָר אֵלֶיהָ וְכוּ", – שם כתוב במפורש,

בפסוקים שלפני זה, שמדובר אודות מלאך. וּבְהֵאֵרֵן וְנִבְרָא

מוֹבָא. – ובדומה לכך בהרבה מקומות.

והנפלאה של השכינה בגלות, שהיא במיוחד בענין זה עצמו של הגוי המפריע לו בתפלתו – יעורר דבר זה עצמו את האדם להתפלל ביתר כוונה, שתהיה כבר גאולת השכינה, ובלשון רבנו הזקן: דְּהֵינּוּ שְׁעַל-יְדֵי-וָה – על ידי ההתכוננות

בכל האמור, מִתְעוֹרֵר

הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל יוֹתֵר

בְּכֻנָּה מְעַמְקָא דְלִבָּא,

– מעומק הלב, עַד שְׁלֵא

יִשְׁמַע דְּבוֹרָיו. – של

הגוי. מכל האמור

מוסברים דברי הבעל-

שם-טוב ב"צוואת

הריב"ש, שהגוי המדבר

בשעת תפלתו של יהודי

ומפריע לו בכך, הרי

השכינה היא בהתלבשות

בוה – שכן, לכל דבר בעולם יש ניצוץ של קדושה, והוא

במצב של גלות בתוך הגוי, ויתירה מזו – יש בכך מכוון חיובי,

להביא את היהודי להתכוננות בגלות השכינה ולתפילה ביתר

כוונה. וְמָה שְׂכִינָתָב הַמְּלַקְטָב – של "צוואת הריב"ש",

"שְׂרֵתָה" – שהשכינה "שרתה" בגוי, לֹא יֵדַע לְכַוֵּן הַלְשׁוֹן

דְּקִדּוּקָא, כִּי הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב וְ"ל הֵיא אֲזַמַּר דְּבָרֵי תוֹרָה

בְּלְשׁוֹן אֲרִישׁ וְלֹא בְּלְשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה, – ולכן מביא התורות

בלשון הקודש, כתב רק את התוכן ולא את לשונו של

~ יום שני ג' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמא, וכמדומה לי שתפיסתם... עד עמ' קמב, אמרי פי:

"רוחניות", ואילו כאן מדובר אודות גוי גשמי בעולם הזה

– שְׁאִם יֵרָצוּ לְחַלֵּק בֵּין קְלִיפּוֹת הָרוּחָנִיִּים לְעוֹבְדֵי

גְּלוּלִים הַגְּשָׁמִיִּים – חלוקה זו אין לה בסיס, שהרי אין

לָךְ גְּשָׁמִי כַּעֲפַר הָאָרֶץ, וְאֶת-עַלְפֵי-יָבֵן – כתוב

ב"קבלה", מִתְלַבְּשֵׁת בּוֹ

מְלָכוֹת דְּמְלָכוֹת דְּ –

עולם עֲשִׂיָּהּ. וּבְתוֹכָהּ

מְלָכוֹת דִּיצִיָּהּ כּוּ, –

"מלכות דבריאה"

ו"מלכות דאצילות",

וּבְנִזְכָּר לְעִיל. וְאִם –

קשה להם לומר

שהשכינה מתלבשת בגוי,

מִשּׁוּם טְמוּמַת נַפְשׁוֹת

וּבְמִדְמָה לִי, – כותב רבנו הזקן, שְׁתַּפְּיִסְתֶּם – וקושייתם

על "צוואת הריב"ש", אֵינָה מִצַּד דְּקִדּוּקַת הַלְשׁוֹן, –

"שרתה", אֵלֶּא מַעְקַר עֲנִין הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשְּׂכִינָה בְּקְלִיפּוֹת,

שְׁאֵין לָהֶם אֲמוּנָה בְּמָה שְׂכִינָתָב הָאָרֶץ וְ"ל בְּסִפֵּר

הַגְּלִגּוּלִים"⁴⁵, – אודות

התלבשות השכינה גם

בקליפות. אי אפשר לומר

שמה שקשה להם לקבל

שיכולה להיות התלבשות

השכינה בגוי, תואם למה

שהארז"ל כותב אודות

התלבשות השכינה

בקליפות, מפני

שהארז"ל דן בקליפות

אגרת הקדש

וכמדומה לי שתפיסתם

אינה מצד דקדוק הלשון אלא מעיקר ענין התלבשות

השכינה בקליפות שאין להם אמונה במו"ש הארז"ל

בס' הגלגולים שאם ירצו לחלק בין קליפות הרוחניים

לעו"ג הגשמיים אין לך גשמי כעפר הארץ ואף על

פי כן מתלבשת בו מלכות דמלכות דעשיה ובתוכה

מלכות דיצירה כו' וכנ"ל. ואם משום טומאת נפשות

43. יח, ג. 44. שם טז, יג. 45. שבהערה 36.

הקדושים שהלכו בתמימות – באמונה תמימה, עם ה', בלי לחקר בשכל אנושי – להבין ענין האלקות אשר הוא למעלה מהשכל עד אין קץ, לידע – בשכל, איך הוא "מלא כל הארץ". רק שחדשים מקרוב באו לחקר – בשכל, בחקירה זו, –

איך אלקות מלא את כל העולם, ואי אפשר לקרב להם אל השכל אלא דוקא על-פי הקדמות לקוחות מכתבי אר"י ז"ל, מפשטות מנשמינות, וכפי ששמעתי מרבותי נשמתם עדין. –

מהבעל-שם טוב, מהרב המגיד ותלמידיהם, אי אפשר לבאר זה היטב במכתב, כיון אם מפה לאין שומעת, ליחיד סגולה ולשרידים אשר ה' קורא⁴⁸, בדכתיב: – כמו שכתוב⁴⁹: "ומבקשי הוי' יבינו כל", ומכלל הן אתה שומע בו⁵⁰.

– לאו, שאלה שאינם דורשים את ה' אינם יכולים להבין, שכן להבין ענינים אלה יכולים רק אלה שדורשים את ה', להבין אלקות שנתגלה בפנימיות התורה בכלל, ובאה בהשגה באופן של "תפרנסון"⁵¹ בתורת החסידות.

הנה, אתם ראיתם – כותב רבנו הזקן למגדני תורת החסידות, פרוש מאמר אחד מספרים הידועים, – של תורת החסידות, לדוגמא ולאות, כי גם כל המאמרים התמוהים – ושמקשים עליהם קושיות, יש להם פרוש ובאור היטב לידועי חן. – חכמה נסתרה (תורת הקבלה). אך לא יקונו מעלתם – פונה רבנו הזקן אליהם בכבוד, אלי לבאר להם הכל במכתב, כי היא מלאכה כבדה ומרבה, ואי אפשר בשום אופן, רק אם תרצו, שלחו מכם אחד

הנכרים, הרי נפשותיהם מזווג 'ועיראנפין ונוקבא' – ז"א ומלכות, דקלפות הרוחניים, כמו שכתוב בכתבי האר"י ז"ל, נמצא – הרי, שהרוחניים – הקליפות הרוחניות, הן מקור טמאתם. – ובאשר לקליפות הרוחניות הרי סוברים הם שיכולה להיות בהן התלבשות השכינה – מדוע, איפוא, אי אפשר שיהיה כך בנפשות אומות העולם? אך באמת צריך באור רחב, איך הוא התלבשות זו, –

שהשכינה מתלבשת בקליפות, גם בקליפות הרוחניות וגם באומות העולם למטה, אבל לא עלינו – על מגלי תורת החסידות, הבעל-שם טוב, המגיד ורבנו הזקן, תלונתם – וטענותיהם, כיון על כתבי האר"י ז"ל. – שם כתוב ענין התלבשות השכינה בקליפות. ואל יחשדני שומע, שאני בעיני שהכנתי דברי האר"י להפשיטן מנשמינות; כי לא באתי רק לפרש דברי הבעל-שם טוב ז"ל ותלמידיו על-פי קבלת האר"י ז"ל. בשגם – וגם יתירה מזו, שהאמת היא שענין זה – שהקדוש-ברוך הוא נמצא בכל מקום ובכל

אגרת הקדש

העו"ג הרי נפשותיהם מזווג זו"ן דקליפות הרוחניים כמו"ש בכתאריז"ל. נמצא שהרוחניים מקור טומאתם אך באמת צריך ביאור רחב איך הוא התלבשות זו אבל לא עלינו תלונתם כ"א על כהאר"י ז"ל. ואל יחשדני שומע שאני בעיני שהכנתי דברי האר"י להפשיטן מנשמינות כי לא באתי רק לפרש דברי הבעש"ט ז"ל ותלמידיו עפ"י קבלת האר"י ז"ל בשגם שענין זה אינו מחכמת הקבלה ומדנסתרות לה' אלקינו כי אם מהנגלות לנו ולבנינו להאמין אמונה שלימה במקרא מלא שדבר הכתוב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' שאין מקרא יוצא מידי פשוטו וגם היא אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל ומסורה בידם מאבותיהם הקדושים שהלכו בתמימות עם ה' בלי לחקר בשכל אנושי ענין האלקות אשר הוא למעלה מהשכל עד אין קץ לידע איך הוא מלא כל הארץ רק שחדשים מקרוב באו לחקר בחקירה זו וא"א לקרב להם אל השכל אלא דוקא עפ"י הקדמות לקוחות מכאר"י ל מופשטות מנשמינות וכפי ששמעתי מרבותי נ"ע אך א"א לבאר זה היטב במכתב כי אם מפה לאין שומעת ליחיד סגולה ולשרידים אשר ה' קורא כדכתיב ומבקשי הוי' יבינו כל ומכלל הן אתה שומע בו.

הנה אתם ראיתם פי' מאמר אחד מספרים הידועים לדוגמא ולאות כי גם כל המאמרים התמוהים יש להם פי' וביאור היטב לוי"ח. אך לא יקונו מעלתם אלי לבאר להם הכל במכתב כי היא מלאכה כבדה ומרובה וא"א בשום אופן, רק אם תרצו שלחו מכם

מדריגה, גם בדרגות הנמוכות ביותר, אינו מחכמת הקבלה ומ"הנסתרת לה' אלקינו⁴⁶, כיון מ"הנגלת לנו ולבנינו", להאמין אמונה שלמה במקרא מלא שדבר הכתוב⁴⁷: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאם ה'", שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. – שהקדוש-ברוך הוא מלא ונמצא גם בשמים וגם בארץ, גם בעיניים הרוחניים וגם בעיניים הגשמיים, וגם היא אמונה פשוטה – מקובלת בסתם כללות ישראל, ומסורה בידם מאבותיהם

46. ע"פ נצבים כט, כה. 47. ירמ"י כג, כד. 48. יואל ג, ה. 49. משלי כח, ה. 50. ראה ספרי עקב יא, יט. 51. ראה תקו"ז ת"ו.

כ' נכתבה לפני ההסתלקות, בשנת תקע"ג, וסימן ז"ך נכתב אחרי הסתלקות רבי מענדעלע מהורודוק, בשנת תקמ"ט (בערך) – בכל זאת, כשיכולים למצוא שייכות בין אגרת אחת לקודמתה, יכול הדבר לשמש טעם מדוע סידרו בני הגאון המחבר את האגרות בסדר כפי שנדפסו. יכולים הרי לומר בדרך אפשר, שגם באגרת הקודש סימן כ"ו נראית שייכות לסימן כ"ה:

וּמְיֻחַד שְׁבַעֲדָה, וּפְהָ אֵל פְּהָ אֲדַבֵּר בּוֹ אִם יִרְצֶה ה', וְה' יְהִי עִם פִּי בְּהַטִּיפִי, וְיִהְיֶה לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי:¹
הרבי מצייין, שלמרות שאגרות הקודש ("מ"אגרת הקודש") כתב רבנו הזקן בזמנים שונים, ואחרי הסתלקותו, קיבצו וסידרו אותן בני "ב"אגרת הקודש" (כפי המובא בהקדמה), והם סידרו את האגרות שלא לפי סדר כתיבתן (שכן, אגרת הקודש סימן

אגרת הקודש

אחד ומיוחד שבעדה. ופא"פ אדבר בו אי"ה. וה' יהי עם פי בהטיפי. ויהיו לרצון אמרי פי:

~ יום שלישי ד' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמב, כו בר"מ פ' נשא... עד עמ' 284, ע"כ בר"מ:

דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֶּה, – בחיבורך זה – של הרשב"י שהוא ספר הזהר, מִן זְהָרָא דְ'אִמָּא עֲלֵאָה' תְּשׁוּבָה, – מן הזוהר (והאור) של "אימא עילאה" (בינה ד"אצילות", שבה היא מדרגת ה)תשובה – תשובה עליונה, שברגת "בינה", כמובא

ב"אגרת התשובה" סוף פרק ט' מהזוהר והתיקונים, פֶּאֱלִין – באלה, הלומדים חיבור זה, לֹא צָרִיךְ נִסְיוֹן, – לפני זה כתוב שם ב"רעיא מהימנא": "כגוונא דא יתעביד לנסאה לון לישראל

אגרת הקודש

ב"אגרת התשובה" סוף פרק ט' מהזוהר והתיקונים, פֶּאֱלִין – באלה, הלומדים חיבור זה, לֹא צָרִיךְ נִסְיוֹן, – לפני זה כתוב שם ב"רעיא מהימנא": "כגוונא דא יתעביד לנסאה לון לישראל

ב"אגרת התשובה" סוף פרק ט' מהזוהר והתיקונים, פֶּאֱלִין – באלה, הלומדים חיבור זה, לֹא צָרִיךְ נִסְיוֹן, – לפני זה כתוב שם ב"רעיא מהימנא": "כגוונא דא יתעביד לנסאה לון לישראל

בפורקנא בתרייתא" – שינסו את בני ישראל בגאולה האחרונה, כמו שכתוב²: "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים", שאלה שהם "מסטרא דטוב" (מצד הטוב) יעמדו בנסיון זה, והאחרים שהם "מסטרא דרע" (מצד הרע) יהיה בהם "והרשיעו רשעים", ועל כך הוא אומר כאן, שה"משכילים", שעליהם אמר לפני זה על הפסוק "והמשכילים יבינו", שאלה הם שעוסקים ב"אילנא דחיי" (ביעץ החיים) ש"מסטרא דבינה" (שמצד הבינה), הכוונה לפנימיות התורה, אלה אינם זקוקים לנסיון. וּבְגִין – ומפני, דְּעֵתִידִין יִשְׂרָאֵל לְמַטְעַם מֵאִילָנָא דְ'חַיִּי, – לטעום מ"עץ החיים", דְּאִיהוּ הָאִי סֵפֶר הַזֶּה – שהוא ספר הזהר הזה, יִפְקֹן בִּיה מִן גְּלוּתָא – יצאו אתו מן הגלות בְּרַחֲמִים, וְיִתְקַיֵּם בְּהוֹן: – ויתקיים בהם הפסוק: "ה' בָּרַד יִנְחֲנוּ, וְאִין עֲמוֹ אֵל נִכְר", – הם לא יהיו זקוקים בגאולתם לאומות העולם, שהמלאכים והשרים שלהם נקראים "אל נכר", אלא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו

אור התורה, ועבודתו של יהודי היא, שעל ידי יגיעתו בתורה יסיר את ההעלם וההסתור. יש בכך משום הוספה למה שבתורה ישנה העבודה של יהודי לברר את הטוב מהרע ולהפריד את הטוב מן הרע, והיתר מן האיסור, הכשר מהפסול וכו', כלומר, שגם בתורה ישנה ההתלבשות מה שהתורה מלובשת בטוב ורע, ועל היהודי הלומד תורה להפריד ולברר את הטוב מהרע ולהעלות את הטוב. בכך יתחיל (בתחילת האגרת) להסביר ענין המובא ב"רעיא מהימנא" מהזוהר פרשת נשא, ממנו עלולה להתקבל טעות, שחלק הנגלה שבתורה הוא "עץ הדעת טוב ורע", וחלק פנימיות התורה שתתגלה בעיקר לעתיד לבוא (כשהמשיח יבוא) – היא "עץ החיים"; רבנו הזקן יסביר שקביעה זו איננה נכונה, כי כל התורה נקראת "עץ חיים". אלא כוונת ה"רעיא מהימנא" היא – שנגלה דתורה באה בהתלבשות בטוב ורע, מדובר בה אודות איסור והיתר, כשר ופסול וכו', ויהודי בלימודו תורה מפריד את הטוב מהרע ומברר את הטוב מן הרע. בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרָשַׁת נְשָׂא: – אומר על הפסוק³: "וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ בְּזֶהרֵי הַרְקִיעַ" – "בְּהָאִי חִבּוּרָא דִּילָךְ

1. זח"ג קכד, ב. 2. דניאל יב, ג. 3. שם יב, י. 4. האזינו לב, יב.

אינן להם רק מה שנותנין להם אלה שנקראים "חולין", כְּנוֹנָא דְיוֹם הַשַּׁבָּת - כמו יום השבת, דְּלִית לִיה אֵלָא מַה דְּמִתְקַנְיָן לִיה בְּיוֹמָא דְּחַל, - שאין לו - אלא רק מה שמכניסם עבורו ביום החול, וּבְזִמְנָא דְּשִׁלְטָא אֵילְנָא דְּחַי -

ובזמן ש"עץ החיים" שולט (כלומר בזמן הגאולה), אֵילְנָא דְּטוֹב וְרַע, - נכנע העץ של טוב ורע, וְלֹא יְהֵא לְעַמֵּי הָאָרֶץ אֵלָא מַה דְּיַתְּהִיבֵין לְהוֹן תְּלַמְּיָדֵי חֲכָמִים, - ולא יהיה לעמי הארץ רק מה שיתנו להם תלמידי חכמים. וְאִתְּכַפְּיָן תַּחְוִיתִיהוּ כְּאֵלוּ לֹא הוּוּ בְּעֵלְמָא, - ועמי הארץ יהיו נכנעים לתלמידי חכמים, כאילו לא היו קיימים בעולם, וְהָכֵי - וכך, אִסּוּר הָתֵר, מְמַאָה וְשִׁתְּרָה לֹא אִתְּעַבְרַת - לא ילקח מעמי הארץ, דְּמִסְטְרִיהוּ לִית בֵּין גְּלוּתָא - שמצדם אין כל הבדל בין הגלות לימות

הַמְּשִׁיחַ אֵלָא שְׁעִבּוּד מְלָכִיּוֹת בְּלָבָד, דְּאֵינֵן לֹא טַעְמֵי מְאִילְנָא דְּחַי, - שכן, הם לא יטעמו מ"עץ החיים", וְצָרִיף לֹן מִתְּנִיתִין - ויהיו זקוקים למשניות ולדינים בְּאִסּוּר וְהָתֵר, מְמַאָה וְשִׁתְּרָה". עַד כָּאֵן בְּרַעְיָא מְהִימְנָא:

יוציא אותם מן הגלות ויוליכם לגאולה; וְאֵילְנָא דְּטוֹב וְרַע - עץ הדעת טוב ורע, דְּאִיהוּ - שהוא, אִסּוּר וְהָתֵר, מְמַאָה וְשִׁתְּרָה - לֹא יִשְׁלְטוּ עַל יִשְׂרָאֵל יְתִיר, - יותר, דְּהָא פְּרִנְסָה דְּלְהוֹן לֹא לְהוּי אֵלָא מִסְטְרָא דְּאֵילְנָא דְּחַי, -

שהרי פרנסתם תהיה מהצד של "עץ החיים" בלבד, דְּלִית תַּמְן לֹא קְשִׁיָּא מִסְטְרָא דְּרַע - שאין שם לא קושיא הבאה - מהצד הרע, - וְלֹא מִחֻלְקַת - הבאה, מְרוּחַ הַטְּמָאָה, דְּכַתִּיב: - כמו שכתוב: "וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ", דְּלֹא יִתְּפַרְנְסוּן - שלא יתפרנסו תְּלַמְּיָדֵי חֲכָמִים מְעַמֵּי הָאָרֶץ, אֵלָא מִסְטְרָא - מהצד דְּטוֹב, דְּאֵבְלִין - שאוכלים דברים שהם מְהַרְהָ בְּשַׁר הָתֵר, וְלֹא מְעַרְבֵי רַב - כפי שנקראים שם בזוהר, דְּאֵבְלִין - שאוכלים דברים שהם מְמַאָה פְּסוּל אִסּוּר כּו', - והוא

ממשיך שם בזוהר: וּבְזִמְנָא דְּאֵילְנָא דְּטוֹב וְרַע שְׁלְטָא כּו', - ובזמן שהעץ של טוב ורע שולט בעולם, אֵינֵן חֲכָמִים דְּרַמְיָין - הרי תלמידי החכמים הדומים לְשִׁבְתוֹת וְיָמִים מוֹכְבִּים, לִית לְהוֹן אֵלָא מַה דְּיַתְּהִיבֵין לְהוֹן אֵינֵן חֲלִין, -

אגרת הקדש

נכר ואילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה וטהרה לא ישלטו על ישראל יתיר דהא פרנסה דלהון לא להוי אלא מסטרא דאילנא דחיי דלית תמן לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקת מרוח הטומאה דכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ דלא יתפרנסון ת"ח מע"ה אלא מסטרא דטוב דאכלין טהרה כשר היתר ולא מערב רב דאכלין טומאה פסול אסור כו' ובזמנא דאילנא דטוב ורע שלטא כו' אינון חכמים דדמיין לשבתות ויו"ט לית להון אלא מה דיהבין להון אינון חולין כגוונא דיום השבת דלית ליה אלא מה דמתקנין ליה ביומא דחול ובזמנא דשלטא אילנא דחיי אתכפייא אילנא דטוב ורע ולא יהא לעמי הארץ אלא מה דיהבין להון ת"ח ואתכפייין תחותיהו כאלו לא הוו בעלמא והכי איסור היתר טומאה וטהרה לא אתעבר מע"ה דמסטרייהו לית בין גלותא לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד דאינון לא טעמי מאילנא דחיי וצריך לון מתניתין באיסור והיתר טומאה וטהרה ע"כ בר"מ:

~ יום רביעי ה' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 284, והנה המובן... עד עמ' קמג, של הלכה בלבד.

וְהֵנָּה, תְּמוּכָן מִהַשְׁקֵפָה רְאוּשׁוֹנָה לְכַאוּרָה מְלֻשׁוֹן זֶה וְטַהְרָה, הוּא מְאִילְנָא - מעץ הדעת דטוב ורע - מְלָבָד שְׁהוּא פְּלֹא גְדוֹל מְחַמַּת עֲצָמוֹ, - הענין מצד עצמו הוא פלא גדול, שנאמר שחלק בתורה נקרא "עץ הדעת טוב ורע", שהרי "עץ

אגרת הקדש

והנה המובן מהשקפה ראשונה לכאורה מלשון זה המאמר לחסירי מדע שלימוד איסור והיתר וסדר טהרות הוא מאילנא דטוב ורע מלבד שהוא פלא גדול מחמת עצמו וסותר פשטי הכתובים ומדרשי

הַמְּאִרֵי לְחַסְרֵי מְדַע, - לאלה שחסרים ידע והבנה, שְׁלֻמּוּד - בתורה בעניני אִסּוּר וְהָתֵר וְסִדְר מְהַרְוֹת - בו ידיונים דיני טומאה

5. זכרי' יג, ב. 6. כן הוא בדפוסי תניא ישנים, "חסירי מדע", ברי"ש, וכן צ"ל, ולא כמו שנראה מהדפוסים האחרים שנכתב "חסירי מדע", בדל"ת - שעל פיהם תורגם בטעות בתניא אידיש וכן באנגלית.

ממונות¹¹, – על סכסוכים כספיים בין אדם לחברו, לא היו דוחין מצות תפלה, שנתקנה עלפי סודות הוזהר ויחודים עליונים – היחודים בשמות הקדושים וספירות העליונות, ליודעים, – הסודות והיחודים, כרפי שמעון בן יוחאי ויחאי ויחאי, – שלהם נתגלו כל הסודות והיחודים שעליהם מבוסס ענין התפלה; וזה אינו, – אלא, ענין לימוד דיני איסור והיתר, או אפילו הדינים של דיני ממונות, הרי דוחה ענין התפלה, כדאיתא – כמובא בגמרא¹², דרפי שמעון בן יוחאי ויחאי ויחאי ויחאי מי שתורתו אמינותו – המתעסק רק בלימוד התורה, אין מפסיקו – מלימוד תורה, לתפלה, ואפילו בשעוסיקו – לימוד דיני ממונות, כרב יהודה, דכחיה תננוי בגויקו תווי¹³, – כל לימודו היה בסדר נזיקין, ואפילו הכי לא תוי מצלי – לא היה מתפלל,

כדי שלא להפסיק מלימודו, אלא מתלתין יומין לתלתין יומין כד מהדר תלמודא, – אלא משלשים יום לשלשים יום¹⁴ – כשהיה חוזר על לימודו, כדאיתא – כמובא בגמרא¹⁵, ובירושלמי פרק קמא – פרק ראשון, דברכות¹⁶ סבירא ליה לרפי שמעון בן יוחאי, – סובר רשב"י, דאפילו לקריאת שמע אין מפסיקו בראם ממקרא, – מתורה שבכתב מפסיקו לקריאת שמע, ולא ממשנה, – תורה שבעל-פה, העדיפי – המשנה עדיפה ממקרא¹⁷ לרפי שמעון בן יוחאי, ולא חלק בין – לימוד סדר זרעים ומועד וקדשים מהרות ל – לימוד סדר נזיקין¹⁸ – שנאמר שבלימוד שאר הסדרים לא יפסיקו ובלימוד סדר נזיקין – יפסיקו, אין רבי שמעון בן יוחאי מחלק כך, אלא לדעתו גם בלימוד סדר

הדעת טוב ורע" מוסב על קליפת "נוגה" שבה מעורב טוב ורע, וסותר פשמי התובים ומדרשי רבותינו ז"ל, שכל התורה הנגלית לנו ולבנינו – חלק הנגלה שבתורה, נקרא "עין חיים למחזיקים בה"⁷, ולא ספר הוזהר לבר, – נקרא "עין חיים", אלא כל התורה כולה, גם חלק הנגלה שבתורה, נקרא "עין חיים", ובפרט ש – ספר הוזהר ה"ה גנוז בימיהם, – הוא עדיין לא נתגלה אז, וגם כל חכמת הקבלה היתה נסתרה בימיהם, ונעלמה מכל תלמידי חכמים בראם – היתה גלויה ליחדי סגולה, – בלבד, ואף גם זאת – גם ביחדי סגולה אלה, היה לימודם חכמת הקבלה כהצנע לכת ולא פרבים, כדאיתא – כמו שאנו מוצאים בגמרא⁸, וכמו שכתב הארי ז"ל, דדוקא בדורות אלו האחרונים מתר ומצוה לגלות זאת החכמה, – חכמת

הקבלה ופנימיות התורה, ולא בדורות הראשונים, – בכל האמור לעיל, כדאי לעיין בהקדמת רבי חיים ויטאל ל"שער ההקדמות", שנדפסה גם בתור הוספה (הוספה א') בקונטרס "עין החיים" לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, בהוצאת "אוצר החסידים" (קה"ת), וכן – בהקדמת כ"ק אדמו"ר מהור"י נ"ע לקונטרס "עין החיים" האמור. וגם רפי שמעון בן יוחאי אמר בזהר הקדוש⁹ שלא נתן רשות לגלות – חכמת הקבלה, רק לו ולחבריו לברם; ואף גם זאת פליאה נשגבה, דלפי זה – בהתאם למסתבר בהשקפה ראשונה מה"רעיא מהימנא" האמור, שרק ספר הוזהר נקרא "עין חיים" ואילו חלק הנגלה שבתורה הוא "עין הדעת טוב ורע", לא ה"ה למוד – דיני אסור והתר, וכל-שכן – לימוד דיני

אגרת הקדש

רבותינו ז"ל שכל התורה הנגלית לנו ולבנינו נקרא עין חיים למחזיקים בה ולא ספר הוזהר לבר ובפרט שהיה גנוז בימיהם וגם כל חכמת הקבלה היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים כ"א ליחדי סגולה ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים כדאיתא בגמרא וכמ"ש הארי ז"ל דדוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה ולא בדורות הראשונים וגם רשב"י אמר בזה"ק שלא ניתן רשות לגלות רק לו ולחבריו לברם ואף גם זאת פליאה נשגבה דלפי זה לא היה לימוד איסור והיתר וכ"ש דיני ממונות דוחין מצות תפלה שנתקנה ע"פ סודות הוזהר ויחודים עליונים ליודעים כרשב"י וחבריו וזה אינו כדאיתא בגמ' דר"ש בן יוחאי וחבריו וכל מי שתורתו אמינותו אין מפסיקו לתפלה ואפילו כשעוסק בדיני ממונות כרב יהודה דכולהו תנווי בנויקו הוי ואפ"ה לא הוי מצלי אלא מתלתין יומין לתלתין יומין כד מהדר תלמודא כדא' בגמ' ובירושלמי פ"ק דברכות ס"ל לרשב"י דאפי' לק"ש אין מפסיקו כ"א ממקרא ולא ממשנה דעדיפי ממקרא לרשב"י ולא חילק בין סדר זרעים ומועד וקדשים מהרות

7. משלי ג, יח. 8. חגיגה יא, ב. יג, א. 9. ראה שער הגלגולים הקדמה ט"ו בסופה. ובכ"מ. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אד"ר בתחלתה (זח"ג קכו, ב ואילך) ועוד בכ"מ בזהר ער"ז דברי רשב"י". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל דמבדיל ד"מ – דבהם הפס"ד דעושין כמנהג התגרין, דינא דמלכותא וכו'. ומהני מחילה וכו'". 12. שבת יא, א. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לשאלת כמה – איך נעשו היחודים שע"י התפלה בכל יום – ראה תו"א לח, ד. סט, א. ובכ"מ". 13. ברכות כ, א. 14. ראה לעיל הערה 12. 15. ר"ה לה, א. 16. סוף הלכה ב'. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דהוסיף הטעם – כי גם הטעם חלק מהתמי' כדלקמן. ולהעיר דמשנה – גליא דתורה ומקרא שייך לקבלה (לקו"ת ב' דולא תשבית. אבל ראה הלי' ת"ת לאדה"ז רפ"ב)". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבק סדר נשים וכו' (ראה לקוטי לוי"צ לתניא)".

– מהיותו מוחבא ב-הַמְעַרָה זָכָה לֹזֶה, בְּדֵאִיתָא – כמוכא
בְּגִמְרָא²¹ דְּאָמַר לְרַבֵּי פִנְחָס בֶּן יֵאִיר אָבֵל – על כל קוּשִׁיא
כ"ד פְּרוּקָן, – תירוצים, וְ – רבי שמעון בן יוחאי אָמַר לוֹ:
"אֵלּוּ לֹא רֵאִיתִנִּי בְּכַךְ כּוֹ" – אילו לא ראית אותי במצב

זה של צער המערה לא הייתי זוכה ליכולת לענות על כל קושיא כל כך הרבה תירוצים; שכן, רק בזכות צער המערה זכה לעלינות זו בלימוד התורה, לפלפולים ולקושיות ולתירוצים, (וְגַם פְּאָמְתָּ, עַל פְּרוּקָן – מן ההכרח הרי לומר, שְׁעָרָךְ עֲסָקִיָּהֶם בְּמַעְרָה הִיָּה תּוֹרַת הַמְשָׁנִיּוֹת, ת"ד סְדְרֵי – משניות, שְׁהִיָּה בִּימֵיהֶם²² עַד רַבְּנֵי הַקְּדוּשָׁה, – שסידר המשניות בששה סדרים, אך לפני זה היה אצלם שש מאות סדרים

במשניות, דְּאֵלּוּ סֵפֶר הַזֵּהָר וְהַתְּקוּנִים הֵיָּה יָכוֹל לְגַמְרָ בְּבִ' וְגַ' חֲדָשִׁים, כִּי בְּדֵאִי לֹא אָמַר דְּבַר אַחֵר בִּ' פְּעָמִים). – הרי שבדואי היו עסוקים כל הזמן בסדרי המשניות הרבים שהיו לפניהם, גַּם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְלֵב²³: "מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין לוֹ לְהַקְדוּשׁ פְּרוּקָן הוּא אֵלָּא אֲרִבַּע אַמּוֹת שֶׁל הַלֵּב בְּלִבְדִּי". – שארבע האמות של הלכה הן במקום בית המקדש, כיצד, איפוא, יכולים לומר, בהתאם למסתבר בהשקפה ראשונה מה"רעיא מהימנא" האמור, שהלימוד בהלכות איסור והיתר וכו' הוא ענין של "עין הדעת טוב ורע"²⁴?

נזיקין לא מפסיקין אפילו לקריאת שמע, (וְ – אגב, הוא סוֹתֵר דְּעַת עֲצָמוֹ – כפי שהוא עצמו סובר בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא בְּכַמְּה מְקוּמוֹת²⁵, דְּמִשְׁנָה – בהשוואה למקרא, אִיְהִי – היא, שְׁפַחָה כּוֹ, וְהַמְקָרָא שְׁהוּא תּוֹרַת מֹשֶׁה וְדֵאִי עֲדִיפָא

– עדיפה, מְקַבְּלָה, דְּאִיְהִי – הקבלה, היא "מְטְרוֹנִיתָא" – מלכה, בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא שֵׁם, וְתוֹרָה שְׁפַחְתָּב הוּא "מְלָכָא" – בחינת מלך, שהוא חשוב יותר מאשר "מטרוניתא" (מלכה) שהיא משנה; הרי, שרבי שמעון בן יוחאי סובר שמקרא (תורה שבכתב) חשוב אפילו מקבלה, ובוודאי חשוב ממשנה, ואילו כאן יוצא שרבי שמעון בן יוחאי סובר שמשנה חשובה ממקרא, ואשר ממקרא מפסיקין לקריאת שמע, וממשנה

אגרת הקדש

לנזיקין (וסותר דעת עצמו בר"מ בכמה מקומות דמשנה איהי שפחה כו' והמקרא שהוא תורת משה ודאי עדיפא מקבלה דאיהי מטרוניתא בר"מ שם ותורה שבכתב הוא מלכא (דהיינו יסוד אבא המלוכב בוז"א כמ"ש האר"ו"ל)). וגם פלפול הקושיות ותירוצים דמסטרא דרע ורוח הטומאה אשכחן ברשב"י דעסק ב' טובא גם בהיותו במערה ואדרבה בזכות צער המערה זכה לזה כדאיתא בנגמ' דאמר לר' פנחס בן יאיר אבל קושי' כ"ד פירוקי וא"ל אילו לא ראיתני בכך כו' (וגם באמת ע"כ עיקר עסקיהם במערה הי' תורת המשניות ת"ר סדרי שהיה בימיהם עד רבינו הקדוש דאילו ספר הזהר והתיקונים היה יכול לגמור בב' וג' חדשים כי בודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים) גם אמרו רבותינו ז"ל מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

לא מפסיקין. ועל ענין "מלכא" אומר רבנו הזקן במוסגר (דְּהִינּוּ – בחינת "מלכא" היא "יסוד אבא" הַמְלַבֵּשׁ בְּזֵעִיר אַנְפִּין, כְּמוֹ שְׂכַתְּב הָאֵרִי וְלֵב²⁶)). וְגַם פְּלַפּוּל תְּקוּשִׁיּוֹת וְתִירוּצִים, – שבהתאם ל"רעיא מהימנא" האמור, הם דְּמִסְטְרָא דְרַע – מצד הרע ורוח הַטּוּמְאָה, – הרי שלא רק במשניות ובהלכות עצמן – אלא גם בפלפולים של הקושיות והתירוצים שבדינים, אֲשֶׁכְּחָן בְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי דְּעָסַק בֵּיהּ טוּבָא – מוצאים אנו ברשב"י שעסק בהן רבות גַּם בְּהִיוֹתוֹ בְּמַעְרָה, – למרות ששם לא היה נוגע לפסוק להלכה, ובפרט ביני ממונות בין אדם לחברו? וְאֵדְרָבָה בְּזִכּוֹת צֵעַר

19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וחיפוש. וראה זח"א כז, ב (הקדמת תקו"ז יד, סע"א ואילך) ובביאורו"ז שם (גם דהצ"צ – ח"ב)". 20. שער המצוות פ' ואתחנן. ובכ"מ. 21. שבת לג, ב. 22. חגיגה יד, א. ובפרש"י. 23. ברכות ח, א. 24. על מה שרבנו הזקן אומר כאן ההכרח שמן ההכרח לומר שיעקר עסקם במערה היה בתורת המשניות, בת"ר סדרים שהיו בימיהם, מפני שאת הזוהר והתיקונים היו יכולים לסיים בשנים או שלשה חדשים – מקשה בספר "דברי תורה" לבעל "מנחת אלעזר" מהדורא ח' סימן ע' (אחרי בקשת מחילה מהדרת גאון קדשו וכו'), שלכאורה אין זה הכרח כלל, שכן, כפי שאומר שם: האם בנגלה לא היו יכולים לסיים כל המשניות במשך כמה חדשים, בשעה שלא היו מפלפלים ומסלסלים בחידושים שבהן? – אלא בגלל פלפולם וסלסולם בקושיות ובתירוצים וכו' זה לוקח זמן רב, ואם כך – אומר הוא – הרי אותו דבר בנסתר בתורה, ועוד יותר מאשר בנגלה, שעל ידי ביאור הפרטים והענינים שבספר הזוהר ובתיקונים, זה יכול לארוך זמן רב, שגם י"ג שנה לא יספיקו לכך. ענה הרבי: "להשאלה הנ"ל י"ל דאדה"ז האט באווראנט באגה"ק זו עצמה. ובהקדם דלימוד הש"ס ע"י ר' אשי ארך ס' שנה כל שנה ב' חדשים (כ"ב קנו, ב ברשב"ם) – ורק ב' "מהדרות" – פעמים היינו עשר שנים רצופות. ואז הי' שש סדרים, והלימוד – שהי' לאחרי ר' יוחנן – שלא בערך לדורו דרשב"י – ראשונים (עירובין נג, א). א. עאכ"כ כשעסקו ב"שש מאות סדרי שהי' בימיהם", ב"פלפול הקושיות ותירוצים" – כ"ד פירוקי וכו' [להעיר להנ"ל מקו"א בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג ע' 1684], משא"כ ב"ס' הזהר והתיקונים", כי פלפול... דמסטרא הרע" ולית תמן ב"ס' הזהר והתיקונים" (כדלעיל). אבל מוכרח הי' בלימודו דרשב"י בנגלה ובפרט במערה שעי"ז זכה לזה כו".

~ יום חמישי ו' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמג, ועוד יש להפליא... עד עמ' 286, בהסתר כו':

יולדת גם בזמן המשיח. מה שפירשנו "אם תלד אשה בכל יום", שהכוונה היא שבאותו יום שתתעבר, באותו יום תלד, הוא – כותב הרבי: "כפי האריז"ל בלקוטי הש"ס (מילואים לתהלים להצ"צ קאפ' כ'. סד"ה גנתא) - דלא כפרש"י בשבת (ל, ב). וראה חדא"ג שם" – בהתאם לפירוש

האריז"ל שמפרש מה שהגמרא אומרת בשבת (ל, ב) "עתידה אשה שתלד בכל יום", מפרש האריז"ל שהכוונה היא שזמן העיבור יהיה ביום אחד, במקום שעתה זמן העיבור הוא תשעה חדשים, כפי שהאריז"ל אומר ב"לקוטי הש"ס" (על שבת ל, ב), מובא ב"מילואים" לתהלים

לה"צמח צדק" על פרק כ', ובסוף מאמר דיבור-המתחיל "גנתא" (ביאורי הוזהר לה"צמח צדק" חלק ב' עמוד תתנו ואילך). ואין זה כפי שמפרש רש"י בשבת, הפסוק "הרה ויולדת יחדיו" (ממנו מביאה הגמרא את הראיה), שבאותו יום שתתעבר בילד חדש – באותו יום תלד ילד מעיבור קודם, וכפי שאומר שם "חדושי אגדות מהרש"א" שאי אפשר לומר שההריון והלידה של אותו ילד יהיו ביום אחד, כי אז אין ראייה ממה שהראה לתלמיד תרנגולת המולידה ביצים כל יום, שהי גם בתרנגולת אין ההריון היא מתעברת מהזכר ולידת הביצה – באותו יום, אלא בין ההריון ללידת הביצה עוברים עשרים ואחד ימים, כמו שהגמרא אומרת בכבורות "תרנגולת לכ"א יום", מפרש רש"י שאחרי שהתרנגולת מתעברת מהזכר, משתהה הביצה להשלמתה, עשרים ואחד יום. ואילו האריז"ל אינו לומד כך את פירוש הגמרא בשבת, אלא שהכוונה היא שההריון והלידה של אותו ולד הם ביום אחד. אנכ, ה"צמח צדק" ב"מילואים" על תהלים (הנוכר לעיל) מביא ממדרש רבה פרשת נח (התחלת פרשה ל"ו), שכך היה לפני המבול, שבאותו יום שאשה התעברה, באותו יום גם ילדה. מה שרבנו הזקן מוסיף כאן, שזה יהיה "מביאה אחת", הכוונה מן (על ידי) ביאה אחת. על מה שישנם הרוצים לפרש, שהכוונה היא "מביאה אחת", שהיא מביאה קרבן אחד – כתב הרבי: "!"

ועוד יש להפליא הפלא ופלא, – על מה ש"חסירי מדע" לומדים פירושו של ה"רעיא מהימנא" האמור, יש להתפלא פליאה שלישית, בנוסף לשתי הפליאות האמורות: א) מצד הענין שחלק מן התורה נקרא "עץ הדעת טוב ורע". ב) מצד

זה שבהתאם לכך לא היה הלימוד בדיני איסור והיתר דוחה ענין התפלה שנוסד על פי סודות הוזהר ויחודים עליונים, והרי העובדה היא, שבאלה שתורתם אומנתם, דוחה הלימוד באיסור והיתר את מצות התפלה, הרי בנוסף לשתי פליאות אלו, ישנה פליאה שלישית, כפי שיפרט להלן: איך אפשר שלימות המשיח לא

יצטרכו לידע הלכות אסור ונהר וממא וטהרה, כי איך ישחטו הקרבנות ונם חלין – לצריכה הרגילה, אם לא ידעו הלכות דרסה וחלדה²⁵ ושהיה הפוסלים השחיטה, ופגמית הסכין, – הפוסלת את השחיטה, וכי יולד איש בטבעו שיהא שוחט – השוחט בלי שהיה ודרסה? ונם הסכין תהיה – בטבע, בריאה – בלי פגם ועומדת בלי פגמית לעולם? – וכיוון שמושלל הדבר שכך יהיה בטבע – מן ההכרח הרי לדעת את ההלכות כדי שהשחיטה לא תהיה פסולה, ועוד הרבה הלכות – הקשורות בשחיטת הקרבנות וכו', חלב ודם ושאר אסורין, ונם – הלכות ממאנת המת יהיו²⁶ צריכין – הכהנים שיקריבו הקרבנות לידע, – לדעת, בדכתיב: – כמו שכתוב²⁷: "הנער בן מאה שנה ימות"²⁸, – הרי על-כל-פנים יהיה ענין המיתה – וצריכים הרי לדעת דיני טומאת מת, ונם – הלכות ממאנת יולדת צריך לידע, בדכתיב: – כמו שכתוב²⁹: "הרה ויולדת יחדיו"³⁰, – יהיו בין הנגאלים בנאות משיח, אם תלד אשה בכל יום מביאה אחת, – כלומר, שלא יצטרכו לחכות תשעה חדשים להולדת ילד, אלא באותו יום שתתעבר, באותו יום גם תלד, ולאחר מכן יולדו לאותה אשה עוד ילדים ביום אחר מאותה ביאה שממנה נולד הילד הראשון, אף-על-פי-כן דין אסור ממאנתה לא ישנתה, – הרי יצטרכו לדעת דיני טומאת

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא הזכיר הגרמה ועיקור". 26. כצ"ל, "יהיו", בוי"ו, כפי שציין כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא. 27. ישע"ה סה, כ. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראי' שתהי' אז מיתה". 29. ירמ' לא, ז. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראי' שתהי' אז לידה".

הש"ס והמדרשים מפורסם, שבזמן המשיח יצטרכו לדעת הלכות איסור והיתר, טומאה וטהרה, להיפך מהמסתבר בהשקפה ראשונה מה"רעיא מהימנא" האמור, דְּפָרִיף³¹ – שמקשים "הֲלִכְתָּא לְמַשִּׁיחָא"? – לשם מה צריכים לומר עכשיו הלכה שתהיה נוגעת רק כשמשיח יבוא?

– הרי שעל-כל-פנים בזמן המשיח יצטרכו לדעת הלכה זו, וְאַלְיָהוּ כָּא לְפִשְׁמֵי כָּל הַסְּפָקוֹת³², וְפָרְשָׁה זֶה עֲתִיד אֲלֵיהוּ לְדַרְשָׁה כו'³³. ועוד אינו מוכן, – ב"רעיא מהימנא" האמור: מַה שְּׂכַתְנוּב: "דְּלָא יתְפַרְנְסוּן – שלא יתפרנסו, תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים מַעְמֵי הָאָרֶץ

כו' – שלכן "עץ הדעת טוב ורע" שהוא איסור והיתר וכו' לא ישלוט בבני ישראל, מפני שתלמידי חכמים לא יתפרנסו מעמי הארץ, וְלֹא "מַעְרַב רַב" דְּאֲכָלִין – שאוכלים פְּסוּל מִמָּא וְאִסוּר חֲסִיּוֹשָׁלוֹם, [דְּהָא גַם בְּזֶמַן בֵּית שְׁנֵי לֹא הָיוּ – תלמידי חכמים, מִתְפַרְנְסִין מַעְמֵי הָאָרֶץ דְּאֲכָלִין – שאוכלים פְּסוּל אִסוּר חֲסִיּוֹשָׁלוֹם שְׁהָרֵי תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הָיוּ³⁴] לְהֵם שְׂדוֹת וְכַרְמִים בְּעַמֵּי הָאָרֶץ, – ולא היו צריכים להזדקק לעמי הארץ לפרנסתם, וְאֲפִלּוּ-הֵבִי – ואף-על-פי-כן, הָיוּ עוֹסְקִין בְּלִמּוּד אִסוּר וְהִתֵּר וְטוּמְאָה וְטַהֲרָה, כָּל הַזּוּגוֹת – של התנאים, שְׁהָיוּ בְיָמֵי בֵּית שְׁנֵי³⁵, וְהַעֲמִידוּ תְּלַמִּידִים – בדינים אלה ובחלק זה של נגלה דתורה, לְאֲלָפִים וְרַבְבּוֹת³⁶, וְלִמּוּד – חלק הַנְּסִתָּר – שבתורה, הִיא בְּהִסְתָּר כו' – הרי שהעובדה שאין תלמידי חכמים צריכים להזדקק לעמי הארץ לפרנסתם, אינה מהווה סיבה שבגללה לא צריכים חלילה ללימוד של דיני איסור והיתר, טומאה וטהרה.

עתה ראיתי שגם המעתיק לאנג' פי' כן! ומה זה שייך לנדו"ד? (ובפרט שזה דין גם עתה). ולדעתי הפי' "מן (ע"י) ביאה אחת" (ובזה גם מתורצת קושית החדא"ג). – הרבי כותב אי אפשר ללמוד כך, שכן: איזו שייכות יש לכך לעניינינו

כאן? ובמיוחד שזה דין גם כיום (ולאו דוקא בזמן המשיח). אלא, לומד הרבי, שהכוונה היא "מביאה אחת" – מן ביאה אחת תלד ילד אחד ביום אחד, וילד שני ביום שני וכו'. והרבי מציין מהגמרא בנדה (כו, א) שמביאה אחת היתה לידה של שני ילדים כשבין לידה אחת לשניה עברו כמה וכמה ימים, כפי שהגמרא מביאה שם

מקרה של שלשה חדשים שעברו בין הלידה של ילד אחד ללידה של הילד השני, למרות ששתי הלידות היו מביאה אחת. במה שרבנו הזקן מוסיף שזה יהיה מן ביאה אחת (אומר הרבי) תוקטן או תתורץ התמיהה שהרי אין זה יכול להיות בכל יום, שכן אחרי לידה אחת באים הרי ימים רבים של איסור ביאה, הרי בין-כך אין שום לידה בכל הימים האלה שהם שבעה או ארבע עשרה פעמים יותר מאשר הימים שבהם ביאה מותרת, אך כשאומרים שזה יהיה מביאה אחת הרי מהביאה שהיתה בזמן ההיתר, היו לאחר מכן כמה וכמה לידות בכמה וכמה ימים, וכפי שאכן כך הדבר בתרנגולת (מה שהגמרא מביאה דוגמה מתרנגולת), שלמרות שאחרי שנתעברה אין התרנגולת מקבלת זכר (בהתאם לרש"י בבכורות ח, ב בדבור-המתחיל "והא" – אף-על-פי כן היא מולידה כמה וכמה ביצים בכמה וכמה ימים מן הביאה האחת של הזכר. וְאִין לְהָאָרֶץ בְּרַבֵּר הַפְּשׁוּט וּמְפָרְסֵם הַפְּכוּ בְּכָל הַשָּׁס וּמְדַרְשִׁים, – שבכל

31. סנהדרין נא, ב. 32. ראה עדיות פ"ח מ"ז ובמפרשים שם. 33. מנחות מה, א. 34. הבא להלן בחצ"ר ליתא בתניא שלפנינו, ונוסף כאן ע"פ הגהת הצ"צ, הובאה ב"לוח התיקון" בסוף ספר התניא. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חגיגה פ"ב מ"ב". 36. רמב"ם בהקדמת ספר היד.

~ יום שישי ז' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 286, אך באמת כשתדקדק... עד עמ' קמו, הכל אחד:

התורה והתפלה העולה לה' מנחם הנברר מהמאכל
ההוא, – שאכל, החיות שבמאכל היא מקליפת נוגה, והיא
עולה לה', וזהו פחל, – שאז מן ההכרח להזדקק לתורה
ותפילה כדי שהחיות שבאותו מאכל תעלה לה', אבל בשבת
שיש עליה לקליפת נגה
בעצמה עם החיצוניות
שככל העולמות, –

שהיא אז בעליה, שכן
שבת היא עליית
העולמות³⁷, לכן מצוה
לאכל כל תענוגים
בשבת – האכילה עצמה
בשבת היא מצוה, לא רק
מה שבכוח האכילה היא
הוא לומר ומתפלל,
ולתהרות פ' – אכילת
בשר ו' – בשתיית יין,
אף שפחל – כשהוא
מחפש לאכול בשר
ולשתות יין, נקרא "זולל"
וסובא, – ואילו בשבת,
כשהוא אוכל לשם עונג
שבת, זו מצוה. על כל
פנים, כל האמור הוא
בדבר של "היתר" שאינו
קשור בקליפה ויש בו
היכולת לעלות, וכפי
שמוסבר בפרק ז' שבחלק

הראשון של ספר ה"תניא". מה שאין כן בדבר אסור –
שאסור לאכול אותו, שאינו יכול לעלות – לקדושה, לא
בשבת ולא פחל גם בשבת ולומר בפת ההוא, –
כלומר, דבר איסור אינו יכול לעלות לקדושה, כי הוא אסור
וקשור לקליפה, אם לא שאכל לפקוח נפש – להצלת נפשו,
שהתירו רז"ל ונעשה היתר [גמור]³⁸. אבל תלמוד בתורה,
אף תלכות אסור והיתר טמאה ומהרה, – לא הדברים עצמם
שהם אסור וטמא מותר וטהור, אודותם דנות ההלכות, שהם "עץ
החיים טוב ורע", אלא הלכות התורה שלומדים אודות דברים
אלה, שהם המשניות וברייתות שבגמרא ופוסקים, –
הפוסקים הלכה למעשה, המבארים ומבשרים דבריהם –
דברי המשנה והברייתות, לתלכה למעשה, הן הן גופי

אך באמת, כשתדקדק בלשון רעיא מהימנא דלעיל, –
רכנו הזקן מסביר להלן, שמדקדק לשון הרעיא מהימנא
מובן, שלא הדינים ולימוד התורה של איסור והיתר וכו'
נקראים חלילה "עץ הדעת טוב ורע", אלא הדברים של איסור

והיתר המקבלים חיותם
מן ועלידי קליפת נוגה,
שהיא, קליפת נוגה, היא
"עץ הדעת טוב ורע",
מעורב בה טוב ורע, כפי
סיבירי להלן, לשון
הרעיא מהימנא הוא:
"ואילנא דטוב ורע,
דאיהו אסור והיתר
כו", – והעץ של טוב
ורע שהוא איסור והיתר
וכו', ולא אמר "תורת
אסור והיתר" – הלימוד
של עניני איסור והיתר,
או "תלכות אסור
והיתר", – שהן, הלימוד
או ההלכות של איסור
והיתר, הם חלילה "עץ
הדעת טוב ורע" – אלא
הרעיא מהימנא אומר
"איסור והיתר", רוצה
לומר דגוף דבר האסור
ודבר המתיר – עצם
הדבר אודותו מדובר

בדינים אלה, שדבר זה אסור ודבר זה מותר, הוא מאילנא
דטוב ורע, – מ"עץ הדעת טוב ורע", שהוא קליפת נגה, –
בה מעורב טוב ורע, כמו שכתוב בעץ חיים³⁷. וזהו לשון
"אסור", – מלשון קשור, שהקליפה שורה עליו ואינו יכול
לעלות למעלה – בקדושה, בדבר המתיר, – מלשון התרה,
דהינו – המלה "מותר" משמעותה שאינו קשור ואסור
בקליפה, – שלא יוכל לעלות למעלה, ויכול לעלות על ידי
האדם האוכלו – את הדבר המותר, בכונה לה', – שאוכל
דבר זה כדי שיהיה לו כוח לעבוד את ה', וגם בסתם –
כשהוא אוכל אותו סתם מבלי שתהיה לו, בשעת מעשה, כוונה
כדי לעבוד את ה', כל אדם העובד ה' שפכת האכילה
היא לומר ומתפלל לה', ונמצא שנעשה אותיות

37. שער מ"ט פרק ב'. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר לכהנ"ל מלשון אדנ"ע בעצמו (ת"א פ' ח"ש) ובביאור הצ"צ לשם (נדפס בת"א קה"ת בהוספה)". 39. ראה הוספה (הודפס בספר "שיעורים בספר התניא").

הברייתות והפוסקים שהן בחינת "מלכות דאצילות", הן באופן היחוד של "מלכות דאצילות", ולא שייך לומר חסודשולום עליהם הענין של "עץ הדעת טוב ורע". אלא, כפי שיסביר להלן, כך הדבר מצד עצם הענין של "מלכות דאצילות" כפי שהיא ב"אצילות", ומצד עצם הענין של הלכות התורה שהן בבחינת "מלכות דאצילות", אך כפי שזה בא לאחר מכן בהתלבשות, הרי שלא רק ההלכות של התורה באו בהתלבשות בעולמות, בהם יכול להיות עליהן העלם והסתה, כ"אם גם "מלכות דאצילות" כפי שהיא באה בהתלבשות – אלא גם היא נקראת "עץ הדעת טוב ורע", מצד ההתלבשות בקליפת "נוגה" הכלולה מטוב ורע, וזאת – כדי לברר בירורים (לברר את הטוב מן הרע).

עיקר תורה שבעל-פה, שהיא – תורה שבעל-פה היא ספירת מלכות דאצילות, כדאיתא – כמובא בזהר הקדוש במקומות אין מספר, ובריש 'תקונים': – בתחילת 'תיקוני זוהר'⁴⁰ כתוב: "מלכות – היא בחינת פה, ותורה שבעל-פה קרינן לה", – אנו קוראים לה, ובאצילות איהו – הוא, אור אין-סוף, ונרמזי – הכלים והמדות שלו (הנקראים "גרמיה"), חד פתון⁴¹, – הם דבר אחד בהם, דהינו שאור אין-סוף ברוך הוא מתניח באצילות בתכלית היחוד, שהוא ורצונו וחכמתו המלפשים בבורו שנקרא "מלכות" – הכל אחד: – דבר אחד, הרי ששם לא שייך לומר הענין של "עץ הדעת טוב ורע"; אלא זה תכלית היחוד של אלקות, כך ההלכות של תורה שבעל-פה מהמשניות,

~ שבת קודש ח' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמד, ומ"ש הארז"ל... עד עמ' 288, מסטרא דרע.

שהיא באה בהתלבשות ב"מלכות דיצירה", אך כפי שמשנה היא בעצם – היא ב"מלכות דאצילות", וכך גם במקרא ישנו הבדל בין כפי שהוא בעצם לבין כפי שהוא בא בהתלבשות, ובלשון רבנו הזקן: ומלכות דבריאה נקרא "אמה". – שלמעלה מ"שפחה", וידע, – ראייה שקיים הבדל בין כפי שזה בעצם לבין כפי שזה בא בהתלבשות, ממה שכתב הארז"ל דמקרא דהינו תורה שכתב הוא בעשיה, והרי מפרש בזהר ובכתבי הארז"ל מקומות אין מספר, שהיא – ספירת תפארת, שהוא "זעיר אנופין" –

מדות, דאצילות? – הרי שהוא גם למעלה מ"מלכות דאצילות", אם-כן, כיצד אנו אומרים שהוא ב"עשיה"? אלא – כשאומרים שמקרא הוא ב"עשיה", הכוונה היא שמתלבשת בעשיה. וכן הוא בהדיא – במפורש, בספר הכונות, שמקרא ומשנה ותלמוד וקבלה בלם באצילות, אלא

ומה שכתב הארז"ל ש"המשניות הן במלכות דיצירה, ואילו אנו אומרים כאן מהזוהר שהמשניות הן ב"מלכות דאצילות"? רוצה לומר לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה ב"מלכות דאצילות, – כפי ש"מלכות דאצילות" באה בהתלבשות ב"מלכות דיצירה" – שם הוא ענין המשניות שבעולם ה"יצירה", ומלכות דיצירה נקרא "שפחה" – המשמשת וטפלה לאלה המלוכשים בה, שזה לגבי מלכות דאצילות, – דבר זה מתרץ מה שרבנו הזקן הביא לעיל מהירושלמי, פרק ראשון של מסכת ברכות, שרבי שמעון בן יוחאי סובר, שגם לקריאת שמע לא מפסיקים אלא ממקרא ולא ממשנה שהיא למעלה ממקרא, והרי סתירה לכך ממה שרבי שמעון בן יוחאי עצמו אומר ב"רעיא מהימנא" שמשנה היא שפחה, ומקרא – מלכא? אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה שהוא אומר שמשנה היא שפחה – הרי זה כפי

אגרת הקדש

ומ"ש הארז"ל שהמשניות הן במלכות דיצירה ר"ל לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה בה מלכות דאצילות ומלכות דיצירה נקרא שפחה לגבי מלכות דאצילות ומלכות דבריאה נקרא אמה ותדע ממ"ש הארז"ל דמקרא דהיינו תושב"כ הוא בעשי' והרי מפורש בזהר ובכתבי הארז"ל מקומות אין מספר שהיא תפארת שהוא ז"א דאצילות אלא שמתלבשת בעשי' וכן הוא בהדיא בספר הכונות שמקרא ומשנה ותלמוד וקבלה כולם באצילות אלא שמקרא מתלבש

יוחאי סובר, שגם לקריאת שמע לא מפסיקים אלא ממקרא ולא ממשנה שהיא למעלה ממקרא, והרי סתירה לכך ממה שרבי שמעון בן יוחאי עצמו אומר ב"רעיא מהימנא" שמשנה היא שפחה, ומקרא – מלכא? אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה שהוא אומר שמשנה היא שפחה – הרי זה כפי

40. יז, א (בהקדמה – פתח אליהו). 41. ראה לעיל ריש ס"כ.

הארץ, ואף על-פי-כן היה עיקר התעסקותם בדיני איסור והיתר וכו'? יסביר רבנו הזקן, שהכוונה היא, שבזמן שליטת "עץ הדעת טוב ורע", בזמן הגלות, כשהשכינה משפיעה לחיצונים, שהם בקליפת "נוגה", ומהתמצית בלבד מתפרנסים תלמידי

חכמים, ואז עסקם של תלמידי חכמים הוא בדיני איסור והיתר, טומאה וטהרה, כדי לברר את הביורורים, לברר את המותר והטהור מהאסור והטמא, דבר שבא על ידי הפלפול והעיון בהלכות אלו. וכפי שיסביר להלן, זה גם מסיר את ההעלם וההסתור, שיהיה פסק הלכה ברור ובהיר. ובלשון רבנו הזקן: וְהוּא שְׁפָתוֹב מְהִימָא: – מפרשת נשא, כאמור לעיל, "וּבְזִמְנָא דְאִילָנָא דְמוֹבְדָרְעַ שְׁלֵטָא כּו' אֵינּוּ כּו'", – ובזמן

ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט כו', יש לתלמידי חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ נותנים להם, דְהֵינּוּ בְּזִמְנֵי גְלוֹת הַשְּׂכִינָה ש' – השכינה, מְשַׁפְּעַת לְחִיצוֹנִים שְׁהֵם בְּקַלְפַת נֹגַה, שְׁהָעֶרְב רַב' יוֹנְקִים מִשָּׁם, וּמְתַמְצִינָן נְזוּנֵי תְלַמְדֵי חַכְמִים בְּגְלוֹת, וְאִז – בזמן של גלות השכינה, עֵינֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם וְעֵינֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא לְבַרְר הַנִּיצוּצוֹת בְּנוֹדַע מְהִירֵי"ל, לְכֹן עֵינֵי תְלַמְדֵי הוּא בְּעֵינֵי וּפְלִפּוֹל הַלְכָה, בְּאִסּוֹר וְהִתֵּר מִמָּאָה וּמְהִירָה, לְבַרְר הַמְהִיר וְהַטְהוֹר מִהָאִסּוֹר וְהַטְמֵא, – שמבררים ומבהירים זאת על-ידי עיון ופלפול הַלְכָה בְּחֻמְהָ בִּינָה וְדַעַת, – בשלושת כוחות השכל המבהירים את ההלכה, בְּנוֹדַע דְ"אִירִיתָא מְחַכְמָה נְפֻקַת"⁴³, וּבְחֻמְהָ דִּיקָא אֲתַבְרִירו"⁴⁴, – כידוע, שהתורה באה מחכמה, ועל-ידי 'חכמה' דוקא מתבררים הניצוצות, וכשם שבירור ההלכה, שתהיה הלכה ברורה ובהירה, בא על ידי חכמה ושכל, כך גם בירור הניצוצות הוא על ידי ענין החכמה, וְהֵינּוּ – מה שאומרים שב"חכמה אתברירו", שבירור הניצוצות הוא על ידי חכמה, הכוונה לְחֻמְהָ עֲלֵאָה – עליונה,

שְׁמַקְרָא מִתְלַבֵּשׁ עַד עֲשִׂיהָ, – שכן, במקרא – תורה שבכתב – העיקר הוא ענין האותיות, ואותיות הן הרי ענין של "עשי", נכתבות בדיו על הקלף, וּמִשְׁנָה – מתלבשת, עַד הַיְצִירָה, – שכן, משנה היא הענין של הלכות – כשר ופסול וכו' – שבאות

מחמד וגבורה, הרי זו התלבשות ב"יצירה", שעולם היצירה הוא עולם המדות, "שית ספירין מקננין ביצירה", וְתְלַמְדוֹ – מתלבש, בְּבְרִיתָא. – שכן, "תלמוד" הוא טעמי ההלכות – הרי זו התלבשות ב"בריאה" שעולם ה"בריאה" הוא עולם ההשגה בו מאירה "בינה", "אימא עילאה מקננא בכורסיא" – בעולם הבריאה⁴².

להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק התורה באה בהתלבשות עד שמצד ההתלבשות שייך גם עליה לומר "עץ הדעת טוב ורע": וְהֵנָּה, בְּשִׁהֲמַלְכוּת דְאִילָנוֹת

מִתְלַבֵּשֶׁת בְּקַלְפַת נֹגַה, כְּדֵי לְבַרְר הַנִּיצוּצוֹת שְׁנִפְּלוּ בְּחֻמְהָ אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְגַם – לברר הַרְפָּח – 288 נִיצוּצֵי שְׁנִפְּלוּ בְּשִׁבְרֵית הַכְּלִים – בקבלה ובחסידות מוסבר בפרוטרוט ענין שבירת הכלים ונפילת הניצוצות מצד ענין השבירה, אִזּוּ גַם הַמְּלָכוֹת דְאִילָנוֹת נִקְרָא בְּשֵׁם "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע" לְגַבֵּי – ובהשוואה ל-"זעיר אַנְפִּין" דְאִילָנוֹת, שְׂאִינוּ יוֹרֵד שָׁם, וְ – "ז"א" נִקְרָא "עֵץ חַיִּים". וְהֵנָּה, הַתְּלַבְּשׁוֹת הַמְּלָכוֹת בְּקַלְפַת נֹגַה, הוּא סוֹד גְלוֹת הַשְּׂכִינָה – "אֲשֶׁר שְׁלַט הָאָדָם – של קליפה, בְּאָדָם – של קדושה, כּו'". – כמובא לעיל, באגרת הקודש סימן כ"ה מ"ספר הגלגולים" על שליטת הקליפה בזמן הגלות, שזה "לרע לו", להעלאת ניצוצי הקדושה מ'אדם בליעל' של קליפה. להלן, יתרן רבנו הזקן מה שהקשה על דברי ה"ע"א מהימנא" שבפרשת נשא, שבזמן ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט, מתפרנסים תלמידי חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ נותנים להם ואשר לכן הם מתעסקים בדיני איסור והיתר וכו', ועל כך שאל ממה שתלמידי חכמים, בזמן בית שני, היה להם שדות וקרמים משלהם כמו שהיה לעמי

42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה תניא ח"א פ"מ בהגה". 43. זח"ב פה, א. ועוד. 44. זח"ב רנד, ב.

בלימוד הגמרא, היתה ההלכה הפסוקה מוסתרת ולא ידועה, כִּי עַל־יְדֵיָהּ – על ידי התעמקותו בזה ובירורו את ההלכה, מַעֲלָה הִלְכָה זוּ מִתְקַלְפֹת שֶׁהָיוּ מַעֲלִימִים וּמְכַסִּים אוֹתָהּ, – את ההלכה, שֶׁלֹּא הָיְתָה יְדוּעָה כָּלֵל, אוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה מוֹכַנֶת הֵיטֵב בְּמַעֲמָה⁴⁶,

– לא הבינו היטב טעם ההלכה – ועל ידי עיונו ובירורו מבינים כעת את הטעם, שֶׁהַטַּעַם⁴⁷ הוּא סוּד הַסְפִירָה חֲכָמָה עֲלֵאָה, – חכמה עליונה, שֶׁנִּפְּלוּ מִמֶּנָּה נִיצוּצֵי בְּקַלְפֹת בְּשִׁבְרֵת הַכֹּלִים, וְהֵם – הניצוצות של חכמה – הטעם, שֶׁם בְּבַחֲנֵת גְּלוּת, שֶׁהַקְּלִפֹת שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם וּמַעֲלִימִים חֲכָמַת הַתּוֹרָה מַעֲלִינִים וְתַחֲתוֹנִים. – מהנבראים שבעולמות העליונים כמו נשמות ומלאכים, ומבני האדם כאן למטה. וְהוּא שְׂבִתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא, –

מפרשת נשא, כנזכר לעיל בתחילת האגרת, שֶׁתְּקוּשָׁא – המקשה להבנת ענין בתורה, הִיא מְסַמְרָא דְרַע. – מצד הרע, מקליפות שהן רע והן מסתירות על החכמה של התורה.

דְּאִצִּילוֹת, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּמַלְכוֹת דְּאִצִּילוֹת, סוּד תּוֹרָה שְׁבַע־לֶפֶת (בסוד "אבא יסד ברתא"), הַמְלַבֶּשֶׁת בְּמַלְכוֹת דִּיצִירָה, (וסוד) [סוד] הַמְשִׁנִּיֹת וּבְרִיתוֹת, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּקַלְפַת נְגָה – בדברים שהם אסור ומותר,

טמא וטהור, שְׁבַנְגַד עוֹלָם הַיְצִירָה, שֶׁשֵּׁם מִתְחִיל – ענין "עץ הדעת טוב ורע", בְּחִינַת הַדַּעַת [נֶסֶח אַחֵר: הַרַע] שְׁבַנְגָה – שבעולם ה"יצירה", קליפת "נוגה" היא מחצה על מחצה, מחצית טוב ומחצית רע, [נֶסֶח אַחֵר: וְהַבְּרִיתוֹת, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּקַלְפַת נְגָה שְׁבַנְגַד עוֹלָם הַעֲשִׂיָה, שֶׁשֵּׁם מִתְחִיל בְּחִינַת הַרַע שְׁבַנְגָה], – שבעולם ה"עשיה", קליפת "נוגה" היא רובה רע ומיעוטה טוב, בְּנוֹדַע – כידוע, מְהֵאֲרִיז'ל. וְהַמְשַׁבֵּל יְבִין עֵינָיו פֶּלֶא גְדוֹל מִזֶּה מְאֹד, מִה נַעֲשֶׂה בְּשָׂמִים מַמְעַל עַל־יְדֵי עֵינָיו וּבְרִיר הִלְכָה פְּסוּקָה מִן הַגְּמָרָא וּפּוֹסְקִים⁴⁵ רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, מִה שֶׁהָיָה בְּהַעֲלֵם דָּבָר קָדָם הָעֵינָיו הִלּוּ, – לפני שהתעמק

אגרת הקדש

עילאה דאצילות המלוּבֶשֶׁת במלכות דאצי' סוד תורה שבע"פ (בסוד אבא יסד ברתא) המלוּבֶשֶׁת במלכות דיצירה (וסוד) [סוד] המשניות וברייתות המלוּבֶשֶׁת בקליפת נוגה שכנגד עולם היצירה ששם מתחיל בחי' הדעת [נ"א הרע] שבנוגה [נ"א והברייתות המלוּבֶשֶׁת בק"ג שכנגד עולם העשיה ששם מתחיל בחי' הרע שבנוגה] כנודע מהארז"ל. והמשכיל יבין ענין פלא גדול מזה מאד מה נעשה בשמים ממעל ע"י עיון ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלו כי ע"י זה מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים ומכסים אותה שלא היתה ידועה כלל או שלא היתה מוכנת היטב בטעמה שהטעם הוא סוד הספי' חכמה עילאה שנפלו ממנה ניצוצי' בקליפות שולטים עליהם ומעלימי' חכמת התורה מעליונים ותחתונים. היא מסמרא דרע.

מאד, מה נעשה בשמים ממעל על־ידי עיון וברור הִלְכָה פְּסוּקָה מִן הַגְּמָרָא וּפּוֹסְקִים⁴⁵ רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, מִה שֶׁהָיָה בְּהַעֲלֵם דָּבָר קָדָם הָעֵינָיו הִלּוּ, – לפני שהתעמק

45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובכ"ז שייך בירור הטעם – כדלקמן". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שהייתה ידועה – בכמה הלכות בגמרא ובפרט בפוסקים". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור גדול הגלות (והגאולה), אף שההלכה עצמה ידועה – אינה בגלות".

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שני עמ' א

1 הנכסים לְפָנֶיהָ, במעמדה ובנוכחותה, וְהִיא שׁוֹתֶקֶת, שכיון שלא
2 מחתה וגם קיבלה הימנו קרקע כלשהי, שתיקתה כהודאה
3 שמוחלת היא את שיעבוד כתובתה מנכסים אלו.
4 רְבִי יוֹסִי בְּרַבִּי הֵינִיָא אָמַר, אין צריך להעמיד את המשנה אפילו
5 בכך, אלא אפשר להעמידה אפילו פְּאוּמָר לָהּ בעת שכתב לה את
6 הקרקע 'מְלִי קָרְקַע זוּ בְּתוֹקְתִיךָ' בלבד, שכיון שלא ערערה על
7 מה שחילק לבניו, ודאי מחלה על שיעבודה משאר הנכסים,

1 של האשה, כגון שנתנה לו את סודרה שבו יעשה הקנין להקנות
2 להם את הנכסים, שכיון שאנו רואים שהיא משתדלת בטובתם
3 ומסייעת לו בהקנאה להם, הרי שבצירוף זאת שגם כתב לה קרקע
4 כלשהי ולא ערערה על כך, יש לומר שמוחלת היא על שיעבוד
5 כתובתה מנכסים אלו.
6 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, אין צריך לומר שהיא עצמה היתה שותפה
7 בהקנאה, אלא אפשר להעמיד את המשנה אפילו בְּתוֹקְתָךְ את

לוח היום יום ...

ה'תש"ד	ב חשון	יום ראשון	יום ראשון
		<p>שיעורים. חומש: לך לך, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: ואחר . . . קמא טובא.</p>	
		<p>משיחת אאמו"ר מוצש"ק לך לך תרנ"א: אין די ערשטע יאהרען פון זיינע נשיאות האָט דער אלטער רבי געזאָגט ברבים "מען בעדארף לעבן מיט דער צייט". דורך זיין ברודער מהרי"ל האָבען זקני החסידים אויסגעפונען, אז דער רבי מיינט אז מ'דארף לעבען מיט דער פרשת השבוע און פרשת היום פון דער סדרה פון דער וואָך. ניט נאָר לערנען די פרשת השבוע יעדען טאָג, נאָר לעבען מיט איר.</p>	

תרגום

משיחת אַדני אַבי מורי וְרבי [הרש"ב] מוצאי שבת קדש לך לך תרנ"א: בשנות נשיאותו הראשונות אמר רבנו הַזקן בְּרבים "יש לחיות עם הזמן". באמצעות אחיו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] בָּרוּו זקני החסידים, שפונת הרבי היא שיש 'לחיות' עם פרשת השבוע ופרשת היום מפרשת השבוע. לא רק ללמד את פרשת השבוע כל יום, אלא 'לחיות' עמה.

ה'תש"ד	ג חשון	יום שני	יום שני
		<p>שיעורים. חומש: לך לך, שני עם פירש"י. תהלים: יה-כב. תניא: וכמדומה . . . קמב אמרי פי.</p>	
		<p>(המשך שיחת הנ"ל): בראשית איז א פרייליכע סדרה, אפילו דער סוף איז ניט גאָר אזוי געשמאק. נח איז דער מבול, אָבער א פרייליכער סוף וואָך – געבאָרען געוואָרען אברהם אבינו. די אמת פרייליכע וואָך איז פרשת לך לך, אלע טעג פון דער וואָך לעבט מען מיט אברהם אבינו, דער ערשטער וועלכער האָט זיך מוסר נפש געווען אויף מפרסם זיין ג-טליכקייט אויף דער וועלט, און זיין מסירת נפש האָט אברהם אבינו איבערגעגעבען בירושה צו אלע אידען.</p>	

תרגום

(המשך שיחה הנ"ל): בראשית היא פרשה שמחה, למרות שהסוף אינו כל כך נעים; נח הוא המבול, אך סוף שבוע שמח – אברהם אבינו נולד; השבוע השמח באמת הוא פרשת לך לך. כל ימות השבוע 'חיים' עם אברהם אבינו, הראשון שמוסר נפשו על פרסום אלקות בעולם. ואת מסירות הנפש שלו הוריש אברהם אבינו בירושה לכל היהודים.

ה'תש"ד	ד חשון	יום שלישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: לך לך, שלישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: כו. בר"מ . . . 284 ע"כ בר"מ.	
		למוֹד התוֹרָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם נוֹגַע בְּנִפְשׁוֹת מִמֶּשׁ. לֹא לְבַד בְּנִפְשׁ הַלּוֹמֵד, כִּי־אִם גַּם בְּנִפְשׁוֹת בְּנֵי בֵיתוֹ, שְׂאֵז אֲוִיר הַבַּיִת הוּא אֲוִיר תּוֹרָה וְיִרְאֵת שָׁמַיִם.	

ה'תש"ד	ה חשון	יום רביעי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: לך לך, רביעי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: והנה המובן . . . קמג בלבד.	
		יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְכוֹכְבֵים הַמִּתְנוֹצְצִים בְּשָׁמַי רִקִיעַ, אֲשֶׁר לְאוֹרָם לֹא יִתְעָה גַם הַהוֹלֵךְ בְּמַחְשְׁבֵי הַלִּילָה. כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין אִישׁ וּבֵין אִשָּׁה, יֵשׁ בּוֹ דֵי כַח מוֹסְרֵי וְרוֹחֲנֵי, לְהַשְׁפִיעַ לְהַעֲמִיד גַּם אֶת מַכִּירָיו וּמַיְדְעָיו בְּקֶרֶן אוֹרָה.	

ה'תש"ד	ו חשון	יום חמישי	יום חמישי
		שיעורים. חומש: לך לך, חמישי עם פירש"י. תהלים: לה"לח. תניא: ועוד יש . . . 286 בהסתר כו'.	
		כשרצה רבינו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה. וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: אבער ניט מיט פויערשע יאהרען, וואָס עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו, מען זעהט ניט קיין ג-טליכקייט און מען הערט ניט קיין ג-טליכקייט.	
		תרגום	
		כְּשֶׁרָצָה רִבְנּוּ הַזֶּקֶן לְבָרֵךְ אֶת ר' יְקוֹתִיאֵל לִיעֶפְלֶעֶר בְּעִשְׂרוֹת, אָמַר שְׂאִינוּ חֲפִץ בְּזֶה, שְׁלֹא תִטְרִידוּ הָעֵשִׂירוֹת מִלְּמוּד הַחֲסִידוֹת וְהַתְּעַסְקוֹת בְּעִבּוּדָה. וְכִשְׁרָצָה לְבָרְכוּ בְּאִרְיֹכוֹת יָמִים אָמַר: אֶבְעֵר נִיט מִיט פּוֹיעֵרשֶׁע יֵאָהֲרֵעֵן, וּוְאָס עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ אֲזִנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ, מִעַן זֶעֱהָט נִיט קִיִּין ג-טְלִיכְקִיִּיט אֹון מִעַן הָעֵרֶט נִיט קִיִּין ג-טְלִיכְקִיִּיט.	

ה'תש"ד	ז חשון	יום שישי	יום שישי
		שיעורים. חומש: לך לך, ששי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: אך . . . קמד הכל אחד.	
		הַסֵּדֵר לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה הוּא: הַסֵּרֵת עֲרַלֵת הַגּוֹף, הַלְשׁוֹן, הַלֵּב – מַעֲשֵׂה דַבּוּר מִחֻשְׁבָּה, אֲבָרְהֶם אָבִינוּ שֶׁהִיָּה קֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה הָרִי בְּתַחֲלָה הַפִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ – מִחֻשְׁבָּה, אַחַר כֵּן פָּרְסֵם אֱלֻקוֹתוֹ, – דַּבּוּר, וְאַחַר כֵּן מִילָה – מַעֲשֵׂה.	

שיעורים. חומש: לך לך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מד"ח.
תניא: ומ"ש . . . 288 מסטרא דרע.

מִצְוָה לְשׁוֹן צוֹתָא וְחִבּוּר, וְהַעֲוֵשָׁה מִצְוָה מִתְחַבֵּר עִם הָעֲצָמוֹת בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא
הַמִּצְוָה אֶת הַצְּווי הַהוּא. וְזֶהוּ שֶׁכָּר מִצְוָה מִצְוָה, דְּזֶה מֵה שֶׁנִּתְחַבֵּר עִם עֲצָמוֹת
אֹר-אֵין-סוֹף מִצְוָה הַצְּווי, זֶהוּ שֶׁכָּרו. וְיִוָּבֵן בְּמִשְׁלַל גְּשָׁמִי: אִישׁ פְּשׁוּט בְּיֹתֵר יֵשׁ
לוֹ בְּטוֹל פְּנִימִי אֶל הַחֲכָמָה וּמַעֲלַת חֶכֶם, בְּבִטּוֹל דְּהַעֲדָר תְּפִיסַת מְקוֹם לְגַמְרִי. וְכֵן
גַּם בְּהַרְגֵּשׁ הַחֶכֶם הָרִי אִישׁ הַפְּשׁוּט אֵינוֹ נִכְנָס אֶצְלוֹ בְּגֵדֵר אָנוּשִׁי כָּלֵל – וְאֵין
זֶה דְּמַבְטְלוֹ וְדוּחָה אוֹתוֹ, חֵס וְשְׁלוֹם, דְּזֶהוּ מִדָּה רְעָה – וְנִחְשָׁב בְּעֵינָיו שְׂאֵין לוֹ
קָשֶׁר שֶׁל יַחַס עִמּוֹ כָּלֵל. וְהִיָּה כְּאֲשֶׁר הַחֶכֶם יִצְוֶה לְאִישׁ הַפְּשׁוּט לַעֲשׂוֹת אֵיזָה דְּבָר
בְּשִׁבְלֵו, הִנֵּה בְּצוּוִי זֶה נוֹלָד מִצִּיאֹתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַפְּשׁוּט, הֵן לַעֲצָמוֹ שְׁמַרְגִּישׁ
מִצִּיאֹתוֹ אֲשֶׁר הוּא יְכוּל לְקַיֵּם מִצְוֹת הַחֶכֶם וְלוֹ צוּה הַחֶכֶם לַעֲשׂוֹת דְּבָר, וְהֵן
בְּעֵינֵי הַחֶכֶם נִחְשָׁב לְמִצִּיאֹת אֲשֶׁר אֵלָיו יְדַבֵּר וַיִּצְוֶה, וְלִבְד זֹאת הָרִי צוּוִי זֶה
מֵאַחַד הַחֶכֶם הָרִם וְנַעֲלָה עִם הָאִישׁ הַפְּשׁוּט בְּיֹתֵר. וְהַנְּמָשֵׁל מוּבָן.
וּמוּבָן גַּם כֵּן אֲשֶׁר בֵּיחַס לְהַנְּ"ל, אֵין הַבְּדֵל כָּלֵל בְּמֵה יְהִיָּה הַצְּווי, אִם דְּבָר
גְּדוֹל וְנַעֲלָה אוֹ קָטָן וּפְשׁוּט.

אגרות קודש

ב"ה, ג' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מז"ך תשרי, ויהי רצון אשר השי"ת ברחמיו המרובים יברך שנה
זו אשר יקויימו כל הברכות אשר ברכו בני ישראל איש לרעהו במילואן מנפש ועד בשר.

במ"ש הטעמים אשר משך ידו מהצעה זו, ואשר הענין השני מוזנח וכו', כמדומה כבר
כתבתי פעמים במכתבי אשר ידוע פסק תוה"ק שאפילו במקום אונס גמור, הרי כמאן דעביד לא
אמרינן, ומה יועילו כל הטעמים והנמוקים שהרי צ"ל העביד בפועל, ובפרט ששכל האדם אפילו
של צדיק גמור שאינו שייך לכל פני חשוד הוא שנכנע לרצון, שלכן שוחדו דאהבת עצמו - יסלף
דברי צדיקים אפילו, והרי ידועה הבחינה (הועתק בהיום יום כ"ג סיון) שבאם ההתבוננות מונעת
מפעולה טובה (ופעולה בנדון דידי' ה"ז טוב האמיתי, טוב לשמים וטוב לבריות כי לשבת יצרה),
לא מחטוב האמיתי באה...

ויהי רצון שתהי' שנת הצלחה אצלו בעניינים הכללים ובענייני הפרטים ובענין המיוחד
והעיקרי המשרה שלוה ושלמות, וכמארז"ל בזה לשידוך טוב בגשמיות וברוחניות גם יחד.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ב' מרחשון ~

'אין מחזיקין טומאה ממקום למקום'

טמא", היינו רק הזיתים שבמעטן טמאים, אבל אלו שבגג טהורים.

והקשה ה'כסף משנה':

במשנה (טהרות פ"ט ה"ט) הובאה הלכה זו כדעת רבי, והרי כלל הוא שאם בברייתא נחלקו תנאים וסתם משנה היא כאחת הדעות, ההלכה כסתם משנה (יבמות מב, ב), ואיך פסק הרמב"ם כחכמים, לא כדעת המשנה?

ומיישב ה'תוספות יום טוב' (טהרות שם ד"ה נמצא):

בדין המשנה "נמצא במעטן – הגג טמא", יש לתמוה מדוע הוא שונה מהדין הקודם, כשנמצא השרץ בזיתים שבגג, שהזיתים שנשארו במעטן טהורים כי תולים שהשרץ נפל למעטן רק לאחר שהעלו את הזיתים לגג, הרי גם כאן כשנמצא במעטן יש לומר שהשרץ נפל למעטן לאחר שהעלו את הזיתים לגג ומה שבגג טהור?

ובגלל תמיהה זו פסק הרמב"ם כחכמים ולא כרבי, למרות הכלל שהלכה כסתם משנה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יז, הלכה ד: הָיָה קִוְּצָה זֵיתִים מִן הַמַּעֲטָן, וַיַּעֲלֶה אוֹתָן לַגַּג, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּגַג – זֵיתִים שֶׁבַּמַּעֲטָן טָהוּרִין; נִמְצָא בַּמַּעֲטָן, הַמַּעֲטָן טָמֵא.

המלקט זיתים מן המעטן (כלי שצוברים בו את הזיתים) והעלה אותם לגג (כדי לייבשם), ונמצא שרץ בזיתים שבגג – הזיתים שנשארו במעטן טהורים, ואין אומרים שהשרץ היה במעטן והובא לגג עם הזיתים, כי "אין מחזיקין טומאה ממקום למקום" (ואין זה דומה לקופה שנשתמש בה טהרות (שבהלכה ב) בה מחזיקין טומאה ממקום למקום, כי שם הטומאה נמצאת באותו כלי שהיה במקום אחר – ראה משנה אחרונה (טהרות פ"ט ה"ט ד"ה נמצא).

ואם נמצא שרץ במעטן לאחר שהעלה את הזיתים לגג, לדעת רבי (תוספתא טהרות פ"א ה"א) זיתים שעל הגג טמאים כי מסתבר שהשרץ היה במעטן לפני שהעלו את הזיתים לגג ונטמאו, ולדעת חכמים הזיתים שעל הגג טהורים, כי תולים שהשרץ נפל למעטן אחרי שהעלו את הזיתים לגג. הרמב"ם פסק כחכמים, ולכן כתב "נמצא במעטן – המעטן

~ יום שני ג' מרחשון ~

שני סוגי רשות הרבים

מהפתח שממנו נכנסו. הרי שאף מקום המיועד לרבים שיש בו רק פתח אחד נחשב רשות הרבים! והביאור הוא כי ישנם שני סוגי רשות הרבים לגבי טומאה:

א. מקום ציבורי המיועד מלכתחילה לשימוש הרבים ואינו בבעלות פרטית כלל, הנחשב בעצמותו רשות הרבים ולכן ספק טומאה המתעורר בו טהור אף כאשר אין הרבים מצויים בו בפועל, כגון בשעות הלילה וכדומה.

ב. מקום בבעלות פרטית שיש בו זכות שימוש לרבים הנחשב רשות הרבים רק בזמן שמשמש את הרבים בפועל, כדברי הרמב"ם בהלכה ה לגבי גינה (שהיא מקום פרטי שלעיתים משמש את הרבים): "בזמן שהיא משתמרת (ואין הרבים נכנסים אליה) – רשות היחיד, ובזמן שאינה משתמרת – רשות הרבים".

והנאמר בהלכה זו שדין רשות הרבים תלוי בהימצאותם של פתחים משני הכיוונים הוא רק בסוג השני של רשות

הלכות שאר אבות הטומאות פרק כ, הלכה ז: פָּרָם שְׁלֹפְנֵי הַבּוֹצְרִים, רְשׁוּת הַיְחִיד; וְשֵׁלֶאֶחֶר הַבּוֹצְרִים, רְשׁוּת הַרְבִּים לְמִמָּאָה. אִימְתִי? בְּזִמְן שֶׁהַרְבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זוּ וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שְׁפָנְגָרָה.

ביאור הרבירים: שטח הכרם שעדיין לא נבצר נחשב כרשות היחיד כי אין הרבים הולכים בו כדי שלא ייחשדו בגניבת ענבים, אך השטח שכבר נבצר משמש להילוך הרבים ונחשב כרשות הרבים. וזאת בתנאי שהוא פתוח משני צדדיו והרבים יכולים להיכנס מצד אחד ולצאת מעברו השני, אך אם יש בו רק פתח אחד המשמש לכניסה ויציאה, אינו נחשב רשות הרבים.

מאידך, לעיל (ה"ג) מנה הרמב"ם בין המקומות שדינם כרשות הרבים את "השבילין המפולשין לשיחין ולבורות", היינו רחוב שבסופו בור החוסם את היציאה ורבים נכנסים מצידי הפתוח כדי לשאוב מים מן הבור וחוזרים ויוצאים

הרבים שאינה קנויה לרבים אלא עומדת לשימושם בפועל, והוא רשות הרבים בעצמותו, אין צורך שיהיה פתוח משני אכל רחוב שרבים הולכים בו לשאוב מים מהבור, מאחר צדדיו.

(דעת יוסף טהרות נד)

~ יום שלישי ד' מרחשון ~

מומתי נפסל המאכל?

אבל הראב"ד מקשה על פירוש זה: הרי בהמשך המשנה שם נאמר "וכל שאינו מיוחד למאכל אדם – טהור עד שייחדנו לאדם"; ובוודאי שבאומרה 'טהור' אין כוונת המשנה שהוא 'טהור' בפועל, אלא שאינו מקבל טומאה. ולפי זה: "מה 'טהור' שאינו מקבל טומאה – אף 'טמא' שמקבל טומאה", וגם בתחילת המשנה "כל המיוחד למאכל אדם טמא עד שיפסל מאוכל כלב", הכוונה היא שהמאכל מקבל טומאה עד שיפסל מאכילת כלב.

וה'צמח צדק' (חי' על הש"ס טהרות שם) מביא ראייה לשיטת הראב"ד מדברי הגמרא (פסחים מה, ב) "הפת שעטיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה" – היינו "שמקבלת טומאה עתה", הרי "מבואר להדיא כדברי הראב"ד" שגם מאכל שנפסל לאדם, כל עוד לא נפסל לאכילת כלב – מקבל טומאה.

הלכות טומאת אוכלין פרק ב, הלכה יד: **כָּל אֹכֵל שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח, עַד שְׁאִינוֹ רְאוּי לְמֵאֵל אָדָם – אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה.**

לשיטת הרמב"ם, אוכל שנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה. אבל לדעת הראב"ד גם אוכל שנפסל מאכילת אדם עדיין יכול לקבל טומאה, ורק אם נפסל מאכילת כלב – אינו מקבל טומאה.

והנה, שנינו במשנה (טהרות פ"ח מ"ו): "כלל אמרו בטהרות, כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאוכל הכלב". ואכן, הרמב"ם מפרש (פיה"מ שם) שהמשנה מדברת באוכל אשר נבר נטמא בהיותו ראוי למאכל אדם, ואח"כ נפסד ונסרח, ובמקרה זה 'הרי הוא נותר בטומאתו עד שיפסל מלאכול הכלב' (וכן פסק לקמן ה"ח). ולפי זה כוונת המשנה "כל המיוחד לאוכל אדם טמא" היינו שהוא טמא בפועל כי רק אז הוא בטומאתו עד שיפסל לכלב.

~ יום רביעי ה' מרחשון ~

מדידת שיעורי תורה – כיצד?

יוצא דבר תמוה: האוכל בפסח חטים מחומצות יהא חייב כרת רק אם יאכל כזית, ואילו אם יטחן פחות מכזית מחטים אלו כאשר בקמח יש כזית, וחברו יאכל את הקמח – יהא הוא חייב כרת, "וזה אינו מסתבר כלל, דזה יאכל חטים פחות מכזית ויהיה פטור, ואחר יקח חטים כמו אלו פחות מכזית ויטחון ויהיה כזית, יהא חייב...".

אך הרמב"ם כאן כתב "כזית חלב ודם ונותר ופגול שהניחן בחמה ונתמעטו, אין חייבין עליהן כרת. הניחן בגשמים ונתפחו, חזרו לכמות שהיו". ונראה מדבריו שהשיעור נקבע כפי מצבו הראשוני של החומר האסור, ואם שיעורו התמעט פטור, אלא אם כן יחזור למצבו הראשון. ולכן "בכל השיעורים כגון חמץ וחדש וכדומה – אינו חייב באוכל כזית קמח [כי אין כאן כזית לפי מצבו הקודם], רק אם אכל כל כך – שיהיה בזיטוים כזית [ולא די בכזית קמח]".

(מנחת חינוך, מוסף השבת, טווח, ס"ג ה)

הלכות טומאת אוכלין פרק ד, הלכה ו: **כְּזֵית חֵלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל שֶׁהֵנִיחַן בַּחֲמָה, וְנִתְמַעְטוּ – אֵין חַיְבִין עֲלֵיהֶן כִּרְת. הֵנִיחַן בְּגִשְׁמַיִם, וְנִתְפָּחוּ – חֲזָרוּ לְכִמּוֹת שֶׁהָיוּ, בֵּין לְטֻמְאָה חַמּוּרָה, בֵּין לְטֻמְאָה קְלָה, בֵּין לְאִסוּר.**

ה'מנחת חינוך' מעלה את השאלה הבאה: "אני נבוך לענין כל שיעורי תורה לאכילה הן ב'כזית' והן ב'ככותבת', ועוד שיעורים לענין טומאה ולענין שבת", האם השיעורים לאיסורים או למצוות, כמו למשל שיעור כזית להפרשת חלה נמדדים לפי חומר הגלם (חטים), שהכמות המופרשת צריכה להיות בשיעור 'כזית' מחיטים, או שהכוונה לכזית מהמוצר המוגמר? שאלה זו קיימת גם בדברים נוספים שכרוכים בשינויים שנגרמים כתוצאה מעיבוד החומר הראשוני. למשל, כתוצאה מטחינת החיטים – גדלה הכמות הסופית, ומכזית חיטים ניתן לייצר כזית ורבע קמח.

והנה, לדעת הרשב"א השיעור נמדד לפי הקמח, ולפי זה

~ יום חמישי ו' מרחשון ~

שמן שקרש – דינו כמשקה?

לעיל (פ"א ה"ט) "השמן שקרש אינו אוכל ולא משקה" ואין בו טומאת אוכלין או משקין, ואף אם "חשב עליו כשהוא קרוש בין לאוכלין בין למשקין – בטלה דעתו"!

ולכן ביאר: לדעת הרמב"ם, שמן או דבש שקרשו דינם כמשקה רק לאחר שחזרו ונימוחו, אבל בעת קרישתם אין דינם כמשקה (וחזרו בו הרמב"ם מדבריו בפירוש המשנה) וזהו שכתב (לעיל בפ"א) "השמן שקרש אינו אוכל ולא משקה", היינו שבעת שהוא קרוש אין בו טומאה.

וה'ברכת הזבח' (מנחות לא, א) מבאר:

השמן שקיבל טומאתו בעודו לח נשאר בטומאתו לעולם, גם אם נקרש אחר כך. ואלו הם דברי הרמב"ם בפירוש המשנה "שאם נטמא ואח"כ נקפה" דינו כראשון לטומאה "אפילו בעת הקפותו", וגם כאן כתב שהשמן או הדבש "נטמאו ואחר כך קרשו" ולכן "הן ראשון לטומאה לעולם", וההקפאה אינה מבטלת את טומאתו. ואילו הרמב"ם לעיל (כפ"א) מדבר בשמן כשהוא קרוש, ואז "אינו אוכל ולא משקה".

הלכות טומאת אוכלין פרק ט, הלכה א: השמן או הדבש שנממאו, ואחר כך קרשו, ואחר כך נמוחו – הרי הן ראשון לטומאה לעולם; מפני שהן כמשקין, ואף על פי שקפאו אחר שנממאו.

השמן או הדבש שנטמאו דינם כמשקה שנטמא הנעשה 'ראשון לטומאה' (אף אם נגע בראשון לטומאה או בישני. ה' שאר אבה"ט פ"ז ה"ה). וגם אם קרשו אחר כך, נשארים בטומאתם.

וכתב ה'סוף משנה': לדעת הרמב"ם (בפירוש המשנה, טהרות פ"ג מ"ב) הלכה זו היא אף כשהשמן או הדבש במצב של התקרשות "לפי שהקפאתו אינה הקפאה... ומשקה ייחשב ואפילו בעת ההקפאה". והוסיף כי אף שמשלשון הרמב"ם כאן משמע שהשמן והדבש שקרשו "הם כמשקה בעת שנימוחו דוקא, לא בעת הקפאתם", אפשר לפרש כי כוונתו שגם בעת הקפאתם ייחשבו כמשקה, כמו שכתב בפירוש המשנה.

והקשה ה'חזון נחום' (טהרות שם):

אם לדעת הרמב"ם השמן דינו כמשקה אף בעת התקרשותו והוא 'ראשון לטומאה', הרי זו סתירה לדבריו

~ יום שישי ז' מרחשון ~

מתי נדרש רצון בעלים להכשר אוכלין?

של עושה המלאכה. וכך יש לומר בדעת הרמב"ם לענין הכשר אוכלין: אם נתינת המים נעשית מאליה, ההכשר נעשה רק ברצון הבעלים, אבל אם נתן אחד את המים בידו אין צורך ברצון בעלים, ורצון הנותן מועיל להכשיר את האוכל, ולכן המים יכולים להכשיר אתרוג של מעשר שני לטומאה ברצון נוטל האתרוג.

ועדיין יש להקשות: כתב הרמב"ם (לעיל פ"א הכ"ה) "הערלה וכלאי הכרם... אע"פ שכל אלו אסורין בהנאה – כולן מתטמאות טומאת אוכלין", ולדעת הרשב"א (נדרים פה, א) איסורי הנאה הם כהפקר שאינם של הבעלים. ואם כן, איך שייך טומאת אוכלין בערלה וכלאי הכרם, והרי אין כאן רצון בעלים להכשירם?

ויש לבאר (מלבד הביאור הנ"ל שמועיל רצון הנותן בידיים גם כשאין רצון בעלים) על פי דברי 'נתיבות המשפט' (פי' רעה סק"א) שאמנם איסורי הנאה הם כהפקר וכל הרוצה רשאי לקחתם, אך כל זמן שלא לקחו אחרים הרי הם של הבעלים. ואם כן, רצון הבעלים מועיל להכשיר את האוכלים.

הלכות טומאת אוכלין פרק יב, הלכה א: כל דברי הכשר אוכלין, דברי קבלה הן. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: "וכי יתן מים על זרע", אחר המים ואחר שאר שבעה משקין. והוא שיעתן עליהן ברצון בעלים.

לדעת הרמב"ם, אם הנותן את המשקה אינו בעל האוכלים אינו מכשיר את האוכל לקבל טומאה, כי לא מסתבר שרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם (כסף משנה).

והקשו אחרונים (אבי הנחל, דרוש לא. כתר המלך. ועוד):

מבואר בגמרא (סוכה לה, ב) שאין ליטול אתרוג של מעשר שני מפני שמכשירו לקבל טומאה (בגניעת מים באתרוג, ואסור לגרום טומאה למעשר שני) וכן פסק הרמב"ם (הל' לולב פ"ח ה"ב). וצריך להבין: הרי לדעתו (הל' מעשר שני פ"ג ה"ז) מעשר שני ממון גבוה ואין לו בעלות ממונית, ואם כן אין כאן רצון בעלים להכשרתו!

וביארנו על פי דברי התוספות (בבא קמא צח, א ד"ה הא קמ"ל) שאדם אוסר דבר של חברו (כגון העושה מלאכה בפרה אדומה של חברו ופוסלה) רק אם נעשה ברצון הבעלים, אך זהו רק במלאכה הנעשית מאליה, אבל בעשיית מלאכה בידיים מועיל רצונו

~ שבת קודש ח' מרחשון ~

ה'רצון' הנדרש למים המכשירים לקבל טומאה

הר"ש, רא"ש ורע"ב (שם); ב. ברמב"ם כאן (כמובא בשאר מפרשי המשנה (שם): – "דחהו חבירו לשברו", היינו שנתכוון להזיקו (משנ"א (שם). ג. גירסת "ר"י מסימפונט ז"ל" – "שדחהו שוכרו", היינו שהטובל שכר בהמה מחברו, וכשהגיע לנהר השני דחה המשכיר את השוכר למים (הובא בפי' הר"ש שם).

וכתב ה'משנה אחרונה' שכאשר דחהו חברו בכוונה מתוך כעס, המים נחשבים תלושים ברצון מפני "שנתכוון להפילו לנהר בכעסו". ואפילו לשיטה שנתנית המים צריכה להיות ב'רצון בעלים' דווקא ולא מועיל רצון אחרים (כדעת הרמב"ם לעיל רפ"ח), הרי זה דווקא בנתינת המים, כי "יותן דומיא דיתן, גבי נתינת מים על הזרע כתיב", אבל לגבי התלישה ברצון די ברצון כלשהו.

וגם לפי גירסת הרמב"ם "דחהו לשברו" ונמצא שיש כאן רצון להפילו בכוונה, מפרש שאין זו כוונה להפילו למים אלא שנתכוון "לשבר אבר ממנו.. להפילו לארץ או לאבן, ונפל למים שלא בכוונתו", אבל אם הפילו למים בכוונה הרי זו תלישה לרצון.

הלכות טומאת אוכלין פרק יג, הלכה ו: **מִי שֶׁמָּבֵל בְּנֶהָר, וְהָיָה לְפָנָיו נָהָר אַחַר וְעָבַר בּוֹ – בְּמַלּוֹ הַשְּׁנַיִם אֶת הָרְאשׁוֹנִים, וְתָרִי הַמַּיִם שֶׁעָלְיוֹ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן. וְכֵן אִם דָּחָיו חֶבְרוֹ לְשִׁבְרוֹ אוֹ לְשִׁבְרֵי בְּהֵמָתוֹ, בְּמַלּוֹ הַמַּיִם הָרְאשׁוֹנִים.**

נתינת המשקים על האוכלים כדי להכשירן לקבל טומאה צריכה להיות 'ברצון' (לעיל פ"ב ה"א), וגם המשקים המכשירים לקבל טומאה צריכים להיות 'תלושין מן הקרקע' (לעיל פ"ב ה"ח) 'ברצון'. וזה ההבדל בין המים הראשונים לשניים – המים הראשונים היו בטבילה ונתלשו "ברצונו ובכוונתו" (פי"מ לרמב"ם – מכשירין רפ"ח), ואילו המים השניים בהם עבר בעל כורחו "אינן תלושין ברצון" ומבטלים את הראשונים. וכן כאשר דחהו חברו והפילו למים השניים שלא ברצונו, הרי הם מבטלים את הראשונים.

והנה, בדין 'דחהו חברו' ונפל למים שלא בכוונה, מצינו שלש גירסאות:

א. במשנה (מכשירין שם) הגירסא היא "דחהו חבירו לשכרו" – "שהיה חברו שיכור ודחהו לשכרו והפילו בנהר" (פירוש

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשס"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר שמואל שי

שלום וברכה!

נהניתי להודע מהרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יוחנן שי, גבאי דבית הכנסת ליובאוויטש בליובאוויטש מאשר עבר לפני התיבה בימי רצון ימים הנוראים דשנה זו, וכבר ידוע מרז"ל כבד את ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרוך (רש"י משלי ג' ט') ובזהר ח"ב צ"ג ע"א מהונך, מחינך וחודה דנגונא, ויה"ר שהתפללות בתוך תפלות שאר ישראל יפעלו על כל השנה כולה הן בגשמיות והן ברוחניות.

כן נהניתי ממה שקיים כתוב הנ"ל כפשוטו מהונך ממונך ומסר הסכום לקופת צדקה אשר ע"פ הוראתי נמסר ללשכת חשאיין אחת המעלות הכי נעלות בצדקה, והשי"ת יברכו ואת זוגתו שיחיו בהמצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ב' מרחשון ~

הַלְבוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמְאוֹת¹

פָּרַק חֲמֹשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. ספק דברי סופרים ביצד? ספק אכל אכלין טמאין ושתה משקין טמאין? ספק שלא אכל ושתה, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטְהוֹרוֹת אלו ספק לא נגע - הרי טְהוֹרוֹת אלו טְהוֹרוֹת. וכן האוכל ספק אכלין טמאים והשותה משקין שהן טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה תלויה³ - טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי טמאות שהן מדברי סופרים⁵ - ספקן טהור. אכל אב [הטמאה] שהוא מדברי סופרים - ספקו טמא; אלא אם פן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מצען, כמו שבארנו.

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה היא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". (5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. ספק החלין היא טהרת אוכלי חליהן בטְהוֹרָה, והן הנקראים פרושים. ביצד? אוכלי חליהן בטְהוֹרָה שנוולד להן ספק טמאה בטְהוֹרָתֵיהֶן - הרי אלו טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא טמאה ודאית.

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. ספק הקרבנות ביצד? מחסר פפורים שיש עליו ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות או ספק חמש לדות⁷ - מביאה קרבן אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי פפורה.

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת זובה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ - ספקו טהור, כמו שבארנו בפָּרַק שְׂשֵׁי מֵהֶלְכוֹת נִגְעִים⁹.

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. ספק עומד ועובר ביצד? מצרע שישב תחת האילן והטהור עובר, ספק האהיל עליו האילן וטמא ספק לא האהיל עליו; וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן¹⁰ והמצורע עובר תחתיו, ספק עמד המצורע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו טהור.

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזרקין. ביצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הפירות, או שזרק פֶּכֶר לְבִין הַטְּמְאוֹת, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הפֶּכֶר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שפל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרים שמה נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן כשעת מציאתן.

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ בפי החלדה ומהלכת על גבי פירות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מהלכת בו ונגע¹⁶ בפירות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראוי חי בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלדה והנבלה בפי הפֶּלֶב וְעִבְרוֹ בֵּין הַטְּהוֹרִים או שְׁעִבְרוֹ טהורים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטלית והמחט נשברה או החלידה ובלתה הטלית עד שטהרה³³, שכל הטמאות פשעת מציאתן.

(30) ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראויה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שני עדים אומרים לו נטמא, והוא אומר טהור אני - הוא נאמן על ידי עצמו³⁴. ואף על פי כן, אין אומרים לו עסק בטהרות; אלא אם עשה טהרות - הרי הן טהורות, ויחוש לעצמו³⁵. עד אומר נטמא, ושנים אומרים לא נטמא, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים נטמא, ועד אחד אומר לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - הרי זה נטמא. עד אומר נטמא, ועד אומר לא נטמא; אשה אומרת נטמא, ואשה אומרת לא נטמא: ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור³⁶.

(34) כחכמים שם ונימוק אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פרק ששה עשר

1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו ברה"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

א. מפני מה? טהרו חכמים ספק טמאה ברשות הרבים? שהרי הצבור עושין פסח בטמאה בזמן שהטמאים מרבין³. אם טמאה ונדאית נדחית מפניהן, קל וחומר לספק טמאה; שאסור כל הספקות מדבריהן, כמו שבארנו בהלכות ביאות אסורות⁴. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד? שהרי סוטה שנסתרה⁵, אף על פי שהדבר ספק - הרי היא טמאה לבעלה⁶ עד שתשתה⁷.

2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. (4) פי"ח ה"ז. (5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. (6) אשת איש שזינתה -

ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן ממונחין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזרקים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. (19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזרקים". (22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ מתנועע. (23) בהלכה ה, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים כיצד? טמאה שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת להשאל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

(24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. (25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. ספק שתי רשיות כיצד? היה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע, או שהסיט²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט, אם היה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיה אחד מהן מטמא באהל והאהיל על אחד מהן ואין ידוע אי זה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, פשיבוא לשאל אומרים לו: אם טבלת, אין בכך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה משבח; ואם לא טבל ועשה טהרות - הרי הן טהורות, שספק רשות הרבים - טהור.

(27) הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיסט כמשא. (29) ולפיכך תטבול.

י. שרץ שנמצא שרוף³⁰ ומנח על גבי אכלין, וכן טלית שנמצאת בלוייה³¹ ומחט שנמצאת שבורה או חלודה³² בין הפלים - הרי אלו טהורין בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד; ואין אומרים: שמה אחר שנגע באכלין נשרף ואחר שננטמא הפלים במגע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. הַיּוֹם מִשְׁקִין²² טְמֵאִין וּבְצֶק טְהוֹר, וּבְהֶמָּה אוֹ חֲזִיה אוֹ עוֹפוֹת בְּבֵית, וְנִמְצָא בְּצֶק מְקוֹם נְשִׁיכָתָן - חֲזִיקָה²³ שֶׁשָּׂתוּ מִשְׁקִין וְנִשְׁכּוּ בְּצֶק וְטְמֵאוּהוּ²⁴. הֵיחָד הֵיחָד שֶׁם פָּרָה, וּבִין הַמִּשְׁקִין וְהַבְּצֶק כְּדֵי שֶׁתִּלְחַף אֶת לְשׁוֹנָה - הֵרִי הַבְּצֶק טְהוֹר²⁵. וּבְשֶׂאֵר כָּל הַבְּהֶמָּה - כְּדֵי שֶׁתִּגָּב אֶת פִּיהָ²⁶. פְּחוֹת מִזֶּה - הַבְּצֶק טְמֵא. וְאִם הָיָה כָּלָב, אֶפְלוּ הָיָה מִשְׁקִין בְּצֶד הַבְּצֶק - הֵרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁאִין דְּרָפוּ שֶׁל כָּלָב לְהַנִּיחַ הַמְּזוֹן וְלִילֵף לוֹ אֶל הַמַּיִם²⁷. נִמְצָא בְּצֶק נְקִירַת הַתְּרַנְגוּלִין²⁸: אִם יֵשׁ בֵּין הַמִּשְׁקִין וְהַבְּצֶק כְּדֵי שֶׁיִּגָּבּוּ אֶת פִּיהֶן בְּאֶרְצָן²⁹ - הַבְּצֶק טְהוֹר; וְאִם לֹא - טְמֵא, שֶׁחֲזַקְתָּן שֶׁשָּׂתוּ וְנִקְרוּ בְּצֶק בְּמִשְׁקִין שֶׁבְּפִיהֶם. בְּמַה דְּכָרִים אֲמֹרִים³⁰? בְּשֶׁהָיָה הַמִּשְׁקִין צְלוּלִין, שֶׁבְּבוּאָה שֶׁל תִּינוּק נִפְרַת בָּהֶן; אֲבָל עֲכוּרִים³¹ - הַבְּצֶק טְהוֹר, שֶׁאִלּוּ נִקְרוּ בְּמִשְׁקִין - הֵיחָד מְקוֹם הַמִּשְׁקִין נִפְרַת בְּצֶק. אִם הָיָה צְלוּלִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּצֶק בְּחֻזְקָת טְמֵאָה - אִין שׁוֹרְפִין עַל חֲזִיקָה זוֹ, אֶלָּא תוֹלִין³².

(22) שם. (23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. (25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כדי שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליו, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לנגב את הפה בלשונן. (27) כר' אליעזר בן יעקב שם. (28) שם. (29) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם. (30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הבדל בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילתם בלבד. (32) כר' יוחנן שם, שברייטא מסייעת לו.

ה. אִיזוּ הֵיאָה³³ חֲזִיקָה שֶׁשׁוֹרְפִין עָלֶיהָ בְּרִשׁוֹת הֵיחָדִיד? עֶסֶה בְּבֵית וּשְׂרָצִים וְצִפְרָדְעִים³⁴ מְטַפְּלִין שֶׁם, וְנִמְצָאוּ חֲתִיכוֹת מְבֻשָּׂרִין בְּעֶסֶה: אִם רֹב הַמְטַפְּלִים שְׂרָצִים³⁵ - הָעֶסֶה טְמֵאָה וְתִשְׂרָף, וְאִם הֵרֹב צִפְרָדְעִים - טְהוֹרָה.

(33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט"ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לכאורה למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. הֵיחָדִיד טְמֵאָה וְטְהוֹרָתָהּ³⁷ בְּצִדֵּיהָ³⁸ אוֹ לְמַעְלָה מִמָּנֹה,

אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". (7) מים המאררים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

ב. וְכִשְׁם שֶׁהִסְטָה וּבִעֲלָה שְׁנַיִם⁸, כִּף סִפֵּק טְמֵאָה בְּשָׁנַיִם; אֲבָל אִם הָיָה שְׁלִשָּׁה בְּרִשׁוֹת הֵיחָדִיד - הֵרִי סִפֵּק טְמֵאָתָם שֶׁם טְהוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. בְּמַה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה זֶה שְׁנַטְמָא בְּסִפֵּק יֵשׁ בוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל וְלִדְרֹשׁ מִמֶּנּוּ מַה אָרַע לוֹ, כְּסוּטָה⁹; אֲבָל אִם הָיָה חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שֶׁאִינוּ יוֹדְעֵי לְהִשְׁבִּיב עַל הָעֵנִין כְּשֶׁשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ - הֵרִי סִפֵּקוֹ טְהוֹר. כִּיצַד¹⁰? חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שֶׁאִין בוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל שְׁנַמְצָאוּ בְּחֻזְרָא אוֹ בְּמִבּוּיָא¹¹ שֶׁיֵּשׁ שֶׁם טְמֵאָה, וְסִפֵּק נִגְעוּ וְסִפֵּק לֹא נִגְעוּ - הֵרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל שֶׁאִין בוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל, אֵף עַל פִּי שְׁנוּלָד לוֹ הַסִּפֵּק בְּרִשׁוֹת הֵיחָדִיד - סִפֵּקוֹ טְהוֹר.

(8) נזיר נז, א. (9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. (10) טהרות פ"ג מ"ו. (11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

ג. הַסּוּמָא¹² וְהַיֵּשׁן וְהַמְהַלֵּךְ בְּלִילָה - סִפֵּקוֹ בְּרִשׁוֹת הֵיחָדִיד טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל¹³. בְּמַה דְּכָרִים אֲמֹרִים שֶׁכָּל שֶׁאִין בוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל סִפֵּקוֹ טְהוֹר? בְּשֶׁהָיָה הַדְּבָר שֶׁקוּלָא¹⁴ וְאִין שֶׁם חֲזִיקָה; אֲבָל אִם הָיָה הַדְּבָר יְדוּעַ שֶׁחֲזַקְתּוֹ שְׁנַטְמָא¹⁵ - הֵרִי זֶה טְמֵא. כִּיצַד? תִּינוּק¹⁶ טְמֵא¹⁷ שְׁנַמְצָא בְּצֶד הָעֶסֶה וְהַבְּצֶק בְּיָדוֹ - הֵרִי הָעֶסֶה טְמֵאָה¹⁸, שֶׁדְּרָף הַתִּינוּק לְטַפְּחִין¹⁹ וּבְכֵף הֵיאָה חֲזִיקָתוֹ. וְאִין שׁוֹרְפִין²⁰ עַל חֲזִיקָה זוֹ²¹.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמה הוא טהור, ושמה לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת-אומרת כשיוודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. (20) אם הבצק היה תרומה או חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

מתוך מהדרות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. תינוק⁵⁵ שְׁהִיָּה תוֹפֵשׁ בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שְׁהִיָּה רוֹכֵב עַל גְּבִי כְּתוֹפוֹ שֶׁל אָבִיו - סִפְקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד טְמֵא⁵⁶, מִפְּנֵי שְׁאֲבִיו נִשְׁאַל עָלָיו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

י. וְאַרְבַּעַת סִפְקוֹת⁵⁸ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּתִינוּק: תִּינוּק שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהִלָּךְ שְׁהִיָּחָתוֹ אִמּוֹ וּבָאָה וּמָצְאָתוֹ כְּמוֹ שְׁהוּא בְּמִקְוֵמוֹ - טְהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין שְׁמָא טְמֵא⁵⁹ בָּאָה וְנִשְׁקָתוֹ וְגַפְפִּיתוֹ⁶⁰. הַתְּחִיל הַתִּינוּק לְצֵאת וּלְהִכָּנֵס⁶¹ - בְּגִדָיו טְהוֹרִין, וְאִין מְדַרְס כְּשָׂר בְּגִדֵי עַם הָאָרֶץ⁶². וְאִף עַל פִּי שְׁהֵן טְהוֹרִין - אִין עוֹשִׂין עַל גְּבִיָּהֶן טְהוֹרוֹת⁶³. הַגְּדִיל עַד שְׁהִיָּה בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאל - סִפְקוֹ טְמֵא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד. הַגְּדִיל עַד שְׁהִיָּה בּוֹ דַּעַת לְשֵׁמֵר אֶת גּוֹפּוֹ⁶⁴ - אוֹכְלִין עַל גַּב גּוֹפּוֹ טְהוֹרוֹת⁶⁵; יוֹדֵעַ לְשֵׁמֵר אֶת יְדָיו⁶⁶ - אוֹכְלִין עַל גְּבִין⁶⁷ טְהוֹרוֹת. כִּיִּצַּד בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ⁶⁸? מְטַבְּלִין אוֹתוֹ וְנִתְּנִין לוֹ חֵלִין לְשֵׁם תְּרוּמָה⁶⁹. אִם יוֹדֵעַ⁷⁰ לְשֵׁמֵר אֶת גּוֹפּוֹ - אוֹכְלִין אַגַּב גּוֹפּוֹ טְהוֹרוֹת; וְאִם יוֹדֵעַ לְשֵׁמֵר אֶת יְדָיו - אוֹכְלִים אַגַּב יְדָיו טְהוֹרוֹת.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה". (60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?]. (61) בדפוס רומא: ולהיכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). (63) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א). (67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור אותם כראוי וטימא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

פֶּרֶק שְׁבַעַת עֶשְׂרִי

1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

א. פְּזִיזִת² מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב, סִפְקָהּ הָאֵהִיל³ עַל הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד סִפְקָהּ שֶׁלֹּא הָאֵהִיל - הִרִי הָאָדָם טְמֵא מִסִּפְקָהּ, וְהוּא שְׁהִיָּה בּוֹ דַּעַת

וְנִתְעַטֵּף בְּטַלְיָתוֹ וְסִפְקָהּ נִגְעוֹ³⁹ סִפְקָהּ לֹא נִגְעוֹ בַּעַת שְׁנִתְעַטֵּף: אִם הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - סִפְקוֹ טְמֵא⁴⁰; וְסִפְקָהּ טְמֵאָה הַבָּאָה בְּיַדֵי אָדָם - נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ⁴¹. אִפְלוּ בְּכָלֵי הַמְּנַח עַל גְּבִי קְרָקַע - הִרִי הוּא כְּמִי שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאל. וְאִם הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים - סִפְקוֹ טְהוֹר. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִגְעֵ⁴² - סִפְקוֹ טְמֵא.

(36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. (37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא הדין אם הטלית טמאה וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל. (42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליו שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

ז. כִּפּוֹר שֶׁל תְּרוּמָה⁴³ שְׁנִתּוֹן עַל גְּבִי הַדָּף וּמְדַרְס⁴⁴ נִתּוֹן תְּחִילָתוֹ, וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹ כְּשִׁיפֵל שֶׁלֹּא יִגַּע בְּמְדַרְס, אִף עַל פִּי שְׁהוּא בְּמִקְוֵם מְדוּרִין⁴⁵, וְכֹא וּמָצָא הַכִּפּוֹר בְּמִקְוֵם אַחֵר⁴⁶ - הִרִי הוּא בְּטְהוֹרוֹת⁴⁷; שְׁאֲנִי אוֹמֵר: אָדָם כֹּא וְנִטְלוֹ וְנִתְּנוֹ בְּמִקְוֵם זֶה⁴⁸. וְאִם אָמַר: כִּפּוֹר לִי שֶׁלֹּא כֹּא אָדָם לְכֹאן - טְמֵא; שְׁוֹדָאֵי נָפֵל וְנִגַּע בְּמְדַרְס כְּשִׁנְפֵּל.

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. (45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

ח. תִּינוּק⁴⁹ שְׁנִמְצָא בְּצַד בֵּית הַקְּבָרוֹת וְהִשּׁוּשָׁנִים בְּיָדוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאִין שֵׁם שׁוֹשְׁנִים אֶלֶּא בְּמִקְוֵם הַטְּמֵאָה - סִפְקוֹ טְהוֹר⁵⁰, שְׁמָא אַחֵר לְקַטֵּן וְנִתְּנָם לוֹ⁵¹. וְכֵן תְּמוֹר הַעוֹמֵד בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - כִּלְיוֹ⁵² טְהוֹרִין, וְאִין אוֹמְרִין שְׁמָא נִתְּמַעַף בְּהִין⁵³ וְנִגְעוֹ בְּקֶבֶר, מִפְּנֵי שְׁאִין בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאל, וְכִשְׁנִמְצָאוֹ לֹא נִמְצָאוֹ נוֹגְעִין⁵⁴, וְכֵל הַטְּמֵאוֹת כְּשִׁעַת מְצִיאתָן.

(49) טהרות פ"ג מ"ו. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום טומאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. 17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדללים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושמא לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים - טהור, לא החמירו חכמים כל-כך ותולים שבכלי היה]. 18) ולא בדלי. 19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין טעם לטמא את תשעת הדללים האחרים. 20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמייע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). 21) כאן - בשני כלים - ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

ב. קפ"ה²² שְׁנֵשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בַּטְּהוֹרוֹת וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁרֶץ²³, אִם יֵשׁ לָהּ שׁוּלִימִים, או אֲזַנִּים²⁴ אָף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ שׁוּלִימִים²⁵ - הֲרִי כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ טְמֵאוֹת²⁶. אֶפְלוּ הִיָּתָה בְּדוֹקָה²⁷ וּמְכֻסָּה, שְׁמָא עִם הַגְּבִיחָה יָדוּ מִן הַבְּדִיקָה נִפְלַ הַשֶּׁרֶץ²⁸. וְאֶפְלוּ נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בַּטְּהוֹרוֹת בְּזוּיָה זֹו וְטִלְטְלָה לְזוּיָה אַחֲרָה וְנִמְצָא בָּהּ הַשֶּׁרֶץ - כִּלְזֵן טְמֵאוֹת²⁹; לְפִי שֶׁמְחִזְקִין טְמָאָה מִמְּקוֹם לְמְקוֹם³⁰ לְתֻלוֹת, אֲבָל לֹא לְשֶׁרֶף.

22) חבית שנותנים בה פירות. 23) אחר שהוציא את הטהרות. 24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. 25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. 26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשארו בחבית. 27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקוה ולא היה שם שרץ. 28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. 29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. 30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

ג. הַזוּלְףָּה³¹ אֶת הַבּוֹרָה³² וּמִמְּלָא מִמְּנוּ חִבּוֹת: אִם הָיָה מְשֻׁקֵּעַ כָּל חִבֵּית וְחִבֵּית בְּבוֹר וּמִמְּלָא אוֹתָן, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּרֵאשׁוֹנָה³³ - כִּלְזֵן טְמֵאוֹת³⁴. נִמְצָא בְּאַחֲרוֹנָה - הִיא טְמָאָה וְכִלְזֵן טְהוֹרוֹת; שְׁאִנִּי אוֹמֵר: אַחֲרֵי שְׁמֵלָא אֶת הַרְאִשׁוֹנוֹת נִפְלַ שֶּׁרֶץ לְבוֹרָה³⁵. הִנֵּה

לְשֵׁאלָה⁴, וְהַפְּלִים טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שְׁאִין לָהֶן דַּעַת לְשֵׁאלָה. וְכֵן הַמְּמָלָא⁵ בְּכָלִי וְנִתְּן בַּעֲשָׂרָה כְּלִים⁶ וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאֶחָד מֵהֶן⁷ - הוּא טְמָא⁸ וְהַפְּלִים⁹ טְהוֹרִין, אָף עַל פִּי שְׁכַלְזֵן סִפְק שְׁמָא הַשֶּׁרֶץ בְּכָלִי שְׁמֵלָא בּוּ הָיָה תַחֲלָה¹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהֶן כְּלִים וְאִין כִּהֶן דַּעַת לְשֵׁאלָה. וְאִם הָיָה לְכָלִי שְׁמֵלָא בּוּ אֲזַנִּים¹¹, הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר שְׁיִצְאוּ הַמַּיִם וְיִתְאַחַר בּוּ הַשֶּׁרֶץ¹² - כִּלְזֵן טְמָאִים¹³. וְכֵן הַמְּמָלָא בַּעֲשָׂרָה דְלִים¹⁴ זֶה אַחֲרֵי זֶה וְנִתְּן בַּעֲשָׂרָה כְּלִים, מְדָלִי אַחַד¹⁵ לְכָלִי אַחֲרֵי, וְאִין יָדוּעַ הַרְאִשׁוֹן מִן הָאַחֲרוֹן¹⁶, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּכָלִי אַחַד מֵהֶן - הֲרִי הַתְּשָׁעָה כְּלִים עִם עֲשָׂרַת הַדְּלִיִּים טְהוֹרִין¹⁷; שְׁאִנִּי אוֹמֵר: שְׁמָא בְּכָלִי זֶה¹⁸ הָיָה הַשֶּׁרֶץ מִתַּחֲלָתוֹ. וְאִם יֵשׁ לְדְלִיִּים אֲזַנִּים¹⁹ - הֲרִי כָּל הַדְּלִיִּים עִם כָּל הַכְּלִים טְמָאִין²⁰. הַמְּעָרָה מְכָלִי לְכָלִי²¹ וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בַּתַּחְתּוֹן - הַעֲלִיּוֹן טְהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין מְהַעֲלִיּוֹן נִפְלַ, אֲלָא שְׁמָא בַּתַּחְתּוֹן הָיָה. מִפְּנֵי שֶׁהֶן כְּלִים וְאִין לָהֶן דַּעַת לְשֵׁאלָה. וְכֵן כִּלְזֵן פִּיּוּצָא בָּהּ.

2) טהרות פ"ד מ"ד. 3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים - נטמאו (הלי' טומאת מת פ"א ה"י). 4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה כפי עורב פורח היא טומאה נזרקה שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פט"ו ה"ו)]. ותירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזרקה]. 5) שם. 6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דללים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. 7) באחד הכלים ששפך לתוכם. 8) הכלי שנמצא בו השרץ. 9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. 10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ירקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמתהרים את תשעת הכלים]. 11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתנו. 12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. 13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על בבא זו. ראה שם]. 14) ברייתא, נדה שם. 15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'כסף משנה/ מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, ט"ט)? והלא כלל בדיניו (יבמות מב, ב) סתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו שסידר את ה'סתם']. (אינני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין חוששים שמא נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחרץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך שלושת הימים.

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העפסה ונמצא שרץ במקרצת⁵³ - המקרצת לבדה טמאה⁵⁴. נמצא פעפסה - העפסה לבדה טמאה⁵⁵. נמצא בתוף המקרצת - אף העפסה טמאה⁵⁶.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה. (53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

ו. אכל טמא⁵⁷ שנמצא גרעינה שלו⁵⁸ בתוף הפכר או על גבי תבשיל רותח, אף על פי שאין עליה משקה טופח⁵⁹ - הרי הן⁶⁰ טמאים⁶¹; שאני אומר: האכל כלו נפל שם ונמוח בתוף הפכר או מחמת הרתיחה ונשארה גרעינתו. נמצאת הגרעינה על גבי הפכר או בתוף תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי שיש עליה משקה⁶²; שאני אומר: גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאבד האכל מעליה, שהרי אינה מטמאה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [נמצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא - כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב - גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן - גרעינה של גפת]. (59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח - טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח - טהורה". ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את

זולף בכלי ונותן לתוף החביות עד שמלאן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא בלבד טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: בזה בלבד נפל השרץ³⁶ או היה בה עד שלא זלף לתוכה. לפיכך, אם היה בודק פל חבית מהן ואחר כך נותן בה היין ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - פלן טמאות³⁷. וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הפל טמא³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה - נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ - תולים שלא בדק יפה, וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעית, טמאות כל החביות שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) ברור הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

ד. היה³⁹ קוצה⁴⁰ זיתים מן המעטן⁴¹ ומעלה אותן לגג⁴², ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורים⁴³. נמצא במעטן - המעטן טמא⁴⁴. נמצא בין פתל לזיתים⁴⁵ - הזיתים טהורים⁴⁶. נמצא השרץ בתוף גוש של זיתים⁴⁷ והגוש בגג: אם בתוף שלשת ימים⁴⁸ - אף המעטן טמא, שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה והשרץ בתוכו⁴⁹; ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג - הרי המעטן טהור, שמה בגג נתקצפו ונעשו גוש בתוף השלשה ימים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם זזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'יכין' אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. פל שאַתָּה יְכוּל לְרַבּוֹת סַפְּקוֹת וְסַפְּקֵי סַפְּקוֹת, בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים - טְהוֹר, בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - טְמֵא. פִּיּוֹד? נִכְנַס לְמִבּוּי? וְהַטְמֵאָה בְּחֶצֶר, סַפֵּק נִכְנַס לְחֶצֶר סַפֵּק לֹא נִכְנַס; וְהַטְמֵאָה בְּבֵית, סַפֵּק נִכְנַס לְבֵית סַפֵּק לֹא נִכְנַס; וְהַטְמֵאָה בְּבֵית, סַפֵּק שֶׁלֹּא הִיְתָה שָׁם סַפֵּק הִיְתָה שָׁם; וְאִם תֹּאמַר הִיְתָה שָׁם בְּעַת שְׁנִכְנַס, סַפֵּק יֵשׁ בָּהּ פְּשִׁעוֹר סַפֵּק אֵין בָּהּ; וְאִם תֹּאמַר יֵשׁ בָּהּ, סַפֵּק שֶׁהִיא טְמֵאָה סַפֵּק אֵינָה טְמֵאָה; וְאִפְלוּ הִיא טְמֵאָה, סַפֵּק נִגְעָה סַפֵּק לֹא נִגְעָה - סַפֵּקוֹ טְמֵאָה³, שֶׁהִמְבּוּי רִשּׁוֹת הַיְחִיד.

2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. 3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

ב. תְּשַׁעֲהוּ צְפַרְדְּעִים וְשָׂרְץ אֶחָד בִּיְגִיחַן בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, וְנִגְעָה בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵינוּ יוֹדְעֵי אֵי זֶהוּ - סַפֵּקוֹ טְמֵא. תְּשַׁעֲהוּ שָׂרְצִים וְצְפַרְדְּעֵי בִּיְגִיחַן בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְנִגְעָה בְּאֶחָד מֵהֶן - סַפֵּקוֹ טְהוֹר. זֶה הַכֵּלָל: כָּל סַפֵּק בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים - טְהוֹר, עַד שֶׁיֵּאמַר נְטִמְאֵתִי בְּיָדֶיךָ; וְכָל סַפֵּק בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - טְמֵא, עַד שֶׁיֵּאמַר וְדָאִי שְׂלֵא נְטִמְאֵתִי. לְפִיכֵךְ, עֲצָמוֹת הַמֵּת⁵ וְעֵצִים נִבְלָה⁶ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אוֹ גוֹשׁ מְאָרֶץ טְהוֹרָה וְגוֹשִׁים מִבֵּית הַפֶּרֶס⁷ אוֹ מְאָרֶץ הָעַמִּים⁸, וְנִגְעָה בְּאֶחָד מֵהֶן אוֹ הַסִּיטָה⁹, וְאֵין יָדוּעַ בְּמָה נִגְעָה מֵהֶן¹⁰ וּבְמָה¹¹ הַסִּיטָה; כְּזֵית מִן הַמֵּת וְכֵזֵית מִן הַנְּבִלָה, וְהֶאֱהִיל עַל אֶחָד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ עַל אֵי זֶה מֵהֶן הֶאֱהִיל; שְׂגֵי שְׂבִילִין, אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד טְמֵא¹², הֵלֶךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה הֵלֶךְ; אוֹ שְׁנִיגַע בְּאֶדָם זֶה בְּדֶרֶךְ, וְאֵין יָדוּעַ אִם הוּא טְמֵא אוֹ טְהוֹר; אוֹ שֶׁהָיוּ שְׂגֵי אֲנָשִׁים, אֶחָד טְמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְנִגְעָה בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן נִגְעָה - בְּכָל אֵלוֹ הַסַּפְּקוֹת טְהוֹר.

4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. 5) שמטמאים במגע ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ט). 6) שאינה מטמאה כלל. 7) שדה שנחרש בה קבר וחכמים גזרו עליו טומאה. 8) גוש אדמת חוץ לארץ, שהוא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. 9) הזיוו. 10) אם היסט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. 11) אם בגוש הטמא או בטהור. 12) פירוש, או במה. 13) כגון שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. הַמוֹצֵא מֵת מִשֶּׁכֶּב¹³ לְרַחְבוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ אִם הָיָה שָׁלֵם וְהוּא מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה - הָרִי זֶה טְמֵא

הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".

ז. הַיּוֹם⁶³ בְּבֵית אֶכְלִין טְמֵאִין וְאֶכְלִין טְהוֹרִים וְנִמְצְאָת גְּרֵעִינָה בְּבֵית⁶⁴ - הוֹלְכִין אַחַר הָרִב⁶⁵. וְכֵן אִם הָיָה⁶⁶ דְּמִים טְהוֹרִים וְדְמִים טְמֵאִים בְּתוֹךְ הַבֵּית וְנִמְצְאָ דָם עַל הָאֶכְל - הוֹלְכִים אַחַר הָרִב. מַעֲשֵׂה הָיָה בְּכַפֵּר שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנִמְצְאָ עָלָיו דָּם, וְכָא מַעֲשֵׂה לְפָנָי חֲכָמִים וְטְהוֹרָהוּ. שְׁאִפְלוּ נֹאמַר: דָּם שָׂרְץ הוּא, הָרִינִי אוֹמַר: דָּם שָׂרְץ חֵי הוּא, שֶׁהוּא טְהוֹר.

63) תוספתא, שם. 64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. 65) אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים - הם טהורים (ראה ביאור הגר"א ו'זר ו'זב' שם). 66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

ח. עִיר⁶⁷ שֵׁישׁ בָּהּ נְבִלוֹת וְשַׁחוּטוֹת - בְּשָׂר הַנִּמְצָא בָּהּ⁶⁸ הוֹלְכִים אַחַר הָרִב⁶⁹. וְכֵן אִם הָיָה הַנִּמְצָא בָּהּ סַפֵּק שָׂרְץ סַפֵּק צְפַרְדְּעֵי - הוֹלְכִין אַחַר הָרִב שֵׁישׁ בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן. זֶה הַכֵּלָל: בְּנִמְצָא⁷⁰ הֵלֶךְ אַחַר הָרִב.

67) שם. 68) מושלך בחוץ. 69) בין לקולא ובין לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות - טמא, מפני שנבילות מושלכות שכוחות יותר משחוטות מושלכות. 70) להוציא בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח הי"א).

ט. הָאִשָּׁה⁷¹ שְׁמַגְבַּת גִּבְבָּא⁷² בְּחֶצֶר, וְנִמְצָא שָׂרְץ בְּתוֹךְ גִּבְבָּא - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שְׂאֵין הַשָּׂרְץ מְטַמֵּא בְּמִשְׂא⁷³. נִמְצָא עַל גְּבִי גִבְבָּא - הָרִי זֶה טְמֵאָה, שְׂמָא נִגְעָה בּוֹ. הִיְתָה פּוֹכְרֵת⁷⁴ בְּכַבְרָה וְנִמְצָא שָׂרְץ בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת שְׁבַפְכְּרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁵. נִמְצָא עַל גְּבִי הַכַּבְרָה - הָרִי זֶה סַפֵּק טְמֵאָה, שְׂמָא נִגְעָה בּוֹ, וְכָל סַפֵּק בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - טְמֵא, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ⁷⁶.

71) שם פ"ג ה"ג. 72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא - זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. 73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו. 74) מנקה גרעינים. 75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. 76) למעלה פט"ז.

~ יום שני ג' מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור וכיוד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן, כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

ו. מי שישב בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבָא אֶחָדָּהּ 24 וְדָרַס עַל בְּגָדָיו או שָׂרַק וּנְגַע בּוֹ 25 הֲרֵק - עַל רִקוֹ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה 26, וְעַל בְּגָדָיו הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב: אִם רֵב הָעִיר טְמֵאִין 27 - בְּגָדָיו מְדָרְס, וְאִם רֵב הָעִיר טְהוֹרִים - הָרֵי הוּא טְהוֹר.

24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב. (26) כדין ספק ורוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה. וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מי שאבד לו כְּלִי וּמִצְאָה בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - הָרֵי זֶה טְמֵא מְדָרְס וְטְמֵא טְמֵא מֵת. אָבֵד לוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּמִצְאָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים: אִם אָבְדוּ בָיִם וּמִצְאָה לְבוּ בָיִם - טְהוֹר; אָבֵד בָיִם וּמִצְאָה פְּלִילָה, פְּלִילָה וּמִצְאָה בָיִם, או שאבד בָיִם וּמִצְאָה בָיִם שֶׁל אַחֲרָיו - הָרֵי זֶה בְּחֻזְקַת טְמֵא. זֶה הַפֶּלֶל: כֹּל שֶׁעָבַר עָלָיו הַלְּיָלָה או מִקְצָתוֹ - טְמֵא.

ח. הַנִּיחַ כְּלִי או שִׁכְחוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אָף עַל פִּי שֶׁעָבַר עָלָיו הַלְּיָלָה - טְהוֹר. הַנִּיחוֹ או שִׁכְחוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - הָרֵי זֶה טְמֵא מְדָרְס וְטְהוֹר מְטֵמֵא מֵת. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הִחְמִירוּ בְּשׁוֹכְחֵי וּמְנִיחֵי כְּמֵאבְדֵי? מִפְּנֵי שְׂאִינֵי דְכָר מְצוּי תְּמִיד, לֹא גִזְרוּ עָלָיו.

ט. הַמֵּאבֵּד וּמִצְאָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הָרֵי זֶה טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת שְׁמוֹר.

י. הַשׁוֹטֵחַ פְּלִים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים - הָרֵי אֵלָיו טְהוֹרִין; וּבְרִשׁוֹת הַיְחִיד - טְמֵאִים, שְׂמֵא נִגְעוּ בְּהֵן טְמֵאִים. וְאִם הָיָה מְשֻׁמָּן - טְהוֹרִים. נָפְלוּ וְהִלָּף לְהַבְיָאִים - טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעָלְמוּ מִעֵינָיו. וְכֵן מִי שֶׁאָבְדוּ כְּלָיו בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וּמִצְאָן אֶפְלוּ בּוֹ בָיִם - הָרֵי הֵן מְדָרְס וְטְמֵא מֵת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹו.

יא. שׁוֹטֵחַ אַחַת בְּעִיר או נְכַרִּית - כֹּל הַרְקִין שֶׁבְּעִיר בְּחֻזְקַת טְמֵאָה לְעוֹלָם בְּכָל מְקוֹם.

יב. מִי שֶׁדָּרְסָה אִשָּׁה עַל בְּגָדָיו או שִׁשְׁבָה עִמּוֹ

לְתְרוּמָה, שֶׁחֻזְקָתוֹ שֶׁנִּגְעָה 14; הָיָה לוֹ מְקוֹם לְעֵבֵר, או שֶׁהָיָה מְשֻׁבָּר וּמִפְּרָק שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁעָבַר בֵּין שׁוֹקְיוֹ וּפְרָקָיו - הָרֵי זֶה טְהוֹר. וְאִם הָיָה קָבֵר לְכָל רֵחַב הַדֶּרֶךְ - הַקָּבֵר מְצֻרָפָה 15, וְהָעוֹבֵר שָׁם 16 טְמֵא. שְׂאִין זֶה כְּשֶׂאֵר סְפִיקוֹת, אֲלֵא חֻזְקָתוֹ שֶׁנִּגְעָה.

13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון שנטה לצדידי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת, ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור. וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה]. (15) מצרף את כל החלקים וכאלו הקבר מלא טומאה. (16) ואפילו הוא יודע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין שם כלום מן המת.

ד. שָׂרִץ שֶׁנִּמְצָא בְּמַבּוּי - מִטְמֵא לְמִפְרַע עַד הָעֵת שִׂיאֵמֵר: בְּדִקְתִי אֶת הַמַּבּוּי הַזֶּה בָיִם פְּלוּנִי וְלֹא הָיָה בּוֹ שָׂרִץ 17. אֶפְלוּ בְּכַדוֹ 18 וְלֹא בְּדָקוֹ - הָרֵי זֶה מִטְמֵא לְמִפְרַע מִקְדָּם הַכַּפּוּד. בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים? שֶׁמִּצְאָה יָבֵשׁ; אָבֵל אִם מִצְאָה לַח - אֵינּוּ מִטְמֵא לְמִפְרַע אֲלֵא עַד שֶׁעָה שֶׁאֶפְשָׁר שִׁמּוֹת בָּהּ וְיִהְיֶה עֵתָה לַח בַּעַת שֶׁנִּמְצָאָה 19.

17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שְׁנֵי רִקִּין בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד מִן הַרְקִין הַנִּמְצָאִים שֶׁגִּזְרוּ עָלֵיהֶן טְמֵאָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹו, וְנִגְעָה בְּאֶחָד מֵהֶן או הִסִּטּוֹ וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶהוּ - תּוֹלִין 20 עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי סְפִיקוֹת 21: סְפִיק בְּטְהוֹר נִגְעָה סְפִיק בְּנִמְצָא; וְאִם תֵּאמֵר בְּנִמְצָא, סְפִיק שֶׁהוּא טְמֵא סְפִיק שֶׁהוּא טְהוֹר. הֵינּוּ שְׁנֵי הַרְקִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים: אִם הֵינּוּ נִגּוּבִין וּמִנְחִין שָׁם וְנִגְעָה בְּאֶחָד מֵהֶן - סְפִיקוֹ טְהוֹר; וְנִשָּׂא אֶחָד מֵהֶן - תּוֹלִין עָלָיו, שֶׁהָרֵי מְשֻׁנְשָׂאוֹ אֵינּוּ מִנְחַת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן לַח וְנִתְלָה בּוֹ הֲרֵק הַלַּח - תּוֹלִין עָלָיו, שֶׁהָרֵי אֵינּוּ מִנְחַת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים כְּדֵי שִׁיְהִיָּה סְפִיקוֹ טְהוֹר, אֲלֵא הָרֵי הוּא עַל בְּגָדוֹ. כְּכָר בְּאַרְנֹו, שְׂאֵם נִגְעָה בְּרֵק הַנִּמְצָא או נִשָּׂאוֹ או הִסִּטּוֹ בְּכָל מְקוֹם 22 - שׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, כְּבֵית הַפָּרֶס וּכְיֹצֵא בָּהּ שֶׁשׁוֹרְפִין עַל וְדָאֵי מִגְעָן 23 בְּכָל מְקוֹם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בספינה: אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה - פליו טהורין, ואם לאו - ישאלנה.

הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בניתים - הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

2) טהרות פ"ה מ"ג. 3) טומאת מת. 4) ושניהם ברשות הרבים. 5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. 6) כדין, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. 7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). 8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שמתמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). 9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. 10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. 11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. 12) ואי-אפשר לטהר טמא ודאי. 13) והראשונות קיימות. 14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). 15) שם מ"ד. 16) שאינו מטמא. 17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחוץ להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

יג. מי שיטן ברשות הרבים ועמד - פליו טהורין.

יד. נגע ברשות הרבים באחד פלילה ואין ידוע אם חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת - הרי זה טמא, שקל הטמאות פשעת מציאתן. ואם ראוהו חי בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות הרבים וטהור.

טו. המספן ברשות היחיד ונתעלף, ואין ידוע אם מת או עדין הוא חי, והוציא והוא לרשות הרבים וחרו והכניס והוא לרשות היחיד: פשהו ברשות היחיד - ספקו טמא, וכשהוא ברשות הרבים - ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מספן והוליכוהו מעיר לעיר במטה, והיו פתות מתחלפות תחתיו, ובאחרונה נמצא מת, ולא טמאו חכמים אלא פת אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צנורא מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור של יין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור קולטת.

פרק השעיה עשרו

1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

ב. שני שבילין¹⁸, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה טהרות, ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות: אם באו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור; באו שניהן באחד, או שבא האחד ושאל עליו ועל חברו¹⁹ ואמר: שנים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו - הרי שניהם טמאין, וטהרות שעשו נשרפות²⁰. וכן²¹ אם נטמאו בטמאה קלה. כיצד? שני כפרים²², אחד טמא ואחד טהור, אכל את אחד מהם²³ ועשה טהרות, ובא חברו ואכל את השני ועשה טהרות: אם נשאלו זה אחר זה - שניהן טהורין, מפני שהן ספק דברי סופרים²⁴, שהוא מכלל הספקות שטהרו חכמים, כמו שבארנו²⁵; נשאלו שניהן באחת או שנשאל עליו ועל חברו - שניהן טמאין מספק, וטהרותם נשרפות, שהרי ודאי אחת מהן טמאה. ונשאלו כפר אחד²⁶ טמא שנחערב במאה כפרות טהורין - בלן טמאין²⁷ וישרפו.

א. שני שבילין², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן הלך⁵, ועשה טהרות ונאכלו⁶, והזה שלישי ושביעי⁷ וטבל וטהר⁸, והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם נקמות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שבודאי שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר בניתים¹³ - הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני השבילין. וכן השרין¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷ ואין צורתן נפרת ואין ידוע אי זהו השרין, ונגע באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו וטבל, ונגע בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קנמות

18) שם מ"ה. 19) רבא, בפסחים י', א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבירו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. 20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**פְּרָשׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה⁵. וְכֵן הַפְּרָמְלִית⁶, כְּגוֹן הַיָּם
וְהָאֲצִטְוֹנִית⁷ - הֲרִי הֵן פְּרָשׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה⁸.**

(4 בבא-בתרא יב, א. 5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב'רמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פי"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש, אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה. (8) מפני שאי-אפשר להיסתר בה.

**ג. יֵשׁ שֵׁם⁹ מְקוּמוֹת¹⁰, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוֹת
הַיָּחִיד לְשִׁבְתָּ - הֲרִי הֵן פְּרָשׁוֹת הַרְבִּים לְעִנְיָן
טַמְאָה¹¹. וְאֵלוֹ הֵן: הַשְּׂבִילִין הַמְּפֹלְשִׁין לְשִׁיחִין
וְלְבוֹרוֹת וְלַגְתוֹת¹²; וְהַפְּקָעָה¹³ הַמְּקַפֶּת גְּדָר בֵּימוֹת
הַחֲמָה¹⁴; וְכִסְיֵלְמִי¹⁵ מְלָכִים, שֶׁהוּא בְּנֵן רֶחֶב הַרְבֵּה
לְעֵמֶד בּוֹ אֲנָשֵׁי הַמְּרֻפָּכָה¹⁶ וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה
פְּתוּחִים לְרְשׁוֹת הַרְבִּים; וְהַפּוֹרְן, וְהוּא הַבְּנֵן הַגָּדוֹל
שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחִצְרָה, שֶׁהַרְבִּים
נִכְנָסִין בְּפִתְחָהּ זֶה וְיוֹצְאִין בְּפִתְחָהּ אַחֵר. וְכֵן מְבֹאוֹת¹⁷
הַיּוֹרְדִים לַיָּם אוֹ לַנְּהָר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין¹⁸
מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן, וְרַבִּים¹⁹ מְטַפְּסִין וְעוֹלִין בָּהֶן,
וְהַבֵּימוֹסוֹת²⁰ וְהַמְּרֻחָצוֹת²¹ - הֲרִי הֵן פְּרָשׁוֹת הַרְבִּים
לְטַמְאָה. וְכֵן כָּל הַעֲזָרָה²² - פְּרָשׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה.**

(9) יש במציאות (סיגנון ערבי). (10) שם מ"ר-ט. (11) לא בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין טומאה. (12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושביל עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות (רבינו בפירושו למשנה). (13) שטח גדול במישור שיש בו הרבה שדות. (14) ובאים לשם פועלים לקצור את התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים. (15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס". (16) הממונים על מרכבות המלך. (17) תוספתא פ"ז ה"ד. (18) גדירות משני צידיהם המכבידות את הכניסה. (19) פירוש, אם רבים. (20) צ"ל: והדימוסות. פירוש, מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה. (21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. (22) שבבית המקדש (פסחים יח, ב).

**ד. גְּנוֹת הָעֵיר²³ שֶׁדָּרְךָ הָעֵיר עוֹבְרָת עֲלֶיהֶן - רְשׁוֹת
הַרְבִּים לְטַמְאָה.**

(23) תוספתא, שם.

ה. הַגְּנֵה²⁴, בְּזִמְן שֶׁהִיא מְשִׁתְמָרֶת²⁵ - רְשׁוֹת הַיָּחִיד,

שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמרנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [ב'תוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות" (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פי"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמוז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

**ג. כִּפּוּר טַמְאָה שֶׁנִּתְעַרַב בְּתַשְׁעָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין, וְכִּאוּ
חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם²⁸ וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה כְּפָרוֹת מִהֵן, וְכִּאוּ
חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵיהֶם וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה הַנִּשְׂאָרִים -
הָרְאשׁוֹנִים טַמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן אֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם
שִׁיתְלוּ בָּהֶן²⁹; וְהַחֲמִשָּׁה הָאֲחֵרוֹנִים
טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בְּרִאשׁוֹנִים³⁰.**

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

**ד. שְׁנֵי שְׂבִילִין³¹, אֶחָד טַמְאָה וְאֶחָד טְהוֹר, וְהִלְכוּ
בָּהֶן שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד טְהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טַמְאָה,
אָפְלוּ הֵיךָ הָאֶחָד תְּלוּי - הֲרִי זֶה הַטְּהוֹר תּוֹלֵה
בְּתוֹלוֹ, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטְּהוֹר הִלֵּךְ בְּשְׂבִיל הַטְּהוֹר
וְהֲרִי הוּא בְּטְהוֹרָתוֹ, וְזֶה הַתְּלוּי הִלֵּךְ בְּשְׂבִיל הַטַּמְאָה.
וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׂאָלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד.**

(31) מימרא של ר' יוסי בר כנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פָּרֶק עֲשָׂרִים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

**א. כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוֹת הַרְבִּים לְעִנְיָן שִׁבְתָּ², כֵּן
הוּא רְשׁוֹת הַרְבִּים לְעִנְיָן טַמְאָה³.**

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. אֶרְבַּע אַמּוֹת⁴ הַסְּמוּכוֹת לְרְשׁוֹת הַרְבִּים - הֲרִי הֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים (תפארת ישראל). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבוצרים. ואולי מדובר כשאין שם בוצרים.

ח. ויש מקומות שאינן רשות היחיד לשבת, ואף על פי כן הן רשות היחיד לטמאה, מפני שאין העם משתמשין בהן⁴⁵. ואלו הן: האילנות, וחורי רשות הרבים אף על פי שאין בהן ארבעה על ארבעה⁴⁶. פיצד? אילן שהוא עומד ברשות הרבים וטמאה בתוכו⁴⁷, עלה לראשו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא⁴⁸. הכניס ידו⁴⁹ לחורו⁵⁰ שיש בו טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא⁵¹.

(45) לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. (46) מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. (47) בתוך הענפים. (48) אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. (49) האדם העומד ברשות הרבים. (50) שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. (51) שאין רבים מצויים שם.

ט. חנונות⁵² שהיא טמאה⁵³ ופתוחה לרשות הרבים, ספק נכנס ספק לא נכנס - ספקו טהור⁵⁴; שפך החנונות כמו שרץ המנח בשרשות הרבים, שפסק מגעו טהור. היו שתי חנויות, אחת טהורה ואחת טמאה, ונכנס לאחת מהן, ספק לטמא נכנס ספק לטהור - ספקו טמא; שזה ספק רשות היחיד⁵⁵, שהחנונות רשות היחיד. וכן בקעה⁵⁶ בימות הגשמים שיש בה שדות הרבה, ובה שדה אחת טמאה ואחת טהורה, ואמר: נכנסתי לבקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה או לא נכנסתי - ספקו טמא; שפסק טמאה ברשות היחיד, אפילו ספק ביאה - טמא⁵⁷.

(52) שם פ"ו מ"ג. (53) מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל. (54) פירוש, הכניסה לחנונות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנונות הטמאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירוש). (55) מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) שם מ"ה. (57) נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע - טמא, אבל ספק אם נכנס למקום הטומאה בו (ספק ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.

י. מקום⁵⁸ שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים⁵⁹ וחזר ונעשה רשות היחיד⁶⁰ - פשהוא רשות היחיד ספקו טמא, וכשהוא רשות הרבים ספקו טהור.

ובזמן שאינה משתמרת - רשות הרבים לטמאה. וכן בסילקי גדולה²⁶, בזמן שפותחין אותה - רשות הרבים לטמאה, ובזמן שנוצלין אותה - רשות היחיד לכל.

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו לה בני אדם. (26) שנעלת כלילה ונפתחת ביום.

ו. הבקעה²⁷ המקפת גדר בימות הגשמים - רשות היחיד לשבת ולטמאה²⁸; ואם לא היתה מקפת - הרי היא רשות היחיד לטמאה בלבד²⁹. ובקעה שעברו³⁰ עליה בימות³¹ הגשמים³² - הרי היא רשות היחיד לטמאה אפילו בימות החמה³³. ואלו הן? ימות החמה? משתעקר התבואה מתוכה. ואלו הן? ימות הגשמים? משתרד רביעה שניה³⁵. בין העגולים³⁶ של ענבים לזוגין³⁷ - רשות הרבים לטמאה³⁸.

(27) משנה טהרות פ"ו,ז, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א). (28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשרות, כדי שלא לדרוס את התבואה. (29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בהל' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה בשרות, ובני אדם נכנסים לתוכה לקצור את התבואה וגם לטיל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לטומאה. (30) רבא בבבא-בבא קנא, ב. (31) בבבא-בבא קנא, שם, הגירסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. (32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות היחיד. (33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה לקמן ה"י. [ביאור זה הוא על-פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים אחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. (34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד. (35) הגשם השני שזמנו מתחיל בעשרים ושלושה במרחשון (רבינו בהל' נדרים פ"ו ה"א). (36) משנה, שם פ"ו, מ"ח. ופירש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. (37) הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). (38) מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

ז. פרים³⁹ שלפני הבוצרים⁴⁰ - רשות היחיד⁴¹, ולאחר הבוצרים⁴² - רשות הרבים לטמאה. אימתי⁴³ בזמן שהרבים נכנסים ברוח זו ויוצאים ברוח שפנגדה⁴⁴. שאר כל המקומות חוץ מאלו שפארנו דינם - פשם שהן רשות היחיד לשבת, כך הם רשות היחיד לטמאה.

(39) שם. (40) המקומות שלא נבצרו עדיין. (41) מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבוצרים, שהענפים חוצצים. (42) השטח שנבצר. (43) לאחר הבוצרים דינו כרשות הרבים? (44) ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' מרחשון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(74 שם ה"ג. 75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזיו. (79) ואפילו אם הוא זב שמתמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

~ יום שלישי ד' מרחשון ~

הַלְבוֹת טְמֵאת אֶבְלִין

מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִין טְמֵאת אֶבְלִין וּמִשְׁקִין וְהַכְשֵׁר.

וּבְאֹר מְצוּה זוּ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

א. פֶּל אֶכֶל הַמִּיחָד לְמֵאֲכַל אָדָם, כְּגוֹן לֶחֶם וּבֶשֶׂר וְעֵנָבִים וְזֵיתִים וְכִיּוֹצֵא בֵהֶן - מְקַבֵּל טְמֵאָה; וְכֹל שְׂאִינֹו מִיחָד לְמֵאֲכַל אָדָם - הֵרִי זֶה טָהוֹר וְאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה, אֲלֵא אִם בֶּן חֹשֶׁב עָלָיו וְיִחָדוּ לְמֵאֲכַל אָדָם. וְזֶה וְזֶה אִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה עַד שְׂיִבְלַל תַּחֲלָה בְּאֶחָד מִשְׁבְּעָה מִשְׁקִין. וְזֶהוּ הַגִּזְרָא הַכָּשֶׁר. שְׁנַאֲמַר: וְכִי יִפֵּן מִים עַל זֶרַע.²

2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

ב. וְאֵלוֹ הֵן הַשְּׁבָעָה מִשְׁקִין שְׂמִכְשִׁירִין אֶת הָאֶבְלִין לְטְמֵאָה: הַמִּים, וְהַטֵּל, וְהַשְּׂמֹן, וְהַיִּיז, וְהַחֲלָב, וְהַדָּם, וְהַדְּבִשׁ.³ וְאִינֶן מְכַשְׁרִין עַד שְׂיִפְּלוּ עַל הָאֶבְלִין בְּרֵצוֹן הַבְּעָלִים. וְלֹא יִהְיוּ סְרוּחִין, שְׂהַמְשָׁקָה הַסְּרוּחַ אִינוֹ מְכַשֵּׁר.⁴ וְכִינֵן שְׂהַכְשֵׁר הָאֶבְלִין, אִף עַל פִּי שְׂיִבֵּשׁ וְהֵרִי הוּא נְגוּב - הֵרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה.

3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. (4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

(58) שם מ"א. (59) כגון שמכרו לרבים. (60) חזר וקנאו מהרבים (תפארת ישראל). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

יא. דְּבָרִים⁶¹ שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - הֵרִי הֵן כְּרִשׁוֹת הָרַבִּים. כִּי צִדָּה? קָפָה בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים⁶² וְהַטְּמֵאָה בְּתוֹכָהּ, סָפֵק נִגְעָה⁶³ סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָהוֹר⁶⁴. הַכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טְמֵא⁶⁵. הִיָּתָה כְּפִישָׁה⁶⁶ נְתוּנָה עַל כְּתָפוֹ, וְכִפְר תְּרוּמָה כְּרוּף בְּסִיב⁶⁷ אוּ בְּנִיר וְנִתְּנָן לְתוֹכָהּ, סָפֵק נִגְעָה בָּהּ אַחֲרָי⁶⁸ סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טְמֵא⁶⁹.

(61) תוספתא, שם פ"ז ה"ב. (62) שיעור רשות היחיד. (63) פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. (64) ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. (65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. (66) כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. (67) חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכך נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמה נגע בכיכר עצמה.

יב. חֲמור⁷⁰ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים וְטְמֵאָה נְתוּנָה עָלָיו, סָפֵק נִגְעָה⁷¹ סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָהוֹר. פֶּשֶׁט יָדוֹ עַל גְּבִיו, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טְמֵא⁷². וְכֵן סֵלַע הַמְּנַח בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים וְטְמֵאָה נְתוּנָה עָלָיו, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָהוֹר. עֲלָה בְּרֵאשׁ הַסֵּלַע⁷³, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טְמֵא.

(70) שם. (71) אדם. (72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

יג. הִנְהוּ⁷⁴ זָב רֹכֵב עַל חֲמורוֹ וְזֶה⁷⁵ רֹכֵב עַל חֲמורוֹ וּמִהֲלִכִין בְּדֶרֶךְ, סָפֵק נִגְעָה בְּזָב סָפֵק לֹא נִגְעָה; תִּינוּק טְמֵא מְרַכֵּב עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִיו וְתִינוּק טָהוֹר מְרַכֵּב עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִיו וְהִלְכוּ זֶה בְּצִד זֶה, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה; חֲבִילָה עַל כְּתָפוֹ וְהָרָק מְדַבֵּק בְּכַתְל⁷⁶, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה; גְּלִים שְׂטוּחִין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְמַעַלָּה מִעֲשָׂרָה⁷⁷ וְהַטְּמֵא עוֹבֵר, סָפֵק הִסִּיט סָפֵק לֹא הִסִּיט⁷⁸ - הִפֵּל טָהוֹר⁷⁹.

**בְּשֵׁר הַמֵּת - הַרְי הוּא טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׁלֵא הַכֶּשֶׁר⁸
בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּשְׁקִין.**

(5) רטוב. (6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". (7) עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. (8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

ד. אֵין שָׁם מִשְׁקָה שֶׁמִּקְבֵּל טְמֵאָה אֶלָּא שְׁבַעַת הַמִּשְׁקִין⁹ שְׁמִינֵינוּ בְּלֵבָד; אֲבָל שְׂאֵר מֵי פְרוֹת - פְּדִרְךָ שְׂאֵין מִכְשִׁירִין, כִּן אֵין מִקְבְּלִין טְמֵאָה כְּלָל¹⁰.

(9) דברי רבינו כאן הם סיוע הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. (10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות, תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רימונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

ה. זֵיתִים וְעֵנָבִים¹¹ שְׁלֵא הֵבִיאוּ שְׁלִישִׁי¹² - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֵן אֵינָן מִכְשִׁירִין וְלֹא מִקְבְּלִין טְמֵאָה¹³, אֶלָּא הָרִי הֵן כְּשֶׂאֵר מֵי פְרוֹת שֶׁהֵן טְהוֹרִין לְעוֹלָם.

(11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

ו. אֵלו דְּבָרִים¹⁴ שְׂאֵינָן מִקְבְּלִין טְמֵאָה אֶף עַל פִּי שְׁבָנֵי אָדָם אוֹכְלִין אוֹתָן, לְפִי שְׂאֵינָן נֶאֱכָלִין לְהִנָּאֵת גּוֹפָן¹⁵, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׁנוֹתְנִין טַעַם בְּמֵאֲכָלוֹת אוּ מִפְּנֵי הָרִיחַ אוּ הַמְרָאָה. וְאֵלו הֵן: הַקֶּשֶׁט וְהַחֲמַס וְרֵאשֵׁי בְּשָׂמִים וְהַתִּיּאָה וְהַחֲלִתִּית וְהַפְּלִפְלִין וְחִלּוֹת חֲרִיעַ¹⁶. וְכֵן כֹּל פְּיוֹצָא בְּהֵן.

(14) פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה. (16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

ז. הַשְּׁבַת¹⁷ - סְתָמוּ לְאֶכֶלֶת גּוֹפּוֹ כְּשֶׂאֵר נְרִקוֹת הַשְּׂדֵה; וְאִם חָשַׁב עָלָיו לְקַדְרָה - אֵינוֹ מִתְטַמָּא טְמֵאָת אֶכְלִין¹⁸. וְהַשְּׁבַת מִשְׁנֹתְנָה טַעַם לְקַדְרָה - הָרִי זֶה פְּזֵבֵל¹⁹ וְאֵינָה מִתְטַמָּא טְמֵאָת אֶכְלִין.

(17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה, כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמת מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותי, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המולכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה, אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוות המדבקות ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים, ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו, כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה', גם מקורו של עניין זה הוא בתורה. שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה לתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא לתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ע"פ לקו"ש חלק כז ע' 74. על פי י"ן מלכות' ספר טהרה, סימן כב, מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ג. אֶכֶל שְׁהֵיה בְּלוֹל⁵ בְּמֵי פְרוֹת, כְּגוֹן מֵי תוֹתִים וְרִמּוֹנִים⁶, אֶף עַל פִּי שְׁהוּא בְּלוֹל⁷ וְנָגַע בּוֹ הַזָּב אוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' מרחשון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין ק"ג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. הַפְּנִיּוֹת³⁴ וְהַפְּגִיז³⁵ וְהַבֶּסֶר³⁶ וְהַקְּצָח³⁷ - הַרִי הֵן כְּאַבְלִין וּמְקַבְּלִין טְמֵאָה.

34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון רבינו בפירושו שם). 35) תאנים שלא בשלו. 36) ענבים שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. 37) כמון שחור (ערנך).

יד. לולבי זרדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוף השוטה - אינן מקבלין טמאה עד שיתמקו³⁹.

38) "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מלבלבים". 39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.

טו. החרדל והתורמוסין⁴⁰ ושאר כל הנכבשין - משמאין טמאת אבלין בין משהמתיקו בין עד שלא המתיקו⁴¹.

40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. 41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.

טז. זיתים שפבשן בעלין שלהן - אין העלין מקבלין טמאה⁴²; שלא פבשן לאבלין אלא למראה⁴³.

42) מפני שאינם נאכלים. 43) הזיתים נראים טריים ויפים כשהם מחוברים לעלים.

יז. פשות של קשות⁴⁴ והגין⁴⁵ שלה - אין מקבלין טמאה⁴⁶, מפני שאינו אכל.

44) קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. 45) הפרח שבראש הקישוא. 46) אם נגעה בהם טמאה לא נטמאו הקישות, מפני שאינם יד ולא שומר לקישות. ראה לקמן פרק ה הלכה א והלכה ב.

יח. דבש פבורת⁴⁷ - משמא טמאת אבלין⁴⁸ שלא במחשבה. רדה הדבש⁴⁹ - משירסק החלות⁵⁰ - מתטמא משום משקה⁵¹. דבש הזב⁵² מפבורתו - מתטמא טמאת משקין⁵³; חשב עליו לאבלין - מתטמא טמאת אבלין⁵⁴.

47) כשעודנו בכורת. 48) אינו כמשקה. טמאת משקין חמורה מטומאת אוכלין. 49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות ממושות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכורת נקראת רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכורת. 50) כדי להוציא דובשן. 51) אבל לפני הריסוק יש עליו דין אוכל. 52) מאליו. 53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. 54) כשריסקן החלות אין מחשבת

כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראויה למאכל אדם. 18) אם חישוב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים טומאה. 19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

ח. התמרים²⁰ והגרורות²¹ שנתנן לקדירה כתבלין - עדין הן מתטמאין טמאת אבלין עד שיפסדו מלאכל אדם²².

20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. 21) תאנים יבשות. 22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכולב" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.

ט. הפרשינים²³, אם יחדן למאכל אדם - מתטמאין טמאת אבלין.

23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.

י. הקור²⁴ - הרי הוא פצע לכל דבר. ואם שלקו וטגנו - מתטמא טמאת אבלין.

24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

יא. החרצנין²⁵ והזגין²⁶, אף על פי שפנסן לאבלין²⁷ - אינן מתטמאין²⁸ טמאת אבלין.

25) גרעיני הענבים. 26) קליפות הענבים. 27) אחר שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים והזגים וחישוב לאכול אותם. 28) מפני שאין דרכם של בני אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

יב. זיתים וענבים הקשים שנוצרצין²⁹ ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדריכה - אינן מקבלין טמאה³⁰. ועד פמה³¹? עד ארבעה קבין לכל פור³². הנה הנצרץ יתר מזה - מקבלין טמאה³³. ואם פנסן לאבלין, אף על פי שהן פחות מארבעה קבין - מקבלין טמאה.

29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. 30) מפני שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין. 31) תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. 32) הכור הוא שלושים סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבר או לגת אין אדם מותר עליהם. 33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל, המחשבה מועילה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבון.

כג. החלב שפפחלו⁶⁵ שחשב עליו - בְּטֵלָה דַעְתּוֹ, וְהָרִי הוּא טְהוֹר. חֶשֶׁב עַל הַחֵלֶב שֶׁבִּקְבָה⁶⁶ - הָרִי זֶה מִתְטַמֵּא טְמֵאת אֲכָלִין⁶⁷.

(65) שד הבהמה. (66) הנמצא בקיבת עגל יונק. (67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לעניין טומאה (לעניין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

כד. עֲנָבִים שְׁדָרְכָן⁶⁸ - מִשְׁיֵהֶלֶךְ בְּהֵן הַדוֹרֵף שְׂתִי וְעָרַב מִתְטַמְּאִין טְמֵאת מִשְׁקִין⁶⁹. נִשְׁתַּיֵּר בְּהֵן גְּרֵגְרִין שְׁלָמִים - אוֹתָן גְּרֵגְרִין מִתְטַמְּאִין טְמֵאת אֲכָלִין⁷⁰. וְכֵן הַזֵּיתִים - מִשְׁיֵטְעָנוֹם⁷¹ מִתְטַמְּאִין טְמֵאת מִשְׁקִין. נִשְׁתַּיֵּרוּ בְּהֵן גְּרֵגְרִין שְׁלָמִין - מִתְטַמְּאִין טְמֵאת אֲכָלִין.

(68) בגת להוציא יינם. (69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה. (70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשאר שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

כה. הַעֲרֵלָה⁷², וְכֵלְאִי⁷³ הַפָּרֶם, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל⁷⁴ שְׁנֹשְׁחֵט, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה⁷⁵ בֵּין שְׁנֹשְׁחֵטָה בֵּין שְׁנֹעַרְפָּה⁷⁶, וְצִפְרִי מְצֻרֵעַ, וּפְטָר חֲמוּר⁷⁷, וּבִשָּׁר בְּחֵלֶב, וּבִשָּׁר פָּרָה אֲדָמָה⁷⁸, וְהַפְּגוּל⁷⁹, וְהַנּוֹתֵר⁸⁰, אִף עַל פִּי שֶׁכֵּל אֵלוֹ אֲסוּרִין בְּהֵנָּה - כֵּלָן מִתְטַמְּאִין טְמֵאת אֲכָלִין⁸¹.

(72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). (73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דיניה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, ג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרס, ואינו

אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

יט. הַשְּׂמֶן הַקָּרוֹשׁ⁵⁵ - אֵינוֹ אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלָיו פֶּשֶׁהוּא קָרוֹשׁ בֵּין לְאֲכָלִין בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַעְתּוֹ⁵⁶. וְכֵן הַדָּם שֶׁקָּרַשׁ - אֵינוֹ אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלָיו לְאֲכָלִין - מִתְטַמֵּא טְמֵאת אֲכָלִין⁵⁷; חֶשֶׁב עָלָיו לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַעְתּוֹ.

(55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו "הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין. (56) מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת רבינו]. (57) לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו "כבד כולו דם".

כ. חֵלֶב שֶׁקָּרַשׁ - לֹא אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלָיו לְאֲכָלִין⁵⁸ - מִתְטַמֵּא טְמֵאת אֲכָלִין; לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַעְתּוֹ.

(58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישי]. בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

כא. דְּבַשׁ תְּמָרִים - לֹא אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלָיו לְאֲכָלִין - מִתְטַמֵּא טְמֵאת אֲכָלִין⁵⁹; לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַעְתּוֹ⁶⁰. וְשֶׁאֵר כָּל מֵי פְרוֹת בָּלֵן - לֹא אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלֵיהֶן בֵּין לְאֲכָלִין בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַעְתּוֹ.

(59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

כב. הַשֶּׁלֶג - אֵינוֹ אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלָיו לְאֲכָלִין - בְּטֵלָה דַעְתּוֹ; לְמִשְׁקִין - מִתְטַמֵּא טְמֵאת מִשְׁקִין. נְטֵמָא מְקָצְתוֹ - לֹא נְטֵמָא כְּלוּ⁶¹; הַעֲבִירוּ⁶² עַל גְּבִי פְלִי חֲרָס הַטְּמָא⁶³ - נְטֵמָא כְּלוּ⁶⁴.

(61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. (62) את השלג. (63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. (64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאוויר), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו ששינונו בחולין (קיד, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה.

(79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקומם), שקבעה תורה. (80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. (81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פָּרֶק שְׁנַיִם

1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שיעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

א. פֶּל הָאֲכָלִין² הַגְּדֵלִין מִן הַקְּרָע - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שְׂעִקְרוּ; אֲבָל פֶּל זְמַן שֶׁהֵן מְחַבְּרִין, אֲפִלּוּ בְּשֵׁרֶשׁ קָטָן שְׂיֻכְלִין לְחַיּוֹת מְפֻגָּוִים³ - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה.

2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן". וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

ב. יַחֲוֹר⁴ שֶׁל תְּאֵנָה⁵ שֶׁנִּפְשָׁח⁶ וּמַעֲרָה בְּקִלְפָּה שְׂאִינוּ יְכוּל לְחַיּוֹת מְפֻגָּוִים⁷ - פֶּל הָאֲכָלִין שֶׁבּו מְחַטְמָאִין⁸. וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם הִיא שְׂאֵר הָאֵילָן כְּמוֹ יָד⁹ לְזֶה הַיַּחֲוֹר שֶׁנִּשְׁפָּר אוֹ לְאִוָּר¹⁰.

4) שם. (5) ענף, ותאנים תלויות בו. (6) נשבר. (7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. (8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. (9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכת, ב ונשאהר בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשח זה הייחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחובר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו

ג. יִרְקוֹת שְׂיֻבְשׁוּ¹¹ בְּאֵיבָהּ¹², כְּגוֹן פְּרוּב וּדְלַעַת שְׂיֻבְשׁוּ בְּאֵיבָהּ - אֵינָן מְחַטְמָאִין טְמָאָת אֲכָלִין¹³. לְקָטָן¹⁴ לִיבָשׁוּ - הֲרִי הֵן אֲכָלִין כְּשֵׁי¹⁵ עַד שְׂיֻבְשׁוּ וְיַעֲשׂוּ פְעִין.

(11) טרם שנקצצו. (12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. (13) כשהם לחים וראויים לאכילה. (14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). (15) שם ה"ד.

ד. אֵילָן שֶׁנִּפְשָׁח וּבוּ פְרוֹת - הֲרִי הֵן כְּתְלוּשִׁין¹⁶. וְכֵן אִם יָבֵשׁ הָאֵילָן וּבוּ פְרוֹת - הֲרִי הֵן כְּתְלוּשִׁין¹⁷.

(16) מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. (17) בתוספתא שם כתוב "כמחוברין", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבש". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשח, והיא ממשיכה ואומרת: "יבש", ומסיימת: "הרי הן כמחוברין". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחוברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך].

ה. תְּאֵנִים¹⁸ שְׂיֻבְשׁוּ¹⁹ בְּאֵיבָהּ - מְחַטְמָאוֹת טְמָאָת אֲכָלִין בְּמִקְוֵי²⁰.

(18) מימרא של שמואל שם. (19) בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. (20) אפילו כשעודם מחוברים באילן.

ו. פֶּל הָאֲכָלִין שֶׁהֵן מַבְעֵלֵי חַיִּים - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שְׂעִמּוֹתָיו²¹. שְׁחַט²² בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, אִף עַל פִּי שְׂעֵדִין הֵן מְפַרְפְּסִין - מְקַבְּלִין טְמָאָה²³. וְדָגִים מְאִימְתֵי מְקַבְּלִין טְמָאָה? מְשִׁמּוֹתָיו²⁴. נוֹלַד בְּהֵן²⁵ טְרִפָּה²⁶ וְנִתְטַמְּאוּ²⁷ כְּשֶׁהֵן מֵתַנְדְּנִין - הֲרִי יֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם הֵן חֲשׂוּבִין כְּמֵתִים הוֹאֵיל וְנִטְרַפּוּ²⁸, אוֹ אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שְׂעִדְמוּ כְּפֶאֱבֵן וְלֹא יִתְנַדְּנוּ. הָאֵיבָר אוֹ הַפֶּשֶׁר הַמְדֻלְּדֵלִין בְּבִהְמָה אוֹ חַיָּה שְׂאֵינָן יְכוּלִין לְחַיּוֹת²⁹, אִם הַכְּשָׁרוֹ³⁰ - מְקַבְּלִין טְמָאָה בְּמִקְוֵי, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין כְּאֶכָל שְׂפָרֶשׁ. גִּשְׁחֻטָּה בְּבִהְמָה - הַכְּשָׁרוֹ בְּשִׁחֻטָּה³¹; שֶׁהִבְהֵמָה פְּלֶה כְּמוֹ יָד לְאֵיבָר זֶה, וְיָד שֶׁהַכְּשָׁר - הַכְּשָׁר הָאֵיבָר פְּלוּ, כְּמוֹ שְׂעִיבְתָאֵר³². וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם תְּהִיָּה הַבְּהֵמָה בְּחַיָּה כְּמוֹ יָד לְאֵיבָר אוֹ בְּשֶׁר הַמְדֻלְּדֵלִין³³ בִּפְהֵי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעציץ שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה חוץ לעציץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועציץ שהוא נקוב", משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב]. (45 דרך הנקב. 46 שם מ"ו. 47 שם.)

י. **עֲצִיץ⁴⁸ שְׁאִינוּ נְקוּב - הָרִי הַנְּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה; וְאִם הָיוּ מֵיִם בְּתוֹכוֹ - מְכַשְׂרִין.**

48 שם.

יא. **כְּלִי⁴⁹ גְּלָלִים⁵⁰ וְכִלֵּי אֲדָמָה⁵¹ שֶׁשָּׁרְשֵׁים יְכוּלִין לְבָקַע בָּהֶן⁵² וְלִצְאָת - אֵינָן מְכַשְׂרִין אֶת הַזְּרָעִים⁵³, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינָן נְקוּבִין - הָרִי הֵן פְּנֻקְבִין.**

49 שם. 50 כלים העשויים מרפש בהמות מיובש. 51 בלתי מוסקים באש. 52 מפני שהם רכים. 53 הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחובר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכם אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).

יב. **עֲצִיץ שֶׁמְלֹאָהוּ⁵⁴ עֶפֶר עַד שִׁפְתּוֹ - אֵינוּ חָשׁוּב כְּלִי⁵⁵, אֲלֹא הָרִי הוּא כְּטַבְּלָא שְׁאִין לָהּ שָׁפָה, שְׁאִינוּ כְּלִי קְבוּל⁵⁶.**

54 שם. 55 אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. 56 כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמילאהו עפר - אינם מכשירים.

יג. **מְשָׁקִין⁵⁷ טְמָאִין שֶׁנִּפְּלוּ עַל הָאֲכָלִין⁵⁸ - נִטְמָאוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְּלוּ שָׁלֵא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים⁵⁹, שֶׁהָרִי הַטְּמָאָה וְהַכֶּשֶׁר בָּאִין כְּאַחַת⁶⁰. וְהוּא שָׁלֵא יְהִי בְּקַרְקָע⁶¹.**

57 מכשירין פ"א מ"א. 58 שלא הוכשרו לקבל טומאה. 59 בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. 60 נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשהכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. 61 הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).

יד. **כֵּל אֲכָל⁶² שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח עַד שְׁאִינוּ רְאוּי לְמַאֲכַל אָדָם - אֵינוּ מְקַבֵּל טְמָאָה. וְכֵן מְשָׁקֶה⁶³ שֶׁנִּסְרַח וְנִפְסַד וְאֵינוּ רְאוּי לְשִׁתִּית אָדָם - אֵינוּ מְקַבֵּל טְמָאָה, כְּדֶרֶךְ שְׁאִינוּ מְכַשְׂרִין⁶⁴, שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר יִשְׁתָּה⁶⁵.**

21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. 22) שם קיז, ב. 23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרסכת, מועילה היא גם בבמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחיטה לפני שתמות. 24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית-הלל. 25) בדגים. 26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבמה חיה ועוף - טריפה. 27) נגעו בטומאה. 28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). 29) להתרפא. 30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. 31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם קזו, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחור של תאנה. 32) לקמן פ"ה ה"ג. 33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

ז. **הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף - הַכֶּשֶׁר כֵּל הַבֶּשֶׂר בְּדָם שֶׁיִּצְא בְּשִׁחִיטָה³⁴. לְפִיכָּה, אִם לֹא יִצְא מִהֵן דָּם בְּשִׁחִיטָה - הָרִי כֵּל בְּשִׁינָן צְרִיף הַכֶּשֶׁר³⁵ כְּכֵל הָאֲכָלִין שֶׁלֹּא הַכֶּשֶׁר.**

34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין שלאחריו. 35) כתנא-קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

ח. **אֲכָלִין³⁶ שֶׁהַכֶּשֶׁר בְּשִׁינָן מְחַבְּרִין לְקַרְקָע³⁷, או שֶׁהַכֶּשֶׁר בְּמֵיִם הַמְּחַבְּרִים³⁸ שֶׁבְּקַרְקָע - אֵינוּ הַכֶּשֶׁר, עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ אַחַר שֶׁנִּעְקְרוּ בְּמֵיִם הַמְּלֹוֹשִׁין מִן הַקַּרְקָע או בְּשִׁאָר מְשָׁקִין; שְׁנֵאֲמַר: כְּכֵל כְּלִי - אֵינוּ מְכַשְׂרִין עַד שִׁתְּלֹשׁ מִן הַקַּרְקָע כְּעֵין הַמֵּיִם שֶׁבְּכָלִים³⁹. שְׁאֵב הַמֵּיִם כְּכֵלִי וְנִתְּנָן בְּקַרְקָע - אֵינָן מְכַשְׂרִין⁴⁰.**

36) שם קיח, ב. 37) ונעקרו אחר שנוגבו. 38) במים שכבורות ובמערות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים המחוברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחוברים מכשירים. ופירוש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו האוכל מן המים המחוברים, ומסתמך על המשנה מכשירין פ"ד מ"ן]. 39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב. 40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה (הכסף-משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה קרבן אהרן שם).

ט. **קְשׁוּת⁴¹ שֶׁנְּטָעָה בְּעֲצִיץ⁴² וְהַגְדִּילָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁיִּצְאָת חוּץ לְעֲצִיץ⁴³ - אֵינָה מְקַבֵּלֶת טְמָאָה⁴⁴. וְעֲצִיץ שֶׁהוּא נְקוּב כְּדִי שֶׁיִּצְא בּוֹ⁴⁵ שֶׁרֶשׁ קָטָן⁴⁶ - הָרִי הוּא כְּפָאָרֶץ, וְהַנְּטוּעַ בּוֹ אֵינוּ מְקַבֵּל טְמָאָה. וְכֵן אִם הָיוּ בּוֹ מֵיִם - אֵינָן מְכַשְׂרִין⁴⁷.**

41) עוקצין פ"ב מ"ט. 42) נקוב, והזרעים שבו דינם כמחובר לקרקע. 43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ לעציץ. 44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העציץ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. (76) פקעה טומאתו. (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

יט. זרעים⁷⁸ טמאים שזרעם - הרי הצומח מהן טהור, ואפלו בדבר שאין זרעו פלה⁷⁹. והוא שהשרישו⁸⁰; אבל קדם השרשה - הרי הן בטמאתן, אפלו בדבר שזרעו פלה⁸¹.

(78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהור? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לז). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעליה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עלים לא טהרו]. ורש"י (פסחים לד, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. (80) הוציאו שרשים. (81) נרקב באדמה.

כ. אכלין⁸² שמתברין לבלים⁸³ - בטלו מתורת אוכל. ואם נטמא הפלי - הרי הן מתטמאין בטמאת הפלי⁸⁴; הואיל והן משמשין תשמיש עין⁸⁵ - הרי הן פלעין.

(82) חולין קכט, א. (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. (84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. (85) נעשו חלק מדופן הכלי.

כא. כל משקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח - הרי זה בטמאתו לעולם⁸⁶, שאין המשקה יוצא⁸⁷ על ידי הפלוב⁸⁸ לעולם. ואין למשקה שנטמא טהרה חוץ מן המים בלבד, שאם הטביל מים טמאים במקוה - פיון שצפפו מי מקוה עליה⁸⁹ טהור⁹⁰. ומטבילין חמין בצונן וצונן בחמין, ורעים בפינים ופינים ברעים⁹¹.

(86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה ה"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בה"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל

(62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שיפסל מאכילת כלב". ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף-על-פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. (63) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח ה"ד. (64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. (65) ודרשו שם: פרט למשקה סרוח. [נפסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "טימא"].

טו. העור⁶⁶ ששלקו והשליא שחשב עליה לאכילה⁶⁷ - מתטמאין טמאת אכלים בפני עצמן⁶⁸.

(66) ברייתא חולין עז, ב. (67) אף-על-פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. (68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

טז. עור החמור⁶⁹ ששלקו - הרי זה ספק, אם מתטמא טמאת אכלים בפני עצמו מפני ששלקו, או אינו מתטמא מפני שהוא מאוס הרבה.

(69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליקה.

יז. חטים⁷⁰ שפגללי פקרו⁷¹ ושעורים שפגללי הפהמה שלקטן⁷² - אין מקבלין טמאה. ואם חשב⁷³ עליהן לאכילה - מתטמאות טמאת אכלין.

(70) ברייתא, מנחות טט, א. (71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים - שעורים (רש"י). (72) ולא חישב לאכלן. (73) בשעה שלקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כן].

יח. כל אוכל⁷⁴ שנטמא ואחר שנטמא נפסל ונסרח: אם נפסל מלאכל הפלב או שייבש פחרש⁷⁵ - הרי זה טהור⁷⁶; ואם נפסל מלאכל אדם ועדין הוא ראוי לפלב - הרי זה טמא פשהיה. וכל האכלין שנטמאו - אין להן טהרה במקוה⁷⁷.

(74) נתבאר למעלה בהלכה יד. (75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה,א) פסק שבשר המת יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַקְדָּרָה¹⁰⁴ מִחֲמַת הַמְשָׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹף הַמְקָוָה¹⁰⁵. הֵיִתָּה מְלֵאָה מִיָּם - הַקְדָּרָה טְהוֹרָה¹⁰⁶, שְׁאִין הָרָאוֹן מִטְמֵא כְּלֵי חָרָס לְעוֹלָם, וְאִין הַמִּיָּם שֶׁבְּתוֹכָהּ טְמֵאִים¹⁰⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִּים בְּמֵי הַמְקָוָה¹⁰⁸. פֶּשֶׁט אֵב הַטְמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָ בָּהּ - נְטִמַּאת הַקְדָּרָה, שְׁאִין הַמְקָוָה מְטַהֵר כְּלֵי חָרָס¹⁰⁹.

100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא.
101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים.
102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. 103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. 104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב).
105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש . . . ואותו תשבורו". 106) אפילו נגע בקדירה עצמה. 107) אפילו אם נגע בהם.
108) ונטהרים בהשקה. 109) והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

כו. מִי¹¹⁰ שְׁפִיכוֹת¹¹¹ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְמֵאָה. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן מִי גְשָׁמִים, אִם רָבּוּ עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן טְהוֹרִים; מִחֻזְקָה לְמַחֲצָה - הַפֶּל טְמֵא, בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת¹¹². אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוּ מִי שְׁפִיכָה; אֲכַל קָדְמוּ מִי גְשָׁמִים וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן כֹּל שֶׁהוּא מִמֵּי שְׁפִיכוֹת - הַפֶּל טְמֵא¹¹³, שֶׁמְשָׁקִין טְמֵאִין שְׁיָרְדוּ לְטְהוֹרִים - מִטְמֵאִין בְּכֹל שֶׁהוּא.

110) מכשירין פ"ב מ"ג. 111) מי שופכים. 112) רבינו לשיטתו בפ"טו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. 113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יזוהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבלים טומאה.

כז. הַטְּוֹרָה¹¹⁴ אֶת גִּגְיָה¹¹⁵ וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ¹¹⁶ וְהָרִי הֵן מְנַטְפִּים, יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְרָבּוּ הַנְּטִיפוֹת¹¹⁷ - הָרִי רָבּוּ מִי גְשָׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנְּטִיפִין מֵהֵן טְהוֹרִין.

114) שם מ"ד. 115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. 116) ומים אלה דינים כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). 117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף המים.

כח. הַסֶּף¹¹⁸ שֶׁמֶן טְהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבַל וְהָרִי הַשֶּׁמֶן עַל בְּשָׂרוֹ, אִם הָיָה כְּדֵי סִיכַת אֵיבָר קָטָן¹¹⁹ - הָרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה מְקֻדָּם¹²⁰. סֶף שֶׁמֶן טְמֵא וְטָבַל - לֹא טָהַר הַשֶּׁמֶן שְׁעָלָיו; אֲלֵא אִם נִשְׂאָר

משתית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. 87) מטומאתו. 88) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. [וב'תורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות)]. 89) אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. 90) משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). 91) כבית-ההלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

כב. מִקְלָה⁹² שֶׁהִיא מְלֵאָה מְשָׁקִין טְמֵאִים⁹³ וְהַטְּבִיל מְקַצְתָּהּ בְּמָקוֹה⁹⁴ - לֹא טְהוֹר הַמִּיָּם שֶׁעַל מְקַצְתָּהּ⁹⁵ עַד שְׁיִטְבַּל אֶת כְּלָהּ.

92) טהרות פ"ח מ"ט. 93) כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. 94) ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. 95) שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינונו שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). ולא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

כג. שְׁלֵג⁹⁶ שֶׁנִּטְמָא וְהִשִּׁיק מְקַצְתוֹ לְמֵי מְקָוָה - הוֹאִיל וְטָהַר מְקַצְתוֹ, טָהַר בְּלוֹ⁹⁷.

96) ברייתא, נדה יז, א. 97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי השלג כמחוברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני ששלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

כד. הַתְּמָד⁹⁸ הַטְּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אַחַר שֶׁתְּמָדוּ בֵּין שֶׁתְּמָדוּ מִמֵּי טְמֵאִים: עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - מְשִׁיקוֹ בְּמָקוֹה וְיִטְהַר, שֶׁהָרִי הוּא כְּמֵים; מְשִׁיחֵמִיץ - הָרִי הוּא כִּינּוּ, וְאִין לוֹ טְהוֹרָה בְּמָקוֹה⁹⁹.

98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. 99) ברייתא, חולין כו, ב.

כה. קְדָרָה¹⁰⁰ שֶׁמְלֵאָה מְשָׁקִין, כְּגוֹן דְּבַשׁ וְיִין וְכִיּוֹצָא בְּהֵן¹⁰¹, וְנִתְּוָנָה בְּתוֹף הַמְקָוָה¹⁰², וּפֶשֶׁט הָרָאוֹן לְטְמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָ בָּהּ¹⁰³ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַמְשָׁקִין אָף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹף הַמְקָוָה, וְנִטְמַאת

אחר המחשבה¹⁸. ושאָר פֿל יִרְקוֹת הַשָּׂדֶה¹⁹, פֿגוֹן²⁰ הַבְּצָלִים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר וְהַפְּטִירוֹת. וְכֵן חֲגָבִים וְדָגִים קְטָנִים²¹ - צְרִיכִין מַחְשְׁבָה בַּפְּרִים. עֲלִישׁוֹן²² שׁוֹרְעָן לְבִהמָה²³ וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - אֵינֶן מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שְׂיִחְשֵׁב עֲלֵיהֶן אַחַר שְׂיִחְלָשׁוּ, שְׂמַחְשֶׁבֶת חֲבוּרָה²⁴ אֵינָה מַחְשְׁבָה. עֲלִישׁוֹן שְׁלֶקֶטן לְבִהמָתוֹ וְהַדִּיחָן, וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - צְרִיכִין הַכָּשֵׁר שְׁנֵי אַחַר הַמַּחְשְׁבָה²⁵. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזֶה. הָאֶלְלֵל²⁶, אִם חָשֵׁב עָלָיו לְאֹכִילָה - מְקַבֵּל טְמָאת אֶכְלִינ²⁷, וְאִם לֹא - הֵרִי הוּא פְּעוּץ²⁸ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמְּחַבְּרִין בַּבָּשָׂר, וְהַגִּידִים, וְהַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים²⁹, וְהַכְּנָפִים³⁰ וְהַנּוּצָה³¹, וְהַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַצְּפָרְנִים וּמִן הַחֲרָטוּם הַמְּבַלְעִין בַּבָּשָׂר - צְרִיכִין הַכָּשֵׁר וּמַחְשְׁבָה. וְאֵלוֹ שְׂאִין צְרִיכִין לֹא מַחְשְׁבָה וְלֹא הַכָּשֵׁר: נִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם³², וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר³³ וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה³⁴ בַּפְּרִים³⁵. לְפִי שֶׁהֵן מֵיחֲדִין לְמֵאֲכָל אָדָם, אֵין אֶחָד מֵאֵלוֹ צְרִיף מַחְשְׁבָה; וְאֵינֶן צְרִיכִין הַכָּשֵׁר, מִפְּנֵי שְׂסוּפֶן לְטַמְּא³⁶ אָדָם וְכֹלִים בְּכַזִּית³⁷, וְכֹל הַמְּטַמְּא טְמָאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צְרִיף הַכָּשֵׁר. וְאֵלוֹ צְרִיכִים מַחְשְׁבָה וְאֵינֶן צְרִיכִין הַכָּשֵׁר³⁸: נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר בַּפְּרִים, וְנִבְלַת בְּהֵמָה טְמָאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא שְׂחָשֵׁב עַל פְּחוֹת מְבֻזֵּת; אֶבֶל פְּזוֹת - אֵב טְמָאָה הוּא.

מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ¹²¹ - הֵרִי הַשָּׁמֶן בְּטַמְּאָתוֹ, וְאִם לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ פְּדֵי הַלְּטִפִּית מִמֶּנּוּ - בְּטַל בְּמַעוֹטוֹ.

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין. (121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית-שמאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ², שְׂאִין הָאֶכְלִין מִתְטַמְּאִין עַד שְׂיִכְשְׁרוּ; וְשֶׁכֶל אֶכֶל שְׂאִינוֹ מֵיחָד לְמֵאֲכָל אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה עַד שְׂיִחְדוֹ לְאָדָם.

(2) פ"א, ה"א.

ב. אֶכֶל³ שֶׁהוּא מֵיחָד לְאָדָם בְּמְקוֹם הַזֶּה וְאֵינוֹ מֵיחָד לְאָדָם בְּמְקוֹם אַחֵר - בְּמְקוֹם שֶׁהוּא מֵיחָד בּוֹ אֵינוֹ צְרִיף מַחְשְׁבָה לִיחְדוֹ לְאָדָם, וּבְמְקוֹם שְׂאִינוֹ מֵיחָד בּוֹ צְרִיף מַחְשְׁבָה לִיחְדוֹ לְאָדָם וְאַחַר כֵּן קִבֵּל טְמָאָה⁴. וְכֹל אֶכֶל שְׂסוּפֶוֹ לְטַמְּא אָדָם וְכֹלִים⁵ אֵינוֹ צְרִיף הַכָּשֵׁר⁶.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרכת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרס - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

ג. וְשֶׁ אֶכְלִינ⁷ שְׂצְרִיכִין הַכָּשֵׁר וְאֵינֶן צְרִיכִין מַחְשְׁבָה, וְיֵשׁ שְׂצְרִיכִין מַחְשְׁבָה וְאֵינֶן צְרִיכִין הַכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שְׂצְרִיכִין מַחְשְׁבָה וְהַכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שְׂאִין צְרִיכִין לֹא מַחְשְׁבָה וְלֹא הַכָּשֵׁר. בִּיצֵד? פֿל הָאֶכְלִין הַמֵּיחֲדִין לְאָדָם בְּכָל מְקוֹם⁸ - צְרִיכִין הַכָּשֵׁר וְאֵין צְרִיכִין מַחְשְׁבָה. דָּגִים טְהוֹרִים וְחֲגָבִים טְהוֹרִים בְּכָל מְקוֹם, וְחֲגָבִים טְמָאִים וְדָגִים טְמָאִים בַּפְּרִים⁹ - הֵרִי הֵן מֵיחֲדִין לְאָדָם, וְצְרִיכִין הַכָּשֵׁר וְלֹא מַחְשְׁבָה¹⁰. וְכֵן חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמֵתָה - צְרִיף הַכָּשֵׁר¹¹ וְלֹא מַחְשְׁבָה בְּכָל מְקוֹם¹². וְאֵלוֹ צְרִיכִין מַחְשְׁבָה וְהַכָּשֵׁר¹³: בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי¹⁴, בֵּין מִן הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּמָא¹⁵, וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂחוּטָה בַּפְּרִים¹⁶. אִף עַל פִּי שֶׁהַכָּשֵׁר בְּשִׂחְיָה¹⁷, צְרִיף הַכָּשֵׁר שְׁנֵי

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החותר מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתנו תתפרש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). (38) משנה, שם.

ד. **יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט³⁹ בְּהֵמָה טְמֵאָה לְנֶכְרִי, וְשָׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם⁴⁰ [או רב שְׁנַיִם] - הָרִי זֶה מְתַטְמָא טְמֵאָה אֲכָלִין פֶּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְקֶסֶת⁴¹. וְאִין צְרִיכָה מִחֻשְׁבָּה, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל שֶׁחָטָה לְאֲכִילַת הַעֹבֵד פּוֹכְכִים, וְאִין לָהּ מִחֻשְׁבָּה גְדוּלָה מְזוּ; וְאִינָה צְרִיכָה הַכֶּשֶׁר, לְפִי שֶׁסּוֹפָה לְטַמֵּא טְמֵאָה חֲמוּרָה. שָׁחַט בָּהּ אֶחָד⁴² או שְׁנֵתָרָה⁴³ - אִינָה מְטַמָּא טְמֵאָה אֲכָלִין⁴⁴. וְכֵן עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁשָּׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְשָׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם או רב שְׁנַיִם - מְתַטְמָא טְמֵאָה אֲכָלִין⁴⁵ פֶּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְקֶסֶת, וְאִינָה צְרִיכָה הַכֶּשֶׁר. שָׁחַט בָּהּ אֶחָד או נְחָרָה - אִינָה מְטַמָּא טְמֵאָה אֲכָלִין, וְהָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר הַנְּבִלוֹת.**

(39) חולין קיז, ב (40) שני הסימנים: וושט וקנה. (41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרקסת, ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת נבילות. (42) סימן אחד, וושט או קנה. (43) דקרה. (44) שחיטה המתירה טהורה מפרקסת באכילה, עושה גם בהמה טמאה מפרקסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה, שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה בטמאה. (45) שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכזו על-ידי ישראל מתירה את המפרקסת באכילה, מועילה שחיטת גוי להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וספ"ה-משנה).

ה. **הַחֹתֶף בְּשֶׁר מְאִיבָר מִן הַחֵי⁴⁶ שֶׁל בְּהֵמָה וְאַחַר כֶּף חֶשֶׁב עֲלָיו⁴⁷ - צְרִיף הַכֶּשֶׁר⁴⁸. חֶשֶׁב עֲלָיו וְאַחַר כֶּף חֶתְכוּ⁴⁹ - אִינּוּ צְרִיף הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁמְטַמָּא טְמֵאָה חֲמוּרָה כְּנִבְלָה⁵⁰, וְכֵל מְטַמָּא טְמֵאָה חֲמוּרָה אִינּוּ צְרִיף הַכֶּשֶׁר.**

(46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. (47) ונעשה אוכל. (48) ואף-על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טימא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב). (49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. (50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא דווקא אמרו "סופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. [בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מצייין שרבינו

בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. (15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטא, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטא פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטא בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטא. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חזון משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטריות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטא). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוחית כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוחית זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כתב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קכא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השררה והצואר - רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטא. דין חלב בהמה טהורה שנתנבלה - נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטא אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה (ראה מס' כריתות שם). 64) לאחר שחתכו נמלך וחישוב עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר. 65) ה'חיון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

י. גזול⁶⁶ שגנב לגת⁶⁷ ומת, אף על פי שהגת במדינה⁶⁸ - הרי נמאס בגת⁶⁹, ולפיכך צריך מחשבה⁷⁰. חשב עליו פשהעלהו להאכילו לנכרי - הרי זה מטמא, שהרי חשב עליו למאכל אדם. חשב עליו להאכילו לכלב - אינו מתטמא מטמאת אכלים⁷¹. היה זה שחשב עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן - הרי זה טהור⁷². העלוהו פדי להאכילו לאדם - הרי זה טמא; שיש להן מעשה⁷³, ואין להן מחשבה.

66) עוף קטן. 67) טהרות פ"ח מ"ו. 68) בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. 69) נדה ג, ב. 70) אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). 71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). 72) שמחשבתם אינה מועילה. 73) מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

~ יום רביעי ה' מרחשון ~

פְּרָק רְבִיעִי

1) יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל שיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

א. פְּמָה² שְׁעוֹר אֲכָלִין לְטַמְאָה? לְטַמְאָת עֶצְמָן - פֶּל שֶׁחַן. אֲפִלּוּ שֶׁמְשׁוּם או חֲרָדֵל מִתְטַמָּא. שְׁנַמְמָר: פֶּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל - פֶּל שְׁהוּא³. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קלפתה⁴. וכן האוכל אכלין טמאים - אינו נפסל⁵ עד שיאכל כביצה ומחצה⁶. וזהו חצי פרס.

2) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. 3) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. 4) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. 5) מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו

מצא תוספתא (כזו) על שקלא-וטריא שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטריא. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

ו. פְּחוֹת מְזִיזוֹת⁵¹ מִנְבֵּלַת בְּהֵמָה טַמְאָה שֶׁחֹשֵׁב עָלָיו, וְהַשְּׁלִים עָלָיו כְּבִיצָה מְאֻכָּלִים אַחֲרָיִם - אֵין הַפֶּל צָרִיף הַכֶּשֶׁר⁵²; הוֹאִיל וּפְחוֹת מְזִיזוֹת⁵³ שֶׁבָּקֵל הַבִּיצָה, אִם הַשְּׁלִימוֹ לְכִזְיוֹת, מְטַמָּא טַמְאָה חֲמוּרָה. וְכֵן כְּזִיזוֹת⁵⁴ מִנְבֵּלַת בְּהֵמָה טַמְאָה שֶׁחֹשֵׁב עָלָיו, וְהִנִּיחָהּ בְּצֶעֶק עַד שֶׁהִשְׁלִים לְכַבִּיצָה, הוֹאִיל וְאִינוֹ מְטַמָּא בְּמַגֵּעַ מִפְּנֵי הַבְּצֶעֶק⁵⁵ - הֲרִי זֶה צָרִיף מִחֻשְׁבָּה. וְאִין הַבְּצֶעֶק הִזָּה צָרִיף הַכֶּשֶׁר, הוֹאִיל וְכָל הַשְּׁעוֹר הִזָּה מְטַמָּא בְּמִשְׁאָא⁵⁶ מִפְּנֵי כִזְיוֹת נְבִלָה שֶׁבְּתוֹכוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְטַמָּא בְּמַגֵּעַ, הֲרִי סוּפוֹ⁵⁷ לְטַמָּא טַמְאָה חֲמוּרָה, לְפִיכָף אֵין צָרִיף הַכֶּשֶׁר.

51) כריתות כא, א. 52) אפילו החלק של אוכלין אחרים. 53) של הנבילה (ראה השלמות לה"ז). גם נבבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישוב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו. 54) שם עמוד ב. 55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. 56) משא מטמא אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ז). 57) פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

ז. פְּחוֹת מְזִיזוֹת⁵⁸ מִבֶּשֶׂר הַמֵּת שֶׁהִשְׁלִים עָלָיו כְּבִיצָה מְשֻׁאָר אֲכָלִין - הַפֶּל⁵⁹ צָרִיף מִחֻשְׁבָּה, שֶׁהֲרִי בְּטַל הַפֶּל⁶⁰ אֲצֵל פֶּל אָדָם; וְאֵין הַפֶּל צָרִיף הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי בֶשֶׂר הַמֵּת שֶׁבָּקֵלֵוֹ.

58) שם. 59) אפילו הבצק שעליו. 60) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קרית ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" [ולענין הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו]. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה-שאיין-כן בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיוסי לבשר המת היה אוכלו (ראה השלמות).

ח. כְּזִיזוֹת⁶¹ מִן הַמֵּת שֶׁחִפְּהוּ בְּבֶצֶק - הַפֶּל מִתְטַמָּא טַמְאָה חֲמוּרָה⁶².

61) שם. 62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

ט. הַחוּתָף בֶּשֶׂר מְאָדָם חֵי לְהַאֲכִילוֹ לְכָלֵב⁶³, אִם חֹשֵׁב עָלָיו⁶⁴ לְמַאֲכֵל אָדָם - הֲרִי זֶה צָרִיף מִחֻשְׁבָּה, וְאִינוֹ צָרִיף הַכֶּשֶׁר⁶⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְכַעֲשֶׂה מִן הַשְּׂרִיץ²⁰ שֶׁהֵנִיחַ בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ - טְהוּרִין.

19) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. 20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים בכעדה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו).

ו. פְּזִית חֶלֶב וְדָם וְנוֹתָר²¹ וּפְגוּל²² שֶׁהֵנִיחַ בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ - אֵין תְּבִיבֵין עֲלֵיהֶן פֶּתֶר. הֵנִיחַ בְּגִשְׁמִים²³ וְנִתְפָּח²⁴ - חֲזָרוּ לְכַמּוֹת שְׁהִיוּ. בֵּין לְטִמְאָה חֲמוּרָה²⁵, בֵּין לְטִמְאָה קְלָה²⁶, בֵּין לְאִסּוּר²⁷.

21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. 22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישוב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. 23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. 24) ויש בהם כזית. 25) מת ונבילה. 26) טומאת אוכלין. 27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.

ז. עֲלֵי בְּצָלִים²⁸ וּבְגֵי בְּצָלִים²⁹ שֶׁהָן חֲלוּלִין: אִם יֵשׁ בָּהֶם יָרֵד - מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שְׁהִיוּ; וְאִם הָיוּ חֲלוּלִין וְרִיקָנִים - כִּמְעַף אֶת חֲלָלָן³¹.

28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ירד סמך. 29) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. 30) מפני שגם הריר נאכל ולכן מצטרף לשיעור כביצה. 31) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא.

ח. פֶּת סַפְגָּנִין³² - מִשְׁתַּעְרֵת כְּמוֹת שֶׁהִיא³³. וְאִם יֵשׁ בָּהּ חֲלָלָן³⁴ - מְמַעֵף אֶת חֲלָלָהּ.

32) נקבובי כספוג. 33) עם הנקבים הקטנים. 34) מקום ריק גדול.

ט. בֶּשֶׂר הַעֲגֹל שֶׁנִּתְפָּח³⁵ וּבֶשֶׂר זֶקְנָה שֶׁנִּתְמַעְטָה³⁶ - מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שְׁהִיוּ³⁷.

35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). 36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. 37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א.

י. הָאֲגוּז וְהַתְּמָרִים וְהַשֶּׁקֶד הַמִּתְקַרְקָשִׁים³⁸ - מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שְׁהִיוּ.

38) המתקשקים. כשהם לחים אינם מקשקים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקים.

יא. כֹּל שִׁטְמָאָתוֹ³⁹ וְשַׁעוּרוֹ שְׁוִין - מִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה. הָיוּ טְמֵאָתָן שְׁוִין אֲבָל לֹא שַׁעוּרָן, שַׁעוּרָן אֲבָל

"פסול גווייה". 6) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעא יותר.

ב. הַמִּשְׁקִין מִתְטַמְּאִין כָּל שֶׁהָן, וּמִטְמְאִין בְּכָל שֶׁהָן. אֲפִלּוּ טַפַּת מִשְׁקִין טְמֵאִים כְּחַרְדָּל שֶׁנִּגְעָה בְּאֶבְלִין אוּ בְּכַלִּים אוּ בְּמִשְׁקִין אֲחֵרִים - נְטֵמְאוּ. וְאִף עַל פִּי כֶן, אֵין הַשְׂוֹתָה מִשְׁקִין טְמֵאִין נִפְסָל עַד שִׁישְׁתָּה רְבִיעִית⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

7) אחרים. 8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

ג. כֹּל הַמִּשְׁקִין מִצְטַרְפִּין לְפֶסֶל אֶת הַגְּוִיָּה לְרְבִיעִית. וְכֹל הָאֶבְלִין מִצְטַרְפִּין לְכַבִּיצָה לְטֵמְאָה טְמֵאָת אֲבָלִים, וְלִכְחֲצֵי פֶרֶס לְפֶסֶל אֶת הַגְּוִיָּה. אֲפִלּוּ חִטָּה עִם קָמַח עִם בָּצֵק עִם תְּאֵנָה וּבֶשֶׂר וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ - הַכֹּל מִצְטַרֵּף.

ד. הַעוֹר⁹ הַמְּחֻבָּר בְּבִשְׂרָ¹⁰, וְהַמְּרֻקָּן¹¹ וְהַתְּבִלִּין¹², וְהָאֶבְלִין¹³ - אִף עַל פִּי שֶׁמְקַצְתּוֹ חֹשֵׁב עַלְיוֹ וּמְקַצְתּוֹ לֹא חֹשֵׁב עַלְיוֹ, מְקַצְתּוֹ פְּלִטָתוֹ חִתָּה¹⁵ וּמְקַצְתּוֹ פְּלִטָתוֹ סִפְיָן¹⁶ - וְהַעֲצָמוֹת הַמְּחֻבָּרוֹת בְּבִשְׂרָ, וְהַגִּידִים, וְהַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים, וְהַכְּנָפִים וְהַנּוּצָה, וְהַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַצְּפָרְנִים וּמִן הַתְּרִטוֹם הַמְּכַבְּעִין בְּבִשְׂרָ - כֹּל אֶחָד מֵאֵלוֹ מִתְטַמְּאִין וּמִטְמְאִין, וּמִצְטַרְפִּין לְכַבִּיצָה¹⁷ אוּ לְכַחֲצֵי פֶרֶס¹⁸.

9) בחולין קי, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבארו בגמרא. 10) עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). 11) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ, א) פירש אביי ציר סמך המתמצה מן הבשר, ורבא פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרוק" הוא אחד משני אלה. 12) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. 13) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפשטו. 14) לאכילה. שם קכא, א. 15) חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים בו. 16) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישוב ומקצתו לא חישוב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. 17) לטמא אוכלין. 18) לפסול את הגווייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אחר פחות מכשיעור.

ה. כְּבִיצָה אֶבְלִין טְמֵאִים שֶׁהֵנִיחַ בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ¹⁹ - אֵינָן מִטְמְאִים. וְכֵן פְּזִית מִן הַמֵּת אוּ מִן הַנְּבִלָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נָפַל זֶה לְעֶצְמוֹ [וְזֶה לְעֶצְמוֹ] עַל כָּפֹר שֶׁל תְּרוּמָה - פְּסָלוּהוּ⁵⁵. נָפַלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד - עֲשָׂאוּהוּ שְׁנֵי⁵⁶.

52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. (55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. (56) שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של ראשון.

יד. כְּבִיזָה אֶכֶל שְׁנֵי וּכְבִיזָה אֶכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבִלְלָן זֶה בְּזָה - הֲרִי הִפַּל שְׁנֵי. חֲלָקָן - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישִׁי. נָפַל זֶה לְעֶצְמוֹ [וְזֶה לְעֶצְמוֹ] עַל כָּפֹר שֶׁל תְּרוּמָה - לֹא פְּסָלוּהוּ. נָפַלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד - פְּסָלוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהוּ שְׁלִישִׁי.

טו. כְּבִיזָה אֶכֶל רֵאשׁוֹן וּכְבִיזָה אֶכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבִלְלָן זֶה בְּזָה - רֵאשׁוֹן⁵⁷. חֲלָקָן - זֶה שְׁנֵי וְזֶה שְׁנֵי, שֶׁהִשְׁלִישִׁי שֶׁנִּגְעַב בְּרֵאשׁוֹן נִעְשָׂה שְׁנֵי.

57) כולו כראשון.

טז. כְּשֵׁתִי בִיזִים אֶכֶל רֵאשׁוֹן וְכִשְׁתִּי בִיזִים אֶכֶל שְׁנֵי שֶׁבִלְלָן - הִפַּל רֵאשׁוֹן. חֲלָקָן לְשֵׁנִים - כָּל אֶחָד מֵהֶן רֵאשׁוֹן. חֲלָקָן לְשֵׁלֶשָׁה חֲלָקִים אוֹ לְאַרְבָּעָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי. וְכֵן כְּשֵׁתִי בִיזִים אֶכֶל שְׁנֵי וְכִשְׁתִּי בִיזִים אֶכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבִלְלָן - הִפַּל שְׁנֵי. חֲלָקָן לְשֵׁנִים - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי; לְשֵׁלֶשָׁה וְלְאַרְבָּעָה - הֲרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישִׁי.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הנוצר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכור, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמטמאין ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

א. יְדוֹת הָאֶכָלִים² - הֵן הַעֲצִים הַרְפִּין הַסְמוּכִין לְאֶכֶל שֶׁהָאֶכָל³ נִתְּלָה בֵּהֶן מִן הָאֵילָן, כְּמוֹ עֲקָצִי הַתְּאֵנִים וְהָאֲגָסִים וְקִצְתַּת הָאֲשׁוּל⁴, וְכֵן הַגְּרַעֲיִנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְדַבְּרִים שֶׁהָאֶכָל צָרִיךְ לָהֶן. וְשׁוּמְרֵי הָאֶכָלִין - הֵן הַקְּלִפָּה שֶׁעַל הָאֶכָל שֶׁהִיא שׁוּמְרָתוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה⁵.

2) עוקצין פ"א מ"א. 3) הפרי. 4) יבואר לקמן בהלכה כ. 5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.

ב. כָּל שֶׁהוּא יָד⁶ וְאִינוֹ שׁוּמֵר - מִתְּטַמֵּא וּמְטַמֵּא וְלֹא מְצַטְרֵף⁷; וְכָל שֶׁהוּא שׁוּמֵר, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ יָד -

לֹא טְמֵאתָן - אֵין מְצַטְרְפִין וְאֶפְלוּ לְטַמֵּא פֶקֶל שֶׁבְּשִׁנְיָהֶן⁴⁰. פִּיצַד טְמֵאתוּ וְלֹא שְׁעוּרוּ? כְּגוֹן בִּשְׂרַח הַמֵּת⁴¹ וְרָקֵב שְׁלוֹ⁴². שְׁעוּרוּ וְלֹא טְמֵאתוּ? כְּגוֹן בִּשְׂרַח הַמֵּת וּבִשְׂרַח הַנְּבִלָה⁴³. וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר, שְׁאֵם לֹא הָיוּ שְׁוִים לֹא בִשְׁעוּר וְלֹא בְּטְמֵאָה, כְּגוֹן בִּשְׂרַח הַנְּבִלָה⁴⁴ וּבִשְׂרַח הַשְּׂרִיץ⁴⁵ - שְׁאֵין מְצַטְרְפִין.

39) חומרת הטומאה. 40) ואין אנו אומרים הרי הטומאה החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף עם הקלה לכשיעור, וכן לעניין הבדל בשיעורים יצטרף הדבר בשיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני שהם שני מיני טומאה. 41) שמתמא בכזית. 42) בשר המת שהרקוב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירורים זעירים]. 43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. 44) מטמא במשא בלי נגיעה ושיעורו בכזית. 45) שיעורו כעדרה ואינו מטמא במשא.

יב. אֶכְלִין טְמֵאִים - שְׁעוּרִם שָׁוָה, שֶׁכָּל אֶכֶל טְמֵא אִינוֹ מְטַמֵּא⁴⁶ אֶלָּא כְּבִיזָה, וְטְמֵאתָם שָׁוָה⁴⁷, שֶׁכָּל אֶכֶל טְמֵא אִינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא בְּמִגַּע וְאִינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא פְּלִים, לְפִיכֵךְ מְצַטְרְפִין לְטַמֵּא פֶקֶל שֶׁבְּשִׁנְיָהֶן. פִּיצַד? כְּחֻצֵי בִיזָה אֶכֶל רֵאשׁוֹן⁴⁸ וְכְחֻצֵי בִיזָה אֶכֶל שְׁנֵי שֶׁבִלְלָן זֶה בְּזָה - הֲרִי זֶה שְׁנֵי, וְאִם נִגְעַב בְּתְרוּמָה - פְּסָלוּהוּ⁴⁹. כְּחֻצֵי בִיזָה אֶכֶל שְׁנֵי וְכְחֻצֵי בִיזָה אֶכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבִלְלָן - הֲרִי זֶה שְׁלִישִׁי⁵⁰. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה. אֶפְלוּ חֻצֵי בִיזָה אֶכֶל רֵאשׁוֹן וְחֻצֵי בִיזָה אֶכֶל רְבִיעִי שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁבִלְלָן זֶה בְּזָה - הֲרִי הִפַּל רְבִיעִי⁵¹.

46) אוכלין אחרים. 47) כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. 48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. 49) היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בניגיעתה. 50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. 51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש אלא בפרה אדומה. משמענו, שאין אנו תופסים את הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי.

יג. כְּבִיזָה אֶכֶל רֵאשׁוֹן וּכְבִיזָה אֶכֶל שְׁנֵי שֶׁבִלְלָן זֶה בְּזָה - הִפַּל רֵאשׁוֹן⁵². חֲלָקָן⁵³ - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי⁵⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיתה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אנג דישה].

ה. ומניין לידות²⁴ האכלין שהן מתטמאות ומטמאות כשהן מחברין עם האכלין? שגאמר: טמא הוא לכם - לכל שבפצרכיכם²⁵.

24 חולין קיח, א. 25 כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.

ו. הפוצר²⁶ לגת²⁷ - אין לו ידות, שהרי אין לו צרף ביד, מפני שמוציא את המשקה²⁸.

26 סוכה יג, ב. 27 הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת לעשיית יין. 28 היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.

ז. הקוצר²⁹ לסכופ³⁰ - אין לו ידות³¹, שהרי אינו צריך ליד.

29 שם. 30 לסכך בו סוכתו. 31 כרב מנשיא שם.

ח. כל ידות³² האכלין שבפססן³³ בגרן - טהורין.

32 עוקצין פ"ג מ"ה. 33 "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו מקדשך (ישעיה סג, יח)" (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.

ט. פסיגה³⁴ של אשכול שרקנה³⁵ - טהורה. ואם נשתיר בה גרגר³⁶ אחד - הרי זו יד לאותו גרגר ומקבלת טמאה. וכן³⁷ שרביט תמרה³⁸ שרקנו - טהור. שיר בו תמרה אחת - טמא. וכן שרביט קטניות³⁹ שרקנו - טהור. שיר בו גרגר אחד - מקבל טמאה.

34 אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. 35 הוריד ממנה את הענבים (משנה שם). 36 ענב. 37 שם. 38 תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכזית מחוברת ישר אליהן, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". 39 שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.

י. לעולם⁴⁰ אין שומר על גבי שומר⁴¹, אלא שומר אחד בלבד הסמוך לאכל הוא הנחשב עמו.

40 חולין קיט, ב. 41 כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.

יא. שלש⁴² קלפות בכצל: פנימית⁴³ - בין שלמה בין קדורה⁴⁴ מצטרפת⁴⁵; אמצעית⁴⁶ - שלמה מצטרפת⁴⁷, קדורה אינה מצטרפת⁴⁸; החיצונה - בין כף ובין כף טהורה⁴⁹.

מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד - נטמא האכל התלוי בו⁹; ואם נגעה טמאה באכל - נטמא היד¹⁰; ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או לכחצי פרס¹². אבל אם היה שומר - הרי זה מצטרף לכביצה ולכחצי פרס.

6 שם. 7 יתבאר לקמן בהלכה זו. 8 מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. נכותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר". 9 היינו "מטמא". 10 היינו "מתטמא". 11 למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. 12 לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין קיח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

ג. פשם¹³ שיד לטמאה, כף יש יד להכשר¹⁴. שאם הכשר היד - הכשר כל האכל התלוי בו¹⁵. ויש יד לפחות מפות¹⁶. ויש שומר לפחות מכלול¹⁷. ושומר שחלקו¹⁸ - אינו מצטרף עם האכל¹⁹.

13 חולין קיח, ב. 14 נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). 15 כר' יוחנן שם. 16 הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמם בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). 17 כר' יוחנן שם. מלשוננו משמע שאין יד לפחות מכלול פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). 18 שם קיט, ב. 19 מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

ד. ומניין²⁰ לשומר²¹ אכלין שהן מתטמאין עם האכלין כשהן מחברין בהן? שגאמר: על כל זרע זרוע אשר יזרע²² - פדרף שבני אדם מוציאין לזריעה: חטים בשעוריהן²³ ושעורים בקלפיהן ועדשים בקלפיהן. והוא הדין לשאר השומרין.

20 שם קיז, ב. 21 ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. 22 ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". 23 אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי-אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוץ. ומלשוננו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' מרחשון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63) אף-על-פי שאינו שומר. (64) משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין".]

טו. גרעינה⁶⁵ של רטב שיצאת מקצתה⁶⁶ - כל שפנגד האכל מצטרף, והיוצא אינו מצטרף. וכן עצם שיש עליו פשר - כל שפנגד הפשר⁶⁷ מצטרף. הנה עליו הפשר מצד אחד⁶⁸ - אינו מצטרף ממנו אלא העצם שתחת הפשר עד חלל העצם⁶⁹. ואם לא הנה לעצם חלל - רואין אותו פאלו הוא פגעבי האזוב⁷⁰. ושאר העצם אין מצטרף, שהעצמות⁷¹ לפשר פשוט הן חשובין.

65) שם. (66) בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין כך (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (67) כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68) הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. (69) רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). (70) כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71) נימוק למה העצם מצטרפת.

טז. קולית⁷² שהיה עליה פשר אפלו כפול - גורר את פלה לטמאה⁷³.

72) עצם הירך (חולין קיט, א). (73) כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

יז. גרעיני זיתים⁷⁴ ותמרה, אף על פי ששלגן לאכלין - אין מתטמאין⁷⁵.

74) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (75) למעלה בהלכה יג אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה, וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.

יח. גרעיני חרובין⁷⁶, אף על פי שפנסן לאכלין - אין מתטמאין; שלגן לאכלין - מתטמאין⁷⁷.

76) שם. (77) משום שמהם מתרככים בכישול, וראויים למאכל אדם.

יט. ואלו⁷⁸ מתטמאין ומצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות⁷⁹ בזמן שהן לחין, והפסטה⁸⁰ שלהן בין לחה בין יבשה, והעמוד⁸¹ שהוא מכון פנגד האכל. ושרשי החזירין⁸² והנפוס⁸³. ושרש צנון גדול - מצטרף, והסיב שלו⁸⁴ - אינו מצטרף. ושרשי המנתא⁸⁵ והפיגום⁸⁶. ושרשי ירקות שדה⁸⁷ וירקות גנה⁸⁸ שעקרן⁸⁹ לשתלים⁹⁰. והשנה⁹¹

(42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא-קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).

יב. כל הקלפין⁵⁰ מתטמאות ומצטרפות, מפני שהן שומר. קלפי פולין⁵¹ ותורמוסין⁵²: זרקן - אינן מתטמאות, פנסן לאכלין - מתטמאין. ואם נשאר בהן אכל - בין פה ובין פה מתטמאין. קלפי מלפפון⁵³, אף על פי שאין בהן מתוף המלפפון⁵⁴ - מתטמאות טמאת אכלין. השעורים⁵⁵, בזמן שהן יבשין - קלפתן מצטרפת⁵⁶ עמהן, ובזמן שהן לחין - אין מצטרפת. אבל החטה, בין לחה בין יבשה - קלפתה מצטרפת.

(50) עוקצין שם. (51) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52) מין קטנית (ראה פ"א ה"טו). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. (53) שם. (54) שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. (55) במנחת ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת. והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותיצרו "הא (כאן) בלחות, הא ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הברדל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. [רש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות]. (56) ראה למעלה ה"ד.

יג. כל הגרעינין⁵⁷ מתטמאות ומצטרפות ולא מצטרפות⁵⁸, חוץ מגרעינות הרטב⁵⁹; אבל של תמרה יבשה - אינה מצטרפת.

(57) עוקצין פ"ב מ"ב. (58) נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). (59) תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).

יד. החותלים⁶⁰ שעל הגרעינה של רטב⁶¹ - אין מצטרף⁶², ושעל גרעינת היבשה - מצטרף⁶³; מפני שהוא דבוק באכל, נחשב כאכל⁶⁴.

(60) קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". (61) של תמרה לחה. (62) משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשריג. 105) סוף האשכול. 106) הוריד ממנו את הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את האשכול. 107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה, שבו טמונים הגרירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא קנה. 108) אלא עוקרים אותו. 109) בין גדול ובין קטן.

כא. וְאֵלוֹ¹¹⁰ לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מִתְטַמְּאִין: שְׁאָר פֶּלַעַת הַעֲקָצִים. וְשְׂרָשֵׁי קִלְחֵי הַכְּרוֹב. וְחִלְפֵי תְּרִידִים¹¹¹ וְחִלְפֵי הַלְּפֶת. וְהֵן הַעֲקָרִין שֶׁנִּשְׂאָרוֹ בְּקִרְקַע פְּשֵׁלְקָטוֹ הַכְּרוֹב וְהַלְּפֶת וְחִזְרוֹ וְהַחֲלִיפוֹ¹¹². וְכָל הַשְּׂרָשִׁין שֶׁדָּרְכָן לְהַגְזוֹ שֶׁנִּשְׂעָקְרוּ עִם הָאֶכְלָל¹¹³. הַפְּטָמָה¹¹⁴ שֶׁל רְמוֹן - מִצְטַרְפֶּת, וְהַגְּזֵי¹¹⁵ שֶׁלוֹ - אֵינֻ מִצְטַרְפִּין.

110) שם מ"ד. 111) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו למשנה). 112) הצמיחו שנית תרד ולפת. 113) ואין האוכל צריך להם כלל. 114) בראש הרימון נמצא כעין כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר. 115) השערות הגדולות סביב הפיטמא.

כב. הַרְמוֹן¹¹⁶ וְהָאֶבְטִיחַ שֶׁנִּמְזַק¹¹⁷ מִקְצָתוֹ - אֵין הַנִּשְׂאָר חִבּוּר לְאוֹתוֹ שֶׁנִּמְזַק¹¹⁸. וְאֵין הַנִּשְׂאָר מִן הַקְּלִפָּה¹¹⁹ מִצְטַרְפִּין, שֶׁהֵרִי אֵין שְׂמִינְתּוֹ מוֹעֵלַת כְּלוּם¹²⁰. וְכֵן אִם הָיָה שְׁלֵם מִפָּאֵן וּמִפָּאֵן וְנִמְזַק בְּאֶמְצַע¹²¹ - אֵין הַצְּדָדִין חִבּוּר זֶה לְזֶה, וְאֵין קְלִפְתּוֹ מִצְטַרְפֶּת. עֲלֵי יַרְקוֹת: יַרְקֵין¹²² - מִצְטַרְפִּין, וְלִבְנִים¹²³ - אֵינֵם מִצְטַרְפִּין, שֶׁהֵרִי אֵינֵן כְּלוּם.

116) שם פ"ב מ"ג. 117) נמס, הרקיב. 118) ואין הנימוק יד ולא שומר. 119) שלא נרקבה. 120) שהרי הרקיב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. 121) פירוש, נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. 122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. 123) נכמשו.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.

א. הָאֶגּוּזִין² וְהַשְּׂקָדִים שֶׁנִּשְׂדָּקָה קְלִפְתָּן - עֲדִין הוּא חִבּוּר לְאֶכְלָל³ עַד שְׂיַרְצִין אֶת הַקְּלִפָּה.

2) עוקצין פ"ב, מ"ה. 3) הקליפה היא כמחבורת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. 4) ישבר.

ב. בִּינְיָה⁵ מְגַלְגֶּלֶת⁶ - מִשְׂיָקֵב⁷ בֵּה מְקוּם לְגִמְעָה מְמַנּוֹ אֵין שְׁאָר קְלִפְתָּהּ חִבּוּר⁸. וְשְׁלוּקָה⁹ - קְלִפְתָּהּ חִבּוּר עַד שְׂיַרְצִין אֶת הַקְּלִפָּה¹⁰. וְאִם נִתְּבְּלָה¹¹ בְּקְלִפְתָּהּ¹², אָף עַל פִּי שְׂרָעָצָה כְּלָה - חִבּוּר¹³.

שֶׁל שִׁבְלַת וְהַלְּבוּשׁ שֶׁלָּהּ⁹². וְעֲקָצֵי תְּאֵנִים וְגִרְוֹגְרוֹת וְהַפְּלִסִים⁹³ וְהַחֲרוֹבִין⁹⁴.

78) עוקצין פ"א מ"ב. 79) מין בצלים קטנים (הרא"ש במשנה). 80) כעין כפתור שבראש הבצל. 81) כעין קנה יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל. 82) חסא. 83) מין צנון. 84) כעין חוטים היוצאים מהצנון. 85) מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם סגולה ותיו דגושה). 86) אל פגיאן בערבית. רבינו בפיה"מ. 87) הגדלים מעצמם בשדה. 88) שזורעים או שותלים אותה בגינה. 89) כך בכ"י תימן, וכן הגירסא במשנה. בדפוסים: שעיקרם. 90) במקום אחר, ולפיכך הוא צריך לשרשיהם. 91) צ"ל והשדרה (כתי" תימן, וכן הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיבולת, נשאר שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשידירה (רבינו במשנה). 92) הקליפה שגרעיני התבואה טמונים בה, והיא נופלת בשעת דישה. [בפיה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. 93) מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). 94) עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

כ. וְאֵלוֹ⁹⁵ מִתְטַמְּאִים וּמִתְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטַרְפִּין⁹⁶: שְׂרָשֵׁי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקְּפִלוֹטוֹת בְּזִמְן שֶׁהֵן יָבֵשִׁים, וְהַעֲמוּד שֶׁאֵינֻ מְכֻּן כְּנֶגֶד הָאֶכְלָל⁹⁷. וּמִלְעִין שֶׁל שִׁבְלִים. וְהֵן הַשְּׂעָרוֹת הַשְּׂחֹרוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ הַשִּׁבְלַת שְׂדוּמִין כְּמוֹ מִסְרָם⁹⁸. וְעֲקָצֵי הָאֶגְסִים וְהַקְּרוֹסְטְמִלִין⁹⁹ וְהַפְּרִישִׁין¹⁰⁰ וְהַעֲזָרְדִין¹⁰¹. וְעֲקָץ דְּלַעַת - טַפַּח הַסְּמוּף לְאֶכְלָל. וְעֲקָץ קוֹנְדָס¹⁰² - טַפַּח. וְכֵן יַד הַפְּרָכִיל - טַפַּח מִפָּאֵן וְטַפַּח מִפָּאֵן. וְהַפְּרָכִיל הוּא הַשְּׂרִיג¹⁰³ שֶׁהָאֶשְׁפּוֹלוֹת תְּלוּיִן בּוֹ. וְיַד הָאֶשְׁפּוֹל¹⁰⁴ - כָּל שֶׁהוּא. וְזֵנֵב הָאֶשְׁפּוֹל¹⁰⁵ שֶׁרָקֵן¹⁰⁶ וְיַד הַמְּכַבֵּד שֶׁל תְּמָרָה - אֲרַבְעָה טַפְחִים. וְהַמְּכַבֵּד הוּא הָעֵץ הָאֵדָם שֶׁהַשְּׂרָבִיטִין תְּלוּיִן בּוֹ, וְהַתְּמָרִין דְּבוּקוֹת בְּשְׂרָבִיטִין. וְקִנְיָה הַשִּׁבְלַת¹⁰⁷ - שְׁלִשָּׁה טַפְחִים. וְיַד כָּל הַנְּקָצִין - שְׁלִשָּׁה טַפְחִים; וְשְׂאִין דָּרְכָן לְהַקְצִיר¹⁰⁸ - יְדִיהֶם וְשְׂרָשֵׁיהֶן כָּל שֶׁהֵן¹⁰⁹. כָּל אֵלוֹ מִתְטַמְּאִין וּמִתְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטַרְפִּין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יְדוֹת אֶכְלִין.

95) שם מ"ג. 96) דינם כיד, ולא כשומר. 97) רבינו מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. 98) משור. 99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). 100) חבושים. 101) "זעוררים" בשפה המדוברת בישראל. 102) מין ירק מר כשהוא חי, ומרירותו מתנדפת על-ידי שרייה במים חמים (ערוך). 103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים, ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד באורך טפח מכאן וטפח מכאן. 104) העוקץ המחובר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' מרחשון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נשאר מחוברות קצת למטה. 25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. 26) להפריד את הפרוסות זו מזו. 27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. 28) לחלק שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. 29) במקום הצומח מן הקנה. 30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. 31) פירוש, החצי מכל מלפפון ומלפפון. 32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגיר"א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש ליברמן].

ז. המחתך ירקות³³ וכיוצא בהן לבשל, אף על פי שלא מרק³⁴ והבדיל³⁵ - אינו חבור³⁶; אלא אם נטמא זה - לא נטמא זה, אף על פי שהוא מערה³⁷ בו. חתך לכבש או לשלך³⁸ או להניח על השלחן - הרי זה חבור³⁹, ואפילו התחיל לפרק מה שחתך⁴⁰.

33) משנה, שם פ"ב, ה. 34) לא גמר את החיתוך, והחתיכות מחוברות במשהו. 35) פירוש - ולא הבדיל. התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". 36) יודע הוא שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים, שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים המכריעים]. 37) מחובר קצת. 38) לבישול קל. רבינו מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, ששלוך משמעותו מבושל הרבה. ראה למעלה ה"ב. 39) מפני שהוא מעוניין בכך שיינטלו בבת אחת. 40) אף-על-פי-כן החתיכות שלא פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

ח. פל אכל⁴¹ שעדין לא פרקו - חבור, ואם נטמא מקצתו - נטמא כולו.

41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

ט. אכל⁴² שגפרס⁴³ ומערה במקצת, ונגע טמא באחד מהן: אם אוהז בזה שנגע בו והשני עולה עמו - הרי זה חבור⁴⁴; ואם פשאזחז בזה הטמא ומגביהו ישמט האחר ויפל - אינו חבור⁴⁵, אלא הרי זה האחר פנוגע בראשון שנטמא.

42) טבול-יום פ"ג מ"א. 43) נחלק. 44) כחכמים, שם. 45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה. ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחתך ירקות שבה"ז כשהטהור עולה עם הטמא.

י. פל האכלין⁴⁶ שהיו עלין⁴⁷ או קלחין מחברין בהן: את שדרפו להאחז בעלה - אוחזין אותו בעלה,

5) שם מ"ו. 6) צלויה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). 7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. 8) משום שאינה שומרת על האוכל שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. 9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי-אפשר לגומעה ע"י נקב קטן. 10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. 11) נתן בה תבלין. 12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. 13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ 'כסף משנה').

ג. עצם¹⁴ שיש בו מלח - חבור עד שירצין¹⁵. צמר¹⁶ שבראשי הכבשים ושער שבזקן התישים, אף על פי שחרקן באור - הרי הן חבור עד שיתחיל לתלש.

14) משנה, שם. 15) את העצם. 16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

ד. פנפי חגבים¹⁷ וקשקשי דגים, אף על פי שהעביר ספין עליהן¹⁸ - חבור עד שיתחיל לקלף. הרמון שפרדו¹⁹ - חבור עד שיקיש עליי בקנה²⁰.

17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. 18) והפרידן קצת מן הברש. 19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרעינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). 20) הגרעינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

ה. השרכיטים²¹ של תמרים - אינן חבור זה לזה²².

21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל צומחים כמה שרביטים (שכטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). 22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.

ו. מלפפון²³ שחתכו²⁴ ונתנו על השלחן - חבור²⁵ עד שיתחיל לפרק²⁶. התחיל לפרק - חתיכה וכל העולה עמה²⁷ חבור, והשארא אינו חבור²⁸. פקה התחתונה²⁹ - חבור לעצמה, ואינה חבור לחתיכות. היו שנים או שלשה מלפפונות, וחתך פל אחד מהן והניחן על השלחן, והתחיל באחד מהן - זה שהתחיל בו חבור, והשארא אינו חבור³⁰. אפלו אמר: חציו אני אוכל שחרית³¹ וחציו ערבית - זה החציו שהתחיל בו חבור, והשארא אינו חבור³².

23) שם פ"ב ה"ה. 24) ולא הפריד את החתיכות אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והתמרים והצמקין שקבצן ועשאן גוף אחד⁷⁰ - אינן חבור. לפיכך, עגול של דבלה⁷¹ שנפלו משקין טמאין על מקצתו - הרי זה נוטל ממנו מקום המשקין בלבד, והשאר טהור⁷².

(68 תוספתא, טהרות פ"א ה"א. 69) תאנה יבישה ('ערוך'). (70 על-ידי לחץ חזק. 71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עגולי דבלה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.

טו. התמרים⁷³ והגרוגרות⁷⁴ ששלקן ונעשו אום⁷⁵ - הרי זה חבור⁷⁶.

(73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת. (75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חיבור של קבע.

טז. הזיתים⁷⁷ שעטנן⁷⁸ ונעשו גוש אחד - הרי זה חבור, מפני שמתחלה לא נתנו למעטן אלא על מנת שיינקו זה מזה⁷⁹. לפיכך, שרין⁸⁰ שנמצא על אום של זיתים, והן הזיתים שנעשו כלן גוף אחד, אפלו נגע בכשעורה - הכל טמא, שהכל גוף אחד. היתה לו⁸¹ אום של זיתים ועתיד להפכה⁸² - פיון שתקע בה את היתד⁸³, אף על פי שיש בה גושים הרבה⁸⁴, אינן חבור⁸⁵. ואם משפכה נעשו אום⁸⁶ - אינן חבור⁸⁷.

(77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) החפירה שנותנים בה את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן" בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנן", ופירושו, נתן את הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א. (79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח. (81) תוספתא, שם פ"י ה"ו. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק. (83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו. (85) ואם נגע בזית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם. (87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

יז. אכל⁸⁸ פרוד⁸⁹ שהוא כלו מכנס ודבק זה בזה, אף על פי שאינו חבור להתטמא⁹⁰ ואינו כגוף אחד כמו שבארנו⁹¹ - הרי הוא מצטרף לכביצה לטמא טמאת אכלים אחרים⁹². ואם לא פנסו⁹³ אלא הרי הוא מפרד, כמעשה קדרה⁹⁴ והקטנית - אינו מצטרף⁹⁵ עד שיקבצם ויעשם גוש אחד⁹⁶. היו גושים הרבה זה בצד זה, ונגע אב הטמאה באחד מהן - הרי הוא ראשון, והגוש שבצדו שני, ושבצד השני שלישי, ושבצד השלישי רביעי⁹⁷.

בקלח - אוחזין אותו בקלח; אם נתלה עמו - הרי זה חבור בטבול יום⁴⁸, ואין צריך לומר בשאר הטמאות. וכן אם היה לו יד - אוחזין אותו ביד שלו⁴⁹. היתה לו יד ועלה - אוחזין אותו באי זה מהן שירצה⁵⁰. לא היתה לו יד ולא עלה - בזה אמרו: אם אוחו בטמא והשני עולה עמו - חבור, ואם לאו - אינו חבור.

(46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא 'טבול יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור. (50) פירוש, אם יאחו באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

יא. האגוזין⁵¹ שקצצן פעקציהן⁵² כשהן רפין ואמנון⁵³ פלן כמו חבל⁵⁴, וכן הבצלים שחברן בדרך הזאת - הרי אלו חבור⁵⁵. התחיל לפרק באגוזים ולפקל⁵⁶ בבצלים - אין השאר חבור⁵⁷. אפלו היו לפניו מאה פור - אין כלן חבור, שהרי הוכיח שדעתו לפרק הכל.

(51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום וחיברם למחרות. [רבינו בפירושו למשנה כתב, מלשון "ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף ומקבץ]. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עלין שלו ולהסיר את הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו). (57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם, מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב) אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

יב. קליעה⁵⁸ של שום⁵⁹ שנפלו משקין על אחד מהן⁶⁰ - הוא טמא⁶¹ וחבור⁶² טהור; שאין חבורי אדם חבור⁶³ לכל דבר. וכן אתרוג שנפרש⁶⁴ ותחבו בכוש⁶⁵ או בקיסם - אינו חבור.

(58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59) מגדלי שום רגילים לחבר את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60) על שום אחד. (61) הוכשר לקבל טומאה. (62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. (63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). (64) נתחלק, נתחך. (65) הברזל שבראש הפלך.

יג. עסה⁶⁶ שלשה במי פרות⁶⁷ - אינו חבור; שאין לה דבר שמתבר את האכלין אלא שבעה משקין בלבד.

(66) שם. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה. יד. הממעה⁶⁸ אכלין זה בזה וקבצן, פגון הדבלה⁶⁹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. ויש עוד הבדל בין ה"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהכירות היו מחוברות. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירוש" שבהלכה זו.

(88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. (89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. (90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. (91) למעלה בהלכה יד. (92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. (93) טבול-יום פ"ב מ"ה. (94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). (95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. (96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. (97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

~ יום חמישי ו' מרחשון ~

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

א. הַנְּצוּק² אֵינוֹ חֵבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְטָהָרָה. כִּיצַד? הֲיֵה מְעַרְהַ מְשָׁקִין טְהוֹרִין לְתוֹךְ פְּלֵי טָמֵא, וְאֶפְלוּ עַל גְּבֵי הַשְּׂרֵץ - הֲרֵי הַעֲמוּד הַנְּצוּק טְהוֹר, וְאִם קָלַט מִן הַמְּשָׁקִין הַנְּגָרִין מִן הָאוֹרֵי³ - הֲרֵי זֶה שְׁקָלַט טְהוֹר. וְאֵין צָרִיף לֹאמֵר, שֶׁהַמְּשָׁקִין שְׂמַעְרָה מִהֵן טְהוֹרִין.

יח. פְּרָט⁹⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהִיְתָה רֵאשׁוֹן לְטֻמְאָה וְהִשְׁתַּיֵּן⁹⁹ לָהּ אַחֲרוֹת - כָּלָם רֵאשׁוֹן¹⁰⁰; פְּרִשָּׁה - הִיא רֵאשׁוֹן וְכִלְיָן¹⁰¹ שְׁנִיּוֹת¹⁰². הִיְתָה שְׁנִיָּה וְהִשְׁתַּיֵּן לָהּ אַחֲרוֹת - כָּלָן שְׁנִיּוֹת; פְּרִשָּׁה - הִיא שְׁנִיָּה וְכִלְיָן שְׁלִישִׁיּוֹת¹⁰³. הִיְתָה שְׁלִישִׁית וְהִשְׁתַּיֵּן לָהּ אַחֲרוֹת - הִיא שְׁלִישִׁית וְכִלְיָן טְהוֹרוֹת¹⁰⁴, בֵּין שְׂפָרְשׁוּ בֵּין שְׂלֵא פְּרִשְׁוּ¹⁰⁵.

(98) טהרות, פ"א מ"ח. (99) קירב והדביק. מדובר בבצק, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). (100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. (101) כל האחרות. (102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחיד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. (103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. (104) שאין רביעי בתרומה. (105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו, מה שאין-כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].

~ נקודות משיחות קודש ~

"הנצוק אינו חיבור לא לטמאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק, מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברטנורא). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם ש'תתאה גבר' כשהוא חס, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש'הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה'.

והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליון למעלה ממנו, ו"תחתון" רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם, ומלמדנו דין התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה" היינו שהחיבור הוא רק לענין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרתו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאידך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו.

יט. פְּרָט¹⁰⁶ שֶׁל תְּרוּמָה נוֹשְׁכוֹת זֶה בְּזוֹ¹⁰⁷, נְטֻמְאָת אַחַת מִהֵן בְּשֵׂרֵץ - כָּלָן רֵאשׁוֹן, וְאֵף עַל פִּי שְׂפָרְשׁוּ אַחַר מִפְּאֵן¹⁰⁸. [נְטֻמְאָת אַחַת בְּמְשָׁקִין טָמֵאִין - כָּלָן שְׁנִיּוֹת¹⁰⁹, אֵף עַל פִּי שְׂפָרְשׁוּ אַחַר מִפְּאֵן]. נְטֻמְאָת אַחַת מִהֵן בְּיָדַיִם - כָּלָן שְׁלִישִׁיּוֹת¹¹⁰, וְאֵף עַל פִּי שְׂפָרְשׁוּ. מִפְּנֵי שֶׁהִיוּ¹¹¹ גוֹף אֶחָד בְּשַׁעַת טֻמְאָתָן.

(106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותכים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. לפיכך, האשה שהיו ידיה טהורות והגיסה בקדרה? טמאה והזיעו ידיה מהבל הקדרה - נטמאו ידיה כאלו נגעה במשקה שבקדרה¹⁰. וכן אם היו ידיה טמאות והגיסה בקדרה והזיעו ידיה - נטמא כל מה שבקדרה כאלו נגעה במשקין שבקדרה.

8) בוחשת בכף. 9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. 10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

ד. נחיל¹¹ דבש¹² הזיפים ודבש הצפחת¹³ - הנצוץ שלהן חבור, ואפלו היה מערה מצונן לצונן, מפני שיש להן ריר והרי הן נמשכין¹⁴ כדבק. לפיכך¹⁵, כל האכלין - אין הנצוץ שלהן חבור ואפלו היו עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתך וכיוצא בהן, לפי שאין להן ריר. וכן שאר כל המשקין - אין הנצוץ שלהן חבור, אלא אם פן ערה מצונן לחם, כמו שבארנו.

11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכורות אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". 12) שם משנה ט. 13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמיך מאוד. [בסוטה מת, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמיך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. 14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמיך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוץ כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. 15) מפני שחיבור ניצוץ של דבש מנומק ברירים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוץ לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוץ ואין לדמותם לדבש שיש לו רירים, ומשמע שם שרירים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

ה. הנצוץ אינו חבור לטהרה¹⁶. פיצד? שאם ערה מים טמאים מפלי אבן¹⁷ וכיוצא בהן¹⁸ לתוף המקנה - אין אומרים: משהגיע קצת הנצוץ למקנה טהרו המים¹⁹, אלא הרי הן בטמאתן עד שישקין²⁰ המקנה לכלן מצד אחד²¹, כמו שבארנו²². וכן הקטפרס²³ שיש עליו משקה טופח²⁴ - אינו מתפרן לשאר המשקין שבמדרון²⁵ לא לטמאה²⁶ ולא לטהרה²⁷. אבל המשקין שבאשברין²⁸ - פלן חבור לטמאה ולטהרה.

16) בהלכה א אמרנו הניצוץ אינו חיבור לא לטומאה ולא

ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן, אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלוש האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוץ, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה.

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל לעליון הצונן, מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו, ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העור מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר 'היד החזקה' "הרי הניצוץ חיבור" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה סוף-סוף כל זה הוא ענינו של הניצוץ גופא כי כל בריאתו והתהוותו על ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו, היינו לעבודת האדם "למעשה יריך תכסוף".

והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לעניין טומאה, הרי הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלי-תשובה חיבור עם העליון "בחילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו עניין החמימות.

[לקו"ש חלק לו עמוד 27
מתוך רמב"ם "פרס המלך"]

2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוץ". 3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. 4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

ב. במה דברים אמורים? בשערה מצונן לצונן או מחם לחם או מחם לצונן; אבל המערה משקין טהורין צונן לתוף משקין טמאין חמין - הרי הנצוץ חבור, ונטמאו המשקין הצונן פלן שהוא מערה מהן, ונטמא הפלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו: המערה משקין צונן לחמין - חבור? מפני שעשן החמין⁵ עולה כתימרות עשן ומתערב בנצוץ ובמים שבפלי העליון ומטמא הפלי⁷, שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב.

5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. 6) כעמוד עשן. 7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוץ, אבל בחם לתוך חם אין הניצוץ סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' מרחשון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

ח. יש דברים שאינם חבור בטבול יום ואף על פי שהן חבור בכל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול יום - לא פסל אלא זה שנגע בו, ואלו היה הנוגע במקום טבול יום אדם אחר³⁹ - היה פוסל הכל. אפלו היה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, שהיא טמאה קלה⁴⁰ - הרי זה פסל הכל, שלא פסלו טבול יום. ואין צריך לומר, שאם היה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהוא מטמא הכל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שכבר טהרו⁴¹ ואינו מחסר אלא הערב שמש⁴². ועוד הקלו בטבול יום, שיש אכלין שהן מיוחדין לאדם ומתטמאין בכל הטמאות, והן טהורות בטבול יום. ואלו הן: השעורה והכסמת בזמן שאינן קלופין. אבל בזמן שהן קלופין, והחטה⁴³ אף על פי שאינה קלופה, והקצח⁴⁴ והשמשום - נפסלין בטבול יום, ואין צריך לומר שהן מתטמאין בכל הטמאות.

39) אדם טמא אחר שלא טבל. (40) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א. (41) על ידי טבילה. (42) שקיעת השמש ויטהר מאליו. (43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. (44) מין כמון שחור.

ט. כל יד האכלין שהן חבור באב הטמאה - הרי הן חבור בטבול יום. וכן כל האכל שגפרס ומערה במקצת⁴⁵, שהוא חבור באב הטמאה - קף הוא חבור בטבול יום. וכל שאינו חבור בטבול יום⁴⁶ - הרי הוא חבור בידיים⁴⁷. וגם זה חמר בטמאת ידיים מטבול יום⁴⁸.

(45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. (46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). (47) אף על פי, שידיים וטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור. (48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בידיים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל וידיים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

פרק שמיני

1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע בהם אם פוסלם. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה אם עושה בטהרות.

א. חלות² או פברים³ שפנסין והיו נושכות זו בזו ודעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי חלה⁵ בתנור ועדין לא קרמו פניה⁶, ונגע טבול יום באחת מהן - לא פסל אלא החלה שנגע בה⁷. וכן המים שהתיתחו ונעשו פקבה⁸, והגריסין⁹ שהתיתחו

לטהרה, ובהלכות ב, ג וד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. (17) שאינו מקבל טומאה. (18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. (19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). (20) שיגעו מי המקווה במי המים הטמאים. (21) כגון כל השטח העליון. (22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבלים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. (23) מקום משופע והמים שנושכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. (24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. (25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. (26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. (27) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. (28) בבקע שבאדמה.

ו. ערבה שהיא קטפרס²⁹ ועליה משקה טופח, ושלש חתיכות אכלין טמאים בכביצה³⁰ מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות³¹; היו שתים - הרי אלו מצטרפות³². ואם היה תחתיהם משקה עומד³³, אפלו פעין התרדל³⁴ - הרי זה מצרף את פלן³⁵.

(29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. (30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. (31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כדין כל משקין שטמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. (32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. (33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. (34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. (35) המשקה מצרף את כל הפיוריים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

ז. פבר בארנו, שטבול יום אינו מטמא חלין קלא, אלא פוסל³⁶ אכלי תרומה ומשקה תרומה ועושה הכל³⁷ שלישי³⁸, וכן אם נגע באכלי קדש או משקה קדש - פסלו ועשאון רביעי.

(36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. (37) אפילו את המשקין. (38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זֶה לָזֶה, אֶפְלוּ בְּאֵב הַטְּמֵאָה, וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּטָבוֹל יוֹם. בְּשֵׁר קִדְשׁ²⁸ שְׁקָרָם²⁹ עֲלוּי הַמֶּרְק וְנִגְע טָבוֹל יוֹם בְּקִיפָה³⁰ - הַחֲתִיכוֹת מִתְרוֹת. נִגְע בְּחִתִּיכָה - הַחֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלִין עִמָּה³¹ חִבּוּר. וְכֵן בְּתַבְשִׁיל קִטְנִיּוֹת שְׁקָרָם עַל גְּבִי פְרוֹסוֹת³². שְׁמֹן³³ שְׂצָף עַל גְּבִי יֵינ וְנִגְע טָבוֹל יוֹם בְּשְׁמֹן - לֹא פֶסֶל אֲלֵא הַשְּׁמֹן.

(24 עוגה דקה. 25) כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכוף-משנה). (26) ואם נגע בחלק שנחרך לא נטמא החלק השני. (27) פירוש, נחרך כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצהו השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). (28) טבול-יום פ"ב מ"ה. (29) נקדש. (30) במרק הקרוש. (31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32) של לחם. (33) שם.

ד. יִרְקָה³⁴ תְּרוּמָה וּבִיזָה טְרוּפָה³⁵ נְתוּנָה עַל גְּבִיּוֹ³⁶, וְנִגְע טָבוֹל יוֹם בְּבִיזָה - לֹא פֶסֶל אֲלֵא קֶלַח שְׁפָנְגִידוֹ³⁷. וְאִם הֵיחָה קָמִין פּוֹכְעֵ³⁸ - אִינּוּ חִבּוּר³⁹.

(34) טבול-יום פ"ג מ"ב. (35) שנתערבו יפה החלבוך והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36) ומפני שנתערבו החלבוך והחלמון אינם נשמטים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק (37) שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול-יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. [הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושונו הוא ע"פ הר"ש]. (38) ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. (39) ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה, ואינה נפסלת במגע טבול-יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א הי"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.

ה. חוֹט⁴⁰ שֶׁל בִּיזָה שְׁקָרָם עַל דְּפְנֵיהָ שֶׁל אֶלְפָס⁴¹ וְנִגְע בּוֹ טָבוֹל יוֹם: מִן הַשְּׂפָחָה⁴² וְלִפְנֵימֶ - חִבּוּר⁴³, מִן הַשְּׂפָחָה וְלַחוּץ - אִינּוּ חִבּוּר. וְכֵן בְּקִטְנִיּוֹת⁴⁴ שְׁקָרָמוּ עַל שְׂפַת הַקְּדֵרָה.

(40) שם מ"ג. (41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאילפס. (42) של האילפס. (43) אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האילפס ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. (44) תבשיל של קטניות סמין.

ו. חֲבִית⁴⁵ שְׁנִקְבָהּ, בֵּין מְשוּלֵיָהּ בֵּין מְצִדֵיהָ, וְסִתָּם טָבוֹל יוֹם הַנִּקְבֵּ בְּיָדוֹ - נִפְסְלָה פְלֵהָ⁴⁶.

(45) שם מ"ז. (46) כתנא-קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"י

רְתִיחָה רֵאשׁוּנָה¹⁰, וְיֵינ חֲדָשׁ¹¹ וְאֶרְזוֹ¹² שֶׁהִרְתִּיחוּ, וְנִגְע טָבוֹל יוֹם בְּרִתִּיחָה - אִינּוּ חִבּוּר, וְלֹא פֶסֶל אֲלֵא הַרְתִּיחָה בְּלֶבֶד. וּבִשְׂאֵר כָּל הַטְּמֵאוֹת, בֵּין קְלוֹת¹³ בֵּין חִמּוּרוֹת - הַכָּל חִבּוּר. אֲבָל חִלוֹת שֶׁהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זֶה בְּזוֹ וְאִין דַּעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ, אוֹ שְׂאֵפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה וְנִשְׁכּוֹ וְקָרְמוֹ בְּתַנּוּר¹⁴, וּרְתִיחַת הַמַּיִם שְׂאִינָה מִחֲלָחֶלֶת כְּקִבָּה¹⁵, וּרְתִיחַת הַגְּרִיסִין שְׂנֵינָה¹⁶, וּרְתִיחַת יֵינ יִשְׁן¹⁷, וּרְתִיחַת הַשְּׁמֹן בֵּין יִשְׁן בֵּין חֲדָשׁ, וּרְתִיחַת עֲדָשִׁים - הֵרִי אֵלוֹ חִבּוּר בְּטָבוֹל יוֹם, וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּכָל הַטְּמֵאוֹת.

(2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה. (3) של תרומה. (4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. (5) "חלה" משמעותה בצק דק ושטוח. (6) לפני שעלה קרום על החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומובן שבדעתו להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד העליונה (רבינו בפירושו למשנה). (7) כבית-הלל בטבול-יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול-יום, אבל בשאר טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הרא"ש במשנתנו מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. (8) העלו אבעבועות גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. (9) פולים כתושים. (10) טרם שהספיקו הגריסים לספוג את המים ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבעות ריקות כבועות מים. (11) שהעלה בועות. (12) כר' יהודה במשנתנו. (13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. (14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. (15) שהבועות הן זעירות ואינן חלולות. (16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחות חלקי המיקפה. (17) רתיחות אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.

ב. בְּצֵק¹⁸ שִׁינְאָ בִשְׁעַת אֶפְיָה¹⁹ וְנִמְצָא בְּאִמְצַע הַכֶּפֶר כְּמוֹ מִסְמֵר יוֹצֵא, וְכֵן קֶצֶת הַבֶּצֶק שְׁנִמְשָׁף²⁰ וְנִחְרַף בְּעַת אֶפְיָה, וְהוּא הַנִּקְרָא תְּרוּחָר, אִם הָיוּ פְּחוּתִים מִכְּאִמְצַעַע וְנִגְע טָבוֹל יוֹם בְּהֵן - פֶּסֶל כָּל הַכֶּפֶר. וְכֵן אִם נִגְע²¹ בְּגִרְגֵר מְלַח קָטָן שְׁבִפְכָר - נִפְסֵל כָּל הַכֶּפֶר. וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּכָל הַטְּמֵאוֹת. אֲבָל צְרוּר שְׁבִפְכָר אוֹ תוּרְמוֹס²² וְגִרְגֵר מְלַח גְּדוֹל וְתְרוּחָר יִתֵּר מִכְּאִמְצַעַע שְׁנֵנֵעַ בְּהֵן אֶפְלוּ אֵב הַטְּמֵאָה - הַכֶּפֶר טָהוֹר²³, וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּטָבוֹל יוֹם.

(18) שם מ"ג. (19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20) נמשך מצדי הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. (21) טבול-יום. (22) ראה למעלה פ"א ה"טו. (23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ג. רְקִיק²⁴ שְׁנִחְרַף²⁵ חֲצִיָה וְחֲצִיָה קָזִים - הֵרִי זֶה אִינּוּ חִבּוּר²⁶. נִחְרַף הַאִמְצַעַע²⁷ וְהַצְּדִיִן קָמִין - אִינּוּ חִבּוּר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבקטורת. (63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת. (64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו. חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על הכתוב (במדבר ז, יד): "כף אחת עשרה זהב", עשה הכתוב כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות פ"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם]. (65) שגורף את הגחלים. (66) משנה יומא מג: "בכל יום היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים נתקדשו. (67) שלא הגיעו למחתה של זהב. (68) מכיוון שלא ישתמשו בהן להקטרה. (69) מרוב שברצפת העזרה. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

י. מקפה⁷⁰ של חלין⁷¹ או ריקק⁷² של חלין ושמן של תרומה צף על גביהן, ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן בלבד⁷³. ואם חביץ⁷⁴ - כל מקום שהלף בו השמן פסל.

(70) תבשיל סמין. (71) טבול-יום פ"ב מ"ד. (72) עוגה. (73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב כעין הקדמה לדין שלאחריו. (74) עירבב את השמן והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש ומלאכת שלמה במשנתנו).

יא. ירק⁷⁵ של חלין שפשוו בשמן של תרומה⁷⁶ ונגע בו טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו⁷⁷.

(75) שם פ"ג מ"ה. (76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק, ונבלע בהם כל השמן. (77) הקלה שנגע בו בלבד, ואין השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחיד, מפני שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו. וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

יב. המקפה⁷⁸ של תרומה והשום והשמן של חלין שנגע טבול יום במקצתו - פסל את פלן⁷⁹.

(78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

יג. המקפה של חלין⁸⁰ והשמן⁸¹ של תרומה שנגע טבול יום במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו⁸². אם היה השום מרפה - הולכין אחר הרב⁸³. אימתי⁸⁴? בזמן שהוא גוש בקערה; אבל אם היה מפזר במדוכה⁸⁵ ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו⁸⁶, מפני שהוא רוצה בפזורו⁸⁷. ושאר⁸⁸ כל הנדוכין שדרפן לדוכן במשקין, כגון השום בשמן, אם דכן שלא במשקין וקבצן, אף על פי שהן גוש בקערה, ונגע בהן - לא פסל אלא מקום מגעו;

פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה כסף-משנה].

ז. המערה⁴⁷ מפלי לכלי⁴⁸ ונגע טבול יום בקלות⁴⁹ - משערין זה שנגע בו באחד ומאה⁵⁰; שתרומה טמאה שנתערכה באחד ומאה - בטלה במעוטה, כמו שבארנו בהלכות תרומות⁵¹.

(47) שם. (48) משקה של תרומה. (49) בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א. (50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. (51) פ"ד ה"ד (ראה השלמות).

ח. טבול יום⁵² שהיה תורם את הבור⁵³ ונפלה ממנו חבית של תרומה ושקעה בבור של יין⁵⁴ ונגע ביין שבבור: מן השפה ולחוץ⁵⁵ - אינו חבור⁵⁶, מן השפה ולפנים⁵⁷ - חבור. ואם היה הבור⁵⁸ פיטס⁵⁹, אפלו היה פלי גדול שמתחזק מאה פר - פלו חבור⁶⁰, ואם נגע במקצת היין - פסל התרומה שבחבית שבקרקע הפלי.

(52) שם מ"ו. (53) היה מפריש תרומה מבור של יין, ונזהר מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. (54) חולין. (55) למעלה משפת החבית או מצידיה. (56) אף-על-פי שיין הבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא בכלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול-יום, שאינו מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה. (57) נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית, כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא). (58) תוספתא שם פ"ב ה"א. (59) בתוספתא שלפנינו הגירסא: "ואם היה פיטס". ונראה שגם בדברי רבינו יש לגרוס כך (ראה כסף-משנה). פירוש, שהחבית לא נפלה לבור חפור בקרקע אלא לפיטס. פיטס = כלי גדול מאוד. (60) טעם ההבדל בין בור לפיטס הוא, שחבית ובור סוגים שונים הם. אבל חבית ופיטס שניהם כלים, ולפיכך מתחברים (כסף-משנה).

ט. הסלת⁶¹ של מנחות והלבונה⁶² והקטרת והגחלים⁶³ שנגע טבול יום במקצתו - פסל את פלו⁶⁴. במה דברים אמורים? בגחלים שחותה במחתה ביום הכפורים, שהמחתה שחותה⁶⁵ - פה נכנס להיכל⁶⁶; אבל גחלים שחותה בכל יום, פשהוא מערה במחתה של כסף לשל זהב, אם נתפזרו מן הגחלים⁶⁷ - אין בהן קדשה⁶⁸, אלא מכבדן לאמה⁶⁹.

(61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. (62) מין בושם שמקטירים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסממנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

100) במשנה ערלה שם מודים בית-הלל שאם היה שאור כשיעור ביצה מטמא. וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה כביצה טימאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

טז. עֶשְׂהָ 101 שְׁהַכְשֶׁרָה 102 בְּמִשְׁקִין 103 וְנִלוֹשָׁה בְּמֵי פִרוֹת 104 וְנָגַע בָּהּ טָבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מִגְעוֹ בְּלֶבֶד 105.

101) שם. 102) לקבל טומאה. 103) החטים נרטבו באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו למשנתנו). 104) שאינם משבעת המשקין המכשירים. 105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה ה"א, שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה, שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

יז. מַעֲשֶׂה 106 רֵאשׁוֹן 107 שְׁהַכְשֶׁר וְנָגַע בּוֹ טָבוּל יוֹם אוֹ יָדַים מְסֻאָבוֹת 108 - מְפָרְשִׁין מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֶׂה בְּטָהֳרָה 109. מְפָנִי שְׁמַעֲשֶׂה רֵאשׁוֹן פְּחֲלִין, וְטָבוּל יוֹם יָדַים מְסֻאָבוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֲלִין; שְׁהַשְׁלִישִׁי בְּחֲלִין - טְהוֹר 110, כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנֵינוּ 111. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא טָבוּלַת יוֹם - לְשָׂה אֶת הָעֶסָה 112 וְקוֹצָה 113 לָהּ חֲלָה 114 וּמְפָרְשֶׁתָהּ וּמְנִיחָתָה בְּפָלִים 115, וְנוֹתְנָתָהּ 116 עִם שְׂאֵר הָעֶסָה כְּאַחַת 117 וּמְקַפֶּתָהּ 118 עַל הַפֶּל פְּדֵי לְתָרֵם מִן הַמִּקֵּף 119, וְאַחַר כֵּן קוֹרְאָה לָהּ שֵׁם וְאוֹמְרַת: הֲרֵי זֶה חֲלָה. וּמְשַׁתְּקָרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִגַּע בָּהּ, שְׁלֹא תִפְסְלָנָה. וְכֵן הִיא עוֹשָׂה אִם לְשָׂה בְּעֶרְבָה שֶׁהִיא 120 טָבוּלַת יוֹם.

106) שם פ"ד מ"ב. 107) וצריך להפריש ממנו אחד מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה. 108) שלא שמר על טהרתן. וגזרו חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. 109) ותהיה טהורה. 110) וטבולי-יום וידיים - עושים שלישי. 111) בפ"א מהלכות אבות הטומאות. 112) עיסת חולין החייבת בחלה. 113) חותכת. 114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. 115) בכת"י תימן: בכלי. 116) את הכלי הזה. 117) בכלי גדול אחד. 118) ומקרכת. 119) הסמוך, הקרוב (חלה, וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א, ט). 120) העריבה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבולי-יום. [בפירושו למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מבינתי נימוקין].

יח. לְגִינִין 121 שֶׁהוּא טָבוּל יוֹם שֶׁמְלֹאָהּ מִחֶבֶת מַעֲשֶׂה

שְׁהָרִי הֵם פְּעוּגוֹל שֶׁל דְּבִלָּה 89, שְׂאֵם נְטָמָא מְקַצְתוֹ - לֹא נְטָמָא כְּלוּ.

80) שם. 81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן הגירסא במשנתנו). 82) התבשיל שהוא חולין אינו נפסל במגע טבולי-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו מפני השום והשמן שבו. [נהמדובר כשנבלע כל השמן בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם]. 83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת פסול הכל". משמע מלשוננו שלחומרא בלבד אמרו שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני שהמקפה עיקר ('תוספות יום טוב' במשנתנו). 84) פסל את כולו? 85) בשעה שכותשים אותו. 86) החתיכה שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. 87) רוצה הוא לכותשו לפירוים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי השום כגוש אחד. 88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר כל הנידוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן. [בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים שהם נידוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי פירושו, יש להוסיף ו"א", ולגרוס: "ואם דכן"]. 89) ראה למעלה פ"ו ה"ד.

יד. עֶסָה 90 שְׁקָרָא שֵׁם חֲלָתָהּ 91 בְּצִפּוּנָה אוֹ בְּדוּמָה, וְכֵן הַקְּשׁוֹת 92 שְׁקָרָא שֵׁם תְרוּמָה בְּצִפּוּנָה אוֹ בְּדוּמָה - הֲרֵי זֶה חֶבְרִי 93, וְאִם נָגַע טָבוּל יוֹם בְּמִקְצַת הָעֶסָה 94 - נִפְסְלָה הַחֲלָה. נִטְלָה חֲלָתָהּ מִתּוֹכָהּ וְחֲזָרָה לְתוֹכָהּ - אֵינִי חֶבְרִי 95.

90) תוספתא טבולי-יום פ"ב הלכה א. 91) קדושת חלה כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם". 92) מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה". 93) אף-על-פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. 94) בחולין שבה. 95) מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה שתתערב בעיסה (הגר"א שם).

טו. עֶסָה 96 שְׁנַדְמָעָה 97 אוֹ שְׁנַתְחַמְצָה בְּשֹׂאֵר שֶׁל תְרוּמָה 98 - אֵינָה נִפְסְלָתָהּ 99 בְּטָבוּל יוֹם 100.

96) משנה שם פ"ג, ד. 97) שנתערבה בה תרומה יותר מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זו = מי שאינו מזרע אהרן הכהן). 98) ונאסרה לזרים, אפילו אם היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששינוי בערלה פ"ב מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. 99) שפעולת השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

א. השמן או הדבש² שנטמאו³ ואחר כך קרשו ואחר כך נמוחו - הרי הן ראשון לטמאה לעולם, מפני שהן כמשקין⁴ ואף על פי שקפאו אחר שנטמאו.

2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. (3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. (4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין זוה סתירה לדבריו פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"י למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שיפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר: "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

ב. הרטב⁵ והגריסים והחלב שקרשו - הרי הן כאכלין⁶, וצריכין מחשבה⁷. ואם נגע בהן אכל ראשון או משקה - נעשו שניים. היה בהן משקה טופח⁸ - הרי הן כמשקין והן תחלה לטמאה. נטמאו קשהן משקין וקפאו אחר כן וקרשו - הרי הן שניים⁹, כמו אכל שנטמא ממשקין טמאין¹⁰. נטמאו קשהן קפויים¹¹ ונמוחו ונעשו משקין: אם היו כביצה מכונן¹² - הרי המשקין טהורין¹³; היו יותר מכביצה - המשקין טמאין, שקשנמוחה טפה ראשונה נטמאת בכביצה¹⁴ אכל טמא שנטמחה ממנו¹⁵, ואותה הטפה תטמא כל המשקין שנטמחו אחריה. וכן טמא מת שפחט זיתים וענבים שהקשו: אם היו כביצה¹⁶ - הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, ובלבד שלא יגע במקום המשקה¹⁷; שהמשקה¹⁸ כמפקד באכל¹⁹ וכאלו הוא גוף אחר²⁰. היו אותן זיתים וענבים לתר מכביצה - הרי המשקין היוצאין מהן טמאין; שפיון שניצאת טפה ראשונה נטמאת מכביצה²¹ וטמאה כל המשקין. ואם היה הסוחט זב וזבה²² וכיוצא בהן²³, אפלו סחט גרגר אחד יחידי שלא הכשר ולא נגע במשקה - המשקה טמא; שפיון שניצאת טפה ראשונה נטמאת במשא הזב, שהזב שנישא אכלין או משקין - טמאין, כמו שבארנו²⁴. וכן זב שחלב את העז - החלב טמא²⁵; שפיון שניצאת טפה הראשונה נטמאת במשא הזב²⁶.

5) שם מ"א. 6) ולא חל עליהם גזירת משקין. 7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה פ"א ה"ב, ופ"ד ה"ד). 8) כדי להרטיב את היד הנוגעת

שלא נטלה תרומתו¹²² ואמר: הרי זו תרומת מעשר על מה שבחבית אחר שתחשף¹²³ - הרי זו תרומה טהורה; לפי שאינה נעשית תרומת מעשר עד שתחשף כפי תנאו, ואחר שתחשף יעריב שמשו של לגין ויטהר. נשברה החבית¹²⁴ קדם שתחשף - הלגין בטבלו¹²⁵; נשבר הלגין - החבית בטבלה¹²⁶.

121) כד (שם מ"ד). 122) תרומת מעשר. 123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. 124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. 125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. 126) מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

יט. טבול יום מטמאת מת ומבעילת נדה - עושה בבית הפד¹²⁷. וכן שאר הטמאים¹²⁸ שטבלו - עושין בטהרות¹²⁹. חוץ מזב וזבה¹³⁰ בשביעי שלהן¹³¹, שאף על פי שטבלו - לא יעשו בבית הפד ולא תעסקו בטהרות, שמא יראו¹³² ונמצאו טמאים למפרע; שהרי סותרין את הפל¹³³, כמו שבארנו¹³⁴.

127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. 128) כגון נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים האחרים. 129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. 130) שהם מחוייבים לספור שבעה ימים נקיים מראיית זוב. 131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמתרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. 132) זוב לפני שקיעת החמה. 133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. 134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ד.

פרק תשיעי

1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמאו בנייעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. (33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ו ה"א). (35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתנו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה, מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כותב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששנינו (טבול יום פ"ב מ"ב) "והידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידיים מסואבות"]. (39) ספק טבול-יום ספיקן פסול (הל' אבות הטומאות פ"י ה"ה). (40) שמשקין שנטמאו במגע טבול-יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

ד. טמא⁴¹ שְהִיָּה אוֹכֵל עֲנָבִים מְכֻשָׁרִים⁴² וְנָפֵל מִמֶּנּוּ גִרְגֵר יְחִידִי לַגֶּת⁴³: אִם הָיָה שָׁלֵם וְלֹא נִשְׁמַט מִמֶּנּוּ עֲקָצוֹ⁴⁴ - הִגַּת טְהוֹרָה⁴⁵; וְאִם נָטַל עֲקָצוֹ⁴⁶, וְהָיָה עֲנָבִים⁴⁷ מוֹכְנִים פְּעֵבִיט⁴⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְדַרְכָּן, שְׁהָרִי רוֹצֵה בְּמִשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִהֶן⁴⁹ - נִטְמָא הִגַּת בְּטַפַּת מִשְׁקָה שְׁפָרָאשׁ הַגִּרְגֵר בְּמִקּוֹם הָעֲקָץ⁵⁰. נָפְלוּ מִמֶּנּוּ⁵¹ עֲנָבִים⁵² וְדַרְכָּן בְּמִקּוֹם מְפָנָה⁵³: אִם הָיָה פְּבִיצָה מְכוּן - הָרִי הַמְשָׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהֶן טְהוֹרִין, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁵⁴. הָיָה יָתֵר מִפְּבִיצָה - הַיּוֹצֵא מִהֶן טְמָא; שְׂפִינָן שְׂיִצָּאת טָפָה רְאוּשׁוֹנָה נִטְמָאת כְּכַפִּיצָה, וּמְטַמָּאת אֶת כָּל הַמְשָׁקָה הַיּוֹצֵא אַחֲרֶיהָ.

(41) טהרות פ"י מ"ה. (42) לקבל טומאה. (43) ובה ענבים מוכנים לדריכה. (44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה ממנו טיפת משקה. (45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל' שם). (46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. (47) שמהם לקח את הגרגר. (48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. (49) ולפיכך הכשירו את הענבים לקבל טומאה. [במכשירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים]. (50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. (51) מן הטמא. (52) טמאים. (53) שלא היו שם ענבים אחרים. (54) למעלה ה"ב.

ה. גוש⁵⁵ שֶׁל זֵיתִים⁵⁶ טְמָאִין שְׁהִיָּה מְקַבֵּץ וּמְחַבֵּר וְהַשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ תַּנּוּר וְהִסֵּק⁵⁷: אִם הָיָה פְּבִיצָה מְכוּן

בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל'טופח על-מנת להטפוח' פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנייעתה, ואפשר שגם רבינו התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים]. (9) לא נשאר בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל הוא גוף חדש. (10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא תישאר בהם כל לחלוחית שהיא (רבינו בפירושו). (11) שם. (12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה. (13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדין נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא טימאה את המשקין, כי כשנימוח כלשהוא לא נשאר באוכל שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים (למעלה פ"ד ה"א). (14) בנגיעה בכביצה. (15) שמשקין מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב). (16) או פחות ממנה. (17) במקום שנעשה כבר משקה אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדין טהורים. (19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא, מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים ג, ב): לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי שהמשקה המופקד בוגים ובזיתים הוא טהור, ובזגים עצמם אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך המשנה, שם. (23) נדה ויולדת. (24) פ"ח מהל' משכב ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזיוז את החלב ממקומו.

ג. קִדְרָה²⁷ שְׂמֵלָאָה פְּכֻשִׁין²⁸ שֶׁל חֲלִין וְיִצְאוּ עֲלֵיהֶם²⁹ חוּץ לְקִדְרָה, וְנִגַּע אֵב הַטְּמָאָה³⁰ אוֹ רֵאשׁוֹן בְּעֵלָה שְׁחוּץ לְקִדְרָה בְּמִקּוֹם הַנְּגוּב, אָף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּעֵלָה פְּבִיצָה - הוּא טְמָא וְהַפֵּל טְהוֹר³¹. חֲזָר³² לְקִדְרָה - טְמָא אֶת הַמְשָׁקִין שְׂבָה³³, וְנִטְמָאת הַקִּדְרָה³⁴ וְכָל הַפְּכֻשִׁין. נִגַּע בְּעֵלָה שְׁחוּץ לְקִדְרָה וְהָיָה בּוֹ מִשְׁקָה³⁵, אִם יֵשׁ בְּעֵלָה פְּבִיצָה - הַפֵּל טְמָא; שְׁהֵעֵלָה מְטַמָּא מִשְׁקָה שְׂעָלָיו, וְהַמְשָׁקָה מְטַמָּא כָּל הַמְשָׁקִין שְׂבָקִדְרָה³⁶, וּמְטַמָּא אֶת הַקִּדְרָה. הִיתָה הַקִּדְרָה³⁷ מְלֵאָה פְּכֻשִׁים שֶׁל תְּרוּמָה³⁸ וְנִצֵּר אוֹתָהּ טְבוּל יוֹם וְרָאָה מְשָׁקִין עַל יָדוֹ, סִפֵּק מִן הַקִּדְרָה נְתוּזוֹ סִפֵּק שְׁהַקְלַח נִגַּע בְּיָדוֹ - הִיָּרֵק פְּסוּל³⁹ וְהַקִּדְרָה טְהוֹרָה⁴⁰.

(27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירושו). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומושב פי"ג ה"ג. (74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. (75) דנים את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. (76) למעלה פ"ו הט"ז. ראה הערות, שם. (77) שם מ"ט. (78) האום התפורר לכמה גושים קטנים. (79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדהוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתנו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מהל' אבות הטומאות הי"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבת אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל-שכן שאין הזיתים דבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו הט"ז טעמו של דבר]. (80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. (81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. (82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

ח. עם הארץ⁸³ שהושיט ידיו לגת ונגע באשכולות - אשכול וכל סביבותיו טמאין, והגת⁸⁴ פלה טהורה, מפני שמפסיקין האשכולות⁸⁵ שסביבות זה האשכול בינו ובין שאר הגת.

(83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. (84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. (85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת עס-הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

ט. הגפת⁸⁶ והזגים⁸⁷ שנעשו בטהרה⁸⁸ והלכו עליהן טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין⁸⁹ - הרי אלו טהורין, שמתחלה נעשו בטהרה⁹⁰. ואם נעשו מתחלה בטמאה⁹¹ ויצאו מהן משקין - טמאין⁹².

(86) פסולת של זיתים אחר סחיטת שמנם (כלים פ"ט מ"ו). (87) פסולת הענבים אחר דריכתם. (88) נסחטו ונדרכו על-ידי טהורים. (89) הגר"א אינו גורס במשנתנו את המלים "ואחר-כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש שעל-ידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. (90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת סחיטה ודריכה, וכאשר סר הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במכשירין (פ"ו מ"ח) שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף-על-פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). (91) תוספתא, שם. (92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

י. הבדדין⁹³ שנקנסין⁹⁴ ויוצאין⁹⁵ ומשקין טמאין בתוך בית הבד⁹⁶, אם יש בין משקין לזיתים⁹⁷ פדי

- התנור טהור, שאין האכלין מטמאין פלים, והמשקה היוצא מהן טהור, כמו שבארנו. היה הגוש יתר מכביצה - נטמא התנור; שפשיצאה טפה אחת נטמאת בכביצה, ונטמאה את התנור. לפיכך, אם היו הזיתים הטמאין פרוירין⁹⁸ ואין גוש, אפילו הן מאה - התנור טהור⁹⁹.

(55) שם פ"ג מ"ב. (56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד. (57) והחום הפליט שמן מן הגוש. (58) במשנה, הגירסא "פרורין". ואין הבדל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. (59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

ו. עצים⁶⁰ שנבלעו בהם משקין טמאין והסיקן - התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפילו הוציא העצים שנפלו⁶¹ עליהן גשמים, ונפלו לרצונו, והסיקן - התנור טהור, ואין המים שעליהן מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם⁶². ולא יסיקם⁶³ אלא בידים טהורות⁶⁴. גזרה שלא יסיקם הטמא⁶⁵, ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור.

(60) מכשירין פ"ד מ"י. (61) צ"ל שיפלו. (62) מפני שהמשקין הטמאים פלים במקומם מחום האש. (63) עצים שנפלו עליהם משקין. (64) שנשמרו בטהרה. ואף-על-פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. (65) כשעליהם משקה טופח.

ז. שרץ⁶⁶ שנמצא ברחים של זיתים⁶⁷ - אין טמא אלא מקום מגעו⁶⁸. אם היה משקה מהלך⁶⁹ - הפל טמא; שפיון שנטמא מקצת המשקה נטמא פלו, והשמן מטמא את פל הזיתים. נמצא על גבי העלין⁷⁰ למעלה מן הזיתים - ישאלו מן הבדדין⁷¹ אם אמרו: לא נגענו⁷² נאמנין⁷³. נמצא על אום⁷⁴ של זיתים - נטמא פל הגוש⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶. נמצא⁷⁷ על גבי זיתים פרוירין⁷⁸ והוא נוגע בכביצה⁷⁹ - הפל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה המערב בהן⁸⁰, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פרוירין על גבי פרוירין והמשקה מלמטה⁸¹, אף על פי שנגע בכביצה - אין טמא אלא מקום מגעו⁸².

(66) טהרות פ"ט מ"ח. (67) לפני שנותנים את הזיתים במקום סחיטתם, וטוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. (68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. (69) ונוגע בכל הזיתים. (70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. (71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטיהרם חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. (72) בשרץ. (הגר"א) גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים. (73) מה שאמרו עס-הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה הל' משכב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חרס נעשות מטיט, ושורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן. (110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ונשפכים לחוץ דרך הנקב החיצון. (111) בשני המקרים הללו, המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב החיצון מתעכבים שם. (112) נגע בנקב החיצון. (113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין שבחבית. ולא דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול-יום מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשמיענו שאפילו אב הטומאה אינו מטמא ('תפארת ישראל'. ראה ראב"ד). (114) כיסוי מהודק ומחובר יפה. (115) כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. (116) ואינה סגורה מכל צד. (117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר ומשקין. (118) בנקב החיצון שמלמטה. (119) המשקין הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוץ דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש, שאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבו].

~ יום שישי ז' מרחשון ~

פָּרָק עֲשִׂירִי

(1) יבאר דין תולדות שבעת המשקין המכשירים כיוצא בהם, ומה הן התולדות. ואם הקודש צריך הכשר.

א. כָּכָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַשְּׂבָעָה מִשְׁקִין בְּלֶבֶד הֵן שֶׁמֶתְטַמְּאִין אוּ מְכַשְׂרִין, וְהַשְּׂאָר קְרוּיִין מִי פְרוֹת וְאֵינָם מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׂרִין. וְשְׂבָעָה מִשְׁקִין שֶׁמְגִינֵנוּ - תוֹלְדוֹתֵיהֶם³ פְּיוּצָא בְּהֶם⁴.

(2) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. (3) בהלכות הבאות יבואר תולדות מה הן. (4) דינם שווה לדין המשקין - האבות.

ב. תוֹלְדוֹת הַמֵּים הֵם הַיּוֹצֵא מִן הַעֵיִן וּמִן הָאֵזֶן וּמִן הַחֹטֵם וּמִן הַפֶּה, וּמִי רִגְלֵי בְּנֵי אָדָם, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים. כָּל אֵלוֹ הַיּוֹצֵאִין מִן הָאָדָם - מִשְׁקִין הֵן, בֵּין שׂוֹפְאוֹ לְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם בֵּין שׂוֹפְאוֹ שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. אֲבָל מִי רִגְלֵי בְּהֵמָה וְהַמְלֵאחַ שֶׁנִּמְחַת⁵ - הֵרִי הֵן כְּמִי פְרוֹת, לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׂרִין.

(5) נמס ונעשה נוזל.

ג. הַדָּם הַמְּגוּי מִן הַמִּשְׁקִין הוּא הַדָּם הַשּׂוֹתֵת⁶ בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁷ מִן הַבְּהֵמָה וְהַחֲזִיהַ וְהַעוֹפּוֹת הַטְּהוֹרִין; אֲבָל דָּם הַקְּלוּחַ⁸ - אֵינּוּ מְכַשְׂרִי, שְׂעֵדִין חַיִּים הֵן וְהֵרִי הוּא דוֹמָה לְדָם מִכָּה אוּ לְדָם הַקְּזָה. הַשּׂוֹחֵט וְנִתְּזוּ דָם עַל הָאֲבָלִין וְנִתְּקַח הַדָּם בֵּין סִימָן¹⁰ לְסִימָן¹¹ - הֵרִי זֶה סִפְקָה¹². לְפִיכֵךְ תוֹלֵין עָלָיו, לֹא אוֹבְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין¹³. תוֹלְדוֹת הַדָּם: דָּם הַקְּזָה שֶׁל אָדָם שֶׁהוֹצִיאָו לְשִׁתָּה¹⁴. אֲבָל אֵם הוֹצִיאָו לְרְפוּאָה - טְהוֹר וְאֵינּוּ

שִׁינְגָבוּ אֶת רִגְלֵיהֶן בְּאַרְיָן⁹⁸ - הֵרִי הַזֵּיתִים טְהוֹרִין; שֶׁהִנְגַע בְּמִשְׁקִין טְמֵאִים שֶׁלֹּא בְּיָדוֹ - טְהוֹר⁹⁹ וְאִפְלוּ לְקַדְשׁ. כְּפָרוֹת¹⁰⁰ הַקֶּדֶשׁ שֶׁהָיוּ בְּהֵן גְּמוּת וּבִתּוֹךְ הַגְּמוּת הָיוּ מִשְׁקִין שֶׁל קֶדֶשׁ. וְנִגַע הַשְּׂרִץ בְּאַחַת מֵהֶן, וְנִגְעָה רֵאשׁוֹנָה בְּשֵׁנִיהַ וּשְׁנִיָּה בְּשִׁלִּישִׁית, אִפְלוּ מֵאָה - כָּלֵן רֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה¹⁰¹, מִפְּנֵי הַמִּשְׁקָה שֶׁבְּגְמוּת וְחַבַּת הַקֶּדֶשׁ הֵרִי הֵן כָּלֵן כְּמִשְׁקִין שֶׁאֵין מוֹנִין בְּהֵן¹⁰². אֲבָל אִם הָיוּ כְּפָרוֹת תְּרוּמָה - הֵרִי הַכֶּכֶר הַשְּׁלִישִׁית בְּלֶבֶד פְּסוּלָה¹⁰³, וּמְשִׁלִּישִׁית וְהֵלֵאָה טְהוֹר¹⁰⁴. וְאִם הָיָה מִשְׁקָה טוֹפַח עַל כָּל הַכְּפָרוֹת - אֵף בְּתְרוּמָה הַכָּל טְמֵאוֹת. וְכָלֵן שְׁנִיּוֹת¹⁰⁵, חוּץ מִן הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁנִּגַע בָּהּ הַשְּׂרִץ שֶׁהִיא רֵאשׁוֹן¹⁰⁶.

(93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב). (94) לבית הבר. (95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ. (96) ונרטבו רגליהם. (97) שבחוץ מקום פנוי. (98) אגב הלוח. (99) וכשאינן מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. (100) שם פ"א מ"ט. (101) כדיון משקים, שהם ראשון לטומאה, אפילו אם נגעו בולד הטומאה. (102) ראשון ושני וכו'. [במשנתנו כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו ואומר שכולן ראשון. ובדוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן לכל המשקין שבגומות]. (103) מובן שהראשונה היא ראשון, והשנייה היא שני לטומאה, כמו ששינונו שם: "מטמא שנים ופוסל אחד". (104) כדיון אוכל תרומה. (105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדיון משקים שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות. (106) מפני שנגעה בשרץ.

יא. אֲבַעְבּוּעֵי¹⁰⁷ הַנִּעְשָׂה בְּעֵבִי¹⁰⁸ הַחֲבִית¹⁰⁹ וְהֵרִי הוּא כְּמִי כָּלִי אַחַר בְּצֻדָה, אִם נִקַּב הָאֲבַעְבּוּעֵי לְאוּרֵי הַחֲבִית וְנִקַּב נִקַּב אַחַר לַחוּץ זֶה פִּנְגָד זֶה¹¹⁰, אוּ שֶׁהָיָה הַנִּקַּב הַפְּנִימִי מְלֻמְטָה וְהַחֲבִית מְלֻמְעָה¹¹¹, וְהָיָה הָאֲבַעְבּוּעֵי וְהַחֲבִית מְלֵאִים מִשְׁקִין, אִם נִגַע אֲב הַטַּמְּאָה בְּמִשְׁקָה שֶׁבְּאֲבַעְבּוּעוֹת¹¹² - נִטְמָאוּ כָּל הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּחֲבִית¹¹³. הָיְתָה הַחֲבִית מְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל¹¹⁴ וְנִתְּוֶנָה בְּאֵהָל הַמֵּת¹¹⁵ - נִטְמָאת מִפְּנֵי הַנִּקַּב שֶׁבְּאֲבַעְבּוּעֵי זֶה, שֶׁהֵרִי הוּא מְפֻלֵשׁ לְאוּרֵיהָ¹¹⁶. וְכֵן אִם הָיָה הַנִּקַּב שֶׁבְּאֲבַעְבּוּעֵי שֶׁבְּפָנִים מְלֻמְעָה וְהַחֲבִית מְלֻמְטָה - הֵרִי זֶה אֵינָה נִצְלָת בְּצְמִיד פְּתִיל¹¹⁷; אֲבָל אִם נִגַע אֲב הַטַּמְּאָה בְּאֲבַעְבּוּעֵי¹¹⁸ - לֹא נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁבְּחֲבִית, וְהָנֵם כְּמִבְדֻלִין מֵהֵן¹¹⁹.

(107) טבול-יום פ"ב מ"ח. (108) בדופן. (109) חביות של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְרִצּוֹן וְשֵׁלָא לְרִצּוֹן. לְפִיכָּךְ, נִדְּהָ אוּ זָכָה שְׁנַטְפָּה³²
חֶלֶב מִדְּדִיָּהּ לְאֹרֵי הַתְּנוּרָה³³ - נְטֻמָּא הַתְּנוּרָה וְכָל מַה
שֶׁבְּתוֹכוֹ.

(23) מן הטמאים שיפורטו לקמן. (24) שהמשקין האלה.
(25) כל המנויים כאן הם אבות הטומאה ומטמאים גם אדם
וכלים. (26) כל אלה המנויים מכאן ואילך, הם וולדות
הטומאה. (27) פצעו. (28) המבוראים למעלה בהלכה ב.
(29) פירוש, מטמאים בלי הכשר כמו המשקין הטמאים
מחמת עצמם שנמנו למעלה שכולם אב הטומאה. [כל
המשקין המפורטים בבבא זו, טומאתם מנגיעתם גוף הטמא,
שממנה יצאו. (30) צריך להיות: ומטמאין. כאן מתחילה
בבא חדשה ונמשכת לכל המשקין המפורטים למעלה בין
אבות הטומאה ובין וולדות הטומאה. (31) אף על פי
שנפלו על הטהרות בלי כוונתם ושלא לרצונם של הבעלים
- הוכשרו ונטמאו. (32) מעצמו. (33) של חרס.

ו. כְּבֵר בְּאֶרְנוּ, שֶׁהַמְשָׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִטְּבוֹל יוֹם אֵינָם
טְמָאִים. לְפִיכָּךְ, אִם נָפְלוּ אֶפְלוּ עַל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה
- אֵינוּ מְכַשְׂרֵי עַד שִׁפְּלוּ לְרִצּוֹן, כִּשְׁאֵר הַמְשָׁקִין
הַטְּהוּרִין שֶׁאֵינָן מְכַשְׂרִין אֶלָּא לְרִצּוֹן.

ז. הַזְּעָה וְהִלָּחָה הַסְּרוּחָה וְהִרְעִיָּה³⁴, וְהַמְשָׁקִין
הַיּוֹצֵאִין מִכֶּן שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים³⁵, וְהַשְׂוֹתָה מִי טְבִירָה³⁶
וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן אֶף עַל פִּי שְׁיּוֹצֵאִין נִקְיִים - כָּל אֵלוֹ
אֵינָן חֲשׂוּבִין מִשְׁקָה, וְלֹא מִתְטַמְּאִין³⁷ וְלֹא מְכַשְׂרִין.

(34) צואה. (35) שנולד בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה
אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא.
(36) חמי טביריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים
כשהם זכים (רבינו בפירושו). (37) אם נגעו בטומאה.

ח. הַשְׂוֹתָה שְׁאֵר מְשָׁקִין³⁸ וְיִצְאוּ - הֲרִי הֵן
מְשָׁקִין כְּשֶׁהִיוּ, שֶׁאֵינָן שְׁאֵר הַמְשָׁקִין טְהוּרִין
בַּגּוֹף³⁹. בְּיַצֵּד? שֶׁתָּה מַיִם טְמָאִין וְהִקְיָאן - הֲרִי
אֵלוֹ טְמָאִין, מִפְּנֵי שֵׁלָא טְהוּרוֹ בְּיַצֵּאתָן⁴⁰. שֶׁתָּה
מַיִם טְמָאִים וְטָבַל וְאַחַר כֶּף הִקְיָאן, [אוּ שְׁנִסְרָחוּ
וְאַחַר כֶּף הִקְיָאן], אוּ שְׁיַצְאוּ מִלְמַטָּה אֶף עַל
פִּי שֵׁלָא טָבַל - הֲרִי הֵן טְהוּרִין⁴¹. שֶׁתָּה שְׁאֵר
מְשָׁקִין טְמָאִין אוּ שְׁאֵר אֶכְלִין טְמָאִין, אֶף עַל
פִּי שְׁטָבַל וְאַחַר כֶּף הִקְיָאן - טְמָאִין, לְפִי שֶׁאֵינָן
טְהוּרִין בַּגּוֹף⁴². נִסְרָחוּ אוּ שְׁיַצְאוּ מִלְמַטָּה - הֲרִי
הֵן טְהוּרִין.

(38) ששת המשקין המכשירים חוץ למים. (39) שאר
משקין אינם בטלים בגוף ולא בטלה טומאתם. (40) בדפוס
רומא (ר"מ) ובדפוס קושטא וכן בכתב יד תימן הגירסא:
"מפני שנטמאו במגעו ביציאתן" וכן היא גירסת הראב"ד
בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור
שנטמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם
בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם

מְכַשֵּׁר. וְכֵן דָּם שְׁחִיטָה בִּפְהֵמָה וּבִחְיָה וּבְעוֹפּוֹת
הַטְּמָאִין¹⁵, וְהָדָם הַיּוֹצֵא עִם הַלָּחָה וְעִם הָרְעִי, וְדָם
הַשְּׁחִין וְהָאֲבַעְבוּעוֹת, וְתַמְצִית הַבֶּשֶׂר - כָּל אֵלוֹ אֵינָן
מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׂרִין, אֶלָּא הֲרִי הֵן כִּשְׁאֵר מִי
פְּרוֹת. וְדָם הַשְּׂרִץ - כִּכְשֵׁרוֹ¹⁶, מְטַמֵּא וְאֵינוּ מְכַשֵּׁר.
וְאֵינָן לָנוּ כִּיּוֹצֵא בּוֹ¹⁷.

(6) זב לאט לאט. (7) במכשירין שם מנו דם שחיטה בין
תולדות הדם, ובתוספתא שבת פרק ט הלכה י"ד שנינו:
"מניין לדם שהוא משקה שנאמר (במדבר כג, כד): ודם
חללים ישתה". ומשמע שיעקר דם הוא דם חללים של אדם.
(8) המתפרץ מן הפצע בכוח. (9) "ודם חללים ישתה" -
פרט לדם הקילוח שאינו מכשיר (חולין לו, א).
(10) הוושט והקנה הם שני סימני שחיטה וצריך לשחוט רוב
שניהם בבהמה. (11) חתך סימן אחד והדם שיצא לפני
חיתוך השני נפל על אוכלין. (12) איבעייתא שם אם
הוכשרו האוכלין או לא. (13) ודווקא בנתקנה לפני
שחיטת הסימן השני, אבל כשלא נתקנה הוכשרו אחר גמר
השחיטה באותו הדם. מסקנת הגמרא שם. (14) לבהמה,
או לגוי, מחשבתו עושה אותו משקה. (15) אינו מכשיר.
כל דינים אלה נמסרו בקבלה איש מפי איש.
(16) כבעדשה. (17) דומה לו, שנטמא ואינו מכשיר
(הרא"ש במשנתנו).

ד. מִי הַחֶלֶב¹⁸ - הֲרִי הֵן כְּחֶלֶב. וְחֶלֶב הָאֵדָם שֶׁאֵינוּ
צָרִיף לוֹ - אֵינוּ מִשְׁקָה, לֹא מְכַשֵּׁר וְלֹא מִתְטַמֵּא.
לְפִיכָּךְ חֶלֶב הַזֶּכֶר¹⁹ אֵינוּ מִשְׁקָה²⁰. וְכֵן חֶלֶב בִּהְמָה
וְחֵיה שְׁיַצֵּא שֵׁלָא לְרִצּוֹן, כְּגוֹן שֶׁזָּב מִהֲדָד מְאֵלוֹ אוּ
שְׁחָלְבוּ כְּמַתְעַסֵּק²¹. אֲבָל חֶלֶב הָאֵשָׁה, בֵּין שְׁיַצֵּא
לְרִצּוֹן בֵּין שְׁיַצֵּא שֵׁלָא לְרִצּוֹן - סִתְמוּ מִשְׁקָה
וּמִתְטַמֵּא אוּ מְכַשֵּׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְתִינוּק²².

(18) נזול הנפרד מן החלב כשמקפאים אותו לעשות גבינה.
(19) ישנם מקרים, אמנם נדירים מאוד, שמתמצה חלב מדדי
הזכר. במסכת שבת נג, ב מסופר על מעשה כזה שהיה.
(20) אין אדם שותה אותו. (21) מטפל בדדי הבהמה ללא
כוונת חליבה. (22) במשנה שאל רבי עקיבא הלא חלב
בהמה גם כן ראוי לתינוק ויש בו מעלה יתירה שראוי גם
לגדולים? וענו לו, שבחלב אשה יש מעלה יתירה שדם
היוצא מפצעה מכשיר, אבל בבהמה רק דם שחיטה מכשיר.
[רש"י (שבת קמז, א) מפרש שהכוונה למה שאמרו דם
נעכר ונעשה חלב והר"ש כאן דוחה פירוש זה].

ה. הַמְשָׁקִין שְׁיּוֹצֵאִין מְאוֹתָן הַטְּמָאִין²³ שְׁאוֹתָן
הַמְשָׁקִין²⁴ אֲבוֹת טְמָאָה - מְטַמְּאִים בְּלֹא הַכְּשֵׁר,
שֶׁהַטְּמָאָה וְהַכְּשֵׁר בְּאֵין כְּאֶחָת. וְאֵלוֹ הֵן: זוֹב הַזָּב
וְשִׁכְבַת זְרַעוֹ וּמִמֵּי רִגְלָיו, וְרִבְעִיַת דָּם מִן הַמַּת,
וְדָם הַנְּדָה²⁵. וְכֵן²⁶ דָּם מִגַּפְתּוֹ²⁷ שֶׁל זָב וְחִבְרָיו,
וְחֶלֶב שֶׁל אֵשָׁה, וְדָמַת עֵינָיִם עִם שְׁאֵר תּוֹלְדוֹת
הַמַּיִם²⁸ הַיּוֹצֵאִין מֵהֵן - מְטַמְּאִין כְּמְשָׁקִין טְמָאִין²⁹
שֶׁמְטַמְּאִין³⁰ בְּלֹא פְּנֵיהֶן³¹, שֶׁמְשָׁקִין טְמָאִין מְטַמְּאִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְעֵנְבִים - אֵינּוּ מִשְׁקָה וְלֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מִכְשִׁירִין⁵⁸, עַד שְׂפִיכָתָם⁵⁹ בְּכֹלֵי.

56 לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים "מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). 57 ואף על פי שאין עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. 58 שאינם משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד. 59 בכלי יחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם.

י.ד. הַשּׁוֹקֵל עֵנְבִים בְּכַף מֵאֲזֵנִים - הֵינּוּ שְׂפִיכָה אֵינּוּ מִשְׁקָה עַד שִׁיעָרָנוּ לְתוֹךְ הַכֹּלֵי, וְהָרִי זֶה דוֹמָה לְסֵלִי זֵיתִים וְעֵנְבִים שְׂמֻנְטָפִין.

טו. הַדּוֹרְסִים⁶⁰ עֵנְבִים שֶׁל תְּרוּמָה בְּחִבָּתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂהִינּוּ צָף עַל גַּבֵּי יְדֵיָו⁶¹ - הָרִי הַכֹּל טָהוֹר⁶².

60 לוחץ עליהם, כדי להכניס הרבה ענבים. 61 וסתם ידיים פוסלות את התרומה. 62 שהיין היוצא אגב הלחיצה אינו משקה מפני שהאדם אינו רוצה שיצא היין.

טז. מִשְׁקָה בֵּית מִטְבְּחִים שְׂבֻעֲזָרָה, וְהוּא דָם הַקֹּדְשִׁים וְהַמֵּיִם שְׂמֻשְׁתִּמְשִׁין בְּהֵן שָׁם - טָהוֹרִין⁶³ לְעוֹלָם, וְאֵינּוּ מִתְטַמְּאִין⁶⁴ וְלֹא מִכְשִׁירִין. וְדָבָר זֶה הַלֵּכָה מִפִּי הַקֶּבֶלָה. לְפִיכָה, כֹּל דָּמֵי הַזְּבָחִים אֵינּוּ מִקְבֵּל טִמְאָה וְאֵינּוּ מִכְשִׁיר. וְהוֹאִיל וְדָם הַקֹּדְשִׁים אֵינּוּ מִכְשִׁיר, קֹדְשִׁים שְׂנֻשְׁתָּו בְּעֲזָרָה לֹא הִכְשִׁירוּ בְּדָם שְׁחִיטָה; וְאֵין לְבָשֶׁר הַקֹּדְשִׁים הַכָּשֶׁר אֵלָא בְּמִשְׁקִין שְׂיִפְלוּ עַל הַבָּשָׂר חוּץ מִמִּשְׁקָה בֵּית הַמִּטְבְּחִים.

63 שנינו שם: "העיד יוסי בן יעזר איש צרידה על משקה בית מטבחיא דכן (טהור)". 64 כרב בפסחים טז, א שאמר: "מה דכן? דכן ממש" פירוש, טהור לגמרי ואפילו טומאת עצמם אין להם.

יז. פֶּרֶת קֹדְשִׁים שֶׁהֵעֲבִירָה בְּנֶהָר וּשְׁחָטָה וְעֵדִין⁶⁵ מִשְׁקָה טוֹפַח⁶⁶ עָלֶיהָ - הָרִי זֶה מִכְשִׁרָת. לְפִיכָה, אִם נִמְצְאָת מִחֵט טִמְאָה⁶⁷ בְּכִשְׂרָה - הָרִי הַבָּשָׂר טָמֵא. וְכֵן אִם הֵיטָה הַפֶּרֶה חֲסוּמָה⁶⁸ מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁶⁹, אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַמִּחֵט יְדוּעָה⁷⁰ - הָרִי הַבָּשָׂר טָמֵא, מִפְּנֵי שְׂנֵגַע בְּפִלִים הַנִּמְצָאִין מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁷¹.

נמציאת המחט בפֶּרֶשׁ⁷² - הַבָּשָׂר טָהוֹר. וְכֵן כֹּף וְכֵן כֹּף הַיָּדִים טָהוֹרוֹת, שְׂאִין טִמְאָת יָדַיִם בְּמִקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷³? לְהֵיטָה הַבָּשָׂר טָמֵא בְּדִין תּוֹרָה; אֲבָל לְהַתְּטַמֵּא מִדְּבָרֵיהֶן - אֵין הַקֹּדֶשׁ צָרִיךְ הַכָּשֶׁר, אֵלָא חֲבַת הַקֹּדֶשׁ מִכְשִׁרָת הַבָּשָׂר. וְאִם נִגְעָ בָּהּ טִמְאָה, בֵּין קֶלֶה בֵּין חֲמוּדָה - נִפְסָלָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִכְשִׁיר בְּמִשְׁקָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

65 אחר שחיתתה. 66 רטוב. 67 בפסחים יט, ב אמרו בשם רב כשבעל המחט הכירה. 68 כן מפרש שם רבי

הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין, מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין (מבמים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה שאין כן במים. 41 בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר. ונסתרו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. 42 לא נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף.

ט. כָּבֵר בְּאַרְנוּ, שֶׁהִזְעָה אֵינָה מִשְׁקָה. אֲפִלוּ שְׂתָה מִשְׁקִין טָמֵאִין וְהִזְיע - זַעְתוֹ טָהוֹרָה⁴³. אֲבָל הַבָּא בְּמֵיִם שְׂאוּבִין וְהִזְיע - זַעְתוֹ טָמֵאָה⁴⁴. וְאִם נִסְתַּפְּג⁴⁵ מִן הַמֵּיִם הַשְּׂאוּבִין וְאַחַר כֵּן הִזְיע - זַעְתוֹ טָהוֹרָה.

43 ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע (רבינו שם). 44 הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א). ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. 45 התנגב.

י. זַעַת בְּתֵימִים⁴⁶ שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וּבוֹרוֹת - אֵינּוּ מִשְׁקָה, וְאֲפִלוּ הֵן טָמֵאִין - זַעְתוֹ טָהוֹרָה. אֲבָל זַעַת הַמְּרַחֵץ - פְּמֵיִם: אִם הֵיטָה הַמְּרַחֵץ טִמְאָה⁴⁷ - זַעְתָּה טָמֵאָה⁴⁸; וְאִם הֵיטָה טָהוֹרָה⁴⁹ וְהִכְנִיס בָּהּ פְּרוֹת - הַכָּשֶׁרוֹ⁵⁰. הַכְּנִיסוּ לָהּ כֵּלִים - הָרִי הַמֵּיִם שְׂעָלִיהֶן כְּתוֹלוֹשִׁין בְּרִצּוֹן⁵¹ וּמִכְשִׁירִין.

46 קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. 47 המים שבתוכה היו טמאים. 48 וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. 49 המים היו טהורים. 50 מפני שהורטבו בקיטור. 51 משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שיורטבו והכניסם מרצונו.

יא. הַבְּרִכָּה⁵² שְׂבִיבִית וְהַבֵּית מִזְיַע מִחֲמַתָּה, אִם הֵיטָה הַבְּרִכָּה טָמֵאָה⁵³ - זַעַת כֹּל הַבֵּית שְׂמֻחַמַתָּה טָמֵאָה.

52 חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. 53 המים שבתוכה טמאים.

יב. שְׂתֵי בְּרִכוֹת בְּבֵית, אַחַת טָמֵאָה וְאַחַת טָהוֹרָה: הַמִּזְיַע⁵⁴ קָרוֹב לְטִמְאָה⁵⁵ - טָמֵא, קָרוֹב לְטָהוֹרָה - טָהוֹר, מִחֲצָה לְמִחֲצָה - טָמֵא.

54 אדם וכלים ואוכלין. 55 קרובים יותר לבריכה הטמאה.

יג. הַמְּהַלְהֵל⁵⁶ - כְּשִׁמְךָ⁵⁷. מִשְׁקִין הַמְּנַטְפִין מִסֵּלִי זֵיתִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. הַבּוֹצֵר¹² עֲנָבִים¹³ שְׂאֵם לֹא מֵצֵא לְהֵם שׁוּק מִחֲזִירִין לַגֹּת¹⁴ - לֹא הִכְשֵׁרוּ עַד שְׂיִבּוֹאוֹ לְרִשׁוֹת הַגֹּת¹⁵. וְכֵן הַזֵּיתִים¹⁶ שֶׁבָּאוּ לְרִשׁוֹת הַבֵּד - הִכְשֵׁרוּ, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר¹⁷.

(12) תוספתא טהרות פ"א ה"ה. (13) על-מנת למכור. (14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל למכורם - יעביר אותם לגת לעשות יין. (15) כל עוד שלא הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה שיתמצה משקה מהענבים. (16) שם. זיתים אינם מוכשרים עד גמר מלאכתם, ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת בבית הבר (לקמן ה"ח), ואם דעתו למכורם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למכורם, וחישב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו עד שיבואו לרשות בית הבר. ורבינו קיצר, והביא לשון התוספתא. (17) לקמן הלכה ו, שאם דעתו למכורם - אין המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה מותר ליטלם בטומאה, ולהולכים לבית הבר בטומאה, ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבר ממש, אלא עד בית הבר.

ג. הַבּוֹצֵר¹⁸ עֲנָבִים וְנִתְנָם בְּעֵבִיט¹⁹ או שֶׁשְׁטַחַן עַל גְּבִי הָעֵלִיין²⁰ - הִכְשֵׁרוּ בַּמְשָׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן, שֶׁהָרִי דַעְתּוֹ עַל הַמְשָׁקִין וְלִפְיֶכָּה שְׁטַח עַל הָעֵלִין או נִתַּן לְתוֹךְ הָעֵבִיט, שֶׁהוּא כְּמוֹ בּוֹר²¹. לְפִיכָּה, אִם נִטַּל מֵהֶן טְמֵא²² או מִי שְׂדִידוֹ טְמֵאוֹת²³ - טְמֵאָן. בְּצַר וְנִתַּן לְסֻלִּים²⁴ או בַּמְשָׁטַח שֶׁל אֲדָמָה²⁵ - לֹא הִכְשֵׁרוּ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מְקַפֵּיד עַל הַמְשָׁקָה הַיּוֹצֵא מֵהֶן. לְפִיכָּה נִטַּל הַטְּמֵא מֵהֶן וְאוֹכֵל. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבַקְעוֹת וּמְנַטְפוֹת²⁶ לַגֹּת - הָרִי הַגֹּת טְהוֹרָה²⁷, שֶׁהָרִי לֹא הִכְשֵׁרוֹ²⁸ וְהָרִי נִבְצָרוֹ לְאֲכִילָה²⁹. וְכֵן הַנּוֹטְלֵי³⁰ מִן הַסֻּלִּים וּמִן הַמְשָׁטַח שֶׁל אֲדָמָה³¹ וְאוֹכֵל וְהוֹתִיר כְּסֵאָה וְכִסְאוֹתִים וְזֵרְקָן לַגֹּת³², וְאֵף עַל פִּי שְׂהִיין³³ מִנְתָּה עַל הָעֲנָבִים - לֹא הִכְשֵׁרוֹ³⁴.

(18) טהרות פ"י מ"ד. (19) חפירה שנותנים בה את הענבים העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש פירש - כלי גדול). (20) על-מנת ליתן לגת את הענבים ביחד עם העלים שנטף עליהם מיץ. (21) שמתאסף שם המיץ, ומוציאים אותו ונותנים לגת. (22) אדם שנטמא גופו. (23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה, שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן בטהרה, וחכמים גזרו שתהיינה שניות. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. (24) קלועים, והמיץ דולף והולך לאיבוד. (25) מקום על פני הקרקע המיוחד לשתוח עליו הענבים. (26) שם מ"ה. (27) הענבים שבגת לא נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. (28) פירוש, הענבים שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמיץ נוסף שלא לרצון.

יוסי בר אבין את המשנה. (69) ונשחטה בעודה חסומה ואם כן בלעה את המחט מחוץ לירושלים. (70) אין אנו יודעים אם היא טמאה. (71) חכמים גזרו טומאה על כלים שנמצאו מחוץ לירושלים. (72) האוכלין המעוכלים שבמעייה, מפני שהפרש אינו מקבל טומאה. (73) שבשר קרשים אינו מטמא אלא אם הוכשר במשקין שמחוץ לבית המקדש.

פָּרָק אַחַד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הבוצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית הפרס ובוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של תרומה בידיים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם, והדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבר.

א. הַבּוֹצֵר² עֲנָבִים לְמַכֵּר בְּשׁוּק או לְיִבְשָׁן³ - לֹא הִכְשֵׁרוּ לְטְמֵאָה⁴ עַד שְׂיִפְלוּ עֲלֵיהֶן מְשָׁקִין לְרִצּוֹנוֹ, כְּשֶׁאֵר הָאֲכָלִין; אֲבָל הַבּוֹצֵר לְדֶרֶךְ⁵ - הִכְשֵׁר לְטְמֵאָה⁶ וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵם נָפְלוּ מְשָׁקִין עַל הַבְּצִיר כָּלָל, וְאִם נִגְעָה בּוֹ טְמֵאָה - נִטְמָא. וְדָבָר זֶה גְּזָרָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גְּזָרָה עַל הַבּוֹצֵר לַגֹּת שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר? שֶׁפְּעֻמִּים שְׂאֵדָם נִכְנָס לְכַרְמוֹ לִידַע אִם הִגִּיעַ לְהַבְצֵר, וְסוֹחֵט אֶשְׁפּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְבִדָּק בּוֹ וּמְזַלְפוֹ עַל גְּבִי הָעֲנָבִים הַבְּצוּרוֹת, שֶׁהָרִי הִפֵּל לְדְרִיכָה עוֹמֵד⁸. וְעוֹד, מִפְּנֵי שְׂאֵינוֹ מְקַפֵּיד עָלָיו⁹ הָרִי הוּא מִתְמַעֵף¹⁰ וְיִצְאוּ מִיָּמִיו וְהָרִי הוּא מְקַפֵּיד עָלֵיהֶן שְׂאֵל יָזוּבוּ בַּקֶּרְקַע, וְנִמְצָא מְכַשֵּׁר בְּהֵן¹¹. לְפִיכָּה גְּזָרוּ, שֶׁהַבּוֹצֵר לַגֹּת הִכְשֵׁר.

(2) שבת טו, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון-הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר - ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים. (3) לעשות צימוקים. (4) אף-על-פי שהורטבו במיץ שזב מהם. והטעם, מפני שמייץ זה לא נפל עליהם מרצון הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פ"ב ה"א). (5) לתעשיית יין. (6) בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל, ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי". פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל, משמע שהודה לו. ושם נו, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. (7) שם יז, א. (8) ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. (9) על האשכול להניחו בנחת, ושלא יכבידו עליו האשכולות האחרים. (10) בסל מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה. (11) שהרי מימיו (המיץ) יוצאים מרצונו (ראה ראב"ד וספ"ה-משנה). [רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות", משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוח: "ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה שמזלף הענבים לפני בצירתם. ואולי "הבצורות", פירושו בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא מצאתי ביאור אחר].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(הלכות טומאת מת פ"ב ה"י. ודיני בית הפרס, נתבאר בפרק יוד שם). (39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית הפרס, אף-על-פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים, כלמעלה בהלכה א. (40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם. (41) מגזירת חכמים. (42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות חכמים, כדי לדון את הענבים כמוכשרים ולטמאם. (43) כדי לאפשר את הבצירה. (44) ואפילו הם טהורים (רבינו בפירושו שם. והר"ש מפרש, שהמדובר בטמאים). (45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. (46) ביום השלישי מיום שהתחיל בטהרתם, ובשביעי ממנו. (47) ואין מכניסים אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא נגע בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורה הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר לבצור לגת. (49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה. (50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במיץ שיפלטו אגב הולכתם, ויתטמאו בנגיעת הבוצרים, שטומאת בית הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת - גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. [ר"ש בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא התירו בטמאים]. (51) האנשים הטמאים, בטהורים. (52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכת"י תימן: "ומטמאין".

(29) ולפיכך אין תורת משקה על המיץ המנטף, ודינו כמי פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"י ה"א). פיסקא זו מנמקת למה לא נטמאת טיפת המיץ מחמת הידיים וטמא את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים בכל שהם. (30) תוספתא טהרות פ"א ה"ז. (31) המדובר כשבצרים לאכילה, והמיץ יוצא שלא לרצונו. (32) בידיים טמאות. (33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. (34) דעת רבינו, שהמיץ שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור", ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידי הטמאות, מכיוון שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה, אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו (ראה השגת הראב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על-מנת לדורכם, שנטילה זו דומה לבוצר לגת, לבין נטל על-מנת לאכול ונשתיירה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר זה (ע"פ כסף-משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיזה על הבדל הגיוני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכן", וכאן כתב "וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות בלתי חשובה, שהבעלים "זורקים" אותם לגת בלי תשומת לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל כשבצרו לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף-על-פי שהמשקה הנוסף מהם לא הכשירם.

ו. המוסק⁵³ את זיתיו לכבשן או למכרן בשוק - לא הכשרו עד שישפלו עליהן משקין ברוצון, כשאר האכלין. וכן המוסק זיתיו⁵⁴ לדרך בבית הבד⁵⁵ - לא הכשרו עד שתגמר מלאכתן⁵⁶. ומפני מה יכשרו הזיתים שנגמרה מלאכתן? שחזקתן שהכשרו במהלך⁵⁷ שלהן, שהרי רוצה בקיימו פדי שיהיו נוהגין לדרך. אבל קדם שתגמר מלאכתן⁵⁸ - אין המהלך היריצא מהן מכשיר, מפני שאינו רוצה בקיימו⁵⁹. לפיכך, זיתים שלא נגמרה מלאכתן שפלו עליהן משקין טמאין⁶⁰ - אין טמא אלא מקום מגעם, ככל האכלים שלא הכשרו. נפלו עליהן משקין טמאין אחר שנגמרה מלאכתן - נטמאו פלן⁶¹; שהמשקין הטמאין מטמאים את המהלך שבהן, והמהלך מטמא את פלן. שהמהלך שניצא מהן אחר גמר מלאכתן חשוב משקה ומתטמא ומכשיר.

ד. ענבים³⁵ שהיו בסלים או במשטח של אדמה ולקח מהן לדרך - הכשרו³⁶. לפיכך צריך לקח מהן בנדים טהורות, כדי שלא יקח מהן הטמא ויטמאן.

(35) תוספתא שם (כסף-משנה). (36) מתקנת חכמים, כמו הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.

ה. פרים³⁷ שהוא עומד בבית הפרס³⁸ - הבוצר אותו לגת אינו מכשיר³⁹ כל זמן שהוא בבית הפרס⁴⁰. הואיל וטמאת בית הפרס מדבריהם⁴¹, והבוצר לגת הכשר מדבריהם⁴², הקלו בגזרה זו ולא גזרו עליו שיהיה מכשיר עד שיצא מבית הפרס⁴³. לפיכך, הרוצה לבצר בבית הפרס לגת בטרה - מטהר את הבוצרים ואת הפלים⁴⁴, ומזה עליהם⁴⁵ שלישי ושביעי⁴⁶ ומעריב שמשן⁴⁷, כדי להפיר שאין מקלין בטמאת בית הפרס אלא מפני שהוא ספק⁴⁸, ואחר כך נכנסין ובוצרין ומוציאין חוץ לבית הפרס⁴⁹, ואחרים טהורים מקבלין מהן ומוליכין לגת⁵⁰. ואם נגעו אלו באלו⁵¹ - טמאין ומטמאין⁵² את הענבים. שהאנשים שבבית הפרס טמאין, ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותן ראשון, והן מטמאין את הענבים, שהרי הכשרו משניצאו חוץ לבית הפרס.

(53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שיותר למסוק זיתים בידיים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבד, ומכל-שכן לאכילה או למוכרם בשוק. (54) טהרות פ"ט מ"א. (55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה להוציא שמנם. (56) כרבן גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שבעתו להעבירם לבית הבד לסחיטה (ראה הלכה ח). (57) נוזל המתמצה מן הזיתים במעטן. (58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי לסוחטם ביחד. (59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה

(37) אהלות פ"ח מ"א. (38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמא נגע בעצם כגודל שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לזה. והגר"א שם מבאר, שרבו גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים עד שזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא ז"ל. (69 תוספתא פ"י ה"ח. 70) לקנות או להביא מכרם אחר. (71) מדה עתיקה, אחד מששה בסאה. (72) רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה זיתיו לא יוכשרו. (73) חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. (74) טהרות פ"ט מ"ב. (75) מפני שהוציא כבר כל כספו. (76) בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. (77) שמטמאים טומאה חמורה.

ט. העוֹטֵן⁷⁸ זִיתוֹ בְּשָׁנֵי בָּדִים⁷⁹ - פִּינּוֹן שֶׁגָּמַר אַחַת⁸⁰ מֵהֶן הַכֶּשֶׁרִי לְקַבֵּל טִמְאָה.

(78) נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. (79) יש לו הרבה זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. (80) למסוק ולתת במעטן את הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת.

י. המוֹסֵק⁸¹ זִיתוֹ בְּגִלְגֵּל הָעֵלְיוֹן וְעֵתִיד לְהוֹרִידוֹ לְגִלְגֵּל הַתַּחְתּוֹן - אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה⁸² עַד שְׁיֹרְדִים⁸³ לְשֵׁם. וְהוּא שֶׁחָשַׁב עֲלֵיהֶן קֶדֶם שְׁיִמְסַק; אֲבָל אַחַר שְׁיִמְסַק - אֵין הַמְּחַשְׁבָה מוֹעֵלֶת, אֲלֵא הַכֶּשֶׁרוֹ. גָּמַר אֵת זִיתוֹ וְעֵתִיד לְמַכְרֵן⁸⁴ - לֹא הַכֶּשֶׁרוֹ⁸⁵. עֵתִיד לְחַפּוֹתָן בְּעֵלְיוֹן⁸⁶ - הַכֶּשֶׁרוֹ⁸⁷ וּמְקַבְּלִין טִמְאָה.

(81) שם. (82) אפילו אין דעתו להוסיף. (83) הנתינה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שבדעתו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לאו דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. (84) שם ה"ב. (85) גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה טז). (86) כדי לשמור עליהם מפני הגשם או מפני האבק. (87) אף-על-פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

יא. הלוֹקֵחַ⁸⁸ מֵעֵטָן זִיתִים מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, אִם יֵשׁ מוֹסֵק⁸⁹ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - יַעֲשֶׂה בְּטִמְאָה⁹⁰, שְׁזָה בְּחִזְקָתָהּ שֶׁגָּמַר⁹¹. וְנֶאֱמַן עִם הָאֲרִיץ⁹² לומר: מֵעֵטָן זֶה לֹא גִמְרָתוֹ⁹³.

(88) שם ה"ג. (89) ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. (90) פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי, ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם-כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל-שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטומאה" מתפרשים כאן אחרת במבוקמות אחרים. ראה לקמן ה"ב]. (91) לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. (92) שם. (93) פירוש, היה בדעתו

שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל במשנתנו שם). (60) שנטמאים אוכלין שלא הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב ה"ג. (61) משקין טמאים מטמאים בכל שהם (שם הלכה כו). פסק כחכמים בטהרות פ"ט מ"ג.

ז. חֲבִית⁶² שֶׁל זֵיתִים מְגֻלְגָּלִים⁶³ - צָרִיךְ לְנַקֵּב הַחֲבִית כְּדִי שֶׁיֵּצֵא הַמֶּהֱלֵ; וְאִם לֹא נִקְּבָה - הָרִי אֱלוֹ מְכֻשְׁרִין⁶⁴. נִקְּבָה וְסִתְמוּהָ שְׁמָרִים וְהָנֵם⁶⁵ בְּלוֹלִים בְּמֶהֱלֵ - אֵינָם מְכֻשְׁרִין, מִפְּנֵי שְׂאִינָן בְּרִצּוֹנוֹ, שֶׁהָרִי נִקְּבָה⁶⁶.

(62) עדיות פ"ד מ"ו. (63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). (64) ואף-על-פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו מנויה שם בין ההלכות שבית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית-הלל, בין להקל ובין להחמיר. (65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. (66) במשנה שם אמרו, שבוה מודים בית-הלל שאינם מוכשרים.

ח. זֵיתִים שֶׁמְסַקֵּן לְדַרְיָה, מֵאִימְתֵי גָמַר מְלֹאכְתָּן? מִשְׁתַּגְּמַר מְסִיקְתָּן⁶⁷ וְיָהִיו מְנַחִים וּמוֹכְנִים לְדַרְיָה. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין וְלֹא יָצְאוּ מֵהֶן מִשְׁקִין, הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן - הַכֶּשֶׁרוֹ⁶⁸. אֲבָל קֶדֶם שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַעְכּוּ וְהִזְיַעוּ וְנִתְחַבְּרוּ בְּמִשְׁקֵיהֶן - אֵינָן מְכֻשְׁרִין. גָּמַר מְלִמְסַק זִיתוֹ⁶⁹ אֲבָל עֵתִיד לְקַח⁷⁰ זֵיתִים אֲחֵרִים לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם, אֲפֹלוּ אֵינּוּ עֵתִיד לְהוֹסִיף אֲלֵא אוֹ קָבִי⁷¹ אוֹ קַבִּים - לֹא הַכֶּשֶׁרוֹ. וְאִם הָעֵרִים⁷² - הָרִי אֱלוֹ מְכֻשְׁרִין⁷³. גָּמַר⁷⁴ מְלִמְסַק⁷⁵ אֲבָל עֵתִיד לְלוֹוֹת⁷⁶ וּלְהוֹסִיף, וְאָרְעוּ אִנְסֵ אוֹ נִתְעַסַּק בְּמִשְׁתָּהּ וְלֹא הוֹסִיף - עֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן וְאֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָה, וְאֲפֹלוּ זָבִים וְזֹבֹת⁷⁷ מְהֻלְכִין עֲלֵיהֶם - טְהוֹרִים.

(67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבד (ראה שם משנה ב). (68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתגימר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאינו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ונבלע בזיתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שנינו: "הגומר את זיתו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזרונו לדברי בית-שמאי ולדברי בית-הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית-הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית-שמאי ובית-הלל במשנה שם, שבית-שמאי אומרים משיזיעו, ובית-הלל אומרים משיחברו שלושה זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם הר"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו – כמו הבבא הראשונה – והמשקין שיצאו נטמאו מידי, שיריים מטמאות משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל שהם]. (106) שבת קמה, א. (107) המלה אינו נדבק יפה בדברים יבשים, ואם נרטבו במוהל היוצא ע"י פציעתם – ידבק. (108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן הבבא שאחריה עוסקות בזיתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין. (109) שם. (110) בשלו כבר, וראויים למסיקה. (111) מפני שאינו מעוניין כלל במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

טו. המנחה ¹¹² זיתים **בגת לגררון** ¹¹³ וליבשן, אפלו הם רום אמה ¹¹⁴ - אינן מכשרין ¹¹⁵. נתנן בפנית שילקין ¹¹⁶, אף על פי שעתיד להעלותן לגג ¹¹⁷, או שנתנן בגג שילקו, אף על פי שעתיד לפתחם ויפריס אותן ¹¹⁸ - הרי אלו מכשרים ¹¹⁹. נתנן בפנית עד שישמור ¹²⁰ את גגו או עד שישיליכם למקום אחר - אינן מכשרים, שעדין לא נגמרה מלאכתן ¹²¹.

(112) טהרות פ"ו ה"ו. (113) פירות מיובשים נקראים גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שייעשו גרגרים טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). (114) ואם כן, התחתונים אינם ממהרים להתייבש, ובינתיים מתמצה משקה ומרטיבם. (115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמיץ מייפה את טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בן]. (116) שיכמשו קצת (רבינו שם). (117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו. (118) יחתכם לחצאים. (119) מפני שהוא רוצה בזיעה הגורמת לעיפוש. (120) צ"ל "שילש" כגירסתנו במשנה. פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו, כגון שיקיפהו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על הזיתים מפני הגנבים. (121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מיץ, שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר. [הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים – הוכשרו].

טז. העוטין ¹²² זיתיו ¹²³ ברשות עם הארץ ונעל וחתם - אינו חושש שמא יש לו מפתח אחר וחותם אחר. אף על פי שמצא חותם מקלקל ומפתח פתוח - הרי אלו טהורין ¹²⁴. וחותם שאמרו, אפלו צרור ¹²⁵ או קיסם ¹²⁶. ה"ו שם ¹²⁷ חזרין וסדקין - אינו חושש שמא מכניס קנה ומסיטן. ה"ו שם חלונות של ארבעה טפחים - נדונות כפתחים ¹²⁸.

(122) ראה הערה עז. (123) תוספתא טהרות פ"י ה"ד. (124) מפני שעם-הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב, ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו (ראה הלכות משכב ומושב פ"ב ה"ט"ו). ואם לא נעל וחתם

להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו חושדים בו שישקר בודון (ראה הלכות משכב ומושב פ"י ה"א).

יב. הרוצה לטל ⁹⁴ מזיתים שלא נגמרה מלאכתן ולדרוך - הרי זה נוטל מהן בטמאה ⁹⁵ ומוליך לבית הפד בטמאה ומכסה השאר בטמאה ⁹⁶ ואינו חושש, שהרי לא הכשרו פדי שיקבלו טמאה.

(94) משנה טהרות פ"ט, ז. (95) בידים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתמאנו. (96) הזיתים שנתרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"י ה"ח מסיימים בית הלל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים ... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש, שלא יעביר לבית הבד את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערמומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט רבינו שני תנאי בית-הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר"].

יג. המנחה ⁹⁷ את זיתיו ככותש ⁹⁸ פדי שמתנינו ⁹⁹ ויהיו נוחים להפתח - הרי אלו מכשרין ¹⁰⁰. הניחן שמתנינו ושימלחם אחר שמתנינו - אינן מכשרין ¹⁰¹, שהרי דעתו עליהן לכבשן ¹⁰².

(97) שם מ"ה. (98) במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. (99) במשנתנו הגירסא "שימתנו", פירוש, שיתלחלו ויתרככו. [בבבא בתרא יח, א אמרו: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתנינו" – שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. (100) הוכשרו במשקה היוצא מהם. (101) כבית-הלל שם. (102) ולא נגמרה מלאכתם.

יד. הפוצע ¹⁰³ זיתים של תרומה ¹⁰⁴ בידים טמאות - פסלן ¹⁰⁵, שפציעתן היא גמר מלאכתן. פצען ¹⁰⁶ לספגן במלח ¹⁰⁷ - לא הכשרו ¹⁰⁸. וכך ¹⁰⁹ אם פצען לידע אם יש בהן שמן והגיעו להמסק ¹¹⁰ - לא הכשרו ¹¹¹.

(103) מבקע. שם. (104) במשנתנו כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). (105) ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לאו דוקא, וכוונת המשנה – שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאלץ רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). (3) מכשירין פ"א מ"א. במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב). (4) 'תורת כהנים' פרשת שמיני, פרשת ח ה"ג: "ומוציא אני (מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שנינו: "צנון שבמערה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמערה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים - טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). (5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

ב. **כַּל מִשְׁקָהוּ שֶׁנִּפְלַעַל הָאֶכָל בְּתַחֲלָה בְּרִצּוֹן בְּעֵלִים,** אָף עַל פִּי שְׂאִין סוּפוֹ בְּרִצּוֹן, או שְׂהִיָּה סוּפוֹ בְּרִצּוֹן וְאִין תַּחֲלָתוֹ בְּרִצּוֹן⁸ - הַכְּשִׁיר. נִפְלַעַל שְׂאֵל בְּרִצּוֹנוֹ - אִינוֹ מְכַשִּׁיר. אֶפְלוֹ כֹּל הוּא פְּרוּתָיו מִפְּנֵי הַסִּפְּנָה⁹ או מִפְּנֵי הַצֶּרֶף¹⁰, וְהוּא אִין רִצּוֹנוֹ שְׂהִיָּה בְּלוּלִין - הָרִי אֵלוֹ לֹא הַכְּשִׁירוֹ. בִּיצֵד? הַטּוֹמֵן פְּרוּתָיו בְּמֵים מִפְּנֵי הַגְּבֵיבִים¹¹, או הַנּוֹתֵן פְּרוּתָיו לְשִׁבְלַת הַנְּהָר לְהִבְיָאֵן עִמּוֹ¹² - אִינֵן מְכַשִּׁרִים.

6) משנה, שם. (7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצונו - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמספיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הראב"ד. (8) נפלו על הפירות ללא כוונת בעלים ואחר-כך היה מרוצה מזה. (9) לקמן יתבאר. (10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. (11) שלא ירגישו בפירות (דוגמא לסכנה). (12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

ג. **מִשְׁקִין¹³ שֶׁנִּתְּלָשׁוּ מִן הַקָּרְקַע שְׂאֵל בְּרִצּוֹן - אִינֵן מְכַשִּׁירִין. לְפִיכָף, אָדָם או כְּלִים או פְּרוֹת שֶׁנִּבְּלְלוּ בְּמִשְׁקִין וְנִתְּלָשׁוּ שְׂאֵל בְּרִצּוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ אֶכְלִין בְּאוֹתָן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן - לֹא הַכְּשִׁירוֹ, שְׂהִיָּה אוֹתָן הַמֵּים שְׂאֵל לְרִצּוֹן נִתְּלָשׁוּ, וּכְאֵלוֹ הֵן עֲדִין בְּקָרְקַע שְׂאִינֵן מְכַשִּׁירִין¹⁴. הֵיךְ הַמֵּים שֶׁעַל הָאָדָם וְעַל הַכְּלִים וְעַל הַפְּרוֹת תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן וְנִגְעוּ בָּהֶן אֶכְלִין בְּרִצּוֹן - הַכְּשִׁירוֹ¹⁵. בִּיצֵד? הַכּוֹפֵה קַעֲרָה¹⁶ עַל הַכֶּתֶל בְּשִׁבִּיל שֶׁתּוּדָח¹⁷ - הַמֵּים שֶׁבָּה מְכַשִּׁירִין, וְאִם הַיֵּיתָ בָּהֶן פְּרוֹת - הַכְּשִׁירוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּשִׁין בְּכָלִי לְדַעַת¹⁸. כִּפְּאֵה בְּשִׁבִּיל שְׂאֵל יִלְקָה הַכֶּתֶל¹⁹ - הַמֵּים שֶׁבָּה אִינֵן פְּתוּלוּשִׁין²⁰, וּלְפִיכָף אִם נִתֵּן בָּה אֶכְלִין - לֹא הַכְּשִׁירוֹ. נִתְּכּוֹן שִׁיּוּדָח הַכֶּתֶל²¹: אִם הָיָה כֶּתֶל בֵּית²² - הָרִי אֵלוֹ מְכַשִּׁירִין; שֶׁהִתְלוּשׁ שְׂחָבְרוֹ - לְעֵנָן הַכְּשִׁיר הָרִי הוּא פְּתוּלוּשׁ, וְנִמְצְאוּ מֵים שֶׁעַל כֶּתֶל בֵּית זֶה בְּמֵים שֶׁפְּבִילִים²³. וְאִם הָיָה כֶּתֶל מְעָרָה,**

אין עם-הארץ מפתח להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר: חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים. (125) אבן קטנה. (126) חתיכת עץ. (127) בבית שבו המעטן. (128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכזה.

יז. **הַדּוּרְפָּה¹²⁹ בְּטַמְאָה¹³⁰ וְרִצָּה לְטַהַר כְּלֵי בֵּית הַבַּד וְהַעֲקָל¹³¹ מִן הַמִּשְׁקִין הַטְּמֵאִין שֶׁנִּבְּלְלוּ בָּהֶן, בִּיצֵד יַעֲשֶׂה? כְּלֵי שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבָנִים - מְדִיחַ, וְשֶׁל נְסָרִים¹³² וְכִיּוּצָא בָּהֶן¹³³ - מְנַגְּבֵן¹³⁴, וְשֶׁל גְּמִי¹³⁵ - מְשַׁנֵּן¹³⁶ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר הַדֵּשׁ, או חוֹלְטֵן בְּחִמִּין או בְּמֵי זֵיתִים¹³⁷, או מְנִיחֵן תַּחַת צְנוּר שְׂמִימִיו מְקַלְחִין¹³⁸ או לְתוֹף מְעִין שְׂמִימִיו רוֹדְפִין¹³⁹ שֶׁתֵּים עֲשָׂרָה שְׁעוֹת, וְאַחַר כֶּף מְטַבֵּיל אֶת הַכְּלִים שֶׁצָּרִיכִין טְבִילָה¹⁴⁰, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּטַהַרָּה.**

(129) משנה טהרות פ"ו, ח. ותוספתא שם פ"א ה"י. (130) ונרטבו כל כלי הגת ביין הטמא ונטמאו. (131) רבינו במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם ולחברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא מותר השמן דרך נקבי הסריגה. (132) קרשים. נראה שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. (133) והדומים להם, שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם. (134) בשמש או באוויר. (135) מין עשב שסופג הרבה. (136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). (137) מים שנתבשלו בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א). מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות). (138) בורם חזק. (139) זורמים. כ"ר שמעון בן גמליאל בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם נותנן בשיבולת הנהר, דיו" (שיבולת = זרם). ורבינו מסיים שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזר בו כאן. ואולי דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שישוה בנהר 12 שעות]. (140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית קיבול.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון ולא בסוף או בהיפך. משקין שנתלשו מהקרקע שלא ברצון ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה הכותל, או שיוודח הכותל.

א. **כָּל דְּבָרֵי הַכְּשִׁיר אֶכְלִין - דְּבָרֵי קִבְלָה הֵן. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׂזָה שְׁנֵאָמַר: וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֵרַע - אֶחָד הַמֵּים וְאֶחָד שְׂאֵר שְׂבַעַה מִשְׁקִין². וְהוּא שִׁנְתָן עֲלֵיהֶם בְּרִצּוֹן בְּעֵלִים³ וְאַחַר שֶׁנְּעַקְרוּ מִן הַקָּרְקַע⁴. שְׂדָבָר יְרוּעַ הוּא שְׂאִין לָךְ זֵרַע שְׂאֵל בָּא עֲלֵיו מַיִם כִּשְׂהוּא מְחָבְר⁵, לֹא נֵאָמַר 'וְכִי יִתֵּן מַיִם' אֲלֹא לְאַחַר שֶׁנְּעַקְרוּ הָאֶכְלִין וְנִתְּלָשׁוּ הַמִּשְׁקִין.**

(2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. מי שִׁירְדוּ³⁸ עָלָיו גְּשָׁמִים, אִפְלוּ הִיָּה אֵב הַטְּמֵאָה - הַמֵּים שֶׁעָלָיו, אֵף עַל פִּי³⁹ שִׁירְדוּ מִצַּד הָעֵלְיוֹן לַתְּחִתָּיו⁴⁰, טְהוּרִין⁴¹. וְהוּא שִׁנְתָּתְּם מֵעָלָיו כָּכֵל כְּחוֹ⁴²; אֲבָל אִם הָיוּ שׁוֹתְתִין⁴³ וְיוֹרְדִים - בְּשַׁעַת פְּרִישָׁתָם מִתְּטַמְּאִין⁴⁴. וּבְזִמְן שֶׁהֵן טְהוּרִין - אֵינָן מְכַשְׁרִין, שֶׁהָרִי אֵינָן תְּלוּשִׁין עָלָיו לְרִצּוֹנוֹ; וְאִם נִעְרַר⁴⁵ - הָרִי אֵלָיו לְרִצּוֹן⁴⁶. עֲמַד תַּחַת הַצְּנוּר לְהִקָּר אוֹ לְדוּחַ - הָרִי זֶה לְרִצּוֹן, וְאִם הִיָּה טְמֵא - הַמֵּים שֶׁעָלָיו טְמֵאִין.

(38) שם מ"ב. (39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. (40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. (41) מפני שנפלו עליו שלא לרצון. (42) ונותקו מהרף עין. (43) לאט לאט. (44) בנגיעתם בבגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו מהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). (45) כדי להוציא את המים והם ניתזים מן הבגד. (46) שהרי נתלשו לרצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף-על-פי שאינם מטמאים.

ז. חֲבִית⁴⁷ שֶׁהִיָּתָה מְלֵאָה פְּרוֹת וְיָרַד הַדֶּלֶף⁴⁸ לְתוֹכָהּ⁴⁹ - הָרִי זֶה יַעֲרָה⁵⁰ הַמֵּים מֵעֲלֵיהֶן וְאֵינָן מְכַשְׁרִין⁵¹, וְאֵף עַל פִּי שֶׁרִצּוֹנוֹ שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָהּ עַד שִׁיעֲרָה הַמֵּים מֵעֲלֵיהֶן⁵².

(47) שם מ"ד. (48) מי גשמים הנוטפים מן הגג. (49) שלא לרצונו. (50) מטה את החבית על צידה והמים יצאו. (51) כבית-הלל, שם. (52) בפירושו למשנתנו מאבר רבינו טעמם של בית-שמאי שאמרו ישבר את החבית, שאם הוא מטה אותה על צידה, המים נשפכים לאט לאט, ורצון הבעלים בכך שפירותיו ישוה עוד מעט במים, ולפיכך ישבר את החבית, כדי שהמים יצאו במהירות האפשרית, ובית-הלל חולקים.

ח. עֲרֻכָּה⁵³ שִׁירְדוּ הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ⁵⁴ - הַמֵּים הַנִּתְזִין⁵⁵ וְהַצִּפּוֹת⁵⁶ מֵעָלֶיהָ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן⁵⁷. נִטְלָה לְשִׁפְכָהּ⁵⁸ - הַמֵּים שֶׁבְּתוֹכָהּ⁵⁹ אֵינָן בְּרִצּוֹן. הַנִּיחָה שִׁירְדוּ הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ - הַנִּתְזִין וְהַצִּפּוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ⁶⁰ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. וְאִם נִטְלָה לְשִׁפְכָהּ - הָרִי אֵלָיו מְכַשְׁרִין, שֶׁכֵּינֵן שְׁלֵא שִׁפְכָהּ בְּמִקוּמָה הָרִי תִלְשָׁן בְּרִצּוֹנוֹ⁶¹.

(53) שם מ"ה. (54) שלא לרצון בעלים. (55) כשנופלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונופלות מחוץ לעריבה. (56) כשנתמלאה העריבה, צפים על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. (57) ואינם מכשירים. והוא-הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח ככוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בנייתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (58) כדי

שם פ"ד מ"ג. (14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנון שבמערערה שהובא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים - נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. (15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה הקודמת]. (16) שם. (17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחוה. (18) בהתאם לרצונו. (19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. (20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שיגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. (21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתינו. (22) והחומר שממנו נבנה הכותל היה תלוש שחיברו לקרקע. (23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. (24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

ד. הַשׁוֹחָה²⁵ לְשִׁתּוֹת²⁶ - הָרִי הַמֵּים הָעוֹלִים בְּשִׁפְמוֹ וּבְפִיו תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹנוֹ²⁷; שֶׁדָּבַר יָדוּעַ הוּא שֶׁהַשׁוֹחָה יַעֲלֶה הַמֵּים בְּפִיו וּבְשִׁפְמוֹ, וְהוּאֵל וְשִׁתָּהּ בְּרִצּוֹנוֹ - הָרִי אֵלָיו נִתְלָשׁוּ בְּרִצּוֹן. אֲבָל הַמֵּים הָעוֹלִים בְּחֻטְמוֹ וּבְזִקְנוֹ וּבְרֵאשׁוֹ - אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן²⁸.

(25) מכשירין פ"ד מ"א. (26) מרכין ראשו, כדי לשתות מן המעיין וכדומה. (27) אף-על-פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. (28) שאפשר לשתות בזהירות, ולא יגיעו שם מים.

ה. הַמְּמֵלֵא²⁹ אֶת הַחֲבִית³⁰: הַמֵּים הָעוֹלִים אַחֲרֶיהָ³¹, וּבְחֻבֵל שֶׁהוּא מְכוּוֹן³² עַל צְוֹאָהּ³³, וּבְחֻבֵל שֶׁהוּא לְצִרְפָּה³⁴ - הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן³⁵; וְהַמֵּים שֶׁבְּחֻבֵל הִתָּרַע עַל צִרְפָּה - אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. נִתְּנָה תַּחַת הַצְּנוּר³⁶ - כָּל הַמֵּים שֶׁעַל גְּבַהּ וּבְחֻבֵל אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן³⁷, לְפִיכָף אֵין מְכַשְׁרִין.

(29) שם. (30) קושר סביבה חבל ומשקיעה בבור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול]. (31) אחורי החבית. (32) לפוף, כרוך. (33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צוואר". (34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצורכה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתנו]. (35) שהרי אי-אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השוטה ובפיו שבהלכה הקודמת. (36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. (37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צווארה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. המטביל את פליו והמכבס את פסותו במערה: המים העולין בידיו - ברוצו⁶², וברגליו - אינן פתלושין ברוצו⁶³.

(62) פירוש, המים שעלו בידיו אגב כביסה, נידונים כתלושים ברוצו ומכשירים, מפני שאי אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. (63) אין רצונו שיתלחלו רגליו במים.

י. פרות⁶⁴ שנפלו לתוך המים ופשט ידיו ונטלן - לא הכשרו⁶⁵. ואם חשב שיודחו ידיו - הכשרו במים שבידיו, שהמים שבידיו ושעל הפרות⁶⁶ הרי הן פתלושין ברוצו⁶⁷.

(64) שם מ"ז. (65) מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. (66) שנרטבו מהמים שעל ידיו. (67) מכיוון שהוא רוצה שיגיעו המים לידיו, ורוצה גם כן שיגע בפירות בידיו אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נתכוון שיודחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרוצו, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות - לא הוכשרו.

יא. הנותן⁶⁸ פרותיו לתוך המים ברוצו, אם היו מים שפקקעו - אינן מכשרין כל זמן שהן במים⁶⁹; הוציאן - הכשרו במים שעליהן או שעל ידיו, שהרי נתלשו ברוצו. כיצד? צנון או לפת שהוא בתוך המערה - נדה מדיחתו שם והוא טהור; העלתהו כל שהוא מן המים - נטמא במגעו⁷⁰.

(68) שם מ"ו. (69) שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרוצו בעלים. (70) בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

יב. קפה⁷¹ שהיא מלאה תורמוסין⁷² ונתונה⁷³ לתוך המקהה - מושיט ידו הטמא ונטל תורמוסין מתוכה והן טהורין, מפני שלא הכשרו, שהרי מתוכה נטל ואין רצונו במים שעליהן⁷⁴. העלם⁷⁵ מן המים - הנוגעין בקפה טמאין⁷⁶, שהרי הכשרו במים שבקפה שנתלשו ברוצו⁷⁷, ושאר כל התורמוסין שבתוך הקפה טהורין⁷⁸.

(71) שם. (72) מין קטנית. (73) שלא לרוצו. (74) ואין זה דומה לדין צנון שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברוצו. (75) צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת" תימן, וכן גורס ה'תוספות יום טוב'), פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. (76) שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. (77) כשהוציא את הקופה מן המקווה. (78) אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתנינו). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שינוי שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכייתון (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית-שמאי אומרים בכייתון, ובית-הלל אומרים אינן בכייתון. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית-שמאי אומרים בכייתון, ובית-הלל אומרים אינן בכייתון. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכייתון". ופירושה לפי דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרוצו בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה), והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בניתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית-שמאי מכיון שלא שפך המים בו במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישאר למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרוצו ומכשירים. ודעת בית-הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה ככוונה שירדו לתוכה המים. כאן הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשיענו זאת. ובניתזין וצפין נחלקו. בית-שמאי אומרים מכיון שירדו לעריבה לרוצו, אע"פ שניתזו או נשפכו - מכשירים, ובית-הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישאר בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית-הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אומרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכל-שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: (59) המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא תטעה לומר שהמחלוקת במשנה היא בניתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית-הלל כשנטלה לשפכה. (60) נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). (61) ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושו למשנתנינו לדעת בית-שמאי בבבא ראשונה, כשלא הניח את העריבה ככוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית-הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרוצו, מסביר רבינו, למה אין השפיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים - ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרוצו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח ככוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ שבת קודש ח' מרחשון ~

פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר הממלא בקילון אם המים הנשארים בקילון הם תלושים ברצון. ודין עצים שנפלו עליהם משקין לרצון ומי גשמים שלא לרצון. ודין כל המים שהם תלושים ברצון. ושמרי תרומה שנתן עליהם מים.

א. הַמְּמַלֵּא בְּקִילוֹן³ - הַמֵּים הַנּוֹשְׂאִים בְּקִילוֹן הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים⁵; אֲבָל אַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן⁶. אֲלֵא אִם נִשְׂאָר שָׁם מִשְׁקָה - אֵינוֹ מִכְשִׁיר.

2) מכשירין פרק ד משנה ט. 3) תעלה להמשיך את המים ממקום כינוסם למקומות רחוקים (רבינו בפירושו). 4) המים שנשארו בתעלה. 5) אם נתן לתוכם פירות תוך שלושה ימים משאיבת המים - הוכשרו. 6) מתקבל על הדעת, שבשעת שפיכת המים לתעלה לא היה רצונו שיישארו בה המים יותר משלושה ימים, ואם נשארו אינם שם ברצון (כסף משנה).

ב. עֲצִים שֶׁנִּפְּלוּ עָלֵיהֶן מִשְׁקִין⁷ בְּרִצּוֹן, וְיָרְדוּ עָלֵיהֶן גְּשָׁמִים שְׁלֵא לְרִצּוֹן, אִם רַבּוּ⁸ - הָרִי פֶלֶן שְׁלֵא לְרִצּוֹן. הוֹצִיאֵן שִׁירְדוּ עָלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אָף עַל פִּי שְׂרָבוּ - הָרִי פֶלֶן לְרִצּוֹן⁹. הָיָה רִגְלֵיוֹ אוֹ רִגְלֵי בְּהֵמָתוֹ מְלֵאוֹת טֵיט, וְעֵבֶר בְּנֶהָר וְרַחֲצוּ: אִם שָׁמַח - הָרִי הַמֵּים הַעוֹלִין עָלֵיהֶן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן¹⁰, וְאִם לֹא - אֵינָן בְּרִצּוֹן.

7) משבעת המשקין המכשירים. 8) מי הגשמים מרובים מהמשקין שעל העצים. 9) במשנה כתוב: "אף על פי שרבו טמאין" ומפרש רבינו שהמדובר במשקין טהורים "ומה שאמרו טמאים" הכוונה הוכשרו לטומאה. ובבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי זה פשוט מאוד, ונכתבה משום הבבא שלאחריה: "בלעו משקין טמאין אף על פי שהוציאם שירדו עליהן גשמים - טהורין". ובבא זו כתבה רבינו למעלה בפרק ט הלכה ו, [על פי ביאור התוספות יום טוב שם]. 10) כתנא קמא שם, נגד דעת רבי יהודה שאינו לרצון עד שיעשה מעשה.

ג. הַמּוֹרִיד אֶת הַגְּלִגְלִים¹¹ וְאֶת פְּלֵי הַבְּקָר¹² בְּשַׁעַת הַקָּדִים¹³ לַמֵּים כְּדִי שְׁיִסְתְּמוּ הַפְּדָקִין שְׁבֻעֵץ - הָרִי הַמֵּים הַעוֹלִין בְּהֵן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.

11) אופני העגלה העשויים עץ. 12) כגון מרדע שנותנים על צוואר הבקר וידות המחרישה שם מעץ. 13) בימי הקיץ שרוח קדים (מזרחית) מנשבת ומייבשת את הלחלוחית שבעץ והוא מתבקע, ונותנים אותו במים כדי שייספוג לחלוחית ויסתתמו הסדקים.

ד. הַמּוֹרִיד אֶת הַבְּהֵמָה לְשַׁתוֹת - הַמֵּים הַעוֹלִין בְּפִיהָ תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן, וּבְרִגְלֵיהָ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן,

אֲלֵא אִם הִשָּׁב שִׁיּוּדְחוּ רִגְלֵיהָ. וּבְשַׁעַת הַחֲרָף¹⁴ וְהַדִּישׁ¹⁵ - אָף שֶׁבְּרִגְלֵיהָ תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן¹⁶. הוֹרִידָה חֲרָשׁ¹⁷ שׁוּטָה וְקָטָן, אָף עַל פִּי שֶׁחִשָּׁב שִׁיּוּדְחוּ רִגְלֵיהָ - הַמֵּים הַעוֹלִין בְּרִגְלֵיהָ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; שִׁישׁ לְהֵן מַעֲשֶׂה וְאֵין לְהֵן מַחְשָׁבָה¹⁸.

14) רבינו בפירושו למשנתנו גורס "בשעת היחף" ומפרש מחלת טלפיים הבאה מרוב הליכה והרחיצה במים צוננים מקילה את הכאב ומסירה את היגיעה. וגם כאן נראה לתקן ולכתבו כך. 15) רגילים היו לרוש את התבואה ברגלי הבהמות ומלאכה זו מייגעת מאוד. 16) ואפילו אם לא התכוון לכך, מפני שרוב בני אדם עושים זאת בכוונה, נידונה גם רחיצה שלא בכוונה כאילו התכוון בפירוש (רבינו שם). 17) שאינו שומע ואינו מדבר. 18) פירוש, מחשבתם אינה מועילה, מפני שהיא מעורפלת, ושל קטן אינה מפותחת כל צרכה.

ה. הַטּוֹבֵל בְּמֵים - הָרִי פֶלֶן הַמֵּים שְׁעַל בְּשָׂרוֹ תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן¹⁹; אֲבָל הַעוֹבֵר בְּמֵים²⁰ - פֶּלֶן הַמֵּים שְׁעַל בְּשָׂרוֹ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן²¹.

19) שהרי מרצונו נכנס למים כדי לטבול וידע שיעלה מים על גופו. 20) נהר בדרכו והוא מוכרח לעבור בו. 21) יותר היה נוח לו אילמלי לא היה נהר מפסיק את הדרך.

ו. מִי שֶׁטָּבַל בְּנֶהָר²² וְהָיָה לְפָנָיו נֶהָר אַחַר וְעֵבֶר בּוֹ - בְּטָלוּ הַשְּׂנֵי²³ אֶת הַרְאִשׁוֹנִים²⁴, וְהָרִי הַמֵּים שְׁעָלָיו אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. וְכֵן אִם דָּחָהוּ חֲבָרוֹ לְשִׁכְרוֹ²⁵ אוֹ לְשִׁכְרָה²⁶ - בְּטָלוּ הַמֵּים הַרְאִשׁוֹנִים; אֲבָל אִם דָּחָהוּ דֶרֶךְ שְׁחֹק²⁷ - לֹא בְּטָלוּ, אֲלֵא הָרִי הַמֵּים שְׁעָלָיו תְּלוּשִׁין לְרִצּוֹן. טָבַל בְּנֶהָר וְעָלָה וְיָרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים, אִם רַבּוּ עָלָיו גְּשָׁמִים²⁸ - הָרִי בְּטָלוּ מֵים הַרְאִשׁוֹנִים, וְהָרִי פֶלֶן הַמֵּים שְׁעָלָיו אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.

22) והמים שעל גופו הם ברצון. 23) שאינם לרצון. 24) מפני שעברו מעל גופו בעברו בנהר השני. 25) הדוחה היה שיכור, שהרי אדם מפוכח לא ידחה את חבירו למים (ר"ש ורא"ש). 26) והיו עליה מים תלושין ברצון. 27) שיחקו זה עם זה ומתוך פעולות השחוק נפל זה למים. 28) מי הגשמים שירדו עליו מרובים על מי הנהר שעל גופו.

ז. הַשֵּׁט עַל פְּנֵי הַמֵּים - הַמֵּים הַנִּתְּזִין²⁹ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן³⁰, וְהַמֵּים הַעוֹלִין עָלָיו תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. אִם נִתְּפָן לְהַתִּיז עַל חֲבָרוֹ - אָף הַנִּתְּזִין תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן³¹.

29) על ידי תנועות איבריו. 30) השט אינו מעוניין בהתז ניצוצות. 31) כמו בדחוחו דרך שחוק (למעלה הלכה ו).

ח. הַעוֹשֶׂה צְפוּרָה³² בְּמֵים - הַמֵּים הַנִּתְּזִין וְאֶת שְׂפָה אֵינָם תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.

32) כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) מפני שהוא מעוניין בהוצאתם. (46) ציפוי.
47) כשיורדים גשמים מכסים השולחנים את שולחנותיהם העומדים בחוץ, כדי שהגשמים לא ירטיבו את הדברים שעליהם. (48) במשנה הגירסה: והסיפא, ופירש רבינו כיסוי ללבנים להגן עליהם מפני הגשם.

יב. המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה⁴⁹, המוציא מסמר לגשמים לצרפה⁵⁰, המניח את האוד⁵¹ בגשמים לעשותו פתחם⁵² - הרי המים שעליהן תלושין ברצון; אבל המוציא את המסמר ואת האוד לגשמים לכפותן⁵³ - אין המים שעליהן תלושין ברצון.

49) דופני הספינה מתייבשים ומתבקעים כשאינם במים ומוליכים אותה למים כדי לחזקה על ידי סתימת הסדקים (ויש מפרשים לבדקה, אם היא שטה כראוי).
50) להקשות. ברזל מלוכך באש הניתן במים קרים הוא מתקשה ומתחזק. (51) עץ שמחתיים בו את האש וחלק ממנו נשרף. (52) לכבות את הגחלת הבוזרת ויישאר פתח להשתמש בו. (53) כדי שלא יזוק בהם, הרי זה ככופה קערה על הכותל, כדי שלא ילקה הכותל שנתבאר דינו למעלה (בפרק י"ב הלכה ג).

יג. שלשל את המשלחת⁵⁴ לבור העלות בה כלי או קיתרון⁵⁵, שלשל את הפלכלכה⁵⁶ לבור כדי שתשב עליה התרנגולת⁵⁷ - אין המים שעליה תלושין ברצון⁵⁸.

54) שרשרת ובסופה וו מעוקם. (55) כוס לשתייה.
56) סל קטן. (57) ויעלה אותה. (58) שהרי אינו מעוניין כלל שתורטב המשולת או הכלכלה.

יד. הממחק את הפרשה⁵⁹ להסיר המים שעליה, והסוחט שערו⁶⁰ בכסותו - המים היוצאין תלושין ברצון⁶¹, והנשארין אינן תלושין ברצון⁶², מפני שרצונו שיצאו מפלן. וכרשה עצמה הכשרה, שבשעת פרישתה מכשירין⁶³. ואם נתק המים מעליה בכל פחו - לא הכשרה⁶⁴.

59) מין כרוב. המדובר, כשירדו עליה גשמים במחובר או בתלוש שלא לרצון והוא מקנחה ומעביר את המים.
60) שנרטב שלא ברצונו. (61) שהרי רוצה בהעברתם וביציאתם. (62) אף על פי שעברו ממקום למקום. ואין זה דומה לנטלה לשפכה שבפרק י"ב הלכה ח, מפני שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי רצונו שיצאו לגמרי. פסק כרבי יוסי נגד תנא קמא, מפני שזה דומה לדין מרעיד את האילן (שם משנה ב) ובית הלל עומדים שם בשיטתו. (63) המים שיצאו מכשירים אותה כרגע שפירשו ממנה ברצונו. (64) מפני שנתלשו כהרף עין לא הייתה נגיעה בשעת פרישה.

טו. המרעיד את האילן להשיר⁶⁵ את האילן לקלין או להשיר טמאה⁶⁷ - המים הנתזין ממנו אינן תלושין ברצון⁶⁸. הרעידו להשיר ממנו משקין⁶⁹ - היוצאין

והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתזה ולא באיפוס מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה).

ט. המודד את הבור לידע עמקו³³ - מים העולין בידו ובדבר שמדד בו תלושין ברצון³⁴. ואם מדד רחבו - מים העולין בידו או בדבר שמדד בו אינן תלושין ברצון³⁵. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם יש בו מים - הרי המים העולין בידו או ברגלו אינן תלושין ברצון³⁶. פשטן לידע כמה מים שם - העולין בהן תלושין ברצון. זרק אבן לבור לידע אם יש בו מים - מים הנתזין אינן ברצון³⁷, וישעל האבן³⁸ אינן בתלושין.

33) ולשם כך הוא משקיע ידו או אמת מידה למים שבבור.
34) שהרי הוא רוצה שיעלו מים על ידו או על הקנה, כדי שידע עומק הבור. [ואף על פי שהוא מעוניין רק במים שהרטיבו את ההיקף העליון ולא באלה שלמטה ממנו, נידונים כולם כמרצון, מפני שאי אפשר בלי עליית המים בחלק התחתון של היד והקנה]. (35) כשהוא מודד את רוחב הבור אינו מעוניין שתושקע ידו במים ואם נרטב אין זה מרצונו. כרבי עקיבא במשנתנו וגם רבי טרפון החולק עליו בדין רחבו, הודה לו בתוספתא שם הלכה ה.
36) כשהוא נוגע במים הוא מרגיש ואינו מעוניין שיעלו על ידו או רגלו. (37) אינו מעוניין בהתזה אלא בשמיעת קול החבטה. (38) אם יש אבן בבור ומקצתה בולטת הם כמחוברים ואינם מכשירים. [במשנה כתוב "טהורין" ופירש רבינו, וכן מפרשי המשנה האחרים, שאינם מכשירים לטומאה].

י. החובט על השלח³⁹ חוץ למים⁴⁰ - הנתזין ממנו תלושין ברצון, שהרי רצונו שיצאו. חבט עליו והוא בתוף המים - אינן תלושין ברצון⁴¹.

39) עור הבהמה שלא ניטל צמרו, וכדי לנקותו רוחצים אותו במים וחובטים אותו במקל. (40) אחר שהוציאו מן מי הרחיצה. (41) אינו מתכוון להוציא המים, שהרי יספוג מים אחרים במקומם.

יא. המים העולין בספינה ובעקל⁴² ובמשוטות - אינן תלושין ברצון; ובמצודות ובקשתות ובמקמורות⁴³ - אינם תלושין ברצון; ואם נער⁴⁴ - תלושין ברצון⁴⁵. וכן המים שעל הקסיה⁴⁶ של שלחנות⁴⁷ ועל השיפה⁴⁸ של לבנים - אינן ברצון; ואם נער - הרי אלו ברצון.

42) רבינו מפרש מקום בספינה שמתאספים בו המים החודרים דרך הבקיעים הזעירים שבדופני הספינה. והרא"ש פירש: עוגן שמורידים בשלשלת עד קרקע הים או הנהר, כדי לעכב הליכת הספינה. (43) מצודות, רשתות ומכמורות הם כלים לצוד בהם בעלי חיים. (44) להוציא מהם המים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשתותו חוץ לירושלים, מפני שאיסור תמד הוא חומרא דרבנן, לא גזרו על הספק. (84) לאכלו חוץ לירושלים. (85) שנפלו שם מים מאליהם בלי כוונת הבעלים, שאם נתן בכונה אין מקום לדון אם מכשירים או לו, שהרי בתינתו החשיב את התמד למשקה, אבל כשאין כאן כוונה, אנו אומרים שהשמרים מקלקלים את המים ויצאו מתורת משקה. נכך פירשו התוספות שם, ונראה שגם דעת רבינו כן. שהרי כתב סתם "מים" ולא כתב "מי גשמים" שצריכים מחשבה, כמו שאמרו בגמרא שם בתחילת השקלא וטריאן. ואף על פי כן עד שני בתרומה מכשירין וכו', מפני שחשובים משקה לעניין איסור, חשובים גם כן לעניין הכשר. (86) שאם היה אדם שותה הרי החשיב את התמד כמשקה (גמרא שם). (87) אפילו בחולין ואפילו עד אלה.

פָּרָק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) יבאר פירות שירד הדלף לתוכם ועירבן, והמעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וכו'. המוליך חטים לטחון וירדו עליהם גשמים וכו'. חבית שהיא מליאה פירות שנתנה בתוך המשקין או איפכא. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין וכו'. המרבץ ביתו במים טהורים או טמאים ונתן בו חטים. המעלה שקים מלאים פירות מהנהר ונתן זה על גב זה. הנופח בעדשים לבודקן והנושך באוכל ונפל האוכל וכו'.

א. פְּרוֹת² שְׂיָרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָן וְעָרַבָן פְּדֵי שְׂיִתְנַגְבוּ³ - לֹא הִכְשָׁרוּ.⁴

2) מכשירין פ"ה מ"ג. 3) מתוך שהמים יתפזרו לכל הפירות. 4) שהרי אינו רוצה להרטיב את הפירות.

ב. הַמְעֵלָה⁵ פְּרוֹתָיו לְגַג מִפְּנֵי הַכְּנִימָה⁶ וְיָרַד עֲלֵיהֶן הַטֵּל - לֹא הִכְשָׁרוּ; וְאִם נִתְפָּן שְׂיָרַד עֲלֵיהֶן הַטֵּל - הִכְשָׁרוּ. לְפִיכָף, אִם הֶעֱלִים חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן, אֵף עַל פִּי שֶׁחֲשַׁבּוּ שְׂיָרַד הַטֵּל עֲלֵיהֶן - לֹא הִכְשָׁרוּ; שְׂיֵשׁ מַעֲשֵׂה לְהֵן⁷ דִּין תּוֹרָה⁸, וְאִין לְהֵן מִחֲשָׁבָה⁹ אֶפְלוּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹⁰. הִפְכוּ בְּהֵן קְטַנִּים¹¹ עַל הַגַּג - הָרִי אֵלּוּ מִכְשָׁרִין; שְׂאִם הִיְתָה מִחֲשָׁבָה שֶׁל קָטָן נִפְרָת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - מִחֲשָׁבָתוֹ מוֹעֵלֶת מִדְּבָרֵיהֶן¹².

5) שם פ"ו מ"א. 6) כדי שיצאו התולעים מן הפירות. כנימה - תולעים. 7) מעשיהם מועילים בין לחומרא ובין לקולא. 8) חולין יג, א. 9) מחשבתם אינה מועילה. 10) שם. 11) והוכיחו בזה, שהם מתכוונים שירד הטל על כל הפירות. 12) שם. ומוכן שאינה מועילה להקל אלא להחמיר. רבינו מדייק וכותב "קטנים" "קטן", ומשמע שמחשבת חרש ושוטה הניכרת מתוך מעשיהם - אינה מועילה אפילו מדבריהם.

ג. הַמְעֵלָה¹³ אֶת הָאֲגָדוֹת¹⁴ וְאֶת הַקְּצִיעוֹת¹⁵ וְאֵת הַשּׁוּם לְגַג בְּשִׁבְלֵי שְׂמִיתֵינוּ¹⁶, וְיָרַד עֲלֵיהֶן הַטֵּל - לֹא הִכְשָׁרוּ. וְאִין אֲמָרִין: הוֹאִיל וְהַפֵּל יוֹדְעִין שֶׁהַטֵּל יוֹרֵד¹⁷ - הָרִי זֶה בְּרַצוֹנוֹ; שֶׁהָרִי לֹא הֶעֱלֵם אֶלָּא פְּדֵי שְׂמִיתֵינוּ.

הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין; וְהַנְּשָׂאֲרִין בּוֹ⁷⁰, אֵף עַל פִּי שְׂנִשְׁרוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִינָן תְּלוּשִׁין בְּרַצוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְפָּן שְׂיֵצְאוּ מִכְּלוּ. וְכֵן אִם נִתְּנוּ⁷¹ עַל הַמְּחַבְּרִין - אִינָן תְּלוּשִׁין בְּרַצוֹן⁷².

65) מנענע את האילן והוא רועד. 66) להפיל. 67) המונחת בענפי האילן. 68) שהרי לא נתכוון להוריד את המים. 69) התכוון להפיל משקין שעליו. 70) באילן. 71) על ידי הרעידה. 72) ואם נגעו פירות תלושים במים שעל המחבורים אינם מוכשרים לפירוש זה מסלק השגתו של הראב"ד. ומשמע, שאם ניתזו על תלושים - מכשירים אף על פי שלא התכוון שיפלו עליהם, שהרי נתקיימה מחשבתו להורידם מן המחבורים. ואם נתכוון שיפלו על המחבורים, אותם מים מכשירים פירות תלושים.

טז. הַמְּרַעֵד⁷³ אֶת הָאֵילָן⁷⁴ וְנָפַל עַל חֲבָרוֹ, או סוּכָה⁷⁵ וְנָפְלָה עַל חֲבָרְתָּהּ, וְתַחְתֵּיהֶן זְרָעִים וְיִרְקוֹת מְחַבְּרִים לְקַרְקַע, וְנָפְלוּ הַמַּיִם עַל הַפְּרוֹת הַמְּחַבְּרִין שֶׁתַּחְתֵּיהֶן - אוֹתָן הַמַּיִם שֶׁבְּזָרְעִים וְשֶׁבְּיִרְקוֹת אִינָן תְּלוּשִׁין בְּרַצוֹן⁷⁶.

73) שם משנה ג. 74) בכונה להשיר מים. 75) פירוש, ענף, מלשון המקרא (שופטים יוד, מט): ויקחו איש שוכה. 76) ואינם מכשירים את הנוגע בהם, מפני שלא התכוון שיפלו על אותם זרעים. ואם נפלו על תלושים מכשירים אף על פי שלא התכוון להם (כסף משנה).

יז. שְׂמִירִים⁷⁷ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן מַיִם⁷⁸ - בְּכָר בְּאָרְנוּ בְּתֵרוֹמוֹת שֶׁהָרֵאשׁוֹן⁷⁹ וְהַשְּׂנִי⁸⁰ אָסוּר לְזָרִים; וְשֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּדֵק הַבֵּית⁸¹ - אֵף הַשְּׁלִישִׁי אָסוּר; וְשֶׁל קֹדֶשִׁי מִזְבֵּחַ - לְעוֹלָם אָסוּר; וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁸² הַיְּהוּדִי⁸³ - רֵאשׁוֹן בְּלֶבֶד אָסוּר⁸⁴. כִּשֶׁם שֶׁאָמְרוּ לְעִנְיָן אֲסוּרִין, כִּף אָמְרוּ לְעִנְיָן הַכְּשָׁרִין. כְּגוֹן שֶׁנִּתְמַדוּ מֵאֲלֵיהֶן⁸⁵ וְהִיְתָה בְּהֵמָה שׁוֹתֵה⁸⁶ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן. שְׂאִם הָיָה הָאָדָם הוּא שְׂמִסִּיר הַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים, אֵף עַל פִּי שֶׁמֵּאֲלֵיהֶן נָפְלוּ - בֵּינָן שֶׁחֲשַׁבְּנָן וְהַקְּפִיד עֲלֵיהֶן מִכְשִׁירִין⁸⁷.

77) שמרי יין. 78) לעשות תמד. 79) התמד הראשון. 80) אחר התמד הראשון נתן מים פעם שנייה. 81) לצורך תיקונים בבית המקדש והדומה להם, לא להקרבת קרבנות על המזבח. 82) כל אדם מישראל חייב להפריש מפירותיו שני עישורים, עישור ראשון ניתן לזויים ודינו כחולין (אחר שהופרשה ממנה תרומת מעשר), ועישור שני ("מעשר שני בשנות א, ב, ד רה בכל שמיטה) הוא רכוש בעלים ונאכל רק בתוך חומות ירושלים בטהרה. ולפני הפרשות אלו הפירות הם טבל ואסורים באכילה. 83) שהופרש מטבל וודאי, להוציא מעשר שני מפירות שנקנו מעם הארץ, שאינו נאמן על המעשרות ופירותיו הם ספק מעושרים. ומלמדנו רבינו שהתמד הראשון של מעשר שני מפירות אלה מותר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ח' מרחשון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְחַמַּת הַמַּיִם - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם מְחַמַּת הַסֶּלַע⁴¹ - לֹא הַקְּשָׁרוֹ. הַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ בַּעֲרֻכָּה וְנִתְּן בָּהּ חֲטִימִים וְטָנְנוּ: אִם מְחַמַּת הַמַּיִם - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם מְחַמַּת הַעֲרֻכָּה⁴² - לֹא הַקְּשָׁרוֹ.

39) שם מ"ד. מרבץ - זולף מים על הרצפה כדי שלא יעלה האבק. 40) הורטבו. וכמוהו מצאנו במועד קטן ו, ב: אם היתה שדה מטוננת. 41) ספגו לחלוחית עצם סלע הרצפה. 42) הר"ש מפרש, סלע היינו אבן הנמצאת במקום מששת ימי בראשית, ואבנים כאלו מוציאות רטיבות, ודינה כזיעת בתיים]. 42) במשנה: "מחמת עצמן", ויש גורסים "עצמה". וכך היא גירסת רבינו. ונאמרו פירושם שונים דחוקים מאד, ומתקבל על הדעת פירושו של הראב"ד בהשגותיו כאן, שאם נתן החיטים בעריבה עד שיתלחלו מן המים הוכשרו, אבל אם נתנן בשביל העריבה עצמה, פירוש שלא מצא מקום נוח יותר להניח בו את החיטים - לא הוכשרו. וסגנונו מוכיח, שאינו משיג אלא מפרש דברי רבינו].

ט. הַטּוֹמֵן⁴³ פְּרוֹת בְּחֹל כְּדֵי שְׁיִרְטִיבוֹ - הַקְּשָׁרוֹ⁴⁴. הַטּוֹמֵן בְּטִיט הַנְּגוּב: אִם יֵשׁ בוֹ מְשָׁקָה טּוֹפְחָה⁴⁵ - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם לֹא - לֹא הַקְּשָׁרוֹ.

43) שם. 44) שאין חול בלי מים שנבלעו בו (ר"ש). 45) נשאר בטיט לחלוחית, שתספיק להרטיב את היד הנוגעת בה.

י. הַמְרַבֵּץ⁴⁶ אֶת גָּרְנוֹ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁴⁷ שְׂמָא יִקְשָׁרוֹ חֲטִיּוֹ⁴⁸ אִם טָנְנוּ בוֹ, וְאִם עַל פִּי שְׂמָא⁴⁹.

46) שם. 47) אינו מחוייב לחשוש. 48) שיניחן שם אחר-כך. 49) שישמח אם יטננו. וטעמו של דבר, מפני היובש שבגורן, המים נבלעים מהר (על-פי פירוש הרא"ש במשנתנו. וכן יש להבין גם דברי רבינו שם).

יא. הַמְלַקֵּט⁵⁰ עֵשָׂבִים כְּשֶׁהִטֵּל יוֹרֵד עֲלֵיהֶן לַחֲפוֹת בְּהֵן הַחֲטִיּוֹן⁵¹ - לֹא הַקְּשָׁרוֹ; וְאִם נִתְּפַנֵּן לְכָךְ⁵² - הַקְּשָׁרוֹ.

50) שם. 51) כדי שיספגו לחלוחית שבעשבים שאינה מכשירה, אבל לא נתכוון לטל. [במשנה כתוב "להטן בהם חיטים", ופירשו ה'ברטנורא' וה'תפארת ישראל': שירטיבו, ורבינו כתב "לחפות". ונראה שהוא מפרש גם-כן את המשנה כמותם]. 52) לטל שעליהם.

יב. הַמְרַבֵּץ⁵³ אֶת בֵּיתוֹ בְּמַיִם טְמֵאִים וְנִתְּן בוֹ שִׁבְלִים וְטָנְנוּ: אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מְשָׁקָה טּוֹפְחָה⁵⁴ - הָרִי אֵלוֹ טְמֵאִין, וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.

53) תוספתא שם פ"ב ה"א. 54) נתבאר למעלה בהלכה ט.

יג. הַנוֹעֵר⁵⁵ אֶגְדָּה שֶׁל יֵרֶק שְׂהִיּוֹ עֲלֵיהָ מְשָׁקִין וְיִרְדוּ מִצַּד הָעֵלְיוֹן לְצַד הַתַּחְתּוֹן - לֹא הַקְּשָׁרוֹ⁵⁶.

55) מנענע את האגודה, כדי להוריד את המים שעל הירקות

13) שם מ"ב. 14) אגודות ירק. 15) גושי דבילה. 16) שיתקיימו זמן ארוך (רבינו בפירושו, ראה למעלה פי"א הי"ג). 17) בלילה. 18) ויהר"ש מפרש, שיתלחלו מאליהם מן הלחלוחית שתצא מהם, שאינה מכשירה].

ד. הַמּוֹלִיף חֲטִיּוֹן¹⁸ לְטַחֵן וְיִרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אִם שְׂמָח¹⁹ - הַקְּשָׁרוֹ. הָיָו זֵיתָיו נִתְּוִינָן בְּגַג וְיִרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אִם שְׂמָח - הַקְּשָׁרוֹ. הַחֲמָרִים²⁰ שְׂהִיּוֹ עוֹבְרִים בְּנֶהָר וְנִפְלוּ שְׂקֵיהֶן בְּמַיִם וְהַעֲלוּם, אִם שְׂמָחוּ - הַקְּשָׁרוֹ הַפְּרוֹת, וְהַמַּיִם שְׂעַל הַשְּׂקִין הַנֶּהָם תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן²¹, שְׂהִיּוֹ שְׂמָחוּ²².

18) שם פ"ג מ"ה. 19) חטים שריות במים, מוציאות קמח יותר לבן. ואם הוא שמח, גילה דעתו שהוא מרוצה מהרטבתן. 20) מוליכי חמורים טעונים שקים מלאים תבואה. 21) ומכשירים פירות אחרים שיגעו בהם. 22) ואף-על-פי ששמחו על שהורטבו הפירות ולא על הרטבת השקים.

ה. שֵׁק²³ שֶׁהוּא מְלֵא זְרַעוֹנִים וְנִתְּוִן עַל גְּבִי הַנְּהָר²⁴ אוֹ עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל מַעְלוֹת²⁵ הַמַּעְרָה²⁶ וְשָׂאבוּ²⁷ - הַקְּשָׁרוֹ.

23) שם מ"א. 24) ולא בנהר ממש אלא במקום קרוב מאוד למים. 25) מדריגות שיורדים בהן למערה. 26) שיש בה מים, ועל המדריגות עצמן אין מים. 27) ספגו מים מן האוויר הרטוב.

ו. חֲבִית²⁸ שֶׁהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת שְׂנִתְּנָה בְּתוֹךְ הַמְשָׁקִין²⁹, אוֹ מְלֵאָה מְשָׁקִין שְׂנִתְּנָה בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת³⁰, וְשָׂאבוּ³¹ - הַקְּשָׁרוֹ. בְּאֵילוֹ מְשָׁקִין אָמְרוּ? בְּמַיִם וּבְיֵינָן וּבְחַמְצֵי³²; אֲבָל שְׂאָר הַמְשָׁקִין³³ אֵין מְשָׂאבִין³⁴ מִן הַחֶרֶס כְּדֵי שְׂכִישְׁרוֹ הַפְּרוֹת שְׂבֻבָדָן.

28) שם מ"ב. סתם חבית היא של חרס. 29) ולא שקעה כולה במשקין ולא נכנסו לתוכה. 30) והפירות נוגעים בדופני החבית מבחוץ. 31) את הלחלוחית המתמצה דרך דופני החרס. 32) של יין. 33) חמשה המשקין האחרים המכשירים. 34) אינם חודרים דרך דופני החבית.

ז. הַרוֹדָה³⁵ פֶּת חֲמָה וְנִתְּנָה עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵינ: אִם הִיתָה פֶּת חֲטִיּוֹן - לֹא הַקְּשָׁרָה³⁶; וְאִם הִיתָה שֶׁל שְׂעוּרִים - הַקְּשָׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוּרִים שׂוֹאֲבוֹת³⁷. וְכֵן אִם הָיָה³⁸ הַיֵּין טְמֵא וְהִיתָה פֶּת חֲטִיּוֹן - טְהוֹרָה; וְאִם הִיתָה שְׂעוּרִים - נְטֵמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂאֲבָה מְשָׁקִין טְמֵאִין.

35) שם מ"ג. רודה - מוציא פת מן התנור. 36) המדובר בנילושו במי פירות, שאינם מכשירים, אבל כשנילושו במים הרי הוכשרו בלישה. 37) כר' יוסי שם. 38) במשנתנו נחלקו לענין טומאה, ורבינו סובר שהיא-הדין לענין הכשר.

ח. הַמְרַבֵּץ³⁹ אֶת בֵּיתוֹ וְנִתְּן בוֹ חֲטִימִים וְטָנְנוּ⁴⁰: אִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֵק חַמִּשָּׁה עָשָׂר

1) יבאר המים שמתמאים ומתמאים לרצון ושלא לרצון ואותם שאין מתמאים אלא לרצון. המים שהם בחזקת טהרה בימות הגשמים או כשפסקו. גבא שנפל לתוכו יין או חלב או דבש או שמן. מי תמצית שלא פסקו. ומי שהיה אוכל תרומה בידים טמאות והכניס ידו לתוך פיו. ודין האשה שהיתה אוכלת תרומה שאינה מוכשרת והיתה גורפת התנור הטמא והכה הקוק ויצא ממנה דם וכי'.

א. מים ש**שִׁבְּלֵימ** - מתממאין בין לרצון בין שלא לרצון, ומממאין אכלים וכלים³ בין ש**נִפְּל** עליהן ברצון בין שלא נפל עליהן ברצון. אכל מים ש**בִּקְרָקַעוֹת**, כגון מי בורות⁴ שיחין⁵ ומערות⁶ ומי גבאים⁷ שאין בהם ארבעים סאה⁸ - אין מתממאין אלא לרצון ואין מממאין אלא ברצון. כיצד? מים ש**בִּקְרָקַע** שאין בהן ארבעים סאה, בין שהיו שאובין⁹ בין שאינן שאובין¹⁰, ש**נִפְּל** לתוכן המת או שהלך בהן הטמא - הרי אלו טהורין¹¹. אכל אם שתה מהן אדם טמא או שמלא מהן בכלי טמא או שנפלו לתוכן משקין טמאין ברצון - הרי אלו טמאין ואף על פי שהן בקרקע. שתה מהן טהור אחר שנטמאו בקרקע או שמלא מהן בכלי טהור - נטמא השותה¹² ונטמא הכלי, שהרי ברצון שתה או מלא. נפל¹³ לתוכן¹⁴ כפר של תרומה - הרי הוא טהור כשהיה, שאין מתממאין¹⁵ אלא לרצון. לפיכך, אם הדיח ידו והוציא הכפר - נטמא הכפר במים שבידיו, שהרי הן ברצון¹⁶.

2) מקוואות פ"א מ"ב. 3) נתבאר בפ"ז מהל' אבות הטומאות ה"א, שחכמים גזרו על המשקין שיטמאו כלים, ועל אוכלין לא גזרו. 4) בור עגול ועמוק. 5) ארוכים וצרים. 6) מקורות, מכוסות מלמעלה. 7) גומא לא עמוקה שנתקבצו בה מים. 8) ואם יש בהם ארבעים סאה, יתבאר דינם בהל' מקוואות פ"ט. 9) ששאבו מים בכלים ושפכום לתוכם. 10) שנמשכו מנהר או שנקווה בהם מי גשמים. 11) אף-על-פי שעבר מרצון, לא נטמאו המים מפני שהוא התכוון להגיע לצד השני, אבל אינו מעוניין בנגיעה במים, והרי זה דומה לעבר בנהר שבפ"ג ה"ה. 12) נתבאר בפ"ח מהל' אבות הטומאות ה"י"א, שהשותה רביעית משקין טמאים נטמא גופו מדרבנן. 13) מעצמו. 14) למים שנטמאו. 15) צ"ל שאין מטמאין. 16) [הראב"ד הקשה, למה צריך כאן רצון, הלא המים שבידיו הם תלושים, ותלושים מתמאים בין לרצון ובין שלא לרצון, כמו שכתב רבינו בתחילת הלכה זו? אמנם הראב"ד לשיטתו שאל כענין, אבל רבינו ישיב כהלכה לשיטתו (למעלה פ"ב ה"ג) שמשקין אינם נקראים תלושים אם לא נתלשו ברצון, ומה שכתב בתחילת ההלכה "מים שבכלים", הכוונה למים שנתלשו ברצון. ואפשר גם לפרש שמדובר כאן במים טהורים, ומה שאמר נטמא, פירושו - הוכשרה] (ראה כסף-משנה, ולא נתבאר לי דבריו).

(שם מ"א מ"ד). 56) מכיוון שהוא התכוון שירדו לגמרי מן הירק, הרי לא נעשית מחשבתו.

יד. המעלה⁵⁷ שקין מלאין פרות מן הנהר ונתנן זה על גבי זה⁵⁸ - הכשר התחתון במים שירדו לו מן העליון, שהרי ברצונו הניח זה על גבי זה.

57) שם. 58) וידע שהמים משק העליון ירדו לתחתון.

טו. הנופח⁵⁹ בעדשים לבדקן אם הן זפות⁶⁰ והזיעו - הכשרו בהכל פיו, מפני שהוא מתולדות המים⁶¹. וכן האוכל שמשמין⁶² באצבע - הכשרו במשקה פיו ושעל אצבעו.

59) שם מ"ו. 60) המדובר בעדשים טחונות, והוא בודק אותן לדעת אם הן נוחות להתבשל ונופח עליהן, ואם הן מתלחלות מהר, סימן שהן סופגות את ההבל ויספגו מהר גם את מי הבישול (רבינו בפירושו למשנתנו). 61) שדינן כמים לענין הכשר, כמבואר למעלה פ"י ה"ב. 62) הרוצה לאכול שומשמין, מלחלח אצבעו ברוק שבפיו ומניחה עליהם והם נדבקים בו, ואחר-כך מכניס אצבעו לפה ומורידם.

טז. נשך⁶³ באכל ונפל האכל - הרי המשקה שעל האכל שלא לרצון⁶⁴. היה אוכל זיתים פצועים⁶⁵ ותמרים רטבות וכל שהוא רוצה למזין את גרעינתו⁶⁶, ונפל⁶⁷ מפיו - הרי המשקה שעליו ברצון⁶⁸. היה אוכל זיתים נגובין ותמרים יבשות וכל שאינו רוצה למזין את גרעינתו, ונפל מפיו - הרי המשקה שעליו שלא לרצון.

63) טבול-יום פ"ג מ"ו. 64) ואינו מכשיר את הפירות שיגעו בו, מפני שאינו רוצה שרירי ירטיב את פיסת הלחם לפני שתגיע לפיו וילעוס. 65) והם רטובים מהשמן שבהם. 66) כדי להוציא ממנו מעט הלחלוחית שבו. 67) הגרעין. 68) מפני שאי אפשר למוזן מבלי להרטיבו בריר שבפיו, החשיבו ונעשה משקה, ולפיכך מכשיר את הפירות שנגעו בו לרצונו.

יז. עלשין⁶⁹ שלקטן⁷⁰ לבהמה⁷¹ והדיחן⁷², וחשב עליהן לאדם אחר פך - כפר בארנו⁷³ שהן צריכים הכשר שני⁷⁴. ואם היה עליהן משקה טופח כשהשב עליהן לאדם - הרי אלו מְשָׁרִיין⁷⁵.

69) מין עשב שבעיקרו הוא מאכל בהמה, ויש בני אדם שאוכלים אותו, ובלשונות לעז רבות נקרא "ציקוריה". 70) ברייתא חולין קכח, ב. 71) כדי להאכילם לבהמה. 72) ולא הוכשרו, מפני שמאכל בהמה אינו מקבל טומאה. 73) למעלה פ"ג ה"ג. 74) ההדחה בזמן שהיו מאכל בהמה, אינו מועילה להכשירם אחר שנעשו מאכל אדם. 75) הוכשרו במשקה טופח שעליהם. תוספתא עוקצין פ"ג ה"א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חָלַב או דְּבַשׁ - הוֹלְכִין בוֹ אַחַר הָרֵב. נֶפֶל לְתוֹכוֹ שְׁמֹן,⁴³ אֵף עַל פִּי שֶׁהִקְפִּיאוּהוּ⁴⁴ - הָרִי זֶה⁴⁵ מִתְטַמֵּא וּמִטְמֵא שְׁלֵא בְרָצוֹן, לְפִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְצִאת יָדֵי צִחָצְחִית⁴⁶.

(36 תוספתא, שם. 37 גומות. 38) החנוונים, וגם הבאים לחנות - שופכים שם מים עכורים. (39 חזקה (מתקבל על הדעת וקורב לוודאי) שהם טהורים, מפני שמי הגשמים מרובים ומבטלים אותם, ואפשר שגם מעבירים אותם. (40) שנתבאר דינם למעלה בפ"ב הכ"ו. (41) הגר"א גורס בתוספתא "שבשווקים", ונראה שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. (42) שם ה"ב. (43) טמא, ושמן אינו מתערב במים. (44) על-ידי צינון והסירוהו מעל המים. (45) הגבא. (46) אי-אפשר שלא יישארו במים צחצוחי (טיפות זעירות) שמן, והם מטמאים גם שלא לרצון (ראה הלכה הבאה).

ה. שְׁמֹן וְשֶׂאֵר הַמְשָׁקִין חוּץ מִן הַמֵּיִם - הָרִי הֵן בְּקִרְקַע פְּמוֹת שָׁהֵן בְּפִלִים⁴⁷, דִּין אֶחָד הוּא⁴⁸.

(47) זה למד רבינו מדין שמן שהקפיוהו ובהלכה הקודמת. (48) דינם בקרקע כדין מים שבכלים, שנתבאר בה"א מפרק זה.

ו. מִי תִמְצִית⁴⁹ שְׁלֵא פִסְקוּ⁵⁰, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן אֲרָבָעִים סָאָה, הוֹאִיל וְהֵם בְּקִרְקַע וְהָרִי הַמֵּיִם נִמְשְׁכִין וְכֵאִין לְהֵן - אֵינֶן מְקַבְּלִין טְמָאָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁשְׂתֵּה מֵהֵן הַטְּמֵא וּמֵלֵא מֵהֵן בְּכִלֵי טְמֵא אוֹ נִתֵן לְתוֹכָן מֵיִם טְמֵאִים - הָרִי הֵן טְהוֹרִין לְכָל דְּבָר.

(49) משנה, מקוואות פ"א מ"ו. (50) שמי גשמים וזחלים עוד מן ההרים ונמשכים (דין מי תמציות שפסקו, נתבאר למעלה ה"ב).

ז. מִי שֶׁהִיָּה⁵¹ אוֹכַל תְּרוּמָה בִּידֵים טְמֵאוֹת, כְּגוֹן דְּבִלָּה שְׁלֵא הִכְשָׁרָה⁵², וְהִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹף פִּיּוֹ לְטַל צְרוּר⁵³: אִם הִפָּךְ⁵⁴ - נִטְמֵאת הַדְּבִלָּה בְּרִירוֹ; שֶׁהָרִי נִטְמֵא בִּידֵים⁵⁵, מִפְּנֵי שֶׁעָקְרוּ⁵⁶. וְאִם לֹא הִפָּךְ - טְהוֹרָה; שֶׁהַמְשָׁקָה שֶׁבְּפִי קָדָם שִׁיחַפְּכֵנוּ אוֹ יִמְצָצֵנוּ לְהוֹצִיאוֹ דוּמָה לְמִים שְׁלֵא נִחְלְשׁוּ אֶלָּא הֵן עֲזִין בְּקִרְקַע, שְׂאִין מִתְטַמֵּאִין וְאֵינֶן מִטְמֵאִין⁵⁷ אֶלָּא בְּרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁵⁸, וְזֶה אֵינֶן רְצוֹנוֹ אֶלָּא לְטַל הַצְּרוּר. הִיָּה פּוֹנְדִיוֹן⁵⁹ לְתוֹף פִּירוֹ⁶⁰ וּפְשֵׁט יָדוֹ לְטַל וְהַדְּבִלָּה בְּתוֹף פִּיּוֹ, אִם הִנִּיחוֹ לְצִמְאוֹ⁶¹ - הָרִי זֶה הָרִק כְּעֶקְרוֹ⁶², וְנִטְמֵאת הַדְּבִלָּה מִחֲמַת מְשָׁקָה פִּיּוֹ שֶׁנִּטְמֵא מִחֲמַת יָדֵיו⁶³.

(51) כלים פ"ח מ"י. (52) ולא נפסלה בנגיעת ידו. (53) הרגיש בצרוור שנלחץ לתוך הדבילה. (54) בידו את הדבילה שבפיו, ומתוך כך הזיז את הריר ממקומו. (55) הריר נטמא בנגיעת היד, והוא מטמא את הדבילה אף-על-פי שלא הוכשרה לפני כן, שההכשר והטומאה באים

ב. מִי גְבֵאִים¹⁷ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִמֵּיִם שֶׁבְּקִרְקַעוֹת, כְּגוֹן מִי בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת וּמִי תִמְצִית¹⁸ שֶׁפִּסְקוּ¹⁹ וּמִקְנָאוֹת²⁰ שְׂאִין בְּהֵן אֲרָבָעִים סָאָה שֶׁנִּטְמָאוּ²¹, וְנִרְדּוּ לָהֶם גְּשָׁמִים וְרִבּוּ מִי גְּשָׁמִים עֲלֵיהֶם, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא שֶׁטְפוּ²² - הָרִי הֵן טְהוֹרִין²³. לְפִיכֵךְ, כָּל הַמֵּיִם שֶׁבְּקִרְקַעוֹת, כְּגוֹן מִי גְבֵאִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים - הֶפֶל בְּחֻזְקַת טְהָרָה²⁴.

(17) שם מ"ד. (18) גשמים היורדים על ההרים והמים מתמצים (מבעבעים מכוח הזחילה) ונופלים לעמק. (19) שפסקו הגשמים, וגם הזחילה נגמרה (ברטנורא). (20) בורות מרובעים. (21) כגון ששתה מהם אדם טמא או מילא בכלי טמא. (22) לא עברו על גדותם. [מפירושו למשנתינו משמע שמדובר כשעברו ויש לתלות שגרפו את המים הטמאים. ונראה שחזר בו כאן]. (23) מפני שמי הגשמים מבטלים אותם כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"ג, בדין מי שפיקוח. ואין אנו חוששים שמא שתה מהם הטמא אחר שנפלו שם גשמים ונטמאו שנית, מפני שבתקופת הגשמים אין עוברי דרכים מצויים, ומים אפשר למצוא בכל מקום, ואין להניח שעובר דרך בודד פנה לבור לשותות ממנה. (24) מתקבל על הדעת כמעט ללא ספק, שהם טהורים.

ג. פִּסְקוּ הַגְּשָׁמִים²⁵ - הַקְּרוֹבִין לְעִיר²⁶ או לְדֶרֶךְ טְמֵאִין, שָׁהֵן בְּחֻזְקַת שֶׁשְׂתֵּה מֵהֵן הַטְּמֵא וְשֶׁמְלָאוּ מֵהֵן בְּכִלִּים טְמֵאִין²⁷, וְהִרְחֻקִים טְהוֹרִים²⁸ עַד שִׁיחֲלוּ רֵב הָאָדָם. הִלְכוּ²⁹ - הֶפֶל בְּחֻזְקַת טְמָאָה, שֶׁהוֹלְכִים בְּשִׁירוֹת מְמֵלְאִין וְשׁוֹתִין מֵהֵן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁰? בְּגֵבָא שֶׁאֶפְשָׁר לְשׁוֹת מִמֶּנָּה; אֲבָל בְּגֵבָא שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשׁוֹת מִמֶּנָּה³¹ אֶלָּא בְּדַחַק גְּדוֹל - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה, (שֶׁהֵם בְּחֻזְקַת טְהוֹרִין) עַד שֶׁיִּמְצָא מְקוֹם פְּרִסוֹת רְגְלֵי אָדָם³² או פְּרִסוֹת רְגְלֵי בְּהֵמָה גְּסָה³³ נִפְתַּר בוֹ. אֲבָל מְצָא פְּרִסוֹת רְגְלֵי בְּהֵמָה דְּקָה³⁴ - הָרִי זֶה טְהוֹר, שֶׁאֶפְשָׁר שִׁיְרִדָּה³⁵ וְשִׁתָּה.

(25) שם. (26) הגבאים והבורות הנמצאים במקום קרוב לעיר. (27) בני העיר הטמאים שתו ומילאו בכלים. (28) מפני שאין דרכם של אנשים ללכת בדרכים שנתקלקלו בימות הגשמים. (29) התחילו בני אדם רבים לעבור בדרכים. (30) תוספתא, מקוואות פ"א ה"ג. (31) בלי טורח גדול. (32) על יד הגבא, שזו הוכחה שבא לשם אדם, ויש לחוש שהיה טמא ושתה או מילא בכלים טמאים. (33) כגון חמור או סוס, ואפשר שאדם הגיע לגבא ברכיבה. (34) גדיים וטלאים. (35) בעצמה, בלי ליווי הרועה.

ד. חֻזְקַת³⁶ טֵיט וּגְמוּמִיּוֹת³⁷ שֶׁבְּפִתְחֵי תְּנִיּוֹת³⁸ בְּרִשׁוֹת הָרָבִים בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים שָׁהֵן טְהוֹרִין³⁹; פִּסְקוּ הַגְּשָׁמִים - הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁפִּיקוּתוֹ⁴⁰. וְשֶׁבְּשׁוֹקֵינִי⁴¹ - הוֹלְכִין בְּהֵן אַחַר הָרֵב. גְּבֵא שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ יִי⁴² או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַדָּם, אֹר שְׁנֹכָוִית וְנִתְּנָה אֶצְפָּעָה בְּפִיהָ - נִטְמָאת הַתְּרוּמָה שְׂבִפֶיהָ, שֶׁהָרִי רְצוּנָה לְהוֹצִיא הַמִּשְׁקָה⁶⁸ מִפִּיהָ וּלְעִקְרוֹ בְּמִצִּיצַת אֶצְבָּע.

(64) שם מי"א. (65) גם בחולין הדין כך, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת, ונקט תרומה אגב ההלכה הקודמת. ראה השלמות להל' אבות הטומאות פ"ח ה"י. ומדובר באשה טהורה, ונקט אשה מפני שאין דרכם של אנשים לגרוף תנורים. [בבא ראשונה במשנתנו מלמדת דין אשה שנשף חלק מדדיה לתנור טהור, ומדובר באשה טמאה (רבינו הביא דין זה למעלה פ"י ה"ה). ובבא שניה – הדין שלפנינו כאן – מדבר במקרה הפוך, שהאשה טהורה והתנור טמא (רבינו בפירושו למשנתינו)]. (66) מוציאה את הגחלים. (67) ונטמאו ידיה באויר התנור, אבל גופה לא נטמא, שכלי חרס אינו מטמא אדם. (68) הרוק. נימוק זה נמשך לנכויות, אבל בדין הכה הקוץ, הדם מטמא את התרומה (על-פי פירושו למשנה).

כאחת כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ה. (56) את הריר. ואפילו דבילה חולין מתטמאה אף-על-פי שידיים אינן מטמאות את החולין. והטעם, מפני שידיים עושות את המשקין ראשון לטומאה לטמא אפילו חולין מגזירת י"ח דבר (פ"ה מהל' אבות הטומאות ה"י (ראה השלמות שם) ופ"י ה"ו). ונקט תרומה לרבותא של הבבא הבאה, שאם לא הפך אפילו תרומה לא נטמאה (ראה השלמות). (57) וגם אינם מכשירים. (58) למעלה בה"א. (59) מטבע של מתכת. ולא דווקא פונדיון אלא כל מטבע שהוא של מתכת. (60) בפיו (משנה, שם). (61) צמא היה ולא נמצאו מים תחת ידו, והכניס המטבע לתוך פיו, כדי לגרות את בלוטות הרוק שתוציאנה כמות רוק למעלה מהרגיל. (62) מפני שהוציאו בכוונה (ע"פ פירושו למשנתינו). (63) כמו שנתבאר למעלה בדין גטילת צרור.

ח. הָאִשָּׁה⁶⁴ שֶׁהִיְתָה אוֹכֵלֶת אֶכְלִין שֶׁל תְּרוּמָה⁶⁵ שְׂאִינָן מִכְשָׁרִין, וְהִיְתָה גוֹרְפֶת⁶⁶ אֶת הַתְּנַוֵּר הַטְּמֵא⁶⁷, וְהָכָה הַקוֹץ וְיָצָא מִמֶּנָּה דָם, וּמִצָּעָה אֶצְבָּעָה מִפְּנֵי

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

אחת כמה פעמים בזמנים שונים של נדות, כגון שבא עליה וטהרה מנדתה וטבלה, וחזרה וראתה ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה, בהעלם אחד) כתב רבינו כי ימים מחלקים את השגגה האחת לחיבוב כמה חטאות. והיינו מפני שיש ימי היתר בין פעולה אחת של איסור לבין פעולה שניה, אבל כאן שאין ימי היתר מפסיקים בין ביאה לביאה – הכל שגגה אחת, וראה להלן פ"ו ה"א, ובכריתות יז, א. (6) בין ביאה אחת לשניה, וכל הבעילות האסורות נעשו בהעלם אחד. (7) וראה להלן ה"ג, כי גופים מחלקים את ההעלמה האחת לחיבוב בכמה חטאות. (8) כריתות טו, א. מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, ופסק רבינו כחכמים. (9) קרבן חטאת. (10) כלומר, הידיעות שבין בעילה אחת לשניה מחלקות השגגות, שלא יחשבו כשגגה אחת, וחייב על כל ידיעה וידיעה. ראה להלן פ"ו ה"א וה"ט, ומקור דבר זה בשבת עא, ב – ובכריתות יז, ב – במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם היתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת וכו'".

ב. הָבֵא עַל הָעֲרוּהָ בִּיאוֹת הַרְבָּה בְּהֶעֱלֵם אֶחָת, וְזוֹ הַנִּבְעֵלֶת הִיְתָה לָהּ יְדִיעָה בֵּין כָּל בִּיאָה וּבִיאָה¹¹, שְׁנֹמְצָאוּ הַבִּיאוֹת אֶצְלָהּ בְּהֶעֱלֵמוֹת הַרְבָּה - הוּא מְבִיא חֲטָאת אֶחָת, וְהִיא מְבִיאָה חֲטָאת עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה¹². הוּא הָיוּ לוֹ יְדִיעוֹת בֵּינֵיהֶם¹³, וְהִיא בְּהֶעֱלֵם אֶחָת - הוּא מְבִיא חֲטָאוֹת הַרְבָּה¹⁴, וְהִיא מְבִיאָה חֲטָאת אֶחָת¹⁵.

~ יום ראשון ב' מרחשון ~

הלכות שגגות

פרק חמישי

(1) יבאר דין הבא על ערוה אחת בכיאות הרבה בהעלם אחד או על עריות הרבה.

א. הָבֵא עַל עֲרוּהָ² בִּיאוֹת הַרְבָּה³ בְּהֶעֱלֵם אֶחָת⁴, אָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה בֵּין בְּעִילָה וּבְעִילָה יָמִים הַרְבָּה⁵, הוֹאִיל וְלֹא נֹדַע לוֹ בֵּינֵיהֶם⁶ וְהָרִי הִיא גּוֹף אֶחָד⁷ - הָרִי הַכֹּל שְׁגָגָה אֶחָת וְאִינוּ חִיב אֶלָּא חֲטָאת אֶחָת⁸. אֲבָל אִם שְׁגָג בָּהּ וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁגַג בָּהּ עֲצָמָה וּבְעִילָה וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁגַג בָּהּ עֲצָמָה וּבְעִילָה - חִיב עַל כָּל בְּעִילָה וּבְעִילָה⁹; שֶׁהִיְדִיעוֹת מִחֲלֻקוֹת הַשְּׁגָגוֹת¹⁰.

(2) אחת הנשים האסורות עליו באיסור עריות המנויות בפרשת אחרי מות, ופורטו למעלה (פ"א ה"ד). (3) בא עליה וחזר ובא עליה על אותה הערוה עצמה כמה פעמים. (4) כן הוא "אחד", בכת"י תימן ובדפוס רומי (וכן צריך להיות להלן בכל הפרק). והיינו שנעלם ממנו כל הזמן כי אשה זו אסורה עליו. (5) להלן פ"ז ה"ב לענין שבת (אם ידע עיקר דין שבת, ושכח בכמה שבתות, שהם שבת בהעלם אחת) ולהלן ה"ה לענין נדה (אם שגג ובא על נדה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּהֶעָלֵם אֶחָד, שֶׁהִיא חֵיבַת חֲטָאתָ עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ.³¹

30) נלמד ממה שכתב קודם ה"ג (כסף-משנה), ואף אם הביאה את הבהמה הזאת עליה כמה פעמים, אינה חייב על בהמה אחת כִּי־אם חטאת אחת, ועל עוד אחרת חטאת שניה. (31) ראה להלן ה"ה.

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהִלָּךְ בְּעֵלָה לְמַדִּינַת הַיָּם, וְשִׁמְעָה³² שְׁמַת אוֹ שָׁבָאוּ עֲדִים שְׁמַת, וְנִשְׁאָת, בֵּין עַל פִּי עֲצֻמָּה³³ בֵּין עַל פִּי בֵּית דִּין³⁴, וְנוֹדַע שֶׁבְעֵלָה קָיָם - חֵיבַת קָרְבָן³⁵ אֶחָד³⁶. וְאִם נִשְׁאָת לְאֲנָשִׁים הִרְבָּה³⁷ אוֹ שִׁזְנָתָה עִם אֲנָשִׁים הִרְבָּה³⁸ - חֵיבַת חֲטָאתָ עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גּוֹפִים מְחֻלְקִין, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִכֵּל בְּשִׁגְגָה³⁹ אֶחָת. הֵבֵא עַל הַנִּזְדָּה בְּשִׁגְגָה, וְטָהְרָה מִנִּזְדָּתָה וְטָבְלָה, וְחִזְרָה וְרָאָתָה נְדָה, וְכָא עָלֶיהָ פָּעַם שִׁנְיָה בְּאוֹתָהּ שִׁגְגָה עֲצֻמָּה⁴⁰ - חֵיבַת עַל כָּל פָּעַם וְפָעַם⁴¹, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּהֶעָלֵם אֶחָת⁴² וְהוּא גּוֹף אֶחָד⁴³; שִׁזְמַן נְדוּתָ זֶה חוּץ מִזְמַן נְדוּתָ הַשְּׁנִיָּת⁴⁴, וְהָרִי הֵן כְּשֵׁנִי נָשִׁים נְדוּתָ⁴⁵.

32) מעד אחד, או מעבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, ואע"פ שאין דבר שבערה פחות משנים - הקילו רבנן בדבר זה להאמין לכל אלו, משום שדבר העשוי להתגלות הוא ואינם חשודים לשקר בו, ועוד שלא תשארה בנות ישראל עגונות (פ"ב מהל' גירושין ה"ט, ופי"ג הכ"ט). 33) זה מוסב על "באו עדים שמת ונישאת", שאפשר לה להנשא אפילו בלא הוראת בית-דין (ראה רש"י יבמות פז: ד"ה ניסת שלא ברשות ב"ד). 34) זה מוסב על "שמעה שמת", וכגון שהעיד לפניהם עד אחד או עבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, שכל ההיתר הוא על-פי בית-דין. 35) משנה, יבמות פז, ב: "האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו', ניסת שלא ע"פ ב"ד, תצא וחיבת בקרבן". ומה שאמרו שם במשנה: "ניסת על-פי בית-דין תצא ופטורה מן הקרבן" - נדחה מן ההלכה, שכן אמרו זעירי ורבא (שם צב.) שאין זו הוראה כלל, אלא טעות היא, וראה להלן פי"ד ה"ג, ובמה שכתבנו שם. 36) מחלוקת רבי אליעזר וחכמים (שם צב.) לענין הורוה בית-דין להנשא והלכה וקלקלה, כגון אלמנה לכהן גדול וכו', והוא-הדין, לפי ההלכה, בנישאת על-פי בית-דין שחיבת בקרבן) ופסק חכמים, שחיבת בקרבן אחד על כל הביאות שבא עליה בעלה השני, הואיל ולא נודע לה בינתיים שבעלה הראשון חי, וראה רש"י שם. 37) שם: "מודים חכמים לרבי אליעזר, שאם נשאת לחמשה בני אדם שחיבת בקרבן על כל איש ואיש, הואיל והם גופים מחלקים". 38) משנה, שם פז, ב: "הורוה ב"ד לינשא, והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן", ובגמרא שם צב, א - "מאי קלקלה, ר"א אומר זינתה (= כלומר בלי קידושין), ורבי יוחנן אומר אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", אבל זינתה פטורה מן הקרבן, שטוענת לב"ד: אתם עשיתם אותי לפניוה. וכל זה אינו לפי דעת המשנה שנישאת

11) כגון שבשעת ביאה נעלם ממנה שזה אסור, ואחר הביאה נודע לה, ושוב שכחה, ושוב נודע לה, וחזר הדבר כמה וכמה פעמים, ולו לא נודע עד לאחר כל הביאות. 12) תוספתא, כריתות פ"א (הובאה בכריתות, שם). 13) שנודע לו בין ביאה לביאה כי בעל באיסור, ובשעת הביאות שכח שדבר זה אסור. 14) על כל ביאה וביאה. 15) תוספתא, שם.

ג. הֵבֵא עַל עֲרִיזוֹת הִרְבָּה¹⁶ בְּהֶעָלֵם אֶחָת¹⁷, אִף עַל פִּי שֶׁפָּלַן מִשֵּׁם אֶחָד¹⁸, הוֹאִיל וְהֵן גּוֹפִים מְחֻלְקִים¹⁹ - חֵיבַת עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת²⁰. פִּי־צַד? הָרִי שֶׁבְּעַל חֲמֵשׁ נָשִׁים נְדוּת אוֹ שָׁבָא עַל חֲמֵשׁ אֲחֵיוֹתָיו אוֹ עַל חֲמֵשׁ בְּנוֹתָיו בְּהֶעָלֵם אֶחָת - חֵיבַת עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף. מִכָּאן²¹ אִתָּה לְמַד, שֶׁזֶה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים²²: הֵבֵא עַל הַזְכוּר וְהִבִּיא זְכוּר עָלָיו בְּהֶעָלֵם אֶחָת - חֵיבַת חֲטָאתָ אֶחָת²³, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פֶּשְׁתָּהּ אוֹתוֹ הַזְכוּר עֲצֻמוֹ²⁴; אֲבָל אִם הָיָה זְכוּר אַחַר, בֵּין שָׁבָא עַל שְׁנֵיהֶם²⁵ בֵּין שָׁבָא עַל זֶה²⁶ וְהִבִּיא זֶה עָלָיו²⁷ - חֵיבַת עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף²⁸. וְהוּא הַדִּין פֶּקֶא עַל הַבְּהֵמָה וְהִבִּיא בְּהֵמָה עָלָיו²⁹.

16) בא בשוגג על כמה נשים האסורות עליו. 17) שנעלם ממנו שדבר זה אסור במשך כל זמן הביאות האלו, ולא נודע לו בין ביאה לביאה. 18) כלומר, משום איסור אחד. 19) מכיון שהביאות הללו לא היו בגוף אחד אלא בכמה גופים. 20) על כל גוף וגוף חייב קרבן חטאת מיוחד, משנה כריתות טו, א: "הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת", ובגמרא שם, נאמר הטעם: "הואיל והן גופים מחלקים". וכ"ש אם היו הנשים הללו אסורות כל אחת משום איסור אחר, שהרי אפילו במעשה אחד אם יש בו כמה שמות, חייב כמה חטאות על כל שם ושם, ראה למעלה פ"ד ה"א. 21) שאנו מחלקים באיסור אחד בין כמה גופים, שחייב כמה חטאות, לבין גוף אחד שחייב חטאת אחת על כמה ביאות, ראה למעלה ה"א. 22) כריתות ג, א. וסנהדרין נד, ב. דברי רבי עקיבא. 23) ראה למעלה פ"ד ה"א. 24) כלומר, הזכר שבא עליו מקודם, אותו הזכר עצמו הביא אחר-כך עליו. 25) שני זכרים. 26) על זכר אחד. 27) זכר אחר. 28) כן הוא ביירושלמי סנהדרין שם נשמע לכאורה לרבי ישמעאל כי אף בשני גופים חייב אחת, וראה ב'אור שמח' כאן, ובי'מעשה רוקח' פ"ד ה"א, מה שכתבו בזה. 29) שמה שאנו אומרים כי הבא על בהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת (ראה למעלה פ"ד שם), שאין זה אלא אותה הבהמה שבא עליה לפני זה, אותה הבהמה עצמה הביא עליו לאחר מכן, אבל בבהמה אחרת - חייב שתי חטאות, משום שהם שני גופים.

ד. הָאִשָּׁה שֶׁהִבִּיאָה עָלֶיהָ בְּהֵמוֹת הִרְבָּה בְּהֶעָלֵם אֶחָת - חֵיבַת חֲטָאתָ עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה³⁰, שֶׁהָרִי גּוֹפִין מְחֻלְקִין; וְהָרִי זֶה פְּמִי שֶׁנִּבְעֵלָה לְאֲנָשִׁים הִרְבָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על-פי ב"ד פטורה מן הקרבן, אבל לפי ההלכה שגם נישאת חייבת קרבן, כל-שכן שזינתה, חייבת בקרבן (ועי' 'מאירי' שם פז:). (39) כגון שחשב שהיא טהורה, או ששכח שהנדה אסורה. (40) בהעלם אחד, שלא נודע לו כל הזמן שהיא נדה, וכגון שהיא לא סיפרה לו כל הדבר שהיא נדה וטבלה ושוב פרסה נדה, או שלא נודע לו כל הזמן שהנדה אסורה. (41) חטאת אחת על כל עת נדתה (דברי רבא, כריתות יז:). (42) כלומר, שהוא בעל את הנדה בכל הפעמים בהעלם אחד. (43) כלומר, האיסור הוא גוף אחד, שהרי בעל אותה אשה כמה פעמים ולא בעל כמה נדות, ובהעלם אחד וגוף אחד, היה מן הדין שלא לחייב אלא חטאת אחת בלבד. (44) כלומר, שעת נדתה הראשונה אינו בעת נדתה השנייה. וזה כאילו שכח בכמה שבתות שהן שבת ועשה בהן מלאכה בהעלם אחד, שהימים שבין שתי השבתות מחלקים לחייבו בכמה חטאות (ראה להלן פ"ז ה"ב) - כמו כן גם הטבילות שבין עת נדתה האחת לבין עת נדתה השנייה, נחשבות כמו הימים שבין השבתות. (45) שהבא עליהן בהעלם אחד, חייב שתי חטאות, ראה למעלה ה"ג וה"א.

1. **הַבֵּא עַל אִשְׁתּוֹ שְׂלֵא בְּשַׁעַת וְסִתְּהָ** 46: **וְרֵאָתָה דָּם בְּשַׁעַת הַתְּשִׁימִישׁ** 47: - **הָרִי אֵלָיו** 48: **פְּטוּרִין מִקְרָבָן חֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁזָּה פְּאֻנוֹס הוּא וְלֹא שׁוֹגֵג** 49: **שֶׁהַשׁוֹגֵג הָיָה לוֹ לְבִדֵּק וּלְדַקְדֵּק, וְאִלּוּ בְּדֵק יָפֵה יָפֵה וְדַקְדֵּק בְּשֵׂאֵלוֹת - לֹא הָיָה בֹא לְיָדֵי שְׂגָגָה, וּלְפִי שְׂלֵא טָרַח בְּדְרִישָׁה וּבְחִקְיָה וְאַחַר כֵּן יַעֲשֶׂה צְרִיף בְּפָרָה; אֲבָל זֶה - מֵה לֹא לַעֲשׂוֹת? הָרִי טְהוּרָה הֵיחָה וְשְׂלֵא בְּשַׁעַת וְסִתְּהָ בְּעַל. אֵינן זֶה אֵלָא אֲנוֹס. וּלְפִיכָף** 51: **בֵּין שְׁנִמְצָא דָם עַל עֵד שְׂלֵה** 52: **בֵּין שְׁנִמְצָא עַל עֵד שְׂלֵה** 53: - **פְּטוּרִין** 54: **אֲבָל אִם עָבַר וּבֹא עָלֶיהָ סְמוּךְ לְוֶסֶת** 55: **וְדָמָה שֶׁיִּבְעַל וְיִפְרֹשׁ קָדָם שֶׁתְּרֵאָה דָם, וְרֵאָתָה בְּשַׁעַת הַתְּשִׁימִישׁ - חֵיבִין בְּקָרְבָן. שְׂזוֹ הִיא שְׂגָגָה** 56: **לְפִיכָף** 57: **אִם נִמְצָא דָם עַל עֵד שְׂלֵה** 58: **שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים** 59: **וְחֵיבִין בְּקָרְבָן** 60: **נִמְצָא** 61: **עַל עֵד שְׂלֵה: אִם קִנְחָה עֲצָמָה מִיַּד כְּשִׁפְרֹשׁ הַבַּעַל וְלֹא שֶׁהִתְהַדָּה** 62: **- שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים וְחֵיבִין בְּקָרְבָן** 63: **וְאִם שֶׁהִתְהַדָּה** 64: **כְּדִי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָה לְתַחַת הַפֶּר אוֹ לְתַחַת הַכֶּסֶת וְתַטֵּל עַד לְבִדֵּק בּוֹ וְאַחַר כֵּן קִנְחָה עֲצָמָה - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים בְּסִפְקָה** 65: **וּפְטוּרִין מִקְרָבָן** 66: **וְאִם שֶׁהִתְהַדָּה כְּדִי שֶׁתְּרַד מִן הַמְּטָה וְתִדְיַח אֶת פְּנֵיהָ** 67: **וְאַחַר כֵּן קִנְחָה עֲצָמָה** 68: **וְנִמְצָא דָם** 69: **- בְּעֵלָה טְהוּרָה** 70:

סמוך לוֹסֶת, שלפעמים יש הבדל בין אם נמצא הדם על שלה, לבין אם נמצא הדם על שלו. (54) אף כי ודאי בעל נדה, פטורים מטעם הנ"ל שזה אונס גמור, ואין חיוב חטאת אלא על השוגג. (55) שאסור לבוא עליה בעונה הסמוכה לוֹסֶתה, שמא תראה דם בשעת תשמיש (הל' איסורי ביאה שם הי"ב, ועי"ש כמה הוא זמן עונה). (56) כלומר, אין זה מזיד, שהרי לא התכוון לבעול בעת שהיא נדה. וגם אין זה אונס, כי לא היה לו לבעול סמוך לוֹסֶת, אלא שוגג הוא, וראה למעלה פ"ב ה"ט בד"ן אומן. (57) כיון שזהו שוגג, וחייבים חטאת. (58) שהוא קינח בו אחר התשמיש. (59) שבעת ימים, היא משום טומאת נדתה, והוא משום שהבועל נדה כנדה, כמו שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים". (60) חטאת כל אחד מהם, משנה נדה יד, א. לפי מה שביארו בשבועות יח, א - שמשנה זו עוסקת בבא עליה סמוך לוֹסֶתה. ואף-על-פי שקינח זמן רב אחרי התשמיש - כיון שנמצא על שלו, בוודאי ממנה הוא שראתה בשעת תשמיש. ועי' רש"י שם. (61) הדם. (62) כלום, אלא קינחה עצמה מיד סמוך לפרישתו. (63) משנה, שם: "נמצא על שלה אותיום (=תיקף) טמאין וחייבין קרבן", שגם כאן ברור הדבר שראתה דם בשעת התשמיש. (64) מזמן פרישתו של הבעל, ועד שקינחה את עצמה. (65) טומאת שבעה. שיתכן כי הדם בא לאחר התשמיש, ברייתא שם, ב. ומפרש רב חסדא (שם) כי גם במשנה הביאור כך. (66) מן החטאת (שם). ומשום שאין חטאת בהמה באה על הספק (ראה פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י), אבל הם חייבים בקרבן אשם תלוי (גמרא, שם טו.). (67) "כוונת פניה, הוא לשון נקיה" (רבינו בפי"מ, נדה שם). כלומר, פניה של מטה, אותו המקום (ראה רש"י, שם). (68) כלומר, ששהתה זמן שאפשר בו לרדת מן המיטה וכן לקנח את עצמה. ורק לאחר משך זמן זה קינחה עצמה. (69) על המטלית שקינחה בה. (70) שאנו תולין כי הדם הזה בא לאחר גמר התשמיש, ואילו בשעת התשמיש לא היתה נדה כלל (משנה, נדה שם, מחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ופסק כחכמים).

2. **מִי שֶׁעָבַר וּבְעַל סְמוּךְ לְוֶסֶת** 71: **עַל דַּעַת שֶׁתְּקַדָּם בִּיאָתוֹ לְרֵאָתֵי הַדָּם, וְהִרְגִּישָׁה הָאִשָּׁה שְׁנִטְמָאת בְּשַׁעַת תְּשִׁימִישׁ וְאַמְרָה לוֹ נְטֵמָאתִי - הָרִי זֶה לֹא יִפְרֹשׁ בְּשֵׂהוּא מִתְקַשָּׁה** 72: **כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה** 73: **וְאִם לֹא יָדַע שְׂאֶסוּר לְפָרֵשׁ מִיַּד וּפְרֹשׁ כְּשֵׂהוּא מִתְקַשָּׁה - חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת** 74: **אֶחַת עַל כְּנִיסָתוֹ, שֶׁהָרִי בְּעַל נִדְהָ** 75: **וְאַחַת עַל יִצְיָאתוֹ** 76: **שֶׁיִצְיָאתוֹ הִנָּאָה לוֹ כְּבִיאָתוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?** 77: **כְּשִׁידַע שְׂאֶסוּר לְבַעַל בְּשַׁעַת הַוֶּסֶת וְדָמָה שֶׁתְּקַדָּם בְּעֵלָתוֹ לְרֵאָתָה, וְלֹא יָדַע שְׂאֶסוּר לְפָרֵשׁ מִיַּד, שְׁנִמְצָאוּ לוֹ שְׁתֵּי הַעֲלָמוֹת** 78: **בְּשְׁתֵּי הַבְּעִילוֹת** 79: **אֲבָל אִם לֹא יָדַע שְׂאֶסוּר לְבַעַל בְּשַׁעַת הַוֶּסֶת** 80: **וְלֹא יָדַע שְׂאֶסוּר לְפָרֵשׁ מִן הַטְּמָאָה מִיַּד, אָף עַל פִּי שֶׁפְּרֹשׁ מִיַּד וְהוּא מִתְקַשָּׁה - אֵינּוּ חֵיב אֵלָא חֲטָאת אֶחַת** 81: **מִפְּנֵי שֶׁכְּנִיסָתוֹ וְיִצְיָאתוֹ, שֶׁהֵן בְּשְׁתֵּי בְּעִילוֹת, בְּשִׁגָּה**

(46) קביעותה לראות דם. (47) והרי נכשל ובא על נדה. (48) שניהם הבעל ואשתו. (49) שבועות יח, א. (50) שמחויב קרבן. וכגון שבא על אשתו נדה וחשבה שהיא טהורה, ראה למעלה פ"ב ה"ח. (51) כלומר, כיון שזה אונס. (52) המטלית שהיא מקנחת עצמה אחר התשמיש. (53) המטלית שהוא מקנח עצמו אחר התשמיש. כי דרך איש ואשה לבדוק עצמם אחר התשמיש: הוא קינח עצמו במטלית שלו, והיא במטלית שלה (פ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ד-טו). וראה להלן בהמשך ההלכה, לענין בא עליה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֶחָד הָיוּ, וּבְהֶעֱלַם אֶחָת עֲשָׂה הַפֶּלֶל⁸². וְהוּא הִדִּין בְּשֵׁאֵר הָעֲרִיזוֹת⁸³, שֶׁאִם שָׁגַג וּבָא עַל הָעֶרְוָה עַל דַּעַת שֶׁהִיא מִתְרַת, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁהִיא עֶרְוָה וְהוּא בְּתוֹךְ הַתְּשׁוּמִישׁ - לֹא יִפְרֹשׁ מִזֶּה, שֶׁיִּצְיָאָתוּ הַנְּאָה לוֹ כְּבִיאָתוֹ. וְאִם לֹא יָדַע שֶׁאֲסוּר לְפָרֹשׁ מִזֶּה וּפִרֹשׁ וְהוּא מִתְקַשָּׁה - אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אֶחָת⁸⁴, שֶׁהֶפֶל שְׁגָגָה אֶחָת הִיא.

71) נקט כן כדי לחייבו גם על הכניסה כדלהלן, ואילו שלא בשעת וסתה פטור על הכניסה (למעלה ה"ו). 72) כשהאבר עדיין חי. 73) פ"ד הי"א. 74) משנה, שבועות יד, ב: "היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו", ובגמרא שם יז, ב: "איתמר, אביי וכו' חייב שתיים". 75) בשוגג. 76) שפירש באבר חי, ופרישה זו נחשבת לו כביאה בפני עצמה. 77) שם יח, א - בגמרא. 78) לפי שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה. שהרי שגגת הכניסה, לאו במותר ואסור היתה השגגה, כמו שהיתה שגגת הפרישה, אלא ביכול לבעול לפני זיבת הדם ובאינו יכול, ולעולם יודע הוא שהוא מוזהר שלא לבעול סמוך לוסתה, וכיון שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה, אינו שייך לדין של אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שהוא חייב חטאת אחת (ר"י מיגש, שבועות שם). ורש"י פירש שם, שהן שתי העלמות לפי שישנה ידיעה באמצע. 79) בכניסה וביציאה, שהן כשתי בעילות נפרדות. 80) ואמרה לו באמצע התשמיש: נטמאתי. 81) (שבועות, שם). 82) ששתי השגגות בענין אחד הם, שהוא במותר ואסור שבבעילת הנדה (ר"י מיגש, שם), ולפירושו רש"י שם הטעם, משום שאין כאן ידיעת החטא, כי הוא סבור שהוא אנוס ולא עשה חטא, מכיון שאינו יודע שאסור לבעול סמוך לוסתה, ונחשב הכל להעלמה אחת. 83) פשוט הוא (כסף-משנה). 84) בהיתר ואיסור הביאה, ואע"פ שיש כאן ידיעה בינתיים, בין הכניסה לבין היציאה (וראה למעלה ה"א, כי הידיעות מחלקות השגגות) וצריך להתחייב שתי חטאות, גם על הכניסה וגם על היציאה - מכיון ששגגת הכניסה גרמה לשגגת היציאה, אין הידיעה מחלקת ואינו חייב אלא חטאת אחת ('אור שמח'. וראה ב'הר המוריה' ובהגהות הגרע"א בשם סדרי טהרה).

2) האסורים. 3) ברור הוא, מדברי המשנה כריתות יא: 4) כלומר, אם אכל דבר איסור כמה פעמים, ונעלם ממנו במשך כל הזמן (מהתחלת האכילה הראשונה עד סוף האכילה האחרונה) כי דבר זה אסור באכילה. 5) על כל האכילות, כי לענין האכילות אין הימים מחלקים, כי אם הידיעות מחלקות וכל זמן שלא נודע לו ביניהם אינו חייב אלא אחת. 6) כלומר, למחר של המחר, שהוא יומיים אחרי האכילה הראשונה. 7) נתבשרו בשלוש קערות, בשינוי מלאכת בישולם. וראה להלן פרק ט הלכה ט כי התמחוין מחלקים במעילה, אבל לענין חיוב כריתות פסק כרבי עקיבא (כריתות טו): כי אין התמחוין מחלקים את העולם בין להקל ובין להחמיר, שאינו חייב חטאת על כל תמחוי ותמחוי, אף כי רבי יהושע שהוא רבו של רבי עקיבא סובר כי התמחוין מחלקין, פסק כרבי עקיבא שהשיב לרבי יהושע במשנה (שם), ובגמרא נסתפקו אם קיבל רבי יהושע תשובת רבי עקיבא או לא קיבל, וכיוון שרבי עקיבא הוא וודאי ורבי יהושע הוא ספק - אין ספק מוציא מידי וודאי. 8) במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם הייתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת". 9) כי שיעור אכילת חלב לענין כרת ומלקות במזיד, וחטאת בשוגג - הוא כזית. 10) בשתי קערות ושנתבשר חצי זית זה בשינוי מלאכת הבישול מאשר חצי הזית השני - אין אומרים התמחוין מחלקים, אלא שני החצאי זיתים מצטרפים. 11) שאכלם בנפרד ובהפסקה ביניהם. 12) בין להקל ובין להחמיר וכרבי עקיבא. 13) אין הכוונה שלא ישהה מסוף אכילת חצי זית ראשון להתחלת אכילת חצי זית שני, אלא מתחילת אכילת חצי זית הראשון עד סוף אכילת החצי זית השני. וכן מצאנו בגמרא ברכות יב: "כל השנה כולה אדם מתפלל וכו' חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים", הרי ש"בין", הוא מתחילת ראש השנה עד סוף יום הכיפורים, שהרי בלעדי ראש השנה ויום הכיפורים אין עשרה ימים. 14) כחכמים במשנה כריתות יב: האומרים עד שיששה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס ופסק גם כו' יוחנן בן ברוקא עירובין פג. כי שיעור אכילת פרס הוא כדי אכילת שלוש בצים. 15) לכזית שלם. 16) לא מבורר למה פשוט לו לרבינו שמצטרף למלקות יותר ממה שמצטרף לקרבן.

ב. אֶחָד נֹתֵר¹⁷ מִחֲמֹשֶׁה זִבְחִים, פְּזִית¹⁸ מִכָּל זֶבַח, בְּהֶעֱלַם אֶחָת, אִם עַל פִּי שֶׁאֲכָלָן בְּחֲמֹשֶׁה תְּמַחֲוִינָן¹⁹

~ יום שני ג' מרחשון ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

1) יבאר שדין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות, ואם האיסורין מצטרפין לקרבן.

א. דִּין שְׁגָגַת הַמְּאָכְלוֹת² פְּדִין שְׁגָגַת הַבְּעִילוֹת³. לְפִיכָף, אִם אָכַל אֲכִילוֹת הַרְבֵּה מִשֵּׁם אֶחָד בְּהֶעֱלַם אֶחָת⁴, אִם עַל פִּי שִׁשׁ בִּינְיָהּ יָמִים רַבִּים - אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אֶחָת⁵. פִּי צַד? אֶכַּל חֶלֶב הַיּוֹם וְאָכַל חֶלֶב לְמַחַר וְחֶלֶב לְמַחַר⁶ בְּהֶעֱלַם אֶחָת, אִם עַל פִּי שֶׁהָן בְּשִׁלְשָׁה תְּמַחֲוִינָן⁷ - אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא אֶחָת. אֶכַּל אִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת; שְׁפָלָן שֶׁם אֶחָד הֵיךְ²⁰, וְהַתְּמַחֲוִיין אֵינָן מַחֲלֵקִין²¹. וְגוֹפֵי הַזְּבָחִים אֵינָן מַחֲלֵקִין²², שְׁאֶחָד הָאוֹכֵל בְּשָׂר מִזְבְּחִים רַבִּים אוּ מִזְבַּח אֶחָד²³. וְכֵן הַשׁוֹחֵט תְּמַשָּׂה זְבָחִים בַּחוּץ²⁴ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת²⁵. הָא לְמָה זֶה דּוֹמָה? לְמַשְׁתַּחֲוִיה לַחֲמֵשׁ צוּרוֹת²⁶ בְּהֶעֱלֵם אַחַת²⁷.

(32 חטאת מיוחדת. (33 שעל כל אלו חייב חטאת בשוגג. (34 כלומר, שחלו על כזית זה כמה איסורים. (35 שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו. (36 אבל חוץ מהאופנים הנ"ל – אין איסור חל על איסור. (37 משנה בכריתות יג: "יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם", ובגמרא יד. אמרו כי באיסור מוסיף ובאיסור כולל לא אמרו "אין איסור חל על איסור". (38 מבהמת קדשים. (39 שנותר לאחר זמן הקרבתו, שאסור גם משום נותר. (40 "אמרו שאמתת הדין הוזה הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא שתי שערות בשנים המסוימות, לכשיגיע לפרקו נאסר עליו אכילת חלב ואכילת קדשים בטומאה בשעה אחת, הרי אלו שני איסורין באים כאחת וחייב גם כן במעילה על האכילה הזאת, לפי שקודם שהייתה הבהמה קודש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהקדש נאסר בהנאה, מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי איסור לעניין אכילה דחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסיף, וגם כן החלב הזה שאכל קודם שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט וכשיהיה נותר נאסר לגבוה, איתוסף נמי בה איסור לעניין אכילה, ולפיכך חייב על אכילתו משום נותר, ואם אכלו ביום הכיפורים איתוסף עליו איסורי אכילת היום שהוא איסור כולל כל האוכלים וכל המשקים והואיל ואסור ביום הזה לאכול דבר המותר הרי הוא גם כן מוסיף איסור בדבר האסור באכילתו, לפי שהוא כולל החלב הזה בכלל מה שאסור לאכול". (41 ששיעור אכילה שחייבים עליה ביום הכיפורים הוא ככותבת הגסה (=תמרה גדולה). (42 כי המועל בהקדש בשוגג משלם מה שנהנה בתוספת חומש ומביא איל לאשם.

ה. הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת. אֲכִילָה וְשִׁתְיָה אַחַת הִיא⁴³.

(43 כלומר, שתייה בכלל אכילה היא, ושתייה נלמדו מפסוק אחד. וראה למעלה הלכה א כי האוכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. הָעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְת - חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, מִפְּגִי שִׁהָן שְׁגִי אִסוּרִין הַבְּאִין בְּאֶחָד⁴⁴.

(44 דין זה מובא גם למעלה פרק ד הלכה א (ופורש שם) וחזר רבינו ושנאו כאן לחלק בינו לבין אוכל ושותה שקדם (כסף משנה).

ז. אֶכֶל בְּחֵצֵי זֵית חֵלֶב וְכִחְצֵי זֵית דָּם בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינוּ חֵיב קַרְבָּן. כְּשֶׁם שְׁאִין הָאִסוּרִין מִצְטָרְפִין

(17 בשר זבח שנותר לאחר זמן אכילתו, שאם אכלו במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת. (18 כי שיעור אכילת נותר להתחייב בה, הוא כזית. (19 נתבשרו כל זבח וזבח בקערה אחרת. (20 כלומר, אינם אלא איסור אחד והוא איסור נותר. (21 את השגגות שיתחייב בהן כמה חטאות. (22 לחייבו כמה חטאות ואף על פי שבעריות אמרנו למעלה (פרק ה הלכה ג) שגופים מחלקים – שם בעריות אי אפשר לבעול כולן בבת אחת, ולפיכך הגופים מחלקים, אבל אכילת נותר יכולה להיות מכל הזבחים בבת אחת, ולכן אין הגופים מחלקים. (23 שווים הם, שאינו חייב אלא חטאת אחת, שאין הדין משתנה על ידי היותם כמה גופין, וכרבי עקיבא במשנה שם. (24 בחוץ לעזרה. (25 במשנה שם: שאל ר' עקיבא לר' יהושע על השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד, אם חייב חמש חטאות או חטאת אחת, ואמר ר' יהושע שהוא חייב חמש בקל-וחומר ממעילה, ודחה ר' שמעון דבריו, עיין שם, וכשם שאין גופים מחלקים לגבי אכילת נותר, כך אין מחלקים לעניין שחיטת קדשים בחוץ, שאפשר לשחוט את כולם בבת אחת. (26 של עבודה זרה. (27 בהשתחוואה פשוט הדבר בהעלם אחד, שהרי בהשתחוואה אחת יכול לעבוד לחמש צורות, ואילו באכילה ושחיטה – לכל אחד אכילה מיוחדת ושחיטה מיוחדת.

ג. הֵקִיז דָּם²⁸ לְבִהְמַת²⁹ וְקָבַל³⁰ בְּשֵׁי כּוֹסוֹת וּשְׁתָּאן בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינוּ מְבִיא אֲלָא חֲטָאת אַחַת³¹.

(28 חיבל בבהמה והוציא דם שהנפש יוצאה עימו, והוא דם הקילוח (=היוצא בזרם חזק), שהשותה דם זה במזיד – חייב כרת, ובשוגג מביא חטאת. (29 בהמתו לאו דווקא אלא הוא הדין לחיה ועוף, ולא בא אלא למעט דם דגים, חגבים, שקצים, רמשים, ודם האדם. (30 לדם. (31 ומפרש רבינו שהמדובר בהעלם אחד, אבל בשתי העלמות הכל מודים שחייב שתיים.

ד. הָאוֹכֵל מֵאֲכָלוֹת הַרְבֵּה מְשֻׁמוֹת הַרְבֵּה בְּהֶעֱלֵם אַחַת - חֵיב עַל כָּל שֶׁם וְשֵׁם³². פִּיזָד? פְּגוֹן שְׁאָכַל חֵלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל³³, כְּזֵית מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, בְּהֶעֱלֵם אַחַת - מְבִיא אַרְבַּע חֲטָאוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוּ. וְכָל הָאוֹכֵל כְּזֵית אֶחָד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ בוֹ שְׁמוֹת הַרְבֵּה³⁴ בְּהֶעֱלֵם אַחַת³⁵, אִם נִתְקַבְּצוּ בְּאִסוּר מוֹסִיף אוּ בְּאִסוּר כּוֹלֵל אוּ בְּאִסוּר בֵּת אַחַת³⁶ - חֵיב עַל כָּל שֶׁם וְשֵׁם³⁷. לְפִיכָךְ, הִטְמֵא שְׁאָכַל כְּזֵית חֵלֶב³⁸ וְנוֹתֵר³⁹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - מְבִיא אַרְבַּע חֲטָאוֹת וְאִשָּׁם⁴⁰: חֲטָאת אַחַת מִשׁוּם טְמֵא שְׁאָכַל קֹדֶשׁ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. האוכל פזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת, ונודע לו על הראשון וחדר ונודע לו על השני - מביא שתי חטאות; שהידיעות מחלקות⁶³ ואף על פי שעדיין לא הפריש הקרבן⁶⁴. אבל אם נודע לו על שניהן פאחת - מביא חטאת אחת. וכן יראה לי, שהוא הדין בבועלות⁶⁵.

63) בין הכזית הראשון לשני, להתחייב שתי חטאות, אף אם הידיעה לא הייתה בין אכילה לאכילה. (64) על הכזית הראשון שנודע לו לראשונה. כן אמר רב אשי (שם) שדברי רבי יוחנן הם בין לפני שהפריש הקרבן ובין לאחר שהפריש הקרבן. (65) שאף על פי שלעניין "גופים מחלקים" יש הבדל בין אכילת איסור שאין הגופים מתחלקים, לבין ביאות אסורות שהגופים מחלקים לפי שאי אפשר לבעול כולן בבת אחת, - כאן לעניין "ידיעות מחלקות" אין הבדל בין אכילות אסורות לבין ביאות אסורות שבשתיהן אמרו ידיעות מחלקות.

י. אבל פזית ומחצה⁶⁶ בהעלם אחת, ונודע לו על פזית⁶⁷, וחדר ואכל חצי זית בהעלמו של שני⁶⁸ - אינו חייב אלא חטאת אחת⁶⁹; שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו, שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה⁷⁰.

66) חלב. (67) ועל מחצית הכזית לא נודע לו. (68) כלומר, בהעלם אחד עם מחצית הכזית הקודמת, שעדיין לא נודע לו עליה עד שגמר לאכול גם המחצית השנייה. (69) על אכילת הכזית הראשון. (70) והרי זה כאילו נודע לו על כל ההעלמה, וגם על מחצית הכזית, שהרי אם היה מביא קרבן על הכזית הראשון והיה מתכפר גם על מחצית הכזית הראשון שלא נודע לו, אף על פי שכזית שלם אינו מתכפר אלא אם כן נודע לו, ואף ר' יוחנן האומר: ידיעות מחלקות גם לאחר אכילה - בכזית, מודה בחצי זית.

יא. אבל שני זיתי חלב בהעלם אחת⁷¹ ונודע לו על אחד מהן, וחדר ואכל פזית אחר בהעלמו של שני, והביא חטאת על הראשון⁷² - ראשון ושני מתפפרין⁷³, אבל שלישי לא נתפפר⁷⁴; אלא פשיודע לו עליו - יביא חטאת אחרת. הביא חטאת על השלישי⁷⁵ - שלישי ושני מתפפרין, ששניהם בהעלם אחת, וראשון לא נתפפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי⁷⁶ - שלשתן מתפפרין, מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי; וכשיודע לו על הראשון ועל השלישי - אין צריך להביא חטאת אחרת.

71) שאינו חייב אלא חטאת אחת. (72) ועל השני והשלישי לא נודע לו עוד. (73) ששניהם בהעלם אחד, ואף על פי שידיעות מחלקות (למעלה הלכה ט) - אין זה אלא אם נודע לו על השני לפני שהקריב החטאת, אבל אם

למלקות⁴⁵, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות⁴⁶, כך אין מצטרפין לקרבן.

(45) ראה בפרק יט מהלכות סנהדרין הלכה א כי האוכל כזית חלב או כזית דם וכו' במזיד - חייב מלקות, נוסף לחיוב הכרת. (46) פרק ד הלכה יז ופרק יד הלכה ה, שאם אכל כחצי זית מאיסור אחד ועוד חצי זית מאיסור אחר אין מצטרפין לכזית שלם לחייב מלקות.

ח. אבל פחצי זית⁴⁷ ונודע לו⁴⁸ וחדר ושכח⁴⁹, ואכל פחצי זית אחר⁵⁰ בהעלם שני - פטור⁵¹; שהרי נודע לו בינתים, ויש ידיעה לחצי שיעור⁵². וכן אם כתב אות אחת [בשבת]⁵³ בשגגה ונודע לו וחדר ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה⁵⁴ בהעלם שני - פטור מקרבן חטאת⁵⁵. וכן כל פיוצא בזה. וכן אם הוציא שתי אמות בשוגג⁵⁶ ושתי אמות במזיד ושתי אמות בשוגג⁵⁷; אם בזריקה⁵⁸ - חייב. לא מפני שאין ידיעה לחצי שיעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה⁵⁹, לפיכך לא הועילה לו הידיעה שבינתים⁶⁰. ואם בהעברה⁶¹ - פטור; ויש ידיעה לחצי שיעור⁶², כמו שבארנו.

(47) מדבר איסור, בשוגג. (48) שאכל דבר איסור. (49) כי דבר זה אסור באכילה. (50) מאותו איסור. (51) מחיוב חטאת, אף כי אכל כזית שלם בפחות מכדי אכילת שלוש ביצים. (52) כלומר, הידיעה בין אכילת החצי שיעור הראשון לאכילת החצי השני מועילה לחלק בין שני חצאי השיעורים שלא יצטרפו זה עם זה להוות ביחד שיעור שלם לחיבו. (53) ראה בפרק יא מהלכות שבת הלכה ט כי אין חייבים על כתיבה בשבת אלא אם כתב שתי אותיות לפחות. (54) לאות הראשונה. ראה שם הלכה יא כי אין חייב על כתיבת שתי אותיות בשבת אלא אם נהגות (=נקראות) זו עם זו. (55) שיש ידיעה לחצי שיעור. (56) כלומר, הוציא ברשות הרבים בשבת, כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים בשבת בשוגג חייב חטאת. (57) שיש לו בזה ידיעה, בין שתי האמות הראשונות שהעביר, לבין שתי האמות האחרונות. (58) כלומר, אם הוצאה זו הייתה דרך זריקה שזרק חפץ ובשעה שהחפץ עבר את שתי האמות הראשונות היה שוגג, ובשתי האמות האמצעיות נודע לו, ושוב שכח בשעה שהחפץ עבר את שתי האמות האחרונות. (59) כרובא בשבת קב. שאף לחכמים הסוברים יש ידיעה לחצי שיעור, בזריקה מצטרפות, כיוון שאין בידו להחזירה. (60) והרי זה כאילו לא הייתה לו ידיעה כלל. (61) שהעבירו ברגליו. (62) בשבת שם אמר רבה שאפילו לרבן גמליאל האומר "אין ידיעה לחצי שיעור", אין זה אלא באופן ששיעור המלאכה נגמר כשהוא שוגג, אבל כאן ששיעור ארבע אמות (עם כלות שתי האמות השניות) נגמר בהיותו מזיד, מודה רבן גמליאל שהוא פטור. [ולפי מה שרבינו פוסק כרבנן, שיש ידיעה לחצי שיעור - אפילו אם לא היה מזיד אלא באמצע ולא במשך שתי אמות שניות, באופן ששיעור המלאכה נגמר בהיותו שוגג, גם כן פטור].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) השתחווה היא אחת מארבע עבודות (פ"ג מהלכות עבודה זרה הלכה ג). אחד השתחווה בפישוט ידים ורגלים או בלא פישוט ידים ורגלים, משעה שיכבוש פניו בקרקע – נסקל (פ"ו שם הלכה ח). 3) ואפילו אין דרך עבודתה בד' עבודות הללו (סנהדרין ס: ושם פ"ג הלכה ג). 4) יין, ככתוב (דברים לב, לח) "יין נסיכם". או דם שכתוב (תהלים טז, ד) "בל אסין נסכיהם מדם" (סנהדרין שם). 5) הקטיר החלבים, כמו שנאמר (דברים שם) "אשר חלב זבחימו", וראה בסנהדרין שם: "ולקטיר חלבה". ובתפארת ישראל פ"ז מסנהדרין משנה ו, פירש: "המקטר בשר או קטורת מבשמים". 6) שנאמר (שמות כב, יט) "זובח לאלהים יחרם". 7) שנעלם ממנו כי הדברים האלה אסורים. 8) על כל דבר ודבר, גמ' סנהדרין סב. "תני רבי זכאי קמיה דר' יוחנן, זיבח וקטיר וניסך והשתחווה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, שנאמר (שם כ, ה) "לא תעבדם", הכתוב עשאן כולן עבודה אחת – (שם סג). אמר ליה, פוק תני לברא [דטעות הוא – רש"י]. ובדף סג. "אמר אביי, שלש השתחוויות בעבודה זרה (=לא תשתחוו להם) – שמות שם, "כי לא תשתחוו לאל אחר – שם לד, יד, "לא תשתחוו לאלהים" – שם כג, כד) למה? – אחת לדרכה, אחת לשלא כדרכה, ואחת לחלק". כלומר, לחלק, שחייב על כל עבודה ועבודה, ופסק רבינו כר' יוחנן ואביי. 9) עושה צרכיו לפני עבודה זרה שנקראת פעור, וזו היא דרך עבודתה. 10) או מסלק אבן (רבינו בפי"מ סנהדרין שם, וכן כתב הרע"ב שם). 11) שדרך עבודתה בזריקת אבן (או בסילוק אבן). ומרקוליס פירושו: חילוף שבח, "מר" מלשון חילוף, "קילוס" מלשון שבח (רע"ב שם) [שאעפ"י שבמקרא הוא לשון גנאי – בתלמוד הוא לשון שבח, וראה ב"ערוגת הבושם" חלק א עמוד 150 והערה 18]. וכל זה דוקא בפעור ובמרקוליס, אבל בעבודה זרה אחרת, שאין דרך עבודתה בכך – פטור (שם סא.). 12) כמבואר למעלה שהשתחווה יצאה לחלק, לחייב על כל עבודה ועבודה. 13) כלומר, בשאר עבודות שדרכם בכך. 14) על כל העבירות, שם סב. ובכריתות ג. אמרו על מה שנאמר (ויקרא ד, ב) "ועשה אחת מהנה" – פעמים שחייב אחת על כולן, ופעמים שחייב על כל אחת ואחת, וכו'. אחת שהיא הנה: זדון עבודה זרה ושגגת עבודות. הנה שהיא אחת: שגגת עבודה זרה וזדון עבודות. 15) בסנהדרין ובכריתות שם, משום שנאמר (שמות כ, כ) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב", טעה וסבר שרק עבודה זרה של כסף וזהב אסור.

ב. כָּל־גְּדוֹל אֲמָרוּ בְּשִׁבְתָּם: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵקֶר שִׁבְתָּ וְשִׁכְחָ שְׁנֵצֵטוּ וְיִשְׂרָאֵל¹⁷ עַל הַשִּׁבְתָּ, או שְׁנֵצֵפָה וְהוּא קֵטָן לְבִין הַעוֹבְדֵי פוֹכְבִים¹⁸, או נְתִיבֵי קֵטָן וְהוּא בִין הַעוֹבְדֵי פוֹכְבִים¹⁹, אָף עַל פִּי שְׁעֵשָׂה מְלֹאכֹת הַרְבֵּה בְּשִׁבְתוֹת הַרְבֵּה - אֵינּוּ חֵיב אֱלָא חֻטָּאת אַחַת²⁰, שֶׁהִפְלֵ שְׁגָגָה אַחַת אֵינּוּ²¹. וְכֵן חֵיב חֻטָּאת אַחַת עַל כָּל חֵלֶב שְׂאֵכֶל²², וְחֻטָּאת אַחַת עַל דָּם²³ שְׂאֵכֶל, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה בְּעִבּוּדוֹת²⁴ אֱלֹו²⁵. וְכָל הַיּוֹדֵעַ עֵקֶר שִׁבְתָּ אֱבָל שִׁכְחָ שְׁהִיּוֹם שִׁבְתָּ וְדָמָה

הקריב החטאת לפני שנודע לו על השני, כיוון שעדיין לא נתחייב עליה קרבן, כל זמן שלא נודע לו, נגזרת היא אחרי הראשונה ומתכפרת איתה. 74) אף על פי שבגמרא שם אמרו שרובא חזר בו ופסק שהשלישי נגזר אחרי השני ומתכפר איתו – אין זה אלא לריש לקיש שסובר ידיעות אינן מחלקות (שם עא:): והשני מתכפר ביחד עם הראשון (בלי גרירה) ולפיכך גזרור הוא את השלישי, אבל לדעת רבינו שידיעות מחלקות והשני אינו מתכפר אלא משום שנגזר אחרי הראשון, מאחר שלא נודע עליו בעת הקרבת הקרבן כנ"ל, אינו יכול לגרור את השלישי, כי הכל מודים שאין גרירה אחר גרירה. 75) כלומר, נודע לו עליו ועדיין לא נודע לו לא על השני ולא על הראשון, והביא קרבן על השלישי. 76) וכגון שנודע לו על זה, ועל הראשון ועל השלישי לא נודע לו לפני ההקרבה, שאם נודע לו חייב חטאת על כל אחד ואחד שהרי ידיעות מחלקות.

יב. מִי שְׂאֵכֶל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת⁷⁷ וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֶכֶל חֵלֶב אוֹ שֶׁמֶן, וְאֶכֶל חֲתִיכָה אַחֲרַת מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת⁷⁸ וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֶכֶל חֵלֶב אוֹ שֶׁמֶן, וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ בְּדוֹאֵי שְׁחֵלֶב אֶכֶל בְּרֵאשׁוֹנָה וּבְשֵׁנִיָּה - אֵינּוּ חֵיב אֱלָא חֻטָּאת אַחַת⁷⁹; שִׁידִיעַת סִפֵּק שְׁהִיְתָה לוֹ בִּינֵיתִים, אָף עַל פִּי שְׁמִחֻלְקַת לְאֲשָׁמוֹת⁸⁰, אֵינּוּ מְחַלְקַת לְחֻטָּאוֹת⁸¹.

77) ואחת מהחתיכות הייתה חלב ואחת הייתה שומן. 78) שגם בהן אחת של שומן ואחת של חלב. 79) שהייתה כאן ידיעה אחת וודאית על שניהם בסופה. וראה למעלה הלכה ט שאם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת. 80) לחייבו שני אשם תלוי על כל אחת ואחת. 81) פשוט הוא לדברי כולם בכריתות יח:

~ יום שלישי ד' מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר העושה ארבע עבודות לעבודה זרה בהעלם אחד, וכל השוכח עיקר שבת.

א. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה² לְעִבּוּדָה זָרָה³ וְנִסְךָ⁴ וְקִטְר⁵ וְזִבְחָה⁶ בְּהֶעֱלֵם אַחַת⁷ - חֵיב אֲרֻבַּע חֻטָּאוֹת⁸. וְכֵן אִם פִּעַר עֲצָמוֹ לְפַעוֹר⁹ וְזָרַק אֶבֶן¹⁰ לְמַרְקוּלִים¹¹ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - חֵיב שְׁתֵּי¹². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹³ יְהֵא חֵיב עַל כָּל עִבּוּדָה וְעִבּוּדָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיֵיד בְּעִבּוּדָה זָרָה וְשָׁגַג בְּעִבּוּדוֹת אֱלֹו; אֶכֶל אִם הִזִּיד בְּעִבּוּדוֹת אֱלֹו וְשָׁגַג בְּעִבּוּדָה זָרָה - אֵינּוּ חֵיב אֱלָא חֻטָּאת אַחַת¹⁴. פִּיעֵד? יַדַּע שְׂזוֹ עִבּוּדָה זָרָה וְשִׂאָסוֹר לְעִבְדָה, אֶכֶל לֹא יַדַּע שֶׁהִשְׁתַּחֲוֶה וְהִנְסוּךְ עִבְרָה, וְהִשְׁתַּחֲוֶה וְנִסְךָ - חֵיב שְׁתֵּי. יַדַּע שְׂאֱלֹו עִבּוּדוֹת הֵן וְאָסוֹר לְעִבְדָה בְּהֵן לְאֵל אַחֵר, וְלֹא יַדַּע שְׂזוֹ עִבּוּדָה זָרָה, לְפִי שֶׁלֹא הִיְתָה שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב¹⁵, וְעָלָה עַל יַדָּתוֹ שְׂאֵינ קְרוּיִין עִבּוּדָה זָרָה אֱלָא שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, וְעִבְדָה בְּכָל הָעִבּוּדוֹת - אֵינּוּ חֵיב אֱלָא חֻטָּאת אַחַת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָאֲרֵבָעִים חָסֵר אַחַת²⁹ בְּהֶעֱלֵם אַחַת³⁰ - מִבֵּיא שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע חֲטָאוֹת³¹.

27) במשנה שבת שם: "היודע שהוא שבת ומלאכות הרבה וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה". (28) כר' יוחנן שם סט. וראה למעלה פ"ב הלכה ב. (29) ל"ט אבות המלאכות שבשבת, ראה משנה שבת עג. (30) כלומר, לא ידע שחייבים עליהן כרת, אבל ידע שהן אסורות. וזה מוסב רק על הסיפא, ולא על הרישא כ"שלא ידע שמלאכות אלו אסורות", שאם לא ידע כל הארבעים חסר אחת, במה ידע שהיום שבת? (לחס-משנה, ועיין כסף-משנה). (31) דברי ר' יוחנן כריתות ב: ושבת שם, וראה למעלה פ"ד ה"א.

ד. שִׁכַח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְשָׁגַג אָף בְּמִלְאֲכוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמִּלְאֲכוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת - אֵינּוּ חֵיִב אֲלֵא חֲטָאֵת אַחַת³².

32) זו היא בעיית רבא מרב נחמן (שבת ע:): "העלם זה וזה בידו, מהו". כלומר, שכח שהיום שבת, וכן שכח שמלאכות אלו שעשה, אסורות בשבת, אם הולכים אחר שכחת השבת לחייבו אחת בלבד, או אחר שגגות מלאכות לחייבו על כל מלאכה ומלאכה. ואמרו במסקנא שם: "לא שנא", ופירש רש"י: "ואינו חייב אלא אחת".

ה. הָעוֹשֶׂה אֶב וְתוֹלְדוֹתָיו³³ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינּוּ חֵיִב אֲלֵא חֲטָאֵת אַחַת³⁴. וְאֵינּוּ צָרִיף לומר הָעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת הַרְבֵּה שֶׁל אֶב אַחַד, וְאֵינּוּ חֵיִב אֲלֵא חֲטָאֵת אַחַת³⁵.

33) ראה פ"ז מהלכות שבת, מהו אב מלאכה ומהי תולדה. 34) משנה שם סח. "העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת", ומפרש רבינו בפי"ה מ"מ "מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת", וכ"ה בבבא קמא ב. לדעת רבנן ולא כר' אליעזר. וראה בפ"ז מהלכות שבת הלכות ז"ח. (35) בכריתות טז. "שאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, בעושה מלאכות הרבה וכו' מעין מלאכה אחת בהעלם אחד וכו'" ומפרש רבינו בפי"ה מ"ש שם "כגון שיהיו ד' וה' מלאכות כולן תולדות אב אחד", ופסק כר' עקיבא שאינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. עָשָׂה תוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה וְתוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה בְּהֶעֱלֵם אַחַת - יִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא חֵיִב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת³⁶.

36) כן מפורש בבבא קמא שם: "ומה יש בין תולדה לאב? - שאם עשה שתי אבות ביחד או שתי תולדות ביחד, חייב על כל אחד ואחד". ונראה שרבינו לא גרס שם "או שתי תולדות ביחד" (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס, ועיין שם מה שכתב בשם הר"א בן רבינו) [וכן נראה מדברי רבינו בפ"ז מהלכות שבת הלכה ז, שלא גרס בגמרא שם אלא: "אילו עביד שתי אבות בהדי הדדי", עיין שם].

ז. עָשָׂה מִלְאֲכוֹת הַרְבֵּה מְעִין מִלְאֲכָה אַחַת³⁷, כְּגוֹן שְׁזָרַע³⁸ וְהִבְרִיף³⁹ וְהִרְפִּיב⁴⁰ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינּוּ חֵיִב

שֶׁהוּא הַל, אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בּו מִלְאֲכוֹת הַרְבֵּה - חֵיִב חֲטָאֵת אַחַת עַל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְכֵן חֲטָאֵת עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת שֶׁשָּׁגַג בָּאֵי²⁶.

16) כן לשון המשנה שבת סז: ובגמרא שם סח. ביארו למה נקט התנא לשון "גדול". וראה בפירושו המשניות לרבינו שם, ודבריו מתאימים למה שכתב בפירושו לתלמוד ב"מספרות הגאונים" להר"ש אסף, ירושלים תרצ"ג עמוד 192. וראה מש"כ אאמור"ר שליט"א ב"סיני" כרך כו עמוד 171. (17) במשנה (שם סז): "כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת". ואמרו בגמרא (שם סח): "ששוכח עיקר השבת" הוא בין אם הכיר ולבסוף שכח, ובין אם לא ידע מעולם, כגון תינוק שנשבה בין הגוים או גר שנתגייר בין הגוים (וראה להלן). וכתב רבינו בפירושו המשניות שם: "ואמרם כל השוכח עיקר שבת, רצונו-לומר ואפילו היתה לו ידיעה קודם לכן, ומלת שוכח תורה על זה, והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באיסור מלאכה בשבת". ונראה שכן כוונת רבינו כאן במה שכתב "ושכח שנצטוו ישראל", שזהו פירוש למה שכתב קודם "השוכח עיקר שבת". (18) ולא ידע מעולם כי יש שבת בישראל. כרב ושמואל (שם סח): וראה למעלה פ"ב הלכה ו. (19) שלא ידע מעולם כי ה' צוה על השבת (ועיין למעלה שם). והזכיר רבינו "נתגייר קטן", שאם היה גר גדול, הרי ודאי הודיעוהו ממצות שבת (והוא בכלל שכתב למעלה "השוכח עיקר שבת"), אבל קטן שמטבילין אותו על דעת בית-דין אין צורך להודיעו (כסף-משנה). (20) על כל המלאכות שעשה בכל השבתות - משנה שם. (21) בעיקר השבת. ובגמרא (שם סט): למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ל) "את שבתותי תשמרו" - "שמירה אחת לשבתות הרבה". כלומר, אינו חייב אלא חטאת אחת לשגגות הרבה בשבתות, אם שכח עיקר השבת. (22) כרבנן (שם סח): ולא כמונבו הפוסטרו לגמרי מקרבן, וראה למעלה שם. והוא-הדין אם ידע שדבר זה אסור ושכח, שאינו חייב אלא חטאת אחת על אכילות הרבה, וכתבה רבינו למעלה פ"ו הלכה א. (23) בכ"י תימן: "על כל דם". וכן הגיה מעשה רוקח. (24) צ"ל "בעבירות", וכן בכ"י תימן. (25) כלומר, בכל עבירות שחייבים עליהן חטאת (ראה למעלה פ"א הלכה ד), ולא ידע מעולם שדבר זה אסור, ואעפ"כ הוא חייב חטאת, ולא כמונבו החולק על רבנן וסובר שהוא פטור לגמרי. (26) במשנה שם סז: "היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת". ובכריתות טז: נאמר ע"ז משום שלענין שבת אמרינן שימים שבינתיים מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת. ולמדו זאת (שבת טז): ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - "שמירה אחת לכל שבת ושבת".

ג. וְכֵן הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְשָׁגַג בְּמִלְאֲכוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמִּלְאֲכוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת²⁷ או שֶׁיָּדַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁחֵיבִין עֲלֵיהֶן פֶּתֶר²⁸, וְעָשָׂה מִלְאֲכוֹת הַרְבֵּה - חֵיִב חֲטָאֵת עַל כָּל אֶב מִלְאֲכָה וּמִלְאֲכָה. אֲפִלּוּ עָשָׂה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְלֹאכָה - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שְׁהֵימִים
שְׁבִין שִׁבְתָּ לְשִׁבְתָּ הָרִי הֵן כִּי יָדְעָה אַחַת⁴⁹ לְחַלְקָ⁵⁰.

49) כלומר, ששת הימים שבין שבת לשבת, הרי הם כידיעה המחלקת. ולשון "אחת" אינה מובנת. 50) וראה למעלה הלכה ב דבריננו, כי דין זה, שהימים שבין שבת לשבת מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת, נלמד בשבת ס: ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" – שמירה אחת לכל שבת ושבת.

י. מִי⁵¹ שֶׁקָּצַר וְטָחַן כְּגִוּוֹת⁵² בְּשַׁגְּתָּ שִׁבְתָּ וְזָדוֹן
מְלֹאכָת, שְׂאִינוּ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת⁵³, וְחִזְרָ וְקָצַר
וְטָחַן כְּגִוּוֹת⁵⁴ בְּזָדוֹן שִׁבְתָּ⁵⁵ וְשַׁגְּתָּ מְלֹאכָת,
שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה⁵⁶, וְנוֹדַע לוֹ עַל
קְצִירָה שֶׁל שַׁגְּתָּ שִׁבְתָּ וְזָדוֹן מְלֹאכָת⁵⁷ - קְצִירָה⁵⁸
גִּוּוֹת קְצִירָה⁵⁹ וְטָחִינָה⁶⁰ גִּוּוֹת טָחִינָה⁶¹, וּכְאֵלוֹ
עָשָׂה אֶרְבַּעַתָּן בְּשַׁגְּתָּ שִׁבְתָּ וְזָדוֹן מְלֹאכָת, שְׂאִינוּ
חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת; וְכִיּוֹן שֶׁהִקְרִיב חֲטָאת זֶה
נִתְּפָר לוֹ עַל הַפֶּל, וְכִשְׂיָדַעַם אַחַר כֵּן - אִינוּ צָרִיף
לְהִבִּיא חֲטָאת אַחֶרָת⁶². אֲבָל אִם נֹדַע לוֹ תְּחִלָּה עַל
קְצִירָה שֶׁל זָדוֹן שִׁבְתָּ וְשַׁגְּתָּ מְלֹאכָת וְהִקְרִיב
חֲטָאת - נִתְּפָר לוֹ עַל זֶה הַקְצִירָה שְׂנוֹדַע לוֹ עָלֶיהָ
וְעַל הַקְצִירָה וְהַטָּחִינָה שֶׁל שַׁגְּתָּ שִׁבְתָּ וְזָדוֹן
מְלֹאכָת; מִפְּנֵי שֶׁשְׂגִיחָן כְּמְלֹאכָה אַחַת⁶³, וְנִגְרָה
קְצִירָה וְטָחִינָה עִם הַקְצִירָה, וְתִשָּׂא הַטָּחִינָה שֶׁל
זָדוֹן שִׁבְתָּ עַד שִׂיּוֹדַע לוֹ עָלֶיהָ וְיָבִיא חֲטָאת שְׂנִיָּה⁶⁴.
קָצַר כְּחֻצֵי גִוּוֹתָּ בְּשַׁגְּתָּ שִׁבְתָּ וְזָדוֹן מְלֹאכָת,
וְחִזְרָ וְקָצַר כְּחֻצֵי גִוּוֹתָּ⁶⁵ בְּזָדוֹן שִׁבְתָּ וְשַׁגְּתָּ
מְלֹאכָת - הָרִי אֵלוֹ מְצַטְרָפִין. קְצִירָה גִוּוֹתָּ
קְצִירָה⁶⁶. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזֶה בְּשָׂרָא מְלֹאכָת.

51) שבת ע: מימרא של רבא. 52) כלומר, קצר כגורגרת וטחן כגורגרת (רש"י שם). 53) למעלה הלכה ב. 54) אף כאן: קצר כגורגרת וטחן כגורגרת כנ"ל. 55) כלומר, נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. 56) למעלה הלכה ג. 57) ואילו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" לא נודע לו. 58) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". 59) של "זדון שבת ושגגת מלאכות" אעפ"י שאינה אתה בהעלם אחד. 60) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". 61) של "זדון שבת ושגגת מלאכות". 62) ואף-על-פי שידיעות שלאחר החטא אף הן מחלקות (למעלה פ"ו הלכה ט) כיון שלא נודע לו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" אלא לאחרי הקרבת הקרבן, נתכפר לו על זה. וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת ("מספרות הגאונים" לר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמוד 195, ועיין עליו ב"סיני" כרך כו עמוד סו מאמר של אאמור"ר הגרמ"ל זק"ש שליט"א): "קצר וטחן כגורגרת וכו' נודע לו על הקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והקריב קרבן הקצירה, קצירה של שגגת שבת וגו' (=וגומר) שחיוב שתיקה אחת גוררת קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות

אֶלָּא חֲטָאת אַחַת⁴¹. וְכָבֵד נִתְּפָרָה הַלְכוֹת שִׁבְתָּ⁴²
הָאֲבוֹת⁴³ וְהַתּוֹלְדוֹת⁴⁴ וְהַמְּלֹאכָת שֶׁהֵן מְעִין אֲבוֹת⁴⁵.

37) שעשה כמה מלאכות הדומות זו לזו, וכולם אבות מלאכות של אב אחד, ראה פ"ו מהלכות שבת הלכה ג. 38) זרעים. 39) כפף ענף עץ בקרקע וכסהו בעפר למען יקלט ויהיה לעץ בפני עצמו. 40) שם ענף רך בעץ אחר, ו"כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכווין" (רבינו בהלכות שבת שם). 41) ברייתא שבת עג: "תנא, הזורע והזומר והנוטע והמבריק והמרכיב, כולן מלאכה אחת הן", ובגמרא שם: "מאי קמ"ל, העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא אחת". וכן כתב רבינו, שם הלכה ט. ושם העתיק כל המלאכות המפורשות בברייתא הנ"ל: "הרי שזרע ונטע והבריק והרכיב וזמר בהעלם אחד". 42) פ"ו. 43) שם בהלכה א. 44) שם בהלכות הו. 45) שם בהלכות ב-ג-ד.

ח. עָשָׂה מְלֹאכָת הִרְבָּה מְעִין מְלֹאכָה אַחַת בְּשִׁבְתוֹת
הִרְבָּה⁴⁶, בֵּין בְּזָדוֹן שִׁבְתָּ וְשַׁגְּתָּ מְלֹאכָת בֵּין בְּשַׁגְּתָּ
שִׁבְתָּ וְזָדוֹן מְלֹאכָת - חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה
וּמְלֹאכָה⁴⁷. כִּיצַד? יָדַע שֶׁהֵיּוֹם שִׁבְתָּ וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי
שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִזְרִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְתָּ שְׂנִיָּה יָדַע
שֶׁהוּא שִׁבְתָּ וְנִטַּע בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה
אֲסוּרָה מִשׁוֹם מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְתָּ שְׁלִישִׁית הִבְרִיף
מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִבְרִיף מְלֹאכָה - חֵיב עַל כָּל
אַחַת וְאַחַת, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מְעִין מְלֹאכָה אַחַת,
מִפְּנֵי שֶׁהַשִּׁבְתוֹת כְּגִוּוֹתָּ מְחַלְקִין⁴⁸.

46) כלומר, בכל שבת עשה מלאכה אחרת. 47) משנה בכריתות טז. "אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבי אליעזר בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו, חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת. אמר לי, חייב על כל אחת ואחת". ובגמרא שם: אמר רב חסדא, זדון שבת ושגגת מלאכות, אפילו רבי עקיבא סבר שהן כגופים מחולקים, והוא שאל רק שגגת שבת וזדון מלאכות, אם הימים שבינתיים הם כידיעה לחלק או לא, ופשוט לו ר"א ימים שבינתיים הוי ידיעה לחלק, וקיבל ממנו ר"ע דין זה. ופסק רבינו כרב חסדא. ולפ"ז לאו דוקא במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, חייב על כל מלאכה ומלאכה, אלא אפילו עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה – חייב על כל שבת ושבת (קריית ספר, וראה ב"ח"מ). 48) כאילו בא על כמה עריות בהעלם אחד (ראה למעלה פ"ה הלכה ג), שחייב על כל אחת ואחת אף שהבעילה מעשה אחד, שאין בין בעילה לבעילה ולא כלום (רבינו בפיה"מ שם).

ט. שָׁגַג שֶׁהֵיּוֹם שִׁבְתָּ וְזָרַע בּוֹ וְהוּא יָדַע שֶׁהִזְרִיעָה
מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְתָּ שְׂנִיָּה שִׁכַּח שֶׁהוּא שִׁבְתָּ וְנִטַּע בּוֹ
וְהוּא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשְׁלִישִׁית שִׁכַּח
שֶׁהוּא שִׁבְתָּ וְהִבְרִיף אִף עַל פִּי שִׂיּוֹדַע שֶׁהִבְרִיף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר, כגון שנתכוון לכבות והובערו מאליהן, תנא קמא סבר כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר (ולפיכך אינו מחויב על ההבערה). ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון חייב – שזוהי פלוגתא חדשה בין ר' שמעון לבין ר' יהודה, שלר' שמעון: דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא דלא ניחא לו, הרי הוא כדבר שאינו מתכוון ומותר. ולר' יהודה הרי זו כמלאכה שאינה צריכה לגופה וחייב (ועיין שם בתוספות) ופסק רבינו בזה כר' שמעון, אף-על-פי שלענין מלאכה שאינה צריכה לגופה – פסק כרבי יהודה]. (79) בניגוד לדין הראשון, ששם לא היתה פעולתו בהבערה אלא בכיבוי – כאן הובערו אותם גחלים שחתה אותם ברצון לכבותם ולא להבעירם. (80) בכריתות שם: ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאליהן, תני חדא חייב (=על ההבערה), ותני אידך פטור. הדתניא חייב, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (פ"א מהלכות שבת הלכה ז). (81) כדעת רבי יהודה ולא כרבי שמעון. (82) שם.

~ יום רביעי ה' מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר מי שנסתפק לו אם שגג ברבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי.

א. פֶּל חֲטָא שְׁחִיבִין עַל שְׁגָגָתָא²¹ חֲטָאָתָא³ קְבוּעָה⁴ - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אָשֶׁם תְּלוּי⁵. וּמָהוּ לֹא נוֹדַע? אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שְׁגַג בְּדָבָר זֶה אוֹ לֹא שְׁגַג - הֲרִי זֶה מְצִיָּה לְהִקְרִיב אָשֶׁם, שְׁנֵאמַר: וְלֹא יָדַע וְאָשֶׁם וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ, וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאֵן בְּעֶרְפָּךְ לְאָשֶׁם. וְזֶה הִנְקִיָּא אָשֶׁם תְּלוּי, מְפִנִי שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל הַסֵּפֶק וְתוֹלָה לוֹ⁶ עַד שְׁיִדַּע לוֹ בְּיָדָא שְׁחָטָא בְּשִׁגְגָה וְיִקְרִיב חֲטָאָתָא⁷.

2) כשנודע לו חטאתו. (3) ראה למעלה פ"א ה"א-ב, שהוא חטא שחייבין על זדונו כרת. ואם חייבים על שגגתו אשם, אין חייבים על לא הודע שלו, אשם תלוי (כריתות כב. במשנה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. וראה להלן פ"ט הי"א). (4) אבל חטא שחייבים על שגגתו עולה ויורד, אין חייבים אשם תלוי על לא הודע שלו (שם ב. במשנה. וברש"י שם נראה שכן גרס במשנה שם כה. – 'הר המוריה'). וכן הוא בהוריות ח, ב – במשנה. וכן כתב רבינו להלן פ"א ה"ה. (5) משנה, שם כה, א: "וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". (6) כלומר, הקרבן הזה מכפר עליו כפרה שאינה גמורה. (7) כריתות כו, ב. ולמדו שם ממה שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו – מכל-מקום", כלומר, בכל אופן חייב חטאת כשנודע לו חטאו, ואפילו כבר הקריב אשם תלוי. וכן הוא שם כה, ב: "תנו רבנן, חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי אין מכפר", "אמר רב יוסף, ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה

וכו'. (63) כלומר, הקצירה והטחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (64) ואין אומרים תגרור טחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות" לטחינה של "זדון שבת ושגגת מלאכות" – שאין גרירה אחר גרירה (שם ע"א). (65) שם. (66) כלומר, כשם שקצירה של שגגת שבת וכו' גוררת קצירה של זדון שבת וכו', כמו כן הן מצטרפות לכשיעור.

י.א. הַמְתַּפְּנֵן לְחֵתֶךָ⁶⁷ אֶת הַפְּלוּשׁ⁶⁸ וְחֵתֶךָ אֶת הַמְּחַבֵּר⁶⁹, אֶף עַל פִּי שְׁנֵתְפֹנֵן לְחֵתִיכָה⁷⁰, הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה מִחֲשֶׁבֶת⁷¹ - פֶּטוּר מִן הַחֲטָאָתָא⁷²; שְׁזָה כְּמַתְעַסֵּק⁷³, וְלֹא אָסְרָה תוֹרָה אֲלָא מְלֵאכָתָא מִחֲשֶׁבֶת⁷⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ כְּמָה פְּעָמִים⁷⁵.

(67) בשבת. (68) תלוש מן הקרקע. (69) מחובר לקרקע. שהעוקרו בשבת חייב משום קוצר (פ"ח מהלכות שבת הלכה ג). (70) למעשה החיתוך. (71) כלומר, לא חתך את המחובר במחשבה. (72) כרבא, ולא כאב"י, שם ע"ב: (73) שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה. ואינו דומה לשוגג, שהשוגג מתכוון לעשות דבר שעשה אלא שחשב שמותר לעשותו. ראה רש"י בכריתות יט: (74) ולמדו כן ממה שנאמר במלאכת המשכן סמוך לאיסור מלאכה בשבת (שמות לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת", שכשם שבמשכן היו המלאכות מכוונות לפי חישוב מתחילה, כמו כן במלאכות שבת (כריתות יט: דברי רב נחמן). (75) ראה עוד למעלה פ"ב הלכה ז, ובפ"א מהלכות שבת הלכות ח"ט.

יב. הַחוּתָה גִּחְלִים⁷⁶ בְּשֶׁבֶת, שֶׁהוּא מְכַבֵּה אֶת הָעֵלְיוֹנוֹת וּמְדַלֵּק אֶת הַתַּחְתּוֹנוֹת⁷⁷, אִם נִתְפָּנֵן לְכַבּוֹת וּלְהַכְעִיר - חִיב שְׁתִּימִים⁷⁸. חֵתָה גִּחְלִים לְהִתְחַמֵּם מֵהֶם וְהִבְעֵרוּ מְאִלְיָהֶן⁷⁹ - חִיב שְׁתִּימִים⁸⁰; מְפִנִי שְׁמֵלֵאכָה שְׁאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה - חִיב עֲלֵיָהּ⁸¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהֵלְכוֹת שֶׁבֶת⁸², וּכְשֶׁם שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה כְּרַת, כְּךָ חִיב עַל שְׁגָגָתָה קָרְפֵן חֲטָאָתָא.

(76) לוקח גחלים ממקום ריכוזם ומכניסם לתוך כלי. ראה רש"י כריתות כ. (77) כלומר, הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה לוחשות (=בערות), הם עכשיו בתוך הכלי עוממות (=כביוות) על-ידי כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה עוממות מחמת העליונות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי לוחשות. (78) אבל אם לא נתכוון אלא לכבות ולא להבעיר, והובערו מאליהן אינו חייב אלא אחת בלבד, אף שהדבר ידוע שאי-אפשר לחתות לשם כיבוי מבלי שיובערו – והרי זהו כ"פסיק רישיה ולא ימות" (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) – סובר רבינו כדעת הערוך שכיון שפעולת ההבערה אינה נעשית בידים אלא מאליה, והוא לא ניחא לו שיבעור, אין כאן איסור (ראה שם הערה כז) ולא כדעת התוספות בשבת קג. ש"פסיק רישיה דלא ניחא ליה" הוא כמו "מלאכה שאינה צריכה לגופה". וכן מפרש רבינו מה שאמרו בכריתות שם "תנו רבנן, החותה גחלים בשבת חייב חטאת. רשב"א אומר משום ר"א ברבי צדוק חייב שתיים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. רב אשי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברי רבא, ומה נראה שהגמרא סוברת כמותו (תוספות יום טוב כריתות פ"ד מ"א). (18) כוי הוא ספק היה וחלבו מותר, כמפורש בחולין ק"ז, א – במשנה, ספק בהמה וחלבו אסור, וראה פ"ב מהל' נזירות ה"י. (19) ובכריתות שם אמרו: "רבי אליעזר אומר, כוי חייבין עליו אשם תלוי", כי הוא סובר שאין צורך שיהיה איסור קבוע, אבל רבינו שפוסק שצריך שיהיה איסור קבוע – פוטר מאשם תלוי. (20) ביארו רבינו להלן. (21) כלומר, ערוה של שאר בשר (= קרובות), בניגוד לערוה של אשת איש, שיבואר להלן ה"ג. ומהו ספק ערוה של שאר בשר, ביארו רבינו להלן בהמשך הדברים. (22) מטלית שמקנחת בה אחר תשמיש, ראה פ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ד. (23) ששהתה אחר שפירש הבעל "כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ואחר קינחה עצמה", ששניהם טמאים בספק, ראה למעלה פ"ה ה"ו. (24) למות אחיו – בעלה. (25) והיא אסורה עליו משום אשת אח שלא במקום מצוה, שהרי יש לו בן, ראה למעלה פ"א ה"ד. (26) ונמצא שאחיו מת בלא בנים, ואשתו מותרת לשני, ומצות ליבמה. (27) כריתות שם, דלא כרבי אליעזר שאינו מצריך איסור קבוע באשם תלוי, וראה למעלה.

ג. האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: זה שאכלת חלב היה, ועד אחד אומר: לא אכלת חלב, אשה אומרת, אכל, ואשה אומרת לא אכל, הואיל ונקבע האסור, והוא אינו יודע, אם חטא או לא חטא – הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל הפא על אשת איש שעד אחד אומר מת בעלה ועד אחד אומר לא מת – חייב באשם תלוי. והוא הדין לספק מגרשת, שהרי נקבע האסור. אכל ספק מקדשת – לא נקבע האסור.

(28) משנה, כריתות יא, ב. וכתבו שם ה'תוספות' (ד"ה אמרו לו) כי מדובר כשהעידו שני העדים בבת אחת, שאם העידו בזה אחר זה – כיון שנתקבל עדות הראשון שוב לא מתחשבים בעדות השני, שכיון שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. (29) במשנה, שם. ואף כי נשים פסולות לעדות אחרת – נתרבו כאן ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו חטאתו" – אפילו אמרה אשה ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ז ה"א). (30) לפי דעת הרשב"ד, לא יתכן שנקבע האיסור אלא אם היו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר חלב אכלת ואחד אומר שומן אכלת, אבל בחתיכה אחת, אין זה נקבע האיסור. ויתכן כי כן גם כוונת רבינו (כסף-משנה). (31) ה'תוספות' (שם) כתבו כי אינו חייב אלא אם שתק, אבל אם אמר "איני יודע" פטור הוא מקרבן, שנאמר (שם) "או הודע אליו חטאתו" – ולא שיוודעוהו אחרים" (גמרא שם, לענין חטאת, והוא הדין לענין אשם תלוי). אבל לדעת רבינו אין ללמוד מפסוק זה אלא לגבי חטאת ולא לגבי אשם תלוי, ועי' לחם משנה ו'ערוך לנר' כריתות שם. (32) ביבמות ק"ז, ב – אמרו: "עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' לא תנשא", ובפ"ב מהל' גירושין הי"ט כתב רבינו שאם נשאת

גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה. ופירש רש"י שם "דלכי מתיידע לו מביא חטאת".

ב. אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם אסור קבוע. כיצד? אכל חלב, וספק אם היה פזית או פחות מפזית; או שיהיה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שמן, ואכל אחת מהן ואין ידוע אי זה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בפזית, בעל אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן בעל; שבת וחלל, ועשה מלאכות באחד מהם ואין ידוע באי זה יום עשה; או שעשה מלאכה בשבת ולא ידע מעין אי זו מלאכה עשה – הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל פיוצא פזה. אבל אם היה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא שמן, ואכלה – פטור, שהרי אין פאן אסור קבוע. וכן פטור מאשם תלוי, שהרי אין פאן אסור קבוע. וכן הבא על אשה שהיא ספק נדה או ספק ערוה של קרוב בשר – פטור מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא דם על עד שלה, לאחר זמן, והנושא יבמתו בתוך שלשה חדשים, וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון – הרי אלו פטורין מן הקרבן. וכן כל פיוצא באלו, שהרי אין שם אסור קבוע.

(8) כרב נחמן (שם יח). (9) היתה חתיכה גדולה שיש בה כמה כזיתים (הר המוריה) ותפארת ישראל שם, וראה להלן. (10) באכילתו, ראה להלן. (11) משנה, כריתות יז, א: "אכל, ספק יש בו כשיעור וספק אין בו", ופירשו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה מדסיפא) כי מדובר בשתי חתיכות. אבל רבינו שפסק כרב נחמן (ראה למעלה) סובר, שכיון שיש בחתיכה כמה כזיתים, הרי זה "איסור קבוע". (12) במשנה, שם יז, ב. (13) במשנה שם, וכגון שאשתו היתה טהורה, אבל אם היתה אשתו נדה, פטור מאשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא. ראה להלן ה"ה. (14) במשנה, שם. (15) בכת"י תימן: "שעשה מעשה". (16) כלומר, יודע שעשה מעשה ואינו יודע אם היתה מלאכה האסורה בשבת או מעשה המותר בשבת, כגון שחתך ואינו יודע אם חתך המחובר או חתך התלוש, אבל אם ברור לו שעשה מלאכה האסורה בשבת, אלא שלא נודע לו איזו מלאכה עשה – אינו חייב אשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא, ראה להלן ה"ה. וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. ומה שאמרו במשנה (שם יט): "העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה וכו', ורבי יהושע פוטר וכו' אף מאשם תלוי" – הכוונה שוודאי עשה מלאכה אסורה שאינו יודע איזו היא (לחם-משנה). (ויש לציין, כי רבינו השמיט הבבא הג"ל ולא כתבה למעלה פ"ב ה"ג, ולהלן ה"ה, וצריך עיון). (17) כדעת חייא בר רב, ורב יהודא אמר רב (כריתות יז:). וכמה טעמים נאמרו שם בדבר זה, ורבינו כתב טעמו של רב נחמן שם יח, א. ואף-על-פי שרבא, שהוא בתרא, חולק עליו – פסק רבינו כרב נחמן שהובאו דבריו לאחרונה, אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְיִוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעֵשָׂה מְלֹאכָה בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת שְׁבִינִיָּהוּ⁴⁵ - הַרִי זֶה פְטוּר מִקְרָבָן. וְאִינוּ מְבִיֵּא חֲטָאתָ⁴⁶, שֶׁהָרִי אִינוּ יוֹדֵעַ עֲצָמוּ שֶׁל חֲטָא⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁴⁸; וְאִינוּ מְבִיֵּא אֶשֶׁם תְּלוּי⁴⁹, שֶׁהָרִי יוֹדֵעַ בְּוֵדָאֵי שֶׁחֲטָא⁵⁰.

43) בשוגג, שחשב כי הם שומן של היתר. (44) שחשב כי היא אשתו והיא טהורה. (45) למעלה פ"ב ה"ג, לענין פטור מקרבן חטאת, כתב רבינו "שבת ויום הכיפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן" ואינו מזכיר שעשה בין השמשות, וראה משנה כריתות יט, א - שאמרו שבבין השמשות לדברי הכל פטור ואין כאן מחלוקת, לפי שאפשר שמקצת מלאכה נעשתה בשבת ומקצתה נעשתה ביום הכיפורים. ועי' ב'ערוך לנר' שם. (46) כרבי יהושע במשנה, כריתות שם. (47) ונאמר (ויקרא ד, כג) "אשר חטא בה" - "עד שיוודע לו במה חטא" (שם לדברי רבי יהושע). (48) למעלה פ"ב שם. (49) במשנה, שם: "א"ר יהודא, פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלויו". (50) כן הוא בבביתא (שם): בטעמו של רבי יהושע, שנאמר (שם ה, יז) "כי תחטא - ולא ידע" - "פרט לזה שידע שחטא".

ו. פֶּל דְּבַר שֶׁחִיבִין עַל וְדָאוּ חֲטָאתָ קְבוּעָה⁵¹ אַחַת - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֶשֶׁם תְּלוּי אָחַד, וְכָל דְּבַר שֶׁחִיבִין עַל וְדָאוּ חֲטָאוֹת הֶרְבָּה - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין הֶרְבָּה כְּמִנְיַן הַחֲטָאוֹת⁵². פִּיּוּצָה? כִּשְׁם שְׁאֵם אֶכָּל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתָר וּפְגוּל בְּהַעֲלָם אַחַת - חִיב אַרְבַּע חֲטָאוֹת, כִּי אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֶכְלָן אוֹ לֹא אֶכָּל אֲלֵא חֲתִיכוֹת שֶׁל הַתֵּר שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם - מְבִיֵּא אַרְבַּעַת אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הֵאֱשָׂה שֶׁבָּא עָלֶיהָ אֲשֶׁתוֹ אוֹ פְּלוּגֵית הַעֲרֻה שֶׁהֵיטָה עִמָּה שֶׁחִיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֵה חֲטָאוֹת⁵³ - הַרִי זֶה מְבִיֵּא שְׁמוֹנֵה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

51) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"א ה"ה. (52) משנה, שם יז, ב. (53) ראה למעלה פ"ד ה"ב. ודבר זה, שהוא חייב על מעשה אחד כמה אשמות תלוין, "נראה שלמד זאת מתוספתא פ"ה דכריתות: חתיכה של חלב פיגול וחתיכה של חולין לפניו, אכל אחת מהן ואין יודע איזו מהן - מביא שני אשמות תלוין" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ז. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אֶכָּל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן אֶכָּל, וְאַחַר שֶׁנּוֹלַד לוֹ הַסֶּפֶק אֶכָּל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אֶכָּל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן - הַרִי זֶה מְבִיֵּא שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין⁵⁴.

54) פסק כרבי, בבביתא שם יח, ב. ואף-על-פי שרבים חולקים עליו, פסק כמותו, משום שהאמוראים מפרשים דבריו (כסף-משנה), ועוד שסתם משנה שם יז, ב - כמותו, שאמרו שם: "אם היתה ידיעה בינתיים (ידיעת ספק - רש"י), כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך

תצא, וכיון שתצא, הבא עליה חייב אשם תלוי, כמו שאמרו גבי תרי ותרי (שם פח: ובכתובות כב:), שהבא עליה חייב באשם תלוי, כיון שנקבע האיסור, שהיתה אשת איש (קרית ספר'). (33) כגון שנים אומרים נתגרשה, ושנים אומרים לא נתגרשה, שלא תנשא ואם נשאת תצא (כתובות שם, והל' גירושין שם ה"ו), וכיון שתצא - חייב עליה אשם תלוי, שהרי נקבע האיסור שהיא בחזקת אשת איש כנ"ל. (34) שהרי היא בחזקת פנויה, ולפיכך אין הבא עליה חייב אשם תלוי.

ד. מִי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֶלֶב וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, וְאֶכָּל אַחַת מֵהֶן וְבָא עוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ פֶּלֶב וְאֶכָּל אֶת הַשְּׁנִיָּה³⁵, אוֹ שֶׁאֶכָּל עוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ פֶּלֶב אֶת הָרֵאשׁוֹנָה וְבָא יִשְׁרָאֵל וְאֶכָּל הַשְּׁנִיָּה³⁶, אוֹ שֶׁאֶכָּל רֵאשׁוֹנָה בְּזוּדוֹן³⁷ וְשְׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה³⁸, אוֹ שֶׁאֶכָּל רֵאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וְשְׁנִיָּה בְּזוּדוֹן³⁹ - הַרִי זֶה חִיב בְּאֶשֶׁם תְּלוּי, הוֹאִיל וְהִיָּה שְׁמָה אִסוּר קְבוּעַ. אֶכָּל שְׁתֵּי הַבְּזוּדוֹן - פְּטוּר מִקְרָבָן⁴⁰. אֶכָּל שְׁתֵּי הַבְּשִׁגְגָה - מְבִיֵּא חֲטָאתָ⁴¹. אֶכָּל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וְבָא אַחַר וְאֶכָּל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה - שְׁנֵי הַחִיבִין בְּאֶשֶׁם תְּלוּי⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

35) בביתא, כריתות יח, א. (36) שם, מחלוקת רבי ורבנן. ופסק כרבי שהוא מחייב אשם תלוי, ואף שבשעה שאכל הישראל לא היתה אלא חתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, כיון שלפני כן היו שתי חתיכות ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור, ופסק כרבי לגבי רבנן, משום שרב נחמון סובר כמותו. וראה למעלה ה"ב הערה טז. (37) כלומר, היה יודע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף-על-פי-כן אכל (רש"י, שם). (38) שם בבביתא, וכרבי. ואף כי עכשיו בשעה שאכל את השניה בשוגג, לא היתה כ"י אשם חתיכה אחת ועל אכילת הראשונה אין לחייבו שהרי נאכלה במזיד, מ"מ כיון שלפני כן היו שתי חתיכות, ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור. וכגון שחזר בתשובה, ראה למעלה פ"ג ה"ז. (39) חייב אשם תלוי. שם בבביתא. ואף כי בוודאי אכל את האיסור, ואשם תלוי אינו בא אלא על הספק - כיון שאכל את השניה בזדון, ועליה אינו חייב קרבן, חייב אשם תלוי על הראשונה, כי ספק הוא אם זה איסור או היתר. וראה להלן באכל שתייה בשגגה. (40) שם בבביתא. כלומר, פטור מאשם תלוי, כי אין כאן ספק שוודאי אכל חלב בזדון, ופטור מחטאת, שהרי אכל בזדון, ראה למעלה פ"א ה"א, כי אין חטאת באה אלא על עבירה בשוגג. והוא הדין לאשם תלוי (למעלה ה"א). (41) שם בבביתא. שהרי ברור שאכל חלב. (42) מחלוקת תנאים במשנה, כריתות כג, א. ופסק כת"ק. ומשום שכל אחד ואחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

ה. חֶלֶב וְנוֹתָר לְפָנָיו, אֶכָּל אַחַת מֵהֶן⁴³ וְאִין יוֹדֵעַ אִי זֶה מֵהֶן אֶכָּל; אֲשֶׁתוֹ נָדָה וְאַחֲרוֹתָ עִמּוֹ בְּבֵית, וְשִׁגַּג בְּאַחַת מֵהֶן⁴⁴ וְאִין יוֹדֵעַ אִי זֶה מֵהֶן בָּעַל; שֶׁבַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והידיעה היתה לשתי החתיכות כאחת - אינו חייב על אכילת החלב כִּי־אם קרבן אחד, ראה למעלה פ"ו ה"א וה"ט. (65) אחת על אכילת החלב של החתיכה האחת, ואחת על החלב של החתיכה האחרת, ואחת על אכילת הנותר של אחת מהחתיכות (שם, במשנה). (66) כלומר, כל חתיכה וחתיכה היתה שוה פרוטה, הרי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר - נהנה גם שוה פרוטה מן ההקדש. (67) כן אמרו בגמרא שם, כי מה שאמרו במשנה שם שחייב שלש חטאות, מדובר שלא היה בכל חתיכה שוה פרוטה, אבל אם היו שוות פרוטה כל אחת, חייב גם אשם ודאי. (68) כתנא־קמא במשנה, שם. שהרי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי. ועל ספק מעילה אינו חייב כלום, כמבואר למעלה, ולהלן פ"ט הי"א.

~ יום חמישי ו' מרחשון ~

פרק תשיעי

1) יבאר שעל חמש עבירות מביאין קרבן אשם ודאי, ואם אמרו לו שניים: בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי. א. על חמש עבירות מביא קרבן אשם. והוא הנקרא אשם ודאי, שהרי אינו בא משום ספק. ואלו הן: על שפחה חרופה,³ ועל הגזל, ועל המעילה, ועל טמאת נזיר,⁴ ועל הצרעת פשיטה ממנה.⁵ על שפחה חרופה כיצד? הבא על שפחה חרופה,⁶ בין בזדון בין בשגגה - מביא אשם. והוא שתהיה⁸ גדולה⁹ ומזיזה¹⁰ וברצונה¹¹, ותהיה פעולה¹² כדרכה¹³, ובגמר ביאה¹⁴, פדי שתלקה¹⁵; שגאמר: בקרת תהיה והביא את אשמו - היא לוקה¹⁶ והוא מביא קרבן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הבא על שפחה חרופה, בין בזדון בין בשגגה - מביא אשם".

וממשיך "כל מי שיש בידו משה פרוטה ומעלה ממון ישראל... הרי זה מביא אשם על חטאו", וכן "הנשבע שבועת עדות בין בזדון בין בשגגה" מקריב קרבן עולה ויורד.

ידוע ביאור אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש' בעניין פרה אדומה הנעשית מחוץ לשלוש מחנות ולא בפנים כקרבן חטאת, כי טהרת פרה אדומה היא משלוש קליפות הטמאות שלמטה מנוגה "... משא"כ קרבנות שעל גבי המזבח מכפרין על השגגות שהן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה", כי כאשר יהודי עובר עבירה בשוגג אינו נמצא עדיין "בחרוץ" מקום הקליפות, ולכן יכול להתכפר ע"י קרבן הנעשה בפנים.

וקשה איך יתאים הביאור הנ"ל עם מה שמצינו שיש

מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ח. פֶּשֶׁם שְׂדִיעֵת וְדַאי בִּינְתִים⁵⁵ מְחַלְקֵת לְחֻטָּאוֹת⁵⁶, כִּף יְדִיעֵת סִפֵּק בִּינְתִים מְחַלְקֵת לְאֲשָׁמוֹת⁵⁷. לְפִיכֶן, אִם אָכַל חֲמִשָּׁה זֵיתֵי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אֶחָת, וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעֵת סִפֵּק עַל אֶחָת מֵהֶם, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעֵת סִפֵּק אַחֲרַת עַל הַשְּׂנִי, וְכֵן עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת - חֵיב אֲשֵׁם תְּלוּי עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת.

(55) כלומר, שאכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד, ואחר שאכלם נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני. שמביא שתי חטאות, ראה למעלה פ"ו ה"ט. (57) שכשם שבידיעה שבין אכילה לאכילה למעלה לא חילקו בין ספק לוודאי (ראה למעלה ה"ו), כמו כן בידיעה שלאחר האכילות - אין להבדיל בין ידיעת ספק לידיעת ודאי.

ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֶׁמֶן וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב, אֶכֶל אֶחָת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִי זוֹ הִיא, וְהִבִּיא אֲשֵׁם תְּלוּי, וְחָזַר וְאָכַל אֶת הַשְּׂנִיָּה - מְבִיא חֻטָּאוֹת⁵⁸. וְכֵן אִם אָכַל אַחַר אֶת הַשְּׂנִיָּה - מְבִיא אַחַר אֲשֵׁם תְּלוּי⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶⁰.

(58) משנה, שם כג, א: "חתיכת חלב וחתיכת חולין (= שומן של היתור) אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי. אכל את השניה, מביא חטאת". (59) כרבי עקיבא, שם במשנה: "אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השניה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי, דברי ר"ע. וסובר רבינו, כי אף אם אכל את השני אחר שהראשון הביא אשם תלוי, מביא הוא אשם תלוי. (60) למעלה ה"ד, כי זהו בכלל "נקבע האיסור".

י. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב נוֹתֵר⁶¹, אֶכֶל אֶת אֶחָת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִי זוֹ הִיא - מְבִיא חֻטָּאוֹת עַל הַחֶלֶב⁶² וְאֲשֵׁם תְּלוּי מִשׁוּם נוֹתֵר⁶³. אֶכֶל אֶת הַשְּׂנִיָּה בְּהֶעֱלֵם שְׁנֵי⁶⁴ - מְבִיא שְׁלֹשׁ חֻטָּאוֹת⁶⁵. וְאִם הָיָה בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה⁶⁶ - מְבִיא אֲשֵׁם וְדַאי מִשׁוּם מְעִילָה⁶⁷. אֶכֶל אַחַד אֶת אֶחָת מִשְׁתִּיחַן, וְכֵן אַחַר וְאֶכֶל אֶת הַשְּׂנִיָּה - זֶה מְבִיא חֻטָּאוֹת וְאֲשֵׁם תְּלוּי, וְזֶה מְבִיא חֻטָּאוֹת וְאֲשֵׁם תְּלוּי⁶⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(61) ראה למעלה פ"ו ה"ד כי האוכל חלב שהוא גם נותר, חייב שתי חטאות, אחת על אכילת חלב ואחת על אכילת נותר, ואשם ודאי על מעילה בהקדש, שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף, באיסור כולל ובאיסורים הבאים בבת אחת. (62) כי הרי ודאי אכל חלב. (63) כי ספק הוא אם החתיכה שאכל היתה נותר (שם, במשנה). אבל על ספק מעילה בהקדש, אינו מביא קרבן, ראה להלן פ"ט הי"א. (64) כלומר, שלפני שאכל את החתיכה השני נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היא של חלב, או אפילו נודע לו אחר שאכל את השניה, אבל הידיעות על שתי החתיכות לא היו ביחד כִּי־אם ידיעה אחר ידיעה, אבל אם לא נודע לו שהראשונה היא חלב אלא לאחר שאכל את השניה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) שהיא מזידה, וגדולה. (18) כגון שהיא קטנה או שוגגת או אנוסה. אבל לא נבעלה על ידי בעלה, או נבעלה שלא כדרכה, או על ידי התחלת ביאה בלבד – כל אלה לא נלמדו מפסוק זה, אלא מהמלה "נחרפת", שנשתנה גופה.

ג. בן תשע שנים ויום אחד¹⁹ שָׁבָא עַל שְׁפָחָה חְרוּפָּה²⁰ - היא לוקה והוא מביא קרבן²¹. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִינוּ מְבִיא עַד שְׂיִגְדִיל וְיִהְיֶה בֶן דַּעַת²².

19) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה. (20) גדולה ומזידה. (21) כן הוא בספרא (קדושים פרק ה הלכה א) "איש פרט לקטן, או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד, תלמוד לומר לומר ואיש". (22) ראה להלן בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידם אלא מדעתם.

ד. כָּבֵד בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת מֵהָ הִיא הַשְּׁפָחָה הַחְרוּפָּה הָאֲמוּרָה בַּתוֹרָה, וְשְׂאִינָן חִיבִין²³ עַד שְׂיִבְעוּל פְּדֻרְפָּה וְיִגְמָרוּ²⁴. לְפִיכָּה²⁵, אִם אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם²⁶: בְּעֵלְתָּ שְׁפָחָה חְרוּפָּה, וְהוּא אֹמֵר: לֹא בְּעֵלְתִי - נֶאֱמַן, וְאִינוּ מְבִיא קֶרְבָּן עַל פִּיהֶן; שְׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אִם גָּמַר בִּיאוֹתוֹ²⁷ אוֹ לֹא גָמַר, וְזֶה שְׂאֵמֵר לֹא בְּעֵלְתִי - פְּלוֹמֵר לֹא גְמַרְתִּי²⁸.

23) הבוועל – קרבן, והשפחה חרופה – מלקות. (24) משום שנאמר (ויקרא יט, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע", ואם בעל שלא כדרכה, או שבעל כדרכה ולא גמר ביאתו, אין זה נחשב לשכבת זרע, שאינה ראוייה להתעבר מביאות אלו. (25) מכיוון שאינו חייב עד שיגמור ביאתו. (26) שני עדים. (27) והעדים אינם יכולים לראות אם גמר ביאתו. (28) ראה למעלה פרק ג הלכה א שאם עדים מעידים אותו שאכל חלב והוא אומר שלא אכל נעשה כאומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד וכחכמים דרבי מאיר. וכאן אף רבי מאיר מודה (כריתות יב:): שלא חלק על חכמים אלא משוגג למזיד, שאין אדם רוצה להיעשות רשע.

ה. הֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה²⁹ בִּיאוֹת הַרְבָּה - אִינוּ חִיב אֱלָא אֶשֶׁם אֶחָד³⁰. בְּיַד? הֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה בִּיאוֹת הַרְבָּה בְּזָדוֹן, אוֹ שָׁבָא עָלֶיהָ בְּשִׁגְגָה וְנֹדַע לוֹ וְחָזַר וּכְבָּא עָלֶיהָ בְּשִׁגְגָה וְנֹדַע לוֹ, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים בְּמֵאָה הַעֲלָמוֹת³¹ - מְקַרֵּיב אֶשֶׁם אֶחָד³² וּמְתַפְּסֵר לוֹ עַל הַפֶּל, עַל הַזְּדוֹנוֹת שָׁבָה וְעַל הַשִּׁגְגוֹת. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁפָחָה אֶחָת; אֲכַל הֵבֵא עַל שְׁפָחוֹת הַרְבָּה, אֶפְלוּ בְּהַעֲלֵם אֶחָת³³ - חִיב אֶשֶׁם עַל פֶּל שְׁפָחָה וְשְׁפָחָה³⁴.

29) חרופה. (30) ונלמד זאת בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא יט, כב) "וכיפר עליו הכהן באיל האשם וגו' על חטאתו אשר חטא" "שעניינו מכל חטא חטא בבעילה זו, איל האשם מכפר עליו". וכל זה הוא לבעול, אבל השפחה עצמה "חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כשאר חייבי לאווין, אם הייתה מזידה". (31) שאם לא נודע לו הרי גם

קרבנות המכפרים הן בשוגג והן במזיד. והנה אדמו"ר המהר"ש כתב בנוגע לאשם גזילות "ובאשם גזילות הקרבן צריך להיות עם התשובה, התשובה עושה ממזיד שוגג, ואז מתכפר הקרבן". ועדיין צריך להבין, אם התשובה עושה כל מזיד לשוגג, היו צריכים כל הקרבנות לכפר על מזיד, שהרי בכל קרבן ישנו התנאי ש"שב מידעיתו" היינו תשובה, והרי כבר נעשה ממזיד שוגג, ומדוע אינו יכול להתכפר על ידי הקרבן?

(על-פי "ין מלכות" ספר קרבנות, סימן ה', מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) כמו אשם תלוי שעיקרו בא על ספק. (3) "שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחצייה שפחה וחצייה בת חורין ומקודשת לעבד עברי וכו'". (4) שנטמא במת בין בשוגג בין במזיד. (5) כלומר, הנזיר והמזורע, בנזיר נאמר (במדבר ו, יב) "והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם וכו'". ובמצורע נאמר (ויקרא יד, י"ב) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכו' ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". (6) שנאמר (שם יט, כ"א) "ואיש כי ישכב את אשה שע שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וכו' והביא את אשמו לה' פתח אהל מועד איל אשם". (7) ולמדו כן בגמרא ממה שנאמר (שם, כב) "וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' ונסלח לו מחטאתו אשר חטא" – "לעשות מזיד כשוגג" (רצונו לומר שנסלח לו בקרבן זה באיזה עניין שיהיה). (8) השפחה החרופה. (9) שהיא בת ענשים וחיבת מלקות, אבל קטנה אינה בת עונשין. (10) אבל שוגגת אינה בת חיוב מלקות. וכן הוא בתוספתא "כל עריות שבתורה עושה אונס (כלומר אנס אותה), כרצון, וכו' וישינה כעירה וכו' מה שאין כן בשפחה חרופה" וכן כתבו התוספות (שם יא). שמה שאמרו במשנה "שנעשה בה את המזיד כשוגג", אין זה אלא על האיש, אבל השפחה – מזידה, שאם לא כן, שניהם פטורים. (11) ולא אנוסה. (12) שם יא. "אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד, שנאמר (שם): והיא שפחה נחרפת לאיש". היינו נבעלת לאיש, כלומר, נשתנה גופה (שם). (13) שהבעילה שנחרפה לאיש, הייתה כדרכה, דרך אותו מקום, שעל ידי הבעילה נשרו בתוליה ונשתנה גופה [ואף על פי שנבעלה על ידי בעלה, ודינה כבעולה אף על פי שנבעלה שלא כדרכה – נחרפת לאיש", היינו נשתנה גופה, אינה, אף שיש לה דין בעולה]. (14) כלומר, בעלה גמר בה בעילתו, שהכניס את כל האבר, שאם לא כן, הרי לא נקרעו בתוליה ולא נשתנה גופה. (15) כלומר, בשביל כך צריך שתהיה גדולה ומזידה משום שאז היא מחוייבת מלקות. (16) כי "בקורת" היא לשון של מלקות, שכל הלוקה קוראים עליו פסוקים מן התורה ו"בקורת" מלשון קריאה, וכן בודקים אותו ואומדים כוחותיו כמה מלקות יכול לקבל ו"בקורת" מלשון בקורת וחקירה.

ב. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שְׁבִזְמָן שְׁהִיא חִיבַת מְלָקוֹת¹⁷ - הוּא חִיב בְּקֶרְבָּן, וּבִזְמָן שְׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַמְּלָקוֹת - הוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרְבָּן¹⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, אֵימְתִי יְהִי חֵיב בְּשִׁבוּעָה זֹאת שֶׁמִּקְרִיב עָלָיָה אֲשֶׁם זֶה⁵⁰, וְאֵימְתִי יְהִי פֶטוּר מִמָּנָה; וְעַל אֵי זוֹ דָּרָךְ יִתְחַיֵּב אֲשָׁמוֹת רַבּוֹת מִמָּנָה חֵיב הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זוֹ דָּרָךְ לֹא יְהִי חֵיב אֶלָּא אֲשֶׁם אֶחָד⁵¹.

(40) שיש על זה קרבן אשם. (41) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, והכופר ונשבע על פחות משווה פרוטה פטור משבועת הפקדון. (42) שלקח ממון אדם בגלוי ובפרהסיא בחזקת יד. (43) שלקח ממון אדם בסתר כגון שפשט ידו לתוך כיס חבירו ואין הבעלים יודעים. (44) כגון עושיק, או מצא אבידה וכיחש בה, או עשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. (45) כשתבעו שיחזיר לו הממון. (46) ולמדו זה בגמרא שם בגזירה שווה "תחטא - תחטא", משבועת העדות. (47) שנאמר (שם כג"כ) "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל וגוי' ושלם אותו וגוי' ואת אשמו יביא וגוי'". הרי שרק אחר השבת הגזילה מתכפר באשם. ובכבא קמא קי. במשנה: "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא". ובגמרא שם קיא. למדו כן ממה שנאמר בגזל הגר (במדבר ה, ח): "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו", הרי נאמר "אשר יכפר" בלשון עתיד, להורות, שאינו מתכפר אלא אחר כך, אחרי ששייב את הגזילה לכהן. (48) שהוא מחוייב להוסיף חומש על הקרן, שהוא אחד מארבעה מהקרן מפני שכתוב (ויקרא שם, כד) "ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו". (49) בבא קמא שם במשנה: "נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב", ולמדו כן בגמרא שם קיא. הדיוט מהקדש (=מן הנהנה מן ההקדש) מה הקדש אם מעל לא מעכב החומש את הכפרה, אף הדיוט אין החומש מעכב את הכפרה. (50) כלומר, אימתי מתחייב קרבן אשם גולות על שבועה זו ואימתי פטור. (51) על כמה וכמה שבועות.

ח. על המעילה⁵² ביצד? כל הנהגה משונה פרוטה⁵³ מן הקדש בשגגה⁵⁴ - מחזיר מה שנהגה ויוסיף חמש ויקריב אשם ויתפטר לו⁵⁵. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שהקרן והקרן מעפכין הפפירה, ואין החמש מעכב⁵⁶.

(52) ראה למעלה הלכה א שיש על זה קרבן אשם. (53) משנה מעילה יח. ובבא מציעא נה. "הנהגה בשווה פרוטה מן הקדש מעל". (54) אבל במזיד לוקה ומשלם קרן בלבד. (55) שנאמר (שם, ט"ו) "נפש כי תמעול מעל וחסטה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו וגוי'". (56) שנאמר (שם) "יכפר עליו באיל האשם" - איל ואשם מעכבין ואין החומש מעכב.

ט. האוכל מדבר שמועילין בו בתמשה מתחוייב⁵⁷ בהעלם אחת, אף על פי שהוא מזבח אחד, אם יש בכל אכילה ואכילה שנה פרוטה - חייב אשם על כל אחד ואחד⁵⁸; שהתחוייבין מחלקין במעילה,

בשאר איסורין אינו חייב אלא חטאת אחת כמפורש למעלה פרק ה הלכה א. (32) אף על פי שאמרו בשבת עב. שלמי שסובר שבאשם וודאי צריך שייודע לו חטאו תחילה - הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. והרי פסק רבינו כן להלן הלכה י - סמך רבינו על הסוגיא הנ"ל בכריתות, שאמרו שם שבחמש העלמות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת, הרי שאין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. (33) שלא הייתה ידיעה בין ביאה לביאה. (34) שהגופים הם המחלקים לחייבו על כל שפחה ושפחה קרבן מיוחד, שנאמר (שם) "והיא שפחה", לחלק על כל שפחה ושפחה.

ו. בעל שפחה³⁵ והפריש אשמו, וחזר ובעלה אחר שהפריש אשמו - חייב על כל אחת ואחת; שההפרישה מחלקת³⁶, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל. וכן אם בעל חמש בעילות בהעלם אחת בשפחה אחת, ונודע לו על אחת מהן³⁷ והפריש אשמו, ואחר כך נודע על השניה - מפריש אשם אחר³⁸. אף על פי שבהעלם אחת היו בלן, הואיל ולא נודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא פבועל אחר שהפריש. שדין השוגג והמזיד בשפחה אחד הוא³⁹.

(35) כלומר, שפחה חרופה שהבא עליה כמה ביאות אפילו נודע לו ביניהן אינו חייב אלא אחת. (36) כן אמרו בשבת שם אפילו למי שסובר שבאשם וודאי אין צורך בידיעה בתחילה, מודה הוא שהפרשה מחלקת, אם כן הוא הדין לדין, שידיעות אינן מחלקות בשפחה - שההפרשות מחלקות. (37) שאף על פי שלעניין אכילת חלב ידיעה שלאחר עבירה מחלקת - כאן בשפחה חרופה, שאין הידיעה מחלקת באמצע, בוודאי שאינה מחלקת לאחר עבירה, אלא אם כן יש עימה גם הפרשה. (38) [אף על פי שבגמרא (שבת שם) לא אמרו אלא: "מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא", כלומר, אם בעל ונודע לו והפריש קרבן, ואחר כך שוב בעל, אבל לא הזכירו דין הפרשה שלאחר המעשים אם היא מחלקת - למד זאת רבינו ממה שאמרו שם: "מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול, הכי נמי דאינו חייב אלא אחת" - ? הרי הזכירו "בעל וחזר ובעל" ומזה נראה שחייב כאן שלושה אשמות: שניים על שתי הבעילות שקדמו להפרשה ואחד על בעילה שלאחר הפרשה - הרי מפורש שהפרשה שלאחר המעשים מחלקת]. (39) ולפיכך אין הידיעות בלבדן מחלקות עד שתהיה איתן גם הפרשה.

ז. על הגזל⁴⁰ ביצד? כל מי שיש בידו משנה פרוטה ובעלה⁴¹ מממון ישראל, בין שגזלו⁴² בין שגנבו⁴³, בין שהפקידו אצלו או הלווה, או משום שתפוח או משאר דרכים⁴⁴, וכפר בו⁴⁵ ונשבע לשקר, בין בידון בין בשגגה⁴⁶ - הרי זה מביא אשם על חטאו. וזהו הנקרא אשם גולות. ומפריש בתורה, שאין מתפטר לו באשם זה עד שישבי ממון שבידו לבעליו⁴⁷; אבל החמש⁴⁸ אינו מעכב הפפירה⁴⁹. כבר בארנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באופן מיוחד ספק מעילה משום שבה המחלוקת של רבי עקיבא וחכמים הנ"ל.

יב. היתה לפניו חתיכה של חליץ וחתיכה של הקדש, אבל אחת מהן ואין ידוע אי זו היא - פטורי⁷¹; חזר ואכל את השנייה - מביא אשם על מעילתו⁷²; אכל אחר את השנייה - שניהן פטורין⁷³.

71) שהוא ספק אם מעל בהקדש או לא, וכדברי חכמים החולקים על רבי עקיבא, שם כב במשנה. 72) שהרי וודאי מעל. 73) כי כל אחד מהם הוא בספק אם מעל או לא.

יג. חתיכה של חלב⁷⁴ וחתיכה של הקדש, אבל אחת מהן⁷⁵ - מביא אשם תלוי משום חלב; אבל את השנייה⁷⁶ - מביא חטאת על החלב⁷⁷ ואשם ודאי של מעילה על ההקדש⁷⁸; בא אחר ואכל את השנייה - אף השני מביא אשם תלוי⁷⁹. חתיכה של חלב⁸⁰ וחתיכה של חלב הקדש, אבל אחת מהן - מביא חטאת⁸¹; אכל את השנייה אחר שנודע לו על הראשונה⁸² - מביא שתי חטאות⁸³ ואשם ודאי על מעילתו⁸⁴; בא אחר ואכל את השנייה - זה מביא חטאת וזה מביא חטאת⁸⁵ בלבד⁸⁶. כָּבַד בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מֵאִיזָה טַעַם נֹסֵף אֲסוּר הַקֹּדֶשׁ עַל אֲסוּר חֵלֶב⁸⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ הָאֲסוּרִין.

74) חולין. 75) בשוגג. 76) בשוגג אפילו אחר שהביא אשם תלוי. 77) שם. שהרי אכל וודאי חלב, והאוכל חלב בשוגג חייב חטאת. 78) שהרי אחת מהן הוא של הקדש. 79) שם. כי גם זה הוא ספק אכל חלב או לא שחייב אשם תלוי. וראה למעלה הלכה ז כי זהו איסור קבוע. 80) חולין. 81) שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על איסור אכילת חלב בשגגה. ואינו חייב אשם תלוי על ספק הקדש משום שפוסק כחכמים שאין מחייבים על ספק מעילה. 82) שהדיעות מחלקות. אבל בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. 83) על שתי אכילות של חלב, אחת על חתיכת חלב החולין ואחת על חתיכת חלב של הקדש. 84) שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, וחזן מאיסור חלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש. 85) שם במשנה, שהרי כל אחד מהם אכל חלב וודאי. 86) ואינם חייבים אשם תלוי על ספק מעילה. 87) שאף על פי ש"אין איסור חל על איסור" - חל איסור הקדש על איסור חלב, מפני שהוא איסור מוסיף, שהחלב הזה לא היה אסור אלא באכילה, וכשהקדישו נאסר גם בהנאה, ומתוך שנוסף בו איסור הנאה, נוסף עליו גם איסור אכילה לחייבו גם משום חלב וגם משום הקדש, ובאיסור מוסיף אמרו "איסור חל על איסור".

וְהָרִי הֵן פְּמִינֵי הַרְבֵּה⁵⁹, אָף עַל פִּי שְׂאִין מְחַלְקִים בְּחֵיבּ הַפְּרִתוֹת⁶⁰. חִמְרָא יִתְרָה יֵשׁ בְּמַעֲיֵלָה: שְׁהָרִי עֲשָׂה בְּהַמְהִינָה פְּנֵהנָה⁶¹, וּמִצְטַרְפֵּת לְזִמְן מְרַבָּה⁶², וְשְׁלִיחַ שְׁעֲשָׂה שְׁלִיחוֹת⁶³ - חֵיבּ הַמְשַׁלַּח⁶⁴; מַה שְׂאִין דְּבָרִים אֵלּוֹ בְּשָׂרָה הָאֲסוּרִין.

57) שמתבשרים בחמש קערות נפרדות, כלומר, בחמשה מיני תבשילים. 58) משנה בכריתות טו: "אמר רבי יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה". 59) כלומר, כאילו אכל כמה מיני איסורים שחייב על כל איסור ואיסור בנפרד. 60) ראה למעלה פרק ו שם שבשאר האיסורים אין תמחויין מחלקים. 61) כלומר, אם אחד נותן לשני דבר הקדש שיאכלנו או שיהנה ממנו - חייב הנותן, ולא זה שקיבל (רש"י שם). 62) שאם אכל חצי זית מדבר שמועלין בו, ולאחר זמן רב, אפילו אחר שלוש שנים, אכל חצי זית שני - מצטרפין שני חצאי הזיתים לחייבו אשם מעילה, ולמדו זאת (שם יח:): ממה שנאמר (שם, טו) "תמעול מעל". הלשון הכפולה "תמעול מעל" מרבה גם צירוף כזה. 63) שאמר לו תן בשר זה לאורחים ונתן. 64) משנה מעילה כ. "השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל", מה שאין כן בכל האיסורים, שאמרו בהם: "אין שליח לדבר עבירה" והשליח חייב.

י. כָּל הַמְּחֵיב אֶשֶׁם וְדָאֵי צְרִיף שְׁיֻדַּע לֹו חֲטָאוֹ תַחֲלָה וְאַחַר כֶּף יִקְרִיב⁶⁵ אֲשָׁמוּ; אֲכָל אִם הַקְּרִיבֹו קִדְּם שְׁיֻדַּע לֹו וְנֻדַּע לֹו אַחַר שְׁהַקְּרִיב - אֵינֹו עוֹלָה לֹו⁶⁶. וְכָל חֲטָא שְׁחֵיבִין עָלָיו אֲשָׁם וְדָאֵי - אֶחָד הַמְּלֹף וְאֶחָד כֶּהֵן מְשוּחֹם⁶⁷ או שָׂאָר עִם הָאֲרִץ שְׁוִין⁶⁸.

65) פשוט הפסוק משמע כך, שכתוב (שם, כג-כה) "והיה כי יחטא ואשם" כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי "חטא ואשם והשיב את הגזלה וכו' ואת אשמו יביא וכו'". 66) וצריך להביא אשם אחר גדול בימי בית ראשון, שנמשח בשמן המשחה. 67) שחייבים אשם. מה שאין כן באשם תלוי, שאינם שווים, שהכהן המשוח אינו חייב בו. וכמו כן לעניין קרבן חטאת חלוקים הם, שהמלך מביא שיער עזים, והכהן המשוח - פר בן בקר, ושאר עם הארץ מביאין שעירת עזים או נקבה מן הצאן.

יא. כָּל חֲטָא שְׁחֵיבִין עָלָיו אֲשָׁם וְדָאֵי, אִם נִסְתַּפַּק לֹו אִם עֲשָׂאָהוּ או לא עֲשָׂאָהוּ - פְּטוּר מִקְּלוּמֵם⁶⁹. לְפִיכֶף, הִבָּא עַל יְדוֹ סִפְקָ מַעֲיֵלָה - אֵינֹו חֵיבּ כְּלוּמֵם⁷⁰, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת מַעֲיֵלָה.

69) שאינו חייב אשם תלוי, אלא על דבר שזונו כרת ושגגתו חטאת. ודבר זה נחלקו בו חכמים ורבי עקיבא במשנה כריתות כב. ופסק רבינו כחכמים. 70) הזכיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שישי ז' מרחשון ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר מה בין שגגת מקדש וקדשיו לשאר כריתות, והחייבים קרבן מספק אם מביאים אותו.

א. שֶׁשָׁה² מִצֹּתָן שִׁיקְרִיבוּ קֶרְבֵּן עֹלָה יוֹרֵד³, וְאֵלוֹ הֵן: א. הַמְצַרְעָה⁴. ב. הַיּוֹלֵדֶת⁵. ג. וְהַנֶּשֶׁבֶע שְׁבוּעַת הָעֵדוּת⁶ בֵּין בְּדוּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה⁷. ד. וְהַנֶּשֶׁבֶע שְׁבוּעַת בְּטוּי לְשִׁקְרָה⁸ בְּשִׁגְגָה⁹. ה. וְהַטָּמֵא שְׂאֵבֶל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה¹⁰. ו. וְהַטָּמֵא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה.

2) אנשים. ובמשנה (כריתות ט.) תנן "חמשה", משום שהמשנה מונה טמא שאכל קודש וטמא שנכנס למקדש, לאחד. ואילו רבנן מונה אותם לשתיים (כסף-משנה). כלומר, קרבן שאינו קבוע. שאם היה עשיר, מביא בהמה; ואם היה עני מביא עוף או עשירית האיפה, ראה למעלה פ"א הלכה ד. 4) שנאמר (ויקרא יד, י, כא-כב): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו' ואם דל וגו' ולקח כבש וגו' ושתי תורים וגו'". 5) שנאמר (שם יב, ו-ח) "ובמלאות ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו' ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וגו'". 6) שידעו העדים עדות מומן ותבעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותו ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות, זו היא שבוועת העדות (פרק א מהלכות שבוועות הלכה יב). ונאמר (שם ה, א, וז) "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים וגו'". 7) משנה שם ט. ובגמרא שם, נלמד משום שבכולן נאמר בתורה "ונעלם", וכאן (בשבוועת העדות - שם, א) לא נאמר "ונעלם", הרי משום שחייבה התורה על המזיד כשוגג. 8) שנשבע (=לעתיד) שלא יאכל, ואכל. או שנשבע שיאכל, ולא אכל. או שנשבע (=לעבר) שלא אכל, ואכל. או שאכל, ולא אכל (שם הלכה ג). ואמר (שם, ד, וז) "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים או שני בני יונה". 9) שנאמר (שם, ד) "ונעלם ממנו". 10) שנאמר (שם, ב-ג) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו'". וראה להלן הלכה ה, כי מפי השמועה למדו שהפסוק הזה מדבר בטמא שנכנס למקדש או טמא שאכל קודש ולא ידע. וראה למעלה פ"א הלכה ג.

ב. קֶרְבֵּן הַיּוֹלֵדֶת¹¹: אם היתה עשירה - מביאה כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה או תור לחטאת; ואם אין ידה משגת - הרי קרבנה יורד ומביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת. אפלו היתה ידה משגת לשה ואינה משגת לנסכיו¹² - מביאה קרבן עני¹³.

11) שם יב, ו-ח. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 12) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב והלכה ד, שכבש היולדת הקרב לעולה טעון גם נסכים: עשרון סולת כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. 13) שתי תורים או שני בני יונה, ונלמד דין זה בספרא (פרשת תזריע פרק ד הלכה א) ממה שנאמר (שם, א) "ואם לא תמצא ידה די שה", ללמד שאם יש לה שה ואין לה הדברים הנזכרים לשה זה - שמביאה קרבן עני.

ג. הַמְצַרְעָה פְּשִׁיטָהּ - מביא שלש בהמות¹⁴. מהן שני כבשים, אחד עולה ואחד אָשָׁם, וכבשה¹⁵ לחטאת. אם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, וכבשה לאָשָׁם.

14) שם יד, י, כא-כב. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 15) נקבה מן הכבשים.

ד. על שבוועת העדות¹⁶ ועל שגגת שבוועת בטוי¹⁷ ועל שגגת טמאת מקדש וטמאת קדשיו¹⁸ מביא כֶּבֶשׁ בֶּן שָׁנָה¹⁹ או שְׁעִירָה²⁰, כֶּשֶׂאֶר הַחַטָּאוֹת הַקְּבוּעוֹת²¹. ואם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת. ואם אין ידו משגת לעוף - מביא עשירית האיפה²² סלת. והיא הקרויה מנחת חוטא, שֶׁכֶּבֶר נִתְּפָרְשׁוּ מִעֲשִׂיהָ בְּהִלְכוֹת מִעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת²³.

16) בין בודון בין בשגגה (למעלה הלכה א). 17) שם ה, ד, ו-ז. 18) שם, ב-ג, ו-ז. 19) נקבה מן הכבשים. 20) נקבה מן העזים. 21) ראה למעלה פ"א הלכה ד. 22) שם, יא. 23) פי"ז.

ה. פֶּל הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוֹ מִפְּרָשִׁין בְּתוֹרָה וּמִפְּרָשׁ זֶה שְׁחִיב לְהִבְיָאָן, חוץ מטמא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה או אֶבֶל קֹדֶשׁ²⁴. שֶׁכֶּף כְּתוּב שָׁם: וְנִפְשׁ כִּי תַחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים²⁵ וגומר. או נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא²⁶ וגומר. או נִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשִׁפְתֵיךָ²⁷ וגומר. וְהִיָּה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וגומר. מפי השמועה לְמִדּוֹ²⁸, שִׁזָּה שְׁחִיב פֶּאֶן קֶרְבֵּן לְטָמֵא - כִּשְׁנֵיטָמֵא וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ או אֶבֶל קֹדֶשׁ וְהוּא לֹא יִדְעֵה²⁹. אף על פי שֶׁהַדָּבָר מִפִּי הַקְּבִלָּה³⁰ - הֵרִי הוּא כְּמִפְּרָשׁ³¹, שֶׁהָרִי בְּפִרוּשׁ חִיבָה תוֹרָה פָּרַת לְטָמֵא שְׂאֵבֶל קֹדֶשׁ וּלְטָמֵא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ³². בְּאוֹכַל נֶאֱמַר: וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשׂוֹר מִזִּבְחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטָמְאָתוֹ עֲלָיו וְנִכְרַתָּה. וּבִנְכַנְס לְמִקְדָּשׁ נֶאֱמַר: וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַזֵּאת מִתּוֹךְ הַקְּהָל כִּי אֶת מִקְדָּשׁ ה' טָמֵא³³. וְכִינֵן שְׁחִיבָה תוֹרָה פָּרַת³⁴ על טמאת מקדש וקדשיו, פֶּרַשׁ הַקְּרָבָן שֶׁמִּבְּיָאִין על שגגתן³⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם, וברייתא בנדרים לה: ובזיר כד. ובבא מציעא קד. (38) בשבילה (רבינו בפי"מ שם). (39) דברי ר' יהודא במשנה שם, ואין חולק עליו (כסף-משנה). ואין אומרים, כיון שנשאת היא עניה, שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, יביא בשבילה קרבן עני אף אם הוא עשיר, אלא מביא עליה קרבן עשיר, שאשתו כגופו. ראה בפי"מ לרבינו, בנגעים שם. (40) שהוא עשיר. נגעים שם. (41) בשביל בנו. (42) [בין עבדים ובין כנענים. ואף לדעת הר"ש, שהמדובר רק במחוסרי כפרה (ראה למעלה), הרי טומאת צרעת נוהגת גם בעבדים כנענים (פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכה א), וכמו כן נוהגת בהם טומאת זיבה (פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד), והם מחוייבים בקרבנות]. (43) אף אם הוא עשיר. ובנו ובתו ועבדו ושפחתו לאו דוקא, כי הוא הדין שמביא בשביל כל אדם, אלא מזכיר אלו להודיענו שאף בנו ובתו הקטנים או אפילו הגדולים הסמוכים על שולחנו (דומיא דעבדו ושפחתו), שיש לו הכרח להביא בשבילים קרבן כדי שלא יטמאו טהרותיו על שולחנו, והיה מקום לסברא שיביא בשבילים קרבן עשיר, אם הוא עצמו עשיר - השמייענו שאין הדבר כן, אלא מביא בשבילים קרבן עני, שהתורה חסה עליו (משנה אחרונה, נגעים שם). (44) קרבן זה מטהרן לאכול בקדשים. ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א, שמחוסרי כפרה אינם אוכלים בקדשים עד שיביאו קרבן, וראה שם הלכה ה.

ז. הַמִּלֶּךְ וְכֵהֵן מְשִׁיחַ מְבִיאִין קֶרְבָּן⁴⁵ עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוּת או עַל שְׁבוּעַת פְּטוּי או עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקֶדְשֵׁיו⁴⁶ כְּשָׂר הַדִּיּוּטוֹת⁴⁷; שְׁלֵא חֵלֵק הַפְּתוּב קֶרְבֵּן מֶלֶךְ מִקֶּרְבֵּן הַדִּיּוּט וּמִקֶּרְבֵּן פֶּהֶן מְשִׁיחַ⁴⁸ אֶלָּא בְּמִצְוֹת⁴⁹ שְׁחֵיבִים עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁰, אֲבָל בְּקֶרְבֵּן עוֹלָה וְיִזְרֵד בְּלֵן שְׁוִים⁵¹. כְּבָר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת⁵², אֵימְתִי יִהְיֶה חֵיב עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוּת וְעַל שְׁבוּעַת שְׁגָגַת פְּטוּי, וְאֵימְתִי יִהְיֶה פְּטוּר עֲלֵיהֶן; וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ יִהְיֶה חֵיב קֶרְבָּנוֹת הַרְבֵּה כְּמִנְיֵן הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חֵיב אֶלָּא קֶרְבֵּן אֶחָד. וּבְהִלְכוֹת מְחֻסְרֵי פֶפְרָה⁵³ אֲבָאָר, בְּאִיזָה דֶּרֶךְ תִּתְחַיֵּב הַיִּלְדֹת וְהַמְצַרְעֵ קֶרְבָּנוֹת הַרְבֵּה, וּבְאֵי זֶה דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב כָּל אֶחָד מֵהֶן קֶרְבֵּן אֶחָד.

(45) משנה בהוריות ט. "על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ומה שאמרו שם ח: במשנה "אין חייבין (כהן המשיח ובית-דין) על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהם, דברי רבי יוסי הגלילי" מפרש רבינו (בפי"מ שם) שאין כהן המשיח מביא פר, והמלך שיעיר עזים, אלא מביאין כהדיוט קרבן עולה ויורד (וראה בהשגת הראב"ד וכסף-משנה כאן). ומה שאמר רבי עקיבא (במשנה שם) כי המלך אינו חייב בשבועת העדות, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו (וכן פסק רבינו בפ"י מהלכות שבועות הלכה א "היו עדיו וכו' או שהיה המלך אחד מעידיו שאינו

24) בשגגה, שאינם מפורשים בתורה שחייבים להביא קרבן עולה ויורד. (25) זוהי שבועת העדות. (26) ולא מפורש שאכל קודש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה. (27) זוהי שבועת ביטוי. (28) בשבועות ו: ז. (29) שם ז. אמר רבא, שלמדו גזירה-שוה "טומאתו - טומאתו". נאמר כאן בקרבן עולה ויורד (שם ה, ג) "או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו", וכתוב במטמא מקדש (במדבר יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל, כי מי נדה לא זורק עליו טמא יהיה עוד טומאתו בו" - מה להלן טומאת מקדש, אף כאן (שלא פירש מה היא טומאה זו שחייבין עליה קרבן עולה ויורד) היא טומאת מקדש. ואוכל קודש, נלמד (שם) בברייתא: רבי אומר אקרא אני חיה, בהמה למה נאמר (שבקרבן עולה ויורד כתוב, ויקרא ה, ב) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה וגו'", וכיון שמזכיר "חיה" הרי גם בהמה בכללה (שהרי כתוב שם יא, ב "זאת החיה אשר תאכלו", ומיד סמוך לזה כתוב (שם, ג) "כל מפרסת פרסה וגו' בבהמה אותה תאכלו", הרי שבמה בכלל חיה) ולמה לו להזכיר כאן גם "בהמה טמאה", כדי ללמוד גז"ש "בהמה טמאה - בהמה טמאה": נאמר כאן "בהמה טמאה", ונאמר להלן (שם ז, כא) באוכל קדשים בטומאה "ונפש כי תגע בכל טמא, בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", מה שם מדובר לענין אוכל קודש בטומאה, אף כאן (בקרבן עולה ויורד) שכתוב טומאה, מדובר באוכל קודש בטומאה. (30) שהרי אין זה מפורש בתורה, אלא נלמד בגזירה-שוה. (31) בתורה. (32) במזיד. (33) במכות יד: למדו זאת מן הפסוק (שם יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה". וראה בספר המצוות לא-תעשה עז, ובהערה שם שי. (34) במזיד. (35) בברייתא שבועות ו: "מנין שאין הכתוב (=נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו') מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו (=שאין מחייבו על מגע אלא-אם-כן אכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה). ודין הוא: הואיל והזהיר וענש על הטומאה [בזדון - רש"י] וחייב קרבן על הטומאה, מה כשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אף כשהייב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו".

ו. כָּל קֶרְבָּנוֹת³⁶ שֶׁהָאִשָּׁה חֵיבָת - בְּעוֹלָה מְבִיא³⁷ עַל יְדֵיהָ³⁸. אִם הָיָה עֲנִי - מְבִיא קֶרְבֵּן עֲנִי, וְאִם הָיָה עֲשִׂיר - מְבִיא עַל יְדֵיהָ קֶרְבֵּן עֲשִׂיר³⁹. וּמְבִיא אֶדָם⁴⁰ עַל יְדֵי בְנוֹ⁴¹ וְעַל יְדֵי בָתּוֹ וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְתָתּוֹ⁴² קֶרְבֵּן עֲנִי⁴³ וּמִאֲכִילָן בְּזָבְחֵיהֶם⁴⁴.

(36) לדעת הר"ש (פי"ד מנגעים משנה יב בשם ספרי זוטא) אין הבעל חייב אלא בקרבנות שבאים לטהרתה, והם קרבנות לידה, זיבה וסוטה. אבל קרבנות שבאים לכפרתה, כגון שאכלה חלב או חיללה שבת בשוגג - אינו חייב להביא. וראה בתפארת ישראל שם אות צד. [ועיין בנדרים לו. ובגליון הש"ס שם]. (37) חייב להביא, משנה בנגעים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חייב על האונס, ראה בפ"ו מהלכות נזירות הלכה ג) וראה בקרית-ספר ולחם-משנה כאן. (56) ולא על זדון, שכיון שלא חייבה התורה אלא על השוגג בלבד ולא על המזיד - כל-שכן שלא חייבה על האונס. (57) ראה בשבועות יז: וית. (ולמעלה פ"ה הלכה ו) שהבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה אנוס ומה היה לו לעשות.

ט. **מִי שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת לְכַבְשָׁה שֶׁל חֲטָאתוֹ**⁵⁸ וְצָרִיף לָהֶן⁵⁹ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִירָה⁶⁰ וְיַחֲלִיל אוֹתָם הַמְּעוֹת עַל הַשְּׁעִירָה⁶¹ וְיִהְיֶה בָּהֶן⁶². וְכֵן אִם הִפְרִישׁ לַשְּׁעִירָה⁶³ וְלָקַח כְּשֹׁבָה⁶⁴ - יִהְיֶה בָּהֶן.

(58) המדובר כאן בקרבן חטאת של עולה ויורד (ובעשיר שמביא כבשה או שעירה), ראה להלן טעמו של דבר, אבל בחטאת קבועה (ראה למעלה פ"ה הלכה ד, שמביא כבשה או שעירה), אם נשאר מן המעות שהפריש לחטאת - יפלו לנדבה, ראה פ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. (59) למעות הללו, וכגון שהעני, וכגון שדמי השעירה פחותים מדמי הכבשה. (60) משנה בכריתות כז: (61) הוא פודה את המעות מקדושתם על השעירה הזאת, והיא נכנסת בקדושה תחת המעות היוצאים לחולין. (62) במעות האלו שחסך מההפרש שבין כבשה לשעירה. ולמדו כן (שם בגמרא) ממה שנאמר בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה, וי) "מחטאתו" - "מחטאתו" - ממקצת חטאתו. כלומר, ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר במקצת, והנותר מותר בהנאה, וראה גם בפיה"מ לרבינו שם. ונראה מדברי רבינו שדווקא אם הוא צריך למעות, וכגון שהשעירה יותר זולה (או להיפך כשהכבשה יותר זולה), אז מותר לו לשנות, אבל אם אינו צריך למעות, לא ישנה מן כבשה לשעירה או משעירה לכבשה. ובפירוש"י במשנה כריתות שם, נראה שהכל תלוי ברצונו, וראה מרכבת המשנה. (63) משנה שם. כלומר, שהפריש מעות בשביל לקנות שעירה, והעני, והכבשה יותר זולה, וצריך למעות הללו שבהפרש בין שווי הכבשה לשווי השעירה. (64) וחילל את המעות על-ידי הכבשה, כמבואר למעלה.

י. **הַפְּרִישׁ מְעוֹת לְבַהֲמָה**⁶⁵ וְהִעֲנִי⁶⁶ - יִקַּח שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָּנֵי יוֹנָה⁶⁷ וְיַחֲלִיל עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמְּעוֹת וְיִהְיֶה בָּהֶם. הַפְּרִישׁ מְעוֹת לְבַנְי יוֹנָה אוֹ לְתוֹרִים⁶⁸ וְהִעֲנִי - יִבִּיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה⁶⁹ וְיַחֲלִיל עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמְּעוֹת וְיִהְיֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם הָיָה עֲנִי וְהִפְרִישׁ מְעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהִעֲשִׂיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן⁷⁰ וְיִבִּיא עוֹף. הַפְּרִישׁ לְעוֹף וְהִעֲשִׂיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיִבִּיא כְּשֹׁבָה אוֹ שְׁעִירָה. אֲפֹלוּ הָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֵס⁷¹ - הָרִי זֶה עֲנִי⁷² עַד שְׁיָמוֹת מוֹרִישׁוֹ וְיִרְשָׁנּוּ⁷³.

(65) המדובר באחד מהששה שמצוותם שיקריבו קרבן עולה ויורד (למעלה הלכה א), ובעשיר שהפריש מעות כדי לקנות בהמה (=שעירה או כבשה) לחטאת. (66) ירד מנכסיו,

ראוי להעיד וכו' ונשבעו, פטורין משבועת העדות") - כל זה אינו אלא משום שאין זה מכבודו של מלך לבוא לבית-הדין להגיד עדותו, אבל אם באו בית-הדין והנתבעים לבית המלך והעיד שם, מקבלים עדותו, ובאופן זה אם כפר ונשבע שאינו יודע עדות חייב בקרבן שבועה, וראה במרכבת המשנה ובמעשה רוקח. (46) [למעלה ה"א) מנה רבינו גם מצורע ויולדת", וכאן השמיטם; לפי ש"יולדת" אינה לא במלך (ראה בפ"א מהלכות מלכים ה"ה, שאין מעמידים מלכה), ולא ככהן גדול (ראה בפ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א, שבכנות אהרן אין קדושת כהונה). ו"מצורע", אע"פ שישנו בכ"ג, שאם כי נפסל מלהיות כ"ג (ראה בהוריות יב: ובבכורות מה: במשנה. ומה שאמרו במועד קטן יד: "הוצרוע לרבות כהן גדול, והא כהן גדול דכל השנה כרגל וכו' שמעמינה (מצורע) נוהג צרעתו ברגל", היינו משום שגם כהן גדול שעבר, אינו פורע ופורם, כמפורש בהוריות יא: ולפי דברי רבינו להלן פט"ו הלכה ז, גם כהן גדול שעבר מחמת מום, כל דיני כהונה גדולה עליו, ואם כן הרי הוא ככל אדם ברגל. ועיין בריטב"א שם ובתוספות ר' ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם ח"ב עמודים יז"ח הערה 8) - מביא הוא פר הבא על כל המצוות, ככהן גדול המשמש, הרי גם כהן גדול שעבר מחמת מום, מביא פר כמפורש להלן פט"ו שם, והיה לו להביא כאן, שלענין קרבן עולה ויורד הרי הוא כהדיוט, - השמיטו משום שבמלך אינו שייך, שהרי נשיא (=מלך) שנצטרע עבר מנשיאותו, והרי הוא כהדיוט (להלן שם הלכה ט, וכן מפורש בסנהדרין קז: ועיין שם כ. ובתוספות ד"ה שתי שנים), ואין צריך לומר שלענין עולה ויורד, הרי הוא כהדיוט]. (47) קרבן עולה ויורד. וראה למעלה הלכה ד, מהו קרבן עולה ויורד. (48) שהמלך מביא שעיר עזים (זכר), והכהן המשוח - פר בן בקר, וההדיוט - שעירת עזים (נקבה) או נקבה מן הכבשים. (49) כלומר מצוות לא-תעשה. (50) למעלה פ"א הלכה א. (51) המלך והכהן המשוח וההדיוט. משנה שם (ט): "כל המצוות שבתורה שחייבין על זדון כרת ועל שגגתן חטאת, היחיד מביא כשבה ושעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית-דין מביאין פר וכו' ועל שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ופירש רש"י שם "דכתיב באשמות ואם נפש, ונשיא ומשיח בכלל נפש אחת הן". (52) פרקים ד"ו, ט"י. (53) פ"א ופ"ד.

ח. **כָּל הַמְּבִיא קֶרֶבֶן עַל הַזְּדוֹן כְּשֶׁגָּנָה**⁵⁴, אִם הָיָה אָנוֹס - פְּטוֹר מִן הַקֶּרֶבֶן⁵⁵. וְאִין צָרִיף לֹאמַר שְׂאָר עֲבֵרוֹת שְׂאִינוּ חֵיב חֲטָאת אֲלָא עַל שִׁגְגָתָן⁵⁶, שְׂאָם הָיָה אָנוֹס - פְּטוֹר⁵⁷.

(54) כגון הבא על שפחה חרופה (למעלה פרק ט הלכה א), ושבועת העדות (למעלה בפרק זה הלכה א), ושבועת הפקדון (למעלה פ"ט הלכה ז). (55) תוספתא בכריתות פ"א: "ארבעה מביאין על הזדון כשגגה, כולם באונס פטורים, חוץ מן הנזיר" (=שחייב על הזדון כשוגג, וגם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קְדוּשָׁה בְּפִלְיָהּ⁸⁰ - הָרִי הִיא פְּכָל הַמְּנַחֵת⁸¹, וְתַפְדָּה וְתַאֲבָל⁸²; וּמִשְׁקַדְשָׁה בְּפִלְיָהּ⁸³ - תַּעֲבֹר צוֹרְתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁸⁴.

(78) תוספתא כריתות פ"ד. (79) כדין עני. (80) כל זמן שלא שם עדיין הסולת לתוך כלי שרת, לא קדשה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים, וקדושת דמים נפדית (מנחות ק: והלכות איסורי מזבח שם הלכה ה). (81) שנטמאו ושנפסלו שפודין אותן, ראה הלכות איסורי מזבח שם. (82) אף-על-פי שלא נטמאה. וכן אמרו במנחות קא. "רבי אליעזר אומר, כולן טמאין נפדין, טהורין אין נפדין. חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא, שהרי אמרה תורה (ויקרא ה, ו, ייג) "מחטאתו" "על חטאתו", כלומר, לכך כתוב אצל עשירית האיפה "על חטאתו", שאם היה עני והפריש עשירית האיפה, והעשיר, יפדנה ויוסיף עליה מעות, ויביא כבשה או שעירה, כמו שאמרו בכריתות שם (רש"י שם). (83) מִשְׁשֵׁם את הסולת לתוך כלי שרת, קדשה הסולת קדושת הגוף, ואין קדושת הגוף נפדית (שם). (84) תוספתא כריתות שם. כלומר, מכיון שהפסול אינו בגוף המנחה אלא בבעל המנחה שהעשיר, אסור לשרוף את המנחה מיד אלא תעובר צורתה ואחר-כך תשרף, ראה בפ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ג.

יג. עֶשֶׂיר שֶׁהִפְרִישׁ קָן⁸⁵ לְמִכְרָה וְלִקְחַ בְּדַמְיָהּ פְּשֻׁבָּה או שְׁעִירָה⁸⁶ וְהֶעֱנִי⁸⁷ - יָבִיא קָן ז' ⁸⁸, אָף עַל פִּי שְׁהִיא קְדֻשַׁת דָּמִים שְׁהִיא נְדָחִית⁸⁹. וְלִמָּה לֹא נְדָחִית⁹⁰ מִפְּנֵי שֶׁדַּחֲוֵי מְעַקְרוּ אֵינּוּ דַּחֲוֵי⁹¹, וְהָרִי נִרְאֶה קָן ז' לֹא עֲתָה. עֲנֵי שְׁהֶקְרִיב⁹² קָרְבָן עֶשֶׂיר - יֵצֵא, וְעֶשֶׂיר שְׁהֶקְרִיב קָרְבָן עֲנֵי - לֹא יֵצֵא.

(85) בכריתות כז: כח. "אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא, מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני". ומפרש רבינו "לכבשתו" - "למכרה וליקח בדמיה כשבה". (86) והרי היא קדושה בקדושת דמים, למכרה לצורך קרבן עשיר. (87) שיכול להביא קרבן עני. (88) לאחר שיפדה אותה ויקדישנה לקרבן עני. (89) כלומר, קדושת דמים זו לקרבן עשיר - נדחית, לפי שעני אינו ראוי לכתחילה לקרבן עשיר. (90) כלומר, אילו היתה בקדושת הגוף נדחית, ודאי היתה צריכה להידחות לגמרי מלהקריבה, אלא אפילו אם אין עליה אלא קדושת דמים נדחית, צריכה היא להידחות מהקרב (לחם-משנה). וכן נראה מדברי רבינו בפרק טו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שקדושת דמים נדחית, מדחה הקרבן. (91) בגמרא שם אמרו שקדושת דמים מדחה, אבל רבינו לא פסק כן. ולמעלה פרק ג הלכה ח כתב רבינו, שגם בנראה ונדחה אין בעלי חיים נדחים. וכ"כ גם בפ"ג מפסולי המוקדשין הלכה כג. ועיי"ש גם בהלכה כ"ד, ובפס"ו ממעשה הקרבנות ה"ד, ובלח"מ למעלה פ"ג שם. (92) נגעים פ"ד מ"ב. וראה למעלה הי"א.

וראה למעלה הלכות ב"ג"ד כי קרבן העני - שתי תורים או שני בני יונה. (67) משנה שם. ואף כי כבר הפריש מעות לקרבן עשיר, כיון שהעני אינו מביא אלא קרבן עני. ואף זה למדו שם ממה שנאמר (ויקרא ה, ו) "וכפר עליו הכהן מחטאתו" - "מחטאתו", משמע מקצת חטאתו (ראה למעלה), כלומר, אם העני יביא עוף ממקצת הדמים. (68) המדובר כאן בשבועת העדות או שבועת ביטוי או טומאת מקדש וקדשיו, שיש בהם שלש דרגות של עולה ויורד, ראה למעלה הלכה ד. (69) במשנה שם. ואף שהפריש כבר מעות לשתי תורים או לשני בני יונה - כיון שהעני עור, מביא רק עשירית האיפה סולת למנחה. ואף זה נלמד (שם) ממה שנאמר (שם, י) "וכפר עליו הכהן מחטאתו", מקצת חטאתו. כלומר, אם הפריש מעות לשתי תורים או שני בני יונה, ושוב העני עור, מביא ממקצת הדמים הללו, עשירית האיפה. (70) משנה שם. ואף כי כבר הפריש המעות לקרבן עני - כיון שהעשיר צריך להוסיף ולהביא קרבן עשיר. ולמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם, יג) "וכפר עליו הכהן על חטאתו", "על חטאתו" משמע שאם העשיר בינתיים, צריך להוסיף על הדמים ולהביא קרבן עשיר. (71) ועתיד לירש ממנו, ויהיה עשיר. (72) כל זמן שלא ירש אותו, ומביא קרבן עני. (73) ויצטרך להוסיף מעות עד לקרבן עשיר. משנה ערכין יז: "אבל בקרבנות אינו כן, אפילו מת אביו והניח לו וכו' אין להקדש בה כלום". ופירשו (שם יח. בגמרא) שכוננת המשנה שהיה אביו גוסס, מהו דתימא רוב גוססין למיתה, קא-משמע-לן שכל זמן שלא מת נחשב עדיין היוור לעני, לפי שהגוסס הוא כחי לכל דבריו, ראה נזיר מג.

יא. עֶשֶׂיר שֶׁהִפְרִישׁ פְּשֻׁבָּה או שְׁעִירָה וְנִפְלָה בָּהּ מוֹם⁷⁴ [וְהֶעֱנִי] - אִם רָצָה⁷⁵, יָבִיא בְּדַמְיָהּ עוֹף. אָבָל אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסָל⁷⁶ - לֹא יָבִיא בְּדַמְיָהּ עֶשֶׂירִית הָאֵיפָה, שְׂאֵין לְעוֹף פְּדִיוֹן⁷⁷.

(74) ברייתא כריתות כז: (75) כן הוא בברייתא שם. ומשמע שאם רצה יביא בדמיה כשבה אחרת, אף-על-פי שעשיו העני. וכן מפורש בר"ש וברע"ב בנגעים פרק יד משנה יב, שמה שאמרו "מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יצא", היינו אפילו לכתחילה [וראה בתפארת ישראל כריתות פ"ו משנה ח אות נה, וצריך עיון]. (76) בעוף לא כתב "ונפל בו מום", לפי שאין המומים פוסלים בעוף (פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א) אלא "ונפסל", היינו שנקטעה רגלו, שאין מקריבים חסר על גבי המזבח (שם). (77) ברייתא שם. ובספרא (בחוקותי פרשה ד הלכה ה) אמרו: "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (ראה בתמורה לב: שפסוק זה מדבר בפסולי המוקדשין), בהמה נפדית ואין העופות והעצים וכו' נפדים". וראה בדברי רבינו בפירוש המשניות שם, בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י, ובפ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ד.

יב. הִפְרִישׁ⁷⁸ עֶשֶׂירִית הָאֵיפָה⁷⁹ וְהֶעֱשִׂיר: עַד שְׁלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ שבת קודש ח' מרחשון ~

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר דיני קרבן עולה ויורד.

א. שְׁנוּי יֵשׁ בְּשַׁגַּת טִמְאַת מִקְדָּשׁ² וְקִדְשֵׁי³ מַה שְּׂאִין פֶּן בְּשֶׁאֵר פְּרָתוֹת. שְׁפָל הַפְּרָתוֹת, פִּינּוֹן שְׁשֻׁבֵּג וְנוֹדַע לוֹ בְּסוֹף שְׁחָטָא, אָף עַל פִּי שְׁלֵא הִיְתָה לוֹ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה - הֲרִי זֶה חֵיב חֲטָאָה; אֲבָל בְּטִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי - אֵינּוּ מְבִיא קֶרְבָּן עוֹלָה וְיֹוֹרֵד עַד שְׁתֵּהִיָּה לוֹ יְדִיעָה לְטִמְאַה⁴ וְיְדִיעָה לְקִדְשׁ⁵ אוֹ לְמִקְדָּשׁ⁶ בְּתַחֲלָה⁷, וְיְדִיעָה לְטִמְאַה וְיְדִיעָה לְקִדְשׁ אוֹ לְמִקְדָּשׁ בְּסוֹף, וְהָעֵלֶם בִּינְתֵימִים. בִּיצַד? נְטִמָּא⁸ וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכַל קִדְשׁ⁹, וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ שְׁנִטְמָא וְשִׁהִיָּה טִמְא בְּשַׁעַה שְׂאֲכַל אוֹ שְׁנִכְנַס, וְשִׁקְדָּשׁ הִיָּה זֶה שְׂאֲכֹלוֹ¹⁰ אוֹ מִקְדָּשׁ הִיָּה זֶה שְׁנִכְנַס לוֹ - הֲרִי זֶה פְּטוֹר מִקְרָבָן, עַד שִׁדַּע שְׁנִטְמָא [וְשִׁהִיָּה קִדְשׁ] וְשִׁהִיָּה מִקְדָּשׁ קָדִים שִׁיכְנַס אוֹ קָדִים שִׁיאֲכַל. בִּיצַד? נְטִמָּא¹¹ וְיֹוֹדַע שְׁנִטְמָא וְיֹוֹדַע שִׁהִיָּה מִקְדָּשׁ¹² וְשִׁהִיָּה קִדְשׁ, וְאַחַר כֵּן נַעֲלָמָה מִמֶּנּוּ הַטִּמְאַה וְשִׁכַּח שְׁנִטְמָא וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכַל¹³ קִדְשׁ, וְהוּא יוֹדַע שִׁהִיָּה מִקְדָּשׁ וְשִׁהִיָּה קִדְשׁ; אוֹ שְׁשֻׁבֵּג וְשִׁכַּח שִׁהִיָּה מִקְדָּשׁ אוֹ שִׁהִיָּה בְּשֶׁר קִדְשׁ, וְהוּא יוֹדַע שְׁהוּא טִמְא, וְנִכְנַס אוֹ אֲכַל; אוֹ שְׁשֻׁבֵּג אוֹ שִׁכַּח שְׁנִטְמָא וְשִׁכַּח שִׁהִיָּה בְּשֶׁר קִדְשׁ וְשִׁהִיָּה מִקְדָּשׁ, וְנִכְנַס אוֹ אֲכַל; וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ דְּבָרִים שְׁנִתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מְבִיא קֶרְבָּן עוֹלָה וְיֹוֹרֵד בְּכָל צַד וְצַד מִשֵּׁשׁ מַחְלוֹקוֹת אֵלוֹ¹⁴. וּמִינֵין שְׂדִין שַׁגַּת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי כֵּן הוּא? שְׁהֲרִי בְּשֶׁאֵר שְׁגָגוֹת נֶאֱמַר: בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשָׁם, אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא - כִּינּוֹן שְׂדִיעַ בְּסוֹף, אָף עַל פִּי שְׁלֵא יְדַע בְּתַחֲלָה; וּבְטִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי נֶאֱמַר: וְנַעֲלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יְדַע וְאָשָׁם. מֵאַחַר שְׁנִטְמָא וְנַעֲלַם מִמֶּנּוּ, מִפְּלֵל שְׁהִיְתָה שָׁם יְדִיעָה בְּתַחֲלָה, וְנֶאֱמַר וְהוּא יְדַע. [וְאָשָׁם] הֵא לְמִדַּת, שְׁהוּא צָרִיךְ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיְדִיעָה בְּסוֹף וְהָעֵלֶם בִּינְתֵימִים¹⁵.

(2) כלומר, טמא שנכנס למקדש. (3) טמא שאכל קודש, ושניהם חייבים כרת במזיד, ומביאים קרבן עולה ויורד בשוגג (למעלה פ"א ה"ג). (4) ידיעה שהוא נטמא. (5) ידיעה שזהו קודש (באכל את הקודש). (6) ידיעה שזהו מקדש (בנכנס למקדש). (7) לפני ששגג ואכל את הקודש, או לפני שנכנס למקדש. משנה, שבועות ב, א: "ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע וכו' את שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, הרי זה בעולה ויורד". ולדעת רבי (שם יד): צריך ידיעה גם למקדש. (8) ולא ידע שנטמא. (9) כלומר, נטמא ולא ידע שנטמא ואכל קודש. (10) שידע לפני זה שנטמא, אלא שלא ידע שזה שאכל הוא

קודש, ורק עכשיו נודע לו. (11) משנה, שם יד, א. (12) כרבי רובי ישמעאל, שמחייבין גם על העלם מקדש, במשנה שם יד, ב. ובגמרא שם. (13) כלומר, שנעלמו ממנו שני הדברים גם יחד, ששכח שזה בשר קודש או שזה מקדש, וגם שכח שהוא טמא, או שידע שהוא טמא וחשב שמוטר לטמא לאכול קודש וליכנס למקדש. (14) כלומר, שלשה באוכל קודש בטומאה, והם: א. ידע שזהו קודש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזהו קודש. ג. נעלם ממנו זה וזה. ושלשה בכנס למקדש בטומאה: א. ידע שזהו מקדש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזהו מקדש. ג. נעלם ממנו זה וזה. וראה בגמרא שם יד, ב. (15) ברייתא, שם ד, א. כרבי, אבל רבי עקיבא לומד זאת ממה שנאמר פעמים "ונעלם - ונעלם" = "ונעלם ממנו והוא טמא" (ויקרא ה, ב) "ונעלם ממנו והוא ידע" (שם, ג).

ב. נְטִמָּא וְיֹוֹדַע שְׁנִטְמָא [וְיֹוֹדַע שִׁהִיָּה קִדְשׁ וְשִׁהִיָּה מִקְדָּשׁ] אֲבָל לֹא יְדַע בְּאֵי זֶה אָב נְטִמָּא, וְשִׁכַּח שְׁנִטְמָא וְאַחַר כֵּן נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכַל קִדְשׁ, וְנוֹדַע לוֹ אַחַר שְׁנִכְנַס אוֹ אַחַר שְׂאֲכַל בְּאֵי זֶה אָב נְטִמָּא¹⁶ - [הֲרִי זֶה חֵיב קֶרְבָּן]¹⁷; אָף עַל פִּי שְׁלֵא יְדַע בְּתַחֲלָה בְּאֵי זֶה אָב נְטִמָּא, הוּאִיל וְיֹוֹדַע שְׁהוּא טִמְא - הֲרִי הִיְתָה שָׁם יְדִיעַת טִמְאַה בְּתַחֲלָה. אֲבָל אִם נַעֲלָמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת טִמְאַה, כְּגוֹן שְׁנִטְמָא בְּכַעֲדִישָׁה מִן הַשְּׂרָץ, וְיֹוֹדַע שְׁהַשְּׂרָץ מְטִמָּא וְלֹא יְדַע בְּשַׁעוֹר¹⁸, וְשִׁכַּח שְׁנִטְמָא בְּשֶׁר קִדְשׁ אוֹ אֲכַל, וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ [שְׁנִטְמָא] בְּכַעֲדִישָׁה מִן הַשְּׂרָץ - הֲרִי זֶה סַפֵּק אִם חֵיב קֶרְבָּן אוֹ פְּטוֹר¹⁹. וְכֵן מִי שְׁלֵא רָאָה הַמִּקְדָּשׁ מִיָּמָיו וְלֹא הִבִּין מִקוּמוֹ²⁰, אִם נְטִמָּא וְיֹוֹדַע²¹ שְׁנִטְמָא וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, וְלֹא יְדַע בְּתַחֲלָה²² שְׁהוּא מְקוּמוֹ שְׁהֲרִי לֹא רָאָהוּ מַעוֹלָם, וְאַחַר כֵּן זָכַר הַטִּמְאַה וְיֹוֹדַע שִׁהִיָּה מִקְדָּשׁ - הֲרִי זֶה סַפֵּק אִם יְדִיעָה שִׁישׁ מִקְדָּשׁ בְּעוֹלָם יְדִיעָה, אוֹ עַד שִׁדַּע מְקוּמוֹ תַּחֲלָה. יִרְאֶה לִי, שְׂאֵלוֹ הַחֲיָבִים קֶרְבָּן²³ מִסַּפֵּק - אֵינּוֹן מְבִיאִין קֶרְבָּן, שְׂמָא יִכְנִיסוּ חֲלִין לְעִזְרָה. וְאִם תֵּאמַר: וְהִלּוֹא חֲטָאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסַּפֵּק וְאֵינָה נֶאֱכֶלֶת?²⁴ מִפְּנֵי שְׁהַמְבִיא אוֹתָהּ מִחֲסַר כְּפוּרִים²⁵ וְאִסוּר לְאֲכֹל בְּקִדְשִׁים עַד שְׁיָבִיא פְּרָתוֹ²⁶; אֲבָל מִי שְׂאֵינוֹ מִחֲסַר כְּפוּרִים²⁷ - אֵינּוֹ מְבִיא קֶרְבָּן מִסַּפֵּק²⁸.

(16) אם בשרץ או בנבלה. (17) כרבי עקיבא (במשנה שם יד: , ובגמרא יח:) שמספיק אם ידוע שהוא טמא, אף אם אינו יודע מהות הטומאה. וממה שכתב רבינו "ונודע לו אחר וכו' באי זה אב נטמא", נראה שהידיעה שבסוף צריכה להיות גם במה נטמא, ובזה גם רבי עקיבא מודה. וראה למעלה פ"ב ה"ג שצריך שיידע החטא שחטא בו. וראה לחם משנה' שהקשה על זה מגמרא נדה כת, ב. (18) כלומר, לא ידע כמה יהא בשרץ ויטמא. (19) בעיית רב פפא, שם יד, ב - ונשארה בתיקו. (20) כלומר, לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) כשהוא בעזרה. (35) שידע שהוא במקדש, אלא שלא ידע שחייבים כרת על טומאת מקדש, שדינו כשוגג לענין קרבן והוא בכלל "שב מדיעתו", כמפורש למעלה פ"ב ה"ב (הגהות מצפה איתן, שבועות ז'. וראה משנה-למלך). (וצריך לומר שאע"פ שלא ידע שחייב כרת - כיון שידע שטמא וידע שזהו מקדש, הרי זו ידיעה לגבי טומאת מקדש וקדשיו (ראה למעלה ה"א) לחייבו בקרבן, וראה להלן בסמוך. ודלא כ'מנחת חינוך' מצוה קכג ס"ק א). 36) כלומר, מה שצריך לחיוב קרבן שישהה בעזרה כדי השתחויה אחר שנטמא, כמבואר למעלה. (37) ראה למעלה ה"ג. אבל במזיד, אפילו לא שהה כלום - חייב קרבן. (38) שגם טימא עצמו במזיד ונעלם ממנו אינו קרבן עד שישהה כדי השתחויה, וזוהי בעייתו של רב אשי שם ז', א. ונשארה בתיקו. (39) (כן הוא בפירושו ר"ח שם. ואע"פ שבחייבו קרבן אחרים, כיון ששגג בכרת, חייב הוא בקרבן (למעלה פ"ב ה"ב) - כאן בטומאת מקדש וקדשיו שמפורש בתורה "ונעלם - ונעלם", אינו חייב אלא אם נעלמה ממנו הטומאה או המקדש וקדשיו, לגמרי, אלא שצריך שיהיה בתחילה שוגג בקרבן (ראה למעלה), שאם לא כן לא תועיל ההעלמה שבסוף, שהרי הוא אינו שב מדיעתו). (40) ראה למעלה ה"ב, כי מי שאינו מחוסר כיפורים אינו מביא קרבן חטאת מספק, שמא יכניסו חולין בעזרה. (41) כלומר, נטמא בעזרה ושהה כדי השתחויה באויר העזרה. (42) שם בעייתו של רבא, ונשארה בתיקו. וכגירסת הספרים שהובאה ב'תוספות' שם ד"ה תלה. ואע"פ שלענין קבלת הדם, אמרו שאם תלה הבהמה וקיבל הדם באויר כשר (ובחים כו. ופ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב), הרי שאויר העזרה כעזרה - אף כאן ידעו זאת, אלא שהסתפקו אם קדושת האויר היא קדושה עצמית והרי הוא כמי שהלך בעזרה ממקום למקום, שאם יצא בדרך ארוכה, שאינו צריך ללכת בה, שהוא חייב אף אם לא שהה (פ"ג מהל' ביאת מקדש הכ"ב) או שכל קדושתו היא מחמת קרקע העזרה, ואם כן אינו כבא בדרך ארוכה אלא כעומד במקומו שצריך שהייה ('אור שמח').

ה. מי שנטמא לו אם נכנס למקדש או אכל קדש בטמאה או לאו - אינו מביא אשם תלוי⁴³; שאין מביאין קרבן⁴⁴ על לא הודע אלא בכרת שחייבין על שגגתו חטאת קבועה⁴⁵.

43) משנה, כריתות ב, א: "על אלו חייבין, על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי, חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו מפני שהוא בעולה ויורד". וכן הוא בגמרא שם ז, א: "חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאינו מביא אשם תלוי". (44) כלומר, אשם תלוי. (45) אבל טומאת מקדש וקדשיו שמביא בשוגג קרבן עולה ויורד (ראה למעלה פ"א ה"ג), אינו מביא אשם תלוי בספק. והיא משנה בכריתות כה, א: "וחכ"א אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת (קבועה)".

ו. מי שהיו לפניו שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור, הלך בראשון וחזר והלך בשני, ובעת שהלך

הבין בשכלו לקבוע, לפי ידיעותיו, את מקום המקדש. (21) בכת"י תימן ובדפוס רומי, נוסף "ושכח שנטמא". וכן נראה ממה שכתב להלן "ואחר-כך זכר הטומאה וידע שזה מקדש". אבל צריך עיון, שהרי גם אם ידע שנטמא הרי הוא שוגג, שהרי לא ידע שזהו המקדש. (22) בעיית רבי ירמיה, שם יד, ב: "בן בכל שעלה לארץ ישראל, ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וכו' כיון דידע דאיכא מקדש בעולם ידיעה היא, או דילמא כיון דמקומו לא ידע ליה, העלמה היא". ונשארו הדבר בתיקו (23) חטאת. שאין חטאת באה בנדבה, ואינו יכול להתנות. אם הוא מחויב הרי הוא קרבן חובה, ואם לאו הרי הוא קרבן נדבה, אבל בקרבן אחר שבא בנדבה, אפשר להתנות כנ"ל. (24) נזיר כט, א: "מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת", כגון שהיתה האשה ספק זבה או ספק יולדת (פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י). (25) שכן זבה ויולדת הן מחוסרות כיפורים. (26) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א. (27) כגון טומאת מקדש וקדשיו, שאין ידו משגת ומביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת (ויקרא ה, ז). (28) כן מפורש בתוספתא כריתות פ"ב, "המביא חטאתו ושחטה, ספק נזרק הדם, ספק לא נזרק הדם, יצא ואינו מביא אשם תלוי, אם היה מחוסר כפרה ספק חשיכה ספק לא חשיכה, הרי זה מביא חטאת העוף ספק", הרי שרק מחוסר כפרה מביא חטאת העוף בספק ('אור שמח'). ועי' 'תוספות' גיטין כח, ב - ד"ה אבל ('הר המוריה').

ג. מי שנטמא²⁹ בעזרה³⁰ - צריך שידע תחלה שנטמא ושהיה מקדש, ואם נעלם ממנו אחרי כן שנטמא והרי הוא זכור שזה מקדש, או שנטמא ממנו שזה מקדש ולא שכח שנטמא, או שנתעלמו ממנו זה וזה - פשינודע לו יביא קרבן עולה ויורד³¹. והוא שיששה פשעור³², כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש³³.

29) משנה, שבועות יד, ב. (ומדובר שידע שהוא טמא, אלא שנטמא באונס, ראה להלן ה"ד, שאם נטמא בשוגג, אין זו ידיעה בתחילה, ואין לחייבו בקרבן, ראה למעלה ה"א). (30) שמחוייב למהר ולצאת בבהילות בדרך קצרה, ואם שהה בשוגג חייב קרבן, ראה פ"ג מהל' ביאת המקדש הכ"א-כב. (31) בגמרא שם טז, ב - למדו מזה שנאמרו בתורה שני פסוקים לגבי חיוב קרבן בטומאת מקדש: "את משכן ה' טמא" (במדבר יט, יג) ו"את מקדש ה' טמא" (שם, כ) - אחד לנטמא בחוץ ואחד לנטמא בפנים, ששניהם חייבים קרבן. (32) השתחויה, שהוא כדי לקרות את דברי הפסוק: "ויכרעו אפים ארצה וגו'" שבדברי-הימים ב, ז' ג'. (33) שם הכ"ג.

ד. מי שנטמא עצמו³⁴ במזיד³⁵ ולא שהה פשעור - הרי זה ספק, אם שעור השתחויה³⁶ לאנוס בלבד³⁷ או אף למזיד³⁸. ולפיכך, אם נעלם ממנו³⁹ ויצא ולא שהה - אינו מביא קרבן⁴⁰. וכן אם תלה עצמו באויר עזרה⁴¹ - הדבר ספק, אם אויר עזרה בעזרה או אינו בעזרה⁴².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא נטמא. והוא ברייתא שם: "יכול אפילו שנים מכחישין אותו (= שהם אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי, שיהיה פטור בנכנס למקדש). אמר רבי מאיר, אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל! רבי יהודה אומר, נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש, ומודים חכמים לרבי יהודה בחלבים (= באוכל חלב) ובביאת המקדש (= שהם אומרים נכנסת למקדש בטומאה, והוא אומר לא נכנסתי, שנאמן משום שכוונתו להוסיף על דבריו: "לא נכנסתי שוגג אלא מזיד", ראה בתחילת ההלכה כאן), אבל בטומאה לא". ומפרש רבינא (שם): כי מחלוקת חכמים ורבי יהודה היא בטומאה ישנה (= שיש לו אפשרות לומר כבר טבלתי), ובאמרו לו נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נטמאתי, שחכמים סוברים שאין מיישבין דבריו לומר לא עמדתי בטומאה אלא טבלתי, כי בזה הוא מכחיש את דבריו הראשונים שאמר לא נטמאתי מעולם, ורבי יהודה סובר שמיישבין דבריו, אף אם בזה מכחיש דבריו הראשונים. אבל בטומאה חדשה (= שאמרו לו נטמאת היום ואפילו יטבול היום, הרי אסור לטבול יום ליכנס למקדש) – גם רבי יהודה מודה שאינו נאמן, משום שאין כאן מינו, וגם מה שר"י מאמין לו בטומאה ישנה הוא מחמת מינו, ולא מחמת שאדם נאמן על עצמו (כס"ד דגמ' שם). ולענין ההלכה, נאמר שם בגמרא: אמר רב נחמן, הלכה כרבי יהודה. אמר רב יוסף, לא אמרה אלא בינו לבין עצמו ולעצמו, ומפרש רבינו (לא כרש"י) שרב יוסף חולק על רב נחמן, וסובר שאין הלכה כרבי יהודה אלא חכמים (ראה 'מרכבת המשנה'), ופסק רבינו כרב יוסף (וראה בהשגות הראב"ד, כסף-משנה ולחם-משנה).

ט. טמאת מקדש וקדשיו⁵⁷ שהיה לה ידיעה בתחלה⁵⁸ ולא היה לה ידיעה בסוף⁵⁹ - שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים⁶⁰ ויום הכפורים תולין⁶², עד שידע לו⁶³ ויביא קרבן עולה ויורד. ושאין בה ידיעה בתחלה⁶⁴ אבל יש בה ידיעה בסוף⁶⁵ - שעיר הנעשה בחוץ⁶⁶ ביום הכפורים ויום הכפורים מכפרין⁶⁷. ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף - שעירי הרגלים⁶⁸ ושעירי ראשי הדישים מכפרין⁶⁹. ועל זדון טמאת מקדש וקדשיו⁷⁰ - פר כהן גדול של יום הכפורים מכפר, אם היה המזיד מן הפהנים⁷¹; ואם היה מישראל - דם שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר⁷², ושנאמר⁷³: וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל⁷⁴.

57) משנה, שבועות ב, א. 58) שלפני שנכנס למקדש או אכל קודש, ידע שזה מקדש או שזה קודש, וידע שנטמא, ובשעה שנכנס למקדש או אכל קודש, נעלם ממנו שזה מקדש וקודש או שנעלם ממנו שנטמא, ראה למעלה ה"א. 59) כלומר, לא נודע לו בסוף מה שנעלם ממנו בתחילה, ובאופן זה אינו חייב בקרבן (למעלה ה"א). 60) הוא השעיר שעלה עליו הגורל לה' שעשהו חטאת (ויקרא טז, ט – טו). 61) עצם היום. 62) מכפרין להגן עליו מן

בשני שכח שהלך בראשון, ונעלמה ממנה טמאה זו ונכנס למקדש או אכל קדש - חייב. ואף על פי שלא היתה לו בתחלה ידיעה גמורה לטמאה אלא מקצת ידיעה, שהרי לא ידע שהלך בשני שבילין שבהלוחן שניהן יהא טמא בודאי, ואף על פי כן חייב חטאת, שמקצת ידיעה ככל ידיעה⁴⁶. הלך בראשון ונכנס למקדש או אכל קדש - פטור, מפני שהוא ספק טמא⁴⁷.

46) פלוגתא בברייתא, שבועות יט, א. ובכריתות יח, ב. ולפי ביאורו של רבא שבבועות שם עמוד ב, ובכריתות יט, א. ופסק כ"ת"ק. 47) שמה השביל הראשון הוא הטהור, ואין חייבין אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, ראה למעלה ה"ה. והוא בברייתא שם, לפי הגירסא שבכריתות שם.

ז. הנה שלישי ושביעי⁴⁸ וטבל, ואחר⁴⁹ שנכנס למקדש הלך⁵⁰ בשני וחרו ונכנס למקדש⁵¹ - חייב⁵²; שהרי נכנס פשהו טמא למקדש בודאי, או בפעם ראשונה או בפעם שניה. ואף על פי שכל ידיעה מהן ספק ידיעה היא⁵³, שהרי כל שביל מהן ספק הוא - פאן בטמאת מקדש וקדשיו עשו ספק ידיעה בידיעה⁵⁴.

48) כדין טמא מת, שמזים עליו מי חטאת ביום שלישי וביום שביעי לטומאתו, וטובל ביום השביעי אחר ההזאה (פי"א מהל' פרה אדומה ה"א). 49) בכת"י תימן: אחר. כלומר, אחר שנכנס למקדש הזה ג' וז' וטבל. 50) כבדפוס רומי. 51) אחר ששכח טומאתו. 52) פסק כתנא-קמא בברייתא, שם. 53) שבכל פעם שנכנס למקדש לא היתה לו ידיעה וודאית. 54) שם, דברי רבי יוחנן בביאור דברי תנא-קמא.

ח. היה טמא ואמרו לו שנים: נכנסת למקדש, והוא אומר להם: לא נכנסתי - נאמן ואינו מביא קרבן; שאם ירצה, יאמר מזיד הייתי⁵⁵. אמרו לו שנים: טמא הית' פשונכנסת למקדש ובפנינו נטמאת ונדעת' שאתה טמא, אף על פי שהיה בין טמאה זו שמעידין בה ובין פניסתו למקדש ימים רבים, שאפשר לו שיאמר כבר טבלתי, הואיל והכחיש את העדים ואמר לא נטמאתי מעולם - הרי אלו נאמנים⁵⁶ ומביא קרבן על פיהם. אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, קל וחומר שיביאוהו לידי קרבן הקל, שהרי הכחישין.

55) כלומר, הוא לא מכחיש את דיבורו הקודם שאמר לא נכנסתי, כי כוונתו היתה להוסיף על דבריו לאמר: "לא נכנסתי בשוגג אלא במזיד". וראה להלן דברי הברייתא והגמרא בכריתות יב, א. 56) ואינו יכול לתרץ דבריו לומר: לא עמדתי בטומאתי וטבלתי, כי הרי אמר תחילה

מתוך מהדורת חזק

לידי קרבן, כיון שלא ידע בתחילה (רש"י במשנה, שם). ויום הכיפורים עצמו שמכפר, שנאמר (שם) "כי יום כיפורים הוא", כנ"ל. (68) שעירי חטאת שמביאין בכל הרגלים. (69) במשנה שם, וספק כרבי יהודה ולא כרבי שמעון (שם) האומר ששעירי ראשי חדשים אינם מכפרים. ולמד רבי יהודה דבר זה (שם ט). ממה שנאמר בשעירי ראשי חדשים (במדבר כח, טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה" – חטאת שאין מכיר בו אלא ה' (ואילו החטאת אינו יודע כלל) היא שעיר זה מכפר, ושעירי רגלים שמכפרים, נלמד לרבי יהודה (שם): ממה שנאמר ברגלים (שם, טז) "ושעיר עזים ב'וי"ו" – "וי"ו" מוסיף על ענין ראשון, להקיש שעירי רגלים לשעירי ר"ח, מה שעירי ר"ח אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, אף שעירי הרגלים אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. (70) שידע שנטמא ואסור לו ליכנס למקדש לאכול קודש, ואעפ"כ עשה כן בזדון. וכגון שלא התרו בו, שאם התרו בו אינו מתכפר אלא במלקות (תפארת ישראל). (71) משנה, שבועות ב, ב. ואין הכהנים מתכפרים בשעיר הנעשה בפנים, שנאמר (ויקרא טז, טו) "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם", ואמרו בגמ' (שם יג): "אשר לעם" שאין הכהנים מתכפרין בו, ובמה מתכפרין? – בפרו של אהרן, ואף-על-פי שנאמר בפרו של אהרן (שם טז, ו) "אשר לו" – "לו, לא לאחרים", הרי נאמר עוד (שם) "וכיפר בעדו ובעד ביתו" וכל הכהנים הם בכלל ביתו, שנאמר (תהלים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ולא רק על זדון טומאת מקדש וקדשו פרו של כהן גדול מכפר על הכהנים, אלא אף על השוגג. ראה בגמרא שם (לחם-משנה). (72) במשנה, שם. (73) בשעיר הנעשה בפנים. (74) ונאמר עוד שם "ומפשעיהם לכל חטאתם" – "פשעים אלו המרדים" (שם יב:).

היסורים (שבועות ח. בגמרא) שאע"פ שלא עשה מזיד, ראויין לבוא עליו ייסורים, על שלא נזהר שלא יבוא לידי איסור בשוגג (ראה רש"י במשנה שם, ותפארת ישראל) ולמדו זאת (שם ז:). ממה שנאמר (שם, טז) "וכיפר על הקודש מטומאות בני ישראל" – "מטומאות ולא כל טומאות". והכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, שחלק אותה הכתוב משאר עבירות שחייבה עליה קרבן עולה ויורד, ולדעת רבי שמעון יש ללמוד כן ממה שנאמר (שם) "ומפשעיהם לכל חטאתם" – חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים שאינם בני קרבן, שהם במזיד, אף חטאים שאינם בני קרבן, ומנין ליש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ששעיר זה תולה, ת"ל "לכל חטאתם" הראויה לבוא לכלל חטאת אם יודע לו, משא"כ אם לא היו לו ידיעה בתחילה, שלא יבואו לכלל קרבן לעולם, אין שעיר זה מכפר. ויום הכיפורים עצמו שמכפר על כך, נלמד ממה שנאמר (שם כג, כח) "כי יום כיפורים הוא" (רש"י במשנה, שם ב.). (63) שאז אין מכפרין עליו עוד. (64) "זה אפשר בתינוק שנשבה לבין הגויים, ולא קדמה לו ידיעה שהוא איסור על בני ישראל ביאה למקדש והוא טמא, ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש" (רבינו בפיה"מ, שבועות שם). (65) שנודע לו אח"כ שבשעה שנכנס למקדש היה טמא. וכי אסור לטמא ליכנס למקדש (שם). (66) זהו שעיר של מוסף, הנזכר במדבר כט, יא. (67) שם במשנה. ונלמד זאת (שם) ממה שנאמר בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר שם) "שעיר עזים אחד חטאת (= שעיר הנעשה בחוץ) מלבד חטאת הכיפורים (= שעיר הנעשה בפנים)" – הוקשו זה לזה ללמד, על מה שזה מכפר זה מכפר, מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בתחילה), אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בסוף). וזה מכפר כפרה גמורה בלא תליה, שהרי לעולם לא יבוא

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום שלישי ד' מרחשון ~

מצות עשה צח.

הַמְצָוָה הַצ"ח — הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאֲמוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלְלַת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלָם.

~ יום רביעי ה' מרחשון ~

מצות עשה צח.

הַמְצָוָה הַצ"ח — הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאֲמוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלְלַת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלָם.

~ יום ראשון ב' מרחשון ~

מצות עשה קה.

הַמְצָוָה הַק"ה — הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ לְהִיּוֹת שְׂכֵבֵת זָרַע מְטֻמָּאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלְלַת כָּל-דִּינֵי שְׂכֵבֵת זָרַע.

~ יום שני ג' מרחשון ~

מצות עשה צח.

הַמְצָוָה הַצ"ח — הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאֲמוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלְלַת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלָם.

מתוך מהדורת חזק

אַקְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאֲמֹרִים בָּהֶם, וּמִצָּנָה זֹו פּוֹלְלֵת
בְּלִ-תּוֹרַת טַמְאֵת אַקְלִין וּמִשְׁקִין בָּלֶם.

~ יום חמישי ו' מרחשון ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנו לְדוֹן בְּטַמְאֵת
אַקְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאֲמֹרִים בָּהֶם, וּמִצָּנָה זֹו פּוֹלְלֵת
בְּלִ-תּוֹרַת טַמְאֵת אַקְלִין וּמִשְׁקִין בָּלֶם.

~ שבת קודש ח' מרחשון ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנו לְדוֹן בְּטַמְאֵת
אַקְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאֲמֹרִים בָּהֶם, וּמִצָּנָה זֹו פּוֹלְלֵת
בְּלִ-תּוֹרַת טַמְאֵת אַקְלִין וּמִשְׁקִין בָּלֶם.

~ יום שישי ז' מרחשון ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנו לְדוֹן בְּטַמְאֵת

אגרות קודש

ב"ה, ג' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"נ בעל מדות וכו'
מו"ה חיים אברהם שי' הלוי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו, מבשר טוב מהטבת מצב בריאותו ואשר כבר נמצא בביתו, ויהי רצון
שילך מצבו הלוך וטוב עוד יותר ויחזור לאיתנו כפשוטו ולאיתנו כמשמעו, כמבואר בד"ה משכיל
לאיתן לרבנו הזקן, נדפס בקונטרס לימוד החסידות.

בעת רצון אזכיר את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך להם מתאים לתוכן כתבו, ומיוסד על מרז"ל שכל
שמטיבין לו הוא לארץ ימים ושנים טובות, הנה כיון שהתחיל בבשורה טובה מהצלחת הטפול
הרפואי להטבת הבריאות, יהי רצון שגם בזה יקוים מאמר הנ"ל ויבשר טוב בשאר הענינים אשר
במכתבו, וסימנא מילתא היא אשר בשנה זו התחלת ימי השנה הם אחר ר"ה הוא יום השבת, דאז
לית שולטנא אחרא בכולהו עלמין, ואנפאה נהירין בנהירו עילאה, והרי באור פני מלך חיים ממה"מ
הקב"ה, וכמובא הדוגמא בזה ממלכותא דארעא, אשר אפילו הפושע היותר גדול, כשמוליכים
אותו לגרדום ופוגע במלך נפטר מכל עונש ונפטר לביתו בשלום, ומכש"כ וק"ו כשפוגעים בשבת
מלכתא ושבת הסמוך ליומא אריכתא דימי ר"ה אשר גם בר"ה ה' מלך גאות לבש, שהוא בגלוי,
וכמובא בפרקי דרבי אליעזר, שהרי זהו מאמר אדם הראשון, אשר אמר לכל בריות עולם אפילו
לחיות ולבהמות, בואו נשתחוה ונכרעה, כי ה' מלך בגלוי, וגם לעיני בשר בהמה וחיי.

ויהי רצון שבעגלא דידן נזכה לקיום היעוד ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכו', וכמבואר
על ידי אדמו"ר האמצעי בן רבנו הזקן בעל התניא, ושגם החיות והבהמות יכירו בזה, וע"ד הפרות
שנשאו הארון בימי דוד, אשר וישרנה וגו'.

בברכה לבשו"ט בעל האמור.

נביאים

הושע פרק י"ט

י וענה גאון־ישראל בפניו ולא־שבו אליהם ולא בקשהו בכל־זאת: יא ויהי אפרים כיונה פותה אין לב מצרים קראו אשור הלכו: יב פאשר ילכו אפרוש עליהם רשתי פעוף השמים אורידם איסרם כשמע לעדתם: (ס) יג אזי להם פרי־נדרו ממנוי שד להם פרי־פשעו כי ואנכי אפדם והמה דברו עלי כזבים: יד ולא־זעקו אלי בלבם כי ילילו על־משכבותם על־דגן ותירוש ותגוררו יסורו כי: טו ואני יפרתי חוקתי זרועתם ואלי יחשבו־רע:

רש"י

תשימו נפשיכם לשוב מצרים והיתה החרב אשר את יראים ממנה שם תשיג אתכם וכל הענין: איסירם. לשון ייסורין ומנחם פ"י ל' קשר ומוסרותיך אנתק (ירמי' ל) אבל דונש פתר ל' ייסורין כמו (ויקר' כו) ליסר אתכם ונוסף הי"ד השני באיסירם כאשר נוסף ביישירו ועפעפיך יישירו נגדך (משלי ד). ל"א כעוף השמים הנלכד ברשת התלויה על כלונסות ולאחר שהם ברשת מורידין הרשת: (יג) ואנכי אפדם. אני הייתי חפץ לפדותם מרעה אשר הם בה והם דברו עלי כזבים אמרו אל ירמיה שקר אתה מדבר (שם מג) לא שלחך ה' לאמר אל תבואו מצרים: (יד) כי ילילו על משכבותם. כי על כן תבא להם יללה כך ת"י: יתגוררו. יש להם מגורות של דגן לפיכך יסורו וימרדו בי: (טו) ואני יסרתי חוקתי זרועותם. ביראתי על ידי נביאי לשמוע אליהם במה שהם מייסרים אותם ויתחזקו זרועותם:

מצודת ציון

(י) וענה. ענין הכנעה כמו מאנת לענות מפני (שמות י'): גאון. מלשון גאווה ורוממות: (יא) פותה. מל' פתוי ולכן יקרא הסכל פתי כי הוא נפתה בקל: (יב) איסירם. מל' יסורין: (יג) נדרו. ענין הנעה: שוד. ענין עשק וגזל: אפדם. מלשון פדיון: (יד) ילילו. מל' יללה: על דגן. בעבור דגן: יתגוררו. מלשון גרות: יסורו. מל' סרירה ומרידה: (טו) יסרתי. ענין קשירה כמו כי אסר נאסרך (שופטים טו) והוא ענין חוזק כי קשירת הדבר הוא חזקו:

למכשול: כעוף וגו'. דרך העוף הנלכד ברשת התלויה ממעל לנפול ולרדת לארץ עם הרשת ולכן המשילם לעוף ואמר אורידם לארץ כי ילכדו ברשת ויפלו עמה לארץ: איסירם. איסר אותם כפי שהשמעתי לעדתם במדבר דברי האלות הכתובה בתורה: (יג) נדרו ממני. נדרו ללכת ממני: שוד להם. השודד יבוא עליהם והוא אשור: ואנכי אפדם. בלבי היה לפדותם מצרתם אבל המה דברו עלי כזבים כי כחשו בהשגחתי כמו שנאמר ויחפאו בני ישראל וכו' (מלכים ב יז): (יד) כי ילילו. כאשר הם מייללים על משכבותם כוכים ומתרעמים על צרותם אז אינם זועקים אלי בלבם כי מכחשים בהשגחה: על דגן. בעבור חסרון הדגן והתירוש הולכים לשוטט בארצות אחרות לגור שם והמה סרים וממרים בי כי יאמרו מקרה הוא ולא ה' פעל כל זאת: (טו) ואני יסרתי. וכאשר קשרתי זרועותם לחזקם היטב הנה המה חשבו עלי רע לומר לא ממנו באה ובין הרעה ובין הטובה חושבים למקרה:

(י) וענה גאון ישראל בפניו. וימאך יקרא דישראל ואינון חזן ל' עוני ואין וענה זה ל' עתיד אלא ל' עבר כמו וקרא זה אל זה (ישעי' ו) שמעתי שקרא זה אל זה וכמו ועשה לו כתונת פסים (בראשי' לו) ואף זה לשון עבר כבר נמעטו ונשפלו ובכל זאת לא שבו אל ה': (יא) אין לב. להבחין מה טוב להם ומה רע להם: מצרים קראו. לאותם שהרעו להם מעולם הם קוראים לעזרה: אשור הלכו. אל מלך אשור הלכו שיעזור להם: (יב) כאשר ילכו. למצרים אפרוש עליהם רשתי כעוף השמים שהנשר והנץ עולין למעלה ממנו ומורידין אותו לארץ כן אורידם במצרים על ידי נבוכדנצר: איסירם כשמע לעדתם. אביא עליהם יסורים ככל אשר אני משמיע לעדתם ביד ירמיה הנביא שעתידין הם לומר לו התפלל נא בעדנו וגו' (ירמיה מב) ויגד לנו ה' אלהיך וגומר אם טוב ואם רע וגו' ואמר להם אם שום

מצודת דוד

(י) וענה. יכנע. גאון ישראל בפניו. ר"ל בעיניו ראה השפלת והכנעת גאונו ועכ"ז לא שבו אל ה': בכל זאת. עם כל הפורעניות הזאת הבאה עליהם לא בקשהו ועדיין לא לקחו מוסר: (יא) כיונה פותה. כיונה הנפתה בקלות כאלו היא בלא לב כי תמהר לרדת אל הרשת לאכול מן הזרעים שבה ואינה מבחנת כי שם תלכד כן הוא אפרים כי קראו למצרים לבוא לעזרתם והלכו לאשור לחסות בצלו ולא יבינו שהוא לרעתם: (יב) כאשר ילכו. למצרים ולאשור לבקש עזרה: אפרוש וגו'. ויפלו בה בדרך מהלכם ר"ל ההליכה ההיא תהיה להם

כתובים

דברי הימים ב פרק כה יד-כב

יד ויהי אחרי בוא אמציהו מהפזת את-אדומים ויבא את-אלהי בני שעיר ויעמידם לו לאלהים ולפניהם ישתחוה ולתם יקפור: טו ויחר-אף יהוה באמציהו וישלח אליו נביא ויאמר לו למה דרשת את-אלהי העם אשר לא-הצילו את-עמם מידך: טז ויהי | בדברו אליו ויאמר לו הליועץ למלך נתנוד חדל-לך למה יגוד ויחדל הנביא ויאמר ידעתי פירעון אלהים להשחיתך פירעונית זאת ולא שמעת לעצתי: יז ויועץ אמציהו מלך יהודה וישלח אל-יואש בן-יהואחז בן-יהוא מלך ישראל לאמר (לך) לכה נתראה פנים: יח וישלח יואש מלך-ישראל אל-אמציהו מלך-יהודה לאמר החוח אשר בלבנון שלח אליהארו אשר בלבנון לאמר תנה-את-בתך לבני לאשה ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותרמם את-החוח: יט אמרת הנה הפית את-אדום ונשאך לבך להכביר עתה שבה בביתך למה תתגרה ברעה ונפלת אתה ויהודה עמך: כ ולא-שמע אמציהו פי מהאלהים היא למען תתם ביד פי דרשו את אלהי אדום: כא ויעל יואש מלך-ישראל ויתראו פנים הוא ואמציהו מלך-יהודה בבית שמש אשר ליהודה: כב וינגף יהודה לפני ישראל וינסו איש לאהלו:

רש"י

ורמסתו לבזיון כי היאך נשאו לבו לשלוח בזיון גדול כזה לארו גבוה אף אתה כחוח שאין לך רק שני שבטי ועת' עבדי יקומון עליך וירמסוך כשישמעו הבזיון הזה: (יט) ונשאך לבך. לרדוף אחר הכבוד ורוצה אתה להתכבד אף בי ובמלכים (ב' י"ד) הכבד ושב בביתך: (כ) כי מהאלהים היא למען תתם ביד. כלומר בידיהם כדלעיל ידעתי כי יעץ אלהים להשחיתך: (כא) בבית שמש. היתה המלחמה והוצרך לומר שלא תאמר כשתפשו אמציה למה הביאו לירושלים ולא לשומרון לפי שהיה בית שמש סמוך לירושלים:

(טז) כי יעץ אלהים להשחיתך. כלומר אם אין אתה שומע לעצתי לילך בדרך ישרה דע לך אתה המלך כי יעץ ה' להשחיתך הואיל כי עשית זאת ולא שמעת לעצה ומה היא העצ' שהשיאך להתגרות במלך ישראל וליפול לפניו כדכתיב ויועץ אמציה מלך יהודה וישלח אל יואש וגו': (יז) לך נתראה פנים. להראות גבורתינו על סוסים ברמחים: (יח) החוח אשר בלבנון. שהוא שפל רוח: שלח אל הארז. שהוא שר גדול מכל האילנות: ותעבר. ותרמום. ולא רצה הארז להרגו כי זילות הוא בעיניו לטרוף החוח אלא עברה עליו

מצודת ציון

(יז) לך. ענינו כמו לכה בה"א: (יח) החוח. הוא מין קוצים כמו כשושנה בין החוחים (ש"ה ב): ותרמום. ענין דריכה ברגל: (יט) ונשאך לבך. ענין התרוממות וגאון: תתגרה. מל' תגר ומחלוקת וכן אל תתגר בס' (דברים ב):

הגבורה עם מי: (יח) החוח. המשיל את אמציה לחוח ואת שמש לארז וכאלו אומר אף אם דברת לשלום לכלימה יחשב לי להתחבר עמך מכ"ש לרדת עמך במלחמה: ותרמום. על אשר נשאו לבו לדבר כזאת ורמו לו שאנשיו ירמסו אותו: (יט) אמרת הנה הכית וכו'. ולדבר גבורה יחשב אצלך ולזה נתגאית ורוצה אתה להרבות כבודך בהלחמך עמדי: עתה. הואיל וקנית כבוד מה בנצחון אדום שב בביתך ותשאר בכבודך: למה תתגרה ברעה. למה תתגרה עמדי בעבור הביא עליך הרעה ותפול אתה ועמך: (כ) למען תתם. את אמציה ועמו ביד מלך ישראל: (כא) ויתראו פנים. ר"ל נלחמו פנים בפנים:

מצודת דוד

(טו) אשר לא הצילו. ונראה א"כ שלא אלהים המה: (טז) הליועץ. וכי מי מינה אותך יועץ למלך: חדל לך. מדברך אלה: למה יכוך. מי מאנשי: כי יעץ אלהים. יעץ את עצמו: (יז) נתראה פנים. כאומר אין זה גבורה מה שבאו אנשיך פתאום והכו בעמי אך נתראה פנים בפנים ונדעה

משניות מסכת בבא מציעא

פרק עירי

א הבית והעלייה של שנים שנפלו – שניהם חולקים בעצים ובאבנים ובקפרי; ורואים אלו אבנים הראויות להשתפר. אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו – נוטלן ועולות לו מן החשבון.

ב הבית והעלייה של שנים, נפחתה העלייה ואין בעל הבית רוצה לתקן – הרי בעל העלייה יורד ודר למטה, עד שיתקן לו את העלייה. רבי יוסי אומר: התחתון נותן את התקרה, והעליון את המעזיבה.

ג הבית והעלייה של שנים שנפלו, אומר בעל העלייה לבעל הבית לבנות, והוא אינו רוצה לבנות – הרי בעל

פירוש ברטנורא

א הבית והעלייה של שנים. הבית של אחד, ועלייה של אחר: שניהם חולקים. לפי שאין ניכר אלו אבנים של עליון ואלו אבנים של תחתון: ורואים אלו אבנים הראויות להשתפר. שאם נחכם הבית מיסודו ונפל תחתיו, יש לדעת שהתחתונות נשברו. ואם עליונו של כותל נפל להלן ממנו הרבה, העליונות נשברו, שנפלו ממקום גבוה, והתחתונות שלמות שנפלו ממקום נמוך. ורישא דתנא שניהם חולקים, מיירי שנפל הכותל בלידה ופנו את האבנים מיד, וליכא למינס אי בחכמה נפל ותראה אתבור, אי בחכמה נפל ועלייתא אתבור: מקצת אבניו. והן שלמות: נוטלן. וכגון שהלה מוען קצת מהן שהוא אמת, ובקצת אומר שאינו יודע, שכיון שהוא מודה במקצת הוה ליה מחוייב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. אבל אם אומר על כולן אינו יודע, ישבע שאינו יודע וחולק עם הבורו בשוה:

ב הבית והעלייה. המשכיר לחבירו עלייה שעל גבי ביתו ואמר לו עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך, ונפחתה העלייה בארבעה טפחים על ארבעה טפחים, דהשתא אם בא זה להשתמש בעלייה צריך שישתמש חציו למעלה וחציו למטה: ואין בעל הבית רוצה לתקן. העלייה: הרי בעל העלייה יורד ודר למטה. לגמרי. דהא שעבד ביתא לעלייה. ולא כפינו ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: מעזיבה. טיח של טיט שנותנים על התקרה. רבי יוסי סבר מעזיבה אשווי גומות היא, ואשווי גומות על העליון לאשווי. ורבנן סברי מעזיבה אחזקו תקרה היא, ואחזקו תקרה תחתון בעי לאחזקו. והלכה כחכמים: **ג** הבית והעלייה של שנים. בית של זה ועלייה של זה: אומר בעל עליה לבעל הבית לבנות. החומה והתקרה התחתונה המוטלן עליו לבנות: בונה בית.

משניות מבוארות – קהתי

העלייה – נשברה רצפת העלייה, שהיא תקרת בעל הבית, ואין בעל הבית רוצה לתקן – שכן אם נפחתה העלייה בארבעה טפחים או יותר חייב בעל הבית לתקן; ואם אינו רוצה לתקן, הרי בעל העלייה יורד ודר למטה – עם בעל הבית, עד שיתקן לו את העלייה – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר המשכיר לשוכר: "עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך", שהואיל ואמר "על גבי בית זה" הרי שעבד את הבית לעלייה; הלכך אם לא תיקן בעל הבית את רצפת העלייה שנפחתה, הרי בעל העלייה יורד ודר בבית עם בעל הבית, עד שיתקן. אבל אם אמר לו: "עלייה זו אני משכיר לך" ולא אמר לו "שעל גבי בית זה", כל שנפלה העלייה, אינו צריך ליתן לו אחרת, ומשלם לו השוכר דמי שכירות כפי הזמן שדר בעלייה. ברם, אם אמר לו "עלייה" סתם, חייב להשכיר לו עלייה אחרת. **רבי יוסי אומר:** **התחתון נותן את התקרה, והעליון את המעזיבה** – רבי יוסי חולק על תנא קמא וסובר, שאין בעל הבית חייב לתקן אלא את התקרה, היינו הקורות והקרישים, ואילו המעזיבה, היינו הטיח של טיט שטחים על הקורות, על בעל העלייה (השוכר) לתקן. בגמרא מבואר טעם מחלוקתם, שלדעת רבי יוסי לא באה המעזיבה אלא להשוות את הגומות, ולכן על בעל העלייה לעשות את זה, ולדעת תנא קמא באה המעזיבה לחזק את התקרה, ולכן על בעל הבית לעשותה. והלכה כתנא קמא.

בארנו משנתנו בשוכר ומשכיר ולא בשותפים (כמו במשנה הקודמת), לפי שבשותפים אין התחתון חייב לתקן את התקרה בשביל בעל העלייה (רש"י: ועיין הר"א ש"ו).

~ יום שני ~

באור משנה ג

הבית והעלייה של שנים – בית של זה ועלייה של זה, שנפלו – והרי בעל העלייה אינו יכול לבנות את עלייתו עד שייבנה הבית

~ יום ראשון ~

באור משנה א

הבית והעלייה של שנים – הבית של אחד והעלייה של אחר, שנפלו – ואין ניכר במפולת איזה חלק הוא של בעל הבית ואיזה של בעל העלייה, כגון שנפלו בלידה ובני רשות הרבים פינו את הכל, **שניהם חולקים בעצים ובאבנים ובקפרי** – לפי גובה הכתלים; **ורואים אלו אבנים הראויות להשתפר** – כאן באה המשנה ללמד דין שני בכגון שהמפולת נשאה וניכר היכן חלקו של כל אחד בה, כגון אם נתמוטט הבית מיסודו, הרי ניכר, שהאבנים התחתונות לבעל הבית והעליונות לבעל העלייה, ואם נפל הבית ממקומו ולהלן, הרי ניכר שהאבנים החיצונות לבעל העלייה והפנימיות לבעל הבית, ולפי זה חולקים הם ביניהם; הלכך אם מקצת האבנים נשברו, רואים אבניו של מי ראיות היו להישבר, שאם נתמוטט הבית ונפל תחתיו, בידוע שהאבנים התחתונות נשברו, ואם נפלו האבנים ממקום הבית ולהלן, בידוע שהאבנים העליונות נשברו. **אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו** – שלא נשברו, **נוטלן** – אף על פי שהן גדולות ויפות משאר האבנים, **ועולות לו מן החשבון** – שחברו נוטל כנגדן אבנים שלמות אף על פי שאינו מכירן, והשאר חולקים. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שחברו מודה לו על חלק מהאבנים שהכיר שהן שלו, ועל השאר הוא אומר שאינו יודע, שהואיל והוא מודה במקצת הרי הוא מחוייב שבועה, ומתוך שאינו יכול להישבע, שהרי הוא טוען: אינו יודע, חייב הוא לשלם. אבל אם אמר על הכל שאינו יודע, הרי הוא נשבע שבועה מדרבנן שאינו יודע, וחולקים בשוה.

באור משנה ב

הבית והעלייה של שנים – בגמרא מבואר, שמדובר כאן במי שיש לו בית ועלייה על גביו, והשכיר את העלייה לחברו: **נפחתה**

העליה בונה את הבית ודר בתוכו, עד שיתן לו את יציאותיו. רבי יהודה אומר: אף זה דר בתוך של חברו צריך להעלות לו שָׁכר; אלא בעל העליה בונה את הבית ואת העליה, ומקרה את העליה, ויושב בבית עד שיתן לו את יציאותיו.

ד וכן בית הבר שהוא בנוי בפסלע, וגנה אחת על גביו ונפחת – הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה, עד שיגיע לבית בדרו בפניו. הכתל והאילן שגפלו לרשות הרבים והזיקו – פטור מלשלם. נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכתל, ונפלו בתוך הזמן – פטור; לאחר הזמן – חייב.

ה מי שהיה פתלו סמוך לגנת חברו ונפל, ואמר לו: פנה אבניך, ואמר לו: הגיעוך – אין שומעין לו. משקבל עליו, אומר לו: הילך את יציאותיך, ואני אטל את שלי – אין שומעין לו. השוכר את הפועל לעשות עמו

פירוש ברטנורא

ותקרה התחנתה עליו, ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו, ואחר כך יוצא ממנו ובונה עלייתו: אמר רבי יהודה אף זה דר בתוך של חברו. אם כן הוא, בעל העליה זו כשה מחזיר לו יציאותיו נמצא שדר כל הימים הללו בתוך של חברו. ואף על פי שה אינו חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה, מכל מקום זה נהנה, שאילו בית זה לא היה לו מקום לדור שם. וקסבר זה נהנה וזה אינו חסר, חייב: אלא כונה את הכל, ומקרה את העליה. למעלה וכל הצורך לה: ויושב בבית. התחתון, דהוי ליה זה לא נהנה, שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה, וזה לא חסר, דהא לא הוה בני לה ולא הווי ליה:

ד בית הבר. בית לעצור ויתים: וזנה אחת על גביו. ובית הבר של אחד וגינה של אחר: ונפחת. בארבעה טפחים על ארבעה טפחים ואינו ראוי לזרוע ככתחילה: כפיין. תקרה עשויה כעגול כמין קשת ועליה יתן בעל הגנה עפר וזרוע: פטור מלשלם. דמאי הוה ליה למיעבר, אנוס הוא: נתנו לו זמן. בית דין, שלשים יום לסתור ולקוץ:

ה ונפל. לתוך גינת חברו: הגיעוך. וזה בהן ופנה אותן לעצמך: אין שומעין לו. אם אין זה רוצה אין קונה אותך, וחייב הלה לפנותו: בתנן ובקש. ללקט

משניות מבוארות – קהתי

בגמרא, שזמן בית דין היינו שלושים יום; ונפלו בתוך הזמן – והזיקו, פטור – מלשלם, לאחר הזמן – אבל אם נפלו לאחר הזמן והזיקו, חייב – לשלם, הואיל ולא קצץ את האילן ולא סתר את הכותל עד הזמן שקבעו לו בית דין.

בארנו ברישא בבית הבר וגינה של שותפים, בבית הבר של אחד והגינה של אחר (כפירוש רש"י). ואף על פי שלמעלה במשנה ב, בענין הבית ועליה שנפתחה העליה, בארנו דווקא בשוכר ומשכיר, לפי שבשותפים אין התחתון חייב לתקן את התקרה בשביל בעל העליה, מכל מקום כאן שונה הדין, לפי שגם בעל בית הבר צריך לתקרה, שלא יתקלקל בית הבר שלו (הרא"ש). ברם, לענין הדין כל שכן בשוכר ומשכיר, שאם בעל הגינה שכר את גינתו מבעל בית הבר, ונשכר הגג של בית הבר, הרי הוא יורד וזרוע למטה עד שיתקן את התקרה (ה'תוספות יום טוב'; טור סימן קס"ה).

~ יום שלישי ~

באור משנה ה

מי שהיה פתלו סמוך לגנת חברו ונפל – הכותל לתוך גינת חברו, ואמר לו – בעל הגינה לבעל הכותל: פנה אבניך – מתוך גינתי, ואמר לו – בעל הכותל לבעל הגינה: הגיעוך – כלומר הרי האבנים שלך ופנה אותן לעצמך, אין שומעין לו – לפטרו מפניו האבנים אם אין בעל הגינה רוצה בהן, וכופין את בעל הכותל לפנות את אבניו. משקבל עליו – אם נתרצה בעל הגינה והלך ופינה את האבנים, ואחר כך אומר לו – בעל הכותל: הילך את יציאותיך, ואני אטל את שלי – קבל ממני מה שהוצאת על פניו האבנים ותן לי את האבנים שלי, אין שומעין לו – שהואיל ופינה אותן, כבר זכה בהן. ברם, כל זמן שלא פינה אותן, אף על פי שנתרצה לו לפנותן, אם חזר בו בעל הכותל ואמר לו: אל תפנה אותן, אלא אני אפנה אותן בעצמי ואטלן בשבילי, ודאי שומעים לו, ואין אומרים שקנתה לו חצרו משעה שקיבל עליו לפנותן, לפי שבעל הכותל לא נתכוון להקנות לו אלא לדחותו בלבד (נמורה). השוכר את הפועל לעשות עמו בתנן ובקש – ללקטם לו מתוך שדהו או מן ההפקר, ואמר לו – הפועל לבעל הבית: תן לי שְׁכָרִי – שכר מלאכתי, ואמר לו – בעל הבית: טל מה שעשית בשְׁכָרְךָ – טול את התבן והקש בשכר מלאכתך, אין שומעין לו – ואף על פי שבכל מקום אמרו חכמים: שווה כסף ככסף, בשכיר אין הדין כן, שנאמר

התחתון; ולפיכך אומר בעל העליה לבעל הבית לבנות – את ביתו התחתון, כדי שיבנה עלייתו על גביו, והוא – בעל הבית, אינו רוצה לבנות – את ביתו, הרי בעל העליה בונה את הבית – התחתון, כדרך שהיה בנוי (המאירי), ודר בתוכו, עד שיתן לו את יציאותיו – שהוציא על בנין הבית, ואז יצא מן הבית ויבנה עלייתו. רבי יהודה אומר: אף זה – בעל העליה, דר בתוך של חברו – לאחר שבעל הבית משלם לו את יציאותיו, נמצא שהיה דר בבית חברו, והרי שבעל העליה צריך להעלות לו שְׁכָר – לשלם לבעל הבית שכר דירה; ואף על פי שבעל הבית אינו חסר, שהרי בלעדי כן לא היה בונה את הבית, מכל מקום הרי בעל העליה נהנה, שאילו לא היה לו מקום לדור, וסובר רבי יהודה: זה נהנה וזה אינו חסר חייב (רש"י; ברטנורא); אלא בעל העליה בונה את הבית ואת העליה, ומקרה את העליה – ונתן תקרה על העליה, כלומר שגומר את בנין כל הבית, ויושב בבית – התחתון, עד שיתן לו – בעל הבית, את יציאותיו – שהוציא על בנין הבית התחתון; והואיל ועלייתו מוכנת לדירה, נמצא שאין הוא נהנה מדירתו של זה, ואין הוא צריך להעלות לו שכר דירה (רש"י). ויש מקשים, שמכל מקום נהנה הוא, שאין הוא צריך לעלות, ומכאן גורסים הם: ומקרה את העליה ויושב בתוכה, היינו בעליה, ולא יניח לבעל הבית להיכנס בתוכו עד שיתן לו הוצאותיו (תוספות).

באור משנה ד

וכן בית הבר – בית שסוחטים בו ויתים לשמן, שהוא בנוי בפסלע – כלומר בתוך ההר, וגנה אחת על גביו – על גבי בית הבר; ובית הבר של אחד והגינה של אחר, ונפחת – ונשכר הגג של בית הבר, שהוא קרקע הגינה, באופן שאין בעל הגינה יכול לזרוע גינתו, הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה – בתוך בית הבר, עד שיגיע לבית הבר, בעל בית הבר, לבית בדרו בפניו – תקרה מקומרת, המשויה כעין כיפה (בצורת חצי עיגול). ויתן בעל הגינה עליה עפר וזרוע. הכתל והאילן שגפלו לרשות הרבים והזיקו, פטור מלשלם – שאנוס הוא. נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכתל – שראו בית דין שהכותל והאילן רעועים, והם נוטים ליפול, וקבעו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל; ומבואר

בְּתֵבָן וּבְקֶשׁ, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי, וְאָמַר לוֹ: מַלּוּ מֵהַשְּׁעִיטָה בְּשִׂכְרְךָ – אֵין שׁוּמְעִין לוֹ. מִשְׁקַבְלָא עֲלוּיָא, אָמַר לוֹ: הִילְךְ שְׂכָרְךָ וְאֲנִי אֶטַל אֶת שְׁלִי – אֵין שׁוּמְעִין לוֹ. הַמּוֹצִיא זָבַל לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים – הַמּוֹצִיא מוֹצִיא, וְהַמּוֹזַבֵּל מוֹזַבֵּל. אֵין שׁוֹרְרִין טֵיט בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים, וְאֵין לוֹבְנִין לְבָנִים; אֲבָל גּוֹבְלִין טֵיט בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים, אֲבָל לֹא לְבָנִים. הַבּוֹנֶה בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים – הַמְּבִיא אֲבָנִים מִבּוֹא, וְהַבּוֹנֶה בּוֹנֶה; וְאִם הֵיזֵק – מִשְׁלֵם מֵהַשְּׁהִיזָא. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִף מִתְּחִיל הוּא אֶת מְלֹאכְתּוֹ לִפְנֵי שְׁלִשִׁים יוֹם.

ו שְׁתֵּי גִנּוֹת זו עַל גַּב זו, וְהִירְק בְּנֵתִים – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֶׁל עֲלוּיָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל תְּחִתּוֹן. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אִם יִרְצֶה הָעֲלוּיָא לְקַח אֶת עֶפְרוֹ – אֵין פְּאֵן יִרְק. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם יִרְצֶה הַתְּחִתּוֹן לְמַלְאוֹת אֶת גִּנְתּוֹ – אֵין פְּאֵן יִרְק. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מֵאַחַר שֶׁשְּׁנֵיהֶן יְכוּלִין לְמַחֹת זֶה עַל זֶה – רוֹאִין מֵהֵיכָן יִרְק זֶה חַי. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: כָּל שֶׁהָעֲלוּיָא יְכוּל לִפְשׁוּט אֶת יָדוֹ וְלִטּוֹל – הֵרִי הוּא שְׁלוֹ, וְהַשְּׂאֵר שֶׁל תְּחִתּוֹן.

ס ל י ק מ ס כ ת ב ב א מ צ י ע א

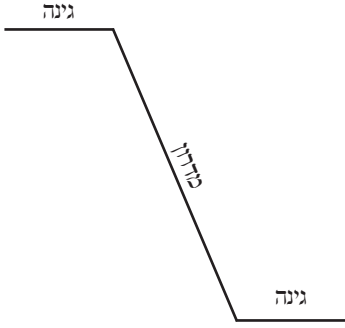
פירוש ברטנורא

לו משלו או משל הפקר: אין שומעין לו. א"ע דבכל דוכתא אית לן שוה כסף ככסף, גבי שכור אינו כן, דלא תלין פעולת שכור כתיב, אמאי דאתני בהדיה משמע: המוציא מוציא והמוזבל מוזבל. כשזה מוציא מן הרפת לרשות הרבים הוא מוכן הנושא לזבל, ואינו רשאי להשהותו שם: גובלין טיט. לתת מיד בבנין: והבונה בונה. מקבל מיד המביא ובונה: מתקן. מומן ברה"ר כל שלשים יום, ואינו חייב בבנין. ואין הלכה כרשב"ג: **ו שתי גינות.** של שני בני אדם סמוכות זו לזו. האחת קרקעיתה גבוהה, ושאלה קרקעיתה נמוכה: והירק בנתיים. בוקיפת הגובה, שוו גבוה מווי: של עליון. שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק: של תחתון. שעל אורו היא מונחת: מאחר ששניהם יכולים למחות. שלא יאיר ירק זה כאן, עליון ליטול עפרו, ותחתון למלאות גינתו: רואין מהיכן ירק זה חי. במקום שהוא יונק וגדל. ולו ינתן: כל שעליון יכול לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו. כדקאמר רבי מאיר. הואיל ומעפרו הוא חי: והשאר של תחתון. דעליון גופיה אפקורי מפקיר ליה לגבי דתחתון. שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקחו. והלכה כרבי שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

שְׁתֵּי גִנּוֹת – של שני אנשים, זו על גב זו – כגון זו בהר וזו בבקעה ומדרון תלול ביניהן.
 כזה: וְהִירְק בְּנֵתִים – גדל באותו מדרון שבין הגינות, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֶׁל עֲלוּיָא – הירק הוא של בעל הגינה העליונה, לפי שהוא צומח מעפרו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל תְּחִתּוֹן – של בעל הגינה התחתונה, לפי שהוא גדל באווירו.

אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אִם יִרְצֶה הָעֲלוּיָא לְקַח אֶת עֶפְרוֹ – ליטול את עפר גינתו ולהשוותה לגינה של התחתון, אֵין פְּאֵן יִרְק – והרי שהירק יונק מעפרו ושלו הוא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם יִרְצֶה הַתְּחִתּוֹן לְמַלְאוֹת אֶת גִּנְתּוֹ – עפר עד לגובה הגינה של העליון, אֵין פְּאֵן יִרְק – והרי שהירק גדל באווירו, ולכן שלו הוא. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מֵאַחַר שֶׁשְּׁנֵיהֶן יְכוּלִין לְמַחֹת זֶה עַל זֶה – למנוע את גידולו של הירק, העליון על ידי שיקח את עפרו, והתחתון על ידי שימלא גינתו עפר, רוֹאִין מֵהֵיכָן יִרְק זֶה חַי – מעפרו של מי הוא יונק וגדל, וינתן לו. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: כָּל שֶׁהָעֲלוּיָא יְכוּל לִפְשׁוּט אֶת יָדוֹ וְלִטּוֹל – מן הירק, ובלבד שלא יסכן את עצמו (גמרא). הֵרִי הוּא שְׁלוֹ – הואיל ומעפרו הוא צומח, כדעת רבי מאיר, וְהַשְּׂאֵר שֶׁל תְּחִתּוֹן – שכן העליון עצמו מפקירו לגבי התחתון, לפי שגנאי הוא לו ליטול רשות ממנו להיכנס לגינתו כדי לתלשו שם. והלכה כרבי שמעון.

(ויקרא יט, יג): "לא תלין פעולת שכיר", ומכאן שחייב בעל הבית לשלם לו כמו שהתנה עמו. מִשְׁקַבְלָא עֲלוּיָא – אם נתרצה הפועל ונטל את התבן והקש בשכרו, ואחר כך אָמַר לוֹ – בעל הבית: הִילְךְ שְׂכָרְךָ וְאֲנִי אֶטַל אֶת שְׁלִי – קבל ממני שכר מלאכתך ותן לי את התבן והקש שלי, אֵין שׁוּמְעִין לוֹ – שכבר זכה בהם הפועל ואין בעל הבית יכול לחזור בו. הַמּוֹצִיא זָבַל לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים, הַמּוֹצִיא מוֹצִיא, וְהַמּוֹזַבֵּל מוֹזַבֵּל – משמוציא אחד את הזבל לרשות הרבים, יהא אחר נוסלו מיד לשדה לזבלה, שאינו רשאי להשהותו שם. ברם, במסכת בבא קמא מובאת ברייתא: "בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא וזלו לרשות הרבים וצוברו כל שלושים יום, כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה, שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ". ומכל מקום אם הֵיזֵק משלם מה שהזיק, כמו ששנינו (בבא קמא ג, ג): "כל המקלקלים ברשות הרבים (אף על פי שעושים ברשות בית דין). חייבים לשלם (עיין באורנו סס). אֵין שׁוֹרְרִין טֵיט בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים – שדרך לשרותו ימים רבים, וְאֵין לוֹבְנִין לְבָנִים – ברשות הרבים, שצריך להשהותן זמן מרובה עד שיתייבשו; אֲבָל גּוֹבְלִין טֵיט בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים – ליתנו מיד בבנין, אֲבָל לֹא לְבָנִים – אין מגבילים טיט ללבנים ברשות הרבים, אף על פי שהוא לובנן ברשות היחיד (תפארת ישראל). הַבּוֹנֶה בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים – כלומר הבונה בית וצריך להשתמש ברשות הרבים לצורך עציו ואבניו, הַמְּבִיא אֲבָנִים מִבּוֹא, וְהַבּוֹנֶה בּוֹנֶה – זה מביא וזה בונה מיד, שאסור להשהות את האבנים ברשות הרבים. וְאִם הֵיזֵק, מִשְׁלֵם מֵהַשְּׁהִיזָא – כמו שבארנו לעיל, שכל אותם שהתירו להם חכמים לקלקל ברשות הרבים, מכל מקום אם הֵיזֵק חייבים לשלם, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִף מִתְּחִיל הוּא אֶת מְלֹאכְתּוֹ לִפְנֵי שְׁלִשִׁים יוֹם – רשאי הבונה להכין צרכי מלאכתו ברשות הרבים שלושים יום לפני הבנייה, ואינו חייב בבניקים (גמרא). ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

משניות מסכת בבא בתרא

פרק ראשון

א השתפין שרצו לעשות מחצה בחצר – בונין את הפתל באמצע. מקום שנהגו לבנות גויל, גזית, בפסיין, לבנים – בונים; הפל כמנהג המדינה. בגויל – זה נותן שלשה טפחים, וזה נותן שלשה טפחים; בגזית – זה נותן טפחים ומחצה, וזה נותן טפחים; בפסיין – זה נותן טפחים, וזה נותן טפחים ומחצה. לפיכך אם נפל הפתל – המקום והאבנים של שניהם.

פירוש ברטנורא

א א השותפין שרצו לעשות מחיצה. בחצר שאין בה דין חלוקה מירי, שאין בה כדי ארבע אמות לכל אחד מן השותפין. להכי קטני שרצו המשמע דוקא שניהם רוצים. אבל אין אחד מהם יכול לכופ את חברו. דאילו בחצר שיש בה דין חלוקה, כל אחד יכול לכופ את חברו לחלוק. והשתא אשמועינן דכיון שרצו לחלוק והחזיק כל אחד מהם ברוח המגיע לו כפי מה שנתפשו, **בונין את הכותל באמצע**. שזה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל וכן זה: גויל. אבנים שאינם משופות ומחוקות: גזית. אבנים משופות ומגוררות במגירה: בפסיין. אריח. שהוא חצי לבנה, והוא טפח ומחצה. והלבנה שלשה טפחים: **הפל כמנהג המדינה**. הכל לאתויי אתרא דנהיגי לעשות מחיצה בלולבי גפנים וענפי עצים, שעושים כפי המנהג. ובלבד שתהא המחיצה עבה שלא יוכל אחד מהם להכביש בשל חברו, דהיזק ראייה שמיה היזק. וגובה הכותל והמחיצה אין פחות מארבע אמות: זה נותן שלשה טפחים. שכותל הגויל צריך טפח יותר מכותל הגזית בשביל ראשי האבנים שכולטות לחוג שאינן חלקות: **ובפסיים זה נותן טפחים**. שעובי כותל הכפסיים טפח יותר מעובי כותל הלבנים, לפי שמשים אריח מכאן ואריח מכאן, שהם שלשה טפחים וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברו. וכותל העשוי מלבנים נותן לבנה שלימה לעובי הכותל שהיא שלשה טפחים ואין צורך טיט באמצע: **המקום והאבנים של שניהם**. הא קמשמע לן דאע"ג דנפלו האבנים לרשותא דחד מנייהו, אי נמי דקדים חד ופנינה לרשותיה מהו דתימא לאהי אידך המוציא מחברו עליו הראיה. קמ"ל:

משניות מבוארות – קהתי

על דעת שיעשו מחיצת נסרים דקה, שהואיל והסכימו ביניהם לחלוקת החצר, וכל אחד מהם החזיק ברוח המגיע לו כפי שנתפשו ביניהם, באופן שאינם יכולים לחזור בהם, הרי הם כופים זה את זה לבנות את המחיצה כמו שנוהגים באותו מקום; **הפל כמנהג המדינה** – בגמרא מבואר, שפסיקה זו באה לרבות, שבמקום שנוהגים לעשות מחיצה בלולבי גפנים או בענפי עצים, עושים כפי המנהג, ובלבד שתהא המחיצה עבה, שלא יוכל איש להסתכל בשל רעהו, שכן היזק ראייה שמו היזק, כמו שבארנו לעיל. **בגויל** – אם הם בונים את הכותל באבני גויל, **זה נותן שלשה טפחים, וזה נותן שלשה טפחים** – כל אחד נותן מחלקו בחצר בשביל בנין הכותל שלושה טפחים, לפי שרוחב כותל אבנים של גויל ששה טפחים, הואיל ויש להן בליטות; **בגזית** – אם בונים את הכותל באבנים מסותתות שאין להם בליטות; **זה נותן טפחים ומחצה, וזה נותן טפחים ומחצה** – שרוחב כותל של גזית אינו אלא חמישה טפחים; **בפסיין** – בכותל של חצאי לבנים, **זה נותן טפחים, וזה נותן טפחים** – כל אחד נותן שני טפחים, שכן חצי לבנה (אריח) הוא טפח ומחצה, ומחברים שני חצאי לבנים על ידי שנותנים טפח טיט ביניהם, ונמצא רוחב הכותל ארבעה טפחים; **בלבנים** – בכותל של לבנים שלמות, **זה נותן טפח ומחצה, וזה נותן טפח ומחצה** – כל אחד נותן מחלקו טפח ומחצה בלבד, שרוחב הכותל של לבנים שלושה טפחים. **לפיכך** – הואיל וחייבו חכמים את השותפים לבנות את הכותל באמצע משל שניהם, **אם נפל הפתל, המקום והאבנים של שניהם** – בגמרא מבואר, שאפילו נפלו האבנים לרשותו של אחד מהם, או שפינה אחד מהם את כל האבנים לרשותו וטען שמכר לו חברו את חלקו או נתנו לו כמתנה, אינו נאמן, אלא הרי הם ברשותם של שניהם עד שיביא ראיה לדבריו (רמב"ם הל' שכנים ב, יד; יח).

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין הקמת מחיצה בחצר השותפים, באה משנתנו ללמד דין הקמת גדר בגינה או בבקעה (שדה תבואה). בגמרא מבואר שאננם דבר ברור הוא, שבמקום שנהגו בעלי הגינות או בעלי השרדות להקים גדר בין גינותיהם או שדותיהם, יכול האחד לכופ את חברו להשתתף בהקמת הגדר, היינו שיתן מקום מחלקו למחצית עובי הגדר, וישתתף בהוצאות בנינה. ואילו במקום שלא נהגו לגדרו, אין יכולים לכופ זה את זה להקים גדר. אבל משנתנו דנה במקום

~ יום רביעי ~

מסכת בבא בתרא

פתיחה למסכת בבא בתרא

מסכת זו (השער האחרון של מסכת "נויקין") כוללת אף היא עשרה פרקים, והיא מוסיפה לרון בעסקי ממונות, ובייחוד בעסקי קרקעות. פרק א עוסק בדיני שותפים בנכסים ובדיני שכנים; פרק ב בהרחקת נזקים מנכסי אחרים; בפרק ג נישנים דיני חזקה; הפרקים ד–ו עוסקים בדיני מכירה של בתים, חצרות, ספינות, שדות, בהמות, תבואה ועוד; וכן בענייני מידה ומשקל; הפרקים ז–ט דנים בהלכות ירושה; פרק י עוסק בדיני שטרות.

באור משנה א

משנתנו עוסקת בשותפים בחצר שלפני בתיהם; וכבר הזכרנו במקומות אחרים, שבימיהם לא היו הבתים פתוחים לרחוב אלא לתוך חצר, שהיתה לרוב משותפת לכמה בתים, ודיירי הבתים השתמשו בחצר לתשמישהם השונים. חצר כזאת, שהיתה שייכת לשני בעלי בתים או יותר, נקראת "חצר השותפים"; ואם יש בה לכל הפחות ארבע אמות על ארבע אמות לכל אחד מן השותפים, מלבד ארבע אמות לפני כל פתח, הרי זו "חצר שיש בה דין חזקה"; כלומר שרשאי אחד מהשותפים לתבוע חלוקת החצר ביניהם. אבל אם אין בה כשיעור הנ"ל, הרי זו "חצר שאין בה דין חזקה"; כלומר שאין אחד מהם יכול לתבוע חלוקת החצר ביניהם (כמבואר להלן משנה ו). משנתנו באה ללמד, שאפילו בחצר שאין בה דין חלוקה, אם נתרצו השותפים לחלק ביניהם את החצר, והחזיק כל אחד מהם בחלקו, באופן שאינם יכולים לחזור בהם, הרי הם כופים זה את זה להעמיד מחיצה באמצע החצר, והמחיצה היא – כמנהג המדינה – מאבנים או מלבנים או מעצים וכדומה, ובלבד שלא יוכל אחד מהם לראות את הנעשה ברשות חברו, לפי שהיזק ראייה שמו היזק. גובה המחיצה הוא לכל הפחות ארבע אמות.

השתפין – שני אנשים שיש להם חצר בשותפות, ובתי שניהם פתוחים לתוכה, ואין בה דין חלוקה, כמו שבארנו לעיל, אלא **שרצו לעשות מחצה בחצר** – כלומר שהסכימו זה עם זה לחלק ביניהם את החצר ("מחיצה" כאן מובנה חלוקה – גמרא) **בונין את הפתל באמצע** – שכל אחד נותן מחלקו מקום למחצית עובי הכותל. **מקום שנהגו** – השותפים, כשחולקים ביניהם חצר, **לבנות גויל** – להקים כותל משל אבני גויל. היינו אבנים שאינן מסותתות, או **גזית** – אבנים מסותתות, או **בפסיין** – חצאי לבנים, או **לבנים** – שלמות, **בונים** – ואין אחד מהשותפים יכול לומר, שלא נתרצה לחלוקת החצר אלא

ב וכן בגנה, מקום שנהגו לגדור – מחיבין אותו; אבל בפקעה, מקום שנהגו שלא לגדור – אין מחיבין אותו; אלא אם רוצה, כונס לתוך שלו ובונה, ועושה חזית מבחיניו; לפיכך אם נפל הכתל – המקום והאבנים שלו. אם עשו מדעת שניהן – בונין את הכתל באמצע, ועושים חזית מפאן ומפאן; לפיכך אם נפל הכתל – המקום והאבנים של שניהם.

ג המקיף את חברו משלש רוחותיו, ונגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית – אין מחיבין אותו. רבי יוסי אומר: אם עמד ונגדר את הרביעית – מגלגלין עליו את הכל.

ד כתל חצר שנפל – מחיבין אותו לבנותו עד ארבע אמות. בחזקת שנתן, עד שיביא ראיה שלא נתן. מארבע

פירוש ברטנורא

ב וכן בגינה, הכי קאמר, וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור הוא, ומחייבים אותו שלקח מקום שם לגדור: אבל בפקעה, סתם, הרי הוא כמקום שנהגו שלא לגדור, ואין מחייבים אותו. אלא אם רצה חברו לגדור, כונס בתוך שלו; ועושה לו חזית, סימן, להיכר שהכותל שלו. והסימן מפרש בגמרא, שטח ראש הכותל אמה בסיד לצד חברו. ולא לצד שלו, שמא יטוח גם חברו מן הצד שלו, ויאמר שהכותל של שניהם הוא. אבל כשטח לצד חברו ואינו טח לתוך שלו, הוי סימן שהכותל שלו. ואם יקלפנו חברו, קלופה מודע ידוע; ועושים חזית מפאן ומפאן. להודיע ששניהם עשו אותו:

ג אין מחיבין אותו. דהא לא אהני ליה מיד, שעדיין קרקע שלו פתוחה. אבל אם גדר את הרביעית, דהשתא ודאי אהני ליה, מחיבין אותו לשלם מחצה דמי קנים כוול. אבל לא חצי יציאותיו, דאמר ליה לדידי סני לי במחיצה של קנים ואי אפשי ביציאה של גדר אבנים: מגלגלין עליו את הכל. מחצית יציאותיו כפי מה שגדר. והיינו דאיכא בין תנא קמא לרבי יוסי. והלכה כרבי יוסי. ואין צריך לומר אם הניקה הוא שגדר רוח רביעית, דגלי דעתה דניחא ליה במה שגדר חברו, שמגלגלין עליו את הכל ומשלם לחברו חצי יציאותיו:

ד כותל חצר. של שותפין: עדי ארבע אמות. דבהכי סני ליה להיזק ראייה: בחזקת שנתן. כשהו תובעו חצי היציאה וזה אומר כבר נתתי חלק, נאמן, עד

משניות מבוארות – קהתי

המקיף את חברו משלש רוחותיו – שקנה שלוש שדות מסביב לשדה חברו, ונגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית – כלומר שהעמיד גדר בין שלוש שדותיו לשדה חברו, ונמצאת שדה חברו מוקפת גדר משלוש רוחותיה, אין מחיבין אותו – את חברו המוקף להשתתף בהוצאת הגדר, לפי שאין לו תועלת מהגידור, מאחר שעדיין שדהו פתוחה מהרוח הרביעית. והרי בקעה סתם דינה כמקום שלא נהגו לגדור, כמו ששינוי לעיל. ברם, אם גדר גם את הרוח הרביעית, ונמצאת שדהו של חברו גדרה מכל רוחותיה, מחייבים את חברו להשתתף בהוצאת הגידור, שהרי עכשיו הגדר מועילה לו שלא ייכנסו בהמות לשדהו. ומכל מקום אין מחייבים אותו אלא במחצית דמי גדר של קנים, ולא במחצית ההוצאות של הגדר, שיכול הוא לומר: בשבילי די במחיצה של קנים. רבי יוסי אומר: אם עמד ונגדר את הרביעית – אם המוקף עמד ונגדר את הרוח הרביעית של שדהו, מגלגלין עליו את הכל – כלומר חייב הוא לשלם את מחצית ההוצאות של כל הגדר שהוקמה תחילה משלוש רוחותיה של שדהו, שהרי גילה המוקף דעתו שהוא רוצה בגדר. ויש מפרשים: אפילו עמד המוקף ונגדר את הרוח הרביעית מגלגלים, לדעת רבי יוסי, על המוקף את הכל, היינו להשתתף בהוצאות כל הגדר, שהואיל ושרהו גדרה מכל צדדיה, הרי היא מועילה לו למנוע ממנה דריסת רגל של בהמה. וההבדל בינו לבין תנא קמא, שלדעת תנא קמא אין המוקף משלם אלא מחצית דמי גדר של קנים, ואילו רבי יוסי חייב המוקף לשלם מחצית ההוצאות של אותה גדר שהקים המוקף. והלכה כרבי יוסי.

באור משנה ד

משנתנו חוזרת לענין שלמדנו במשנה א, שאם שניים יש להם חצר משותפת וחילקו ביניהם את החצר, הרי הם כופים זה את זה לבנות כותל באמצע, משום היזק ראייה. ובאה משנתנו להשמיע, ששיעור גובה הכותל, שחייבים שני השותפים להשתתף בו, הוא ארבע אמות בלבד, אבל על יתיר מארבע אמות אין כופים זה את זה, שכן כותל של ארבע אמות דיו למנוע היזק ראייה.

כתל חצר – שהיה מבדיל בין שני שותפים, שנפול – כלומר אף על פי שמתחילה הסכימו שניהם לבנותו למעלה מארבע אמות, מכל מקום כיון שנפל וצריכים לבנותו מחדש, מחיבין אותו לבנותו עד ארבע אמות – אין כופים זה את זה לבנותו אלא עד הגובה

שאינו מנהג קבוע בענין זה, שיש גוררים ויש שאינם גוררים, ובאה משנתנו ללמד שיש הבדל בין גינה לבקעה (גמרא).

וכן בגנה – מי שגינתו סמוכה לגינת חברו, או גינה שהיתה משותפת לשניים וחילקה ביניהם, אם זה מקום "סתם", היינו שאין בו מנהג קבוע בגידור הגינות, הרי דינו כדון מקום שנהגו לגדור – בין הגינות, ולכן מחיבין אותו – כלומר שאם אחד מהם רוצה לגדור, יכול הוא לכופף את חברו להשתתף בהקמת הגדר, אבל בפקעה – בשדה תבואה, דינו של מקום "סתם" כדון מקום שנהגו שלא לגדור, לפיכך אין מחיבין אותו – כלומר שאם אחד מהם אינו רוצה לגדור, אין חברו יכול לכופף אותו להשתתף בבנין הגדר, אלא אם רוצה – חברו לגדור שדהו, כונס לתוך שלו – מכניס את הגדר לתוך תחומו, ובונה – אותה משלו בלבד, ועושה חזית – סימן היכר בראש הגדר, כגון מסגרת של סיד אמה על אמה, מבחינין – לצד חברו: "חזית" מלשון "חזה", שהכל יראו, שהוא לברו בנה את הגדר. בגמרא מבואר הטעם, שעושה חזית דווקא לצד חברו ולא לצד שלו, שאם יעשה סימן ההיכר לצד שלו, יש לחשוש שמא גם חברו יעשה "חזית" ויאמר שהשתתף בבנין הגדר. לפיכך – הואיל ולא יכול היה לכופף את חברו להשתתף בהקמת הגדר, אם נפל הכתל, המקום והאבנים שלו – שהרי החזית מוכיחה שבנה את הכותל לברו. אם עשו מדעת שניהן – ששניהם הסכימו לבנות כותל ביניהם, בונין את הכתל באמצע – כל אחד נותן משרהו מקום לחצי עובי הכותל, ועושים חזית מפאן ומפאן – לסימן ששניהם בנאוהו; לפיכך אם נפל הכתל, המקום והאבנים של שניהם – שהרי הכותל משותף הוא.

~ יום חמישי ~

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו, שבקעה סתם דינה כמקום שלא נהגו לגדור, ואין בעלי השדות הסמוכות יכולים לכופף זה את זה להשתתף בהקמת גדר בין שדותיהם. משנתנו באה ללמד, שלא נאמרה הלכה זו אלא בגדר שבין שדה לשדה שהואיל וכל עניינה של גדר כזו הוא בדרך כלל משום היזק ראייה, ובבקעה אין היזק ראייה, לפיכך אין כופים זה את זה לגדור, אבל מי ששדותיו קיפוי את שדה חברו ונגדר אותן, ונמצאת שדה חברו גדרה מכל ארבעת צדדיה, הואיל וגידור זה מועיל לחברו, שלא ייכנסו בהמות לשדהו, מחייבים אותו להשתתף בהוצאות הגידור.

אָמוֹת וְלִמְעָלָה – אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ. סִמְךָ לוֹ פֶּתֶל אַחֵר, אָף עַל פִּי שְׁלֵא נִתֵּן עָלָיו אֶת הַתְּקָרָה – מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַפֶּל. בְּחֻקְתָּ שְׁלֵא נִתֵּן, עַד שְׂיָבִיא רְאֵיהָ שְׁנֵתָן.

ה פּוֹפִין אוֹתוֹ לְבָנוֹת בֵּית שַׁעַר וְדִלְתָּ לְחֻצֵּר. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא כָּל הַחֻצְרוֹת רְאוּיוֹת לְבֵית שַׁעַר. פּוֹפִין אוֹתוֹ לְבָנוֹת לְעִיר חוֹמָה וְדִלְתִים וּבְרִיחַ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא כָּל הָעִירוֹת רְאוּיוֹת לְחוֹמָה. כִּמָּה יֵהָא בְּעִיר וַיְהִי כְּפִי שְׁלֵא עִירָה? שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ. קָנָה בָּהּ בֵּית דִּירָה – הָרִי הוּא כְּפִי שְׁלֵא עִירָה מִיָּד.

ו אין חולקין את החצר, עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. ולא את השדרה, עד שיהא בה תשעת

פירוש ברטנורא

שיבא התובע עדים שתבעו ולא נתן. דמשפט זה גלוי לכל שחובה עליו לסייע ולא היה זה בונהו משלו אלא היה מכיאו לבית דין: סמך לו כותל אחר. לאחר שבנה האחד למעלה מארבע אמות הרבה ולא רצה לסייע בהגבתו, סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת תקרה מכותל לכותל, אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה: מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיא דניחא ליה בהגבתה דהאדן: בחוקת שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כתלו לכותל ראשון, ואומר לו תן חלקך כמה שהגבתה אותו, וזה אומר נתתי חלקך, אינו נאמן אלא בעדים. שאין משפט זה גלוי, ועד שחיבתו ב"ד אינו עשוי ליתן:

ה כּוֹפִין אוֹתוֹ. את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר: לבנות. לחצר בית שער להיות שומר הפתח וישוב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהצין בחצר: ודלת. לשער החצר: לא כל החצרות ראויות לבית שער. חצר שאינה סמוכה לרה"ר אינה ראויה לבית שער. ואין הלכה כרשב"ג. דאפילו שאינה סמוכה לרה"ר ומנין דרחקי רבים ועיילו ואתו: לא כל העיירות ראויות לחומה. עיר שאינה סמוכה לגבול האויבים אינה צריכה לחומה. ואין הלכה כרשב"ג. דאפילו אינה סמוכה לגבול האויבים צריכה לחומה, דומנן דמקרו ואתו גייסות: ויהא כפאנשי העיר. לשאת עמהם בעול: שנים עשר חדש. והאידנא דנייר, נהוג עלמא שלשים יום:

ו אין חולקין את החצר. אין אחד מן השותפין יכול לכופף את חברו לחלוק החצר עד שיהא בו ארבע אמות לכל אחד מן השותפין, חוץ מן הפתחים, שכל בית שבחצר צריך שיהיה לפני פתחו ארבע אמות לפרק משאו מעל חמורו, וחוץ מאותן ארבע אמות צריך שיהיה בחצר ארבע אמות אחרות לכל

משניות מבוארות – קהתי

לְחֻצֵּר – בית שער היינו בנין שליד שער החצר, שבו יושב השומר ומנוע את בני רשות הרבים מלהיכנס לחצר; דלת – לשער החצר, כדי לנעול את השער בלילה. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא כָּל הַחֻצְרוֹת רְאוּיוֹת לְבֵית שַׁעַר – אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה לבית שער, ושאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער, כלומר אינה צריכה לבית שער (ברייתא בגמרא). ברם, לדעת תנא קמא כל חצר צריכה לבית שער, שפעמים בני רשות הרבים נדחקים שם ונכנסים לחצר (גמרא). והלכה כתנא קמא (דמב"ם הל' שכנים ה, א). פּוֹפִין אוֹתוֹ – את כל אחד מבני העיר, לבנות לעיר – יחד עם שאר בני העיר, חוֹמָה וְדִלְתִים וּבְרִיחַ – לשם שמירה והגנה על העיר. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא כָּל הָעִירוֹת רְאוּיוֹת לְחוֹמָה – אלא עיר הסמוכה לספר ראויה לחומה, ושאינה סמוכה לספר אינה ראויה לחומה (ברייתא בגמרא). כלומר שעיר הרחוקה מן הגבול אינה צריכה חומה. ברם, לדעת תנא קמא כל עיר צריכה חומה, שפעמים באים גייסות לשם. והלכה כתנא קמא (דמב"ם הל' שכנים ו, א; ועיין "תוספות יום טוב"). כִּמָּה יֵהָא בְּעִיר – כמה זמן ידור אדם בעיר, וְיֵהָא כְּפִי שְׁלֵא עִירָה – שיהא חייב לשאת בעול צרכי העיר? שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ – לאחר שדר אדם בעיר שנים עשר חודש, חייב הוא להשתתף בהוצאות צרכי העיר, היינו לשלם מסיה. קָנָה בָּהּ בֵּית דִּירָה – יוש אומרים: אפילו שכר בה דירה לשנה (בית יוסף בשם קצת מן האחרונים). הָרִי הוּא כְּפִי שְׁלֵא עִירָה מִיָּד – ומתחייב לשאת בכל צרכי העיר.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמדנו, כלל, מתי יכולים שותפים לכופף את זה לחלוק ביניהם את הדבר המשותף, וכבר הזכרנו בתחילת הפרק, שיש חצר שאין בה דין חלוקה. ענין זה מקורו במשנתנו.

אֵין חוֹלְקִין אֶת הַחֻצֵּר – אין השותפים בחצר יכולים לכופף זה את זה לחלוק ביניהם את החצר, עַד שְׂיָהָא אַרְבַּע אָמוֹת לְזֶה וְאַרְבַּע אָמוֹת לְזֶה – ארבע אמות מרובעות לכל אחד מן השותפים, מלבד ארבע אמות לפני כל פתח של הבתים הפתוחים לחצר (גמרא): וְלֹא אֶת הַשְּׂדֵה – ואין השותפים בשדה יכולים לכופף זה את זה

של ארבע אמות, ולא למעלה מזה, שדי בארבע אמות כדי למנוע היזק ראייה. בְּחֻקְתָּ שְׁנֵתָן – אם לאחר שנבנה הכותל תובע האחד את חברו מחצית דמי הכותל שבנה, וזה אומר שכבר נתן חלקך, הרי זה בחוקת שנתן. כלומר נאמן בטענתו שנתן, שהואיל וידוע משפט זה לכול, שחובה על כל אחד מהשותפים להשתתף בבנין הכותל, אנו אומרים שלא היה האחד בונה את הכותל מבלי לקבל מחברו את חלקו, עַד שְׂיָבִיא רְאֵיהָ – אלא אם כן הביא התובע עדים, שְׁלֵא נִתֵּן – כלומר שתבעו ולא נתן (דש"י). ויש מפרשים כגון שיבואו עדים ויעידו שהנתבע היה אתם במקום פלוני מיום שהחל התובע בבנין הכותל ויודעים הם שלא פרעו (הרא"ש). מְאַרְבַּע אָמוֹת וְלִמְעָלָה – אם רצה אחד מהם להגביה את הכותל למעלה מארבע אמות, אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ – את חברו להשתתף עמו בהוצאותיו הנוספות. סִמְךָ לוֹ פֶּתֶל אַחֵר – אבל אם לאחר שהגביה אחד מהשותפים על חשבונו את הכותל למעלה מארבע אמות, הלך חברו ובנה בתוך חלקו כותל אחר כנגד כותל זה, כדי ליתן תקרה עליהם, אָף עַל פִּי שְׁלֵא נִתֵּן עָלָיו אֶת הַתְּקָרָה – שעדיין לא נתן תקרה על התלים, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַפֶּל – כלומר מחייבים אותו לשלם מחצית כל הכותל, שהרי גילה דעתו, שנוח לו באותה תוספת שהוסיף חברו. בְּחֻקְתָּ שְׁלֵא נִתֵּן – אם לאחר שסמך לו חברו כותל אחר בא ותבע ממנו את חלקו בהוצאות ההגבהה, והלה טען, שכבר שילם לו את הכל, הריהו בחוקת שלא נתן. כלומר שאינו נאמן, עַד שְׂיָבִיא רְאֵיהָ שְׁנֵתָן – לפי שאין דבר זה ידוע לכל שצריך לשלם בעד ההגבהה, הלכך אנו אומרים שאין זה עשוי לשלם עד שיתבעוהו בבית דין ויחייבוהו לשלם.

~ יום שישי ~

באור משנה ה

משנה זו באה ללמדנו, שכל שותפי החצר חייבים להשתתף בהוצאות ההכרחיות של החצר, וכן חייבים כל בני העיר לשאת בעול ההוצאות של צרכי העיר.

פּוֹפִין אוֹתוֹ – את כל אחד מבני החצר, כלומר שבני החצר כופים זה את זה, לְבָנוֹת – להשתתף בהוצאות בנין – בֵּית שַׁעַר וְדִלְתָּ

קבין לזה ותשעת קבין לזה; רבי יהודה אומר: עד שיהא בה תשעת הצאי קבין לזה, ותשעת הצאי קבין לזה. ולא את הגנה, עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה; רבי עקיבא אומר: בית רבע. ולא את הטרקלין ולא את המזון ולא את השוקף, ולא את המלית ולא את המרחץ ולא את בית הבר, עד שיהא בהן פדי לזה וכדי לזה. זה הפלל: כל שיתלק ושמו עליו – חולקין; ואם לאו – אין חולקין. אימתי? בזמן שאין שניהם רוצים; אבל בזמן ששניהם רוצים, אפלו בפחות מכאן – יחלקו. וכתבי הקדש, אף על פי ששניהם רוצים – לא יחלקו.

פ ר ק ש נ י

א לא יחפר אדם בור סמוך לבורו של חברו, ולא שית, ולא מערה, ולא אמת המים, ולא נברכת הכובסין; אלא אם בן הרחיק מפתל חברו שלשה טפחים, וסד בפסד. מרחיקין את הגפנת, ואת הזבל, ואת המלח, ואת פירוש ברטנורא

אחד מן השותפין לשאר תשמישים ואו יהיה כחצר דין חלוקה: רבי יהודה אומר תשעה הצאי קבין. מר כי אתריה ומר כי אתריה. ולא פליגי. באתריה דר' יהודה היתה עושה תבואה, שדה בת תשעה הצאי קבין כשדה בת תשעה קבין באתרייהו דרבנן: בית רובע. מקום לזרוע בו רובע הקב. ופסק ההלכה, אין דין חלוקה בקרקעות העומדות להרישה ולזריעה אלא אם כן יואר לכל אחד מן השותפים קרקע כדי עבודת יום אחד בהרישה [או בזריעה] וכיוצא בהן: מזון וטרקלין. מני פלטין הן: פדי לזה וכדי לזה. כדמפרש ואולי שלאחר שחלוקו ויטול כל אחד חלקו יהיה בחלק כל א' מהם מקום ראוי שקרא מרחקין או מזון, שישאר בקצתו השם שהיה כבולו: בזמן שאין שניהם רוצים. אין יכול האחד לכופ את חברו לחלוק על כרחו. אבל יכול לכופו לענין גוד או אגוד, כלומר, קנה חלקו או מכור לי חלקך כמה שהוא שוה: וכתבי הקדוש. תורה נביאים וכתובים: לא יחלוקו. ודוקא כשהם בכרך אחד. אבל בכרכים הרבה כל ספר בפני עצמו, אם רצו חולקים:

ב א לא יחפור. בור. עגול: שית. ארך וקצר: מערה. מקורה בקרוי: נברכת הכובסין. חפירה מרובעת ומו נשמים מתקבצים בה. עשויה לכבס גדים: אלא אם בן הרחיק מכותלו. מכותל בורו קאמר. וכותל הבור אין עביו פחות משלושה טפחים. נמצא מחלל בורו לחלל בור של חברו ששה טפחים. ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקים לסוף המיצר שלו כבושה אלא א"כ הרחיק השיעור הראוי, ואע"פ שאין לחברו שם כותל, שמא ימלך חברו ויבנה

משניות מבוארות – קהתי

ששניהם רוצים – ששני השותפים מסכימים לחלוקה, אפלו בפחות מכאן – אפילו יהא לכל אחד מהם פחות מהשיעור ששינו לעיל, יחלקו – יכולים הם לחלוק ביניהם את הדבר המשותף. וכתבי הקדש – אבל כתבי הקדוש, היינו תורה נביאים וכתובים, שהם בכרך אחד, אף על פי ששניהם רוצים – ששני השותפים מסכימים לחלקם ביניהם, לא יחלקו – אסור להם לחלוק, שאין זה דרך כבוד לחתוך כתבי הקדוש שהם בכרך אחד לשניים. ברם, כתבי הקדוש שהם בכרכים אחדים, וכל אחד יכול לקבל כרך בפני עצמו, אם רצו חולקים.

לחלוק ביניהם את השדה, עד שיהא בה תשעת קבין לזה ותשעת קבין לזה – שיהא לכל אחד שטח כדי לזרוע בו תשעה קבים, שהם סאה ומחצה (3750 אמה מרובעות). רבי יהודה אומר: עד שיהא בה תשעת הצאי קבין לזה, ותשעת הצאי קבין לזה – רבי יהודה סובר, שאם כל אחד יקבל שטח כדי זריעת ארבעה קבים ומחצה (1875 אמה מרובעות) יכול אחד מהשותפים לכופ את חברו לחלוק את השדה. בגמרא מבואר, שרבי יהודה אינו חולק על תנא קמא, אלא שבמקום מגוריו היתה האדמה פוריה, ושדה כדי זריעת ארבעה קבים ומחצה נתנה יכול כמו שדה בת תשעה קבים במקומם של חכמים; ולא את הגנה – ואין השותפים בגינת ירק חולקים ביניהם את הגינה, עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה – גינה כדי זריעת חצי קב ורעים לכל אחד (208¹/3 אמה מרובעות), רבי עקיבא אומר: בית רבע – גינה כדי זריעת רובע הקב (104¹/6 אמה מרובעות); ולא את הטרקלין – ואין השותפים כופים זה את זה לחלוק ביניהם את הטרקלין, היינו אולם, ולא את המזון – ארמון; ויש מפרשים: מגדל קטן שבגינה (תפארת ישראל), ולא את השוקף – של יונים, ולא את הטלית – בגד עליון רחב, שהיו מתעטפים בו; ולא את המרחץ ולא את בית הבר – שכותשים בו זיתים ועוצרים שמנם, עד שיהא בהן – בכל אותם הדברים, פדי לזה וכדי לזה – שלאחר שיתחלקו יהא לכל אחד דבר הראוי לשמו. זה הפלל: כל שיתלק ושמו עליו – כל דבר משותף, שאף לאחר שיתחלק בין השותפים, יהא חלקו של כל אחד ראוי עדיין להיקרא בשמו הראשון, כגון חצר, גינה טרקלין, טלית וכדומה, חולקין – כופים השותפים זה את זה לחלוק ביניהם. ואם לאו – אם לא יהא לכל אחד דבר הראוי להיקרא בשמו הראשון, אין חולקין – אין אחד השותפים יכול לכופ את חברו לחלוק ביניהם את הדבר המשותף. ברם, יכול הוא לומר לחברו: "גוד או אגוד" (מושך או אמשוך). כלומר: קנה את חלקי או מכור לי את חלקך, לפי שאין רצוני להמשיך בשותפותנו (גמרא). אימתי – אין חולקים כשאין בדבר המשותף השיעורים שלמעלה: בזמן שאין שניהם רוצים – שאחד מהשותפים אינו מסכים לחלוקה; אבל בזמן

~ שבת קודש ~

באור משנה א

פרק זה בא ללמדנו, שאף העושה בתוך שלו חייב להרחיק נזקים מנכסי שכנו. משנתנו מונה דברים, שחייב אדם להרחיק מכותל חברו שלושה טפחים, הואיל ועלולים הם להזיק את הכותל.
לא יחפר אדם בור סמוך לבורו של חברו – אסור לאדם לחפור בור בשדהו סמוך לבורו של שכנו, ולא שית – חפירה ארוכה וצרה, ולא מערה – חפירה מרובעת שהיא מקורה, ולא אמת המים – תעלת מים, ולא נברכת הכובסין – בריכה לכבס בה בגדים, אלא אם בן הרחיק מפתל חברו – כלומר מכותל בורו של חברו, שלשה טפחים – בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "מכותל" בורו של חברו ולא "מבורו של חברו". כדי להשמיענו, שכותל של בור רחבו לפחות שלושה טפחים. נמצא, שהמרחק מחלל בורו לחלל הבור של חברו צריך להיות לפחות ששה טפחים, שהיא אף כותל בורו של חברו הוא לפחות שלושה טפחים. טעם ההרחקה, לפי שחפירה הסמוכה לבור מרפה ומערערת את כותל הבור. ואפילו אין בור לחברו, מכל מקום אם שדה חברו עשויה לבורות, כגון שהיא שדה בית השלחין שצריכים להשקותה תמיד, חייב הוא להרחיק את בורו מגבול שדהו שלושה טפחים, שמא יימלך חברו ויבוא אף הוא לחפור בור בצד גבולו (גמרא; רמב"ם הל' שנינים ט, י); וסד בפסד – את כותל חפירתו שלצד חברו, כדי שלא יבליעו המים ויזיקו כותל בורו של

הסיד, וְאֵת הַסְּלָעִים, מִכְּתָלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה מִפְּחִים, וְסָד בְּסִיד. מִרְחִיקִין אֶת הַזְּרָעִים, וְאֵת הַמַּחְרְשָׁה, וְאֵת מֵי רִגְלִים, מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה מִפְּחִים. וּמִרְחִיקִין אֶת הַרְחִים שְׁלֹשָׁה מִן הַשֵּׁכֶב, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַרְכָּב; וְאֵת הַתְּנוּרָה, שְׁלֹשָׁה מִן הַכְּלָיָא, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַשֹּׁפָה.

ב לא יַעֲמִיד אָדָם תְּנוּרָה בְּתוֹךְ הַפֵּית, אֲלָא אִם בֵּן יֵשׁ עַל גְּבֵיו גְּבֵיהַ אַרְבַּע אַמּוֹת. הִיא מְעַמִּידוּ בְּעֵלְיָה – צְרִיף שִׂיחָה תַּחְתּוֹ מְעוּזִיבָה שְׁלֹשָׁה מִפְּחִים, וּבִכְיָרָה – מִפְּחִ; וְאִם הוּא – מְשַׁלֵּם מִה שֶׁהוּא. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ כָּל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה, אֲלָא שְׂאֵם הוּא – פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם.

פירוש ברטנורא

כצד המיצר שלו ונמצא זה מויקו; וסד כסיד. את כותלי הפירות; הגפת. פסולת הותים לאחר שנעצרו בבית הכר: הפלעים. אבנים שהאור יוצא מהן. שכל אלו קשים לחומה ומרפין את הכותל. ולא ככותל דבור קאי השתא: זרעים. קשים לכותל, שמחלידים את התקוע ומעלין עפר תיחוח: ואת המחרישה. אע"פ שאין זרעים, כגון שחורש לאילנות, קשה לכותל: מי רגלים. ממסמסים את הלבנים שהם של טיט יבש. לכך המטיל מים סמוך לכותל עשוי מלבנים צריך להרחיק שלשה מפחים. וככותל של אבנים מרחיק טפח. ושל אבן קשה כגון צונמא, אינו צריך להרחיק כלל: הרחיים. קשים לכותל, שמנודים את התקוע בגלגול חביטתו: מן השכב. היא הרחיים התחתונה: הרכב. היא העליונה הרוכבת על זו. והיא קצרה טפח מן התחתונה: שלשה מן הכלי. בסים שבונים מטיט ואבנים שמושבים התנור עליו, והוא רחב מלמטה וצר מלמעלה, ושפה העליונה של כליא שעליה התנור יושב היא כמדת התנור. וצריך שדחוק בסים זה מן הכותל שלשה מפחים מתחתיתו, שהן ארבעה משפתו העליונה, לפי שהכל התנור מויק לכותל:

ב גובה ארבע אמות. חלל מפי התנור עד התקרה. כדי שלא יאחו האור בתקרה: עד שיהא תחתיו מעויבה. טיח של טיט שלשה מפחים, שלא תבער תקרה תחתונה של עלייה. ועל גביו גובה ארבע אמות: ובכירה. ששופתין קדירה על חללה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו שעושין לתנור: ואם הוּא. אחר שהיו שם כל השעורים הללו: משלם מה שהוּא. ואע"פ כן מעבנין עליו בכל השעורים הללו שמה ידליק בתוהם ואין לו מה לשלם. ואין הלכה כר"ש:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ב

לאחר שלמדנו בסוף המשנה הקודמת, שהמעמיד תנור בחצרו, צריך להרחיקו מכותל חבירו כשיעור שנינו שם, באה משנתנו ללמד, באלו תנאים יכול אדם להעמיד תנור בתוך ביתו, שלא יהא חשש דליקה. כן דנה משנתנו במי שהוּא לחברו על ידי הדברים הללו שנימנו במשנה, אף על פי שהרחיקם מגבול חצרו או שדוהו כשיעור שקבעו חכמים; ויש בזה מחלוקת תנאים אם הוא חייב או פטור. לא יַעֲמִיד אָדָם תְּנוּרָה בְּתוֹךְ הַפֵּית – בתוך ביתו, אֲלָא אִם בֵּן יֵשׁ עַל גְּבֵיו גְּבֵיהַ אַרְבַּע אַמּוֹת – מפי התנור עד התקרה, כדי שלא תאחו האש בתקרה ותזיק לשכנו שבעליית ביתו (רמב"ם הל' שוכנים ג, יא). ויש מפרשים, שדין זה נאמר אפילו במי שאין עלייה על ביתו, לפי שהדליקה עלולה להזיק לשכנים שבסביבתו (עיין 'תוספות יוס טוב'). הִיא מְעַמִּידוּ בְּעֵלְיָה – הדר בעלייה ובא להעמיד שם תנור, צְרִיף שִׂיחָה תַּחְתּוֹ – תחת התנור, מְעוּזִיבָה – טיח של טיט, שְׁלֹשָׁה מִפְּחִים – שלא תידלק התקרה שתחת התנור. וכן צריך שיהא על גבי התנור ארבע אמות, כמו שנינו לעיל. וּבִכְיָרָה – שהיא קטנה מן התנור, ואין עושים בתוכה היסק גדול כמו בתנור, טַפַּח – די שיהא תחתיה מעויבה טפח. ויש מפרשים, שאף למעלה די בחלל של טפח ('נימוקי יוסף'). וְאִם הוּא – אף על פי שהרחיק כשיעור, מְשַׁלֵּם מִה שֶׁהוּא – ומכל מקום מעכבים עליו השכנים להרחיק בכל השיעורים שנינו לעיל, שמה זיוק ולא יהא לו מה לשלם (רש"י). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ – חכמים, כָּל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה – שנישנו לעיל. אֲלָא שְׂאֵם הוּא – לאחר שהרחיק כדינו, פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם – את הנזק. ואין הלכה כרבי שמעון.

חברו. מִרְחִיקִין אֶת הַגֶּפֶת – פסולת של זיתים לאחר שנסחט מהם שמנם, וְאֵת הַזָּבֵל, וְאֵת הַמְּלָח, וְאֵת הַסִּיד, וְאֵת הַסְּלָעִים – כל הדברים הללו, אם צוברם אדם בחצרו, חייב הוא להרחיקם מִכְּתָלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ – היינו מכותל לבנים הבנוי על גבי קרקע (רש"י), שְׁלֹשָׁה מִפְּחִים – שכל אלו מוציאים הבל ומרפים את הכותל, וְסָד בְּסִיד – בגמרא מבואר: או טו בטיד את החפירה שבה הגפת או הובל וכו', או שהוא סד את כותל חבירו. שונה, איפוא, דין הסיפא מהדין שנינו ברישא, שברישא – "מרחיק טו"ד, ואילו בסיפא – מרחיק או טו. מִרְחִיקִין אֶת הַזְּרָעִים, וְאֵת הַמַּחְרְשָׁה, וְאֵת מֵי רִגְלִים, מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה מִפְּחִים – אסור לאדם לזרוע או לחרוש או להטיל מי רגלים סמוך לכותל חבירו, לפי שהזרעים והחרישה ומי הרגלים מזיקים לכותל, הלכך צריך להרחיקם מן הכותל שלושה טפחים. בגמרא מבואר, שדווקא ככותל לבנים צריך להרחיק של שלושה טפחים, אבל ככותל של אבנים די להרחיק טפח. וככותל של סלע אין צורך להרחיק כלל. וּמִרְחִיקִין אֶת הַרְחִים – מכותל חבירו, שְׁלֹשָׁה מִן הַשֵּׁכֶב – שלושה טפחים מן האבן התחתונה של הרחיים, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה – טפחים, מִן הַרְכָּב – האבן העליונה של הרחיים, הרוכבת על התחתונה, והיא צרה ממנה מכל צד טפח. טעם ההרחקה, לפי שנדווד הרחיים מוזעזע את הכותל; וְאֵת הַתְּנוּרָה – וכן צריך אדם להרחיק מכותל שכנו את התנור שמעמיד בחצרו, שְׁלֹשָׁה – טפחים, מִן הַכְּלָיָא – הבסיס של התנור, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה – טפחים, מִן הַשֹּׁפָה – משפת התנור, שהיא מכוונת טפח מבסיסו, לפי שהכל התנור מויק לכותל.

עניין הליכה זו (לך-לך גו') יש בו ב' עניינים, הליכה מלמטה למעלה והליכה מלמעלה למטה. וכיוון שעניין זה הוא חלק מהתורה שהיא הוראה נצחית, מובן שב' אופני הליכה אלה ישנם בעבודת כל אחד ואחד מישראל

ממאמר פרשת לך לך התשמ"ה

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

שמביא יללה. וזה הביא מיתה: שאין התינוק יודע לקראות אבא ואמא. וזה נקרא עץ הדעת:

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף מ עמוד א. שנינו במשנה: טעה ובירך על פירות הארץ וכו' 'בורא פרי העץ' לא יצא. הגמרא דנה מהו החידוש בדין זה. מקשה הגמרא: פשיטא - דין זה פשוט הוא, שהרי פרי האדמה אינו גדל על העץ, ובודאי לא שייך לברך עליו 'בורא פרי העץ', ומה באה המשנה ללמדנו.

מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לא נצרכה המשנה ללמדנו דין זה אלא לפי רבי יהודה, דאמר [שהוא אומר] שחפה מין אילן היא. והיכן מצינו שכך היא שיטתו, דתניא, האילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר, גפן היה. ומנין, משום שאין לך דבר שמביא יללה [בכיה] על האדם אלא יין, שכן מצינו שגאמר בנח לאחר שיצא מן התיבה ונטע כרם (בראשית ט כא), 'וישבת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה', שעל ידי שתיית היין בא לידי בזיון. וכיון שעל ידי חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת באה מיתה לעולם, והמיתה יש בה בכיה ויללה, מסתבר לומר שחטא זה היה בגפן היין המביא יללה לעולם. רבי נחמיה אומר, האילן שאכל ממנו אדם הראשון, תאנה היתה - היה עץ תאנה. ומנין, משום שמסתבר שפדבר שבו נתקלקלו אדם וחיה, בו נתקנו [היתה תקנתם], ומצאנו שאחרי שחטאו ואכלו מעץ הדעת, הבינו שהם ערומים, וכיסו את עצמם בעלה תאנה, שגאמר (בראשית ג ז) 'ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירום הם, ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם קגרת'. וכיון שתקנתם היתה מעץ התאנה, מסתבר שאף חטאם היה בעץ זה. רבי יהודה אומר, האילן שאכל ממנו אדם הראשון, חפה היתה. ומנין, משום שאין תינוק יודע לקרות 'אבא' ו'אמא' עד שימעיט מעם דגן, וחיטה היא ממיני הדגן, ואילן זה שאכל האדם קראו הכתוב (בראשית ב יז) 'עץ הדעת', ולכן מסתבר לומר שהכוונה לחיטה, שהיא נותנת דעת בתינוק לקרוא 'אבא' ו'אמא'. וכיון שמצאנו שרבי יהודה מפרש שעץ הדעת חיטה היה, יש ללמוד מכך שהוא סובר שהחיטה נקראת עץ.

אמר רב, כל ברכה שאין בה הזכרת השם, אינה נחשבת ברכה. ורבי יוחנן אומר, אף כל ברכה שאין בה הזכרת מלכות ה', אינה נחשבת ברכה, ולא די בהזכרת השם בלבד. נמצא, שנחלקו רב ורבי יוחנן, האם אף הזכרת מלכות ה' מעכבת בברכה.

הגמרא מוכיחה מברייתא כדברי רב: אמר אביי, גותיה דרב מסתברא - מסתבר כדברי רב, דתניא, כתוב בפסוק (דברים כו יג) בענין ביעור המעשרות, שלאחר הביעור הוא מתוודה לפני ה' ואומר, 'לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי'. מבאר הברייתא, 'לא עברתי' היינו שלא נמנעתי מלברכה, כפי הברכה שתיקנו במצות מעשר, 'ולא שכחתי' היינו שלא שכחתי מלהזכיר בברכה את שמך [שם ה'] עליו - על המעשר. מדייק אביי מדברי הברייתא, ואילו מלכות ה', לא קתני - לא שנינו בברייתא שעליו להתוודות שלא שכח לאומרה בברכה. ומכך יש ללמוד, שאכן הזכרת מלכות אינה מעכבת בברכה, אלא רק הזכרת השם, וכשיטת רב, ולא כרבי יוחנן שאמר שאף הזכרת מלכות מעכבת.

בתחילה עשה אברם מזבח להו' הנראה אליו ואחר-כך עשה
מזבח להו' סתם. . שזהו ענין העלייה מלמטה למעלה
ממאמר פרשת לך ה'תשמ"ה

58 למה הוצרך רבי להשיב לרבי נתן שיסבון תנן ועל כן יכול הוא
 59 להנחיל אף לדעת החולקים על רבי יוחנן בן ברוקה, הלא בין כך
 60 ובין כך, בין למאן דאמר 'סבון' תנן ובין למאן דאמר 'רתון' תנן, יש
 61 להקשות, הא - והרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואיך
 62 הקנה את הנכסים לבניו שיוולדו לאחר מכן, ואפילו לרבי מאיר
 63 דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הני מילי - כל מה שאמר
 64 שיכול הוא להקנות אין זה אלא כשהוא מקנה דבר שלא בא
 65 לעולם לרבר - לאדם שישנו בעולם, כגון שהוא מקנה לו פירות
 66 דקל שיצמחו לאחר מכן, שכיון שהמקבל בעולם יכול הנותן
 67 לשעבד עצמו למקבל, שיתן לו מה שיבוא לאחר זמן, אכל אם הוא
 68 מקנה לרבר - לאדם שאינו בעולם, כמו כאן שמקנה לבניו שיוולדו
 69 אחר זמן, לא אמר בזה רבי מאיר את דבריו, ואין הקנאתו הקנאה,
 70 משום שאינו יכול לשעבד את עצמו למי שאינו בעולם. ואם כן,
 71 לכל השיטות קשה איך מתחייב אדם בכתובת בנין דכרין. אלא על
 72 כרחק תאמר שתנאי וחוב שהטילו בית דין שאני - שונה משאר
 73 חיובים שמטיל אדם על עצמו, שיש כח בידם לחייב אדם אף
 74 בחיובים שאינו יכול לקבל על עצמו, ועל כן יכול הוא להתחייב
 75 גם לדבר שלא בא לעולם, ואם כן הקא נמי - כך גם נוכל ליישב
 76 את שאלת רבי נתן ממה שמנחיל את ירושת הכתובה לחלק מבניו,
 77 שאין זה דווקא כרבי יוחנן בן ברוקה, אלא תנאי בית דין שאני,
 78 וגם אם 'רתון' תנן לא אפשר להעמיד את המשנה כחכמים, ולומר
 79 שאף שבתוך כלל אין הנחלה מועילה לדעתם, מכל מקום בבח
 80 תנאי בית דין יכולה היא לחול. ואם כן מדוע היה רבי צריך לומר
 81 לרבי נתן הבבלי, שיסבון תנן כדי להעמיד את המשנה גם
 82 כחכמים.
 83 אמר ליה אביי לרב פפא, מה שלא ענה כן רבי לרבי נתן, הוא משום
 84 דקא מפיק ליה - שנכתב הדבר במשנה בלשון 'רתון' - ירשו, ואילו
 85 היה רבי עונה לרבי נתן שאמנם 'רתון' תנן ומכל מקום מועיל
 86 הדבר רק משום תנאי בית דין, היה רבי נתן חוזר ומקשה לו למה
 87 בתנאי בית דין דווקא אם לא מפני שלבו נוטה אחר רבי יוחנן
 88 ברוקה, ועל כן אמר לו שבאמת 'סבון' תנן, ושוב חזר בו ואמר
 89 ש'רתון' תנן, ואף לחולקים על רבי יוחנן בן ברוקה מועיל הדבר
 90 משום תנאי בית דין, ומה שבחרו לשון זו הוא בכדי לומר שאינו
 91 טורף ממשועבדים.
 92 הדר - חזר ואמר אביי, לאו מילתא היא דאמר - דברים שאמרת
 93 אינם נכונים, שודאי לא היה צריך רבי לומר שיסבון' תנן כדי
 94 להעמיד את המשנה כחכמים, שאף אם 'רתון' תנן עדיין משנתני
 95 יכולה להתפרש כדעתם גם כן, משום דקתני בהמשך המשנה שם
 96 בכתובות (בב), שאם לא קתב ליה לאשתו בכתובתה דברים אלו,
 97 'בנין נקבין דיהוין ליבי מינאי' - בנות נקבות שיהיו לך ממני, יהוין
 98 ותבן בביתך ויתבן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין' - תהיינה אחר
 99 מיתתי, וישבות בביתי וניזונות מנכסי עד שילקחו לאנשים, אף
 100 שלא כתב כן, תיב הוא בתנאי זה, כיון שהיא תנאי בית דין שהתנו
 101 וחיובו כן לכל ישראל. ומעתה, כיון שהתקנות נשנו כאחת,
 102 ובראשונה נאמר לשון ירושה ובשניה לשון מתנה, והרי זה כאילו
 103 בבת אחת כתבם, והנה - והרי זה נחשב שנתן ליה בלשון מתנה
 104 ולזה בלשון ירושה, וכל שנתן אדם לשני בניו ליה בירושה ולזה
 105 במתנה, אפילו דבני מודו - אפילו חכמים מודים שמועילה הנתנה
 106 שבלשון ירושה מדין מתנה, ובאמור לעיל (בב) שאם כתב לשון
 107 מתנה בין בתחילה בין באמצע ובין בסוף דבריו קיימים, ובאה
 108 המשנה לומר לשון 'רתון' להשמיע שכן הדין אפילו בשני בני
 109 אדם ושתי שדות, לזה אמר בלשון מתנה ולזה בלשון ירושה, שגם
 110 בזה דבריו קיימים. ושבה תמיהת רב פפא למה הוצרך רבי לומר
 111 שיסבון תנן.
 112 הגמרא דנה בדברי אביי אמר ליה רב נחומי, ואת דאמר - יש מי
 113 שאמר שהיה זה רב הנגיה בר מינימי, לאבני,

1 מומר נמי לא תגמרו מיניה - אולם גם אל תלמדו לדון ממנו, אלא
 2 תפסקו כפי שדעתכם נוטה, משום דאין לדין אלא מה שעינינו
 3 רואות.
 4 הגמרא דנה אם דברי רבי יוחנן בן ברוקה, שאדם מנחיל את נכסיו
 5 למי שירצה מירשיו, נאמרו גם בבריא או רק בשכוב מרע: קצי -
 6 הסתפק רבא, בקריא שאמר פלוני בני יירש שדה פלונית, האף
 7 הדין בזה, פי קא אמר - האם נאמר שמה שאמר רבי יוחנן בן
 8 ברוקה (לעיל קל) שיכול אדם להנחיל את נכסיו למי שראוי לירשו,
 9 אין זה אלא בשכוב מרע - באדם חולה הנוטה למות, דבר אורחתי
 10 הוא - שראוי להוריש מיד, ועליו נאמר הפסוק שממנו למד רבי
 11 יוחנן בן ברוקה את דינו (דברים בא טו) 'והיה ביום הנחילו את בניו',
 12 אכל בקריא המוריש את נכסיו לבניו, לא אמר רבי יוחנן בן ברוקה
 13 שדבריו קיימים, לפי שאין הוא בכלל הפסוק הנוכח, או דלמא - או
 14 שמה נאמר שאפילו בקריא נמי - גם כן אמר רבי יוחנן בן ברוקה
 15 את דינו.
 16 הגמרא מביאה ראייה שגם בבריא אמר רבי יוחנן בן ברוקה
 17 שמועילה הנחלתו לירשיו: אמר ליה רב משרשיא לרבא, תא שמע,
 18 דאמר לו רבי נתן הבבלי לרבי שסידר את ששה סדרי משנה בארץ
 19 ישראל, אתם בארץ ישראל שניתם את משנתכם פדעת רבי יוחנן
 20 בן ברוקה הסובר שיכול אדם להנחיל את נכסיו למי שראוי
 21 לירשו, דתנן במסכת כתובות (בב), לא קתב ליה לאשתו בכתובתה
 22 דברים אלו, 'בנין דיהוין ליה מינאי' - בנים זכרים שיהיו לך
 23 ממני, אינו רתון קסא בתורתך יותר על חולקיהון דעם אחיהון' -
 24 הם יירשו ממני את כסף כתובתך מלבד חלקם בירושה המגיע
 25 להם עם אחיהם שנוולדו לי מאשה אחרת, אף שלא כתב כן, תיב
 26 הוא בכך, משום שתנאי בית דין הוא - שהתנו בית דין והטילו עליו
 27 חיוב זה ואפילו לא נתחייב מעצמו. וכאילו כתוב כן בשטר
 28 הכתובה, והרי זה כרבי יוחנן בן ברוקה שאמר שיכול להנחיל לבן
 29 בין הבנים. טענתו של רבי נתן היא, שהיה ראוי לשנות את המשנה
 30 לדעת כולם ולא רק לדעת רבי יוחנן בן ברוקה שהוא יחיד נגד
 31 רבים.
 32 הגמרא מביאה את תשובת רבי: ואמר לו רבי, אכן לא נאמר
 33 במשנה 'רתון', דהיינו ירשו, שאין זו ירושה, אלא 'סבון' - יטלו
 34 תנן במשנה, ודיינו שמתנה היא שהוא נותן להם, ומתנה מועילה
 35 אף לחכמים, ונמצא שלא שנינו משנתנו כרבי יוחנן בן ברוקה
 36 דווקא. ושוב חזר ואמר רבי, ולדות ושטות היתה בי במה שענית
 37 והעויתי עלי כן? הלא מה דריתית את טענתו דברב שאינו נכון, ייש
 38 לשאלת רבי דברי, אלא מה דקריא לן - שהלכה מקובלת בירוש
 39 שכתובת בנין דרין לא מרפא ממשעבדי - אינה טורפת מנכסים
 40 משועבדים, דהיינו שאם לא השאיר אביהם די נכסים בכדי לגבות
 41 את הכתובה, אין הם גובים אותה מנכסים שמכר אביהם בחייה, אי
 42 סלקא דעתך שיסבון' - יטלו, תנן במשנה, כפי שאמרת, ולא
 43 'רתון' דהיינו יירשו, ונמצא שמתנה היא, קשה, אמאי לא מרפא
 44 ממשעבדי - מדוע אין הם גובים אותה מנכסים משועבדים, ובמה
 45 נשתנה דינה משאר חובות שגובים אותם גם מנכסים אלו. אלא על
 46 כרחק שמע מינה - ניתן ללמוד מכאן ש'רתון' - ירשו, תנן במשנה,
 47 וכיון שירושה היא ואין הם זוכים בה אלא לאחר מות אביהם, על
 48 כן אין הם טורפים מנכסים שמכר קודם לכן. ומעתה צדק רבי נתן
 49 דבריו שמשנה זו כרבי יוחנן בן ברוקה נשתנה.
 50 הגמרא מסיימת את ההוכחה שרבי יוחנן בן ברוקה דיבר גם
 51 בבריא: מאן שמעת ליה דאית ליה תאי סבא - ומי שמענו שסובר
 52 שאם ריבה לאחד הירושים ומיעט לאחר שדבריו קיימים, הלא
 53 הוא רבי יוחנן בן ברוקה, ושמע מינה שאפילו בקריא אמר רבי יוחנן
 54 בן ברוקה שיכול הוא להעביר מירוש אחד לירוש אחר, ולא רק
 55 בשכוב מרע, שהרי האיש המתחייב לאשתו כתובת בנין דכרין
 56 בעת שנשאה, בריא הוא באותה עת, ואף על פי כן דבריו קיימים.
 57 הגמרא מביאה משא ומתן בדברי רבי: אמר ליה רב פפא לאבני,

1 **ושמע** מינה אפילו בבראי נמי — אפילו בלא תנאי בית דין. דהכי משמע המשנה: לא כתב
 2 לה — חייב, מפני שהוא תנאי בית דין. אבל כתב לה, אפילו בלא תנאי בית דין —
 3 חייב, דבראי נמי קאמר. אמר ליה: הוא אן אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואם כן,
 4 אפילו כתב לה, על כרחך לא קנו אלא משום תנאי בית דין. והכא נמי, אף על גב דבראי
 5 לא קנו — הכא קנו, משום דהוי תנאי בית דין
 6 ומכל מקום שפיר קאמר ליה רבי נתן לרבי:
 7 שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה, דאית ליה
 8 דמחיי "ירוחן" בשכיב מרע, ולהכי הכא אפילו
 9 בבראי קנו, משום תנאי בית דין. דאילו לרבנן,
 10 כיון דבעלמא לא מחיי לישנא ד"ירוחן" אפילו
 11 בשכיב מרע, לא הוה ליה למחיי תנאי "ירוחן"
 12 אפילו משום תנאי בית דין, אלא "סבון" מבני
 13 חרי". אמר ליה אביי: משום דקא מפיק ליה בלשון
 14 "ירוחן". פירוש: אף על גב דלא קנו אלא משום
 15 תנאי בית דין, לפי שאין אדם מקנה לדבר שלא
 16 בא לעולם, מכל מקום יש להוכיח דבראי נמי
 17 לרבי. דאי לא אמר בעלמא בבראי — לא הוה
 18 ליה לתנא לאפוקי בלשון "ירוחן" משום תנאי בית
 19 דין, כיון דלא מחיי בעלמא. אלא הוה ליה
 20 למחיי "סבון" ולחייקו דליתרוף ממשעבדי, או
 21 יהיה תנאי בית דין שלא יטרפו אלא מבני חרי.
 22 מלא דאי בבראי נמי אמר. הדר אמר אביי: לאו
 23 אלתא היא דאמרי, דתנן ב"ו וזהו ליה לה
 24 בירושה וזהו במתנה, אפילו רבנן מודו. ולעולם
 25 רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר בבראי בעלמא. ואם
 26 כן שפיר קאמר רבי נתן לרבי: שניתם משנתכם
 27 כרבי יוחנן בן ברוקה. דלדידיה, כיון ד"ירוחן"
 28 לחודיה מחיי בשכיב מרע — בבראי נמי תנן ליה
 29 במתנה וירושה. אבל לרבנן, דבראי: לא מחיי
 30 "ירוחן" לחודיה בעלמא כלל, אפילו בשכיב מרע
 31 — אם כן הוה תני "ירוחן" אף על גבי מזהני
 32 "ירוחן" משום דאיכא מתנה בחדיה, מכל מקום
 33 לא הוה ליה למחיי, דלא מחיי כלל לחודיה
 34 אלא עם המתנה. בלא "סבון מבני חרי" הוה ליה
 35 למחיי. ולעולם בבראי לא אמר. ובקונטרס
 36 פירש: משום דמפיק בלשון "ירוחן", ואן הוה מקנה
 37 לדבר שאין בעולם, כיון שאין המתנה באה אלא
 38 לאחר מיתה — ואן הבנים כבר בעולם, ובלא
 39 תנאי בית דין קנו. ואן נראה, דבריש "שמת"
 40 (בבא בתרא קמא. ב) אמר: אימור דשבעת ליה
 41 לרבי מאיר כו' לדבר שאין בעולם מי אמר? אף
 42 על גב דכשילדה כבר הווער בעולם
 דלמא

1 **ואל תגמרו** — לרן מינה, אלא כפי שעדתכם נוטה. דאין לו לדין אלא מה שענינו
 2 ראות. כדתינא במסכת נדה בשילדי פרק שני (ב, ב) רבי ראה דם בלילה וטימא.
 3 ראה ביום וטהרו, המתין שעה אחת וראוה, חזר וטימא. אמר: אוי לי שמא טעיתי.
 4 ומקשינן: ודאי טעה, דתינא: לא יאמר חכם אילו היה (לא) צריך להודות (לח) היה
 5 טמא, אלא אין לדין אלא מה שענינו ראות.
 6 והוא הדין לדבר התלוי בסברא, דאין לו אלא
 7 מה שלבו רואוהו. ובפרק קמא דסנהדרין נפקא
 8 לן מ'ועמכם דבר המשפט' — עמכם דבר,
 9 עמכם במשפט, אין לו לדין אלא מה שענינו
 10 ראות. **בבראי היאך** — בריא אמר שפלוני
 11 יירוש שדה פלונית, מי אמר רבי יוחנן בן
 12 ברוקה דקני, כיון דראוי לירוש? בר אורח?
 13 — ראוי להוריש מיד שהולך למות, וקרינא
 14 ביה 'ביסם הנחילו את בניו', דאמר ליה רבי
 15 נתן לרבי — שסידר המשנה. שניתם משנתכם
 16 — אתם שבארץ ישראל. רבי יוחנן בן ברוקה
 17 — דאמר: אם אמר על מי שראוי לירוש
 18 — דבריו קיימין. רבי נתן — בבלי היה.
 19 ששניתם — בכתובות: לא כתב לה לאשתו
 20 בכתובתה "בנין דיכרין דיהווי ליכי מינאי" —
 21 אם תמותי בחיי ואירש כתובתיך, בניי הוכרים
 22 שתלדי לי הם יירשוה לאחר מותי, יתר על
 23 חלקם שחילקו עם אחיהם שהיוו לו מאשה
 24 אחרת. **שהוא תנאי בית דין** — שבת דין
 25 תקנו כתובת בנין דיכרין, כדאמרין בכתובות,
 26 כדי שקפוצין אדם ויתן לבתו כבנו, דאם נתן
 27 לבתו — אינו יורש ומורע אם בתו מתה
 28 קודם בעלה, שירשו בניה את כתובתה אחר
 29 מות אביהם. והוא שיהא שם מותר דינא,
 30 שלא תעקר נחלה דאורייתא, כדאמרין התם.
 31 אלמא: מוריש האב לבן בין הבנים, כרבי יוחנן
 32 בן ברוקה, והיה לכם לשנות משנתכם כדברי
 33 הכל, ולא אליבא דהידהא ואמר ליה רבי
 34 יסבון דקני, ודרי הכל הזא. הדר אמר
 35 רבי: ילדות ושטות היה בי שהעתי פני בנתן
 36 הבלב, ודחיתו בדבר שאינו. הודאי "ירוחן"
 37 תנן, דהא קיימא לן דכתובת בנין דיכרין לא
 38 טרפא ממשעבדי ממה שמכר אבדוק, ואם
 39 "סבון" תנן, דמשעבדי לשון מתנה — היה
 40 משמע מנכשי, ואם אמר לאחד (מקו) הוי
 41 טרפא ממשעבדי. שהרי כל נכסיו משועבדים
 42 לכתובת אמן, ואי מהדיא שעתא חלה מתנתו
 43 — היה טרפא ממשעבדי. אלא משום הכי
 44 אמרין לשון "ירוחן", דלשון ירושה אינו אלא
 45 לאחר מיתה, משום הכי לא מטרפא ממשעבדי, דלא חלה עד לאחר מיתה. על כרחין "ירוחן" תנן, ופה הקשה לי רבי נתן, **מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא**
 46 — יתור לשון הוא דלא צריך. **ושמע מינה אפילו בבראי קאמר** — ואפילו תנינן "סבון", ממילתיה דרבי נתן דאמר: שניתם כרבי יוחנן — איכא לאוכוזי דבראי
 47 קאמר רבי יוחנן, ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי. ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי. ורבי נתן הוה מקשה לרבי, איכא למימר דתני "סבון", וסבירא
 48 ליה דטריף ממשעבדי. ורבי סתם כרבי יוחנן בן ברוקה — משום דהכי סבירא ליה, כדאמרין לעיל: אמר רבי וריקא אמר רבי אמר רבי חנינא אמר רבי ינאי
 49 אמר רבי הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. **האי סברא** — דריבא לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא, שיוורש כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקין. **אמר**
 50 **ירוחן** **רב פפא לאביי** — רב פפא לא אבעיא דרבא קאי, דהא איפשטא. אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן, והכי קאמר: למה ליה לרבי למימר לרבי נתן?
 51 "סבון" תנן, לאוקימו מתניתין לרבי הבל? וכי תנינן נמי "ירוחן" — דרבי הבל היא דהא בין למאן דאמר "סבון" תנן, בין למאן דאמר "ירוחן" תנן, איכא לאשקושי:
 52 אמאי קניא היא מתנה כלל? הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה. ואפילו לרבי מאיר דאמר
 53 אדם מקנה כו' — הני מילי לדבר שישנו בעולם, דכיון דהמקבל בעולם — יכול הנותן לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו. אבל הכא — לא מצי משעבד
 54 נפשיה. **אלא תנאי בית דין שאני** — דאלים תנאי בית דין, משום דהפקר בית דין הפקר, להקנות אפילו לדבר שלא בא לעולם. והכא נמי אלים תנאי בית דין,
 55 ואף על גב דאמרי רבנן דלשון ירושה בעלמא לא קני — הכא קני, ואפילו כרבנן אתאי מתניתין. **אמר ליה משום דמפיק לה בלשון ירושתו** — הא דלשון קאמר
 56 ליה המשום דהוה אמר ליה רבי נתן, ומפני מה נתחם לשון "סבון" ותיתם לשון "ירוחן" — אלא משום דלכך נוטה אורח רבנן בן ברוקה. והשום הכי
 57 אמר ליה "סבון" תנן, והדר מתחרש רבי בעצמו, משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שניתם "ירוחן" — מצי אמר ליה: משום הכי שנינן "ירוחן" — לומר רבי טרפא
 58 ממשעבדי. **לאו מלתא היא דאמרי** — הודאי לא היה צריך רבי לומר "סבון" תנן, דבלא שום דיוק מתניתין אפילו כרבנן אתאי. דהא קתני בסיפא דהדיא משנה
 59 דכתובות: אף על פי שלא כתב לה "בנין נוקבין וכו' ומיתתו מנכסיה אחר מיתתי", כדאמר רבי אלעזר בן עזריה לקמן, וזה לשון מתנה בסוף, אפילו רבנן מודו, כדתנן
 60 במתניתין: כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף — דבריו קיימין, ואוקימנא אפילו בשני בני אדם ושני שדות, ובלבד שיהא תוך כדי דבור. והכא, שתי
 61 תקנות הללו, כיון דבבת אחת תקנו — הי כמו תוך כדי דבור. והאי דקתני לשון "ירוחן" — לאשמעינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות
 ומאי

ממאי דבחד בי דינא איתקון — דליהו בתוך כדי דבור? דלמא בתרי בי דינא איתקון, ולא קאי האי אהאי כלל, ולא מהני לשון מתנה דזה אזה לא פלקא היתך — דבתרי
 בי דינא איתקון. אף הבנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהם — ובחייזו אין כופין אותו לזון את בנו, כדאמרין בכתובות. אלא כפינן ליה אסיתא בציבורא, וליקו ולמא
 "עורבא בעי בני, והדוא גברא לא בעי בני", דליפינן תקנה מתקנה — דכיון דבחד בי דינא תקון להו, ולא מפורש בתקנת חילוק בין זו לזו — מסתמא בחד ענין תקניהו.
 אבל אי בתרי בי דינא איתקון — דלמא חד בי דינא קאי אמחיים, וחד אלאחר מיתה, והכי וליף האי מהאי? לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון — ואין כאן תוך כדי

דבור, ומשום הכי אצטרך למימר לרבי "יסבור"
 נהן, ומיהו, תקנתא מתקנתא ליפינן, דאין בי דינא
 בתרא מעין בי דינא קמא תקינו, דלא תקשי
 תקנתא אתקנתא, דלא לימרה מאי שנת תקנה
 זו דכתובת נבין דיכרין דלאחר מיתה קתב
 בה "דיתרון", ומאי שנת זו דאתקנתא מחיים?
 מיהו, בעיא דהא אפישטאט מפליתיה דרבי
 נתן, כדפרשישית, דאף על גב דרבי חבבי יוחנן
 בן ברוקה סבירא ליה, כדאמרין לעיל, אמר
 רב ותיקא אמר רבי תנינא אמר רבי ינאי אמר
 רבי הלכה כרבי יוחנן — אפילו הכי קאמר
 "יסבור", לאוקמי מתניתין דרבי הכל, הובת כל
 נכסיו לאשתו — בלשון מתנה, לא עשאה אלא
 אפטרופא — דאומד הדעת הוא דאין אדם
 מניח את בניו ונותן את הכל לאשתו, ולא נתכוין
 אלא לעשותה אפטרופא, כדי שיהלכו לה
 בניו כבוד משום דאוקי אבהון נכסי ברשותה
 לפרנסם מהם כפי אומד דעתה, ויהו כפופים
 לה, ולקמן מני לה מהני תלת מיילי דשיתיהו
 רבנן כדלכתא בלא טעמא, דדברי נבואה הם,
 בפרק "מי שמת", לפי שאנו מניחין מה שכתוב
 בשטר בהדיא, שנתן לה הכל, לילך אחר אומד

דעתנו, ובשכיב מרע מיירי, ורבא בעי לקמן בברייתא היאך, ומשום הכי נקט לה הכא, וכן הא ד"תנן התם" דלקמן נמי, משום דרבא בעי עלייהו נמי בברייתא היאך, ודוקא כל נכסיו,
 דליבא שיעור לא במקרקעי ולא במטלטלי, אבל אי איבא שיעור — קתה. ומיהו, הובת נכסיו לאחר, שאין בו אומד הדעת, שאינו חש כל כך לכבודו — אמרין לקמן דאם כתב
 לו כל נכסיו, אם מת — קנה הכל, דכיון דכיון שיעור מידי — צואת שכבי מרע היא זו, שהיה ירא למות, והוה דבריו ככתובין ובמסורין, הכי גרסין לה לכולה: פשיטא בנא הגדול
 לא עשאו אלא אפטרופוס בנו הקטן מאי אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה, פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפטרופא, אשתו
 ארוסה ואשתו גרושה משום מתנה, איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו? אומר רבינא משמיה דרבא בכלוהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה
 ואשתו גרושה, ורב עירא משמיה דרבא אמר בכלוהו קנו לבר מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל, בעי רבא בברייתא היאך וכו' — והכי פירוש: פשיטא, בנו גדול שכתב
 לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפטרופא, דרוצה הוא שיהלכו לו אחיו כבוד, שהרי חייבין בכבודו, כדאמרין (כתובות קג, א) "ואת" — לרבות אחיך הגדול, ואומד הדעת הוא
 שכלכבודו נתכוין, בנו קטן מי אמר כיון דקפן הוא אינו חש לכבודו, ולמתנה איכיון, או דלמא אף הוא קפן רוצה לכבודו? אפילו קטן המוטל בעריסה — רוצה הוא בכבודו, ולא
 עשאו אלא אפטרופא, פשיטא בנו ואחר בו' — כלומר, פשיטא לי שהכותב כל נכסיו לבנו, שקרוב לו יותר מכל קרוביו ורוצה בכבודו יותר, או הובת כל נכסיו לאחר דלא
 חייש לכבודו כלל — בחיני שנים פשיטא לי, דאחר במקום בנים — משום מתנה, דלכבודו לא חייש אלא להקנותו לתת לו במתנה, דאם לעשותו אפטרופא נתכוין, בשביל שאין
 בניו יודעין כטיב משא ומתן — היה לו לומר בפירוש: אני עושה אותו אפטרופא, ולא היה לו לכתוב לשון מתנה, ובנו במקום הבנים — משום אפטרופא, ולא גרסינן: אשתו
 ובנו אשתו משום מתנה ובנו משום אפטרופא, דהא שמואל אמר דהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא, ובאשה במקום בנים הוא דמיירי, והא דלא קאמר נמי:
 אשתו פשיטא משום אפטרופא — היינו משום דקאמר לה שמואל בהדיא, אבל בנו ואחר, וכל הני דלא איירי בהו שמואל בהדיא — חייש נקט לפרשיותה, כן נראה בעיני, ויש
 מפרשישין: בנו ואחר — שנתן להם ביחוד לשנתן כל נכסיו, ואין נראה בעיני, דאם כן אמאי בנו משום אפטרופא? והוא חזק והוא חזק והוא חזק, והאי אתר היאך יזכה
 בכל הנכסים, ובנו אמאי יהיה אפטרופא? והלא את כתב לו כל נכסיו ואם יש לפרשה במתנה לשנתן ביחוד — הכי מפרשינן: אחר משום מתנה, וזכה בחצי הנכסים שכתב לו,
 ובנו משום אפטרופא לאחיו בההוא חצי נכסים שכתב לו, דכיון דליבא שיעור לבנים, שהרי לאחר נתן חצי הנכסים ולא נשאר לפניו כל אם החצי שכתב לבנו — הרי הוא כמו
 שכתב לו כל נכסיו שיש לו דמי, ולא עשאו אלא אפטרופא, ומיהו, לא נהירא לי כלל, דלא דמי לסיפא דקאמרין: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה, דההיא דאי או או
 קתני, והוא הדין לתר ירישא, בנו ואשתו לא גרסינן, ומיהו, הדין כן נראה בעיני: כתב לאשתו במקום בנו — בהדיא קאמר שמואל בהדיא: לא עשאה אלא אפטרופא, כתב לבנו
 במקום אשתו, חייבן: אם יש לזה הבן אחיך — לא עשאו אלא אפטרופא, כדי שיכבודו אחיך, כדאמרין לעיל: אפילו קטן המוטל בעריסה, ואפילו במקום אשתו דהיינו אמרין
 קאמרין: אלא אין אחיך — בנו משום מתנה כתב לו, דליבא למימר משום אפטרופוס, דאינו רוצה שתכבדו האם את הבן, דאדרבה, הוא רוצה שהבן יכבדהו, ורוצה הוא בכבודו, ולא
 הובת כל נכסיו לאשתו — לא עשאה אלא אפטרופא, אשתו ארוסה או אשתו גרושה — מודה שמואל דבמתנה יזכה לה, דכיון דלא גייס בהו — לא חשש בכבודו, אלא מתנה
 הוא רוצה ליתן להן, (ת"ג"ה) בנו ואחר, כגון בנו ובן בנו שמת, שהוא ראוי לירשו כמו בנו, והוא אחר אצל בנו, או כגון שקיבל עליו לזון אתן אתן אשתו, אם כתב נכסיו לבנו —
 פשיטא דלא עשאו אלא אפטרופא, דרוצה שיכבודו אותו בן בנו או בן אשתו, אבל אם כתב לבנו בנו או לכן אשתו, וכל שכן לאחר בעלמא — אמרין דלא חש לכבודו, ותכיון
 למתנה, אשתו ואחר שהן בבתו, אם כתב לאשתו — משום אפטרופא, דרוצה הוא שיכבודו אחרים, אבל אם כתב לאחר — דאי למתנה נתכוין, דאינו חש שתכבדו אשתו.
 נראה לי: בנו ואשתו, אשתו — משום אפטרופוס, ובנו — משום מתנה, דאדם רוצה שיכבודו בניו את אשתו אפילו אינה אמם, שכן חייבין בכבודו, ודרשין (שם) "אביך" —
 לרבות אשת אביך, וכל שכן זו שהיא אמם, אבל אשתו — אינו רוצה שתתבדה לכבד את בניו, אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה — דאינו חושש לכבודו, זו מפני שגירשה
 חו מפני שלא הבנייה עדיין, עד כאן, בת אצל הבנים — כיון דאנו רואין דחוששין לענין נכסים מועטין, דאמרין: הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים — אלאמא דחיישין
 ליקרא דבנות מיקרא דבנים, ואיבא למימר דעשאה אפטרופא, או דלמא הני מיילי לענין חזרת פתחים, אבל כי האי גוונא שיכבדהו בניו — לא חש לכבודו, ואשה אצל האחין
 — שאין לו בנים ואב אלא אחיך, וכיון דאחיו אינן חייבין בכבודו אשתו כלל — אינו חושש שיכבדהו, ומתנה הוא דיהב לה, או דלמא, כיון דאשתו כפופה דמיא — רוצה שיכבדהו,
 ואפטרופא שיהי, ואשה אצל בני הבעל — דלא הוה ליה בנים ממנה, דנימא: אפטרופא שיהי כדי שיכבדהו בניה, שהייבין בכבודו, אבל יש לו בנים מאשה אחרת, ואינן חייבין
 בכבודו כל כך אלא מיתורא דקרא "את אביך" — לרבות אשת האב, וכל מי שאינן חייבין בכבודו, אינו מקפיד אם אין ממכבדו אותו, וגם היא לא מקפיד אלא יכבדהו אלו,
 והלכך גם הבעל אינו חושש, ולמתנה איכיון, אמר רבינא משמיה דרבא כולוהו — הנך חמש נשים לא קנו, לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה, ורב עירא משמיה דרבא אמר
 כולוהו — הנך חמש נשים קנו, לבר מאשה אצל אחיך ואשה אצל בני הבעל, ובסברתו בעלמא פליגי, ובת אצל הבנים לברא איכא בנייהו, לרבינא לא קניא לרב עירא קניא,
 בעי

56 ואין לומר שהתכוין לעשותו אפוטרופוס כדי שיכבדוהו, ולפיכך
 57 ודאי התכוין לתתם לו במתנה גמורה, או שמא אף בבן קטן יתכן
 58 שחפץ הוא שיכבדוהו.
 59 משיבה הגמרא: איתמר, רב הנילאי בר אידי אמר בשם שמואל,
 60 אפילו כתב את כל נכסיו לבנו קטן המופלג בעריקה, כלומר, הקטן
 61 שבאחים, גם כן אומרים אנו שהתכוין לעשותו אפוטרופוס כדי
 62 שינהגו בו אחיו כבוד.
 63 הגמרא מבררת פרטים נוספים בדין זה: פשיטא שבשני אופנים
 64 אלו, באדם שיש לו כמה בנים, וכתב את כל נכסיו לבנו אחד, וכן
 65 באופן שכתבם לאדם אחר, שבאופן שכתב את הנכסים לאחד אנו
 66 אומרים שהתכוין לתתם לו במתנה ולא לעשותו אפוטרופוס,
 67 שהרי אינו חושש לכבודו, ואין לומר שהתכוין לעשותו
 68 אפוטרופוס מפני שאין בניו יודעים בטיב משא ומתן, שאם כן היה
 69 כותב זאת במפורש ולא היה כותב בשטר לשון מתנה, ובאופן
 70 שכתב את נכסיו לבנו לא התכוין אלא לעשותו אפוטרופוס ולא
 71 לתתם לו במתנה, וכאמור לעיל.
 72 (וכן פשוט הוא הדין באופן שכתב את כל נכסיו לאשתו, וכן באופן
 73 שכתבם לאדם אחר, שבאופן שכתבם לאחד ודאי שכוונתו לתם
 74 לו במתנה, ובאופן שכתבם לאשתו כוונתו לעשותה אפוטרופוס
 75 בלבד).
 76 ואף זה פשוט הוא, שאם כתבם לאשתו הארוכה שעדיין לא נשאה
 77 וכן אם כתבם לאשתו הירודה, ודאי נתנם להם במתנה, ולא
 78 התכוין לכבודן ולעשותן כאפוטרופוס, כיון שאינו חושש בכבודן
 79 כלל, זו מפני שעדיין לא נשאה, וזו מפני שכבר גירשה ואינה
 80 אשתו.
 81 איבעיא להו, אם כתב את נכסיו לפת שלו אצל הגנים ו-במקום
 82 שיש לו גם בנים, וכן אם כתב את נכסיו לאשה אצל האחים שלו
 83 ושאין לו בנים ואב, ואחיו יורשים אותו, וכן באופן שכתבם לאשה
 84 אצל בני הפעל, כלומר שכתב את כל נכסיו לאשתו במקום שיש
 85 לו בנים מאשה אחרת, מהו הדין בכל המקרים הללו, האם אנו
 86 אומרים שעשאו כאפוטרופוס, או שמא כוונתו לתתם להן במתנה.
 87 שבכתב נכסיו לבתו ויש לו בנים, יתכן שרצה לעשותה אפוטרופא
 88 כדי שיכבדוהו, שהלא הדין הוא שאם מת אדם והשאיר אחריו
 89 נכסים מועטים שאינם מספיקים כדי מזון בניו ובנותיו, שהננות
 90 יזונו מהם והבנים יחזרו על הפתחים, הרי שחושש הוא לכבודן של
 91 בנותיו ואינו רוצה שיתבוז, ועל כן גם כאן ניתן לומר שכוונתו
 92 היתה לעשותה אפוטרופא בכדי לכבדה. אלא שמצד שני יש
 93 לומר, שאין הוא חושש לכבדה אלא בזה שלא תזדקק לחזור על
 94 הפתחים, אבל לא שחפץ הוא שגם בניו יכבדוהו, ועל כן אין לומר
 95 שכוונתו לעשותה אפוטרופא כדי שיכבדוהו, אלא נתנם לה
 96 במתנה.
 97 ובכתב נכסיו לאשתו ויש לו אחים היורשים אותו ושאין לו בנים
 98 ואב, וכאמור, יש לדון שהלא כאן אין אחיו חייבים בכבודה, ואין
 99 סברא לומר שעשאה אפוטרופא משום שחפץ שיכבדוהו, ואם כן
 100 ודאי מתנה גמורה נתן לה. ומצד שני יש לומר, שכיון שאשתו
 101 כגופו, רוצה הוא שאחיו יכבדוהו אף שאינם חייבים בכך, ולעולם
 102 התכוין לעשותה אפוטרופא בלבד.
 103 ובכתב נכסיו לאשתו ואין לו בנים ממנה אלא מאשה אחרת, גם
 104 בו יש לדון אם שייך לומר בו שדואג הוא לכבודה ועל כן עשאה
 105 אפוטרופא. כשם שאנו אומרים בכתב נכסיו לאשתו ויש לו בנים
 106 ממנה, משום שכאן אינם חייבים כל כך בכבודה ככבוד אמם,
 107 שאין חיוב גמור לכבדה, שאין החיוב מפורש בתורה אלא נדרש
 108 מיתור הכתובים, וכל מי שאין חייבים בכבודו, אינו מקפיד אם אין
 109 מכבדים אותו, וגם היא לא תקפיד אם לא יכבדוהו אלו, ועל כן
 110 אפשר שלא התכוין כלל לעשותה אפוטרופא, ורצה לתתם לה

1 מפיא דקחך פי דינא איתקון - מנין שבבית דין אחד תוקנו שתי
 2 התקנות, שמפני כך תחשבנה לשונות המתנה והירושה כנאמרות
 3 בתוך כדי דיבור, דלמא פתרי פי דינא איתקון - שמא נתקנו בשני
 4 בתי דינים, ואין שייכות ביניהן, ואין מועיל לשון מתנה שבו על
 5 יוחנן בן ברוקה דווקא. ועל כן העמידו רבי נתן ורבי את המשנה כרבי
 6 יוחנן בן ברוקה דווקא.
 7 מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך שתקנות אלו נתקנו בשני בתי
 8 דינים, דקתני רישא - שהרי כך נאמר במשנה בכתובות (מט.) קודם
 9 לתקנות אלו, זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני תלמידי
 10 כאשר נתמנה נשיא, והיה זה פקדום ו-כיניו למושבם של תלמידי
 11 בית המדרש שהיה מסודר שורות שורות ככרם ענבים בעיר יבנה,
 12 וכה דרש, חכמים הראשונים תקנו שתי תקנות, שהגנים יירשו את
 13 כתובת אמם, וזוהי תקנת 'כתובת בנין דכרין', ועוד תקנו שהגנות
 14 יזונו מנכסי אביהם, ומעתה יש ללמוד תקנה מתקנה ולומר, מה
 15 הפנים אין ירשין את כתובת אמם אלא לאחר מיתת אביהם, מה
 16 וכאמור בתקנה 'ורתין', שירושה היא ואינה אלא אחר מיתתה, אף
 17 הגנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן, ולא בחייה, ולמדנו מכאן
 18 שאין כופין את האב לזון את בניו. מוכיחה הגמרא: דבר זה שלמד
 19 רבי אלעזר בן עזריה תקנה מתקנה, אי אמרת בשלמא שפך פי
 20 דינא איתקון - שבבית דין אחד התקינו את שתי התקנות, היינו
 21 היילפיין - על כן אנו יכולים ללמוד לתקנה מתקנה, שכיון שלא
 22 פירשו שיש חילוק בין התקנות, מסתבר שנתקנו באותו ענין, אלא
 23 אי אמרת שפתרי פי דינא איתקון - שבשני בתי דינים נפרדים נתקנו
 24 התקנות, אם כן היכי ילפיין - כיצד אנו יכולים ללמוד לתקנה
 25 מתקנה, ועל כרחק שנתקנו בבית דין אחד, וממילא הן נחשבות
 26 כלשונות ירושה ומתנה הבאות בתוך כדי דיבור, שמועילות גם
 27 לדעת חכמים. ושוב יש להקשות למה הוצרכו רבי נתן ורבי
 28 להעמיד את המשנה כרבי יוחנן בן ברוקה.
 29 הגמרא דוחה את התיורין: מפיא - מנין לך להוכיח כן, דלמא
 30 לעולם איתקון דף שבתרי פי דינא איתקון, ומה שלמדו תקנה מתקנה
 31 לפי שבי דינא פתרא תקון כפי דינא קמא - בית הדין שתיקן את
 32 התקנה השניה, תיקן אותה כפי שתיקן בית הדין הראשון את
 33 תקנתו, והטעם שעשו זאת הוא פי היכי דלא תקשה לתקנתא
 34 איתקנתא - כדי שלא יקשו ויאמרו במה שונה תקנה זו מתקנה זו,
 35 שזו נתקנה על הזמן שלאחר מותו, וזו גם על הזמן שבחייו. ומעתה
 36 אף שלומדים תקנה מתקנה, אין הכרח לומר שהתקנות נתקנו
 37 יחדיו ועל ידי כך לשון המתנה שבאחת מהן מועיל לתקנה השניה,
 38 ולכן גם לחכמים תועיל תקנת כתובת בנין דכרין שנאמרה בלשון
 39 ירושה. ומפני כך תמה רבי נתן למה שנו את כתובת בנין דכרין
 40 כשיטת רבי יוחנן בן ברוקה, ולפיכך הוצרך רבי ליישב את תמיהתו
 41 של רבי נתן באמרו שייסבון תנן.
 42 הגמרא מביאה דין בהלכות צוואת שכיב מרע: אמר רב יהודה אמר
 43 שמואל, שכיב מרע הפותח שפל נקפו ינתנו במתנה לאשתו, לא
 44 עשאה בכך אלא אפוטרופא - אחראית על הנכסים, שתפרנס מהם
 45 את בניו כפי אומד דעתה, וכלל לא היה בדעתו לתתם לה במתנה.
 46 וטעם הדבר הוא, שאנו אומדים דעתו של אדם שאינו מניח את
 47 בניו בלא כלום ונותן את כל נכסיו לאשתו, ועל כן ודאי לא היתה
 48 כוונתו לנתינה גמורה.
 49 הגמרא מבררת את פרטיו של דין זה: פשיטא שאם כתב את כל
 50 נכסיו לבנו הגדול, לא עשאה בכך אלא אפוטרופוס על נכסיו, שאנו
 51 אומדים את דעתו שרוצה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד כיון שהם
 52 חייבים בכבודו מן התורה, ולא התכוין לתתם לו לגמרי ולהשאיר
 53 את בניו האחרים בלא כלום. אמנם יש לשאול, אם כתב את כל
 54 נכסיו לבנו הקטן, והיינו לאחד מהבנים שאינו הגדול שבהם, מאי
 55 - מהו הדין בזה, האם נאמר שכיון שקטן הוא, אינו חש לכבודו

55 אמר זאת אלא בשכיב מרע, שדואג הוא לכבודה לאחר מותו,
 56 ולא בברייתא שאין לו לחוש לכך, וכאמור לעיל.
 57 הגמרא דוחה את ההוכחה: לְעוֹלָם אִפְשָׁר לוֹמַר שְׂמוּדוּבֵר בְּבִרְיֵיתָא
 58 אִפִּילוּ בְּשִׁכְבֵיב מְרַע, ואף על פי כן ניתן להעמיד אותה באופן
 59 שקנתה את הנכסים ולא עשאה אפטרופא, וְרַב עֲוִיָּיא מוֹקֵי לָהּ
 60 בְּבִלְוָהּ - מעמיד את הברייתא בכל אותן נשים שהוא סובר בהן
 61 לעיל (קלא) שאף שכתב להן את כל נכסיו קנו לגמרי ולא עשאן
 62 אפטרופא, וְרַבִּינָא מוֹקֵי לָהּ - מעמיד את הברייתא בְּאִשְׁתוֹ אֲרוּסָה
 63 וְאִשְׁתוֹ גְּרוּשָׁה, שבהן הוא סובר לעיל (קלא) שקונות לגמרי ולא
 64 עשאן אפטרופא. וכשכתב את נכסיו לנשים אלו ודאי שטר
 65 המתנה קיים והיא זוכה בנכסים, ורק מפני שקדם בעל חובו והן
 66 מפסידות אותם.
 67 מעתה אין הכרח שהברייתא מדברת בברייתא, וממילא אין לפשוט
 68 את ספיקו של רבא לגבי כותב נכסיו לברייתא.
 69 פסק ההלכה במחלוקת רבי אליעזר וחכמים: אָמַר רַב יוֹסֵף בְּר
 70 מְנַיִמִי אָמַר רַב נַחֲמָן, הִתְלַבָּה בְּנִידוּן זֶה הִיא, שֶׁתְּקַרַע אֶת שֵׁטֶר
 71 כְּתוּבָתָהּ וְתַעֲמֹד עַל שֵׁטֶר מִתְּנַתָּה בְּלַבָּד, וְנִמְצְאָת קָרַחַת מְכָאן
 72 וּמְכָאן, כדברי חכמים.
 73 תמחה הגמרא: לְמִימְרָא - האם ניתן לומר דְּלֵא אֲזִיל רַב נַחֲמָן בְּתַר
 74 אֲוִמְרָא - שרב נחמן אינו הולך אחר אומדן הדעת, שלכן אף
 75 שמצד האומדנא יש לומר שלא מחלה את שיעבוד כתובתה
 76 מנכסים אלו שקיבלה אם היתה יודעת שיבוא בעל חוב, אף על פי
 77 כן דעתו שהפסידתם, וְהִתְנַיָּא, הֲרֵי שְׁהִלֵּךְ בְּנֵי לְמַדְיַת תַּיִם, וְשָׁמַע
 78 הֵאֱבָ שְׁמַת בְּנֵי, וְעַמְד וְכֵתֵב כָּל נְכָסָיו לְאַחֵרִים בְּמַתְנָה, וְאַחַר כֵּן פָּא
 79 בְּנֵי וְהִתְבַּר שִׁמְעוּתָ שׁוּא שִׁמְע, מִתְּנַתּוֹ מִתְּנָה, שהרי לא פירש
 80 בשעת המתנה שהוא נותנה רק בגלל שהוא סבור שמת בנו, ועל
 81 כן מתנה גמורה היא אף שבנו לא מת כלל. רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן מְנַסְיָא
 82 אֲוִמְרָ, אִין מִתְּנַתּוֹ מִתְּנָה, כִּיּוֹן שֵׁטֶר אֲוִמְרָם בְּדַעְתּוֹ שְׁאִילוּ הָיָה יוֹדֵעַ
 83 שְׁכֵנֵי קִיּוּם וְלֹא כְּנֹגַהּ הִיתָה הַשְׁמֹעָה שְׁמוֹת, לֹא כְּתָבָהּ בְּמַתְנָה
 84 לְאַחֵרִים. וְאָמַר רַב נַחֲמָן, הִלְכָה פְּרָבִי שְׁמַעוֹן בְּן מְנַסְיָא. נִמְצָא שֵׁטֶר
 85 רַב נַחֲמָן הוֹלֵךְ אַחַר אֲוִמְרָן הַדְּעַת, שֵׁטֶר שֵׁטֶר אִפְשָׁר דְּבַר, אֲנִי
 86 אֲוִמְרָם שְׁכִיּוֹן שֵׁטֶר לְאֲמֹדֵר אֶת דַּעְתּוֹ בְּכַךְ, שֵׁטֶר שֵׁטֶר אִפְשָׁר דְּבַר, אֲנִי
 87 הִיא נֹתֵן, כֵּאִילוּ פִּירֵשׁ וְהִטִּיל תְּנַאי בְּנִתְיָהּ זֶה, וּבִטְלָה הַמַּתְנָה
 88 כְּאִשְׁר הוֹבֵר שֵׁטֶר שֵׁטֶר זֶה הוּא וְלֹא מֵת כֻּלָּל. וּמַעְתָּה קֶשֶׁה אִיךָ פִּסְק
 89 רַב נַחֲמָן כֵּאֵן כְּחַכְמִים שֵׁטֶר לִילֵךְ אַחַר אֲוִמְרָן הַדְּעַת. מִתְּרַצַּת
 90 הַגְּמָרָא: שֵׁטֶר - שׁוֹנָה הוּא הַמְּקָרָה דְּלַעִיל שְׁכַתָּה לֹא כִּל
 91 נְכָסָיו, דִּינִיחָא לָהּ דְּתַיִפוּק עֲלֵהָ קְלָא דְּכְתִיבִינָהּ נִיחָלָה לְתַנְיָהּ נְכָסִים
 92 - שֵׁטֶר לֹא שֵׁטֶר עֲלֵיהָ קוּל שְׁנַמְנַת וְחֻשְׁבָּה הִיא אֶצֶל בַּעֲלָהּ
 93 שְׁעַל כֵּן כְּתֵב לֹא אֶת נְכָסָיו אֲלוּ, וּמִפְּנֵי הַנָּהָה זֶה מִחֻלָּה לְשִׁיעְבֹּד
 94 כְּתוּבָתָה שְׁעַל נְכָסָיו וְאִינָה חוֹשֶׁשֶׁת שִׁבּוּא בַּעַל חוּב הַמוֹקְדִם
 95 לְמַתְנָה וְיִטְרוֹף אֶת נְכָסָיו.
 96 דִּין נוֹסֵף בַּעֲנִין זֶה: תִּנְּן תְּתֵם בְּמִסְכַּת פֵּאָה (פ"ג מ"ז), הַבּוֹתֵב שְׁוֹא
 97 נֹתֵן אֶת נְכָסָיו לְבְּנָיו, וְכֵתֵב בְּשֵׁטֶר שְׁוֹא נֹתֵן לְאִשְׁתּוֹ תְּקַרַע כָּל
 98 שְׁוֹא, וְלֹא פִּירֵשׁ אִם כְּתֵב לֹא קָרַקַע זֶה עַל מִנְת שֶׁתִּפְרַע מִמְּנָה אֶת
 99 כְּתוּבָתָה או שנתנה לה במתנה, אֲבָדָה כְּתוּבָתָה שֵׁטֶר שֵׁטֶר אִינָה יְכוּלָה
 100 לְגַבּוּתָה מִדְּנַכְסִים שֵׁטֶר לְשֵׁטֶר הַבְּנִים, שְׁכִיּוֹן שֶׁתִּרְצָתָה בְּמַתְנָה
 101 זֶה, הַתְּרַצָּתָה גַּם שֵׁטֶר הַנְּכָסִים יִתְּנוּ לְבָנִים וְהִיא לֹא תִּגְבַּהּ מֵהֶם
 102 דְּבַר.
 103 הַגְּמָרָא מְבַרֵּר אֶת דְּבָרֵי הַמְּשֻׁנָּה. שׁוֹאֵלָה הַגְּמָרָא: הֵאֱבָ מְשׁוּם
 104 דְּכֵתֵב לָהּ תְּקַרַע כָּל שְׁוֹא אֲבָדָה אֶת כְּתוּבָתָהּ, וְאִיךָ יִתְּן
 105 שְׁכַתִּיבָתָה בְּלַבָּד תְּפִסִּיד אֶת הַכְּתוּבָה לְלֹא שֶׁהִיא דְּבַר הַמּוֹרָה עַל
 106 מַחִילָה מְצִידָה.
 107 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דַּעְתּוֹ שְׁוֹנָה בִּישׁוּב קוּשִׁיא זֶה: אָמַר רַב, מְדוּבֵר שֵׁם
 108 בְּמִזְבְּחָ לְהָן וְ-לְבָנִין אֶת הַנְּכָסִים שְׁוֹא רוּצָה לְתַת לָהֶם, עַל יְדָהּ

1 הגמרא מביאה ספק בענין זה: גְּעִי - הסתפק רַבָּא, בְּכָרִיא שְׁכַתָּה
 2 שהיא נותן לאשתו את כל נכסיו, מהיום או מהיום ולאחר מיתה,
 3 הַיָּאָה הַדִּין בּוּזָה, האם גם כאן נאמר שלא עשאה אלא אפטרופא,
 4 שיכתב בשְׁכִיבֵיב מְרַע הוא שאומרים זאת, משום שאומרים דעתו
 5 דִּינִיחָא לִיהַּ דְּלִישְׁתַּמְעוֹן מְלָה - שרוצה שישמעו דבריה, אֲבָל גְּכַתָּב
 6 כֵּן בְּהִיתוּ כְּרִיא, הָא קָאִי אִיחָה - הרי הוא נמצא וקיים, ויכבדה
 7 מפני אימתו ואין לומר שעשאה אפטרופא, או דְּלִמָּא כְּרִיא נְמִי
 8 נִיחָא לִיהַּ דְּלִישְׁתַּמְעוֹן מְלָה מְהֻשְׁתָּא - גם הוא נח לו בכך שישמעו
 9 דבריה ויכבדה, ועל כן עשאה אפטרופא כבר מעתה.
 10 הגמרא מביאה ברייתא לפשוט את הספק: הָא שְׁמַע, הַבּוֹתֵב בְּשֵׁטֶר
 11 שהיא נותן את פירות נְכָסָיו ו-הפירות הגדלים בשדותיו לְאִשְׁתּוֹ
 12 בְּמַתְנָה, לְכַשְׁמַת בֵּאָה וְגוֹיָה אֶת כְּתוּבָתָה מִן הַתְּקַרַע הוּא עֲצָמָה,
 13 ואין אומרים שכיון שנתן לה את פירותיה של הקרקע על כן היא
 14 מוחלת על השיעבוד שיש לה בקרקע זו עבור חוב כתובתה.
 15 ואפילו אם נתן לה במתנה קרקע גמורה עם פירותיה לְמַחְזָה או
 16 לְשִׁישׁ וְלְרַבִּיעַ מִהַקְרַקַע וְלֹא רַק אֶת הַפִּירוֹת כְּבִאֲוֹפֵן הַקְּוִדָם, גַּם
 17 כֵּן גּוֹבָה כְּתוּבָתָה מִן הַשְּׁטָר - משאר הקרקע שלא נתן לה, ואין
 18 אומרים שמחלה על שיעבודה. אולם אם כָּתֵב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ
 19 והרי הם שלה, וְאַחַר כֵּן יִצָּא עֲלָיו שְׁטֵר חוּב, שְׁכַב אִדָּם עִם שֵׁטֶר
 20 וְבוּ נִאֲמַר שְׁבַעֲלָה חֵיבִי לוֹ מִמּוֹן עוֹד קוּדָם שְׁנַתָּה לֹא אֶת הַנְּכָסִים,
 21 וְנִמְצָא שֵׁטֶר שְׁבַעֲבַדוּ לוֹ, וְרוּצָה הוּא לְטוֹרְפָם מִמְּנָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 22 אֲוִמְרָ, אִם שֵׁטֶר כְּתוּבָתָה נִכְתָּב קוּדָם שֵׁטֶר שֵׁטֶר שֵׁטֶר זֶה, נִמְצָא
 23 שִׁיעְבּוּדָה קוּדָם, וְעַל כֵּן תְּקַרַע אֶת שֵׁטֶר מִתְּנַתָּה, דִּהִינּוּ שֵׁטֶר
 24 הִיא זְקוּקָה לוֹ עוֹד, וְתַעֲמֹד בְּנְכָסֵי עַל פִּי שֵׁטֶר כְּתוּבָתָה הַקּוּדָם
 25 לְשֵׁטֶר הַחוּב, כְּלוֹמַר, שֵׁטֶר הִיא מְפִסִּידָה אֶת הַנְּכָסִים, שֶׁהִיא
 26 שִׁיעְבּוּד חוּב כְּתוּבָתָה קוּדָם לְשִׁיעְבּוּדוֹ. וְהַחִידוּשׁ שְׁבַדְבָרִים הוּא
 27 שֵׁטֶר אֲוִמְרָם שְׁמָה שְׁכַתָּה לֹא אֶת כֻּל נְכָסָיו, לֹא הִיא זֶה כְּדִי
 28 שְׁתַּחַל עַל כְּתוּבָתָה וּמַעְתָּה תְּקַבַּל אֶת הַנְּכָסִים רַק מִכַּח מַתְנָה זֶה,
 29 אֲבָל כְּדִי שֶׁתְּקַבַּל נְכָסִים נוֹסְפִים שֵׁטֶר שֵׁטֶר שֵׁטֶר אִינָה בְּכְתוּבָתָה.
 30 וְכַאֲשֶׁר שְׁטֵטֶר הַמַּתְנָה אִין בּוֹ תוֹעֵלַת, אֲלֵא הוּא מוֹיֵק לֹא,
 31 שׁוּב הִיא בֵּאָה לְרַדַּת לְנְכָסִים כְּתוּבַעַת כְּתוּבָתָה. וְהַכְּמִים אֲוִמְרָם,
 32 אִין הַדִּין כֵּן שִׁיכּוּלָה הִיא לְגַבּוּת מְנַכְסִים אֲלוּ אֶת חוּב כְּתוּבָתָה,
 33 שְׁכִיּוֹן שְׁכַתְּבָם לֹא בְּמַתְנָה דַּעְתָּה הִיא לְמַחוּל אֶת חוּב הַכְּתוּבָה
 34 שְׁעֲלִיחָה, וְעַל כֵּן תְּקַרַע אֶת שֵׁטֶר כְּתוּבָתָה, שֵׁטֶר לֹא עוֹד תוֹעֵלַת
 35 בּוֹ, וְתַעֲמֹד בְּנְכָסֵי עַל פִּי שֵׁטֶר מִתְּנַתָּה בְּלַבָּד, וְנִמְצְאָת קָרַחַת מְכָאן
 36 וּמְכָאן, שֶׁהִפְסִידְתֶּם, שְׁמַצַּד שֵׁטֶר כְּתוּבָתָה אִינָה יְכוּלָה לְקַחְתָּם
 37 כִּיּוֹן שְׁמַחֲלָה עַל הַשִּׁיעְבּוּד שְׁעֲלִיחָה, וּמִצַּד שֵׁטֶר מַתְנָתָה אִינָה
 38 יְכוּלָה לְגַבּוּת מֵהֶם שֶׁהִיא קוּדָם שֵׁטֶר הַחוּב. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 39 הַנְּתַתּוּם ו-הַאֲוֹפְהָ, מְעַשָּׂה וְאִידַע הַדְּבָר גְּבַת אַחֲזִיתִי כְּלָהּ, שְׁנַתָּה לֹא
 40 בַּעֲלָה אֶת כֻּל נְכָסָיו וְבֵאָ בַּעַל חוּב לְגַבּוּת חוּב שְׁקָדָם לְמַתְנָה זֶה,
 41 וְכֵאֲשֶׁר מְעַשָּׂה לְפָנֵי הַכְּמִים לְשֵׁטֶר אִם יְכוּלָה הִיא לְגַבּוּת אֶת כְּתוּבָתָה
 42 מִקְרַקַע זֶה כִּיּוֹן שֶׁשֵׁטֶר כְּתוּבָתָה קוּדָם לְשֵׁטֶר חוּב, וְאָמַר חַכְמִים
 43 שֶׁתְּקַרַע אֶת שֵׁטֶר כְּתוּבָתָה וְתַעֲמֹד עַל שֵׁטֶר מִתְּנַתָּה וְכִיּוֹן שְׁוֹא
 44 מֵאוּחַר לְשֵׁטֶר הַחוּב נִמְצְאָת קָרַחַת מְכָאן וּמְכָאן, וְכֵאֲמֹר.
 45 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: מְעַשָּׂא - טַעַם הַדְּבַר שֶׁמְפִסִּידָה אֶת הַקְרַקַע שְׁנַתָּה
 46 לֹא, הוּא רַק מְשׁוּם דִּינִיחָא עֲלָיו שְׁטֵטֶר חוּב וְבֵאָ בַּעַל חוּב וְגוֹבָה אֶת
 47 הַקְרַקַע בְּחוּבוֹ, הָא - אֲבָל אִם לֹא יִצָּא עֲלָיו שְׁטֵטֶר חוּב, מְנַיָּא - קוּנָה
 48 הָאִשָּׁה אֶת הַנְּכָסִים שְׁנַתָּה לֹא. וְכֵאֲמֹר - וְכֵאֲמֹר וְכֵאֲמֹר אֲוִמְרָן מְדוּבֵר כֵּאֵן,
 49 אִילִימָא - אִם נִאֲמַר בְּשִׁכְבֵיב מְרַע שְׁכַתָּה אֶת נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ, וְהָא
 50 אֲמַרְתָּ שֵׁטֶר עֲשָׂאָה בְּכַתִּיבָה זֶה אֲלֵא אֲפּוֹסְרוּפּוֹס, וְלֹא תִּתְּכּוּן לְתַתָּם
 51 לֹא לְגַמְרִי, אֲלֵא לְאִו - אֲלֵא וְדֵאִי שְׂמוּדוּבֵר כֵּאֵן בְּכָרִיא הַכּוּתָב
 52 לְאִשְׁתּוֹ אֶת כֻּל נְכָסָיו, וְלְמַדְנָה אִם כֵּן שְׁבָרִיא הַנּוֹתֵן כֻּל נְכָסָיו
 53 לְאִשְׁתּוֹ לֹא עֲשָׂאָה אֲפּוֹסְרוּפּוֹס, אֲלֵא הַקְבָּה לֹא אוֹתָם לְגַמְרִי. וְמָה
 54 שֶׁאֲמַר שְׁמוּאֵל שֶׁהַכּוּתָב נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ עֲשָׂאָה אֲפּוֹסְרוּפּוֹס, לֹא

מבלל

1 דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי - ובקבלה גרידא מציא למימר: נתת רוח עשיתי
2 לבעלי. ואם תאמר: מנא ליה דבעי תרוייהו? דלמא דכתיבה גרידא סגי? ויש לומר:
3 דאם כן, מאי "אף על פי" דקאמר רבי יוסי, דמשמע שבא להקל על דברי תנא קמא? דהא
4 קבלה עדיפא מכתובה, ואם כן רבי יוסי מחמייר טפא אלא ודאי תנא קמא תרוייהו בעי.

5 וקשה: דאי קבלה עדיפא מכתובה - אמאי
6 איצטריך רבי יהודה למימר "היתה שם" ולא
7 קבלה, כיון דאמר "קבלה ולא היתה שם"?
8 ורשב"ם נמי, שפירש דרב נחמן כשמואל, אלא
9 ששמואל אליבא דרבנן, ורב נחמן אליבא דרבי
10 יוסי קאמר דמהניא כתיבה לחודה בלא קבלה -
11 אם כן אמאי נקט רבי יוסי "קבלה אף על פי שלא
12 כתב לה"? הוה ליה למימר "כתב לה אף על פי
13 שלא קבלה, דהוי חידוש יוה"א ואי הוה אמר
14 דכתיבה וקבלה שוין הן - הוה אתי שפיר. ודייק:
15 תנא קמא כתיבה וקבלה בעי, דאי מתייאא כתיבה
16 גרידא - מאי "אף על פי" דקאמר רבי יוסי,
17 דמשמע דתנא דהלל? הלא הן שוין
עיליתא

1 ומוקולי כתובה שנו כאן - אבולוה קאי. דשאר בעלי חובין לא אבדו בכך, עד
2 שיאמרו בפירושו: אנו מוחלין השעבוד שעל הנכסים הללו. אבל בכתיבה הקלו, כדאיקלו
3 גבה נמי לענין זיבורית. וכדמפרש טעמא בכתיבות (פ, א): דיותר משהאיש רוצה
4 לישא אשה רוצה לישוא, דניחא לה בכל דהו, כדריש לקיש: טב למיתב טן דו
5 מלמיתב ארמלו. אבל שאר בעל חוב, שעושה
6 טובה ללוח - לא מוקילין גביה, דבשביל שהוא
7 עושה טובה אין לו לאבד בתנ. הכי נרשינו:
8 תנן רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אף על פי
9 שלא כתב לה אבדה כתובתה - וסיפא דרך
10 היא במסכת פאה. "כתב לה אף על פי שלא
11 קיבלה" לא גרסינן. קבלה עליה - שמחלה להם
12 השעבוד בפירושו. **בבבב** - דשמעיה רבי יוסי
13 לתנא קמא דבעי קבלה גמורה עם הכתיבה.
14 דאם איתא דכתיבה לחוד קאמר - הכי הוה
15 ליה לרבי יוסי למימר: אף על פי שכתב לה לא
16 אבדה כתובה אלא אם כן קיבלה עליה. וקשיא
17 לכל הני דלעיל, דמוקי למילתיה בשותקת.
18 שלא תנרציא בפירושו. דהכי הוה ליה לתרוצ:
19 הכא במאי עסקינן - בשקילבה עם הכתיבה,
20 דיקא נמי דקתני סיפא: רבי יוסי אומר כו'. ובי
21 תיבא כולה רבי יוסי היא - ואשמעינן רישא
22 דבכתיבת קרקע כל שהוא לחוד אבדה כתובתה,
23 ואשמעינן נמי בסיפא דאם קבלה אף על פי
24 שלא כתב לה אבדה כתובה, דא הוה או הא
25 בעי. ומשום דבכתיבה לחוד מיירי רישא -
26 איצטריך לתרוצי מה שתרצי. אמר רבי יהודה
27 אימתי כו' - דברי תנא קמא אתא רבי יהודה
28 לפרוש בברייתא, דהכי דמי אתי "כתב לה קרקע
29 כל שהוא" דקאמר תנא קמא אבדה כתובתה.
30 ומוקי לה רבי יהודה בדאיכא קבלה, והיתה שם

12 **רב נחמן: פיון שעשאה שותף בין הנשים - אבדה כתובתה. בעי רבא: בבריא היא? מי**
13 **אמרין: בשכיב מרע הוא יודעה דלית ליה וקמחלה, אבל בבריא סברת: הדר קני. או דלמא**
14 **השתא מיהת לית ליה? תיקו. ההוא דאמר להו: "פלגא לברת, ופלגא לברת, ותלתא לאיתת**
15 **בפריז", איקלע רב נחמן לסורא, עול לגבי רב חסדא, אמר ליה: כי האי גוונא מאי? אמר**
16 **ליה, הכי אמר שמואל: אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו - אבדה כתובתה. אמר**
17 **ליה: אימור דאמר שמואל התם - דאקני לה בגופה דארעא, הכא פריא הוא! אמר ליה:**
18 **מטלטלי קא אמרת? מטלטלי ודאי לא קא אמנא. ההוא דאמר להו: "תלתא לברת, ותלתא**
19 **לברת, ותלתא לאיתת", שכיבא חדא מנתייה; סבר רב פפי למימר: לא שקלא אלא תלתא,**
אמר

בשעה שהלק לבניו. וכיון דהיתה שם וקיבלה - חוקה אין אדם רואה שנותנין ממונו בפניו ומחזיק את המתנה לקיימה, אלא אם כן עושה בלב שלם. וכדאמר בסנהדרין (כה, א):
"אימתי דרבי יהודה - לפרש דרבי הנכים. אבל היתה שם ולא קיבלה עליה - אלא היתה שותקת. קיבלה עליה ולא היתה שם - מציא למימר: נתת רוח עשיתי לבעלי. אלמא, מורבי
יהודה שמעינן דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי. שותף בין הנשים - שכתב לה נמי קרקע כל שהוא - מחלה. ולא מצריכין לכל הך כחות דאמרי הך אמוראי לעיל, אלא בכתיבה
ובטלמא אבדה, כרבי יוסי דסני לה כתיבה או קבלה או תבויא. ומצינא בתשומת רבנו שלמה זקני וכו' דריק לברכה. דרב נחמן קאי בשית שמואל רב, ואיתמי ממחלק לפניה היא
שותקת. ואף על גב דאבותבינה לעיל - הני מילי משום דתנא קמא קבלה נמי בעי. מיהו, לרבי יוסי דסבר דסני ליה בחדא, בכתיבה בלא קבלה, איכא למיפך נמי כדלעיל: משום
דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה; וצריך לשנוי לרבי יוסי במחלק לפניה והיא שותקת. ורב נחמן כרבי יוסי סבירא ליה, דסני ליה או בכתיבה או בקבלה, וכיון דמחלק לפניה
היא שותקת - לפיכך מוחלת, שהיי עשאה שותף לחלקה חלק בפני עצמה בין הנשים. ומינו דחשיבא ליה כאחד מנני, לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו - מתרצה לה, ומוחלת
השעבוד וכן הנכסים. ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא. **בבריא היא?** - בריא שכתב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, ועשאה שותף בין הנשים, מי אבדה כתובתה
או לא? מי אמרין: בשכיב מרע הוא דאבדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו, דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר, וגם לא יהיו לו עוד שהיי נמות, והלכך הוה לו לערער במתנה
זו, וכיון דשתק - ודאי תנרציא. וקני. אבל בבריא לפיכך שותקת - סברה: הדר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם, כדכתב בשטר הכתובה ידועתיה אנא למקיני, מהו לי
להכעיסו עכשיו, עד שאראה אם יקני עוד נכסים. וכיון דמשום הכי שתק - לא אבדה שעבוד כתובתה מהני נכסי, ותטרף מהן היום או למחר. או דלמא השתא מיהא לא לית ליה
- ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני. וכיון דלא מסקא אדעתה - היה לה למחות. אלא ודאי מדאישיקא - אודויי אודיא ליה, ותנרציא, וגמרה ומחלה להו שעבודה, ומיהו, אם
יבואו לו נכסים היום ולמחר - תגבה מהן, כדלקמן, שהיי חוב כתובתה לא מחלה, אלא שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה, ואיתי מחלה דידה דלא תטרף עוד מהן. כן נראה
בעיני, ועיקר, דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מנייהו, כדלקמן, ואית דמפרשי דמבעיא אף גביא מנכסים דקני למחר או לא. וטעוה, דמילתא דמיפסא לקמן לרב כותב
לא אורחא דתלמוד למימר תיקו. והכי הוה ליה למימר: מילתא דמבעיא ליה לרבא דמבעיא ליה לרבא, דהוה דאמר ליה תלתא לברת כו'. כדלקמן. דכתיבא גוונא אמר בפרק
הגזול עצים" (בבא קמא ג, ב) בעי רבא נכסו מיהו מי אמרין כו'. מילתא דמיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבא, דאמר רבה: שהיי גבתי כו'. הווא - שכיב מרע. דאמר להו
פלטא לברת כו' - שתי גנות היו, וחלק לרן כן נכסיו מקרקעי, ותלתא דפריי נתן לאשתו. קא טלקא דעתך השתא - פירות מחוברין, ולקמיה מוקי לה בתלושין. **כהאי גוונא** - דלא
כתב לאשתו קרקע כל שהוא, אלא פירות, מאי? מי מחלה שעבוד שיש לה על הגזול מקרקעי בשביל שעשאה שותף בין הנכונות בחלוקת הפירות, שהגנות נטלו שני החלקים והיא חלק
שלישי, או לא, והאיל ולא עשאה שותף בגוף הקרקע, ותחזור ותטרף מותר הכתובה מן הגנות. ומיהו, כל כתובתה לא תחזור ותטרף, דהני פירות חשבינן לה בכתיבותה. כדאמרין
לקמן בפירקין (קלח, א): "הנו מאתיים וזו לפלוגית אשתי כראוי לה" - נוטלתן ואת כתובתה. ומפרשינן התם, דמשום לישנא יתירא דקאמר "כראוי לה" נוטלתן לברת כותבתי. אבל לא
אמר "כראוי לה" - היה על העליונות, שאם אותן מאתיים היו יותר - נוטלתן בכתיבותה, ואם כתובתה יתירה - נוטלת כתובתה בין הכל. **אלמא דלך אחד** - לאבדו פירותיה עד שיביש
האילן, ושוב אין לה בקרקע כלום. והיינו דבר שבא לעולם אפילו לרבנן דפליגי אדרבי מאיר, דהא אקני לה בגוף האילן. **אבדה כתובתה** - שהיי עשאה שותף בין הנשים בקרקע,
דהא יניקת קרקע אקני לה, והוא הדין לפירות מחוברין. והאי דקאמר אילן לפירותיו - לא למעט פירות מחוברין בלא אילן, אלא רבותא הוא, דאף על גב דגוף האילן אינו שלה
לכשיביש, והשתא לית בה פרי - אפילו הכי בקרקע דמי. וכל שכן היכא דאקני לה פירות גופייהו, שגזילו כבר ומחוברין לקרקע. **והבא פריא בעלמא** - דהא פירות תלושין מיביש
לן. **מטלטלי לא קאמינא** - דאבדה בכך, דהוא לא אבדה כתובתה, דלא חשיבי לה. ובמתניתא קתני "קרקע כל שהוא" ולא מטלטלי, אבל הייתי סבור דמחוברין בעית מינאי. הווא
- שכיב מרע. והשתא ליה תלתא לברת ותלתא לבתי השנית ותלתא לאשתי - דהיינו עשאה שותף בין הגנות. ומן הדין אבדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן האב לבנות, שהיי
מחלה לה דאבדה, והוא תטרף עוד מחוב כתובתה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים הבאים לא מחלה בשעבוד שלה. ואיתמי מילתא דלא קנה
נכסים אחרים, אלא מהני נכסים עצמן חור וקנה, דשכיבא חדא מנתיא בחיי חור וירשה, שהאב יורש את בתו. **סבר רב פפי למימר** - לית לה לאיתתא אלא תלתא דיהב לה בעלה.
דמחלה תלתא דחור וקנה - לית לה מיד, שהיי לא ממקום אור בא ליה, אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה האשה שעבודה עליהם, והלכך לא הוריי משעבדי לה.

אמר

56 שיתקיימו דבריו. איתמר נמי – וכך גם נאמר בבית המדרש, אמר
57 רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן, כיון שעשאה שותף בין הנכים
58 אפדה פתופתה.
59 רב נחמן ודאי לא דיבר לדעת תנא קמא, הסובר שצריך גם כתיבה
60 וגם קבלה וכפי שהוכיחה הגמרא לעיל, אלא דעתו כרבי יוסי שדי
61 בקבלה לבד והוא הדין שדי בכתיבה לבד. שעל כך, שמועילה
62 כתיבה לבדה לרבי יוסי, יש לשאל בדלעיל זכי משום שכתב לה
63 קרקע כלשהו איבדה כתובתה, ויש ליישב כדברי האמוראים
64 הנ"ל, שזיכה להם על ידה או שכתב לה והיא שותקת או שאמר
65 לה טלי קרקע זו בכתובתך. ורב נחמן סובר בזה כשמואל רבו
66 שמדובר שכתב לה והיא שותקת, וכאן בא לבאר את טעמו של
67 דבר, מפני מה היא מוחלת בכך, ומבאר שהמחילה היא מפני
68 שעשאה שותף בין הבנים.
69 הגמרא מביאה ספק בענין זה: פני – הסתפק רבא, פקריא הכותב
70 נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כלשהו, היא הדין בזה, האם גם
71 כאן נאמר שאיבדה כתובתה כמבואר לעיל, כיון שעשאה שותף
72 בין הבנים, או שמא לא. מי אמרינן – האם נאמר שרק בשכיב מרע
73 הוא הדין דלית ליה – שידועת היא שיותר לא יהיו לו נכסים ולכך
74 היה לה לערער על מתנה זו, וקפחלה – וכיון ששתקה ולא ערערה
75 ודאי מחלה על שיעבוד כתובתה, אכל פקריא אין שתיקתה הוכחה
76 על מחילתה, שיתכן ששתקה מפני שפקרה שדרר קני – שעתיד הוא
77 לקנות נכסים נוספים ותגבה את כתובתה מהם ומה לי להכעיסו
78 עתה במחאה, וכיון שגפני כן שתקה, לא מחלה על שיעבוד
79 כתובתה כלל, ויכולה היא לגבותה מנכסים אלו לכשתרצה. או
80 דלמא – או שמא יש לומר שאין לחלק בין בריא לשכיב מרע, כיון
81 שהשתא מיהת לית ליה – עתה אין לו נכסים נוספים ואינה מעלה על
82 דעתה שיחזור ויקנה, וכיון שכן היה לה למחות, ומכיון שלא מחתה
83 מחלה על שיעבוד כתובתה.
84 מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
85 הגמרא מביאה מעשה מענין זה ממנו למדים מהו הדין בכתב לה
86 מטלטלין בלבד: ההוא דאמר להו – מעשה באדם שהיה שכיב מרע
87 והיו לו שתי בנות ונתן להן את נכסיו ואמר שיהיה פלגא לברת
88 ופלגא לברת – מחצה מהנכסים לבת זו והמחצה האחר לבת זו,
89 והילתא לאיתת בפירי – ושליש מהפירות שבהם יהיה לאשתו.
90 אפילע – הודמן רב נחמן לעיר סורא, עול לגבי – נכנס אצלו רב
91 חסדא, ואמר ליה רב חסדא לרב נחמן כי האי גוונא מאי – מהו הדין
92 במקרה זה. אמר ליה רב נחמן לרב חסדא, הני – כך אמר שמואל,
93 אפילו לא הקנה לה בעלה אלא דקל לפיריתו, כלומר שיש
94 לה בו רק אכילת פירות עד שייבש ולא יותר, אפדה פתופתה,
95 שהרי נתן לה בעלות בקרקע לענין הפירות, ואף כאן, איבדה את
96 כתובתה אף שקיבלה פירות בלבד, שהרי נתן לה בעלות בקרקע.
97 אמר ליה רב חסדא לרב נחמן, אמור – כל מה שאמרנו דאמר זאת
98 שמואל, אין זה אלא התם – שם, כשנתן לה דקל לפירותיו, משום
99 דאקני לה בגופה דאריעא – שהקנה לה בגוף הקרקע, אבל הניא –
100 כאן, אין לומר כן, שהרי פירא הוא – רק פירות תלושים נתן לה
101 ולא קרקע כלל. אמר ליה רב נחמן לרב חסדא, מופלגלי קא אפרת
102 – האם אמרת שמדובר כאן שהקנה לה פירות תלושים בלבד,
103 מופלגלי ודאי לא קא אמניא – במטלטלין ודאי לא אמרתי שאיבדה
104 בכך את כתובתה, שהרי במשנה נאמר שאין הדין כן אלא בנתן
105 לה קרקע כלשהו ולא מטלטלין, אלא שסברתי שבפירות
106 מחוברים אתה שואל ולכך אמרתי שאיבדה כתובתה, אבל באופן
107 ששאלת לא איבדה כלל, וגובה כתובתה מאותם הנכסים.
108 הגמרא מביאה מעשה נוסף מענין מחילת שיעבוד כתובה על ידי
109 כתיבת קרקע כלשהו: ההוא דאמר להו – מעשה באדם שהיה
110 שכיב מרע והיו לו שתי בנות ונתן להן את נכסיו ואמר שיהיה

1 הגמרא מבארת את טעם הדבר ששיעבוד הכתובה נמחל
2 מהנכסים באומדות אלו: ומקולי פתופה שניו פאן – דין זה הוא
3 מהקולות שהקלו חכמים בחיוב כתובה. שאילו היה זה בעל חוב,
4 לא היה שיעבוד חובו נמחל בכך, אלא שהקלו בכתובה יותר
5 מבשאר חובות, משום שיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה
6 להנשא ולכך אף אם יקלו בחוב הכתובה לא ימנעו נשים
7 מלהנשא. לעומת זאת לגבי בעל חוב שעשה טובה ללווה והלוה
8 לו, אין להקל בחובו שיאבד שיעבודו בחינם, ואפילו זיכה לבניו
9 על ידו אין זו מחילה, עד שיאמר בפירוש שהוא מוחל לו.
10 הגמרא מביאה את המשך המשנה במסכת פאה, ומקשה ממנה על
11 דברי אמוראים אלו: תנן – שנינו במשנה בפאה (ש) עוד, רבי יוסי
12 אמר, אם קבלה עליה – שמחלה במפורש על השיעבוד שהיה לה
13 בשדות שניתנו לבנים, אף על פי שלא כתב לה – שלא נתן לה דבר
14 במתנה, גם כן אפדה את שיעבוד פתופתה.
15 מדייקת הגמרא: ממה שהמשנה מביאה שכך דעת רבי יוסי, מכלל
16 – משמע מזה דתנא קמא חולק על כך וקבר שגם פתיקה וגם קבלה
17 פני – צריך כדי שתמחל, שאינה מוחלת אלא אם כתב לה קרקע
18 במתנה וגם אמרה בפירוש שהיא מוחלת על כתובתה, ובלא זה אין
19 זו מחילה גמורה, ועל כך בא רבי יוסי להחוק ולומר שדי באמירתה
20 בלבד גם בלא שנתן לה דבר. ומעתה קשה שהרי זה שלא כדברי
21 כל האמוראים לעיל (א), שכששאלנו למה איבדה את שיעבוד
22 כתובתה בכתיבה לו, יישבו שנתרצה מפני אומדות שונות, והיה
23 להם לומר שאיבדה אותה מפני שקיבלה זאת בפירוש.
24 הגמרא נדה בישוב קושיא זו: ובי תימא – ואם תאמר ליישב שאין
25 במשנה מחלוקת כלל, ופולה דעת רבי יוסי היא, שברישא של
26 המשנה נאמר שדי בכתיבה לבד, והוסיף רבי יוסי בסיפא שדי גם
27 בקבלה לבד, ומפני הרישא הוצרכו האמוראים ליישב מדוע איבדה
28 כתובתה בכתיבה לבדה, ועל כך אמרו מה שאמרו. אולם, היתכן
29 לומר כן, והא תניא, אמר רבי יהודה לפרש את דברי תנא קמא,
30 איתרי אמרו במשנה שאם כתב לה קרקע כלשהו שאיבדה
31 כתובתה, אין זה אלא באופן שהיתה שם בעת שכתב נכסיו לבניו
32 וקבלה עליה בפירוש למחול שיעבודה, שחוקה אין אדם רואה
33 שנותנים ממונו לאחרים בפניו ושותק, ועל כן אנו אומרים שעשתה
34 זאת בלב שלם, אכל היתה שם בעת כתיבת הנכסים ולא קבלה עליה
35 אלא שתקה, או שקבלה עליה בפירוש ולא היתה שם בעת שכתב, לא
36 אפדה פתופתה, שבאופן הראשון שהיתה ולא קיבלה אין שתיקתה
37 מורה על הסכמתה, ובאופן השני, שקיבלה ולא היתה, משום
38 שקיבלה לומר לא הסכמתי אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלי.
39 ומברייתא זו מוכח שאין לומר שהמשנה כולה רבי יוסי היא,
40 שהלא מפורש בה שלדעת תנא קמא צריך גם כתיבה וגם קבלה
41 ושלא כדעת רבי יוסי. ומעתה הרי זה סותר לדברי האמוראים
42 שפירשו במשנה בדעת תנא קמא שאיבדה כתובתה מכוחן של
43 אומדות שונות אף בלא שתאמר בפירוש שמחלה שיעבודה.
44 אומרת הגמרא: תיובתא דבולחו – לכאורה יש מכאן פירכא לדברי
45 רב ושמואל ורבי יוסי ברבי חנינא. מסיקה הגמרא: תיובתא – אכן
46 פירכא היא, ונדרו דבריהם, ואין האשה מאבדת את שיעבוד
47 כתובתה אלא אם כן מחלה בפירוש.
48 הגמרא מביאה את דעת רב נחמן בענין זה: אמר ליה רבא לרב
49 נחמן, הא רב הא שמואל הא רבי יוסי ברבי חנינא – שמענו עד כאן
50 את דברי רב ושמואל ורבי יוסי ברבי חנינא, מי מאי פקריא ליה –
51 מה סובר מר דבר זה. אמר ליה רב נחמן לרבא, שאני אמר, אם
52 כתב נכסיו לבניו לפניה ונתן לה קרקע כלשהו, אף אם לא אמרה
53 דבר, כיון שבכתיבה זו החשיבה, שעשאה שותף בין הנכים –
54 שקיבלה חלק בנכסיו כאילו אף היא כאחד מבניו, אפדה פתופתה,
55 שמפני חשיבות זו שעשה לה היא מוחלת שיעבודה מנכסיו

56 שב רב נחמן ואמר: דְלָמָא - שמא לא התכוונת לפסוק כרבי יוחנן
 57 בן ברוקה כלל, אלא פִי הָא קְאָמְרַת - על מעשה כזה אמרת
 58 דבריו, דְהָהוּא דְהוּה קָא שְׂכִיב - שהיה אדם שנטה למות, וְאִמְרוּ
 59 לִיה נְכִסְיָה לְמָאן - ושאלוהו למי יהיו נכסיו, דְלָמָא לְפִלְגִינָא - שמא
 60 יהיו לפלוגי, וְאִמְר לְהוּ אֵלָא לְמָאן - והשיב להם 'אלא למי, כלומר
 61 וכי למי יהיו אם לא לאותו פלוגי, והרי זה כאילו אמר שנכסיו יהיו
 62 לאותו פלוגי, אלא שלא פירש אם בתורת ירושה או בתורת מתנה,
 63 וְאִמְרַת לָן עֵלָה - ואמרת לנו (רב הונא) על מעשה זה, שֶׁאִם אוֹתוֹ
 64 פְלוּגִי רְאִי הוּא לְיִוְרְשׁוֹ, כגון שהוא בנו, או שהוא בת ואין לו בנים,
 65 נִשְׁמָרְן אוֹתוֹ פְלוּגִי מְשֻׁם -[בתורת] יְרוּשָׁה, וְאִם לְאוֹ, שאינו ראוי
 66 לירשו, שיש קרובים הימנו הבאים לרשת את המת, נִשְׁמָרְן מְשֻׁם
 67 ו-[בתורת] מְתָנָה, ואף כאן מה שאמרת היה על מעשה כזה, ולא
 68 ללמדנו את עיקר הדבר שהלכה כרבי יוחנן בן ברוקה באת, אלא
 69 לומר שכשארם בלשון סתמם, אם אפשר לתתם לו בלשון ירושה,
 70 אכן ירושה היא, ורק כאשר הדבר אינו אפשרי הרי זו מתנה,
 71 וללמד שיש חילוק בין תנינה בתורת ירושה לתנינה בתורת מתנה.
 72 אִמְר לִיה רב הונא לרב נחמן, אִין הָכִי קְאָמְרִינָא - אכן, זו היתה
 73 כוונתי.
 74 הגמרא מבררת מה ההבדל להלכה בין אם קיבל את הנכסים
 75 בתורת ירושה או שקיבלם בתורת מתנה: לְמָא הִלְכְתָא - לענין מה
 76 נוגעת הלכה זו שאמר רב הונא שאם אפשר שקיבל את הנכסים
 77 כירושה הרי זו ירושה ואם לא הרי זו מתנה, ומשמע שיש הבדל
 78 להלכה אם קיבלם כך או שקיבלם כך. כְּכִר רב אדא בְר אֶהָבָה
 79 קָמִיה דְרַבָּא לְמִימַר - ישב רב אדא בר אהבה לפני רבא וסבר לומר
 80 חילוק זה, שֶׁאִם אוֹתוֹ מִקְבֵּל הוּא רְאִי לְיִוְרְשׁוֹ, והוא מקבל את
 81 הנכסים בתורת ירושה, אֲלֵמְנָתוֹ של המת נְזוּנִית מִנְכְּסֵי אֵלּוֹ שֶׁנֶּתַן
 82 לאותו פלוגי, שהרי אלמנת המת נזוונת אחר מותו מנכסי ירושיו,
 83 וכיון שקיבל את הנכסים בתורת ירושה עליו לזון אותה מהם, וְאִם
 84 לְאוֹ, שאינו ראוי לירשו והוא מקבלם בתורת מתנה, אִין אֲלֵמְנָתוֹ
 85 נְזוּנִית מִנְכְּסֵי אֵלּוֹ שֶׁנֶּתַן, כפי שאינה נזוונת מנכסים אחרים שהיו
 86 ברשות המת ומכרם או נתנם. אִמְר לִיה רַבָּא לרב אדא בר אהבה,
 87 מִיָּנַעַר נְרָאָא - וכי נגרע כוחה של האלמנה במה שנתן את הנכסים
 88 בתורת מתנה מאשר אם נתן לו בתורת ירושה, שלא תגבה
 89 מנכסים אלו, הִשְׁתָּא - אם עתה בִּירוּשָׁה שהיא מעילה מִדְאִוּרִיָּתָא,
 90 אִמְרַת שְׁאֲלֵמְנָתוֹ נְזוּנִית מִנְכְּסֵי וְאִין הִירוּשָׁה מִפְקִיעָה אֵת זְכוּתָהּ,
 91 אם כן בְּמִתְנָה -[מתנת שכיב מרע] שמועילה רק מתקנה דְרַבְּנָן, לֹא
 92 כִּל שְׂכָן שלא תפקע זכותה ושחולב לגבות הימנה, כלומר שודאי
 93 לא תקנו חז"ל שתחשב מתנת שכיב מרע כתינה רגילה
 94 ולהעדיפה על ירושה, ועל כן אף אם יטלם המקבל משום מתנה
 95 תיזון אלמנת המת מנכסיו, ולא לחילוק זה התכוון רב הונא.
 96 אֵלָא אִמְר רַבָּא, החילוק בין אם מקבל הלה את הנכסים בתורת
 97 ירושה או שמקבלם בתורת מתנה, הוּא כְּדִשְׁלַח - כדן זה ששלח
 98 רַב אֶהָבָה בְר רַב עֲזַרְיָא, ובה אמר, לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה, אם
 99 אמר אדם לחבירו לְכִסֵּי יְהִי לְךָ וְאִתְרִי -[אחר מותר] יהיו לְפִלְגִינִי,
 100 אִם הִיא הִירָאשׁוֹן רְאִי לְיִוְרְשׁוֹ, אִין לְשֵׁנִי בְּמִקּוּם רָאשׁוֹן כְּלוּם,
 101 שאפילו מת הראשון אין הנכסים עוברים לשני אלא לירושי
 102 הראשון, והטעם לדבר הוא, שְׂאִין מה שאמר נכסי לך לְשׁוֹן מְתָנָה
 103 בדווקא, אֵלָא יכול להתפרש גם כְּלְשׁוֹן יְרוּשָׁה, וכיון שהוא יכול
 104 לקבלם בתורת ירושה כך הוא מקבלם, ויורש הוא, וְיִוְשָׁה אִין לָהּ
 105 הַפְּסָק, שאין אדם יכול להתנות ולומר שאחר שימות יורשו יקבל
 106 אדם אחר את הנכסים.
 107 זהו החילוק בין אם נוטלם הלה בתורת ירושה או שהוא נוטלם
 108 בתורת מתנה, שאם נוטלם בתורת ירושה אין לירושה זו הפסק,
 109 דהיינו שאם הוסיף הנותן ואמר שאחרי הראשון יקבל את הנכסים
 110 אדם אחר, דבריו בטלים והראשון זוכה בהם לו ולבניו לעולם,

1 אִמְר לִיה רַב בְּהִנָּא לרב פפי, אִילוֹ הָדַר - חזר בעלה וקָנִי - וקנה
 2 נכסים אחרים, מִי לֹא שְׁקָלָא - האם אינה נוטלתם בחוב כתובתה,
 3 הלא מחלה רק על השיעבוד שיש לה על חלקן של הבנות משום
 4 שעשאה שותף ביניהן, אבל לא מחלה על חוב כתובתה עצמו.
 5 וְכִינֵן דְאִילוֹ הָדַר - חזר בעלה וקָנִי נכסים, שְׁקָלָא - נוטלתם בחוב
 6 כתובתה, הִשְׁתָּא נְמִי שְׁקָלָא - גם עתה תטול בחוב כתובתה נכסים
 7 אלו של הבת עצמה שחזרו לרשות הבעל, שאין לחלק בינם
 8 לנכסים אחרים שקנה, והם חוזרים ומשתעבדים לכתובתה.
 9 הגמרא מביאה מעשה בו הבעל לא חילק את כל נכסיו, ודנה אם
 10 דינו דומה לאמור לעיל: הָהוּא שְׂכִיב מִרַע דְפִלְגִינָהוּ לְנְכְסֵיהּ -
 11 שחילק את נכסיו, לְאִתְתִּיהּ וְלְבָנֶיהּ -לאשתו ולבניו, אולם לא חילק
 12 את כולם, אלא שִׁיר חַד דִּיקְלָא ו-[דקל] שלא נתנו. כְּכִר רַבִּינָא
 13 לְמִימַר - חשב רבינא מתחילה לומר, כי באופן זה לִית לָהּ אֵלָא חַד
 14 דִּיקְלָא - אין לה אלא דקל אחד לגבות ממנו את כתובתה, שהרי
 15 מחלה על שיעבוד כתובתה מהנכסים שחילק לבנים, מאחר
 16 שעשאה שותף ביניהם, ולא נותר ביד הבעל אלא דקל אחד
 17 שממנו לא מחלה על שיעבודה. אִמְר לִיה רַבִּי יוֹמֵר לְרַבִּינָא, אִי לִית
 18 לָהּ - אם אין לה לגבות מחלק הבנים, משום שמחלה עליו, חַד
 19 דִּיקְלָא נְמִי לִית לָהּ - גם מאותו דקל אין לה לגבות, שמחלה על
 20 שיעבודה גם ממנו, שכשם שמחלה על זה כך מחלה על זה, כיון
 21 שעשאה שותף ביניהם. אֵלָא סִבְרַתְךָ שתגבה מדקל זה היא שכיין
 22 שהניח אותו ולא נתנו לבניו, לא מחלה כתובתה, כיון שהניח לה
 23 מקום לגבות ממנו מקצת מן החוב, ומעתה נאמר שְׂמִינֵי דְנְתָתָא
 24 לְדִיקְלָא - מתוך שהיא באה וגובה את חוב כתובתה מדקל זה,
 25 נְתָתָא נְמִי לְכּוּלְהוּ נְכְסֵי - יכולה היא לגבות מכל הנכסים, גם מאלו
 26 שנתן לבניו, שניתן לומר שאף עליהם לא מחלה, ומה שלא מחתה
 27 הוא משום שסברה שאחר שישימו בית דין את הדקל ותטרפנו
 28 תשוב לערער על שאר הנכסים ותגבה מהם את המותר, וממילא
 29 אין שתיקתה מורה על מחילה כלל וכלל.
 30 הגמרא שבה לעסוק בדין הנחלה דרבי יוחנן בר ברוקה שבמשנתנו
 31 (לעיל קל): אִמְר רַב הוּנָא, שְׂכִיב מִרַע שְׂכִיבְתָא שְׁל נְכְסֵי יְהִי לְאַחַר,
 32 ולא פירש בכתיבתו לא לשון מתנה ולא לשון ירושה, רִיאִין את
 33 המקבל, אִם הוּא רְאִי לְיִוְרְשׁוֹ ו-[עומד לירשו לכשימות יחד עם
 34 יורשים אחרים], כגון שהוא בן בין הבנים, או שהיא בת בין הבנות
 35 ואין לו בנים, שדין המקבל לרשת אלא שהגדיל את חלקו יותר
 36 מהמיגע לו, נִשְׁמָרְן מְשֻׁם ו-[בתורת] יְרוּשָׁה, שתוקפה של תנינה זו
 37 היא כדין הנחלת אדם המנחיל את נכסיו לראוי לירשו וכמבואר
 38 במשנה לעיל (קל) שם רבי יוחנן בן ברוקה, שכיין שיכול המקבל
 39 לקבל משום ירושה ומאליו יהיה כן אף בלא שיפרש, ודאי לכך
 40 התכוון הנותן הואיל ולא פירש לשון מתנה, ועוד, שמן הסתם בא
 41 לתת לו בירושה ולא לעקור דין ירושה דאורייתא, וְאִם לְאוֹ, שאינו
 42 ראוי לירשו, שיש קרובים ממנו, ואי אפשר לו לנותן להנחיל לו
 43 את הנכסים בתורת ירושה, נִשְׁמָרְן מְשֻׁם ו-[בתורת] מְתָנָה, שהלא
 44 אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ואף שלא אמר לשון מתנה על
 45 כרחק לכך התכוון.
 46 רב נחמן הבין שעיקר דבריו של רב הונא באו להורות שיש תורת
 47 ירושה בנותן את נכסיו למי שראוי לירשו, והיינו לפסוק שהלכה
 48 כרבי יוחנן בן ברוקה, ועל כן הקשה על כך: אִמְר לִיה רַב נְחֲמָן לרב
 49 הונא, נְנַבָּא נְנוּבִי לְמָה לָךְ - למה לך להסתיר את דבריך, אִי כְּבִירָא
 50 לָךְ כְּרִבִי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה, שיכול אדם להנחיל את נכסיו למי שראוי
 51 לירשו, אִמְרָא - אמור בפירוש שְׁהִלְכָה כְּרִבִי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה, דְהָא
 52 שְׂמַעְתִּיהּ - שהלא ההלכה שאמרת פשיטת רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה
 53 הוּא דְאֵלָא ו-[הולכת], ולמה העלמת את דבריך ואמרת שאם ראוי
 54 לירשו נוטלם משום ירושה בלא לפרש שכוונתך אינה אלא
 55 לפסוק כמותו.

1 אמר ליה רב כהנא אילו - קנה נכסים אחרים בטר הכי, לית לה לאשה? בתמיא, הא ודאי אית לה. דנהי דמחלה לעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף בניין - חוב כתובתה
2 מיהא לא מחלה. שאם תמצא מקום לטרוף, כגון שקנה נכסים - טורפת מהם, וכדכתב "דועתיד אנא למיכני" שבנכסים העתידין לבא ישתעבדו לה. וכין דאילו הדר קני מארם אחר
3 או ממורישיו אית לה לאשה, השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן - אית לה. דמה לי אותן נכסים עצמן, מה לי אחרים. שאם נתרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם
4 שעבודה - לבעלה מיהא לא מחלה מידי, אם תמצא מקום לגבות. וכן הלכה. והוא דפליגניהו - כל נכסיו חילק לבניו ולאשתו, ובצוואת שכיב מרע, דהיינו עשאה שותף בין הבנים.
5 אלא ששיר דקל אחד שלא פירש למי. סבר רבינא לפיכך לית לה - ממוחר כתובה

6 אלא הווא דיקלא. דהא אי לא שיר דיקלא - אבדה כתובתה מן הבנים, שמחלה להם
7 שעבודה, משום דנעשית שותף בניין. והשתא נמי זכו הבנים, והיא תטרף את הדקל.
8 אמר ליה רב יימר לרבינא אי לית לה - כתובתה מחלק הבנים, משום דידעה דלית
9 ליה נכסים אחרים ומחלה להו בשביל שעשאה שותף בנייהם - אי הכי דיקלא נמי לית
10 לה, דהא ידעת ליה להאי דקל ומחלה להו לירושו, דכל כתובתה מחלה מהני נכסים
11 דאית ליה, משום דעשאה שותף, דמה לי למחול שעבודה מאותן שחלק לבנים, ומה
12 לי מן אותו דקל שלא חלק. אלא מאי אית לן למימר. מיהא טעם נחאת אבדה לטרוף
13 ממנו - היינו משום דלא מחלה כתובתה. שהרי הניח לן מקום קצת לגבות הימנא. כגון
14 האי דקל שלא רצה לחלוק לבניו, ומגו דנחאת אדקל - נחאת נמי אחלק הבנים. דהאי
15 דשתקה ולא ערערה היינו לפי שיהיה מניח לה הדקל, וסברה למה אערער עכשיו עד
16 שישומו בית דין את הדקל ואטרפנו. והדר אערער על הבנים ואטרפו מן המותר. דלא
17 הווא שתקה ידידה מחילה אלא היכא דמחלק כל הנכסים ולא שביק לה מידי, דמשום
18 היא טעמא מספקא לן לעיל (קלב, ג) גבי בריא. דלמא כיון דאיכא למימר הדר קני,
19 סברה: למה אערער עכשיו עד אשר אראה אם אמצא מקום לגבות מצד אחר. וכין
20 דמשום הכי שתקה - לא הווא שתיקותה הודאה, אלא תלויה ועומדת את הערער
21 על אלו אם לאו. והבא נמי, כיון דשבק לה מידי למיטרף - להכי שתקה, ואחר כך
22 הצעוק על המותר. והשתא שמעינן מהכא דשכיב מרע הויתב כל נכסיו או מחלק לבניו
23 בפני אשתו, וגם לה נתן קרקע כל שהוא, ושתיקה ולא ערערה. והוא הדין אם כתב כל
24 נכסיו לאחרים מספקא לן לעיל (קלב, ג) קנו. שהרי מחלה לון שעבודה,
25 ולא תטרפו מן. כרב נחמן, דאמר: הוואיל ועשאה שותף בין הבנים - אבדה כתובתה.
26 דבעשאה שותף תליא מילתא, לא טעם עב בניו ולא טעם עם אחרים. והני מילי כשחלק
27 כל נכסיו לאשתו ולירושו. אבל שיר אפילו דקל אחד, דהיינו קרקע כל שהוא שלא
28 פירש למי, מגו דהדרא אדיקלא - הדרא ונחאת למגבי מכלולו נכסי, ולא מחלה מידי.
29 והוקא בשכתב כל קרקע כל שהוא, אבל אם נתן לה מטלטלים ולא קרקע - לא מחלה
30 שותף בין הבנים, ולא מחלה מידי, ונחאת אבולוהו נכסי. כדאמר רב נחמן: מטלטלי לא
31 קאמרינן. והני מילי דאבדה כתובתה - מתנהו נכסי שכתב לבניו. אבל אי הדר בטר
32 הכי וקני נכסי אחרים, ואפילו מתנהו נכסי, עצמן שחלק לבניו, כגון שמת אחד מבניו
33 בחייו - הדרא וגביא מנייהו מותר כתובתה, שכן כתב לה "דעתיד אנא למיכני". והוקא
34 שכיב מרע, כדאמרן לעיל, אבל בריא שחלק נכסיו לבניו, וכתב גם לה קרקע כל שהוא
35 - הא אביעיא ליה לרבא אי מחלה להו שעבודה על אותן נכסים אם לאו. ואוקימנא

36 בתיקו, והלכך, כיון דמספקא לן - אמרינן: הווציא מחבירו, דהיינו אשה, עליה להביא הראיה. דבכל דין תיקו מאן דתפיס - תפיס. ומיהו, אי הדר קני - אית לה. אמר רב הונא
37 שכיב מרע שאמר בו' - משום דאליבא דרבי יוחנן בן ברוקא מיירי, כדלוקמ, נקט שכיב מרע. דהא בבריא מיבעיא לן לעיל אי איירי ביה רבי יוחנן בן ברוקא אי לא. שכתב כל
38 נכסיו - סתם, ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה, אלא סתמא. "נכסי לפלוני". רואין אם - אותו מקבל מתנה ראי לירושו. כגון בן בין הבנים - נוטל בתורת ירושה כרבי
39 יוחנן בן ברוקא, דכין דראוי לירושו - מסתמא הורישו לו נתכין, הוואיל ולא פירש לשון מתנה. אבל גבי ירושה - אין צריך לפרש, דממילא קא ירית, הלכך, כל הכי אדאיכא דאיכא
40 לאוקומה בירושא תפיס מן התורה - ולא מקני ליה מסתמא במתנה, מליעקר תלה דאורייתא. ואם לאו - דאינו ראי לירש - בעל ברךר "נכסי מתנה לפלוני" אדאק, דאין
41 אדם מוציא דבריו עלת מפי. ולמתנה איכין ליה לירושא. ולכך נוטלן משום מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה. נבבא גובי: למה לך
42 - לסתום דברך ולמימר: רואין בו. אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקא - דאמר: אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין, ולפיכך אתה אומר: רואין אם ראי לירשו בו -
43 אימא בודאי דהלכתא כותויה, ולא תסתוי דברך לומר כרבי יוחנן בן ברוקא. בענין שלא יביט בני אדם. דלמא כי הא אמרת - כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא: שמוא אתה
44 לא לכך נתבוננת, לומר דברך בסתם ולהשימענו כרבי יוחנן, אלא עובדא וכי זהו בסתם. כדמפרש ואזיל. ועיקר דברך באת להשימענו חילוק בין גטילה משום מתנה לנטילה
45 משום ירושה, כדמפרש ואזיל, ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כרבי יוחנן. ומיהו, עיקר שטיהו זה שתפסת לא לכך באת, דאם כן היה לך לומר כפירוש: הלכך כרבי יוחנן בן
46 ברוקא. הווא קא שכיב - היה נגטר לבית עולמו. "אלא לאן - כלומר, מאן קא שקיל נכסי אלא הוא. והוי כמנא דאמר לך". והיני "נכסי בבת" דקאמרת. ידעה לה כתב
47 מה לי אמר. ואמרת לן ע"ה - דמכל מקום שקיל. מיהו, אם קרובו וראוי לירושו - הוי ירושה, ואי לאו - הוי מתנה. דאיאלא למאן? וכן "נכסי לך" - שתי לשונות משמע: כשוא
48 יירש - משמע לשון ירושה, וכשאין ראוי לירש - הוי לשון מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה, למאי אתא לאשמועינן. אין הכי נמי קאמינא - על הכותב נכסיו סתם באתי
49 להורות, דזמנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה. סבר רב אידי בר אבהו קמיה דרבא - לפרוש למאי נפקא מינה, ומה בא רב הונא ללמדנו, אם ראי לירושו. להכי אמר רב הונא
50 דהוי לשון ירושה, יתהא אלמנתו של מת יזונת מנכסיו שהוריש לה, כדתנן (כתובות צה, ב): אלמנה יזונת מנכסי יתומים, כלומר יורשין. ואם לאו - נוטלן משום מתנה, ושבו
51 אין אלמנתו יזונת מן, כדתנן (גיטין מח, ב): אין מוציאין למוון אשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. משום דהוי מוונת דבר שאין לו קצבה, ואין יכולין לקחות
52 להודו, ובין מתנה ובין מבר הוה מתנה משועבדי. וכי בשביל שנתנו מתנה שכיב מרע שאינה קונה אלא מדרבנן, שהרי אין מתנה לאחר מיתה, אלא תקנת רבנן, דמה לה בכתב
53 היא שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין כדי שלא תטרף דעתו עליו. מטיעין ניעה - בתמיא; וכי הורע כחה של אלמנתו בכך? השתא בירושא דאורייתא, דאימא כח יירש אם ראי
54 לירוש, שהתורה וכתה, לו כדכתיב "ביום הנחילו את בניו" - אפילו הכי אמרינן: אלמנה יזונת מנכסי הירוש. מתנה דרבנן - כי הך מתנת שכיב מרע, שאין בה קנין אלא מדרבנן,
55 כדפרישית - לא כל שכן דזיונות מן? ולעולם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשימענו רב הונא בין נוטל משום ירושה ובין נוטל משום מתנה. מהכא שמעינן דהא דקיימא לן
56 דמוון האשה והבנות לא טרפא ממשועבדי - הני מילי מתנה מגורה בקנין או מבר גמור, אבל מתנת שכיב מרע - אלמנה יזונת מנכסי מקבל מתנה, והוא הדין לבנות. אלא אמר
57 רבא - להכי נפקא מינה בין מתנה לירושא. בירושא בר אחא בו' - שאם אמר האי שכיב מרע "ואלא למאן, ואחריו לפלוני" - הוי מתנה על מה שכתוב בתורה. דהיינו יכול לעוקר רות ירושה מאותו
58 משום ירושה. ואין לאחריו כלום. דכין ועשאו כדון, וכתב בדין תורה, כי קאמר הו "ואחריו לפלוני" - הוי מתנה על מה שכתוב בתורה. דהיינו יכול לעוקר רות ירושה מאותו
59 שירש כבר. וגם אפילו אם פירש "אני מורישך על מנת שישולו האי שני אחרך" - הוי נמי מתנה על מה שכתוב בתורה. והוי המעשה מעשה והתנאי בטל. דהא ירושה אין לה
60 הפסק - אלא ממשמשת עד ראובן, כדנפקא לן מקריא בפירוקן (קטו, ב). לרבי יוחנן בו' - לעיל בשמעתין פרישית לה. והא אפסקה - דעל תנאי שישולו שני אחריו הוריש
61 לראשון. והמנא אמר אין לה הפסק - והוי מתנה על מה שכתוב בתורה. והוי מעשה מעשה. והתנאי בטל. והכי הלכתא כדשלח רב אחא, דהא חזינא עובדא בסמוך כותיה.
הווא

עיליתא דינרי - נראה לרבינו תם דאין לפרש עיליתא - עליה ממש, ונחמא קאמר, כי הוויא דתליסר גמלי ספיקי דטריפות (חולין צה, ב), כמו שפירש בקונטרס התם. דמדקאמר הוא הכניס אחת ובנו הכניס שש - שמע מינה דלא נחמא קאמר, אלא דוקא. לכך נראה לו: עיליתא - כלי ששואבים בו יין ושמן, כדאמרין ב"כיצד מעברין

(עירובין ג, ב), עלת נפתת בכר. **ולא** תשימה
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
כא
לברינו שמעון בן אברהם, דהווא גברא דכתב נכסיו ליהונתן בן עזריאל הירי נכסיו מבני בחייו בשנותיו, והיה סבור שמאי שנתן ליהונתן על מנת שיתן לבניו, והיה סבור שחזירי הכל, ועל כל בא עליו, לומר שעל ידי מתנתו לו לא הותרו בתי הבנים, כמו מעשה דבית חורון שלא הותר האב על ידי מתנת הבן. והשיב לו יהונתן: אינו כמו אבהו סבור, דהתם לא היתה מתנה גמורה - אבל זו מתנה גמורה למכור ולהקדיש. וכן שמעון בירושלמי גבורים, יהונתן בן עזריאל הירי אביו מנכסיו, עמד וכתבו לשמאי. מה עשה שמאי: מכר מקצתם, והקדיש מקצתם, ותן לו את השאר. אמר: כל מי שיבא ויערער על מתנתה האת - יוציא מן הלקוחות ומיד הקדיש, ואחר כך יוציא מיד זה. ושמאי זה המעשה עצמו היה, הירושלמי מהפך לה.

הווא דאמר לחבריה - הראוי לירוש, כדמפרש לקמיה. שני נמי שקיל - שהרי לא נתן לראשון כי אם כל ימי חייו, ומתנה אינה מתקימת כי אם לדעת הנותן. דייני דהצצתא - דייני פשרה, שאין בקיאין בדין, והוציץ מתנה לזה ומחצה לזה, כדון ממון המוטל בספק. ורבינו הנגאל פירש: הצצתא - בית הקברות. לאו היינו

דשלה בו? וכוון דראשון ראוי לירוש -
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
הווא דאמר לחבריה: "נכסי לך ואחריו לפלוני", וראשון ראוי לירוש הוה. שכוב ראשון, אתא שני קא תבע; סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר: שני נמי שקיל, אמר ליה: דייני דהצצתא הכי דייני, לאו היינו דשלה רב אחא בר רב ענאי? אכסיה. קרי עליה: "אני ה' בעתה אחישנה". משננה הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו - מה שעשה עשוי, אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם לא היו בניו נוהגים פשוטה - זכור לפיכך. גמרא איבעיא להו: מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל, או לא? תא שמע: דיוסף בן יועזר היה לו בן שלא היה נוהג פשוטה, הוה ליה עיליתא דינרי, קם אקדשה. אזיל נסיב בת גאדיל פלילי דינאי כולפא, אולידה דביתהו, וכוון לה ביניהו, קרעה אשכח בה כרזילתא. אמרה ליה: לא תמטיה לכולפא, דשקלי לה מוידך בדמי קלילי, ויל אמטיה לבני נופרי. ולא תשימינה את, דאמירתו לבוה כמסירתו להרומי, אלא לשימונה אינהו. אמטיה, שמוה בתליסרי עליאתא דינרי. אמרי ליה: שבע איכא, שית ליכא. אמר להו: שבע הבו לי, שית הרי הן מוקדשות לשמים. עמדו וכתבו: "יוסף בן יועזר הכניס אחת, ובנו הכניס שש". ואיכא דאמרי: "יוסף בן יועזר הכניס אחת, ובנו הוציא שבע"; מדקא אמרי "הכניס", מכלל דשפיר עבד. - אדרבה, מדקא

אמרי "הוציא", מכלל דלאו שפיר עבד! אלא מהא ליכא למשמע מינה. מאי הוה עליה? תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה: שיינא, לא תיהוי בי עבדו אחסנתא, ואפילו מברא בישא לברא טבא, וכל שפן מברא לברתא. הנו רבנן: מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגין פשוטה, עמד וכתב נכסיו ליהונתן בן עזריאל. מה עשה יונתן בן עזריאל? מכר שליש, והקדיש שליש, והחזיר לבניו שליש. בא עליו שמאי בקיאלו ותרמילו. אמר לו: שמאי, אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתיו ומה שהקדשתיו - אתה יכול להוציא מה שהחזרתיו, אם

וכתבו - נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מנכסין וכמה מוציאין, ומיהו, מלשון שכתבו דייקין, ואיכא למימר נמי דלמילף מינה כתבו בן. הכניס אחד - חרא עיליתא דינרי, ובנו שהיה סבור שלא ינהוג כשורה - הקדיש שש עליות. שזכות אביו, שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה, גרם לבנו שהוכשר להקדיש שש. ומכא דייקין לקמן: מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר. אלמא לא פליגי רבנן עליה, דהא "עמדו וכתבו" קתני, דהיינו כל חכמי הדור. איכא דאמרי - לגנאי; ובנו הוציא שבע - שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל, והיה לו להניח בהקדש שתיים או אחת. אך הוא גלה דעתו שאם היו כל השלש עשרה עליות בהקדש היה נוטל את כולן, ודייקין: מדרגתי - ברישא; ובנו הכניס שש, משמבח את הבן - מכלל דהאב שפיר עבד, כרבן שמעון, וכדפירשית. ולאכא דאמרי לא מסיק השתא אדעתיה, ואורחיה לתלמודא לאתויי ראייה בכל דוכתא מרישא, ומחדר ליה מסיפא. אדרבה - לאכא דאמרי איכא למימד דרבנן פליגי עליה. מדרבנן בן "ובנו הוציא", הכי קאמר: לפי שיוסף בן יועזר הכניס אחד שלא כדון, שלא היה לו להקדיש כל נכסיו, כרבנן פליגי על רבן שמעון, לפיכך נתגלגלה חובה הוציאנו בני שבע, שיוסף כל אצורת הקדש. אלא מהא ליכא למשמע מינה - דהא תנאי היא דפליגי בהכי, תנא דרישא סבירא ליה דלא פליגי, ותנא דאיכא דאמרי סבירא ליה דפליגי, הלכך אין אמתן נסמון? תא שמע דאמר ליה שמואל ב' - אלמא פליגי רבנן עליה, מדקאמר שמואל הכי. דאי לא תימא הכי - שמואל דאמר כנאון והכי הלכתא כרבנן, דקם שמואל כותיהו. ואף על גב דאמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל - אלמא פליגי רבנן עליה, שמואל לית ליה האי כללא. וגם רבא דקאמר במסכת עבודה זרה בפרק חמישי (סט, ב) הלכה כרבן שמעון בן גמליאל - לית ליה נמי האי כללא. הלכך, כל כללות שבגמרא בון הלכה כסתם משנה, האלכו כרבי עקיבא מחבירי, כרבי יוסי מחבירי, כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יודיש, וכי יתירו רבי שמעון הלכה כרבי יודיש, וכן רבא מחבירי הלכה כרבי יודיש - כולוהו דייקא לן הכי, בר מתיבא דמפרש תלמודא דלית הלכתא הכי. בי עבדו אחסנתא - מקום שמעבדי האב מלתא מן הראוי לה, ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחד. הכי גרסינן: וכל שכן מברא לברתא. מכר שליש - לצרכו. ותקדיש שליש - ואיכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא, כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו - משלו הוא מחזיר, כדאחד ליה לשמאי כולקמן, במקלו ובתמיילו - כלומר, להתחוב עמו על עשבר דברי המת. שנתובן לתת לו על מנת שלא יהנו בניו מנכסיו, דכנאון דאמר ליה: הריני נוטן לך כפי על מנת שתמכרם לצרכך, דהני במדינה, ולא על מנת שתתנם לבני. דאיכא אומדן דעתא דלהכי יהיב ליה, ואף על פי שלא פירש. והכי קאמר ליה שמאי ליהונתן: חורה שהוורת לבניו אינה כלום, דאם בן לא היא מתנה, והוי כמי שהפקיד לך נכסיו על מנת שלא יהנו בתיך, וחורו וקח אותך, דייקא לן מצוה לקיים דברי המת. ושמאי זה היה עושה במעשה דבית חורון דלקמן, דקאמר: לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים, ואמרו חכמים דלא אחיזא מתנה, הואיל ועבר

52 המרגלית לגזברים, שמונה בתלפיר על־אתמא דדינרי - ושמו אותה
 53 בכמות דינרים שממלאת שלש עשרה עליות גג, אמרי ליה - אמרו
 54 לו הגזברים, שכמות של שבע עליות מתוך השלש עשרה, איפא -
 55 יש להקדש באוצרותיו, אולם שית - כמות של שש העליות
 56 האחרות, ליפא - אין להקדש, ולכן אינם יכולים לקנות אותה.
 57 אמר להו - אמר להם בנו של יוסף בן יועזר, אותן שבע שאמרתם
 58 שיש להקדש, הבו לי - תנו לי, ושית - שש האחרות שאינן
 59 להקדש, הרי הן מוקדשות לשמים. עמרו חכמי הדור שהיו כותבים
 60 את ההוצאות והכנסות של הקדש, וכתבו לשבח את יוסף בן יועזר
 61 ובנו, והיינו שיוסף בן יועזר הכניס - הקדיש כמות של עליה אחת,
 62 ובנו הכניס כמות של שש עליות.
 63 הגמרא מביאה שיתת תנא אחר שחולק: ואיפא דאמרי - ויש
 64 שאמרו שכתבו אותם לגנאי, שיוסף בן יועזר הכניס כמות של
 65 עליה אחת, ובנו הוציא מהקדש כמות של שבע עליות, ולא היה
 66 לו לעשות כן ולכלות את כל ממון הקדש, ובמה שעשה בן גילה
 67 דעתו שאם היו להקדש שלש עשרה עליות היה נוטל את כולן.
 68 הגמרא מבארת את הראיה מהמעשה לשיתת התנא שכתבו אותם
 69 לשבח: מדקא אמרי ובנו 'הכניס' שש, והיינו שכתבו אותו לשבח,
 70 מקלל - משמע מזה, דשפיר עבד - טוב עשה יוסף בן יועזר
 71 כשהקדיש את נכסיו והעביר אותם מבנו שלא היה נוהג כשורה,
 72 שמעשה זה גרם שבנו יקדיש שש עליות. וממה שכתבו בן כל
 73 חכמי הדור, מוכח שלא נחלקו רבנן על רבן שמעון בן גמליאל,
 74 ומודים שכשאין הבן נוהג כשורה, מותר להעביר את נכסיו לאחר.
 75 הגמרא שואלת שניתן להוכיח להיפך. שואלת הגמרא: אדרבה -
 76 נוכיח להיפך לשיתת התנא שכתבו אותם לגנאי, שמדקא אמרי
 77 ובנו 'הוציא' שבע, והיינו שכתבו אותו לגנאי על שהוציא את כל
 78 ממון הקדש, מקלל - משמע מזה, דלא שפיר עבד - שלא טוב
 79 עשה יוסף בן יועזר כשהעביר את הנחלה מבנו, שמעשה זה גרם
 80 לו שיעשה בנו כן. וממה שכתבו בן כל חכמי הדור, מוכח שנחלקו
 81 רבנן גם באופן שאין בנו נוהג כשורה.
 82 מסיקה הגמרא: אלא מהא ליפא למשמע מינה - באמת אי אפשר
 83 להוכיח ממעשה זה, כיון שנחלקו בו התנאים אם נחלקו רבנן על
 84 רבן שמעון בן גמליאל, ואין אנו יודעים על איזה תנא לסמוך.
 85 הגמרא מבררת מהי ההכרעה בספק זה. מבררת הגמרא: מאי הוי
 86 עילה - מה היא ההכרעה בנידון זה, האם רבנן חולקים על רבן
 87 שמעון בן גמליאל. תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא
 88 - אדם שנון, לא תיהוי בי עבדו אהקנתא - אל תהיה מבורך
 89 שמעבירים נחלות, ואפילו כשמעבירים נחלה מקרא בינא לקרא
 90 מקא - מבן רע לבן טוב, וכל שכן כשמעבירים נחלה מקרא לקרא
 91 - מבן לבת, כיון שאינך יודע ממי יצא לבסוף בן כשר. ומוכח
 92 שנחלקו רבנן על רבן שמעון בן גמליאל, שאם לא כן יקשה מדוע
 93 פסק שמואל שאין להעביר נחלה אפילו מבן שאינו נוהג כשורה,
 94 והרי גם רבנן מודים בזה שהוא זכור לטוב. אלא מוכח שלרבנן אין
 95 לאב להעביר נחלה מבנו בכל אופן, ושמואל פסק כמותם.
 96 הגמרא מביאה מעשה אחד שהעביר נחלתו מבנו שלא נהגו
 97 כשורה: תנו רבנן בברייתא, מעשה פאדם אחד שלא היו בניו נוהגין
 98 כשורה, ולכן עמד וכתב את כל נכסיו במתנה ליונתן בן עוזיאל. מה
 99 עשה יונתן בן עוזיאל, מבר שליש מהנכסים, והקדיש שליש, והחזיר
 100 לבניו שליש, פא עליו שפא במקלו ותרמילו, כלומר להתנווכח עמו,
 101 ואמר לו שהמתנה בטילה משום שעבר על דעת הנותן, שהרי
 102 מסתמא היתה דעת הנותן שלא ליתן לבניו, וכיון שבטלה המתנה,
 103 צריך ליטלה מבניו כיון שמצוה לקיים דברי המת.
 104 הגמרא מביאה את תשובת יונתן לשמאי: אמר ליה יונתן, שפא,
 105 אם אתה יכול להוציא מהלקוחות את מה שפכרתי להם, וכן אם
 106 תוכל להוציא מהקדש את מה שהקדשתי, אתה יכול להוציא גם
 107 מהבנים את מה שהחזרתי להם, כיון שלדברין לא חלה המתנה
 108 כלל, וכל מה שעשיתי עם המתנה בטל.

1 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הווא דאמר ליה לתקריה, נכסי
 2 יהיו לך ואחרך (-אחר מותר) יהיו לפלוני, וראשון ראוי לזושו הנה
 3 (-היה), ולאחר מכן שכיב - מת הראשון, ואתא - ובא השני וקא
 4 קבע את הנכסים, כפי שצוה הנותן שיקבלם אחר מות הראשון.
 5 קבר רב עיליש קמיה דרבה (-ישב לפני רבה) למימר ששני נמי
 6 שקלו - שאכן הנכסים יעברו לשני, כפי שצוה הנותן. אמר ליה
 7 רבה, דייני דהצצאתא הכי דייני - דייני פשרה דנים בן, מחמת שאינם
 8 בקיאים בדין ומפני אי ידיעתם מורים תמיד שמחצה לזה ומחצה
 9 לזה כדין ממון המוטל בספק, ואין נכון דין זה, שהרי לאו תיינו -
 10 האם אין זה כפי הדין דשילח רב אתא בר רב עניא שכיון שהלה ראוי
 11 ליורשו וכה בנכסים בתורת ירושה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, וירושה
 12 אין לה הפסק, ועל כן וכו בני הראשון אחריו, ולא יקבלם השני.
 13 אכסיה - התיביש רב עיליש על שטעה בדין זה, וחשש שיאמר
 14 רבא בליבו 'אילו לא היית כאן היה דין דין שאינו אמת, ואם בן יש
 15 לערער על כל הדינים שהוא דן שלא בפני'. הרגיש רבא בכך וקרי
 16 עליה פסוק זה 'אני ה' בעתה אחישנה' (ישעיה ס כב), שבעת
 17 שהצדיקים צריכים לישועה, הקב"ה ממציאה להם, ואף עתה יודע
 18 אני בך שמעולם לא באה תקלה על ידך, שהרי עתה שטעית זימן
 19 אותי הקב"ה לכאן בכדי שלא תכשל.

משנה

20 משנתינו דנה באדם שמעביר את נכסיו שראויים בניו לירש,
 21 לאחרים שאינם ראויים ליורשו, אם מעשיו רצויים או לא: תבנת
 22 את נכסיו לאחרים, והניח את בניו שלא יירשו את נכסיו. מה שעשה
 23 עשוי, אלא שאין רוח חכמים נוהג היינו - אין לחכמים נחת רוח
 24 ממעשיו, וכוועים עליו על שהעביר נחלת בניו לאחרים, וביטל
 25 בזה את הירושה האמורה בתורה, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם
 26 לא היו בניו נוהגים כשורה, הוא זכור לטוב על מעשהו.

גמרא

27 הגמרא מבררת האם תנא קמא נחלק על רבן שמעון בן גמליאל:
 28 איבעיא להו - נסתפקו בני הישיבה, מי פליגי -האם נחלקו רבנן
 29 עליה דרבן שמעון בן גמליאל באופן שאין בניו נוהגים כשורה,
 30 וסוברים גם בזה שאין רוח חכמים נוהג היינו, כיון שיתכן שיצאו
 31 מבני בנים טובים, או לא נחלקו.
 32 הגמרא מביאה ראיה לאחד מצדדי הספק: תא שמע, דיוסף בן
 33 יועזר הנה לו בן שלא הנה נוהג כשורה, הנה ליה ליוסף בן יועזר,
 34 עיליתא דדינרי - עליית גג מלאה דינרים, ולפי שבנו לא נהג
 35 כשורה ולא רצה להוריש לו את כספו, קם אקדשה - הקדיש את
 36 מה שבעליית הגג. אויל - הלך בנו, נסיב בת גאדיל כלילי דנאי
 37 מלפא - נשא לאשה את בת קולע הכתרים של ינאי המלך. אולידה
 38 דבייתהו - ילדה אשתו, ובין לה בניתא - וקנה דג לצורכה, קרעה
 39 פתח את הדג, אשפת פה מרגליתא - ומצא בו מרגלית. אמרה
 40 ליה אשתו, כשתרצה לפדות את שווי המרגלית, לא תמטייה
 41 למלפא - אל תביאנה לבית המלך שיקנו אותה לצורך כתריו של
 42 המלך, דשקלי לה מינה דרמי כלילי - משום שהם יקנו אותה ממך
 43 בדמים מועטים ולא כשוויה. אלא ויל אמטייה לגבי גופרי - תולין
 44 אותה לגזברי ההקדש, ויקנו אותה לצורך אבני האפוד. ולא
 45 תשימה את - אל תשום אותה לבדך, לומר שבכך אדם תתננה
 46 להקדש, דאמרתו לבונה במסירתו להדיום - שכאשר וכן אמר
 47 לתת דבר להקדש, הוא קנוי להקדש בדיבור בלבד, כמא הדיט
 48 שקונה חפץ במסירה, וממילא אם תאמר סכום שהוא פחות
 49 משוויה, תחייב לקיים את אמירתך ולא תוכל לקבל עליה יותר,
 50 אלא לשימויה אינהו - שהגזברים ישומו אותה, ולפי שהם בקיאים
 51 ויראי שמים לא ישומו אותה בפחות משוויה. אמטייה - הביא את

46 שאדם דן מעצמו בקל וחומר. ומה שנלמד מגזרות שוות, ותקופות
 47 - מולד הלבנה, ונמטריות - דרשה שנלמדת מהאות של תחילת
 48 כל תיבה, ומשלות פוקסים ומשלות שועלים - משלי כובסים
 49 ושועלים שנועדו להבין דברי תורה. שיחת שדים, להשביעם,
 50 ונצרכים כדי לעשות קמיע לרפואה, ושיחת דקלים - דיבור בני
 51 אדם אל העצים, ושיחת מלאכי השבת להשביעם, ודבר גדול ודבר
 52 קטן.
 53 הגמרא מבארת מהו דבר גדול ודבר קטן: דבר גדול זה מעשה
 54 מדרבנא המובא בבבא (יחזקאל א), ודבר קטן זה היות דאביי ורבא -
 55 קושיות ותירוצים שהקשו ותירצו אביי ורבא על המשניות
 56 והברייתות.
 57 הגמרא מביאה שנתקיים בתלמידים מאמר הפסוק במשלי: לַקְּנִיִּים
 58 - נתקיים בתלמידים אלו מה שצאמר (משלי ח כא) לְהַנְחִיל אוֹהְבֵי יֵשׁ
 59 - שהקב"ה יתן לאוהביו שלש מאות ועשר עולמות, כמנין יש,
 60 ויאצוירתיהם אַמְלָא - משום שהם מלאים כל כך בדברי תורה
 61 והכמה.
 62 אומרת הגמרא: וְכִי מֵאַחַר דִּהְלַמְיֵד הִקְטָן שֶׁכְּבוֹלָם בָּן - היה גדול
 63 כל כך, אם כן גדול שֶׁכְּבוֹלָם, עַל אַחַת פְּמָה וְכַפְמָה שֶׁהִיא יוֹדַע לְהַבִּין
 64 דבר מתוך דבר. ואכן אמרו עליו עַל יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל שֶׁהִיא גְדוֹל
 65 שֶׁכְּבוֹלָם, שֶׁשָּׂעָה שׁוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, כֵּל עוֹף שְׁפוֹרֵת עָלָיו הִיא
 66 נִשְׂרָף.

משנה

67 משנתינו דנה האם אדם נאמן לומר על אחר שהוא בנו או שהוא
 68 אחיו: האומר על אדם אחר 'זה בני', נאמן לענין שירש אותו
 69 ולפטור את אשתו מהיבום. אבל אם אומר 'זה אחי', אינו נאמן
 70 לענין שירש יחד עם אחיו בנכסי אביהם, כיון שהאחים יאמרו
 71 שאינם מכירים אותו. ויפול אדם זה שהוא ספק אה, עמו פתחלו -
 72 מתוך חלק הירושה של האח שהודה שהוא אחיו. ואם פתח האח
 73 הספק, ויחזרו הנכסים שקיבל המת מירושת האב, למקומן - למי
 74 שנתן לו אותם, כלומר לאח שאמר עליו שהוא אחיו. ואם נפלזו לו
 75 - לאח הספק, נכסים מקומם אחר בירושה ואחר כך מת, יירשו אחיו
 76 שלא אמרו עליו שהוא אחיהם, עמו - עם האח שהודה שהוא
 77 אחיהם, שהרי לדבריו הם אחיו.

גמרא

78 הגמרא מבארת לענין מה מבואר במשנה שנאמן לומר 'זה בני'.
 79 מבררת הגמרא: מה ששנינו במשנה שהאומר זה בני נאמן, למאי
 80 הלבתא - לענין איזו הלכה נאמר כן. משיבה הגמרא: אמר רב
 81 יהודה אמר שמואל, לענין שיהא הבן יורשו. ועוד, כדי לפטור את
 82 אשתו מן היבום, שאם מת בלא בנים, אשתו חייבת ביבום,
 83 וכשאומר 'זה בני', הוא פוטר מן היבום.

1 אך אם לאו, שאינך יכול לבטל את המכירה וההקדש, על כרחך
 2 שהמתנה היתה מתנה גמורה, ואם כן אי אתה יכול להוציא
 3 מהבנים מה שהחזרתי להם, כיון שנתתי להם משלי ולא משל האב
 4 כלל.

5 הגמרא מביאה ששמאי הסכים לדברי יונתן: מחמת תשובתו של
 6 יונתן בן עזיאל, אמר שמאי הטיח עלי בן עזיאל, הטיח עלי בן
 7 עזיאל - יונתן בן עזיאל השיבני דרך בזיון ונצחני.

8 הגמרא מבררת מדוע מתחילה בא שמאי להתוכח עמו: מעיקרא
 9 מאי סבר - מה סבר שמאי בתחילה, ומדוע טען ליונתן שאינו יכול
 10 לתת לבנים. משיבה הגמרא: יונתן טען כך משום מעשה דבי
 11 חורון. דנתן במשנה (גדרים מה) מעשה שהיה בבית חורון, באחד שהיה
 12 אביו מורד הימנו הנאה - שאסר את אביו בנדר מכל נכסיו, והיה
 13 המדיר משיא את בנו, ורצה שאביו ישתתף בסעודת הנישואין,
 14 ואמר לחבירו, הרי הנצר שבה תערך הסעודה, וסעודה עצמה
 15 נתונין לך במתנה, ואינו לפניך - ותכלית המתנה אינה [אלא כדי]
 16 שיבא אבא שלי ויאכל עמנו בסעודה בלא שיעבור על הנדר, משום
 17 שיחשב שאוכל משלך ולא משלי. אמר לו המקבל, אם שלי הו, הרי
 18 הו מוקדשין לשמים, ואסורים לכל אדם, אמר לו הנותן, לא נתתי
 19 לך את החצר והסעודה שלי כדי שתקדישם לשמים, שהרי פירשתי
 20 לך שנתתי אותם כדי שיאכל אבי עמנו, ואם אתה מקדישם, נאסר
 21 גם עליו להנות מהם. אמר לו המקבל, לא נתתי לי את שלך במתנה
 22 גמורה, אלא כדי שתהא אתה ואבך אוכלין ושיתין בסעודה, ומרצין
 23 זה לזה - מתפייסים זה עם זה, ויהא העון של האב והן שעוברים
 24 על הנדר, תלוי בראשו של המקבל, כיון שהוא גרם על ידי שקיבל
 25 את החצר והסעודה, ומחמת כך אוכל האב, וכיון שאין המתנה
 26 גמורה, נמצא שאוכל משל בנו שהדירו הנאה. מביאה המשנה:
 27 אמרו הקמים כשבא מעשה זה לפניהם, שאכן כל מתנה שאינה -
 28 שאין נהוג בה דין זה, שאם הקדישה המקבל תהיה מוקדשת, אינה
 29 מתנה כלל. וסבר שמאי שבמעשה זה המתנה אינה מתנה משום
 30 שעבר על דעת הנותן כשהקדישה, וגם סבר שהאב נתן ליונתן על
 31 מנת שלא יתן לבניו, ואם כן המתנה שנתן יונתן לבנים אינה מתנה,
 32 כיון שעבר בזה על דעת הנותן.

33 מאחר והובא לעיל מעשה ביונתן בן עזיאל, מביאה הגמרא
 34 ברייתא העוסקת בגדלותם של תלמידי הלל הזקן ובראשם יונתן
 35 בן עזיאל: תנו רבנן בברייתא, שמונים תלמידים היו לו להלל תנן,
 36 שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה במשנה רבינו אלא שהדור
 37 לא היה ראוי, שלשים מהן ראויים שתצמוד להן חמה ביהושע בן נון
 38 שעמדה לו השמש בגבעון (יהושע י ז), ועשרים מהם היו בינונים.
 39 גדול שכיבולן - שבכל הבינוניים, היה יונתן בן עזיאל. קטן שכיבולן
 40 רבן יוחנן בן זבאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זבאי, שהיה גדול כל
 41 כך, שלא היתה מלמוד מקרא - תורה שבכתב, ומשנה - ששה
 42 סורי משנה וברייתות, נמרא - סברת המשניות, ותלכות - הלכה
 43 למשה מסיני, ואגדות - מדרשי פסוקים, דקדוקי תורה - כגון
 44 ריבויים שמרבים מיתור אות בפסוק, ודקדוקי סופרים - מה שגורו
 45 חכמים כדי שלא יעבור על איסור תורה, קלילין וקמורין - דברים

המשן ביאור למס' בבא בתרא ליום שני עמ' ב

9 שני יש לומר שיכולה היא לגבות מהם, שהרי יכולה היא לגבות
 10 מנכסים שקנה אחר מתנה זו, ואף נכסים אלו שחזרו לרשותו אין
 11 הם שונים משאר נכסים שקנה, שמתחדש בהם השיעבוד עבור
 12 כתובתה.
 13 אומרת הגמרא: סבר רב פפי למימר - לומר, לא שקלא אלא תלתא
 14 - אינה יכולה ליטול אלא את אותו שליש שנתן לה בעלה,
 15 ומהשליש של הבת שמתה שחזר לאב, אינה יכול לגבות, כיון
 16 שמחלה את השיעבוד שעליו.

1 תלתא לברת ותלתא לברת ותלתא לאיתת - שליש לבתו אחת
 2 ושליש לבת האחרת ושליש לאשתו, וכיון שכן מחלה על שיעבוד
 3 כתובתה מנכסים אלו, שהרי עשאה שותף בין הבנים, כאמור
 4 למעלה. לאחר מכן שכיבא חדא מפתתיה - מתה אחת מבנותיו
 5 בחייו וירשה אביה וחזרו אליו הנכסים, ונשאלה עתה השאלה,
 6 האם יכולה האשה לגבות את כתובתה מנכסים אלו. שמצד אחד
 7 יש לומר שאינה יכולה
 8 לגבות מהם אחר שמחלה את השיעבוד שהיה לה עליהם, ומצד

1 לְיֹרְשׁוֹ פְּשִׁיטָא — דאנכסיס שנפלו לו כשחזא גוסס לא יא נאמן. אף על גב דלענין
 2 בכורה נאמן — היינו משום שראוי לירשה, שהרי בידוע שהוא בנו. אבל הבא,
 3 דלא ידעינן אם הוא ראוי לירשו או לא — אינו נאמן. הוֹאֵיל ובידו לגרשה — אף
 4 על גב דהאי מנו לא חשיבא, שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכוונה, והשתא שאמר
 5 "זה בני" לא פסל לה, מכל מקום חשיב מנו
 6 לפטרה מיבם.

7 **אוֹל** ליה הוואיל דרב יוסף — ולא אמרין: 2
 8 הוואיל ובידו לגרשה. דסלקא דעתך 3
 9 השתא דאין נאמן לומר "גרשתי אשתי עתה", 4
 10 דאפילו להבא אין נאמן לומר "גרשתי אשתי". 5
 11 ואם תאמר: אם כן מאי טעמא דמתניתין ד"זה 6
 12 בני" נאמן? ויש לומר: דדוקא לענין שאמר 7
 13 "גרשתי" לא אמר מנו הוואיל ובידו לגרשה, 8
 14 משום דאם איתא דגרשה — אית לה קלא, ולכן 9
 15 אינו נאמן. אבל "זה בני" — נאמן במגו ההואיל 10
 16 ובידו לגרשה, דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע 11
 17 לעולם.

18 **למפרע** אין נאמן — תימא: דמאי קא משמע 12
 19 לן? פשיטא דאין נאמן לומר למפרע 13
 20 "גרשתי אשתי". שאם היה נאמן — מה הוועילו 14
 21 בחבסיס בתקנה שחזקו זמן בניטין, שלא יחפה על 15
 22 בת אחותו אם תונה דרתיני (גיטין ה, א): דלעולם 16
 23 יחפה, שיאמר "גרשתי קודם הוות", ויהיה נאמן? 17
 24 בשלמא למאן דאמר פלגינן דבורא, ונאמן כמאן 18
 25 — אתי שפיר, דאצטרך לאשמועינן דאפילו 19
 26 מבא ללהבא אין נאמן כשאומר "גרשתי מקדם". 20
 27 אבל למאן דאמר פלגינן דבורא, ונאמן כמאן 21
 28 ולהבא, אלא למפרע דוקא אין נאמן — קשה, 22
 29 דמלתא דפשיטא היא

30 **פלוגי** בא — מילתייהו, דבא היא 23
 31 בפרק קמא דסנהדרין (י, א), קאמר 24
 32 ההם: מודו הוימא אדם קרוב אצל עמינא ומינן,
 33 אבל אצל אשתו — לא אמר, קא משמע לן. וקשה 25
 34 להרב רבינו חיים: דפשיטא הוא דאדם קרוב אצל 26
 35 אשתו, כדתנן בזה בורר (שם כו, ב) ויש לומר: דאף 27
 36 על גב דפסול לעדות הוא להעיד על אשתו כשאומר "פלוגי בא על אשתי" היה אמניא:
 37 מתוך שנאמן על פלוגי נאמן נמי עליה.

1 נמרא לירשו פשיטא — דמגו דאי בעי ידבי ליה במתנה, כי אמר נמי "בני הוא וירשני"
 2 — נאמן. ואי משום נכסיס הבאים לאחר מיכן אתא לאשמועינן, דאף על גב דאין יכול
 3 להקנות נאמן — הא לאו מלתא היא. ודאי אינו נאמן, דהא ליכא למימר מנו. ואף על
 4 גב דדרשינן לעיל (קכו, ב): "כירי" — בצריך היכרא, ואוקמינן דהאב נאמן אפילו לנכסיס
 5 הבאים לאחר מיכן, אי נמי שנפלו לו כשחזא
 6 גוסס — הני מילי גבי חלק בכורה, דידעינן שהוא
 7 בנו אך אינו ידוע אם בכור הוא אם לאו, ואתא
 8 קרא למימר דכיון דידעינן דבנו הוא — נאמן
 9 לומר "בכורי הוא". אבל היכא דלא ידעינן אי בנו
 10 הוא או לאו — לא מהדימנין ליה אלא לנכסיס
 11 שיש לו נכשיו, משום דאיכא למימר מנו. לפטור
 12 אשתו מן היבוס אצטריבא ליה — למתניתין
 13 למיתני: האומר "זה בני" נאמן, דסלקא דעתך
 14 אמניא לא תנשא לשוק בלא חליצה, כדלקמן.
 15 הא נמי תיניא — בקדושין פרק "האומר". כשעת
 16 מיתתו — אורחא דמלתא נקט. יש לי בניס —
 17 ואין אשתו זוקה ליבם — נאמן, ותנשא לשוק.
 18 ולקמיה מוקי לה בדלא מוחזק לו לא באזי ולא
 19 בבני. יש לי אחין — חוקקה ליבם. אינו נאמן —
 20 לאסרה. וטעמא מפרשינן לקמיה. ומשני: ההם
 21 דלא מוחזק לן — האי גברא בשעת מיתה לא
 22 באזי ולא בבני, וקיימא דין אחתא בחוקק שאניה
 23 זוקקה ליבם. דספק ספיקא הוא: שמא יש לו
 24 בניס, ואם הוציז לומר אין לו — שמא גם אחין
 25 אין לו, ומותרת לשוק. דהכי מוקמינן לה ההם
 26 בקדושין, משום דבעי לאוקמה אפילו כרבי נתן,
 27 דהאב נאמן לאסרה, שאם אמר "יש לי אחין" —
 28 נאמן. והויא דרבי נתן מוקמינן לה ההם במוחזק
 29 לן דאית ליה אחי ולא מוחזק לן בבני. אבל
 30 מתניתין דהתם דקתני: "יש לי בניס" נאמן, "יש
 31 לי אחיס" אינו נאמן — בדלא מוחזק לן באחי
 32 ולא בבני, כדפרישית. הלכך, אמר "יש לי בניס"
 33 — אחזקה קמייתא הוא דמוקי לה, הלכך נאמן.
 34 ונפקא מינה, דאפילו אי אתי אח לאחר מכאן
 35 ואמר "אחחדי דמינתא הוינא" — לא כל כמיניה

לְיֹרְשׁוֹ, פְּשִׁיטָא! - לְפִטוֹר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַיְבּוּס
 אֲצִטְרִיבָא לֵיהּ. - הָא נִמְו הַנִּינְא: מִי שְׂאָמַר בְּשִׁעַת
 מִיתוֹתוֹ "יש לי בניס" - נְאָמֵן, "יש לי אחיס" - אינו
 נְאָמֵן! - הַתָּם דְּלָא מוֹחִזֵק לָן בְּאָח, הֵכָא - אִפֵּי עַל נֵב
 דְּמוֹחִזֵק לֵיהּ בְּאָח. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 שְׂמוּאֵל: מִפְּנֵי מַה אָמַר: "זה בני" - נְאָמֵן? הוֹאֵיל וּבִעַל
 שְׂאָמַר "גרשתי את אשתי" - נְאָמֵן. אָמַר רַב יוֹסֵף:
 מְרִיחַ דְּאֲבֵרְהֵם, תְּלֵי תֵינְיָא בְּדִלָא תֵינְיָא! אֵלָא אי אֲתָמַר
 הֵכִי אֵימְרָא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל: מִפְּנֵי מַה
 אָמַר: "זה בני" - נְאָמֵן? הוֹאֵיל וּבִידוֹ לְגַרְשָׁה. אָמַר רַב
 יוֹסֵף, הִשְׁתָּא דְאֲמַרְתָּ: אָמַרְנָן "הוואיל", בְּעַל שְׂאָמַר
 "גרשתי את אשתי" - נְאָמֵן, הוֹאֵיל וּבִידוֹ לְגַרְשָׁה. פִּי
 אֲתָא רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּעַל שְׂאָמַר
 "גרשתי את אשתי" - אינו נְאָמֵן. מִנְפַּח רַב שֵׁשֶׁת
 בְּיָדֵיהּ: אוֹל לֵיהּ "הוואיל" דְּרַב יוֹסֵף. - אינִי? וְהָא אָמַר
 רַבִּי תֵינְיָא בְּרִי אָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּעַל שְׂאָמַר "גרשתי
 אֶת אִשְׁתִּי" - נְאָמֵן! - לֹא קִשְׂיָא: פֶּאן לְמַפְרַע, פֶּאן
 לְהַבָּא. איִבְעִיָא לְהוּ: אָמַר לְמַפְרַע, מַהוּ לְחֵימוּנִיָּה
 לְהַבָּא? מִי פְּלִגְנֵן דְּבוּרָא, או לֹא פְּלִגְנֵן דְּבוּרָא? רַב
 מַאֲרִי וְרַב זְבִיד, חַד אָמַר: פְּלִגְנֵן, וְחַד אָמַר: לֹא פְּלִגְנֵן.
 מַאי שְׂאָנָא מְדַרְבָּא, דְאָמַר רַבָּא: "איש פְּלוּנִי בָא עַל
 אִשְׁתִּי" - הוּא וְאַחֵר מְצַרְפִּין לְהוֹרְגוּ, לְהוֹרְגוּ וְלֹא
 לְהוֹרְגֵיהּ? - בְּתָרֵי גּוֹפִי פְּלִגְנֵן, בְּחַד גּוֹפָא לֹא פְּלִגְנֵן.
 הווא

דאיתו דבוריה (לאחזוקין) לחזקה. אמר "יש לי אחין ואין לי בניס" — לאו כל כמיניה דמפיק
 לה מוחזקה. הבא — אתי לאשמועינן, דאף על גב דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי, חזקה
 בעלמא בלא עדים, אפילו הכי, אי אמר "זה בני" — נאמן לפטרה מיבום, וכדמפרש טעמא
 לקמן: מגו דאי בעי פטר לה בגט, והלכך מה לו לשקר. דסלקא דעתך אמניא לא אתי "מה לו לשקר" ומרע ליה לחזקה, קא משמע לן: נאמן. והאי דקתני: "זה בני" נאמן — הוא הדין
 דאי אמר "יש לי בניס" נאמן להחרידה. אלא משום סיפא אצטרך ליה למיתני: "זה אחי" אינו נאמן, לאשמועינן דלתת לו מחלקו הוא נאמן, ולא לירש עם שאר אחין — תנא נמי רישא:
 "זה בני". ומיהו, סיפא דקתני: "זה אחי" אינו נאמן — לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי. דהא דאי אפילו שחק אסורה, כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני. אלא לענין לירש עם אחיו
 קאמר דאינו נאמן. אי נמי, איכא למימר דהכי קאמר: האומר "זה בני" — נאמן, ואף על גב דמוחזק לן באחי. "זה אחי" — אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת, כגון דלא מוחזק לן
 לא באחי ולא בבני. הוואיל ובעל שאמר "זה נאמן" — והלכך, מגו דאי בעי אמר "גרשתי ורפסי מדיחובם, כי אמר נמי "יש לי בניס" — נאמן, וטעמא דבעל שאמר "גרשתי
 את אשתי" נאמן — היינו משום דאי בעי מגרש לה השתא בפנינו. אמר רב יוסף מריה דאברהם ב' — רב יוסף חלה ושבת תלמודו, כדאמרין במסכת נדרים (מא, א). ושמועות שמעו
 מרב יהודה רבו קודם חליה, ועכשיו מתקשה בהן, היה נותן אל לבו ותמה אם שמעו כן, והיה מתרצן מרעתו. והכי קאמר: רבנו של עולם, אפשר ששמעתי מרב יהודה שינוי גדול כזה,
 דחלי תניא — ומשמנה. דקתני: "זה בני" נאמן, ותלה טעמא בדלא תניא — כדבר שאינו במשמנה ובברייתא, דך דבעל שאמר "גרשתי את אשתי", דמימרא בעלמא היא. וגם היא צריכה
 טעם אחר, ותולה את העיקר בטפל לה: אלא אי — אמר לו רב יהודה — הכי אמרה. אמר שמואל הוואיל ובידו לגרשה — דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה גביטא מיבום, כי אמר נמי
 "זה בני" — נאמן. הכי גרסינן: אלא אי אתמר הכי אמר שמואל הוואיל וכו'. בעל שאמר נרשתי את אשתי נאמן — לפטרה מיבום. אינו נאמן — דאם איתא דגרשה — כתיא — דרך
 לה למלתא. הלכך לא אמרין: מה לי לשקר", וד'מה לו לשקר" במקום עדים דמי. ומיהו, כי אמר "זה בני" — נאמן, דהתם דאיכא למימר: הוואיל ובידו לגרשה. מנפח ברייה — דרך
 שחוק, באדם שנפנף קש מתחת ידיו ומשליכו לאבוד. כלומר, כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף. הוואיל דרב יוסף — דאמר: בעל שאמר "גרשתי". ומיהו, "הוואיל" דשמואל
 איתיה. דהא דאי מצי מגרש לה. למפרע — אם עמד פלגינן באחד באייר, ואמר "גרשתי את אשתי מאחד בניס" — אינו נאמן לחזקה ממו מגרשת למפרע, שאם יבואו עדים אחרי
 כן שיאמר "הא ראינו שזינתה במחשה עשר בניס" — תרון בתנן כדון אשת איש. דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע, שהרי אין כאן מגו, שהרי אינו יכול עכשיו באחד באייר
 לעשות לה גט שתגרשה בו למפרע וקודם זנות. כאן להבא — אם אמר "גרשתי את אשתי" סתם, אי נמי "עכשיו גרשתי", דאינו מעיד עליה למפרע, ולא נפקא מינה לפטרה מכאן
 ולהבא. כן בנותן גבי ליפטר מיבום, וגם להחשא לכל מי שתרצה לכל מי בעלה. דמה לו לשקר? הא אי בעי — מגרש לה בפנינו. ואכתי לא אמר, ולא וטעמא דייקא לגמרי, ולכא
 מיהא אמרין "הוואיל". איבעיא ליה אמר למפרע מהו לחימוניה להבא — כלומר, הא פשיטא לו דהיכא דאמר למפרע — לא מהדימן לגבי זנות דמפרע, דהא ליכא מגו. ואם אמר "עכשיו
 גרשתי", דלא נפקא מינה אלא להבא — דאי מהדימנין ליה, דהא אי בעי מצי מגרש לה, ומה לו לשקר. אבל הא קמבעיא לן: היכא דקאמר למפרע, כלומר "זה שלשים יום גרשתי
 את אשתי", מהו לחימוניה לפטרה מנות ולהבא? דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר, לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע, הא אי בעי — מצי מגרש לה השתא. פי פלגינן
 דבורא — דבמאי דאמר "גרשתי" — מהדימנין ליה, ותפטר אשתו מכאן ולהבא. ובמאי דאמר "זה שלשים יום", דהיינו למפרע — לא מהדימנין ליה, דליכא מגו. או לא פלגינן דבורא
 אלא. — כן דלא מהדימנין ליה בגירוש מפרע, משום דאין בידו לעשות ולכא מגו — נמצא שלא גירש אשתו למפרע. והשתא נמי לא גירש, דאיזו לא טען אלא גירוש מפרע, אן
 טעינין ליה בתמייה. והלכך, כל היכא דאמר בעל "גרשתי אתמול" — לא מהדימנין ליה כלל, דמגו דלא מהדימן לגבי מפרע — לא מהדימן להבא, דלא פלגינן דבורא. ולא משכחת לה
 דמהדימן אלא היכא דאמר סתמא "גרשתי את אשתי", אי נמי "עכשיו גרשתי את אשתי", דמהדימנין אכוליה דבוריה. דכיון דלא נפקא לן אמעשה דלשעבר כלל, אלא אהנהו דלהבא —
 מה לו לשקר, הרי יכול לגרשה. כן נראה בעיני. דאמר רבא — בעל שאמר בפני בית דין, פלוגי בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו — לבעול, ולא להורגה. דאצל אשתו פסול הוא
 לעדות. אלמא: פלגינן היא עדות, דלבעול מהדימן, לאשה לא מהדימן בתרי גופי — בוועל ואשה פלגינן, דלגבי בוועל אנו מאמינין כל העדות. בחד גופא — למפרע ולהבא באשה אחת.
 הווא

דאיתו דבוריה (לאחזוקין) לחזקה. אמר "יש לי אחין ואין לי בניס" — לאו כל כמיניה דמפיק
 לה מוחזקה. הבא — אתי לאשמועינן, דאף על גב דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי, חזקה
 בעלמא בלא עדים, אפילו הכי, אי אמר "זה בני" — נאמן לפטרה מיבום, וכדמפרש טעמא
 לקמן: מגו דאי בעי פטר לה בגט, והלכך מה לו לשקר. דסלקא דעתך אמניא לא אתי "מה לו לשקר" ומרע ליה לחזקה, קא משמע לן: נאמן. והאי דקתני: "זה בני" נאמן — הוא הדין
 דאי אמר "יש לי בניס" נאמן להחרידה. אלא משום סיפא אצטרך ליה למיתני: "זה אחי" אינו נאמן, לאשמועינן דלתת לו מחלקו הוא נאמן, ולא לירש עם שאר אחין — תנא נמי רישא:
 "זה בני". ומיהו, סיפא דקתני: "זה אחי" אינו נאמן — לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי. דהא דאי אפילו שחק אסורה, כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני. אלא לענין לירש עם אחיו
 קאמר דאינו נאמן. אי נמי, איכא למימר דהכי קאמר: האומר "זה בני" — נאמן, ואף על גב דמוחזק לן באחי. "זה אחי" — אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת, כגון דלא מוחזק לן
 לא באחי ולא בבני. הוואיל ובעל שאמר "זה נאמן" — והלכך, מגו דאי בעי אמר "גרשתי ורפסי מדיחובם, כי אמר נמי "יש לי בניס" — נאמן, וטעמא דבעל שאמר "גרשתי
 את אשתי" נאמן — היינו משום דאי בעי מגרש לה השתא בפנינו. אמר רב יוסף מריה דאברהם ב' — רב יוסף חלה ושבת תלמודו, כדאמרין במסכת נדרים (מא, א). ושמועות שמעו
 מרב יהודה רבו קודם חליה, ועכשיו מתקשה בהן, היה נותן אל לבו ותמה אם שמעו כן, והיה מתרצן מרעתו. והכי קאמר: רבנו של עולם, אפשר ששמעתי מרב יהודה שינוי גדול כזה,
 דחלי תניא — ומשמנה. דקתני: "זה בני" נאמן, ותלה טעמא בדלא תניא — כדבר שאינו במשמנה ובברייתא, דך דבעל שאמר "גרשתי את אשתי", דמימרא בעלמא היא. וגם היא צריכה
 טעם אחר, ותולה את העיקר בטפל לה: אלא אי — אמר לו רב יהודה — הכי אמרה. אמר שמואל הוואיל ובידו לגרשה — דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה גביטא מיבום, כי אמר נמי
 "זה בני" — נאמן. הכי גרסינן: אלא אי אתמר הכי אמר שמואל הוואיל וכו'. בעל שאמר נרשתי את אשתי נאמן — לפטרה מיבום. אינו נאמן — דאם איתא דגרשה — כתיא — דרך
 לה למלתא. הלכך לא אמרין: מה לי לשקר", וד'מה לו לשקר" במקום עדים דמי. ומיהו, כי אמר "זה בני" — נאמן, דהתם דאיכא למימר: הוואיל ובידו לגרשה. מנפח ברייה — דרך
 שחוק, באדם שנפנף קש מתחת ידיו ומשליכו לאבוד. כלומר, כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף. הוואיל דרב יוסף — דאמר: בעל שאמר "גרשתי". ומיהו, "הוואיל" דשמואל
 איתיה. דהא דאי מצי מגרש לה. למפרע — אם עמד פלגינן באחד באייר, ואמר "גרשתי את אשתי מאחד בניס" — אינו נאמן לחזקה ממו מגרשת למפרע, שאם יבואו עדים אחרי
 כן שיאמר "הא ראינו שזינתה במחשה עשר בניס" — תרון בתנן כדון אשת איש. דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע, שהרי אין כאן מגו, שהרי אינו יכול עכשיו באחד באייר
 לעשות לה גט שתגרשה בו למפרע וקודם זנות. כאן להבא — אם אמר "גרשתי את אשתי" סתם, אי נמי "עכשיו גרשתי", דאינו מעיד עליה למפרע, ולא נפקא מינה לפטרה מכאן
 ולהבא. כן בנותן גבי ליפטר מיבום, וגם להחשא לכל מי שתרצה לכל מי בעלה. דמה לו לשקר? הא אי בעי — מגרש לה בפנינו. ואכתי לא אמר, ולא וטעמא דייקא לגמרי, ולכא
 מיהא אמרין "הוואיל". איבעיא ליה אמר למפרע מהו לחימוניה להבא — כלומר, הא פשיטא לו דהיכא דאמר למפרע — לא מהדימן לגבי זנות דמפרע, דהא ליכא מגו. ואם אמר "עכשיו
 גרשתי", דלא נפקא מינה אלא להבא — דאי מהדימנין ליה, דהא אי בעי מצי מגרש לה, ומה לו לשקר. אבל הא קמבעיא לן: היכא דקאמר למפרע, כלומר "זה שלשים יום גרשתי
 את אשתי", מהו לחימוניה לפטרה מנות ולהבא? דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר, לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע, הא אי בעי — מצי מגרש לה השתא. פי פלגינן
 דבורא — דבמאי דאמר "גרשתי" — מהדימנין ליה, ותפטר אשתו מכאן ולהבא. ובמאי דאמר "זה שלשים יום", דהיינו למפרע — לא מהדימנין ליה, דליכא מגו. או לא פלגינן דבורא
 אלא. — כן דלא מהדימנין ליה בגירוש מפרע, משום דאין בידו לעשות ולכא מגו — נמצא שלא גירש אשתו למפרע. והשתא נמי לא גירש, דאיזו לא טען אלא גירוש מפרע, אן
 טעינין ליה בתמייה. והלכך, כל היכא דאמר בעל "גרשתי אתמול" — לא מהדימנין ליה כלל, דמגו דלא מהדימן לגבי מפרע — לא מהדימן להבא, דלא פלגינן דבורא. ולא משכחת לה
 דמהדימן אלא היכא דאמר סתמא "גרשתי את אשתי", אי נמי "עכשיו גרשתי את אשתי", דמהדימנין אכוליה דבוריה. דכיון דלא נפקא לן אמעשה דלשעבר כלל, אלא אהנהו דלהבא —
 מה לו לשקר, הרי יכול לגרשה. כן נראה בעיני. דאמר רבא — בעל שאמר בפני בית דין, פלוגי בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו — לבעול, ולא להורגה. דאצל אשתו פסול הוא
 לעדות. אלמא: פלגינן היא עדות, דלבעול מהדימן, לאשה לא מהדימן בתרי גופי — בוועל ואשה פלגינן, דלגבי בוועל אנו מאמינין כל העדות. בחד גופא — למפרע ולהבא באשה אחת.
 הווא

52 שאינו נאמן.
 53 הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי יוחנן: איני - האם כך אמר רבי
 54 יוחנן, והא אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן, בעל שאמר גרשתי
 55 את אשתי, נאמן לפוטרה מיבום, ולא כמו שאמר רב יצחק בר יוסף
 56 בשם רבי יוחנן.
 57 מתרצת הגמרא: לא קשיא - לא קשה סתירת דברי רבי יוחנן, כיון
 58 שקאן - מה שאמר רבי יוחנן שבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו
 59 נאמן, מדובר באופן שהבעל אומר שגרשה את אשתו כדי להיות
 60 נאמן למפדע - לפני הזמן שאומר כן, כגון שאמר באייר
 61 שגרשה באחד בניסן, ובאו עדים שזינתה בט"ו בניסן, שבזה אינו
 62 נאמן להחזיקה כמגורשת למפרע ולפוטרה ממיטה, שהרי אין לו
 63 מיגו, כיון שאינו יכול לתת לה גט עכשיו ולגרשה למפרע. וקאן -
 64 מה שאמר רבי יוחנן שנאמן לומר גרשתי את אשתי, מדובר
 65 שאומר כן כדי להיות נאמן רק מכאן ולהבא, כגון שאמר גרשתי
 66 את אשתי, או שאמר גרשתי את אשתי עכשיו, שתועיל אמירתו
 67 לענין שאם תזנה מכאן ולהבא, תפטר ממיטה. ובוזה נאמן, כיון
 68 שיש לו מיגו שיכול לגרשה עכשיו בפנינו.
 69 הגמרא מסתפקת כשאומר שגרשה למפרע, אם יהיה נאמן מכל
 70 מקום לגבי מה שנוגע מכאן ולהבא: איבעיא להו - נסתפק בני
 71 הישיבה, באופן שאמר הבעל שגרשה למפדע, שאמר בזה רבי
 72 יוחנן שאינו נאמן למפרע, מהו להימניה להבא - האם נאמן לו
 73 לענין הדברים שהיה להבא, וכגון שאם תזנה אשתו מכאן ולהבא
 74 תהיה פטורה. ונידון הספק הוא, מי פליגין דבורא - האם מחלקים
 75 את דיבורו, דהיינו שרק לענין מה שאמר שגרשה למפרע אינו
 76 נאמן, משום שאין לו מיגו, אבל במה שאמר שגרשה, נאמן לענין
 77 הדברים שהיה להבא, שבזה יש לו מיגו שבידו לגרשה, או לא
 78 פליגין דבורא - או שלא מחלקים את דיבורו, ומכיון שאינו נאמן
 79 לומר שגרשה למפרע, אינו נאמן כלל לומר שגרשה, שהרי הוא
 80 עצמו טען רק גרשתי למפרע ובוזה אינו נאמן.
 81 הגמרא מביאה שחלקו אמוראים בזה. אומרת הגמרא: שרב מארי
 82 ורב זביד נחלקו בזה, חד - אחד מהם אמר שפליגין - מחלקים את
 83 דיבורו, ונאמן מכאן ולהבא. וחד אמר שלא פליגין - אין מחלקים,
 84 ואינו נאמן גם מכאן ולהבא.
 85 הגמרא מקשה על מי שאומר שלא פליגין, מדברי רבא שאמר
 86 'פליגין דיבורא' בענין אחר. מקשה הגמרא: מאי שניא - במה שונה
 87 הדין של בעל שאומר גרשתי את אשתי למפרע, שאינו נאמן גם
 88 לגבי להבא, כי לא פליגין דיבורא, שאדם שמעיד בבית דין ואומר, איש פלוני
 89 (סנהדרין ג'). דאמר רבא, שאדם שחייב מיתה מדין בא על אשת איש, הדין
 90 הוא שהיא - המעיד (בעל הנבעלת), ועד אחר מצטרפין בעדותם
 91 להורגו - את הבעל. מדייקת הגמרא: מצטרפים רק להורגו - את
 92 הבעל, ולא להורגה - את אשתו, כיון שהבעל פסול להעיד עליה,
 93 אם כן מוכח שפליגין, שהרי נאמן למה שנוגע לבעל, ומה
 94 שנוגע לאשתו אינו נאמן, ואם כן מדוע לענין בעל שאמר גרשתי
 95 את אשתי, יש מי שסובר שלא מחלקים דיבור אחד לשנים.
 96 מתרצת הגמרא: בברי גופי - בשני אנשים, דהיינו הבעל והאשה,
 97 פליגין - חולקים את עדותו, כי לגבי הבעל הרי מאמינים לכל
 98 עדותו, ולגבי האשה אינו נאמן כלל, אבל כשעדותו היא פחד
 99 גופא - על גוף אחר, דהיינו כשמעיד על האשה שגרשה למפרע,
 100 לא פליגין - לא מחלקים את עדותו, לומר שגרשה עכשיו ולא
 101 למפרע.

1 הגמרא מקשה על דברי שמואל. אם המשנה באה לחדש שאב
 2 נאמן לומר 'זה בני' כדי לומר, פשוט הדבר, שהרי יש
 3 לו 'מיגו', והיינו שמתוך שיכול לתת לו את נכסיו במתנה, נאמן גם
 4 לומר שהוא בנו כדי להוריש לו אותם.
 5 מכת הקושיא מסיקה הגמרא, שבאמת רק לענין לפטור את אשתי
 6 מן היבום, אצטריכא ליה - הוצרך התנא לחדש דין זה.
 7 מקשה הגמרא: הא נמי תניא - הרי גם דין זה שנינו במשנה
 8 במסכת קידושין (סד), שאמרו שם בדין נאמנות אדם לומר על
 9 אשתו שזוקקה ליבום, שמי שאמר בשעת מיתתו, יש לי בנים ואין
 10 אשתי זוקקה ליבום, נאמן. אבל אם אמר יש לי אחים וזוקקה אשתי
 11 ליבום אחר מיתתי, אינו נאמן לאסור אותה להנשא לכל אדם, ואם
 12 כן מדוע צריך התנא לשנות במשנתו שנאמן להתירה לכל אדם.
 13 מתרצת הגמרא: התיב - במשנה בקידושין מדובר, ולא מותיקין לן
 14 בלא - באופן שלא ידוע לנו שיש לו אחים, ואם כן אשתו בחזקת
 15 שאינה זוקקה ליבום, ולכן נאמן, אך לא היינו יודעים שנאמן
 16 כשידוע לנו שיש לו אחים. אבל התיב - במשנתו חידש התנא
 17 שנאמן לפוטרה מיבום, אף על גב דמותיקין ליה בלא - אף כשידוע
 18 שיש לו אחים, והשמיענו התנא שנאמן במיגו אף נגד החזקה
 19 שזוקקה ליבום.
 20 הגמרא מבארת מדוע בעל נאמן לומר 'זה בני' כדי לפטור את
 21 אשתו מיבום: אמר רב יוסף, אמר רב יהודה אמר שמואל, מפני מה
 22 אמרו שבעל שאמר זה בני, נאמן לפוטרה מיבום. הואיל ובעל
 23 שאמר גרשתי אותה אינה זוקקה ליבום, נאמן, כיון שיש לו
 24 'מיגו' שיכול לגרשה אותה עכשיו בפנינו, לכן אף כשאומר 'זה בני',
 25 נאמן לפוטרה מיבום, במיגו שיכול לומר גרשתי.
 26 רב יוסף מתקשה בדברי רב יהודה רבו: אמר רב יוסף מריה
 27 דאברהם - ריבוננו של עולם, וכי אפשר ששמעתי מרב יהודה
 28 לבאר כך את טעם המשנה, הרי תלי תניא בלא תניא - תולה את
 29 טעם הדין במשנתו, בדין שאינו כתוב לא במשנה ולא בברייתא,
 30 שהרי הדין שבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, אינו מבואר לא
 31 במשנה ולא בברייתא, והוא עצמו צריך טעם.
 32 רב יוסף מיישב שרב יהודה אמר שנאמן במיגו, בלא לתלות בדין
 33 אחר: אלא אי אתמר הכי איתמר - אלא מה שאמר לי רב יהודה
 34 לבאר טעם משנתו כך אמר, אמר רב יהודה אמר שמואל, מפני
 35 מה אמרו שהאומר זה בני, נאמן לפוטרה מיבום. הואיל ובידו
 36 לגרשה עכשיו, ולפוטרה מיבום.
 37 הגמרא מביאה מחלוקת אם בעל נאמן לומר 'גרשתי את אשתי'
 38 לפוטרה מיבום: אמר רב יוסף השתא דאמרת - עכשיו שאמרת
 39 שנאמנות הבעל לומר זה בני, הוא משום שאמרין 'הואיל ובידו
 40 לגרשה, אם כן מאותו טעם בעל שאמר גרשתי את אשתי, נאמן
 41 לפוטרה מיבום, הואיל ובידו לגרשה.
 42 הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן שחולק על רב יוסף: בי אתא
 43 (כשבא) רב יצחק בר יוסף, אמר רבי יוחנן, שבעל שאמר גרשתי
 44 את אשתי אינו נאמן לפוטרה מיבום במיגו שבידו לגרשה עכשיו,
 45 כיון שאם היה מגרשה היה יוצא קול שגרשה, ועכשיו שאין קול,
 46 הרי זה כאילו יש כאן עדים שלא גרשה, ואין אומרים מיגו במקום
 47 שיש עדים נגדו.
 48 מנפח (הפיתח) רב ששט רוח בריה, דרך שחוק, כאדם שמשליך
 49 קש מתחת ידו לאיבוד על ידי ניפוח, והתכוין לומר בכך שאול ליה
 50 הואיל דרב יוסף - נדחה מה שאמר רב יוסף שבעל שאומר גרשתי,
 51 נאמן הואיל ובידו לגרשה, שהרי אמר רבי יצחק בשם רבי יוחנן

ההצלחה בלימוד התורה היא על-ידי שמבטל מציאותו, כעפר
 לכל תהיה

ממאמר פרשת לך לך התשמ"ה

לדון אלא לפי מה שענינו רואות, ולא לחשוש לעדים שנמצאים
 שם.
 רב יוסף מביא ראייה שאין לנו לחוש לעדים שנמצאים במדינת
 הים: לאו היינו - האם אין זה כדונו דרבי חנינא (כתובות כג), דאמר
 רבי חנינא כשנשאל על בנותיו של שמואל שנשבו על ידי גוים,
 וכל אחת מהן אמרה שנשבתה אך היא טהורה, והתיר להם
 להנשא לכהן, ונשאל מדוע התיר אותן, הרי יש קול שיש עדים
 שיודעים שנשטמו אצל השבאים. והשיב רבי חנינא, וכי אם יש
 קול שיש עדים בצד צפון של העולם, ויהאמר משום
 כך להנשא לכהן, הרי אין לנו לדון אלא לפי מה שלפנינו. ואף
 באדם זה שאמר אין לי אחים, אין לנו לחשוש לקול שאומר שיש
 עדים במדינת הים.
 אביי תמה על הראיה: אמר ליה אביי לרב יוסף, אם תקלנו בשבוייה,
 שליש חוששים בה לקול שיש עדים במדינת הים שנשטמת (משום)
 דמנוולא נפשה לגבי שבאי, האם נקל משום כך אף באשת איש
 להתירה לשוק כשיש קול שיש עדים שזקוקה ליבם. הרי בשבוייה
 הקילו חכמים הרבה, משום שמעמידים אותה בחזקת שלא זינתה,
 כיון שתם אשה שומרת עצמה מזנות. ועוד, שאף אם תינשא
 לכהן, הוא איסור קל ואיסור לאו, מה שאין כן באשת איש שהיא
 בחזקת אסורה, ובאיסור חמור של חנק.
 הגמרא מביאה שרבא קיבל את טענת אביי: אמר ליה רבא לרב נתן
 בר אמי, הוש לך - תחשוש לקול שיש עדים שיודעים שיש לו
 אחים, ואל תתיר לה להנשא לשוק בלא חליצה.
 שנינו במשנה: האומר זה אחי אינו נאמן. ולכן כשמת אבי האחים,
 האח הספק אינו חולק עם שאר האחים, אלא רק עם אותו שהעיד
 עליו שהוא אחיו. הגמרא מבארת באיזה אופן מדובר במשנה.
 מבררת הגמרא: ואיך - שאר האחים, מאי קאמר - מה הם
 אומרים, האם גם הם אומרים שהוא אחיהם או לא.
 הגמרא מבארת מה הספק: אי קאמר אחינא הוא - אם גם הם
 אומרים שהוא אחיהם, קשה, אמאי יפול עמו בחלקו ותו לא -
 מדוע כשמת אביהם, נאמר במשנה שחולק האח הספק יחד עם
 האח שהעיד עליו ואינו חולק גם בחלק שאר האחים, הרי כיון
 שגם הם הודו שהוא אחיהם, צריכים גם הם לחלוק עמו. אלא על
 כרחך מדובר, דקא אמרי - ששאר האחים אומרים, לא אחינא הוא
 - אדם זה אינו אחינא, ולכך כשמת אביהם אינם חולקים עמו
 בירושת האב.
 דוחה הגמרא: אם כן, אימא סיפא - אמור ובאר את הסיפא של
 המשנה, שנאמר שם, שאם נפלו לו - לאח הספק, נכסים מפקים
 אחר - לא מירושת האב, ומת, הדין הוא שייךשו אחיו בנכסי האח
 הספק, עמו - עם האח שהעיד על הספק שהוא אחיהם. ואם
 מדובר שהאחים אומרים שאינו אחיהם, קשה, מדוע הם יורשים
 אותו, הא אמרי ליה לא אחינא הוא - הרי הם אמרו לו שאינו
 אחיהם, ואם כן אין להם חלק בירושתו. מסיקה הגמרא: לא צריכא
 - לא הוצרכה המשנה לומר זאת, אלא באופן דקא אמרי האחים,
 אין אנו יודעין אם הוא אחינו, ולכן אם מת אביהם אינם נותנים לו
 חלק, כי אומרים לו שיביא ראיה שהוא אחיהם, ואם נפלו לו
 נכסים ממקום אחר יש להם חלק בירושתו, מכח האח שמודה
 שהספק אחיהם היה.
 רבא לומד ממסקנת הגמרא, הלכה בענין אחר: אמר רבא, זאת
 אומרת - ממסקנת הגמרא שהאחים אומרים אין אנו יודעים, נלמד
 שאדם התובע את חבירו ואומר לו מנה יש לי בך, ואתה חייב
 להשיב אותו, והלה - הנתבע אומר, איני יודע אם אני חייב לך,
 הדין הוא שפטיה, שהרי במשנתנו אח אחד אומר לאחים מנה
 לאח הספק בידכם, והם אומרים אין אנו יודעים, והדין הוא
 שפטורים מלתת לו חלק בירושת אביהם, וכדעת רב נחמן ורבי
 יוחנן בכתובות (כב).
 אביי דוחה את ראיית רבא: אביי אמר,

הגמרא מביאה מעשה באדם שאמר גרשתי את אשתי, ודנו בו
 אביי ורבא איך צריך לפסוק: יהוא - מעשה באדם אחד, דהיה קא
 שקיב - שהיה הולך למות, אמרו ליה - שאלוהו, אהתיה למאן -
 למי תוכל אשתך להנשא לאחר שתמות, האם תהיה זקוקה ליבום
 או לא, אמר ליה הבעל, חייא ליהנא רבה - ראויה היא להנשא
 לכהן גדול, והיתה כוונתו לומר שאינה צריכה יבום כיון שגרשה,
 ומותרת לכל אדם.
 הגמרא מביאה את דברי רבא שהבעל נאמן להתירה להנשא
 לשוק: אמר רבא, מאי נחוש לך - מחמת איזה חשש יש לנו
 לאוסרה להנשא לשוק, הא - הרי אמר רב חייא בר אבא, אמר רבי
 יוחנן, בעל שאמר גרשתי את אשתי, ולאחר מיתתי אינה זקוקה
 ליבם, נאמן, כי מתוך שבידו לגרשה עכשיו, נאמן גם לומר שכבר
 גרשה. וממילא גם אדם זה שאמר שאשתו ראויה לכהן גדול,
 ואנו מפרשים את כוונתו כאומר 'גרשתי את אשתי', יהא נאמן
 במינה שבידו לגרשה עכשיו ולהתירה.
 אביי מקשה על רבא מפסק אחר של רבי יוחנן: אמר ליה אביי
 לרבא, איך אתה מתירה להנשא משום דברי רבי יוחנן, והא פי
 אהא - והרי כשבא רב יצחק בר יוסף, אמר רבי יוחנן, שבעל שאמר
 גרשתי את אשתי, אינו נאמן לפטרה מיבום, ואם כן גם אדם זה
 שהיתה כוונתו לומר שגרשה, לא יהא נאמן.
 רבא דוחה את קושיית אביי: אמר ליה רבא לאביי, ולא מי לא
 שנינהו - האם לא תירצו בגמרא את סתירת דברי רבי יוחנן, ואמרו
 שבא - מה שאמר רבי יוחנן שאינו נאמן, מדובר שמעיד שגרשה
 למפרע - לפני הזמן שמעיד עליה, כגון שמעיד באחד באייר
 שגרשה באחד בניסן, כדי שתועיל עדותו לדברים הנוגעים
 לשעבר, שבזה אין לו מיגו שהרי אין בידו לגרשה למפרע, וכן -
 ומה שאמר רבי יוחנן שנאמן, מדובר שמעיד לגבי הדברים
 שנוגעים להנשא, והיינו שאומר שגרשה עכשיו, ונאמן במיגו
 שבידו לגרשה, וממילא גם אדם זה שאמר שגרשה את אשתו, יהיה
 נאמן במיגו שבידו לגרשה עכשיו.
 אביי דוחה את תירוצו של רבא: ואשניני ניקום ולקסוף - האם
 נסמוך להלכה על התירוץ בדברי רבי יוחנן, והרי יתכן שנחלקו
 אמוראים בדעת רבי יוחנן, שיש מי שאומר שבעל נאמן לומר
 גרשתי את אשתי, אך יש מי שאומר שבעל אינו נאמן לומר גרשתי
 את אשתי אפילו מכאן ולהבא, ולדבריו, גם כאן לא יהא הבעל
 נאמן, ואי אפשר להתירה להנשא לשוק עד שתחלוץ.
 הגמרא מביאה שרבא חזר בו מכח דחיית אביי: אמר ליה רבא לרב
 נתן בר אמי, הוש לך - תחשוש לדברי אביי, ואל תתיר לאשה זו
 להנשא לשוק.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף, באדם שרצה להתיר את אשתו
 לשוק, אומרת הגמרא: יהוא - מעשה באדם אחד, דהיה מוחזק לן
 דלית ליה אחי - שהחזק לנו שאין לו אחים, והיה ידוע בודאי שאין
 לו בנים, ואמר גם בשעת מיתת דלית ליה אחי - שאין לו אחים,
 וממילא אין אשתו זקוקה ליבם. אמר רב יוסף, מאי יחוש לך -
 איזה חשש יש, שמחמתו אסור אותה להנשא לשוק, הרי יש שני
 טעמים להתירה, חדא - טעם אחד, דמוחזק לן דלית ליה אחי -
 שהרי מוחזק לנו שאין לו אחים, ועוד, אפילו אם היה מוחזק לנו
 שיש לו אחים, מותרת, מפני שהיא - והרי אמר הבעל בשעת מיתתו,
 דלית ליה - שאין לו אחים, והבעל נאמן אף נגד החזקה, כיון שיש
 לו מיגו שבידו לגרשה.
 אביי שואל את רב יוסף: אמר ליה אביי לרב יוסף, הא אמרי - הרי
 יש קול בעיר, דאבא - שיש עדים במדינת הים - במקום רחוק,
 דידעי דאית ליה אחי - שיודעים שיש לו אחים, ואם כן איך אפשר
 להתירה על ידי שהבעל אומר שאין לו אחים, הרי אנו צריכים
 להמתין ולשמוע מה אומרים העדים.
 רב יוסף משיב לאביי: השתא מיתה הא ליתנהו קמן - עתה מכל
 מקום העדים אינם לפנינו, ואף שיש קול בעיר שיש עדים במדינת
 הים שיודעים שיש לו אחים, אין אנו חוששים להם, כיון שאין לנו

1 **הוויא** לכתנא רבה - יש מוחקים 'רבה', משום דלכל הפחות אלמנה היא, ולא חויה לכתן
2 גדול. ואומר רבינו יצחק: דשפיר גרס 'רבה', דהא אף לכתן הדיוס אסירא, דהא
3 מטעם שאמר 'גרשתיה' היה מתיר, ולא שיהיה אומר שהיו לו בנים - דאם כן היה נאמן,
4 כדתנן במיתנין ד"זה בנים" - נאמן, ומאי הוי מיתיה עלה מילתא דרבי יוחנן? אלא הכי
5 פירושו: הוויא לכתנא רבה - כלומר אינה זקוקה
6 ליבום, שגרשתיה. דמתורת לה העולם, ואפילו
7 לכתן אסירא, דהא לא פטרין לה אלא
8 בטענת 'גרשתיה את אשתיה', וגרושה פסולה
9 לכתן, שהרי אינה נפטרת בטענת 'יש לי בנים',
10 דהא מוחזק לן בגייה דאין לו בנים, ואיזה
11 טען 'יש לי בנים' דניהמניה על ידי מגו דמצע
12 פטר לה בגט. הלכך, הכי קאמר: גרשתיה את
13 אשתיה. ונאמן הוא, דאי בעי מגרש לה. ואנן
14 אשינויי בו' - דלמא אמוראי ניהו דפליגי
15 אליבא דרבי יוחנן, ואיכא למאן דאמר אינו
16 נאמן אפילו להבא, דלא אמרין מגו, שהרי
17 רגלים יש לרבר דלא גירשה, דאם גירשה -
18 קלא הוה ליה למילתא, כדאמרין ב"האשה
19 שנתארמלה". חוש לה - כאביי, ותיארס
20 לשוק. ומשום דאמר לעיל "למאי נוחלין",
21 קאמר הכא דודאי איכא למיחש. ומכא
22 שמעין דבעל שאמר 'גרשתיה את אשתיה' -
23 אינו נאמן. **הוויא דהוה מוחזק לן - בגייה**
24 **דלית ליה אחי, חזקה בעלמא בלא עדים,**
25 **והודעין היו בודאי דאין לו בנים.** ואי לא
26 דמוחזק לן דלית ליה אחי - היה לנו לאסרה
27 לשוק מספק, כיון דודאי אין לו בנים. ועוד
28 האמר בשעת מיתה בו' - ואף על פי שאין לו
29 בנים, כיון דאמר "אין לי אחים" - נאמן
30 להתיירא. ואף על גב דמוחזק לן באחי - נאמן
31 להתיירא, מגו דאי בעי פטר לה בגיטא. ומה לו
32 לשוק. כדאמרין נמי לעיל, דאף על גב
33 דמוחזק לן באחי ואמר "זה בני" - נאמן
34 להתיירא משום מגו, דאתי מגו ומרע ליה
35 לחזקה. אמר ליה **אביי הא אמרי - בני העיד**
36 **הואת דאיכא עדים, וצריכין אנו לחוש**
37 **לדברייהם ולהמתין עד שנשמע מה בפי עדים.**
38 **ומשני: השתא מיתה הא ליתגהו - ואין לנו**
39 **אלא מה שענינו רואות.** לאו היינו - דמקשטין בכתובות בפרק "האשה שנתארמלה"
40 גבי בניה דמר שמואל דאשתבין ואסקניהו לארעא דישראל, ואמרו "שבתי וטהורה
41 אני" ושרינהו רבי חנינא להנשא לכתנים. ואמרין: והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו
42 ואמר רבי חנינא: עדים בצד אסתן - רוח צפנית - ותאסרי בתמייה. ומפרש התם
43 דעדי טומאה אתמר, אם הקילו בשבטיה - דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כותבות,
44 דאפילו אשה ועד אחד נאמנין לומר טהורה. וטעמא, דבשביל שנתיהודה בין השבאין
45 אין לנו לאסרה, שהרי סתם אשה משמרת עצמה מנות, ואוקמה אחזקתה, ואיסור קל
46 הוא אם נישאת לכתן. נקל **באשת איש** - בתמייה. דאיכא איסור תנן, דהרי היא בחזקת
47 איסור עד תתא. ואל תתיירא מספק, כיון דאמרי אינשי דאיכא עדים במדינת הים
48 שזקוקה ליבום. **דמנוולא נפשה לנבי שבאי** - לא גרסינן, ופירושו היה בספרים. חוש לה
49 - כאביי, ומקום אשר בלא חליצה. **דקאמרי אחינו הוא** - ומשום הכי קתני גבי נפלו
50 לו נכסים ונולד אחי, דכולן יורשין אותו. ותו לא - הלא עם כל אחיו יש לו ליטול
51 **דקאמרי אין אנו יורשין** - הלכך לא שקיל מנייהו מיד, דאמרי ליה: אייתי ראייה.
52 וכשתתן הן יורשין אותו מכת אחיו, חיי, שמודה לזן שאותו הספק אחיו היה. **וזאת**
53 **אומרת בו'** - ופולגתא היא בכמה מקומות בתלמוד (בבא קמא קיד, א) דרב הונא ורב
54 יהודה אמרי חייבי, ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור. וקיימא לן דפטור, דהלכתא כרבי
55 יוחנן מחבירו, וכרב נחמן דביני. אלא שישבע שבועת היסט שאינו יודע. ומתניתין נמי,
56 האח האחד טוען בשביל אחיו הספק; ממוך יש לאחי בידכם, והן אומרים: אין אנו יודעין.
57 ואמרין: פטורין, דאוקי ממונא ברוקת מריה.

1 **הוויא דהוה קא שכבי** - והיו לו אחין ולא בנין, דמוחזק ליבום. אמרי ליה אתתיה
2 **למאן** - זקוקה ליבום, או מותרת לשוק? **חויא לכתנא** - לאו דוקא, אלא שמותרת
3 לכל אדם ואינה זקוקה ליבום, ומיהו, לכתנא אסירא, דהא על ידי מגו, דבעל שאמר
4 "גרשתיה את אשתיה" נאמן, מהדמינן, כדמפרש ואזיל. **למאי נוחלין לה** - לאסרה לשוק.
5 **האמר רב חייא בר אבא בו'** - והאי נמי הכי
6 קאמר: גרשתיה את אשתיה וחויא לעלמא. ומיהו
7 לכתנא אסירא, דהא לא פטרין לה אלא
8 בטענת 'גרשתיה את אשתיה', וגרושה פסולה
9 לכתן, שהרי אינה נפטרת בטענת 'יש לי בנים',
10 דהא מוחזק לן בגייה דאין לו בנים, ואיזה
11 טען 'יש לי בנים' דניהמניה על ידי מגו דמצע
12 פטר לה בגט. הלכך, הכי קאמר: גרשתיה את
13 אשתיה. ונאמן הוא, דאי בעי מגרש לה. ואנן
14 אשינויי בו' - דלמא אמוראי ניהו דפליגי
15 אליבא דרבי יוחנן, ואיכא למאן דאמר אינו
16 נאמן אפילו להבא, דלא אמרין מגו, שהרי
17 רגלים יש לרבר דלא גירשה, דאם גירשה -
18 קלא הוה ליה למילתא, כדאמרין ב"האשה
19 שנתארמלה". חוש לה - כאביי, ותיארס
20 לשוק. ומשום דאמר לעיל "למאי נוחלין",
21 קאמר הכא דודאי איכא למיחש. ומכא
22 שמעין דבעל שאמר 'גרשתיה את אשתיה' -
23 אינו נאמן. **הוויא דהוה מוחזק לן - בגייה**
24 **דלית ליה אחי, חזקה בעלמא בלא עדים,**
25 **והודעין היו בודאי דאין לו בנים.** ואי לא
26 דמוחזק לן דלית ליה אחי - היה לנו לאסרה
27 לשוק מספק, כיון דודאי אין לו בנים. ועוד
28 האמר בשעת מיתה בו' - ואף על פי שאין לו
29 בנים, כיון דאמר "אין לי אחים" - נאמן
30 להתיירא. ואף על גב דמוחזק לן באחי - נאמן
31 להתיירא, מגו דאי בעי פטר לה בגיטא. ומה לו
32 לשוק. כדאמרין נמי לעיל, דאף על גב
33 דמוחזק לן באחי ואמר "זה בני" - נאמן
34 להתיירא משום מגו, דאתי מגו ומרע ליה
35 לחזקה. אמר ליה **אביי הא אמרי - בני העיד**
36 **הואת דאיכא עדים, וצריכין אנו לחוש**
37 **לדברייהם ולהמתין עד שנשמע מה בפי עדים.**
38 **ומשני: השתא מיתה הא ליתגהו - ואין לנו**
39 **אלא מה שענינו רואות.** לאו היינו - דמקשטין בכתובות בפרק "האשה שנתארמלה"
40 גבי בניה דמר שמואל דאשתבין ואסקניהו לארעא דישראל, ואמרו "שבתי וטהורה
41 אני" ושרינהו רבי חנינא להנשא לכתנים. ואמרין: והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו
42 ואמר רבי חנינא: עדים בצד אסתן - רוח צפנית - ותאסרי בתמייה. ומפרש התם
43 דעדי טומאה אתמר, אם הקילו בשבטיה - דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כותבות,
44 דאפילו אשה ועד אחד נאמנין לומר טהורה. וטעמא, דבשביל שנתיהודה בין השבאין
45 אין לנו לאסרה, שהרי סתם אשה משמרת עצמה מנות, ואוקמה אחזקתה, ואיסור קל
46 הוא אם נישאת לכתן. נקל **באשת איש** - בתמייה. דאיכא איסור תנן, דהרי היא בחזקת
47 איסור עד תתא. ואל תתיירא מספק, כיון דאמרי אינשי דאיכא עדים במדינת הים
48 שזקוקה ליבום. **דמנוולא נפשה לנבי שבאי** - לא גרסינן, ופירושו היה בספרים. חוש לה
49 - כאביי, ומקום אשר בלא חליצה. **דקאמרי אחינו הוא** - ומשום הכי קתני גבי נפלו
50 לו נכסים ונולד אחי, דכולן יורשין אותו. ותו לא - הלא עם כל אחיו יש לו ליטול
51 **דקאמרי אין אנו יורשין** - הלכך לא שקיל מנייהו מיד, דאמרי ליה: אייתי ראייה.
52 וכשתתן הן יורשין אותו מכת אחיו, חיי, שמודה לזן שאותו הספק אחיו היה. **וזאת**
53 **אומרת בו'** - ופולגתא היא בכמה מקומות בתלמוד (בבא קמא קיד, א) דרב הונא ורב
54 יהודה אמרי חייבי, ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור. וקיימא לן דפטור, דהלכתא כרבי
55 יוחנן מחבירו, וכרב נחמן דביני. אלא שישבע שבועת היסט שאינו יודע. ומתניתין נמי,
56 האח האחד טוען בשביל אחיו הספק; ממוך יש לאחי בידכם, והן אומרים: אין אנו יודעין.
57 ואמרין: פטורין, דאוקי ממונא ברוקת מריה.

1 כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה — פירש בקונטרס: יהוי כמתנת בריא, שאין יכול
 2 לחזור בה. וקשה: דתנן בפרק קמא דבבא מצינא (ח, א) מצא דייחיקי מתנת
 3 ושוברים — הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כו'. ודייק בגמרא: הא אמר 'תנו' — ונתנין.
 4 חזק לה בשבכי מרע, דליכא למיחש שמא נתנו לאחר, דאפילו נתנו לאחר — מצי
 5 הודו ביה. והשתא הא קתני מתנה, הדיינו
 6 'מהיום ולאחר מיתה', יהוי כמתנת שכיב מרע
 7 דלא קני עד לאחר מיתה. ואי אנו יכול לחזור
 8 בו — אמאי אם אמר 'תנו' ונתנין ומפרש
 9 רבינו תם: 'מהיום ולאחר מיתה' — היינו
 10 מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה.
 11 ומיירי כגון פירוש בפרושו: מהיום אם לא
 12 יחזור עד לאחר מיתה. דבסתמא אם אמר
 13 'מהיום ולאחר מיתה', הוי מהיום קני גופו,
 14 ולאחר מיתה קני פירות. כדמשמע במגנותין
 15 בסמוך. ואף על גב דנטק הכא כלישנא דלקמן
 16 — מכל מקום לא איירי בחד גוונא. והכי נמי
 17 אשכחנא בפרק 'כל הניג' (גיטין כו, ב): אמר
 18 ללבלב 'כתוב לאשתי, לכשאכנסינה אנרשנה'
 19 — אינו גט, משום שמא יאמרו גיטה קודם
 20 לבנה. ובביבמות פרק 'רבן גמליאל' (נב, א):
 21 'כתוב גט לארוסתי לכשאכנסינה אנרשנה' —
 22 הרי זה גט. הרצח לומר דבגישן איירי שכתב
 23 זמן שעמד בו, ובביבמות איירי שכתב זמן
 24 שלאחר נשואין, אף על פי שהלשון שזה, מיהו,
 25 התם יש לומר דאנו גט לכתולה — כלומר
 26 מדרבנן, אבל מדאורייתא יהוי גט.
 אקנייה

לְעוֹלָם אִימָא לָךְ: חָיִב, וְשָׂאֵנִי הָכָא, דְּכִי מִנְהָ לְאַחַר
 בְּדִרְדָּךְ דְּמִי. מִתּוּ - יַחְזִירוּ נְכָסִים לְמִקְוָמוֹן. בְּעֵי רְבָא:
 שְׂבַח שְׂשֻׁבְחוּ נְכָסִים מְאִילֵהוּם, מַהוּ? בְּשֻׁבְחָ הַמְּנִיעַ
 לְכַתְּפִים לֹא תִיבְעֵי לָךְ, דְּכִי נִפְלוּ לוֹ נְכָסִים מִמְּקוֹם
 אַחַר דְּמִי. כִּי תִיבְעֵי לָךְ - בְּשֻׁבְחָ שְׂאֵינִי מְנִיעַ לְכַתְּפִים,
 בְּגוֹן דִּיקְלָא וְאִלְמִים, אֲרַעָא וְאַפְסָא שְׂרַמְטוֹן, מַאי? תִּיקוּ.
 מִשְׁנָה מִי שְׂמֹת וְנִמְצָאת דִּיחִימִי קְשׁוּרָה עַל יָרִיכוֹ
 - הָרִי זֶה אֵינְהָ בְּלוּם. זִכְהָ פְהָ לְאַחַר, בִּין מִן הַיִּזְרִישֵׁן
 בִּין שְׂאֵינִי מִן הַיִּזְרִישֵׁן - דְּרַבְרִי קְיָמִין. נִמְרָא תְּנוּ
 רַבְנָן: אֵיזָה הִיא דִּיחִימִי? כִּל שְׂפָתוֹב פְּהָ: "דָּא תְּהָא
 לְמִיקָם וְלִהְיוֹת"; וְאֵיזָה הִיא מִתְּנָה? כִּל שְׂפָתוֹב פְּהָ:
 "מַהִיּוֹם וְלֵאחַר מִיחָה". אֶלָּא "מַהִיּוֹם וְלֵאחַר מִיחָה"
 הוּא דְּהוּא מִתְּנָה, "מַעֲכִישׁוּ" לֹא הוּא מִתְּנָה? אָמַר
 אָבִי, הִכִּי קְאָמַר: אִיזוּ הִיא מִתְּנָת בְּרִיאָ שְׂהִיא פְּמִתְּנָת
 שְׂכִיב מְרַע, דְּלֹא קְנִי אֶלָּא לְאַחַר מִיחָה? כִּל שְׂפָתוֹב
 פְּהָ: "מַהִיּוֹם וְלֵאחַר מִיחָה". יְתִיב רַבְהּ בַּר רַב הוֹנָא
 בְּאֶסְכְּרָא דְּכִי רַב, וְיְתִיב וְקָאֻמַּר מִשְׁמִיחָ דְּרַבִּי יוֹחָנָן:
 שְׂכִיב מְרַע שְׂאָמַר "פְּתַבּוּ וְתִנּוּ מְנָה לְפִלּוּנִי" וְמַתּוּ -

לעולם חייב — דברי ושמוא — ברי עדיף. ושאיני הכא, דהספק עצמו אינו יודע ואינו
 יכול לטעון טענת דואי, וספק וספק הוא, והלכך אוקי ממונא בחוקת מריה. אבל האח
 טוען בשביל הספק: מנה לאחי בידכם, הלכך אמרי ליה לא בעל דבריה דידן את.
 בשבחה המניע לכתפים לא תיבעי לך — שנתן זה לטפק קרקע ריקנית, וטרד בה זה
 הספק לחרוש ולזרוע, והרי היא עתה
 בשחורת לו לנתון מלאה פירות — לא תיבעי
 לך, היא דואי כולהו חולקים בהאי שבח. דכי
 נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי, דהא לא
 קרינא ביה יחזור נכסים למקומן, שרירי לא נתן
 לו פירות, שלא קרקע ריקנית. ואליים — דלא
 נשתנה ממונא ואפכא כדמכחילה. ופיקא אפכא אחר
 מעצמה, שלא זיבלה הספק ולא טרד בכך.
 משנה דייחיקי — שטר צוואת שכיב מרע.
 כדדריש ליה בגמרא: דא תהא למיקם ולהיות
 על ירכו — רבותא נטק, דליכא למימר: אחר
 כתב ותנהג לשם, כדי לזכות בנכסי המת. הרי
 זו אינה בלום — שאפילו אם החזיק אחר
 מיתה באותו השטר אותו שנכתבה לו המתנה
 — לא קני. דאף על גב דצוואת שכיב מרע
 קונה לאחר מיתה — הני מילי כדי שלא תטרף
 דעתו עליו. אבל כח השטר לא עדיף
 כצוואתו, שהרי לא גמר להקנותו אלא
 בקבלת השטר, ואין שטר לאחר מיתה. וזכה
 בה — השכיב מרע. לאחר — מחיים, אף על
 פי שלא נכתב לשם אותו האיש, אלא כך
 אמר לה: נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה
 לך בקבלת השטר שתקבל ממני — הרי זה
 קנה, דלא גרע מצוואת פיו. ורבותא קתני.
 "לאחר" גרסינן בסדר המשנה. דבריו קיימין —
 אף על גב דאין ראוי לירשו — קני לאחר
 מיתה בלא קנין. דדבריו שכיב מרע ככתובין
 וכמסורין דמו. נמרא איזו היא דייחיקי —
 איזו היא מתנת שכיב מרע שגובה לאחר
 קנה, דלא על גב דלא כתב בה "מהיום". דא
 תהא למיקם ולמיחוי — אחר מיתתי. והיינו
 לשון "דייחיקי". ואיזו היא מתנת בריא שתקנה
 כל שכתוב בה מהיום כו' — דמשמע הכי:
 גופה קני לך מהיום, ופירי לאחר מיתה. אבל
 אי לא הוה כתב בה "מהיום" — אינו קונה,
 דאין מתנה לאחר מיתה, שהרי אין כל לאדם
 ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות
 באותו הזמן שהוא רוצה שתתקיים המתנה,
 ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחרי שמת
 ונקבר? ומתמהינן: טעמא דהויא מתנה —

אין פותבין ונותנין, ששמו לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. אמר
 להו רבי אלעזר: איזהו זה? רב שייבוי אמר: רבי אלעזר אמרה, ואמר להו רבי יוחנן:
 איזהו זה? אמר רב נחמן בר יצחק: פותיה דרב שייבוי מסתברא, אי אמרת בשלמא
 רבי אלעזר אמרה - אצטריך רבי יוחנן לאסמיהו עליה דרבי אלעזר. אלא אי אמרת רבי
 יוחנן אמרה, אצטריך רבי אלעזר לאסמיהו עליה דרבי יוחנן רביה? ועוד, תא שמע דרבי
 אלעזר אמרה, דשילח רבין משמיה דרבי אבהו, הווי יודעים ששילח רבי אלעזר לגולה משום
 רבינו: שכיב מרע שאמר "פתבו ותנו מנה לפלוני" ומת - אין פותבין ונותנין, ששמו לא גמר
 להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה, ורבי יוחנן אמר: תיבדק. מאי תיבדק? פי
 אהא רב דימי אמר: דייחיקי כמפתלת דייחיקי. שכיב מרע שאמר "פתבו ותנו מנה לפלוני"
 ומת, רואיין: אם כמפתה את פהו - פותבין, ואם לאו - אין פותבין. מתיב רבי אבא בר
 מקל: בריא שאמר "פתבו ותנו מנה לפלוני" ומת - אין פותבין ונותנין, הא שכיב מרע -
 פותבין ונותנין הוא מותיב לה, והוא מפרק לה: כמפתה את פהו. היכי דמי מפתה את פהו?

בדאמר
 משום דכתב "לאחר מיתה" בהדי "מהיום", אבל אם כתב "מהיום" גרידא לא היא מתנתו מתנה; והלא קל הוומר הוא דהוי מתנה גמורה מעבשיו, שהרי נתן לו גוף ופירות
 מהיום ולא קני — פירות אלא לאחר מיתה, דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה. ומיהו, בהכי עדיפא משכיב מרע; דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו
 וליתן לאחר, כדלקמן; דייחיקי מנסלת דייחיקי. אבל מתנת בריא ד"מהיום ולאחר מיתה" — אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו, אלא פירות. כתבו ותנו מנה — מנכסי
 לפלוני, ומת השכיב מרע קודם שכתבו נתנו לו את השטר למקבל מתנה — שוב אין כותבין ונותנין לו את המנה. שפא לא גמר בו' — והאי דנטק 'כתבו ותנו' — לאו
 דוקא, והוא הדין אם אמר 'תנו וכתבו', כדמוכח לקמן, ולא חשיב ליה מיפה את כחו לקנות בלא שטר עד דאמר להו 'תנו אף כתבו' כדלקמן. ואודויהו בה — שכן הלכה.
 אצטריך רבי יוחנן לאסמיהו עליה דרבי אלעזר — תלמידו, שיאמנו בו. אצטריך רבי אלעזר — בתמיה. והלא דברי הרב ודברי תלמידו, דברי מי שומעין? משום רבינו —
 רב ורבי יוחנן אומר תיבדק — שטו לא אפילונו עליה דרבי אלעזר אתא, דהא אסתידי רבי יוחנן עליה דרבי אלעזר כדאמרין לעיל. אלא לפרושי אתא, שצריך לברוק היאך
 צוה האי שכיב מרע לכתוב שטר זה. משום דומנן דכותבין ונותנין אף לאחר מיתה, כגון במיפה שכיב מרע כחו של מקבל מתנה, כדמפרש ואזיל, דאמר 'תנו אף כתבו'
 וכו'. כי אתא רב דימי אמר — שני דברים, והשניה מפרשת להך בדיקה. דייחיקי כמפתלת דייחיקי — שכיב מרע שכתב נכסיו לאחר, וחזר וכתב לאחר — שני קנה, ראשון
 לא קנה. שהרי שכיב מרע יכול לחזור במתנתו. כדאמרין בפרק 'מי שמת', וכיון שכתב לשני — חזר בו מן הראשון. ודוקא בכתובה בלא זיכור, כדאמרין לקמן בפרקיין ד'מי
 שמת': שפיטא, כתב לזה וכתב לזה — היינו דכי אתא רב דימי אמר: דייחיקי מנסלת דייחיקי. כתב וזיכה לזה, וכתב וזיכה לזה — רב אמר: ראשון קנה כו'. אבל גבי מתנת
 בריא, שאינו יכול לחזור בו — ראשון קנה, ולא שני. אמר כמפתה את כחו בו' — אם כדי לפותח כחו של מקבל מתנה צוה השכיב מרע לכתוב לו את השטר, הלידות לו
 לעדות על מתנה זו, ולא לעכב המתנה נחבין, ולא יקנה אלא בשטר — כותבין ונותנין אפילו לאחר מיתה. ולקמן מפרש היכי דמי, והיינו תיבדק דלעיל. לא שכיב מרע
 פותבין ונותנין — דכי היכי דאמרין גבי צוואת שכיב מרע דבריו ככתובין וכמסורין דמו משום דלא תטרף דעתו עליו — הכי נמי אמרין גבי שטר שלו, דיש שטר אפילו
 לאחר מיתה, דנכתב מחיים דמי. והוא מפרק לה — להך דוקא — במיפה את כחו. ומיהו, בריא, אף על גב שמיפה את כחו כענין זיכור שכיב מרע, דקאמר 'תנו אף כתבו'
 — אפילו הכי אין כותבין ונותנין לאחר מיתה. דברביא אמרין: משום דבריו אינן ככתובין — היצרך לזכות לו בשטר, ולא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.
 כדאמר

51 נכסיו לבנו 'מהיום ולאחר מיתה', יש לפרש בכונתו דקבי קאמר
 52 ליה האב לבנו, גופא - את גוף הנכסים קני מהיום, אבל את הפירא
 53 וקנין הפירות נכסים) תקנה רק לאחר מיתה. נמצא שעיקר המתנה
 54 חלה מחיים, אלא שהאב משירי לעצמו בהם קנין פירות עד
 55 שימות. ומאחר שמתפרשים דבריו היטב בדרך האמורה, אין
 56 לפרש בהם שכונתו לתנאי או לחזרה.
 57 ביאר טעמו של רבי יוסי במשנתו. שנינו במשנה: רבי יוסי אומר,
 58 אינו צריך לכתוב 'מהיום'.
 59 רבה בר אבוחי - חלה, ועל לביה - נכנסו אצלן רב הונא ורב
 60 נחמן לבקרו. אמר ליה רב הונא לרב נחמן, בעי מיניה - שאל את
 61 רבה בר אבוחי, האם הלכה כרבי יוסי, או אין הלכה כרבי יוסי.
 62 אמר ליה רב נחמן, מעמייה דרבי יוסי לא ידענא, הלכה איבעי מיניה
 63 - מאחר שאינו מבין את טעמו של רבי יוסי, וכי מה יש לי לשאול
 64 האם הלכה כמותו.
 65 אמר ליה רב הונא לרב נחמן, את בעי מיניה - אתה תשאל אותו
 66 ואת רבה בר אבוחי אי הלכה כרבי יוסי אי לא, ופעמייה אנא אמינא
 67 לך - ואחר כך אומר לך את טעמו של רבי יוסי.
 68 בעא מיניה - שאל רב נחמן את רבה בר אבוחי האם הלכה כרבי
 69 יוסי, ואמר ליה, הכי אמר רב, הלכה כרבי יוסי.
 70 בתר דנפקו - לאחר שיצאו משם, אמר ליה רב הונא לרב נחמן,
 71 היינו מעמייה דרבי יוסי הסובר שאין צריך לכתוב בשטר מהיום,
 72 משום דאמר, זמנו של שטר מוכיח עליו שהמתנה מתחילה מהיום,
 73 שאם לא כן למה כתב בו זמן זה. אלא ודאי נכתב כדי להורות
 74 שהקנאת גוף הנכסים חלה מהיום.
 75 הגמרא מביאה סיוע לסברת רב הונא: תניא נמי הכי בברייתא, רבי
 76 יוסי אומר, אינו צריך לכתוב מהיום, מפני שזמנו של שטר מוכיח
 77 עליו.
 78 מסתפקת הגמרא: בעא מיניה - שאל רבא מרב נחמן, בשטר קנין
 79 שכתוב בו שנעשה על ידי העדים הקנאה בקנין סודר מלבד קנין
 80 השטר, וכתוב בו 'שדי נתונה לך לאחר מיתתי', ולא כתוב
 81 'מהיום', מהו דינו. האם גם בו נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי
 82 במשנתנו, או שלא נחלקו אלא בשטר שאין בו קנין סודר, אבל
 83 אם יש בו קנין מודה רבי יהודה שמתחילה המתנה מחיים, וזוכה
 84 המקבל בגוף מהיום ובפירות לאחר מיתה.
 85 אמר ליה רב נחמן, בשטר שיש בו הקנאה אינו צריך לכתוב 'מהיום'
 86 אף לשיטת רבי יהודה, משום שהקנין מוכיח שהנותן מייפה את כח
 87 המקבל לקנות מהיום.
 88 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין האמורא: רב פפי אומר, אין
 89 כל ההקנאות שוות, אלא איכא אקנייתא (הקנאה) דצריך לכתוב
 90 בה 'מהיום', ואיכא אקנייתא דלא צריך לכתוב בה 'מהיום'. אם
 91 בתחילת השטר כתוב 'אקנייה' - שהקנה הנותן למקבל בקנין על
 92 ידי העדים, ואחר כך בשורה האחרונה של השטר כתובים העדים
 93 'קנינא מיניה', לא צריך לכתוב 'מהיום'. שכן משמע מלשון זו שני
 94 קניינים, גם הוא הקנה למקבל על ידינו וגם אנחנו קנינו ממנו
 95 עבור המקבל. וכפילות זו מורה על יפוי כח למקבל לקנות את
 96 המתנה מהיום, והרי זה כאילו כתוב בו 'מהיום'. אבל אם קודם
 97 כתבו 'קנינא מיניה' ובשורה האחרונה כתבו 'אקנייה', צריך
 98 לכתוב 'מהיום'. שכן באופן זה אין בפעם השניה משום כפילות
 99 יתר, אלא שמפרשים העדים את דבריהם, שקנינו בסודר בשביל
 100 המקבל, על ידי הקנאת הנותן. נמצא שאין כאן הוכחה על כוונת
 101 הנותן ליפות את כחו של המקבל, ועל כן אם לא יכתוב 'מהיום'
 102 אינו מקנה מעכשיו, אלא רק לאחר מיתה, ואין מתנה לאחר
 103 מיתה.
 104 מתקיף לה רב הונא מפניא לרב פפי, מי איכא מידי דאנן לא
 105 ידעין, ופפרי ידעי - וכי יש דבר שאנו לא יודעים אותו וסופרי

1 משיבה הגמרא: אופן זה הוא דקאמר רב הקדא לגבי שטר שכבי
 2 מרע שנכתב בו שהיה קנין במתנתו, שאם נכתב בו 'קנינא מיניה
 3 מוסרף על מתנתא דא' - וקנינו ממנו כחוספת וחזוק למתנה זו,
 4 אין לחשוש שמא התכוין להקנות בשטר ואין שטר לאחר מיתה,
 5 אלא בודאי בא הקנין רק כדי לחזק את מה שאמר בעל פה שיזכה
 6 המקבל, הקא נמי, באופן דאמר תנו ואף פתוחו וחתמו וקבו ליה,
 7 דינו כבא ליפות את כוחו, שקנה בדברו, והשטר בא רק כדי
 8 שתהיה לו ראיה על מתנה זו, ויכול להכתב לאחר מיתה.
 9 הגמרא מביאה את ההלכה בנידון זה: אימא, רב יהודה אמר בשם
 10 שמואל, הלכה, אם ציוויו לכתוב היה כדי ליפות את כוחו, והיינו
 11 כשאמר 'תנו ואף כתבו', פותבין ונותבין, וזוכה המקבל בנכסים,
 12 כיון שכתובת השטר היא רק לראיה ויפוי כח. וכן אמר רבא אמר
 13 רב נחמן, הלכה, פותבין ונותבין.

משנה

14 הפותב שטר מתנה על נכסיו לבניו, הוא רוצה להשאיר את
 15 הנכסים ברשותו כל ימי חייו כדי שיוכל לאכול מפירותיהם, צריך
 16 שיקטוב בו שהוא מקנה להם אותם מהיום ולאחר מיתה - שתתחיל
 17 המתנה מהיום ותגמר לאחר מיתה ויבואר בגמרא מהו גדר
 18 הקנאה זו. דבר רבי יהודה.
 19 רבי יוסי אומר, אינו צריך לכתוב בשטר 'מהיום', אלא גם אם כתב
 20 בו שהוא נותן את הנכסים לאחר מיתה, מתחילה המתנה מהיום
 21 ונגמרת לאחר מיתה. וטעמו יבואר בגמרא.
 22 המשנה מפרשת את הדין האמור: הפותב נכסיו לבניו לאחר מותו,
 23 האב אינו יכול למכור אותם לאחרים לגמרי, מפני שהן כבר פתובין
 24 לבן, וגם הן אינו יכול למכור אותם לזוהר כדי שיזכה בהם לגמרי
 25 בחיי האב, מפני שעדיין הן ברשות האב לאכילת פירותיהם. אלא
 26 אם מכר האב הרי הם מכורים לזוהר לאכול מפירותיהם
 27 ולהשתמש בהם רק עד שמימות האב, אבל לאחר מיתתו עוברים
 28 הנכסים לבן. ואם מכר הפן בחיי האב, אין לזוהר קנין כלום ואינו
 29 יכול לאכול מפירותיהם עד שמימות האב, שכן אף לבן עצמו אין
 30 זכות בפירות בחיי האב, והלוקח שבא מכחו אינו עדיף ממנו.

גמרא

31 הגמרא מבארת את גדר מתנת 'מהיום ולאחר מיתה'. מקשה
 32 הגמרא: וכי פתב מהיום ולאחר מיתה? מאי הוי - מה בכך, ואיך
 33 חלה המתנה. והא הנין בגיטין (עב). הנותן גט לאשתו ואומר לה,
 34 'הריני מגרש אותך מהיום ולאחר מיתה', הרי זה גט ואינו גט,
 35 והאשה ספק מגורשת. שכן מסופקים אנו בפירוש דבריו, האם
 36 התכוין לגרש מהיום ואם כן היא מגורשת, או שהתכוין לגרש
 37 לאחר מיתתו ואם כן אינה מגורשת, שכן אין גירושין לאחר מיתה.
 38 ועל כן אם מת הבעל בלא בנים, הרי היא חולצת ולא פתובת.
 39 ולפי זה גם כמות כל נכסיו לבנו נכסיו ולאחר מיתה יש להסתפק
 40 בספק האמור, שמא התכוין להקנותה בחייו ולפיכך חלה מתנתו,
 41 או שמא התכוין להקנותה לאחר מיתתו ואין מתנה לאחר מיתה.
 42 אם כן איך אומרת המשנה שחלה המתנה, הלא מאחר שספק
 43 מתנה היא אין הבן קונה אותה.
 44 מתרצת הגמרא: התיס מספקא לה, אי הנאה הוי - שם אנו מסופקים
 45 האם הוא תנאי, שלעולם הוא מגרש מהיום, אך אינו מגרש אלא
 46 על תנאי שימות מחולי זה שהוא עומד בו, ואם אכן לבסוף מת
 47 מחולי זה חל הגט כבר מעכשיו. אי זוהר הוי - או שכשאומר
 48 'לאחר מיתה' הוא חוזר בו ממה שאמר קודם לכן 'מהיום', וכונתו
 49 שיחול הגט לאחר מיתתו, ואם כן אינה מגורשת, שהרי אין
 50 גירושין לאחר מיתה. ולפיכך היא ספק מגורשת. אכל הקא בכותב

1 **כדאמר רב חסדא** בו' — לקמן בפרק "מי שמת", דאמר רב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אף על פי שקנו מידו, אם עמד — חזרו. ומשמע: הא אם מת
2 מקבל מתנה — קנה. ואף על פי שכתוב קנין בהך מתנת שכיב מרע — לא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. ומקשינן מינה התם לשמואל,
3 דאמר: מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין — לא ידענא מאי אידון בה. דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ושטר של שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה. ואין שטר
4 לאחר מיתה. ומשמע: התם במיפה את כחו, ההוא דרב יהודה אמר שמואל, ואין הקנין מגרע כח השטר של שכיב מרע, שלא הקנה לו אלא ליפות את כחו. ואמרין: היכי
5 דמי מיפה את כחו? אמר רב חסדא: "וקנינא
6 מיניה מוסיף על מתנתא דא". כלומר, אינו
7 אלא תוספת בעלמא ליפות את כחו. הלבח
8 **כותבין ונותנין** — לאחר מיתה, במיפה את
9 כחו, כרבי יוחנן דאמר בתבא. והכי מוקמינן
10 ליה בהדיא להא דשמואל במיפה את כחו,
11 לקמן בימי שמת. **משנה** הכותב נכסיו,
12 לבניו — בריא שרצה לישא אשה, ואינו רוצה
13 לשעבד נכסיו לאשתו, פן יפסידו בניו שיש לו
14 מאשתו ראשונה. ורוצה לכתוב להם נכסיו
15 לאחר מותו, אלא שיאכל פירות בחייו —
16 צריך שיכתוב "מהיום ולאחר מיתה", דמשמע:
17 מהיום יהא קנין לך הגוף לבדו, ולאחר מיתה
18 תהא נגמרת המנהגה, שתאכל גם הפירות
19 לאחר מיתתה. אבל בלא "מהיום" — לא נתן
20 להם כלום. דאין מתנה לאחר מיתה. ובהדיא
21 שעתא אין לו חלק בהן שיוכל להקנותן. רבי
22 יוסי אומר אינו צריך — לכתוב "מהיום".
23 וטעמא מפרש בגמרא. והמשך פירוש המשנה
24 הלחן בגמרא. **גמרא** גט ואינו גט —
25 דשמא כך אמה מעכשיו היא גט אם אמרת.
26 או דלמא מתוך קא הדר ביה. ואין גט לאחר
27 מיתה. הלכך, הויא ספק מגורשת, ואם פטשה
28 ידה וקבלה קדושין מאחר — צריכה גט
29 משניהם. חולצת — דלמא לא הוי גט ואינה
30 מתייבבת — דלמא הוי גט, ותמצא לוקח
31 גרשת אחיו, וחיבי כרת. והכא נמי הדין לן
32 למימר דמתנת ספק היא, ולא קנו ומשמע: התם
33 גבי גט לא שייכי בה שתי מתנות כי הכא,
34 דנימא מקצת גט מהיום ומקצת לאחר
35 מיתה. כדאמר גבי מתנת קרקע. הלכך מספקא
36 לן או תנאה הוי כו', כדפרישית. אבל הכא —
37 איכא לאוקמי תרייתו שפיר. דהכי קאמר ליה
38 גופא מהדום. ופירי לאחר מיתה. וכיון דאיכא
39 למימר הכי — לא נתכוין לא לתנאי ולא
40 לחזרה, דהכי משמע טפי, ומנו של שטר —
41 המתנה. דאי לא תימא הכי, ומן שנכתב בשטר —
42 "מהיום", דהא אמר רב הלכה כרבי יוסי. ואף על גב דאמר בפרק "המגרש" (גיטין פה, ב) אתקן רב בגיטין "מן יומא דון", לאפוקי מדריבי יוסי דאמר: ומנו של שטר מוכיח עליה.
43 הואיל ולא איתמר בהדיא התם בגיטין "הדר ביה רב מהא דאמר הלכה כרבי יוסי", אלא "אתקן", אית לן למימר: לגבי גט אשה, הואיל ואין בו דבר קנין — משום הכי הוא דאתקן,
44 לרווחא דמילתא, משום חומרא דערייתו. אבל גבי ממזנא — הלכה כרבי יוסי, כי יש לומר כי לא אמר רב הלכה כרבי יוסי אלא בשטר שיש בו קנין. וראינו בדברי הגאונים וכוונם
45 לכתבה שאמרו: הכי נהניו במתיבתא כרבי יהודה בנמון. כתבת רב בגיטין. ואילו היתה קבלה בידי כי הלכה כרבי יהודה — לא הוי מניחין הלכה ומפרישין מנהג. (ועוד)
46 שלא אמרו כי הלכה אפילו בנמון כתבת רב בגיטין, אלא "נהגו". ויש לומר: דכיון דהוא דסמיא דשמעתא לקמן כרבי יהודה — נהגו כותביה. כן פירש רבינו זנאן. ותפוס דברי
47 רבי יוסי גבי נמון, דהא רב נחמן דהלכתא כותיה בדיני הוא דבעא מרבה בר אבוח, אלמא סבירא ליה לרב נחמן הכי. בהקנאה מהו — בשטר שכתוב בו קנין, מי פליג רבי יהודה
48 ומצריך למכתב "מהיום"? ומשום הכי קמבעיא ליה, דאיכא למימר דבשטר מתנה בלא קנין פליגי, כגון שכתב "שדו נתונה לך לאחר מיתה" ומסר לו את השטר, ובדקיימא לן דקרקע
49 נקבה בספק או בשטר או בחוקה. אקנייה וקנינא מיניה לא צריך — וזה שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קנינין: אחד בתחלת השטר — "וכך אמר לנו הוה עלי עדים וקנו ממני
50 וכתבו חתומי", היינו "אקנייה". והיינו ששקנו לעדים בקנין סודר לזכות לו למקבל מתנה. ואחר בסוף השטר: "וקנינא מן פלוני לפלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל" כו', כדאמר לקמן
51 ב"גט שטות" (ע"ס א) צריך שיחזור והעניו של שטר בשישה חרות נכסיו לבנו — הוא הדין לאחר. לאחר מותו — היינו "מהיום ולאחר מיתה". אקנינא" — היינו ייפוי כח, דמשמע שני קנינין: הוא
52 הקנה. וגם אנו קנינו ממנו. וקנין יתירא הוא ייפוי כח לקנות מהדום. אבל אם כתב בראש השטר "וקנינא", ובסופו "אקנייה" — משמע קנין אחד, דפרדשו קא מפרש. וקנינא מיניה,
53 הידרא — שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נתן לפלוני. כן נראה שיהו זו בעיני, ועיקר. ואין לפרש שכתב בשטר שני דברים הללו ביחד, "דאקנייה וקנינא מיניה" — דאם כן אמאי
54 משנה חילוק בין "אקנייה וקנינא מיניה" ל"קנינא מיניה ואקנייה"? לישווי חילוק בין היבא דכתב שני לשונות קנין להיבא דלא כתב אלא אחד. דאין לא ידעינן — אין רוב חכמים
55 בקיאין בחילוק לשון זה. וספרי ידעי — בתמימה, דאמר: לך נתכווננו, ולא צריך למכתב "מהיום". וכוונתן בתנאי קנין, וכוונת דברים ולא זכרון קנין. היינו
56 כרב נחמן, דאמר: הקנאה אינו צריך. איתון הכי מתניתין לה — בלשון בעיא. כדאמרן לעיל: בעי רבא מרב נחמן כו'. והכי קיימא לן, דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב "מהיום"
57 בשטר שיש בו קנין. (ופירוש המושג לעיל) משנה הכותב נכסיו לבנו — הוא הדין לאחר. לאחר מותו — היינו "מהיום ולאחר מיתה". האב אינו יכול לפבור — לאחר הגוף
58 והפירות לגמרי, מפני שכתובין לכן הגוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה. הן אינו יכול לפבור — לגמרי בחיי האב. מפני שהן ברשות האב — לאכול פירות. אלא בין שנין יכולין
59 למכור לגמרי מעכשיו, שהאב ימכור פירות והבן ימכור הגוף. מבר האב — סתמא, מוכרין לפירותיהן ללוקח עד שימות האב. אבל לכשימות האב — יטול הבן גם גוף עם פירות, או
60 הוא או הבא מבחו, לא שנא מת האב בחי ולא שנא מת הבן בחי האב. שדפירות מבר האב, אבל הגוף קניו לגמרי לכן משעה שכתב לו האב, וכשמת הבן ואחר כך האב, וש
61 לו בניו לאותו הבן — הן יורשין את כחו. מבר הבן — בחי האב — אין ללוקח פירות עד שימות האב, שהרי הוא כבן. אבל כשימות האב יש לו מידה ללוקח גוף ופירות. ובגון שהבן
62 קיים, אבל מת הבן ואחר כך מת האב — פלוגתא היא בגמרא אם קנה לוקח אם לאו.

1 לא קנה לוקח — אפילו לכשימות האב אחר כך, שמעולם לא היו ראוין לבא לידי הבן,
2 אלא יחזרו לשאר יורשי האב, ומיהו, אם לא מכרן הבן בחייה האב — היה מודה רבי יוחנן
3 שאף על פי שמת הבן ואחר כך מת האב, אפילו הכי יורשי הבן יורשין את מתנתו ולא
4 יורשי האב, אבל גבי מכירה, הרי סילק נפשו משעת מכירה, וגם לא בא לידו שיכול
5 להוקף זכותו מכתו. ובפרק "חובול" בבבא
6 קמא מפרש פלוגתייהו הכי רבי יוחנן אמר לא
7 קנה לוקח, אמר לך: כי קתני מתינתן מכר הבן
8 אין ללוקח עד שימות האב, הא כי מיית אית
9 ליה ללוקח — דלא מת הבן בחייה האב, דאתו
10 להו לדידה דבן, אבל מת הבן בחייה האב, דלא
11 אתו לדידה דבן, כי מיית אב נמי לית ליה
12 ללוקח. אלמא דקני פירות בקני הגוף דמי, וכי
13 זבין לאו ידידה זבין, ריש לקיש אמר קנה לוקח,
14 אמר לך: כי קתני מתינתן מכר הבן אין ללוקח
15 עד שימות האב, כי מיית מיהא אית ללוקח, לא
16 שנא לא מת הבן בחייה האב דאתו לדידה דבן, לא
17 שנא מת הבן בחייה האב דלא אתו לדידה דבן —
18 קנה לוקח. אלמא דקני פירות לאו בקני הגוף
19 דמי, וכי זבין ידידה זבין, קנין פירות — שיש לו
20 לאב — כאילו הגוף קניו לו דמי, ולא היה הבן
21 יכול למכור אלא על מנת דאתו לדידה, וכיון
22 דלא אתו לדידה — לא קני לוקח, ומיהו, אם לא
23 מכרן הבן ולא סילק נפשו מכתו, ומת הבן בחי
24 האב — לכשימות האב, יורשן כן הבן את זכות
25 אביו שהיה לו בקרקע, וקורא — מקרא בכורים,
26 דקרינא ביה "האדמה אשר נתתה לי ה'" "וברים
27 בו. מביא ואינו קורא — שאינו יכול לקרות
28 "האדמה אשר נתתה לי", ומיהו, בהבאה חייב,
29 דכתיב "אשר תביא מארצך", שחיי שיעבד לו
30 יניקת הקרקע לפירותיו. אחולי אחיל ליה —
31 גופא לגמרי, וקנין פירות דאית ליה לא ליהו
32 קנין הגוף, והכי נמי הוה מצי למימר דאי
33 איתמר בהא — בהא קאמר רבי יוחנן דקנין
34 פירות בקני הגוף דמי, משום דכל לגבי נפשיה,
35 אפילו במקום בריה — נפשיה עדיפא ליה, וכיון
36 דעכב לעצמו פירות — שייך בקנין הגוף

לעצמו, אבל לגבי מוכר שדהו לפירות — מודי רבי יוחנן לריש לקיש דקנין פירות
שמקנה לאחרים לאו בקנין הגוף דמי, דבכל הוכתא נפשיה עדיפא ליה, ומשום דשמעין
לה מתירוציה דריש לקיש לא משום הגמרא לפרש כן, ולריש לקיש נמי, אי איתמר
בהא — בהא קאמר ריש לקיש, חשב דאב לגבי בריה אחולי אחיל, אבל לגבי מוכר
שדהו לפירות — אימא מודי ליה לרבי יוחנן דקנין פירות בקנין הגוף דמי, קא משמע
לן, מת השני — אחרי הראשון, קנה שלישי, יחזרו נכסים יורשין — כלומר,
כשימות הראשון — יורשין יורשין מכתו, שהרי לא יזכה לשלישי אלא מכח השני, דהא
לא קאמר לראשון: נכסיי לך ואחריו פלוני, ואם אין פלוני — יתנו פלוני השלישי.
וכיון דשני לא זכה — שלישי נמי לא יקנה, אלא יורשי ראשון יורשו לחני נכסים. ואף
על גב דלא היו קנין לראשון אלא לאכול פירותיו כל ימי חייו, דהא קאמר ליה
"ואחריו פלוני" — אפילו הכי, כיון דאין "אחריו" קיים — זכו יורשי ראשון בגוף
ופירות, אי אמרת בשלמא קנין פירות הוא חשוב בקנין הגוף — הלכך איבא למימר יחזרו
יורשי ראשון, שהרי הפירות קנין לו, ובקנין הגוף דמי, דאף על גב דהמוכר שדהו
לפירות לא קנה בעל הפירות את הגוף משום קנין פירות בקנין הגוף — היינו משום
שיליה ד"אחריו" לאו כלום, דלא מצנינו פלוגתא בחיבי הסניפה" אלא "אחריו" תנאי היא. כלומר,
לעולם קמייתא נמי כריש לקיש, ו"אחריו" נמי תנאי היא, כדמייתי דפליגי רבי זבין שמעון
בן גמליאל ב"אחריו", דרבי סבר "אחריו" לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות, ורבן
שמעון בן גמליאל סבר "אחריו" שאני, והשתא הוי כוליה כריש לקיש והלכתא כותיה.
(גליון), נראה דמיתיית שפיר תנאי, דעל כרחיך ב"אחריו" פליגי אפילו לרבי יוחנן, ולא בקנין
פירות אי הוי בקנין הגוף אי לאו, דהא דעמא דרבן שמעון בן גמליאל אין לו לשני אלא מה
ששייר הראשון — אין הוציא משום "אחריו", דמשום קנין פירות גרידא — פשטא
דלא היה יכול למכור, כמו האב דינוי יכול למכור. עד כאן. (רשב"ם.)

רבי יוחנן סבר לא קנה לוקח — תימה: אם כן, אמאי אצטרף תקנת אושא, דאשה שמכרה
בנכסי מלוג בחייה בעלה ומתה דלא עשתה ולא כלום (בבא בתרא קלט, ב) ויש לומר:
דמייתי כגון שכתב לה "דין דבריהם אין לי בפירות נכסין ובפירות פירותיך" ולא כתב
"בנכסיך", דאם כן היה מוכר קיים, כדאמר ב"הכתובת" (כתובות פג, א), אי נמי, החם קנין
פירות דבעל היה אלא מדרבנן, ולא מצריכי
לכתוב "ממדים", ולא הוי בקנין הגוף, לכך
אצטרף תקנת אושא.
לא קנה לוקח — פירש רבינו יצחק בן מרדכי:
יחזרו יורשי הבן, ולא יוכלו לקחות לומר:
אבין זבין ואת מפקת: כדאמרין בסוף "מי שמת"
(בבא בתרא קנט, א), דאף על גב דהכא לא שייך
טעמא דלוקח משום שימור הבן "אנא מבח אבא
דאבא קאתינא" — דאם כן יקחו אחי האב חלקם,
כיון שאינו בא מכת אביו אלא מכת זקנו, אלא
היינו טעמא שיחזרו יורשי הבן — משום דמיתת
הבן נפלו נכסים לפני בנו, וכשמת זקונו — קאמ
הבן בקבר ממילא, ואחר כך יורשן בן הבן, וקשה
דאמר בסמוך: דתו דתימא אביו אפילו לגבי בריה
נפשיה עדיפא ליה, ולא יקחו הלקחות במיתת
האב, והלא אם נהוקח בטל — לא יחזרו לאב, כי
אם יורשי הבן הוי ויש לומר: דשפיר קרי ליה בן בנו
נפשיה לגבי לוקח, ולא דמי לנכסי לך ואחריו
לפלוני ואחרי אחריו לפלוני, דאם מת שני בחי
ראשון יחזרו נכסים יורשי ראשון, ולא אמר: כיון
שהקנה הגוף לשלישי לבסוף הוי בנופלו לפני
במיתת השני, שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר
שיוכה שני, ואפילו לרב עד דאמר לעיל (קכה, ב)
לירתיי ולא לירתי ורתי, ולדידה אב אמר
נכסיי לך ואחריו פלוני" אם מת שני לא יחזרו
יורשי שני — לא דמי להכא, דיותר יש לו
לראשון בנכסים מלאב, דהתם אם מכר ראשון —
כל הנכסים מוכרים לעולם, אלהכא רבן שמעון
בן גמליאל דאמר: אין לשני אלא מה ששייר
ראשון, אבל הכא — אי האב יכול למכור אלא
עד שימות, לכך יחזרו יורשי הבן, והתם יורשי
ראשון.

מביא ואינו קורא — פירש בקונטרס: מביא — משום ד"אדמתך" קרינא ביה, ואינו קורא
— דלא קרינא ביה "מן האדמה אשר נתתה לי". ותימה: דאי קרינא ביה "אדמתך"
— קרינא ביה נמי "מן האדמה אשר נתתה לי" ונראה שתקנו מדרבנן להביא, משום קנין
פירות, אבל קרינא לא, ומאמרין ב"ממוכר את הסניפה" (בבא בתרא פג, א), משום דמדיחו
כשיקרא, או משום דאתי לאפקועי מתרומה ומעשר.

והתנאי יחזרו נכסים יורשי נתן — פירש בקונטרס: וקשה לרבי יוחנן, דאמר קנין פירות
בקנין הגוף דמי, ומשני: תנאי היא דפליגי בקנין פירות אי הוי בקנין הגוף או לא.
ואין נראה, דדרבה תנאים מצנינו דפליגי בקנין פירות בהדיא יותר מאלו, גבי מוכר עבדו על
מנת ששמעו שלישיים עם ב"חוקת הבהמה" (בבא בתרא נ, א), ועוד, לדבריו לא גרסין
אלא: "אחריו" תנאי היא, ונראה, דלריש לקיש פריך, דשני: "אחריו" שאני, והכי פריך: אי
אמרת בשלמא ד"אחריו" לא שאני, אלא היא דחזרו יורשי ראשון הוי טעמא משום
דקסבר קנין פירות בקנין הגוף דמי, כרבי יוחנן — אתי שפיר, דמצנינו הרבה תנאים דפליגי
בהכי, אלא אי אמרת דהדיא דחזרו יורשי ראשון סברא נמי בעלמא, דלאו בקנין הגוף דמי,
הכא משום ד"אחריו" שאני — והתנאי: יחזרו יורשי נתן, והא אי סברא לומר דסברא
שיליה ד"אחריו" לאו כלום, דלא מצנינו פלוגתא בחיבי הסניפה" אלא "אחריו" תנאי היא. כלומר,
לעולם קמייתא נמי כריש לקיש, ו"אחריו" נמי תנאי היא, כדמייתי דפליגי רבי זבין שמעון
בן גמליאל ב"אחריו", דרבי סבר "אחריו" לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות, ורבן
שמעון בן גמליאל סבר "אחריו" שאני, והשתא הוי כוליה כריש לקיש והלכתא כותיה.
(גליון), נראה דמיתיית שפיר תנאי, דעל כרחיך ב"אחריו" פליגי אפילו לרבי יוחנן, ולא בקנין
פירות אי הוי בקנין הגוף אי לאו, דהא דעמא דרבן שמעון בן גמליאל אין לו לשני אלא מה
ששייר הראשון — אין הוציא משום "אחריו", דמשום קנין פירות גרידא — פשטא
דלא היה יכול למכור, כמו האב דינוי יכול למכור. עד כאן. (רשב"ם.)

אבל

דרצה ראשון — יכול למכור הגוף, כדלקמן. והתנאי יחזרו יורשי נתן — לרבי יוחנן פריך: אף על גב דאיבא למימר "אחריו" שאני, אפילו הכי יחזרו יורשי נתן, דקנין פירות דראשון לאו בקנין הגוף דמי, וכל שכן קנין פירות דעלמא דלאו בקנין הגוף דמי, כריש לקיש. וקשיא לרבי יוחנן.

49 זה לזה, אבל אב הנותן לבנו קנין הגוף ומשייר לעצמו קנין פירות, 50 אינו נחשב לבעלים מחמת קניינו זה, משום דאבא לנבי פריה אחולי 51 אחיל - שהאב מוחל לבנו לגמרי על הגוף, ועל כן קנין הפירות 52 שיש לו אינו נחשב כקנין הגוף. קא משמע לן רבי יוחנן, שגם קנין 53 הפירות של האב הוא כקנין הגוף. 54 ורבי שמעון בן לקיש אמר, אף על גב שכבר אמרתי דבעלמא קנין 55 פירות לאו כקנין הגוף דמי, הכא באב ששייר לעצמו פירות 56 אצטריך לי שוב להשמיע דין זה. שכן פלקא דעתך אמינא, שאין זה 57 אלא במוכר המשייר לעצמו את קנין הגוף ונותן ללוקח קנין 58 פירות, אבל כשהנותן משייר לעצמו קנין פירות ונותן למקבל רק 59 את קנין הגוף, יש מקום לומר שהוא כמשייר לעצמו גם בקנין 60 הגוף, משום שכל לנבי נפשיה אפילו במקום פריה, נפשיה עדיפא 61 ליה - שהוא מעדיף את עצמו על פני המקבל ואפילו כשהמקבל 62 הוא בנו. קא משמע לן ריש לקיש, שאף כשהוא משייר לעצמו 63 פירות, אין נחשב קנין זה כמו קנין הגוף. 64 רבי יוחנן מקשה: איתביה רבי יוחנן לריש לקיש, שנינו בברייתא, 65 האומר לחבירו 'נכסי לך, ואחריו' [א-אחרי מיתרתך] יירש פלוני 66 נכסים אלו ולא יורשיך, ואחריו יירש אותם פלוני, בשמת ראשון 67 קנה השני את הנכסים, ובשמת השני קנה אותם השלישי. אבל אם 68 מת השני בתי הראשון, יחזרו הנכסים ליורשי הראשון, שכן לא נתן 69 אותם לשלישי אלא רק לאחר שיזכה בהם השני, ומאחר שמת 70 השני קודם שהספיק לזכותם, אף השלישי אינו קונה אותם. מסיק 71 רבי יוחנן את ראייתו: ואם איתא שקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי 72 וכדברי ריש לקיש, ליורשי נותן מוכני ליה - על הנכסים לחזור 73 ליורשי הנותן ולא ליורשי הראשון. שהרי אין לו לראשון אלא 74 קנין פירות בלבד, שכן לא הקנה לו הנותן את הנכסים אלא 75 להשתמש בהם משך ימי חייו בלבד ולא לעולם. ואם כן אף 76 שבטלה מתנת השני והשלישי, אין לנכסים להישאר ברשות 77 הראשון או יורשיו לאחר מיתתו, שהרי אין גופם קנוי לו, אלא 78 לחזור לנותן. אלא בהכרח שקנין פירות כקנין הגוף דמי, והראשון 79 נחשב בעלים בעיקר הנכסים. ועל כן מאחר שהשני אינו בעולם, 80 ואין מי שיקנה את הנכסים מהראשון לאחר מיתתו, נשארים 81 הנכסים ברשותו, והרי הוא מורישם ליורשיו. 82 אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, אין מבאן ראייה לדברך. שכן כבר 83 תרנמה [פירשהו] רב הושעיא כנגד לברייתא זו, מתנת אחריו 84 שאני מקנין פירות בעלמא. שכן קנין הראשון בנכסים אינו לפירות 85 בלבד, אלא כל זמן שהשני לא זכה בהם הרי הם קנויים לראשון 86 בקנין גמור של גוף ופירות. לפיכך כשהשני אינו בעולם נמשך 87 קניינו של הראשון לעולם, והרי הוא מורישם ליורשיו אחריו. וכן 88 רמי [הקשהו] רבא בר רב הונא קמיה רבב על ברייתא זו, מדוע לא 89 יחזרו ליורשי נותן. ואף הוא אמר לתרץ כתיורין האמור, שאחריו 90 שאני, ואינו קנין פירות אלא קנין גוף ופירות. 91 מקשה הגמרא על רבי יוחנן: והתניא ברייתא אחרת, שאם מת 92 השני בחיי הראשון יחזרו ליורשי הנותן ולא ליורשי הראשון. ואם 93 כדברי רבי יוחנן שקנין פירות כקנין הגוף דמי, מדוע לא יחזרו 94 הנכסים ליורשי הראשון, הרי יש לו לראשון לקנותם לגמרי מבח 95 קנין הפירות שיש לו בהם, מאחר שאין מי שיזכה אותם ממנו.

1 אמר רבי יוחנן, אף לאחר שימות האב לא קנה הלווקח את הנכסים, 2 אלא הם עוברים ליורשי האב. ומה שמשמע מדברי המשנה 3 שלאחר מיתת האב זוכה בהם הלווקח לגמרי, אין זה אלא באופן 4 שבשעת מיתת האב עדיין היה הבן קיים. וירש לקיש אמר, גם אם 5 מת הבן בחיי האב קנה הלווקח לגמרי את הנכסים לאחר מיתת 6 האב. 7 מפרשת הגמרא: רבי יוחנן אמר, לא קנה לוקח, משום שקנין פירות 8 כקנין הגוף דמי, ובעל קנין הפירות נחשב לבעלים העיקרי, משום 9 שעיקר הדבר עומד לאכילת פירותיו ולתשמישו. ומאחר שיש 10 לאב בחייו קנין פירות בנכסים אלו, הרי זה כאילו גם הגוף קנוי לו. 11 לפיכך אין חלה מכירת הבן בחיי האב אלא אם כן לבסוף יקנה גם 12 את קנין הפירות של נכסים אלו. אבל אם מת בחיי אביו, אינו 13 נחשב כבעלים עליהם ואין בידו למוכרם, שהרי לעולם לא יזכה 14 בפירותיהם. 15 וריש לקיש אמר, קנה לוקח, משום שקנין פירות לאו כקנין הגוף 16 דמי, אלא בעל קנין הגוף נחשב בעלים על הדבר, ואפילו אם 17 לעולם לא יבואו הפירות לידי. לפיכך משעה שקנה הבן קנין הגוף 18 בנכסים בידו למוכרם. 19 שואלת הגמרא: והא אפילו בה דא זמנא - והרי כבר נחלקו רבי 20 יוחנן וריש לקיש בענין זה במקום אחר, ולשם מה נחלקו בו שוב 21 לענין דין משנתנו. שכן חייב אדם להביא ביכורים מפירותיו 22 שביכרו. ומצות עשה היא לקרוא בשעת הבאתם לעזרה את 23 הפרשה האמורה בביכורים. ואין חיוב ביכורים נהג אלא בפירות 24 שגדלו באדמתו, אבל אם אין הקרקע שלו אלא הפירות בלבד 25 אינו חייב עליהם בביכורים. ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדין זה. 26 דאימר, המוכר את שדהו לפירות - שהותיר בידיו את גוף השדה 27 ומכר אותה רק לקנין פירותיה לזמן מסוים, רבי יוחנן אמר, הלווקח 28 מביא ממנה ביכורים ואף קורא עליהם מקרא ביכורים בשעת 29 הבאתם. וריש לקיש אמר, הלווקח מביא ממנה ביכורים ואולם אינו 30 קורא עליהם מקרא ביכורים בשעת הבאתם. 31 מפרשת הגמרא מחלוקתם: רבי יוחנן אמר שהוא מביא וקורא, 32 משום דקבר קנין פירות כקנין הגוף דמי. לפיכך הלווקח שהוא 33 בעל קנין הפירות נחשב כבעל השדה, וראוי הוא לקרוא את 34 האמור בפרשת מקרא ביכורים, ועתה הנה הבאתי את ראשית 35 פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו י). וריש לקיש אמר שהוא 36 מביא ואינו קורא, משום שקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ואין 37 הלווקח נחשב כבעל השדה. לפיכך אינו קורא את הפרשה בשעת 38 הבאת ביכוריו, שכן אינו יכול לומר 'האדמה אשר נתת לי'. אבל 39 מחויב הוא בעצם הבאתם, שכן אף הוא בכלל מה שנאמר 40 בביכורים 'ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך' 41 (שם כו ב). ואף שגוף הקרקע אינו שלו, מכל מקום מאחר שמקום 42 יניקת הפירות מהקרקע משועבד לו, הרי היא נחשבת ל'ארצו'. 43 ומאחר שכבר נחלקו בדין קנין פירות לענין ביכורים, למה הוצרכו 44 לחלוק שוב בנידון זה לענין מכירת הבן בחיי האב. 45 משיבה הגמרא: אמר לך רבי יוחנן, אף על גב שכבר אמרתי 46 דבעלמא מי שמוכר לחבירו את שדהו לפירות קנין פירות של 47 הלווקח כקנין הגוף דמי, הכא באב ובנו אצטריך לי שוב להשמיע 48 דין זה. שכן פלקא דעתך אמינא שאין זה אלא במוכר ולוקח הזרים

פירוש לך-לך מלמטה למעלה הוא, שצריכה להיות ההליכה מארצך, רצונו של אדם, וממולדתך הם המוחין, ובית אביך הן המדות הנולדות על-ידי המוחין ממאמר פרשת לך לך ה'תשמ"ה

57 המקבל, אבני אמה עם גמר מיתה, כלומר בבת אחת עם המיתה,
58 ורקא אמה, לאחר גמר מיתה. נמצא שלאבני מתנת השכיב מרע
59 וזכיית השני חלות בבת אחת עם גמר המיתה, ויש להם לחלוק
60 בנכסים, ואיך אמר אבני שזכיית השני קודמת למתנת השכיב
61 מרע. מתרצת הגמרא: הדר ביה אבני מההיא - חזר בו אבני ממה
62 שאמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר מיתה, והודה שאינה חלה
63 אלא רק לאחר גמר מיתה. שכן אבני נותן הראשון במתנת שכיב
64 מרע לא עשה כלום, שכן כבר קדמו השני.
65 שואלת הגמרא: מפאי דמההיא הדר ביה, דלמא מהא הדר ביה -
66 מנין שחזר בו אבני ממה שאמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר
67 מיתה, אולי חזר בו ממה שאמר שאין מתנת השכיב מרע חלה
68 משום שכבר קדמו אחריו. משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך - אין
69 להעלות על הדעת כן, משום דתני בגיטין (עב). האומר לאשתו ז'ה
70 גיטא אם מתי, כלומר לכשאמות יהיה זה גט, או שאמר לה ז'ה
71 גיטא ולכשאמות מחולי זה, או שאמר ז'ה גיטא לאחר מיתה, לא
72 אמר כלום, משום שלא גמר בדעתו לגרשה אלא לאחר מיתתו,
73 ואין גט לאחר מיתה. ואם כן הוא הדין למתנה שהוא נותן מחמת
74 מיתתו, שאין בדעתו להוציאה מרשותו עד לאחר מיתתו, ולא עם
75 גמר המיתה.
76 אמר רבי יוא אמר רבי יוחנן, הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, שאין
77 לשני אלא מה ששייר ראשון, ואפילו אם היו בהן בנכסים עבדים
78 והוציאן הראשון לחירות נעשו בני חורין.
79 שואלת הגמרא: הלא פשיטא שלשיטת רבן שמעון בן גמליאל ביד
80 הראשון לשהררם, שהרי כל זמן שהוא בעולם הנכסים שלו לכל
81 דבר. משיבה הגמרא: מהו דתימא, אמר ליה הנותן לראשון,
82 למיעבד איפסורא לא יתבין לך - לא נתתי לך את הנכסים כדי
83 שתעשה בהם איסור, והרי כל מהשחרר עבדו עובר על מצות
84 עשה של לעולם בהם תעבודו (ויקרא כה מז). קא משמע לן רבי יוחנן
85 שהנכסים נתונים לו אם לא לענין שחרור.
86 אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן, הלכה ברבן שמעון בן גמליאל
87 הראשון בעלים גמור על הנכסים כל ימי חייו, ואפילו אם יש
88 בהם בגדים ועשאן תפרין למת, הרי הוא בעלים עליהם לאוסרם
89 בהנאה כדן תכריכי המת.
90 שואלת הגמרא: הלא פשיטא שלדעת רבן שמעון בן גמליאל בידו
91 לייחדם למת ולאוסרם, שכן בעלים גמור הוא. משיבה הגמרא:
92 מהו דתימא, שאומר לו הנותן לראשון, לשוינהו איסורי תנאה לא
93 יהי לך - לא הקניתי לך את הנכסים כדי שתאסור אותם בהנאה.
94 קא משמע לן רבי יוחנן, שהנכסים קנויים לו אף לענין זה.
95 דרש רב נחמן בר רב הונא, האומר לחבירו אחריו ז'ה נתון לך
96 במתנה, ואחריו יהיה נתון לפלוני, אם נמלו הראשון ביום הראשון
97 של סוכות ויצא בו - כדי לצאת בו מצות נטילת ארבעה מינים,
98 פאנו למחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל, האם אכן יצא בו ידי
99 חובתו. שכן הלכה בידינו, שאין אדם יוצא ביום הראשון באתרוג
100 שאינו שלו. ולדעת רבי אין הראשון יוצא באתרוג זה ידי חובתו,
101 משום שאינו נחשב כבעלים עליו. שהרי מכר שאינו יכול למכור
102 את האתרוג לעולם כמכר שאין לו בו אלא קנין פירות בלבד, וקנין
103 פירות לאו כקנין הגוף דמי. אבל לשיטת רבן שמעון בן גמליאל
104 הסובר שביד הראשון למכור לעולם או לאוכלו, הרי הוא שלו
105 לגמרי לכל ימי חייו, ועל כן הוא יוצא בו ידי חובתו.
106 הגמרא מביאה קושיא על דברי רב נחמן בר רב חסדא: מתקוף לך
107 רב נחמן בר יצחק, הלא עד פאנו לא פליגי - לא נחלקו רבי ורבן
108 שמעון בן גמליאל התם לענין מכירת הראשון בנכסים, אלא משום
109 דמר ורבן שמעון בן גמליאל סבר קנין פירות קנין הגוף דמי, ועל
110 כן הוא בעלים גם על מכירת הגוף, ומר רבין סבר קנין פירות לאו
111 כקנין הגוף דמי, ואינו בעלים על הגוף למכרו לאחרים. אלא קמא
112 - אבל כאן, באתרוג שניתן לראשון ואחריו לשני,

1 מתרצת הגמרא: תנאי - מחלוקת תנאים] היא במקום אחר שיובא
2 בסמוך, האם קנין פירות כקנין הגוף דמי, או לא. הברייתא
3 הראשונה סוברת 'כקנין הגוף דמי', ועל כן הראשון שהוא בעל
4 הפירות זוכה לגמרי בנכסים במיתת השני, ומורישם לבניו. ואילו
5 הברייתא השניה סוברת 'לאו כקנין הגוף דמי', ועל כן אין קונה
6 הראשון את הגוף במיתת השני ואינו מורישו לבניו, אלא הם
7 חוזרים לנותן. ורבי יוחנן סובר להלכה כשיטה הראשונה. ומביאה
8 הגמרא את מקור מחלוקת התנאים בקנין פירות: דתנאי, האומר
9 לחבירו נכסי לך ואחריו לפלוני, ויך הראשון לנכסים ויכר אותם
10 לאחרים ואכל את המעות, לאחר מיתת הראשון השני מוציא את
11 הנכסים מיד הלוקחות, שכן קנה אותם לאחר שמת הראשון. דברי
12 רבי. משום שקנין הפירות של הראשון אינו כקנין הגוף, ועל כן אין
13 בידו למכורם ולהפקיעם מהשני. אבל רבן שמעון בן גמליאל אומר,
14 אין לשני אלא מה ששייר ראשון ברשותו כשמת, אבל אם אינם
15 ברשות הראשון בשעת מיתתו אין השני קונה אותם כלל, והרי הם
16 נשארים אצל הלוקחות שקנאום מהראשון. משום שקנין הפירות
17 של הראשון הוא כקנין הגוף, ועל כן יש כח בידו למכור את
18 הנכסים לגמרי ולהפקיעם מהשני.
19 הגמרא מקשה סתירה מדברי רבי ורבן שמעון בן גמליאל
20 בברייתא האמורה, לדבריהם בברייתא אחרת: ורמינהו, האומר
21 לחבירו נכסי לך ואחריו לפלוני, ויך ראשון ויכר ואוכל דברי
22 רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין לראשון אלא אכילת פירות
23 בלבד. קמא ממה דאמר רבי בברייתא הקודמת שאין מכירת
24 הראשון חלה, אדרבי שאמר בברייתא זו שביד הראשון למכור
25 בנכסים. וכמו כן קשה ממה דאמר רבן שמעון בן גמליאל בברייתא
26 הקודמת שאין לשני אלא מה ששייר הראשון, אדרבן שמעון בן
27 גמליאל שאמר בברייתא זו שאין לו זכות למכור בנכסים.
28 מתרצת הגמרא: דרבי אדרבי לא קשיא, שכן הא דאמר שהשני
29 מוציא מיד הלוקחות, הוא לענין נופא וגוף הנכסים, שכן אין הגוף
30 שלו. והא דאמר שהראשון יורד ומכר הוא לענין פדא, שכן
31 קנויים לו הנכסים לפירותיהם לכל ימי חייו, ועל כן בידו למכורם.
32 וכן דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא, שכן
33 הא דאמר שאין לראשון זכות למכור בנכסים הוא לענין שאסור
34 לו לכתחלה למכורם כדי שיתקיים רצון הנותן, שהרי בכך שאמר
35 'אחריו לפלוני' גילה את דעתו שניחא לו שישתיירו הנכסים לשני
36 אלא מה מיתת הראשון. והא דאמר בברייתא הראשונה שאין לשני
37 אלא מה ששייר ראשון הוא בדיעבד, שאף שמכר באיסור בדיעבד
38 חלה המכירה.
39 אמר אבני, איזהו הקרוי 'דשע ערום', זה הפשיא עצה לראשון למכור
40 בנכסים ברבן שמעון בן גמליאל האומר אין לשני אלא מה ששייר
41 ראשון. והוא קרוי 'רשע' משום שגורם לעבור על רצון הנותן
42 שרצה שישתיירו הנכסים לשני, וקרוי 'ערום' משום שבדיעבד
43 הועילה ערמתו וחלה המכירה.
44 אמר רבי יוחנן, הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, שאם מכר הראשון
45 אין לשני כלום בנכסים. ואולם מודה רבן שמעון בן גמליאל, שאם
46 נתן הראשון לאחרים במתנת שכיב מרע, לא עשה כלום, ולאחר
47 מיתתו זוכה השני בנכסים ולא מקבל המתנה.
48 שואלת הגמרא: מאי טעמא לא עשה כלום, ומה בין מכירה
49 הנפקיעה את הנכסים מיד השני לבין מתנת שכיב מרע. אמר אבני,
50 במתנת שכיב מרע לא קנה המקבל אלא לאחר המיתה של השכיב
51 מרע, ונמצא שבכך קדמו אחריו - השני קודם לזכות את הנכסים
52 לפני שחלה המתנה שנתן הראשון לאחרים במתנת שכיב מרע.
53 שהרי זכיית השני חלה בבת אחת עם מיתת הראשון, ואילו מתנת
54 שכיב מרע חלה רק לאחר מיתתו.
55 מקשה הגמרא: וימי וימי - אמר אבני הך, שמתנת שכיב מרע חלה
56 רק לאחר מיתת הנותן. והא איתמר, מתנת שכיב מרע מאימתי קנה

64 לראשון למכור בנכסים. דהא קיימא לן כרבן שמעון, דאין לשני אלא מה ששייר ראשון, ולא נעשה נחת רוחו של מת שאמר "אחריו לפלוני", דהוה נזחא ליה אם שתייר. ומיהו, לא אפקדי קפידא גמורה שלא יוכל הראשון למכור אם רצוה. ומיהו — רבן שמעון, אף על גב דאמר: אין לשני אלא מה ששייר ראשון, אם נתנו אותו ראשון במתנת שכיב מרע, כרבן שמעון "מהיום ולאחר מיתה" — לא אמר 65 כולם, והשני מוציא. אי נמי, כשזוהי שכב מרע נתנה. דשתי מתנות הללו שוות, כדאמרן לעיל: איזוהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע בו. הכי גרסין בהלכות גדולות ובפירוש רבינו חננאל: מאי טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע 66 אצטל: הויה מתנת מיתה ולכך דקדמו אחריו — 67 האי שני דקאמר עליה הנותן "אחריו לפלוני", קדם לזה שנתנו לו הראשון. דמשעה שהתחיל 68 האי ראשון לטרוף — קנה השני. ד"אחריו" עם גמר מיתה משמע, דמשעה דאין הראשון צריך 69 לנכסים הללו ויכחו הנותן לזה השני אחריו מיד. אבל האי מקבל מתנה מראשון — לא קנה עד 70 לאחר גמר מיתה, דסתם אדם הנותן ממונו לאחר מיתתו אין רוצה להוציא ממונו מכוחו עד שתגמר 71 מיתתו. אבל לעיל, דנותן סליק נפשיה מהני בנכסים, שהרי נתנו לראשון — חפץ הוא שיזכה 72 השני עם גמר מיתתו של ראשון. וי"ו אב"י אב"י הכי — דמתנת שכיב מרע לאחר גמר מיתה: עם 73 גמר מיתה — אלמא. בהדי הדדי קני, ולאשמועינן אתא דחולקין בשוה. מהחיה — 74 דעם גמר מיתה. לא סלקא דעתך — דמהחיה 75 דלאחר גמר מיתה הדר ביה. דהא ודאי סתם שכיב מרע הנותן לאחריו ממונו שלו — אין בדעתו 76 להוציאו מרשותו עד לאחר גמר מיתתו. דאשכחן נמי כהאי גונגא גבי אשתו כשהוא 77 מגרשה ומתיר לה לאחרים, דלא גמר להוציאה מכוחו עד לאחר גמר מיתתו. דהתן הרי זה ניגד 78 אב פתי — כלומר, אם אמות — אז היא גט. וה 79 ניגד מחולו זה — לאחר גמר חולי, דהיינו לאחר מיתה. זה ניגד לאחר מיתה לא אמר כלום — 80 דלא גמר לגרשה עד לאחר מיתה, ואין גט לאחר מיתה. ודלא כרבי יוסי מוקמינן לה בניגדן בפרק 81 "מי שאחוז קורדייסי", דאי כרבי יוסי — האמר זמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דאמר לה 82 "מהיום ולאחר מיתה" דמי, דקתני התם: חולצת ולא מתייבמת. וגבי "אם מתו" נמי, דמי כמאן 83 דמי, "מהיום אם מתו", דקתני התם: הרי זה גט. ואמר, שמעתי מיתת דלאחר מיתה קאמר לה, 84 הווא הדין למתנתה, דאי עבד גמר מיתה — אם כן הוי גט, ואמאי קתני לא אמר כלום: הוי בתן עבדים בו' — כלומר, ורבן שמעון קאמר דמה 85 שמכר ראשון — הכל הוי מכור, ואפילו עבדים הוציאים לחירות. וקפרי: פשטא, דכיון דאקני 86 גוף לראשון מצי למעבד ביה כל מה דבעי למיעבד איסורא — דהמשחרר עבדו עובר 87 בעשה ד"לעולם בהם תעבדו" (ויקרא כז). תרכיבי המת אסורין בהנאה, ובפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מז, ב) נפק לן מקראי. לוישונה איסור הנאה לא הויבנהו נחליה — אלא 88 על מנת ליהנות בתן בני אדם, ונחיה ליה לאיניש דליהו אנשיש מממונהו איניש מממונהו ולא לך לאיבה. אחריו זה נתן לך במתנת — כל ימך. ואחריו — אחר מיתתו. לפלוני — לפלוני — וכלא בנ. ובג 89 לאכלו אם רצוה. דהא לא קאמר "ואחריו לפלוני". נשלו ראשון ויצא בו — כלומר נשלו לצאת בו, ובכרך עליו. באנו למחלוכת בו' — דלרבי לא יצא ראשון, דהא לית ליה בניהו 90 אלא קנין פירות, שהרי אינו יכול למכרו, ולא קרינא ביה "לכם". ולרבן שמעון ראשון יצא, דהא אי בעי הוה אביל ליה או מוכין ליה, דהא "אחריו" קאמר: מה שישתייר אחריו. עדי 91 כן לא פליגי — רבי ורבן שמעון בפירות דראשון, דודאי פירות אית ליה. אלא בהכי פליגי, דרבן שמעון סבר: קנין פירות שיש לו לראשון — כקנין הגוף דמי, אפילו לריש לקיש, 92 ד"אחריו" שאני. ורבי סבר: לאו כקנין הגוף דמי, ואם מכר את הגוף — לא עשה ולא כלום. אבל בפירות הכל מהיום דאית ליה. והלכך, גבי אחרונא נמי, יציאת ידי חובתו ליטלו — היינו 93 פירותיו. דאפילו לרבי יצא.

הכי גרסינן: תנאי היא — ולא גרסינן "אלא אחריו נמי תנאי היא", דמשמע דתירוצא 1 דתריצין לעיל לריש לקיש "אחריו" שאני, לאו תירוצא הוא. דהא ודאי לריש לקיש 2 מותרצין "אחריו" שאני, כדמותרצין בו רבי הושעיא לעיל, דהשתא קיימי כולוהו ברייתות 3 כריש לקיש: בין למאן דאמר יחזור לירושלם נותן, בין למאן דאמר יחזור לירושלם ראשון — 4 כולוהו סבירא ליה דקנין פירות דעלמא לאו כקנין 5 הגוף דמי, דאפילו דך דקתני יחזור לירושלם ראשון — היינו משום ד"אחריו" שאני. אלא לרבי יוחנן 6 הוא דמותרצין הכי תנאי היא, כלומר: איכא תנאי דפליגי בקנין פירות דראשון אי כקנין הגוף 7 דמי או לא, ואנא סבירא לי כמאן דאמר כקנין הגוף דמי. דתנאי בו' — דרבי יוחנן רבי יוחנן כריש לקיש 8 כקנין הגוף דמי, והך ברייתא דקתני יחזור לירושלם נותן — רבי היא. ורבן שמעון סבירא ליה: כקנין 9 הגוף דמי, והך דקתני יחזור לירושלם ראשון — רבן שמעון הוא, ואנא סבירא ליה כרבן שמעון. והיינו 10 דפסיק רבי יוחנן כרבן שמעון. ומיהו, לריש לקיש לאו כקנין פירות כקנין הגוף דמי פליגי. אלא 11 לכולי עלמא לאו כקנין הגוף דמי, ובהא פליגי רבי סבר: "אחריו" נמי — קנין פירות בעלמא הוא 12 דאית ליה לראשון, והלכך שני מוציא מיד הלכותו. והכא דמת שני — יחזור לירושלם נותן, 13 דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ורבן שמעון לא גמליאל סבר: בעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף 14 דמי, והכא "אחריו" שאני, וגוף ופירות אקני לראשון, הלכך אין לשני אלא מה ששייר ראשון, 15 והכא דמת שני — יחזור לירושלם ראשון. וכן עיקר, דהשתא לא תקשי הלבתא אלהבתא, 16 דהא פסקינן הלבתא כריש לקיש בפרק "החולץ" דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ובהא ד"אחריו 17 לפלוני" קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא מה ששייר ראשון, כדפסקינן הלבתא לקמן, ולא 18 פליגי ריש לקיש על דקתני פסק דפסיק רבי יוחנן לקמן. ומדאיכא נמי איכא למשמע דרבי קיימא 19 לן, דאמר אביי: איזוהו רשע ערום בו'. ולקמן נמי, בהדיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב 20 ביבי בר אבבי אזל איזוהו אקניה לבנו קטן כרבן שמעון בו' עדי אפילו רשע שמעון לא קאמר בו' — 21 מדוהתם נמי שמעון דחלבתא כרבן שמעון. והלכך בעינן לפרושי דרבן שמעון סבירא ליה 22 כריש לקיש, דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, והכא היינו טעמא — ד"אחריו" שאני, ולא תקשי 23 הלבתא אלהבתא. וידי הראשון ומכר ואכל — אורחא דמילתא נקט, שמכר והוציא ממתת בהוצאה. השני מוציא מיד הלכותו — אתר 24 שימות הראשון. דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי. ראשון" שאני לא אמרין אליבא 25 דרבי. אלא מה ששייר ראשון — ואם לא שיר הלבתא, אלא סביל פירות הוא דאית ליה לכתחלה, לא למכרן, אלא גופא, 26 לכתחלה לא. והא קיימא — דיעבד, אין לשני אלא מה ששייר ראשון. איזוהו רשע ערום — גורם לעבור על דברי הנותן. ערום — דאזנה מעשיו, והרי הוא חוטא ולא לו. ומיהו, 27 המוכר עצמו, דהיינו ראשון — לא מקרי רשע, ואף על גב דלכתחלה אסור לעשות כן, ולא חמיר איסוריה, שהרי השלישו הנותן בגוף ופירות לעשות בוקן כריצונו. זה המשיא עצה —

אבל פריש או רמון לא — פירש בקונטרס: לא גרסין לה. ויש לפרש בדוחק: דוקא דכי יש לנוחן אתרוג מלבד אותו שנטל מקבל מתנה, ואינו מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג. אבל אין לית ליה לנוחן אלא פריש או רמון — לא יצא, דמסתמא קפיד אם יאכל הלה את האתרוג. ודחוק.

דאי מיפך לא נפיק — ראשון. לרב, למאי יביהי ניהליה? שהרי אין בו פירות אחרות, והגוף אינו יכול למכור ולאכול, ולא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה. "ולכם" קרינן ביה. דאין לשני כח בו כל זמן שראונו לוח הראשון לצאת בו. דהא "ואחרי" קאמרת. ולא דמי לאתרוג השתופחן שאין יוצא בו כדלקמן, דהתם כולוהו מיהא הוה שותפין ביחוד, אבל הכא אינו משועבד לשני כלל כל ימי חייו הראשון. מכתב או שאכלה — דלרבי צריך לשלם דמי אתרוג לשני, ולרובן שמעון אין לשני אלא מה ששיר ראשון. ולא שמוענין אתא. דכי היכי דפליגי בקרקעות — פליגי באתרוג. דלרבי יורד הראשון ומכורו לצאת בו, דלפריי יביהי ניהליה — דהיינו פירותיו. ולרובן שמעון אין לו לכתחלה אלא אכילת פירות, והיינו לצאת בו, ואם מכר — מכור. ומשום דסלקא דעתך אמינא מכור, דאפילו רבי מודה דלגופו יביהי לראשון, ודאה ליכא פירות — קא משמע לן דלשלו ולצאת בו היינו פירות שנתן לראשון, והגוף נתן לשני. שקנו אתרוג — ירשו מאביהו, או לקחו במעוה ירשת אביהן בתפוסת הבית, כל זמן שלא חלקו. ונטלו אחד מן האחין בלא דעת הבכיר, ויצא בו — רואין, אם אין האחין מקפידין זה על זה ויכול לאכול בלא רשותם, כגון שיש אתרוגים הרבה בתפוסת הבית, או שימצאו הרבה אתרוגים בעיר, או שכבר יצאו ואין צריכין לו עוד. יצא — דקרינא ביה "לכם", שהרי כולו שלו הוא. ואם לאו לא יצא — דכתיב (ויקרא כג) "ולקחתם לכם" — משלכם, שיהא כולו שלו, ולא שמקצתו שלו. דאף על גב דדרשינן בשחיטת חולין בפרק "ראשית הגז" (קלה, ב. קלה, א) "בגדיכם" "עריטוהיכם" "תרומותיכם" — לרבות טלית של שותפין ועיטת השותפין ותבואת השותפין, שחיבתן בצביצת ובחלה ובתרומה — הוא הדין גמי אי היה כתיב הכא "פרי עץ הדרים" — אפילו של שותפות. אבל כיון דכתיב "לכם" — צריך שיהא כולו שלו. והאי דלא כתיב "ולקחת לך" — היינו למדרש מניה שתוא לקיחה לכל אחד ואחד, כדדרשינן במסכת סוכה (מא, ב) ובתורת כהנים. ומנהג שלנו שנהוג לברך כל הקהל באתרוג אחד — דעתנו מסכתא לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו, כדאמרין גבי רבן גמליאל ורבי יהושע במסכת סוכה (שם). ואף על גב דלא פריש — כמאן דפריש דמי. דלא גרע ממתנה על מנת להחזיר, דלחכי מיהא דפת כל הקהל שוה — שיתן לכל אחד עד שירבץ פירו, ואחר כך יחזיר. והני מילי — ביום טוב ראשון. אבל ביום טוב שני, אמרינן: מתוך שירצא בשאל — יוצא בגזול. ומה שכתוב בפסחים: דוקא אתרוג אבל פריש ורמון לא — אריכות פירוש של שטוים הוא. ואינו מן הגמרא. כן נראה בעינינו. וכשר. החזירו יצא — אילנא מילתא למפער דהויא מתנה מעיקרא. שהרי קיים עתה תנאי, שהמתנה ניתנה תלוייה בתנאי ונתקיים. ואם לאו — אלא מכור או אכלו — לא יצא. דאינולאי מילתא דלא הויא מתנה. ואף על גב דלגבי גיטין קיימא לן כרבי מאיר דבעי תנאי כפול, כדאמר בפרק "מי שאחור" (גיטין עה, ב) אהן שמואל בניטא ושכיבי מרע בו — הני מילי לענן גיטין וקדושי הוא דבעינן תנאי כפול לכתחלה, לרווחא דמילתא, דילפינן מתנאי בני גו ובני ראובן, מיהא, לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול, אלא גלוי דעתא בעלמא. וכיון דאמר "על מנת שתחזירי לי", ואף על גב דלא כפליה למימר "ואם לא תחזירי לא תזא מתנה" — אפילו הכי לא הוי מתנה אלא אם כן נתקיים התנאי. דהא אפילו היכא דלא פריש כלום, ואיכא למילתי באומדן דעתא — אולנין בתרא אומדן דעתא בפירקין לעיל גבי דינים הרבה, כגון הכותב נכסיו לאשתו (קלה, א) ולקמן בפרק "מי שמת" (קמה, ב) גבי שכבי מרע שכתב כל נכסיו לאחורין, וגבי מי ששמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחריים ואחר כך בא בנו, דאמר בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמז, ב) דלא הוי מתנה. אפנייה ניהליה כל ימי חייו — דרב ביבי, אתרתי יחזור לה ולחושיה. אפנייה לבנו קסן — כרבן שמעון, קאמר: אין לשני אלא מה ששיר ראשון, ואף על גב דרבן שמעון לכתחלה אסר — הני מילי כשאמר לו נתון "ואחריך לפלוני", דבעינן שיחזיר לואתו פלוני אחריי קצת. אבל אין איתתא, כיון דיהבה ליה לגמרי כל ימי חייו, ולא פירשה לו לתת אחרייו לאדם אחר. אלא לעצמו — לקרות רווחו של רב ביבי בתבונה, ואפילו ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה. והאי דאנקי לבנו קסן — היינו כפי שלא תוכל האשה לחזור ולקנות ממנו. אי גמי, לפי ססמור על שלחנו, ואיכל רב ביבי הפירות תחת ממונתו בנו. ונראה בעיני דלא גרס "לבנו קסן", אלא "לבנו" גרידא, וכן כתב בפירוש רבינו חננאל. ואגב שיטתא דכתב הכי בגמרא בשאר מקומות כתבו נמי אף בכאן. פמולאי, דביבי בראש השנה (יה, א) רבא ואביי מדבית עלי קאחז. ועל שם מקומן נקראו בני עלי ממולא, כדאמר בתחלת פרשה גיט' "ואברהם זקן" עטרת תפארת שביה וגו' רבי מאיר אול לממלא. ראה אותם שחזרו ראש. אמר להם: שמוא משתפחת עלי אתם. דכתיב ביה "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים", אמרה: רבי, התפלל עלינו. אמר להם: לכו וטיפלו לדקרה ואתם זוכין לזקנה בו'. והכי נמי אמר בראש השנה (שם) "אם יחכר עון בית עלי בובח ומנחה" — בובח ומנחה הוא דאין מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים. אמריתו מילי מוליאתא — דברים כרותים שאין בהם ממש, לשון "מל קצירו" (איוב יח). אי גמי: כגון מוליאי במולאי, ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא נד, א) — בגבשושית. כלומר, דברים בעלי מומין. ועל שם מקומם מנדפם. בדכתיב "בתי אביב לאכוב ועקרון תעקר" (מייבא א). אפילו רבן שמעון לן קאמר — דמה שמכר ראשון הוי מכור, אלא כשאמר "נכסי לך ואחריך לאחר", אבל כשאמר "ואחריך לעצמי", כפי אין איתתא דלא אפנייה לך אלא לפריו חזיר, וררעה הוא שאתחריך יחזור לה — אפילו רבן שמעון כן גמליאל מודה דלא אפנייה לך אלא פירות, ומאי דאנקית לברך — לא אתני מידי, אלא לעצמי וכל ימי חייך. אמר רבא אביי רב נתון שור הוי בו' — נראה בעיני דמקמי הא עובדא דרב ביבי גרס לה. דדמיא לך דאמר רבא: אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירי לי. שור זה נתון לך במתנה עד זמן פלוני לעשות בו מלאכתך. על מנת שתחזירי לי — אחר הזמן. הרי זה מוקדש ומוחזר — כלומר, הרי זה מוקדש, שהרי מוחזר הוא ונתקיים התנאי, דאיגלא מילתא ההיא מתנה למפרעי. ונראה בעיני דאם מת בתוך הזמן — דפטור משלם, דלא היה שואל להתחייב באונסין, ואף לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה, אלא מקבל מתנה הוא, ולא נתיחייב אלא בפשיעה. מאי אהרייה — "על מנת שתחזירי לי" קאמר ליה. שיהא חזרתו לעצמו. אבל כיון שקדשיו — אין לו כי אם חזרה להקדש הכי גריסינן: הכותב נכסיו לאחר — ולא

גרס "כל". קנה ואפילו עומד וציוו — איני חפץ במתנה זו. וטעמא מפרש לקמיה.

44 אָמְרֵיהּ נִיחְלִיהּ לְגַנּוּ קָמֵן - הלך רב ביבי והקנה את הדקל לבנו
 45 הקטן, כדי שלא יחזור לאשה לאחר מותו. וסבר רב ביבי שאף
 46 מתנה זו היא כמתנת 'אחרין', שלדעת רבן שמעון בן גמליאל
 47 שיכול הראשון למכור לעולם, שכן נתנה האשה את הדקל לרב
 48 ביבי ואחריו לעצמה, ולא הותרה לעצמה אלא מה ששייר רב
 49 ביבי, ומאחר שהקנהו לבנו ולא שיירו אין הדקל חוזר אליה
 50 לעולם.
 51 אָמַר רב הונא בריה דרב יהושע לרב ביבי, משום דאָתוּ מְפֹלְאֵי
 52 אָמְרֵיהּ מִלֵּי מוֹלֵיאָתָא - משום שאתם ממשפחת בני עלי
 53 הנקראים 'מולאי', אתם אומרים דברים כרותים (תלושים). שכן
 54 סברתך שאפשר למכור את הדקל כדי להפקיעו מהאשה, אין בה
 55 ממש. משום שאפילו רבן שמעון בן גמליאל שאמר 'אין לשני אלא
 56 מה ששייר ראשון' לא אָמַר כן אלא כשאומר הנותן נכסי לך
 57 ואחריו לאדם אחר'. אָבַל כשאר הנותן שלאחר מיתת המקבל
 58 יחזור הנכסים לעצמו, לא מעילה מכירת המקבל, אלא לאחר
 59 מיתתו מוציא אותם הנותן מיד המקבל.
 60 הגמרא חוזרת לדון בדין מתנה על מנת להחזיר: אָמַר רבא אָמַר
 61 רב נחמן, האומר לחבירו, 'שור זה נתון לך בְּמִתְּנָה עַל מְנָת
 62 שְׂתַחֲוִירָהוּ לִי', אם הקדישו המקבל ואחר כך תחזירו לנותן, הרי
 63 שור זה מוקדש ומוחזר. שכן אפילו שהשור קדוש, מכל מקום
 64 החזירו ליד הנותן וקיים את תנאו, לפיכך חלה המתנה, והמקבל
 65 נעשה בעלים על השור להקדישו.
 66 אָמַר ליה רבא לרב נחמן, מאי אהדריה - וכי מה החזיר לו לאחר
 67 שכבר הקדיש את השור, הרי אין השור חוזר לנותן אלא להקדש.
 68 אָמַר ליה רב נחמן לרבא, ומאי תפריה - וכי מה החסיר לו המקבל
 69 לנותן משור זה, והרי החזירו לו בשלימות.
 70 אָלַא אָמַר רב אשי, תויגן - עלינו לראות באיזו לשון התנה עמו
 71 הנותן, אי אָמַר ליה 'על מְנָת שְׂתַחֲוִירָהוּ' סתם ולא הוסיף 'לי', הא
 72 אהדריה - אפילו כשמחזיר את השור כשהוא קדוש הרי זו
 73 החזרה. אבל אי אָמַר ליה 'על מְנָת שְׂתַחֲוִירָהוּ לִי', מידי דתוי ליה
 74 קָאָמַר ליה - משמעות התנאי היא שיחזיר לו את השור בעודו
 75 ראוי לו ליהנות ממנו, ולאחר שהוקדש הרי הוא נאסר על הנותן,
 76 ואף אם החזירו לידיו לא קיים את התנאי והמתנה בטלה. ומאחר
 77 שאם יחול ההקדש תבטל המתנה וממילא יתבטל ההקדש, לא
 78 חל ההקדש מעיקרו.
 79 הגמרא דנה בדין מתנה שהמקבל מסרב לקבלה: אָמַר רב יהודה
 80 אָמַר שמואל, הכותב בשטר שנקפו ינתנו במתנה לאדם אחר,
 81 ואמר תלה - המקבל, אי אפשי בהן - איני רוצה לזכות בנכסים
 82 במתנה, קנה, ואפילו שעומד וצונו שאינו רוצה לזכות בהן, קנה.
 83 ורבי יוחנן אָמַר, לא קנה.
 84 הגמרא מבארת שאין כאן מחלוקת: אָמַר רבי אבא בר ממל, ולא
 85 פליגי - שמואל ורבי יוחנן לא נחלקו, אלא כל אחד דיבר על
 86 מקרה אחר,

1 אי מופק לא נפיק ביה למאי יתביה ניהליה - אם אין הראשון יכול
 2 לצאת באתרוג זה, לשם מה נתנו לו, הרי אין אתרוג זה מצמיח
 3 פירות, ואת הגוף עצמו אינו יכול לאכול, שכן לדעת רבי אינו קנוי
 4 לו אלא לפירותיו, ובהכרח שניתן לו כדי לקיים בו את מצותו. אלא
 5 מופק דבולי עלמא לא פליגי דנפיק ביה - לא נחלקו רבי ורבן
 6 שמעון בן גמליאל שהוא יוצא בו ידי חובתו. ואפילו לרבי שאינו
 7 יכול למוכרו או לאכול, מכל מקום הוא נחשב שלו לענין לצאת
 8 בו ידי מצות נטילה, משום שכל שהוא ראוי לראשון אין לשני
 9 כח בו. ורק לענין (מברה) [מָרְו] או (אבלה) [אָבְלו] קָאָנוּ
 10 לְמַחְלוּקַת רַבִּי וְרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. שלדעת רבי אם אכלו הרי
 11 הוא משלם את דמיו לשני. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לו
 12 לשני אלא מה ששייר ראשון, ואם מכרו או אכלו מתבטלת מתנת
 13 השני מעיקרה.
 14 אָמַר רבא בר רב הונא, האחין שקנו אתרוג בתפוסת הכפית - שנפל
 15 להם אתרוג בירושת אביהם, או שקנהו ממעות הירושה קודם
 16 שחילקה בניניהם, ונטלו אחד מהן ביום הראשון של סוכות שלא
 17 מדעת אחיו ויצא בו - כדי לצאת בו מצות נטילת ארבעה מינים.
 18 אם יכול לאוכלו משום שאינם מקפידים זה על זה, ויצא בו, שכן
 19 השות בידו לקנות את כולו והרי הוא שלו, ואם לאו - אם
 20 מקפידים האחים שלא יאכלנו, לא יצא בו, שכן אין בידו לקנות
 21 את כולו. ודוקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד - ודוקא שיש בירושה
 22 אתרוגים נוספים לכל אחד מהאחים ולכן מסתבר שאין הם
 23 מקפידים שיתקנה אחד מהם אתרוג זה לגמרי. אָבַל אם אין שם
 24 מלבד אתרוג זה אתרוגים אחרים אלא מיני פירות אחרים כפרוש
 25 או רפון, לא יוצא אף אחד מהם באתרוג זה, שכן מן הסתם הם
 26 מקפידים עליו שלא יאכלנו.
 27 אָמַר רבא, האומר לחבירו ביום הראשון של סוכות, 'אתרוג זה נתון
 28 לך בְּמִתְּנָה עַל מְנָת שְׂתַחֲוִירָהוּ לִי' לאחר שתצא בו ונטלו המקבל
 29 ויצא בו, אם תחזירו לאחר מכן יצא בו ידי מצותו, שכן קיים את
 30 התנאי וחלה המתנה למפרע, ונמצא שהיה האתרוג שלו בשעה
 31 שנטלו. ואם לא תחזירו לאחר מכן לא יצא בו. שכיון שלא החזירו,
 32 התברר הדבר למפרע שמעולם לא חלה המתנה, ונמצא שנטל
 33 אתרוג שאינו שלו שאין יוצאים בו. מפרשת הגמרא: קָאָ מְשַׁמַּע לָן
 34 רבא, דמתנה על מְנָת להחזיר שמה מתנה, ומתקיים בה שפיר דין
 35 'לכס' האמור באתרוג. ואף שהוא חייב להחזירה, מכל מקום כל
 36 זמן שהיא אצלו הרי היא שלו לכל דבר.
 37 הגמרא חוזרת לדין 'אחרין': תהיא איתתא דתהו לה דיקלא
 38 בארעא דרב ביבי בר אבבי - מעשה באשה שהיה לה דקל בשדהו
 39 של רב ביבי בר אבבי. כל איתת דתת אולא למיגוריה, תהו קפיד
 40 עיליה - כל פעם שהיתה נכנסת לשם לתלוש מפירות הדקל היה
 41 מקפיד עליה, משום שהיתה דורסת את הזרעים שבשדהו.
 42 אָמְנִיתִיהּ נִיחְלִיהּ כָּל שְׁנֵי תַיִן - הקנתה לו האשה את הדקל לכל
 43 ימי חייו, ולאחר מותו יחזור הדקל לה או ליורשיה. אָוֵל איהו,

כאשר הגיע "אחרון שבישראל לנהר פרתי", איש תחת גפנו
 ואיש תחת תאנתו - אז התחילה העבודה בענייני העולם,
 "ויעקב הלך לדרכו", לעסוק בענייני העולם כפשוטם - חרישה
 וזריעה (שלכן מתחילים לשאול גשמים משבע בחשוון)
 משיחת שבת פרשת לך-לך ה'תשט"ה

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

כב כָּל פְּלִי שֶׁל פְּרָקִים שֶׁהוּא מְהַדֵּק בְּחֻזֵק בְּעֵינָיו שֶׁהִיָּה חַיֵּב מִשּׁוּם הַדִּיק זֶה - אֲסוּר לְפָרְקוֹ בְּשֶׁבֶת מִשּׁוּם סוֹתֵר. אֲבָל אִם הוּא מְהַדֵּק קֶצֶת, שְׂאִין אֲסוּר בְּהַדִּיק זֶה אֲלֵא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע בְּחֻזֵק - אִין בּוּ גַם בִּין מִשּׁוּם סוֹתֵר, וּמִתֵּר לְפָרְקוֹ לְכַתְחֵלָה רִיד"ע:

חלק ב סימן שיג, טלמול דלת וחלוץ והמנעול בשבת, סעיף כב:

ביאורי הלכה

קיד] לפרקו לכתחלה – כלי המחובר בהברגה: אם הברגתו, ואם זו הברגה המיועדת לפתיחה מידי פעם ההברגה אינה מיועדת לפתיחה – אסור לפתוח (ללא שימוש בכלי עבודה) – מותר¹³⁵.

צינונים והוספות

135) ראה לעיל הערה כח (ש(לביאור השני) יש מקום לחלק בין הברגה שעושה את הכלי (כמו כוס עם חריצים) לבין הברגה שעדיין בגדר של חיבור חוליות כלי של פרקים, אך למעשה, לא אסר שם אלא בהברגה חזקה וכאן לא התיר.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות אונאה/מדות משקלות ~

כשיעור שדרכם לערב ולמכור סתם ואין כאן אונאה לפי שהכל יודעין שדרכם לערב כן ובחזקת כן קונים.

ומי שנתערב מים ביינו יותר מכשיעור שדרכם לערב או אחר הגיתות או במקום שלא נהגו לערב הרי זה לא ימכרונו בחנות אלא אם כן הודיע לקונה שאז מותר למכרו בחנות (לקונים לשתות). אבל אסור למכרו לתגר אף על פי שמודיעו שמא ירמה בו אחרים:

בג וכל זה במקום שאין כל הקונים יין טועמים תחלה אבל במקום שנהגו שכל מי שקונה יין טועמו תחלה מותר לערב בו מים לעולם בענין שירגיש הטועמו.

ובמקום שאין הכל טועמין אסור לערב אפילו יין קשה ברך אחר הגיתות שהרך יותר טוב לשתות מהקשה וגם דמיו יקרים יותר. אבל הרך בקשה מותר. ובין הגיתות מותר אפילו קשה ברך מפני שכשנותנין מעט קשה ברך בין הגיתות הוא משביחו שמתקיים. אבל במקום שהכל טועמין תחלה מותר לערב לעולם בענין שירגיש הטועמו:

~ יום ראשון ~

ב אסור לערב מעט פירות בהרבה פירות יפים שלא יהיו ניכרים בהם וימכור הכל בחזקת יפים ואפילו שניהם יפים אלא שאחד יפה מחבירו. והדש וישן אסור לערב זה בזה וזה בזה כי הישן עושה קמה הרבה יותר מהחדש והחדש יפה ממנו אם הלוקח רוצה להכניסו לאוצר לישנו:

בא התגר מותר ליקח פירות טובים ורעים מכמה מקומות וליתנם במגורה אחת למכור ממנה אפילו אין הרעים ניכרים מפני מיעוטם או מפני שדומים לטובים במראיתם לפי שהכל יודעים שהוא קונה ממקומות ויש במגורה שמוכרה ממנה תערוכת טוב ורע ובחזקת כן קונים ממנו. ובלבד שלא יתכוין ליקח הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו הקול שהוא קונה הכל ממקום הטוב וקונה גם ממקום הרע ומערבו עמו בענין שאינו ניכר בו:

בב מקום שנהגו לערב מים ביין בין הגיתות שהיין תוסם והמים מתערבים בו יפה ונעשים יין מותר לערב

~ יום שני ~

כדרך שאמרו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך וגו' וזכור נא מי הוא נקי אבד וגו'. והם אמרו כן לאיוב לפי שהיה מצדיק עצמו ומרשיע מדת הדין.

או שאומר דבר אחר שעל ידי זה ניכר גנותו של חבירו כגון אם נשאלה שאלה בדבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע באותה חכמה מה תשיב בדבר זה או מה דעתך בדבר זה. וכן כל כיוצא בדברים אלו שהם צער הלב אף על פי שאינו מחרפו בגנאי ודופי שיש בו עתה ואינו מכנהו בשם רע ולא מביישו ברבים.

ואין צריך לומר המחרפו בדברי גנאי ודופי אפילו ברמו ואפילו הוא אמת אלא שאינו עון וחטא אשר חטא בענין שראוי לבזותו על דרך שיתבאר שיש בזה איסור אונאת דברים מלבד מן איסור לשון הרע שהוא אפילו כשאומר כן שלא בפניו.

וכן המקללו בפניו יש בו משום אונאת דברים לבד מאיסור קללה לשום אדם מישראל שהוא אפילו שלא בפניו כמ"ש לא תקלל חרש:

~ יום רביעי ~

כמ' וכן המכנה שם רע לחבירו אפילו הוא רגיל באותו כינוי ואינו מתבייש בו אם זה כוונתו לביישו אסור משום אונאת דברים. ואם ביישו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. ואפילו שלא בפניו אסור משום לשון הרע אם מתכוין לגנותו ולבזותו.

ומאד מאד צריך לזהר שלא לבייש שום אדם מישראל בין בדבור בין במעשה. ואפילו עושה מעשה טוב ועל ידי זה באה הבושת לחבירו כמו שמצינו באחד מן החכמים שהיה רגיל להשליך מעות לעני כן טובים בכל יום כבוקר השכם בסתר אחורי הדלת שכשיפתח הדלת ימצאם. פעם אחת ביקש העני לידע מי הנותנם שם והלך לראות וברח החכם מפניו עד תוך כבשן האש כדי שלא יתבייש העני שנוה לו לאדם להפיל עצמו לכבשן האש ואל ילכין פני חבירו ברבים שנאמר היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, ולא אמרה לו בפירוש אלא ברמו אם יודה יודה ואם לאו לא תפרסמו:

ל ואפילו המוכיח את החוטא צריך להוכיחו בינו לבין עצמו ולא ברבים שלא יתבייש. וצריך לדבר עמו בנחת ובלשון רכה ולא ידבר עמו קשות עד שיכלימו אפילו בינו לבין עצמו שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות, תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא.

ואם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומחרפין אותו בפניו ומקללין אותו ואת יולדיו בפניו עד שיחזור למוטב. וכן כל העובר על דברי חכמים ולא חזר בו בתשובה מותר לקרותו עבריין ואין בו משום אונאת דברים שנאמר לא תנו איש את עמיתו. פירשו חכמים, עמיתו עם שאתך בתורה

כד אסור לערב שמרים ביין או שאר משקים אפילו כל שהוא ולמכור בסתם. ומכל מקום אם קנה ממנו חבית יין שלימה כל מדה בכך וכך כשבא למרוד יכול לערב השמרים עם היין ומוכר לו הכל ביחד אם אין המנהג בעיר בהפך. אבל לא יערב בו שמרים מחבית אחרת אפילו מכר לו שתיהן מפני ששמרי חבית זו מקלקלין יין שבחבית אחרת:

כה מותר לברור הפסולת מתוך הגריסין ומן הקטניות כדי שיראו יפים ללוקח ואינו כממעוהו לפי שזהו דבר הנראה לעינים ויכול הלוקח לראות ולהבין כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם הפסולת וטוב לו להעלות בדמיהם כדי שלא יצטרך לטרוח ולבררם. ובלבד שלא יברור העליונים ויניח הפסולת בתחתונים:

כו כל הפירות ותבואה וקטניות שיש בהן פסולת או מתליעות או עפרורית אפילו צרורות ואבנים ומוכרין במדה אין צריך לבררן אם נתערבו מאליהן שהרי הן גראין ללוקח. ובלבד שלא יערב בידים. לפיכך אסור לברור צרור מתוך חמיו של חבירו שמפסידו חטין כמדת הצרור כשימכרן שיצטרך למרוד חטין תחת הצרור. ואם בירר ישלם לו הפסדו ולא יחזור הצרור לתוך החטין שהרי אסור לערב בידים אפילו כל שהוא:

כז כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים שנאמר ולא תנו איש את עמיתו ויראת מאלהיך זו אונאת דברים. וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון שזו ניתנה להשבון וזו לא ניתנה להשבון וזו כממונו וזו בגופו והצדקה על אונאת דברים נענה מיד לפי שהיא צער הלב וקרוב להוריד דמעות:

~ יום שלישי ~

כח כיצד היא אונאת דברים היו חמרים מבקשים ממנו תבואה לקנות לא יאמר לבו אצל פלוני והוא יודע שאין לו אלא שמתכוין להתל בו דרך בזיון או בחמרים. ואף על פי שיכול להתנצל לומר לו הייתי סבור שיש לך הרי זה דבר המסור ללב ועל זה נאמר ויראת מאלהיך אני ה'.

וכן לא יאמר לחבירו בכמה תמכור חפץ זה והוא אינו חפץ לקנותו או שאין לו דמים אלא שכונתו להטעות את חבירו ואחר כך כשלא יקנה יכיר חבירו שנתכוין להטעותו ויצר לו.

ואין צריך לומר שלא יאמר לו דברי קטמור אף על פי שאין בהם גנות ודופי שיש בו עתה שזה אסור משום לשון הרע אלא שמזכיר לו מה שכבר היה כגון אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך.

או שמזכיר לו מה שהוא עתה שלא בלשון גנאי ודופי אלא בלשון תוכחה כגון אם היו יסורים באים עליו לא יאמר לו

חסר עובר בלא תעשה שנאמר לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה. ואפילו לעשות המדה עביט של מי רגלים אסור שמא יבא מי שאינו יודע שהיא חסרה וימדוד בה. ואם מנהג העיר שלא למדוד אלא במדה הרשומה ברושם הידוע וזו אינה רשומה מותר להשהותה:

ד עושה אדם מדותיו סאה וחצי וקני ג' קבין ורובע סאה וקב וחצי קב ורובע הקב וחצי הרובע ושמינית הרובע אבל לא יעשה קבין שלא תתחלף ברובע הסאה שהיא קב ומחצה כי רביעית המדה אדם יכול למעות (ולכן אסור להשהות כל כלי שהוא חסר רביעית מאיזו מדה). ובמדת הלח עושה הין וחצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג ושמינית ואחד משמונה בשמינית והוא קרטוב. ולא אסור לעשות שלישיית ההין ורביעית ההין אף על פי שמתחלפין זה בזה הואיל והיו במקדש מימות משה רבינו ע"ה:

ה וצריך להשהות המדה הפוכה על כלי הלוקח אחר שנפסק ממנה הקילוח עד שיטיפו ממנה ג' טיפין. במה דברים אמורים בבעל הבית המוכר לפרקים אבל חנוני שהוא מוכר תדיר ואין לו פנאי לשהות לא הטריחוהו חכמים להטריף כלום. ואם רוצה להחמיר על עצמו שלא ליהנות משל אחרים אף על פי שמוחלים יעשה צרכי רבים ממה שיתותר לו בחבית על סכום המדות שהוציא ממנה מחמת הנשאר לו בדופני כל מדה ומדה:

ו וצריך למדוד בעין יפה שיהיה עורף על המדה שנאמר איפה שלימה וצדק יהיה לך. מה תלמוד לומר וצדק, אמרה תורה צדק משלך ותן לו. וכמה שיערו חכמים אחד ממאה במדת הלח ואחד מארבע מאות במדת היבש לפי שהלח נדבק בדופני המדה ונשאר למוכר לפיכך הצריכו בו עורף גדול מדיבש:

~ שבת קודש ~

ז וצריך למדוד כמנהג המדינה ולא ישנה. מקום שנהגו למדוד במדה דקה כגון לוג לא ימדוד במדה גסה כגון רביעית ההין מפני שבוה יש הפסד ללוקח כי אף שהעורף הוא לפי ערך המדה מכל מקום אי אפשר לצמצם וצריך למדוד בריוח כל לוג ולוג שיהיה בכל אחד עורף כשיעור בודאי ויש בוה ריוח ללוקח יותר משימדוד לו במדה גסה ויתן לו עורף אחד לכולם. ומקום שנהגו למדוד במדה גסה לא ימדוד המודד הממונה בעיר במדה דקה מפני הפסד המוכר. מקום שנהגו לגרוש לא ימחוק אפילו ברצון הלוקח שפוחת לו בדמים. ומקום שנהגו למחוק לא יגרוש אפילו ברצון המוכר שמוסיף לו דמים. כי התורה הקפידה על עוות המדות פן תצא תקלה על ידי זה שיראה הרואה שמודדין כן וידמה לו שכך היא מדת העיר וימדוד כן לאחר שאינו יודע גם כן המנהג ויטעה:

ובמצוות הזהירה תורה על אונאתו ולא העובר עליהן ולא חזר בו אחר שהוכיחוהו בסתר ובלשון רכה.

ומותר לקרותו רשע בן רשע אף על פי שאביו צדיק:

~ יום חמישי ~

א המאנה את הגר בדברים עובר בשלשה לאוין וגר לא תונה ולא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו לכך צריך לזהר ביותר מאונאתו. והלוחצו ודוחקו בתביעת חוב ואין לו עובר גם כן בשלשה לאוין ולא תלחצנו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו כנושה ולכך צריך לזהר גם מזה ביותר:

ב וצריך לזהר מאד באונאת אשתו שלא לצערה בדברים שמתוך שדמעתה מצויה פורענות אונאתה ממנה לבא. ולעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בכיתו של אדם אלא בשביל אשתו וכך אמרו חכמים לבני דורם כבדו את נשותיכם כדי שתתעשרו:

דיני מדות ומשקלות והפקעת שערים:

א השוקל לחבירו במשקל חסר מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה העיר או המודד במדה חסרה מן המדה שהסכימו עליה הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תעשו עול במדה במשקל ובמשורה. במדה זו מדידת קרקע לשותפין שבאו לחלק לא ימדוד לאחד בימות הגשמים ולאחד בימות החמה מפני שבימות הגשמים החבל הוא לח ומתפשט ובימות החמה מתוך יובשו מתקצר וצריך לדקדק בחשבון מדידת הקרקע על פי עיקרים המתבארים בחכמת התשבורת שאפילו מלא אצבע מן הקרקע רואים אותה כאילו היא מלאה כרכום. במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח כדי שיקלו. ובמשורה היא מדה קטנה אחת משלשים וששה בלוג והזהיר עליה הכתוב שלא לעשות בה בענין שתעלה הרתיחה ויראה כאילו היא מלאה אף על פי שהרתיחה היא דבר מועט מאד ופחות הרבה משוה פרוטה שהתורה הקפידה על המדות ומשקלות בכל שהוא:

ב ואפילו השוקל או המודד בחסר כל שהוא לנכרי עובר בלא תעשה וחייב להחזיר וכמו שאסור להטעותו בחשבון שנאמר וחשב עם קונחו וגו' והרי הוא בכלל כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול לרבות העושה עול לנכרי.

ואינו דומה לאונאה שהוא רואה מה שקונה ומועה מעצמו בשיווי המקח וטעותו מותרת כאבידתו אבל זה מטעהו וגונב ממש הוא:

~ יום שישי ~

ג כל מי שמשעה בביתו או בחנותו מדה חסרה או משקל

כקצר ושמא ימחוק בצד העב כשקונה ובצד הקצר כשמוכר אלא יעשה שני צדיו עבים או שניהם קצרים כפי המנהג. ולא ימחוק מעט מעט מפני שהוא מוחק הרבה ומפסיד ללוקח ולא בבת אחת מפני שהוא מפסיד למוכר אלא בפעם אחת במתון:

ח אין עושין המחק מדלעת מפני שהוא קל ואינו נכנס כל כך במדה ורע למוכר. ולא של מתכת מפני שהוא כבד ורע ללוקח. אלא משל אגוז ושקמה ואשכורע וכיוצא בהם מעצים שהם ביונים במשקלם. ואין עושין אותו מצד אחד עב ומצד אחד קצר מפני שהעב אינו נכנס כל כך בתבואה

~ 'תורה אור' פרשת לך-לך - הפרשה החסידית ~

והבדילה הפרוכת:

החיות מן "הדם הוא הנפש"⁶ לתוך הלב, ונסתם הכל בתוכו, שאין מתפשט ממנו פנימית החיות רק "קיסטא דחיותא"⁷ וחיזוניות, שאז הוא דוקא גילוי והתפשטות חיזוניות החיות.

כמו כח הזן וכח המעפל שבנפש, שהן בחינת חיזוניות לגבי כח השכל והמודות וראיה ושמיעה; והתפשטותן - עיקרן בשעת שינה, שבשעה שאינו ישן ומאיר השכל, אז כח המעפל והזן אינו בהתפשטות כל פך, מצד התפלותו בכח השכל פגר בפני אבוקה, ולכן מעכב התפשטותו. אבל בשעת שינה שמתלק ממולת כח השכל, אז הן מתפשטין, ואז הקיבה מעפל ושולח אל הפגר כו'; וכח הזן והמעפל והדוחה וכהאי גוונא הם פחות חיזוניות ותחתוניות שבנפש.

וכך למעלה במלכות דאצילות: שבלילה - "תרעין דגן-ערן אסתמו", שההארה שנמשך מבחינת מלכות בגן-ערן, "זיו השכינה", זהו עיקר הארת פנימיות המלכות (דהיינו שההמשכה מבחינת ג' ראשונות שבמלכות⁸). ובלילה מסתלק הארה זו, אלא שהשפעה

"והבדילה הפרוכת לכם" (תרומה כו, טז):

הנה ב'עין חיים" (שער מ"א) מבואר שיש פרסא². ובגמרא בכתובות (דף ק"ו, עמוד א') איתא: "וי"פ פרוכת היו במקדש שני - ז' פגגד ז' שערים כו". ופירש רש"י: "דלצניעותא עבדי". והיינו כי בלילה היו השערים ננעלים, וכדאיתא במסכת תמיד⁴, רק ביום היו פתוחים שיהיו נכנסין ויוצאין דרך פתחי השערים, והיו מוכרחים להיות פתוחים, אף על פי כן היה פרוכת לכל שער - לצניעות כו'.

וענין זה הוא, כי הנה העזרה והלשכות הם מכוונים נגד מלכות דאצילות. פי למעלה במלכות יש כל הבחינות שבעזרה, וגם הר הבית ת"ק אמה. כמו שכתוב בזהר "שלח לך" (דף קס"א, עמוד ב').

והנה, בלילה "תרעין דגן-ערן אסתמו"⁵, וכמו שנגעלים השערים שערי העזרה. הגם דכתיב (משל' לא, טו): "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה" - היינו בבחינת חיזוניות דוקא;

וכמו באדם בשעת שינה, שהוא הסתלקות וקבוצ

(4) (פרק ג).

(5) (תרום: שערי גן-ערן נסתמו. ראה זהר חלק א פ'רשתנו (דף צב, א): "בתחלת שעתא קפוייתא בליליא, פד נשף יקמא ועאל שמישא . . . תרעין דפתחין ביקמא . . . כל אנון תרעין סתימין". - בתחלת השעה הראשונה בלילה, כשיוצא היום ונכנס השמש . . . שערים שפתוחים ביום . . . כל אותם השערים סתומים. ראה גם שם קעב, א. רכב, ב. א. ספר המצות להצמח צדק מצות מילה פרק ד. דבור המתחיל "תקעו בחודש" תרצ"ד נדפס בקונטרס פב; ספר המאמרים תש"ת-תש"א עמוד 10).

(6) (פרשת ראה יב, כג).

(7) (מדה קטנה של חיות. ראה זהר חלק א פג, א).

(8) וכמו שנתבאר במקום אחר - בבואר היהר פרשת אחרי (באורי היהר לאדמו"ר האמצעי עה, ה (קבות, ב). באורי היהר להצמח צדק חלק א עמוד שנג ואילך).

(1) (דבור המתחיל והבדילה הפרוכת: סידור שם [שער המילה]. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר שבת קדש פרשת תולדות, ב פסלו תקס"ו, יום השלישי למילה של רבי ברוך שלום בן אדמו"ר הצמח צדק. והוא ביאור על המאמר שלפניו דבור המתחיל "לא יקרא עוד שמך אברהם".

נוסח המאמר שלפניו הוא מהנחת המתיר"ל בתוספת דבור המתחיל מהצמח צדק "והבדילה הפרוכת לכם". נוסח ב - הנחת אדמו"ר האמצעי - נדפס בסידור עם דא"ח שער המילה תנ"ל - עמוד קמו, א (רכב, ב). נוסח ג - הנחת רבי משה בן אדמו"ר הנקן - נדפס במאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ו חלק א עמוד קד. נוסח ד - הנחת מורנו הרב אהרן הלוי הורוויץ מסטראשעלע - עבודת הלוי פ'רשתנו טו, ד).

(2) (ענין ב'עין חיים" שער ז', פרק ב').

(3) (ש'לצניעות עשויים).

בחינת התבוננות שלמעלה מן המדות, בכדי שלא יהיה יניקת החיצונים; שמהמדות יכול להיות אחיזה לסמרא אחרא, וכמאמר רז"ל¹⁴: "לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כו"; וכן שבירת הכלים היה בהמדות. לפיכך צריך להיות בחינת השמל מקוץ, שלא יהיה להם יניקה מהמדות אלא בדרך שערות וצפרנים – כפי הצורך בלבד¹⁵.

ופירוש ענין החשמל¹⁶ – שמלביש לז"ג, והרי הוא חיצוניות אצל, ואף על פי כן שרשו גבוה מהן שהרי הוא מהבינה¹⁷.

הענין הוא, כמו המשל שהוא לבוש להנמשל: דהנה, צירופי אותיות המשל הם גשמיות נגד הנמשל, ולבוש לבד להנמשל. אך מפל מקום שרש המשל הוא גבוה מאד נעלה, שאין כל אדם יכול לומר משלים, אלא "משלי שלמה" (משלי א, א), ובמקרא אמרו על רבי מאיר: "תלתא שמעטא ותלתא מתל"י"¹⁸, ואמרו¹⁹: "משמט רבי מאיר בטלו מושלי משלים כו".

והיינו כי דוקא מי ששכלו שכל גבוה יכול לצמצם שכלו במשל שיהיה מכון נגד הנמשל ממש. מה שאין כן מי שאין לו שכל גבוה כל כך, די לו במה שיבין השכל פאשר הוא, אכל לא יוכל להסביר פנים במשל. ואם יאמר משל לא יהיה המכוון²⁰ כו.

ועל דרך זה הוא בחינת החשמל – שהוא לבוש לז"ג

חיצוניות נמשך אז, והיינו "ותמן טרף" כבי"ע. (והמשכה זו מבחינת ז' תחתונות שבמלכות). וביום נפתחים "תרעי דגן עדן" לפי שיש התגברות החסדים – "חסד אל כל היום" (תהלים נב, ג), על כן נמשך אז המשכה הפנימית.

ואף על פי כן יש בחינת פרוכת – פרסא, ונמשך המשכה זו על ידי אמצעות הפרסא. והפרסא היא מבחינת תשומל שהוא מחיצוניות הבינה, שמלביש ומקוץ את ' ספירות דז"א ו' ספירות דנוקבא – "כתנות עור" ומלבישם מצדיהם², והוא בכדי שלא יהיה יניקת החיצונים; ומתחת רגליהם הוא בחינת מונעל להיות הפסק בין אצילות לבריאה וליצירה כו. (ונעל היה הוא בחינת המסד והפרסא המפסיק בין אצילות לבריאה¹⁰).

וכמו שפירש רש"י: "לצניעות". דהיינו, שלא יהיה כל גילוי האור של אצילות בבריאה פי אם בדרך מסד, שהמלכות דאצילות בוקע המסד ונעשה עתוק לבריאה¹¹, וכן בכל עולם – שבבריאה נעשה גם כן חשמל מחיצוניות הבינה, ומקוץ לז"ג עד שנעשה מנעל כו¹².

ולזהבין ענין חשמל¹³ זה מה ענינו?

הנה "מבשרי אחזה" (איוב יב, כו): כי במדות אין שם התגלות כל השכל, שאם כן היו המדות בטלים בהשכל ולא היה מהם כלל התפשטות והמשכה. אלא שאף על פי כן מקוץ עליהם הארה מועטת מחיצוניות הבינה,

(9) הפרסא... תשומל שהוא מחיצוניות הבינה... ומתחת רגליהם כו: עין חיים שבהערה הפאה. וכן הוא בלקוטי תורה שיר השירים ג, ד. [דרך מצותיך ז, ב]. וצריך עיון לתודך זה עם מה שכתוב בפרסם בשער ערכי הביניים ערך פרקת ומבואר בכתב דרשי דא"ח שהפרסא שבין אצילות לבריאה הוא בחינת מלכות; ולקמן יג, א: "מתחת רגליהם הוא בחינת... פנעלים... בחינת מלכות... נעל זה... מפסיק" וכל זה צדיק עליון – "הנהות לדבור המתחיל פתח אלהי" תרנ"ח עמוד סט [צה] עיון שם. וראה גם כן באורי הוזהר להצמח צדק פרישת ח"י שרה עמוד עה ואילך).

(10) כמו שכתוב ב"עין חיים" שער מ"א [שער דרשי אבי"ע], פרק א' ופרק ו'. ובשער כו, פרק א'.

(11) [עיון ב"עין חיים" שער מ"א [שער דרשי אבי"ע], פרק א'. ו"אגרת הקדש" "איהו וחיהו" (סימן כ)].

(12) [ב"עין חיים" שער מ"א, פרק א': שהמסד שבין בריאה ליצירה אינו מבין דבריאה אלא מתפארת דבריאה. אלא שבתפארת יש גם כן חשמל, כמו שכתב הרמ"ז סוף פרישת יתרו בשם [ספר] "אדם ושר".

ואמנם* ב"לקוטי הש"ס מהארז"ל" (מסכת חילין) דף ט"ו, דבור המתחיל "לכי ונעטי את עצמך" – כמו שכתוב כאן, עיון שם. ועיון מה שנתבאר בביאור על פסוק "כי ביום הנה יכפר" (לקוטי תורה פרישת אחרי כו, ד).

[* קטע זה נוסף בדפוס וזאמיר, וכן ליתא בכתב ד' 17].

(13) ראה אור התורה פרישת התצה עמוד א' תרלט. המשך "מצה זו" – תר"מ סוף פה – ספר המאמרים תר"מ חלק א עמוד רכא).

(14) [ספרי דברים לב, ט].

(15) [פי חשמל זה, הוא מהבינה, והקמה ובינה הן "תריין ריעין כו" (ראה זהר חלק ג, ד, א). ומחכמה אין יניקה לחיצונים, פנודע מענין הנענים. וכמו שכתוב (איוב ד, כא): "מורו – ולא בחכמה", לפי שחכמה – פתימה, בחינת בטול לאור אין סוף כו].

(16) ראה עין חיים שער מא פרק ג).

(17) ראה מאירי אור ח, יב. בספר המאמרים תרלט ע' ה (ובלקוטי תורה לג' פרישות פח, ד) מוסרי: "והנה אם יהיה שרשו גבוה יותר, עם כל זה הוא עצמו למטה מו"ג ונדרם המעטת האור, עד שאהר שיעורב ונמשך דרך המסד אינו ערוך כלל לגבי האור שלמעלה מהמסד, על דרך "כי שמש וקנן כו", וכנודע מענין אור של תולדה כו".

(18) תהו דורש שלישי בשמועות וישליש במשלים. סנהדרין לה, ב).

(19) [סוטה כט, א].

(20) נראה לי בדרך אפשר שצריך להיות: מכוון – הערות ותיוונים לכבוד קדישת אדמו"ר.

פן בוו"נ דבי"ע, גם פן בחינת חשמל, ומוה נמשך המסך שבוין
בריאה ליצירה ובין יצירה לעשיה, ושם יש גם פן מלאכים
שהם מבחינת חשמל, וכדוע שממ"ט נקרא "נעל
דשכינתא"²⁷, והרי נתבאר שהנעל זהו בחינת חשמל כו).

ועל זה אמרו רז"ל²⁸: "בשענה שהדבור יוצא מפי
הקדוש ברוך הוא – תשות":

פירושי: "הקדוש ברוך הוא" הוא ז'א; כמו פירוש
"קודשא ברוך הוא ושכינתיה" – "שכינתיה" היינו מה
ששוכן ומתלבש בתחתונים. ו"קדוש" הוא מובדל;

– כך בחינת מלכות – "אין מלך בלא עם"²⁹ – הוא
בחינת השוכן ומתלבש בעם. מה שאין פן מדותיו ותכונותיו
– "לך ה' הגדולה כו"³⁰ (דברי תמימים כמ, יא), אין להם ערך
ונחם לעם, וזהו בחינת קדושה.

והדבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא הוא בחינת
התגלות, היינו "מל" מחשמל. והוא כשזו"נ בוקעים
המסך ויורדים ומתגלים בעולם שלמטה, ואזי הם
המלאכים "תשות"³⁰, שהם נכללים בביטול שנמשך
מבחינת חכמה פנ"ל בענין "סיוג לחכמה שתיקה".

מה שאין פן כשאיין הדבור יוצא כו", שהוא בחינת
הסתלקות, אז הם "תמלקות" – שהם "פרעש גדול"
ואומרים (תקפאל ג, יב): "ברוך כבוד כו"³¹ – זהו ענין
"החשמל שמקור ומלביש לזו"נ מצדיקהו", שהוא בכדי
שלא יהיה יניקת החיצונים³¹.

אך מתחת רגליהם הוא בחינת "מה יפו פעמך
בנעלים בת נדיב" (שיר השירים ג, ב), הוא בחינת מלקות³².
נעל זה אינו לכד בשביל שלא יהיה יניקת החיצונים,

בחתלבושות השכל במושל²¹. והיינו לפי שנמשך מהבינה,
שהיא למעלה מעלה מהמדות כו. רק אחר כך נעשה
לבוש לזו"נ והוא למטה מהן, כמו שהמשל הוא
חיצוניות לגבי הנמשל, ונבוש לכד. והרי אם פן מוכן
שיש בבחינת החשמל הזה ב' בחינות:

א': מצד שרשו שהוא גבוה מאד נעלה, למעלה מן
המדות – שהוא מבחינת הבינה.

וב': מצד התפשטותו בבחינת חיצוניות, בבחינת
צירופי אותיות, שהאותיות הם מדרגה האחרונה שבכל
היו"ד ספירות²².

וזהו פירוש תשומל²³ – תש נד:

פירוש "תש" – לשון שתיתקה, היינו מצד בחינה א'
שב²⁴ שהוא שרשו מהבינה²⁵, פי "סיוג לחכמה
שתיקה"²⁶, פי "היו"ה בחכמה" (משלי ג, יט), ולכן החכמה
היא בחינת ביטול, וזהו השתיקה. ועל דרך שמושה רבינו
עליוהשלום היה "כבר פה כו" (שמות ד, ט).

ו"תל" לשון דיבור והתגלות – זהו מצד בחינה ב'
שבו, כשנעשה לבוש לזו"נ, כמו האותיות שמלבישים
הנמשל, ועל ידי זה יוכל להיות השפעה – זהו פירוש תל:

ותנה זהו בחשמל שביו"ד ספירות עצמן. וכן במלאכים
שיש פמה אפים רכבות מדרגות כמו שכתוב (איוב כה, ג):
"היש מספר לגדודיו", ויש מהם שהם מבחינת החשמל
על ידי פלים דאצילות.

(ורוצה לומר: שזה שנתבאר לעיל הוא ענין החשמל
דבינה דאצילות המקור לזו"נ דאצילות פנ"ל, וכמו כן יש גם

21) (החשמל . . . תש"ל: "במקום אחר מבואר שהחשמל הוא כמו אותיות
המחשבה, ומוה נעשה הפרסא שזהו כמו משל כו, כמו שכתוב בתורה אור
דבור המתחיל "פתח אלהיו" [לקמן יד, ב ואילך] עין שם" – ספר המאמרים
תרי"ט עמוד פא).

22) ומה שמלביש החשמל לזו"נ, היינו כמו אותיות שמלבישים להמדות
כו).

23) (זהר חלק ג רכג, ב, וראה עין תיים שער מא פרק א. פרדם שער ערכי
הביניים ערך חשמל).

24) ("דבחינת חש שהוא השתיקה היא בחינה העליונה שבו. וקשה, ממה
שכתוב בפרי עין תיים [עין תיים] שער מט (שער קליפת נוגה) פרק ב . . .
מבואר דמ"ל גבוה מח"ש . . . אכן באמת יש לומר דלא קשה מיד" עין שם. –
אור התורה מגילת אסתר דבור המתחיל "והי בימי אהשורוש" (עמוד ברסא)
[בתחילתו]).

25) (ראה אור התורה בראשית קמ, א "בעין תיים שער מ"א פרק א איתא:

26) (אבות פ"ג, משנה יג).

27) (ראה תקוני זהר תקוני כא דף סא, א. פרדם שער אבי"ע פרק ד. קהלת
עקב ערך מפי"ט).

28) (תנינה יג, ב, זהר חלק ג רכה, א).

29) (נפקין לעיל ה, א).

30) (תשות . . . תמלקות: ראה המושך תרי"ט עמוד תנו [תר] ביאור בהיפך).

31) (ראה התקון בהגהת המצמץ צדק – באורי זהר חלק ב עמוד תשעב).

32) (ראה "הנהגות לדבור המתחיל פתח אלהיו" תרי"ח עמוד צה"צו).

21) (החשמל . . . תש"ל: "במקום אחר מבואר שהחשמל הוא כמו אותיות
המחשבה, ומוה נעשה הפרסא שזהו כמו משל כו, כמו שכתוב בתורה אור
דבור המתחיל "פתח אלהיו" [לקמן יד, ב ואילך] עין שם" – ספר המאמרים
תרי"ט עמוד פא).

22) ומה שמלביש החשמל לזו"נ, היינו כמו אותיות שמלבישים להמדות
כו).

23) (זהר חלק ג רכג, ב, וראה עין תיים שער מא פרק א. פרדם שער ערכי
הביניים ערך חשמל).

24) ("דבחינת חש שהוא השתיקה היא בחינה העליונה שבו. וקשה, ממה
שכתוב בפרי עין תיים [עין תיים] שער מט (שער קליפת נוגה) פרק ב . . .
מבואר דמ"ל גבוה מח"ש . . . אכן באמת יש לומר דלא קשה מיד" עין שם. –
אור התורה מגילת אסתר דבור המתחיל "והי בימי אהשורוש" (עמוד ברסא)
[בתחילתו]).

25) (ראה אור התורה בראשית קמ, א "בעין תיים שער מ"א פרק א איתא:

וזהו ענין "אשר ברא אלהים לעשות" (בראשית ב, ג) – לתקן, ו"תורמוסין צריכין תקון כו"⁴²: כי האדם נברא "בצלמנו בדמותנו" (בראשית א, כו), ויש לו מסך זה, וצריך לתקן – להיות החול בחינת "חולין שנעשו על מותרת הקדש"⁴³, והיינו על ידי שגבללים בקדושת השבת.

פי שבת הוא "קודש", שאז מאיר אור האצילות על ידי הבריאה בלי מסך שבין בריאה ליצירה ובין יצירה לעשייה. וכל שפן שקליפת-נוגה אינו מפסיק אז⁴⁴, שפאיר שלא על ידו כו. ולכן האדם הוא מוכדל ממלאכת החול, שאינו עוסק בדברים גשמיים אלא "שבת לתוו"ה אלהיד" (תרו כ, ט), בבחינת ביטול הגם שהוא ביטול דבריאה בחינת "יש מי שפבטל כו".

מה שאין פן בימות החול, שהתהוות⁴⁵ על ידי יצירה ועשייה, שם יש קליפת-נוגה החופפת. אך על ידי שמכבר בששת ימי החול בירורי נוגה, "יגיע כפיד פי תאכל" (תהלים קכח, ב), שעוסק באמונה לשם שמום, ומתפלל ולומר בכח זה – על ידי זה נעשים החולין על טהרת הקודש.

ועל זה אומרים במוצאי שבת: "ברוך המבדיל בין קודש לחול":

פי להיות הבדלה ופרסא – הוא ממקום גבוה ונעלה, כנ"ל בענין השמול כו, ו"ברוך" ונמשך משם להיות מאיר דרך הפרסא. פי אם לא היה הפרסא, לא היה שום התהוות חדוש "יש מאין" ולא היה תקון "חולין שנעשו על מותרת הקודש". (רק קדש לכד. וכוננת הבריאה – "דירה בתחתונים" – הוא שיהיה יש ונפרד, בחינת "חול", רק שיהיה אחר כך ביטול היש – "טהרת הקודש").

אלא הוא מפסיק³³, שלא יהיה גילוי כל האור שבאצילות ד'איהו ונרמוהי חד" – להיות כך בבריאה, אלא שיהיה בחינת בריאה יש. והיינו על ידי שהמסך מפסיק בין אצילות לבריאה, והאור שנמשך מאצילות על ידי המסך להחיות בריאה הוא "אור של תולדה"³⁴. ולכן נקרא הבריאה יש ומאין³⁵.

והגם ד"ממד הכל" (דברי תמיסא כט, יד) כתיב, "וכולא קמיה בלא חשיב"³⁶, עם כל זה נקרא "יש מאין", מפני שהתהוות היש הוא מבחינת האור שנמשך על ידי הפרסא, שהוא בחינת און. שהרי אין זה מהות ועצמות האור שלפני הפרסא, אלא "אור של תולדה", שהוא בחינת און לגבי עצם האור שלמעלה מהפרסא³⁷.

והנה בשבת מאיר אור האצילות³⁸ למטה על ידי התלבשות הבריאה לכד, ואינו אלא מסך אחד. מה שאין פן בימות החול יש הפרש בין ארץ ישראל לחוץ לארץ: שבארץ ישראל ההנהגה על ידי יצירה, ובחוץ לארץ על ידי עשייה³⁹.

והנה כל זה עדיין בבחינת קדושה, "וצבא השמים לך משתחיים" (תהי' ט, ו), שגם היש בטל,

(ולכן פרקת ופרסות הנ"ל הם בחינת פרקת המבדילות בין קדש לקדש, שהרי הפרסא המבדיל בין עשר ספירות-יצירה לעשר ספירות-דעשייה הרי גם עשר ספירות-דעשייה הוא קודש).

אך מעשייה ולמטה יש עוד מסך ופרסא – הוא קליפת נוגה, והוא בחינת ערלה החופפת על הברית⁴⁰, והוא הבדלה בין קודש לחול⁴¹.

אפשר הוא גם פן בחינת השמול המפסיק בין עשר ספירות דעשייה לנוגה). גם במקום אחר, בפרשת ואתחנן על פסוק "שמע כו" (לקוטי תורה ואתחנן יא, ב), נחבאר גם פן שהתבדלה הוא על ידי בחינת השמול. וגם במקום אחר נחבאר ענין בחינת "עטופים", שהוא ממוצע בין קדושה לקליפת-נוגה כו).

42) (בראשית רבה יא, ו: "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון... התורמוסין צריך למתוק... אפילו אדם צריך תיקון". ובפירוש רש"י שם: "הוא הוא דכתיב 'אשר ברא אלהים לעשות', ברא ועשה" אין כתיב כאן, אלא ["לעשות"] לומר שהכל צריך תיקון". ראה גם לעיל יב א).

43) חנינה יט, ב. ראה סיפור עם ד"א קמה, ד (רב, א) ואילך. ספר הפצות להצמח צדק מצות מילה – דרך מצותוך ד א.

44) (וכן שכן שקליפת-נוגה בכתב יד 17: ומכל שפן שהמסך שבין עשייה לקליפת נוגה).

45) (שהתהוותו: בכתב יד 17: שהתהוותו).

33) (נעל... אלא הוא מפסיק: פרי עין חיים שער א פרק ג).

34) (עין חיים שער בא, שער דרושי אבי"ע פרק א).

35) (נקרא הבריאה יש מאין והגם דמוסד הכל כתיב: ראה לקוטי תורה פרשת ראה כו, ד. שם יט, ג. אגרת הקדש סימן כ ובליקוט פירוש שם בארובה).

36) (והר חלק א יא, ב – על פי דניאל ה, לב).

37) (וענין בוהר חלק ב, דף ע"ח, ב': "הוא דחשמול כו". ובהר הקדש (לקהאר"ל) שם. ובהרמ"ז (יתרו). ובספר הדרת מלך (מהרב שלום בוזאגלו, באורים על הוהר והאדרות) סימן ל' וסימן ב"ה).

38) (ראה פרי עין חיים שער מקראי קודש פרק ג).

39) (ראה לקוטי תורה מסעי פט, ב. ספר המאמרים תש"ג עמוד לח).

40) (כמו שכתוב ב'עין חיים' שער כו, פרק א': "ונקרא קליפת-נוגה כו, והיא הערלה המכסה על היסוד").

41) (אפשר שהפרסא הוא בין עשר ספירות דעשייה לקליפת-נוגה. ואם פן,

יתהוּ מְסֻדָּה הַנּוֹגֵה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (פְּרָשְׁתָּנוּ יו, ד): "אֲנִי הֵנָּה בְּרִיתִי אִתְּךָ, וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם", "אֲנִי" – זְקַרְגָּדוּל, כִּי אֲנִי אוֹתִיּוֹת אֲנִי⁴⁷, שְׂמֻלְכוֹת הוּא הַפְּתֵר וְזְקַרְגָּדוּל. דְּהֵינּוּ כְּשֶׁהָיָה מִתְעַלֵּית לְמַעְלָה⁴⁸ כו'.

וּפִירוּשׁ: שְׁעַל יְדֵי הַמְּיֻלָּה הָרִי "בְּרִיתִי – מִמֶּשׁ – אִתְּךָ", וְהֵינּוּ הַתְּנַגְלוֹת הַיְסוּד. כִּי כָּל הַפְּרָסָא, הַכֹּל הוּא בְּבַחֲנֵית הַיְסוּד בְּכָל עוֹלָם – יְסוּד־אֲבָא כו', עַד סוֹף הַעֲשִׂיָּה שְׁנַעֲשֶׂה עֲרָלָה מִמֶּשׁ. וּבְכִרִית הַעֲרָלָה נַעֲשֶׂה הַתְּנַגְלוֹת "בְּרִיתִי" מִמֶּשׁ, "אֲנִי" – זְקַרְגָּדוּל כו', לְהִיּוֹת "אִתְּךָ" מִמֶּשׁ, שׁוֹרָה וּמַתְנַגְלָה לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה.

(וְרוּצָה לִזְמַר: שְׁעַל יְדֵי פְרִית הַעֲרָלָה יוֹרֵד וְנִמְשָׁד מִבְּחִינַת "אֲנִי" בְּבַחֲנֵית יְסוּד, כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּ"עֵץ חַיִּים" שְׁעַר כ"ז: שְׁהַעֲרָלָה דְּבִקְוָה – לֹא נִמְשָׁכוּ גְלוּי אִוְרוֹת עֲלִיוֹנִים בַּיְסוּד, אֲלָא הֵם סְתוּמִים לְמַעְלָה כו', וּבְכִרִית הַעֲרָלָה נִמְשָׁד בְּחִינַת "אֲנִי" אוֹתִיּוֹת "אֲנִי" בְּבַחֲנֵית "בְּרִיתִי". וְכֹל זֶה נִמְשָׁד "אִתְּךָ" מִמֶּשׁ כו'). :

וְהֵנָּה בְּהַתְּנַגְלוֹת הָאוֹר דְּרַף הַפְּרָסָא, עֲדִינּוּ הוּא קְדוּשָׁה עַד סוֹף הַעֲשִׂיָּה שְׁשֵׁם מְקוֹם הַנּוֹגֵה. וְזֶהוּ מִצּוֹת מִיְקָה – מִלְּר"ה – שֶׁהוּא מִלְּמַשְׁמַל דְּבִינָה שֶׁהוּא מִבְּחִינַת ר"ה.

כִּי חֲכָמָה וּבִינָה הֵן "תִּרְוִן רִיעִין"⁴⁶, דְּהֵינּוּ שְׂשֻׁמְסִירִים הַעֲרָלָה שֶׁהָיָה קְלִיפַת־נוֹגֵה, אִזְ נִשְׁאָר רַק חֲשֻׁמְל־דְּבִינָה, שֶׁהוּא הַלְּבוּשׁ שְׁצִרְיָה לְהִיּוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לְמַעְלָה, בְּכַדִּי שִׁתְּהִי הַתְּהוּוֹת בִּי"ע כו'. אֲבָל הַעֲרָלָה שֶׁהָיָה קְלִיפַת־נוֹגֵה – צִרְיָה לְהַסִּיר. וּמַתְחִילָה הוֹצִרְיָה לְהִיּוֹת כָּד, כְּדִי שִׁתְּהִי יְנִיקָה לְקְלִיפַת־נוֹגֵה וּמְמַנָּה לְקְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת, שְׁקְלִיפַת־נוֹגֵה הִיא הַמְּפַרְדֵּת בֵּין הַקְּדוּשָׁה וּבֵין כָּל קְלִיפּוֹת טְמָאוֹת מִמֶּשׁ. אֲבָל אַחַר כָּד הַעֲבֹדָה לְבָרֵר קְלִיפַת־נוֹגֵה וְלְהַפְּכָה לְקְדוּשָׁה כו'.

וְהֵנָּה בְּהַסִּיר הַעֲרָלָה אִזְ נַעֲשֶׂה "אֲב הַמּוֹן גּוֹיִם" (פְּרָשְׁתָּנוּ יו, ה), שִׁתְּוֹסְפוּ נִיּוּצוֹת לְהַתְּכַלֵּל בְּאַלְקוֹת מַחְמַת שְׁלֵא

– "יְקָרַף מַעֲכָא לְעִילָא . . דְּאַחַפְּפִיאַת עַד הַשְׁתָּא בְּלוֹתָא, וְהַשְׁתָּא אֵלָה בְּקוּפֵי דְרִישָׁא".

(46) (רֵאָה וְהַר חֶלֶק ג ד, א).

(47) (רֵאָה מְאוּרִי אוֹר אוֹת א סוֹף סְעִיף ד).

(48) (רֵאָה וְהַר חֶלֶק ג קצא, ב עַל הַפְּסוּק (בְּשַׁלַּח יג, כא) "וְהָיָה הַלֶּךְ לְפָנֵיהֶם"

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמוּר מְרַנָּא וְרַבְנָא דוֹבְעַר – אַדְמוּר הָאֲמַצְעִי

~ תוֹרַת חַיִּים ~

וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שֶׁפָּה אַחַת

יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת כְּנ"ל לְהַאִיר לָהֶם גַּם מִבְּחִי הַפְּנִימִית דְּשֵׁם מ"ה עַל יְדֵי הַעִיר וּמַגְדַּל הַזֶּה כו' וד"ל. וְעוֹד הִיא כּוֹנֵנָה אַחֲרַת לָהֶם בְּבִנּוֹן זֶה שְׁלֵא יוֹכַל לְשַׁלוֹט שׁוּם דִּינִין וְקַטְרוּגִים כְּעוֹה"ז מִבְּחִי גְבוּרוֹת דְּשֵׁם אֱלֻקִּים כֹּלל כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּדוֹר הַמִּבּוּל וְכַה"ג וְהוּא שֵׁא' בְּנִין דְּכַד דִּינָא אַתָּא בַּעֲלָמָא שֶׁהוּא ע"י רְבוּי הַצְּמֻצוּמ' וְהַגְּבוּרוֹת דְּשֵׁם אֱלֻקִּי בְּחִי' ב"ן כו' אוֹ הוּא אַתָּר לְקַבְּלֵי לְמַנְגֵּד לְגְבוּרוֹת קְשׁוֹת הַלְלוּ לְהַמְתִּיקוֹן בַּחֲסָדִי דְּשֵׁם מ"ה הַעֲלִיּוֹן שִׁיאִיר לָהֶם בְּעִיר וּמַגְדַּל זֶה כו' וד"ל:

(סג) וַיִּרְדַּד ה' לְרֵאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמַּגְדַּל כו'. אֲשַׁנְחוּתָא דְּלַעֲלִיא הוּוּהּ בְּקַדְמִיתָא כו'. פ'י בְּקַדְמִיתָא כְּמוֹ שֶׁהוּוּ עִבּו"מ בְּמַח' הַקְּדוּמָה שֶׁהוּא בְּבַחֲי הַצְּמֻצוּם דְּבַחֲי אֱלֻקִּים זֶה הִיא אֲשַׁנְחוּתָא דְּלַעֲלִיא לְהַפְּרִידֵם מִיחּוּדוֹ גַּם לְמַטָּה כו' וְאֵח"כ יִרְדַּד הוּו"ה דְּשֵׁם מ"ה לְרֵאוֹת אֶת הָעִיר כו' אֲשֶׁר בְּנוּ בְּנֵי הָאָדָם דִּנְפִקוּ מֵאָדָם קְדָמָא בְּחִי' שֵׁם מ"ה לְהַדְמוֹת לַעֲלִיּוֹן עִי"ז וּ"ש אֲשֶׁר בְּנוּ וְדָאִי אֲמָרוּ וּבְעוּ לְמִיבִינֵי לַעֲלִיא כְּלִי לְשֵׁם מ"ה כו' וְהוּא מ"ש וְעַתָּה לֹא כו' כֹּל אֲשֶׁר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מואמרי אדמו"ר הצמח צדק - כי תבואו גו' ושבתה הארץ (תקס"ב)

והמצות שמברכין בלמ"ד הוא רומז על שהישראל מקבל מן המצוה והמצוה למעלה ממנו והיינו כמו שהוא בג"ע שהנשמות נהנין מזיו תורתם ועבודתם וכנ"ל (ונלע"ד שאין הכוונה שאותן המצוות שהן בעל הם למטה מהישראל ואותן שבבלמ"ד הם למעלה בו' אלא דכל מצוה מתחלה מקבלת מהישראל שהוא העושה ומתקנה ומבררה ואח"כ היא למעלה ממנו ואז הוא מקבל ממנה וע"ז אמרו ישראל מתקשראן באורייתא רק שלהראות ענין זה תיקנו חכמים בקצת מצוות ל' ע"ל וגם המצוות ההם הם בחי' מקיפים ובקצת מצוות תיקנו כלמוד והם בחי' או"פ) וזהו כללות ענין הנרמז בפ' זו כי תבואו אל הארץ בו' שש שנים תזרע שדך בו' הכונה על מעשה המצוות שהם בחי' זרע שזרע בארץ העליונה שע"ז אח"כ ואספת את תבואתה הוא בחי' הברורים של הניצוצות להעלותם בשרשם ע"י מעשה המצוה ואזי נמשך ע"ז תוס' אורות בג"ע ועיקר שבר המצוות הוא לעתיד וזהו ובשנה השביעית שבת לה' רמז לאלף הו' כדלקמן א"ה, והנה כמו שהזרע הנזרע בארץ צריכה מתחלה לרקוב בארץ ואח"כ תצמיח ועשתה פרי וכמ"כ הוא במעשה המצוות והתורה בנו' לעיל שגשמויות המעשה וההלכה יתבטל רק שיצמח מזה המשכת גלוי אלהות, וזהו ענין התפלה שע"י התפלה יפול הפסולת דגשמויות מעשה המצוה במה שמוסר נפשו באחד בק"ש שע"ז מנביה עמו התומ"צ למעלה ונופל מהם הפסולת והוא בחי' המוץ והתבן שהם הלבושים דאורייתא כנו' בוהר, והענין שהתפלה וק"ש למסור נפשו באחד ולצאת מגדרי הגוף בו' כי אחד הוא בחי' יחו"ע שו' רקיעי' והארץ וד' רוחות העולם כולם בטילים לגבי אלופו של עולם וקמו' כולא כלא נחשב כדכתיב אני ה' לא שניתי ולכן הד' של אחד הוא רבתי שמורה על מקור בחי' הדבור כנ"ל אות ב' והוא בחי' יחו"ע בו' ואח"כ בשכמל"ו להמשיך בחי' יחו"ת אין מלך בלא עם בו' ואח"כ ואהבת את הו' שירצה ליבטל וליכלל בשם הו' אשר אני הו' לא שנית* כי רק משם אדנות בחי' בשכמל"ו נמשך כח הפועל בנפעל בו' ואח"כ והיו הדברים האלה ודברת במ ביטול רצון להיות בע"כ אתה חי חסד חפצתי להמשיך האור למטה ע"י תומ"צ עוסקים בבנינו של עולם, וע"ז נתברר עסק התומ"צ להיות זרע צדקות ומצמיח ישועות גלוי א"ס ב"ה בארץ העליונה,

ב. והנה אנו אומרים אקב"ו, והוא שיש יתרון מעלה לישראל שקדשם שיעשו מצוות [ולא לעכו"ם] שהרי עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה ואם יניח תפילין אינו ממשך כלום להיות מזה זיו השכינה בג"ע, והטעם בזה הוא דהנה כתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לבני אדם דייקא ואתם קרוים אדם בו', ופי' כי עסק התומ"צ הוא כמשל עבודת הארץ בזריעה וחרישה וקצירה וכדלעיל פרק א' וכח זה ניתן לישראל דייקא שהם יעבדו את הארץ בזה בו' וגם כי באמת הוא עבודת ארץ העליונה להמשיך אא"ס למטה ע"י התלבשותו תחלה במדת מל' היא בחי' ממכ"ע הנק' ארץ כי שמים הוא בחי' סוכ"ע, וארץ הוא בחי' ממכ"ע כי ארץ היא דעבדת פירין וכמ"כ מדת מל' נשפלת בבי"ע להחיותם בבחי' כח הפועל בנפעל בו' והוא מדרגה התחתונה שבמל' כמשל המלך ב"ו שמה שהוא מושל ומלכותו מתפשטת על אנשי מדינתו זהו רק חיצוניות אצלו ולא פנימיות שלו שהפנימו' הוא שכלו ומדותיו, וכמ"כ כתיב הארץ הרום רגלי שמה שמדת המל' הוא בחי' כח הפועל בנפעלים המונבלים ועבדת פירין זהו רק בחי' חיצוני' שבה דכלא חשיבי' לגבי עצמיות מדת מל', ולזאת הארץ נתן לבני אדם להמשיך שם תוס' אורות עליונים ביתרון רב ועצום עד להפליא ע"י העסק במעשה המצוות וכנ"ל ומשם יאיר ההארה בג"ע וזהו ענין זיו השכינה וכנ"ל אך עם היות שזה נעשה ע"י המצוות מ"מ היינו דוקא כשהעושה המצוה הוא איש ישראלי והיינו משום דכתיב קדש ישראל לה' ששרש נשמתם מבחי' ח"ע שנק' קדש העליון והוא בחי' אדם שעל חכסא ועל כן הם דייקא שבכחם להמשיך אא"ס ע"י מעשה המצוות וזהו אשר קדשנו במצותיו פ' שהביאם למדרגת קדש העליון עד שבאמצעות ישראל דייקא תעשה המצוה ולכך רצונו דייקא ל' התקשרות וחיבור כמו ל' צוותא והיינו שהיבר וקישר את המצוות אליהם שיהיו המצוות על ידם דייקא, ובהו יובן הטעם למה על קצת מצוות מברכין בלשון על כמו על ד"ת על מצוות תפילין ויש מצוות שמברכין בלמ"ד להתעטף בציצית להניח תפילין בו' והענין כי המצוות שבעל הוא רומז שיישראל ממשכים אל המצוות והם עצמן למעלה מהמצוות כי ישראל עלו במחשבה וזהו פי' על שהוא נצטוה על אורות המצוה שהוא עצמו למעלה ממנה וממשיך בה מלמעלה

שיש לו תומ"צ שעל ידן הי' נמשך גילוי אא"ם בג"ע מ"מ בהי עייל כי אין לו מקור בג"ע שהוא בחי' פתח האהל הנ"ל שיהי' נמשך לשם האור והזיו אלא הזרעת התומ"צ שלו הוא כמו הזרע שזורעי' בקרקע ונרקב ונאבד בו' וכמ"כ להיפוך בתפלה בלא תומ"צ אין לו מה להכניס, כ"א בצירוף שניהם כא' התפלה והתומ"צ אזי התפלה מעלה ומגביה את התומ"צ בארץ העליונה הנק' פתח האהל להיות שם עי"ז אח"כ גילוי אלקות ותוס' אור כנ"ל, וזהו כי תבואו אל הארץ ואזי תיומ"י ושבתה הארץ, פי' וענין כי תבואו ר"ל שתמשיכו לשם גלוי אלהות ברמ"ח מ"ע ואזי תיומ"י ושבתה הארץ שגורמי' לה מנוחה כנו' בוהר ר"פ זו בהיות כי מדת מל' שהיא הארץ העליונה היא בבחי' רצוא ושוב לקבל מאא"ם שבאצילות כמ"ש בוהר ע"פ למען יזמרך כבוד ולא ידום דנהורא תתאה קרי תדיר ולא שכרך לנהורא עילאה וכמ"ש אלקי' אל דמי לך אל תחרש בו' והיינו כמשל הנשימה שבאדם התחתון בלבבו שהיא דופקת בכל רגע בו' וכמ"כ למעלה שבכל רגע החיות אלקי מהארץ העליונה הנ"ל כבי"ע רוצה להסתלק למקורה באצי' ומיד היא חוזרת להאיר לנבראים כמ"ש רצוא ושוב כמראה הבוק בו' ואמנם ע"י המשכות אא"ם שנמשך לשם ע"י מעשה המצות וכנ"ל בענין ואברהם יושב פתח האהל בו' אזי יהיה לה מנוחה, כי מאחר שלשם יהי' גילוי אא"ם ממש א"כ להיכן תחפוץ להתעלות עוד בו' וז"ש אח"כ שש שנים תזרע שדך בו' שהם שית אלפי שני דהוי עלמא שהיום לעשותם בעבודת הארץ לחרוש ולזרוע בו' ועי"ז אח"כ ובשביעית שבת לה' ר"ל באלף הו' שאז יהיה גילוי האא"ם למטה ולכן תשבת הארץ ולא תזמר עוד לצאת מנרתקה ומה"ט נק' אלף הו' מנוחה לחיי העולמים משום שלא יהיה כדעכשיו שהוא בבחי' רו"ש וכמ"ש מכנף הארץ וזמרות שמענו לפי שעדיין אין גלוי אא"ם ממש בארץ העליונה לכן היא בבחי' רצוא לקבל מאא"ם בו' אבל לעתיד שיהיה הגילוי מכל העבודה שבשית אלפי שני אזי יהיה בחי' מנוחה לחיי העולמים וזהו ושבתה הארץ בו':

וזהו מה שלפעמים מצינו דתפלה עדיפא מנגמ"ח ותורה וכאמרם ולואי שיתפלל כל היום והיינו משום שאם לא ע"י התפלה היו נשארים התומ"צ למטה ולא היו נקלטים כלל בארץ עליונה כי ע"י התפלה הם מתעלים ונופל הפסולת ומה שפעמים משמע דתומ"צ עדיפא היינו משום שבאמת עיקר הזיו השכינה הוא מהם כנ"ל דשכר המצוה נמשך מהמצוה עצמה והם כמו הזרע שמוזה הוא עיקר הצמיחה בו' וזהו כי חסד הפצתי שעיקר הגילוי וההמשכה הוא ע"י תומ"צ הנק' חסד כנ"ל ובוה יוכן מ"ש בוהר ובמעמי מצות להרח"ו ס"פ לך לך ע"פ ואברהם יושב פתח האהל כחם היום פי' שאברהם תיקן תפלת שחרית הוא יושב בפתח האהל שהוא ענין התגלות החסדים במל', והענין כי פתח האהל היינו כמ"ש זה השער לה' שהוא בחי' תרעא דג"ע שבו נכנסים הנשמות להנות מזיו השכינה וכבר נת' שהזיו הוא מתורתם ועבודתם ממש והוא ענין ואברהם יושב כי אברהם הוא מקור כל החסדים עליונים והוא יושב ונמשך לשם החסדים ע"י מעשה המצות ופי' כחם היום הוא תגבורת גלוי האור והזיו והוא קיבוץ גדול שכל החסדים עליונים שממעשה המצות מתקבצין כשמטיבים ישראל מעשיהם בתורה ומצות ונמשכי' ומתגלי' בפתח האהל הזה, אך ענין הישיבה פתח האהל היינו כמ"ש בוהר דמלאכ בתרעא יתיב שהוא סימן לתגבורת גלוי החסדים כי כשהמלך יושב בחדרו אזי אין הכל יכולים לראותו אבל בזמן השמחה שהוא מטיב חסדו עליהם יושב בשער הבית גלוי לכל מי שירצה יראה אותו בו' וכמ"כ למעלה הוא ענין גלוי אלהות וחסדים עליונים בג"ע והיינו ע"י המצות כנ"ל ובצירוף העבודה בתפלה תחלה להעלות התומ"צ בו' וז"ש רז"ל בת"ח שאין בו י"ש דומה לגובר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל, פי' מפתחות החיצונות הוא בשביל פתח האהל הזה שהוא בחי' תרעא דג"ע הנ"ל שמכיון שאין לו י"ש שהוא כענין התפלה שהיא המעלה את התומ"צ לשלא ישארו למטה בו' א"כ אף

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ויאמר בו' מחר חודש (א)

שז"א נק' שמש, וגם החכ' נק' שמש הוי' כמ"ש הוי' בחכ', וכת' ממזרח שמש זרח השמש שהוא בחי' יסו"א כמ"ש

ג) והנה ענין היחוד שמקבל הלבנה מבחי' השמש, הן אמת שבחי' שמש הוי' הוא מבחי' חכ' ואילך, והיינו

שנברא ביום ראשון, והוא אור הגנוז לצדיקים שלמעלה מבחי' שמש ולכן הוא הנקרא יקר, וא"כ פי' וירח יקר הולך היינו שע"י הירח שהוא בחי' ביטול שזהו ענין מונין ללבנה עי"ז ממשיכי' מבחי' יקר שהוא אור שנברא ביום הראשון דלעילא משמשא, וכן ארו"ל ע"פ ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור שהוא אור שנברא ביום ראשון והיינו ג"כ מה שארו"ל במד"ר פ' בא ס"פ מ"ו דהחמה היא של אש והלבנה היא של אור כו', וע' זח"ב תרומה דקמ"ט א' ע"פ יומם יצוה ד' חסדו כו'.

וזתו ענין שער החצר הפנימי' הפונה קדים אשר ביום השבת יפתח כמ"ש הענין בתו"א בד"ה ויקהל משה דר"ל מבחי' קדם קדמונו של עולם שלמעלה מהחכמה הנקרא ראשית יעו"ש שבחי' זו מאיר בשבת והרי כמו כן וביום החדש יפתח (וע' מזה בלק"ת בד"ה והי' מדי חרש בחדשו ס"ג, וע' בהביאור לדרוש זה ס"ג בענין ההפרש שבשבת נא' ונסכה, שעליית המל' הוא ע"י ז"א, שלכן נאמר ונסכה בה' שהיא טפילה לז"א, רק ע"י שז"א עולה לקבל מבחי' ענג שלמעלה מחידוש המוחין דאבא גם המל' עולה עמו, אבל בר"ח נא' ונסכו בוא"ו שהם שרין בקומתן פי' שבר"ח עולה המל' לקבל ממוחין דאו"א שלא ע"י המדות כלל, ונמצא כי השבת גבוה מעלתו בבחי' א' מר"ה, וכן גם ר"ח גבוה מעלתו בדבר אחד משבת, ושם סס"ד ד' בענין חדש בחדשו ז"ל שבחי' חידושי המוחין דאו"א כו' שמתפשטים מבחי' כתר דנאצלים בכל חדש מחדשי השנה נק' חדש סתם, אבל מה שגם חדש זה מקבל מחידוש העצמי שבבחי' א"ק נק' חרשו של חדש ע' בספר קס"ד).

ומב"ז יובן מעלת מה שישאל מונין ללבנה, דהנה זה שיומשך מלעילא מן שמשא זהו ע"י המיעוט והביטול שבתחלה שהרי זהו ע"ד ותתפלל חנה על הוי' כו', וכך ע"י ההעלאה דהמיעוט והביטול מגיע בעצמות אור א"ס שלמעלה מבחי' י"ב צירופי הוי' שהם המאורים בכלים ומדות חג"ת ונה"י, וההעלאה הנ"ל מגיע בבחי' דלאו מכל אינון מדות איהו כלל (וכמ"ש במ"א ע"פ תפלה לעני כי יעטוף, ועמ"ש ע"פ זה בוח"א פ' וישלח דקס"ח ע"ב ובפ' בלק דקצ"ה ע"א), ומשם נמשך אח"כ ירדת האור במדות ע"י שם הוי' כו', ובוח"ג פ' חוקת דקפ"ב נ' שמפרש דתחת השמש היינו למטה ממש מהשמש וע' בת"א פ' וארא בד"ה יודבר וארא פי' ג"כ כן.

במ"א, ועיקר ענין ר"ח מה שהלבנה מקבלת מבחי' עצמיות חכ' שלא ע"י ז"א כו', ונמצא כי היחוד הוא מבחי' ז"א וע"ס, מ"מ שורש היחוד הוא מאוא"ס שלמעלה מהחכ'.

והענין הוא דהנה ר"ח הוא מולד הלבנה, ונודע כי ההולדה היא מעצמיות דוקא, ולא עוד אלא שבחי' זו דמולד הלבנה נמשך מלמעלה מהשמש, כי הנה כתיב לשמש שם אהל בהם והוא כחתן כו' והירח היא דוגמת כלה המקבלת מהחתן הטפה, וגבי חתן וכלה כתיב בעמרה שעמרה לו אמו שהיא אימא עלאה מקום החירות והדרור שלמעלה מבחי' שמש עצמו, וע' (בוח"א פ' חיי שרה דף קכ"ד ע"ב) בפירוש הפסוק אשרך ארץ שמלכך בן חורין, והעמרה נמשכת מאימא ביום חתונתו דוקא דהיינו בר"ח שאו מתייחד שמשא וסיהרא, ולפ"ז שמשא לשון שארו"ל פ"ק דנדה משל לשמש ועד כו', וכן הוא בזהר שהברית נק' שמש כמ"ש בוח"ב פ' שמות ד"ג.

והנה כתיב ואין כל חדש תחת השמש בתחלת קהלת, ופי' כי חדש היינו אור חדש ממש וכל אור חדש א"א שיומשך רק מעצמות או"א"ס ממש וכמ"ש בלק"ת בד"ה ואתחנן אל ה' ע"פ ובטובו מחדש, שבבחי' טובו העצמי מחדש מאין ליש כמ"ש והחכ' מאין תמצא כו', ולכן אין כל חדש תחת השמש כי השמש שרשו מחכמה ומחכמה ולמטה הוא רק השתלשלות עילה ועלול, והחכמה מאין תמצא בחי' התחדשות, אבל מחכמה ואילך נמשך רק לחדש הישנות, ואמנם מבחי' מל' בבי"ע נמשך ג"כ ע"ד אור חדש ולכן המל' נק' חדש וכמ"ש וחדש אשתו ילדה, אך המל' צריכה לקבל מלמעלה מאוא"ס, וזהו ענין ראש חדש שאו מקבלת מהשמש אך לא מהשמש עצמו לבר שהרי אין כל חדש תחת השמש אלא ממה שבר"ח נמשך ג"כ בבחי' שמש מלמעלה מבחי' שמש דהיינו מבחי' בעמרה שעמרה לו אמו ביום חתונתו בחי' לשמש כו' והוא כחתן כו' שהעמרה נמשכת מכתור ע"י אימא כמ"ש בלק"ת בש"ש בד"ה צאינה וראינה דרוש השני ס"ו, והיינו כמ"ש בוח"ג פ' אחרי דע"ט ע"ב שבר"ח יש התגלות עתיקא קדישא שהוא הכתר וממנו נמשך כה היחוד דשמשא וסיהרא, ועמ"ש עוד בלק"ת בד"ה תורה צוה בהביאור.

וזתו דכתיב וירח יקר הולך (באיוב סי' ל"א ק"ו), דהנה ע"פ ואדם ביקר בל ילין (תלים סי' מ"ט י"ג) פירשו רו"ל במד"ר פ' בראשית ר"פ י"א ובפי"ב דקאי על אור

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

וה' אמר המכסה אני מאברהם, ש"פ וירא, תרד"ע

ממוצע כזה דבחי' העליונה שבו היא בבחי' הברלה לגמרי מן הנמצלים ובחי' תחתונה ג"כ אינו כמהות הנמצלים כו'. אך עיקר הממוצע הוא בחי' ח"ס שזוהו בחי' חכ' כמהות הנמצלים והוא בבחי' מקור לחכ' דאצי' כו', ועם היותו בבחי' מקור מ"מ ה"ז בבחי' הברלה מהחכ', דאבא יונק ממזלא בחי' שערות לכד שהן הארה דהארה כו', וכמשנת"ל פ' ר"ד ור"ח, וזוהו בחי' חיצוני' דח"ס, אבל פנימי' דח"ס הוא בחי' מוחא דעתיקא ממש שמלוכש בזה בחי' פנימי' עתיק ממש כו' וכמשנת"ל פר"ג, וע"כ בכדי להגיע לזה הוא בכח או"ח דתשו' דוקא כו' וכמשנת"ל פר"ב, ובכללות הוא בחי' חכ' רק שהוא בבחי' חכ' מוכרלת דלא בכח' ידיעא כו', והיינו שאינו בחי' עצמו' שהרי העצמו' אינו בגדר חכ' כו', וגם לא בחי' הנמצלים שה"ה מוכרל מן החכ' כו', ויש בו מבחי' העצמו' ממש בבחי' הפנימי' והעצמו' שלו וגם יש בו מן הנמצלים שה"ה בבחי' חכ' עכ"פ כו'. וע"כ הוא בבחי' ממוצע בין המאציל אל הנמצלי' ושעי"ז יוכל להיות חבור הנמצלים עם העצמות, וכמו"כ חבור וקישור נש"י אל העצמו' כו', והיינו דבממוצע כזה להיותו בחי' חכ' עכ"פ ביכולת לבא ולהגיע גם לבחי' העליונה שבו כו', ועי"ז מגיע גם לבחי' העצמו' שלמע' מבחי' ממוצע כו'. והענין הוא דהנה כמשנת"ל פקצ"ח בהב' מדר' שבחכ' כח ההפלאה וכח הירידה דהא בהא תל' דלפי אופן ההפלאה לפי אופן כזה הוא כח הירידה כו', כמו"כ הוא גם בהב' מדר' שבח"ס דע"ה שבחי' הפנימי' מוכרל בערך מן החיצוני' שאינה בבחי' מקור לחכ' כו', מ"מ לפעמים נמשך מבחי' הפנימי' ושנעשה עי"ז שלימות יתרה בבחי' החכ' כו'. והענין הוא דהנה בחי' פנימי' ח"ס זהו בחי' אורא שע"ג קרומא דחפ"י על מוחא וכמו"ש בע"ה שער א"א פ"ג, שזוהו בחי' מוח סתום מאד והוא בחי' מוחא דעתיקא שלמע' מבחי' מוחא דאריך (וזהו בחי' חיצוני' ופנימי' דמו"ם כו'), דעת דעתיק אחוי נהורא בהאי אורא כו', וידוע דעת הוא בחי' התקשרות ובחי' דעת דעתיק שבאורא הוא שמקשר ומחבר בחי' ח"ס (היינו חיצוני' ח"ס) לבא לירי גילוי כו'. וכמו ער"מ כשאדם משכיל ומחדש איזה השכלה חדשה זהו המשכה שנמשך ממקור השכל הנק' משכיל, ולפעמים אינו נופל לו שכל מלמע' מהשכל (והיינו שאין הגילוי מוכרח להיות כו', ובר"כ כל הגילויים שבנפש אינם שמוכרחים הגילויים כו' וכמו"ש במ"א,

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ואברהם היו יהי' לגוי גדול ועצום כו', וצ"ל מאחר שאו' אשר אני עושה ה"ז גילוי דכל עשי' הוא התגלות דבר, וא"כ מהו"ע המכסה אני מה שייך כיסוי בדבר דעבידא לגלוי' כו'. ובמד"ר אמרו ע"ז הה"ד סוד ה' ליראיו, וא"מ מהו הסוד ה' שבוה מאחר דעבידא לגלוי' כו', ואם מפני ההעלם שקודם הגילוי הרי ידוע דההעלם שקודם להגילוי אינו העלם כאמת שה"ה גילוי בעצם רק שהוא נעלם מהמקבלים שא"ז העלם כאמת, וא"כ מהו"ע המכסה אני כו'. ובמד"ר פ' נשא או' נתן האלקי' את העולם לאברהם שנא' וה' אמר המכסה אני מאברהם כו', וצ"ל היכן מרומזו במ"ש וה' אמר המכסה אני שנתן את העולם לאברהם כו', וגם מהו"ע שנתן לו את העולם כו'. גם צ"ל דלכאו' מהו ההתחדשות כזה הלא כתיב והארץ נתן לבנ"א, א"כ מהו ההתחדשות שנתן האלקי' את העולם לאברהם כו'. גם צ"ל מ"ש ואברהם היו יהי' כו', דמשמעות הענין שהן שייכים זל"ז דלפי שהמכסה אני מאברהם כו' ע"כ ואברהם היו יהי' לגוי גדול, וצ"ל מהו שייכות הענינים זל"ז כו'. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל דבח"ס יש ב' מדר' חיצוני' ופנימי', דחיצוני' ח"ס הוא בבחי' מקור לחכ' דאצי' כו', וג"ז הוא למע' מבחי' החכ' והוא בבחי' מקיף כו' (דעם היותו בחי' פנימי' ה"ז מ"מ בחי' מקיף והיינו מקיף דאו"י כו'), ולכן ההמשכה היא ע"י ריה הקמרת דוקא שע"י נמשך בחי' שמן המנורה כו', דריח הוא בחי' מקיף כו', אמנם בחי' פנימי' ח"ס הוא בחי' מוחא דעתיקא ממש בחי' פנימי' עתיק כו'. וזהו בחי' מקיף דאו"ח שסתום ונעלם בעצם כו'. וההמשכה היא ע"י הקמרת דיוה"כ שהו"ע התשו' כו'. (רכג) וע"פ כל הנ"ל יובן איך שעיקר הממוצע בין המאציל אל הנמצלים (וכן בין עצמות א"ס לנש"י) הוא בחי' ח"ס דוקא, וכמשנת"ל פקצ"ו דא"א לומר דמה שהכתר הוא בחי' ממוצע זהו רק בהב' מדר' דעתיק ואריך, שהרי עתיק הוא ממש בחי' תחתונה שבעצמות (מקצת מן העצם כו') שהוא בחי' עצמות כו', וע"כ הוא בבחינת העתקה לגמרי מן הנמצלים גם מבחי' אריך כו', וכמו"כ גם בחי' אריך שהוא ראש ומקור הנמצלים אינו כמהות הנמצלים שהן בחי' חכ' וא"א הוא בחי' רצון כו' ואיך הוא בבחי' ממוצע כו', ובפרט שעיקר ענין הממוצע הוא שע"י יהי' חבור ושייכות להנמצלים אל העצמות כו', ואיך יוכל להיות זאת ע"י

מכח המשכיל והיינו דשרשם הוא מבחי' אוריא הנ"ל וממילא הגילויים המה נעלים ביותר כו', וה"ז ע"ד ב' הכחות הנ"ל שבחכ' כמו"כ הוא בח"ס להתגלות מבחי' חיצוני' ח"ס בא בכח בחי' הפנימי' וממילא יש בזה מבחי' הפנימי' שזהו שלימות יתירה בגילוי החכ' כו' (ובחכ' הגלוי' נת"ל פקצ"ה דכשלא יש כח ההפלאה גם כח הירידה הוא חסר כו', וכאן בח"ס הוא שמוסיף שלימות כו'). אך העיקר מה שאפשר לבא גם להפנימי' דח"ס א"ז רק מה שהפנימי' מוסיף אור בהחיצוני' וההתגלות היא רק חיצוני' ח"ס כו' (ובאמת גם בהנ"ל הוא התגלות מבחי' הפנימי' כו'), כ"א הכוונה שיהי' התגלות בחי' פנימי' ח"ס ממש כו', וזהו בכח או"ח דוקא. קיצור. ומכל הנ"ל יובן דח"ס הוא בחי' הממוצע, דחיצוניותו מקור לחכ, ופנימיותו הוא פנימיות עתיק ממש שסתום בעצם, ומ"מ הוא חכ, והיינו שאינו עצמות ממש שה"ה חכ, ואינו מהנאצלים שה"ה סתום בעצם, ומ"מ הוא כמהות הנאצלים בחי' חכ, וע"כ יכולים לבוא לבחי' העצמות דח"ס, ועי"ז להגיע לבחי' העצמות, והענין הוא דפנימיות מו"ס הוא בחי' אוריא דעת הנעלם, והוא המכריח את כח המשכיל להשכיל, והו"ע עסק התורה בקב"ע שנותן עצמו לזה, וגילויי ההשכלות שרשם מבחי' אוריא, וגם דבכח או"ח יכול להיות גילוי בחי' פנימיות ח"ס.

וידוע דבכדי שיהי' גילוי השכל הוא ע"י הרצון כו', אך לפעמים גם הרצון אינו מועיל להגם שרוצה להתחכם מ"מ אינו מתחכם כו', או שלא יש התגלות הרצון שגם גילוי הרצון אינו מוכרח, וא"א להכריח את הרצון כו' וכמ"ש במ"א), הרי בהכרח לומר שיש דבר שלמע' מבחי' מקור השכל המשכיל שהוא המקשר ומחברו לבא לידי גילוי בשכל כו' (וי"ל שזהו בדרך הכרח שמכריח את כח המשכיל לבא לידי שכל כו', שו"ע הדעת שהוא ההתקשרות בדרך הכרח כו', דכאשר יש לו רצון הרי ההתקשרות הוא מצד הרצון כו' (וג"ז הוא ע"י הדעת), אך עיקר ענין ההתקשרות שמצד הדעת הוא שמכריח א"ע להתקשר כו' וכמ"ש במ"א, והיינו דמה שהדעת עושה התחברות כח המשכיל כו' א"ז בבחי' מקור שהוא בהדרגה, כ"א הוא כמו כח עליון שפועל שלא בהדרגה כו'). והנה כח המשכיל זהו הנק' ח"ס והבחי' שלמע' מזה זהו בחי' אוריא שע"ג קרומא כו', שהוא המקשר ומחבר בחי' ח"ס לבא לידי גילוי כו', והו"ע עסק התו' בדרך קב"ע שגם שאין לו רצון הוא מכריח א"ע, וכאשר מכריח עצמו ה"ה נותן עצמו אל הלימוד כו', דאין הכוונה שההכרח הוא רק חיצוני וכאלו כפאו כו', כ"א שמכריח עצמו ונותן א"ע בכל עצמותו אל הלימוד כו' (שו"ע הדעת שמקשר את העצמות ומשו"ז שייך בזה הכרח כו' וכמ"ש במ"א), ועי"ז ג"כ באים גילויים מכח המשכיל, אך שרש הגילויים הם מלמע'

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עוז והדר לבושה - ש"פ שלח תרפ"ט

וזהו דכתיב אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, דהרים הם מדות עליונות, ואשא עיני אל ההרים הוא הכוונה כ"כ ברכות לבון בשם של כל ברכה וברכה, ואו הוא גילוי ההשפעה העליונה מבחי' האין העצמי. וזהו מאין יבא עזרי, דהעזר בא מבחי' אין, וכידוע ההפרש בין לחם מן השמים ולחם מן הארץ, דבאמת ע"י העבודה בתומ"צ הנה גם לחם מן הארץ הוא ע"ד לחם מן השמים שלא ביגיעה, וזהו עזרי מעם הוי' עושה שו"א, דהוי' הוא למעלה מן הטבע, והיינו דכאשר אשא עיני אל ההרים להתפלל אל מי שהעושר והפרנסה בידו ית' ועושה את דבר עסקו לכלי טהורה ע"פ התורה אז הנה עזרי מעם הוי' בדרך למעלה מן הטבע בטבע, דכ"ז הוא במדות העליונות שהן בחי' גילויים מאוא"ס והשפעתם הוא ג"כ בבחי'

והנה ההשפעה בקירוב ובגילוי הנה במדות שלמעלה הוא ביותר מכמו שהוא במדות למטה, וכידוע דאינו דומה ענין השפעת המדות למטה כמו למעלה, דלמטה המדות הן רק גורמין ההשפעה בלבד, היינו לא שהמדה עצמה נמשכת, אלא היא גורמת ההשפעה, וכמו מדת החסד כשמתעורר בחסד על זולתו גורם ההשפעה שמשפיע לו מטובו וחסדו, שההשפעה הוא דבר וענין אחר מענין החסד עצמו, וכמו שמשפיע לו ממון וכה"ג, ואם אין לו מה להשפיע לו הרי אין תועלת כלל מהתעוררות חסדו אליו, אבל למעלה הרי נמשך הארה ממש ממדת החסד, וכמו מכלכל חיים בחסד שהחסד נמשך כלי תוך כלי עד שנעשה מזה התהוות ממש כפי המצטרך אל המקבל מפני שהארה ממש נמשך ממדת החסד,

העולמות הוא מבחי' המל' דוקא מלכותך מכ"ע, ובכדי שיהי' בבחי' מקור לעולמות ה"ז ע"י כמה גבורות וצמצומים וכמ"ש כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו, להודיע לבנה"א גבורותיו כו' שצ"ל ריבוי צמצומים בזה, וזהו אלקי המלך דבחי' כח והיכולת בעולם דהיינו התהוות העולמות הוא מבחי' המל' ע"י גבורות וצמצומים, ואי לזאת ארוממך אלקי המלך שצריכים לדומם בחי' אלקי המלך.

קיצור. יבאר דלמטה מדות הם רק גורמים השפעה, אבל למעלה הנה הם עצמם נמשכים, מכלכל חיים בחסד, מאין יבוא עזרי בדרך למעלה מן הטבע בטבע, אבל ספ' המלכות הוא כח נעלם ונבדל, וגם ההשפעה בקירוב שבה הוא בדרך כח עליון.

גילוי, אבל מדת המל' היא בחי' העלם וכמו מדת ההתנשאות באדם שאין זה גילוי מן הנפש כ"א בא בבחי' כח נבדל מן הנפש, ולכן ההמשכה אל הזולת הוא ג"כ בבחי' רוממות והתנשאות שמשתרר ברצונו עליו שאין זה בבחי' גילוי, וידוע דבמדת המל' יש בחי' השפעה בריחוק והשפעה בקירוב, השפעה בריחוק הוא ההתנשאות, והשפעה בקירוב הוא כמו הנהגת המדינה ע"י המלך שזהו ג"כ לא בבחי' גילוי שה"ה בדרך גזירה ופקודה שגזור ואומר שיהי' כך וכך, וכמו"כ הוא מדת המל' למעלה שבא בבחי' כח נעלם והוא בבחי' רוממות והתנשאות והים עומד עליהם, וגם בחי' השפעה בקירוב הוא בבחי' העלם וכמו העש"מ שהן בדרך גזירה וציווי יהי אור יהי רקיע והוא בחי' העלם והסתר הבורא מהנברא, ולכן התהוות

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת-תורה, תרצ"ז

בזמנו של הרבי האמצעי, הספיק לחסידים הענין של חבר טוב, ואילו בזמנו של הסבא, כשעדת חסידי חב"ד גדלה במימדים עצומים, הוסיף הסבא שהמשפיעים בעיירות החסידיות יתעסקו גם בהדרכת האברכים. לעתים קרובות היה הסבא מפרסם סדר בלימודם והנהגתם של האברכים שהיו באים אליו, והיה שולח אותם לתקופה מסוימת לקבל הדרכה אצל זקני המשפיעים. החברים והמדריכים החסידיים הם הם הסרסורים שהעמידו את עדת החסידים בקרן אורה ותורה – תורה של אור. מזו. משה רבנו היה סרסור, סרסור טוב, סרסור חכים, שאף שהתורה ניתנה למשה¹⁸, נהג בה טוב עין ונתנה לישראל¹⁹.

משה רבנו היה אוהב ישראל ואמר "מי יתן והיה כל עם ה' נביאים"²⁰, הרי אף שהתורה ניתנה לו, כמו שהסוחר הגדול מוסר את כל הסחורה לסרסור, אבל משה רצה שהמוכר – הקב"ה – ידבר בעצמו עם הקונים, ושהקונים – בני ישראל – ידברו עם המוכר.

פנים בפנים דיבר ה' עםכם²¹, אומר רש"י בשם המדרש, אל תאמרו אנכי מטעה אתכם על לא דבר כדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עצמו מדבר עםכם.

מד. אבי שוב החל לשיר והפעם ניגון שמח ויצא עם החסידים בריקוד שנמשך זמן מסויים.

לאחר הריקוד, אמר אבי:

אבי¹⁶ אומר שמן ההכרח שיהיה לאדם חבר, כי חבר הוא בבחינת מורה דרך, מה לשאול את הרב, ועוזר לקיים בפועל ממש את מה שהרב מצווה.

כבר ב"ה למעלה ממאה ועשרים שנה שבקרב החסידים ישנם מדריכים, משפיעים וחברים טובים.

בשנת תק"ן לערך, כשהרבי האמצעי היה בן שש עשרה שנה לערך, מינה אותו אביו, רבנו הזקן, על הדרכתם של צעירי החסידים.

אז קבע הרבי האמצעי בין האברכים את הענין של חברים, ואמר: כשאחד מספר לשני את נגעי לבבו, או כשאחד רואה על השני מדה לא טובה או חלילה מדה רעה, ושניהם מתדברים אודות זה ומחפשים עצות כיצד להיפטר מהמדה או מהרגילות הרעה, אז הן שתי נפשות אלקיות כנגד נפש בהמית אחת, וממילא הם מבצעים בפועל את התיקון.

מה. מאז נקבע בקרב החסידים ענין המדריכים, היינו חבר טוב. רק שבמשך הזמן, בזמן נשיאותו של הסבא¹⁷, הוא הוסיף שהמשפיעים שבעיירות החסידיות יהיו גם המדריכים.

(19) עיין ברש"י שם ד"ה פלפולא.

(20) במדבר יא, כט.

(21) דברים ה, ד.

(16) הרבי מוהר"ש.

(17) כ"ק אדמו"ר בעל "צמח צדק".

(18) נדרים לח, א.

בזה. ישנם הורים שצריכים להיות שבעי רצון, שילדיהם אינם מכריחים את בחירתם, שכן, לאמיתו של דבר כשאין אדם משפיע על ילדיו, נעשה הוא מושפע מהם, ונוסף לכך יש לבני הבית השפעה ההולכת וגדלה מזמן לזמן. כל דבר, גם טוב וגם לא טוב, מתנהל בסדר והדרגה. גם השפעת בני הבית היא בסדר והדרגה. כשמאבדים את ההשפעה, הופכים למושפע והנהגת בני הבית מתחילה למצוא חן.

תלמידי הישיבה הם ילדי בחירה, אפשר לבחור. נ. זאת רצייתו לספר לכם לשלימות הענין. כעת אסיים מה שאבי אמר בפורים תרע"ב בענין זה.

על בעלי עסקים חסידיים וגבירים חסידיים ללמוד חסידות, אז הם יבינו שמה שנתנים צדקה הרי זה לא שעושים טובה זולת, הטובה היא לעצמם.

בצדקה בכלל ובהחזקת תורה בפרט, אין לסמוך על ילדים או לדחות ללאחר זמן.

מישהו בא פעם אל אבי להתייעץ איזה סדר יעשה לאחר אריכות ימיו, ורצה שחלק מסויים יהיה, כמאמר העולם, "על עולמות"²³. אמר לו אבי: אודות כסף העולמות, הרי עולמך תראה בחיך, כסף העולמות צריכים לתת כשעדיין נמצאים בחיים, ולראות ולקבל הנאה מכך.

על ידי העבודה בלימוד התורה, פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, ועל ידי החזקת לומדי תורה, ילדי הבחירה, לוקחים בעלי העסקים את ה"עצמות" יתברך.

נא. ברם, ליושבי אוהל העוסקים בחסידות, יש דרך אחרת לגמרי כיצד "לקחת עצמות".

יושבי אוהל "לוקחים עצמות" כביכול, על ידי תורה בהשגה דוקא. זהו ביאור המאמר "לית מחשבה תפיסא ב", אבל נתפס איהו ברעותא דליבא".

רעותא דליבא היא מטבע שמיימית, זו מטבע בו משלמים דוקא למי שיגע ביגיעה גדולה ועצומה להשיג השגה אלקית.

מי שמטריח את שכלו ביגיעה גדולה בלימוד ענין, כדי לדעת אותו בהנחה טובה, ולאחר מכן הוא מתייגע קשות בתפלה, אזי נותנים לו מלמעלה מה שהוא תופס כביכול בעצמותו יתברך.

זה מה שרצייתו לספר בתור הקדמה לענין שיבוא אי"ה.

מז. משה רבנו הוא חכמה דאצילות, ובהיותו כאן למטה בגוף גשמי, ידע שלא תמיד קיים אימון מלא בסרסור, ולכן אמר לבני ישראל בואו ודברו עם המוכר עצמו.

על התורה נאמר²² "אותי אתם לוקחים", כביכול נמכרתי עמה, "עצמות" מרומם ומנושא ברוממות עצמית, אלא ש"עצמות" כביכול אומר לאדם, אם ברצונך "לקחת" אותי, הריני נותן לך הרשות לכך, זה תלוי רק ברצון אמיתי.

"לקחת" העצמות כביכול היא על ידי תורה. תורה היא חכמתו ורצונו יתברך, דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא, אלא הוא וחכמתו יתברך אחד, ומשום כך "לקחת" העצמות כביכול היא על ידי התורה.

גם בעלי עסקים מחוייבים בלימוד התורה, אלא שלהם זמן מוגבל ללימוד התורה, פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, ועיקר "לקחת" העצמות כביכול בבעלי עסקים הוא על ידי החזקת לומדי תורה.

מח. לשלימות הענין, מוכרחני להפסיק לרגע קט, ולהזכיר ענין שאירע בהיות אבי בוורצבורג.

בשיחה ארוכה הסביר אבי – בג' שבט – לחסידים (השמות נשמטו) ענין החזקת לומדי תורה ביראת שמים ובחסידות ושתלמידי הישיבה הם בני הבחירה האמיתיים. על בנים מהולדה אין אדם בעל בחירה, הבחירה היא בשעת החינוך, שיחנכו את הילדים על פי תורה על ידי מלמדים יראי אלקים וחסידים.

מלמד חסידי, נוטע יראת שמים בלב הילד, שכל הרוחות שבעולם לא יעקרוה.

מלמד חסידי משריש בלב הילד את מאור החסידות, שהוא מזון רוחני נצחי לנקודת היהדות.

מי שלמד אצל מלמד חסידי, הרי היכן ובאיזו סביבה שיימצא ובאיזה מצב נחות ביראת שמים שיהיה נתון, קיימים בו בשלימות השרשים שהשריש בו המלמד שלו, ויש להם עליו השפעה טובה.

מט. יודעים אתם בעצמכם – אומר להם אבי – הרבה דוגמאות מכאלה שיוצאים מהורים חסידיים, ובגלל סיבות שונות ניתקו מבתיהם ונקלעו לסביבה זרה לגמרי, זרה מיהדות, זרה מיהודים, ובכל זאת חי בהם מה שהמלמד החסידי השריש בהם, וקיימת התקווה שיהיו יהודים מקיימי מצוות מעשיות.

כל זאת הוא כשהילדים הם בקטנותם ויכולים לחנכם ולהדריכם, ואילו כשהם נעשים גדולים – ניטלת הבחירה

(22) ויק"ר ל, יג.

(23) מה שהאדם מצווה לחלק לצדקה לאחר אריכות ימיו, נקרא בלשון העולם: הניח על עולמות.

~ רשימות אדמור מוהר"י צ"צ * ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

כָּבֹד עֲבָרָה שְׁעָה שְׁנֵיהָ אַחַר חֲצוֹת, וּכְבוֹד קְדוּשַׁת אַמּוּר עוֹדְנוּ עוֹמֵד בְּבִרְכוֹת יוֹצֵר, אִם פִּי מְנַגֵּן אֶחָד הַנִּיגוֹנִים הַיְשָׁנִים הַרְגִיל בְּפִי כֹל. הַנִּיגוֹן הוּא בְּעַל שְׁלֹשׁ בְּבוֹת, בְּכֹא קָמָא מִתְאַרְתְּ חוֹשֵׁב שְׂכָל עֵינֵי וּמִתְעַמֵּק בּוֹ, וּתְנוּעַת הַבְּכֹא מִתְאַרְתְּ הִירִידָה מְעוֹמֵק לְעוֹמֵק, בְּכֹא תִּנְיָנָא מִתְאַרְתְּ הַתְּרַגְּשׁוֹת וְהַתְּפַעְלוֹת עַל הַהֲבָנָה הַשְׂכְּלִית שְׁעוֹמֵד בָּהּ, וּבְכֹא תְּלִיתָא מִתְאַרְתְּ אֶת הַכּוֹסָף וְהַגְּעוּעוּעִים בְּתִשׁוּקָה לְמַרְחֵב וְרוּם בְּלִי סוּף, וּבְנִיגוֹן זֶה מִתְפַּלֵּל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַמּוּר, הִנֵּה בְּקוֹלוֹ הַמְּמוֹשָׁף חוֹדֵר לְלֵב הַשׁוֹמְעִים בְּהַדְרַת קוֹדֶשׁ.

* * *

ספורי מורי, רבי שמואל בצלאל:

(א) סדר ואופן תפלתו של כבוד קדושת אדמו"ר 'צמח צדק' בראש השנה ויום הכפורים.
(ב) תנועות הניגון דאשרי¹⁴⁸ איש שלא ישפחך וכן אדם יתאמן בך¹⁴⁹. (ג) החסיד רבי ירוחם מדאלהינוב חולה ונתרפא משמיעת תפלתו של כבוד קדושת אדמו"ר. (ד) סדר ואופן תפלתו של כבוד קדושת הרב רבי יהודה לייב והרב רבי חיים שניאור זלמן, בני כבוד קדושת אדמו"ר.
(ה) כבוד קדושת אדמו"ר מוהר"ש לא היה לו בית-תפלה לעצמו כמו שאר אחריו, והיה מתפלל ביחידות והיה בא יום יום למנין הקטן של כבוד קדושת אדמו"ר לשמוע ברכו וקדושה וכו', סדר ואופן תפלתו בהשקמה.

ספורי רבי שלמה חיים¹⁵⁰:

(א) אביו רבי יעקב ליב שוחט-ובודק ספר בשם אביו רבי צבי הירש שוחט-ובודק סדר ואופן תפלתו של כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי בחשאי ומזמן לזמן היה מנגן בלחישתו. (ב) החסיד רבי יעקב ליב, אביו רבי צבי הירש מיאנאוויטש, אחד מהמקושרים הראשונים של כבוד קדושת אדמו"ר הנזקן, וכבוד קדושת אדמו"ר האמצעי קירב אותו מאד, וניספר לו שתי חזיונות: (א) תורה ששמע ממורנו הבעל שם טוב בהיכלו של כבוד קדושת אביו אדמו"ר הנזקן בשנת תקנ"ג בליאזנא בהקיץ ולא בחלום, יורדי הים באניות¹⁵¹. (ב) בי"ט פסלו תקנ"ט ביום הגאולה בעת תפלת מנחה והחסיד רבי משולם יעקב הנזקן מטשאשניק התפלל לפני התיבה, ראה את מורנו הרב המגיד ממעזריטש ואמר לו כעת יצא הנשיא אביך מבית הסהר וסובל צער, ובקרוב יפטר גם מזה.

* * *

עֲתָה בַשְּׁעָה הַשְּׁמִינִית, הַנְּנִי קוֹרָא בְּכֹל אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי בְּמִשְׁךָ כְּשֶׁשׁ שְׁעוֹת. וְאִף שְׂסַבְלַתִּי הַרְבֵּה

(150) בהבא לקמן – ראה רשימת היומן של רבינו – כג אייר תרנ"ו (קה"ת, תשע"ג). וראה אגרות-קודש ח"ה ע' שעב.
(151) להעיר מתורת הבעש"ט עה"פ (תהלים קז, כג) "יורדי הים באניות" – ספר הזכרונות חלק ב ע' 427 (נתבאר בשיחת יו"ד שבט תשכ"ה "תו"מ תשכ"ה ח"ב ע' 159 ואילך). וראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 174. תרצ"ו ע' 13.

(* מתוך לקוטי דיבורים.
(148) מוסף דר"ה (ברכת זכרונות).
(149) ראה אגרות-קודש ח"ג ע' תמה. שיחת חג הפסח תרצ"ד ס"ז (לעיל חלק א אק"ח, ב). "רשימות הרב"ש" (רשימות ענינים וסיפורים כתובים בידי הר"ר ברוך שניאור ז"ל שניאורסאהן (קה"ת, תשס"א)) ע' קיט ואילך.

מִכָּאָב שִׁינֵי, מִכָּל־מְקוֹם הַתְּאַמְצָתִי לְהַבְלִיג עַל יִסּוּרֵי, וְעֵתָה עָלַי לְהַפְסִיק כְּתִיבְתִי כִּי בְּעוֹד זְמַן
 קָצָר יִתְאַסְפוּ בְּמִסִּיבָה אֶצְל הָאוֹרַח רַבֵּי אַבְרָהָם פֶּעֶרְסָאן.
 (עד כאן ניתן להעתיק).

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

החסידים ושלומי אמוני ישראל בברכת שמים מעל בגשם
 וברוח, וזה שתי מאות ואחת שנה אשר הוכפלה קדושת
 היום וברכתו לחסידי חב"ד, הם ביתם זרעם וזרע זרעם,
 ה' עליהם יחיו.

היום הקדוש והטהור ח"י אלול הנקבע משמים ממעל
 לכוס של ברכה הוקבע ליום הכנסי' לאגודת חסידי חב"ד,
 להשתתף המה ושלומי אמוני ישראל מחבבי תורה תמימה
 בשמחת נשמות הצדיקים יסודי עולמנו, בחיזוק מוסדות
 התורה והצדקה בנתיבות החיים אשר הואילו להנחיל לכל
 ישראל, לזכות כי ישאו רנה ותפלה לפני כסא רם ונשא
 בעדינו ובעד בני ביתינו, ולעמוד בהרכנת ראש ובשעבוד
 הלב לקבל עלינו ללכת בדרך הקודש אשר סללו ולקבל
 ברכתם ולקוות לישועת השי"ת בגשמיות וברוחניות אשר
 תבא בזכותם הקדוש.

עלינו להודות ולהלל להשם יתברך אשר השאיר
 לפליטה מידי הזדים ומלחמת הרג ואבדן ונצולו הרבה
 מאחבי"י ובתוכם אנ"ש ותלמידי התמימים ואשר ת"ל
 חלק מהם כבר גם באו למדינה זו, ויוכלו לקיים את
 התורה והמצוות, ותלמידי התמימים יוכלו להמשיך את
 לימודם בתורה ועבודתם בתפלה כמקדם.

ואני תפלה לה', בזכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו
 הקדושים, ובזכות בעלי השמחה, אשר השי"ת יחוס
 וירחם על אחינו בני ישראל בכל המדינות, מעבר לים מזה
 בגשמיות, ומעבר לים מזה ברוחניות, ויתן לכללות אחינו
 בני ישראל כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
 בגשמיות וברוחניות.

והנני ידים עוז הדורש שלומם ושלוש ב"ב טובם
 והצלחתם ומברכם בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

ב"ה, טו"ב אלול ערב ח"י אלול, תשי"ו.
 ברוקלין.

אל ידידנו אנ"ש ומפלגות החסידים
 ומחבבי תורה ויראה שלומי אמוני
 ישראל ה' עליהם יחיו.

לשלוש אין קץ ולברכה אין סוף.

שמונה עשר באלול הוא היום הקדוש והבהיר אשר
 עלי איתמר ח"י ח"י יודוך, כי היום בעצמו נתן תודה
 בהילול ושבח לאלקינו ואלקי אבותינו בורא שמים וארץ
 על הזכות הכי גדול אשר זכה מלפניו ית' ויתעלה אשר בו
 ח"י אלול נולדו המאורות הגדולים אשר האירו מוחם
 ולבם של אלפי אלפים וריבוא רבבות משפחות בישראל
 באור תורה ועבודה, באהבת ישראל ובמדות טובות,
 במסורת אבות לבנים ולבני בנים, עד אלו אשר, בעזרתו
 ית', יזכו, בתוך כלל ישראל, לקבל פני משיח צדקנו ע"י
 הכנה דתשובה.

מאור החסידות ומורה דרך החסידים, אדונו מוריני
 ורבינו, הוד כ"ק הבעל שם טוב, נולד ביום השני לסדר
 אתם נצבים, ח"י אלול, בשנת ה' אלפים ארבע מאות
 חמשים ושמונה נח"ת- לבריאה.

מאור חסידות חב"ד ומורה דרך המסירות נפש על
 החסידות ודרכי החסידות, הוד כבוד קדושת אדונוני
 מוריני ורבינו הזקן בעל התניא נולד ביום הרביעי לסדר
 והי כי תבא, ח"י אלול, בשנת ה' אלפים חמש מאות
 וחמש לבריאה.

שני הימים הללו - יום השני דח"י אלול תנ"ח ויום
 הרביעי דח"י אלול תקי"ה ב"ד קדש המה, אשר זה שתי
 מאות ארבעים ושמונה שנה מתברכים כל מפלגות

אגרות קודש

ב"ה, ב' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו"
סניף תל אביב
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפ"כ מאסיפת כ"ז אלול והדו"ח מפעולות חדש אלול ותשרי, ואחכה להמשך הבשוי"ט מפעולותיהם הטובות, ולפלא מה שכותבים שדנו איפוא להשיג הדי' מינים הנצרכים למבצע זה, שהרי בטח כל אלו שהתעסקו בזה, יש להם הדי' מינים או לאביהם וקרוביהם, וכבר ידועה הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר שנתן לכו"כ לברך בהאתרוג שלו, ומסופר על אחד הרה"צ (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו, והרי ע"י משמוש נוגעים בהענין דהדר, ענה שאין לך הדר מזה שכו"כ מבנ"י יקיימו בו מצות נעלית זו (ולהעיר מסוכה (לה, ב) דרק של תרומה טהורה לא יטול מפני שמפסידה. ודו"ק). וכבר ידוע כלל חז"ל ניחא לי לאינש דליתעבד מצוה בממונו (שאפילו מיעוט אינו באופן דלא כן שהרי בממון אין הולכין אחר הרוב. וראה שו"ע אדה"ז סי' ד' רס"ט). ואם בכל המצות כן עאכו"כ בזו המצוה שענינה אחדות כל ישראל שזהו רמז הדי' מינים, וכמבואר בכ"מ ובדרושי דא"ח בארוכה, וק"ל.

מובן אשר כמנהגי בשאר הענינים, בל"נ אעורר את אנ"ש להשתתף במבצע זה, ובטח יודיעוני מה שהוציאו, ואעורר את אנ"ש בזה להשתתף ממגבית המיוחדת בערך בשליש ההוצאות כפי שהם באמת.

באם נרשמו (עכ"פ תוכן) הנאומים דכנוס ט"ו אלול, ובטח ישנם גם תמונות מהכנוס, כדאי הי' להתענין אודות אפשריות להו"ל חוברת כוללת הנ"ל בצירוף איזה דברי התעוררות לתורה ומצותי ולענין הפצת המעינות, ומהנכון שיהי' הכל מוכן, וגם יו"ל עוד קודם חגיגת י"ט כסלו הבע"ל, וכיון שנצרך כמה זמן להגהה וכו' כדאי להתענין בזה בהקדם, ואין להגביל מראש גודל החוברת, שזה תלוי בדי חומר שיביא לתכלית רצוי' גם בנוגע לפועל בעתיד ולמוסדות חב"ד אשר באה"ק ת"ו.

אינם מזכירים כלל ע"ד התועדות בכפר חב"ד עצמו, לבד התועדות דמוצאי שמח"ת, ובודאי ימלאו עדי"ז הסניף דכפר חב"ד וכו' שאף שגדול ענין הפצת המעינות חוצה, אבל גם על זה נאמר ומבשרך לא תתעלם, נוסף על הענין דאפילו ז"א נק' חוצה.

ועייגי"כ רשימות הצ"צ לאיכה ע' כא.

בברכת הצלחה המחכה לבשוי"ט בכל האמור.

הפ"כ דכ"ט תמוז וה' אלול בעתם נתקבלו.

עד שיגיע אחרון שבישראל

השבויע התחלנו לבקש בתפלת שמונה עשרה "ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה". אפלו שבשמחת תורה כבר התחלנו לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם", אנחנו מחכים עד ז' מרחשון ורק אז מבקשים "ותן טל ומטר לברכה". מדוע?

מפני שבזמן בית המקדש היו מחכים עד שעולי הרגל שעלו לירושלים בנג הסכות יספיקו לחזור לבתיהם. ליהודי שגר בקצה הכי רחוק של ארץ ישראל, סמוך לנהר פרת, היה לוקח כשבועים להגיע חזרה הביתה. ולכן, כדי שהוא לא ירטב מהגשמים בדרך, היו מחכים עם הבקשה על הגשמים עד ז' מרחשון.

הגשם הוא דבר מאוד חשוב, בשביל השדות ובשביל השתיה בארץ ישראל. אבל פאן אנחנו רואים כמה אהבת ישראל היא דבר חשוב - אנחנו מחכים עם הבקשה על הגשם, העקר שיהודי אחר לא יצטרך בדרך.

פאן מדגשת האחדות של עם ישראל לא רק כשכלם עולים לבית המקדש, אלא גם כשהם מתפזרים איש לביתו, עד למקום הרחוק ביותר. ואת האחדות הזאת מרגישים גם יהודים פשוטים שעובדים בשדה ומצפים כבר לגשם, אך הם ממתנים לאותו יהודי שיגיע לביתו הסמוך לנהר פרת.

איד באמת הצער של מישוהו שייכול להרטב מהגשם יותר חשוב מהתפלה שירד גשם? הרי יש מצוה שאדם יבקש מהשם כל מה שהוא צריך וארץ ישראל זקוקה מאוד לגשם! אלא, כשאנו מרגישים שהדבר יגרם צער למישוהו אחר, זה גורם צער גם לנו ולכן אנו פטורים מלבקש ירידת גשמים, כדי שלא נצטרע.

(מעובד על פי שיחת ז' מרחשון תשמ"ו. מתוך 'נשמא דאורייתא')

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום חמישי עמ' 1

12 קודם שמת, ושלא כדברי רבי אלעזר שאין שטר לאחר מיתה.
13 מתרצת הגמרא: הוא מותיב לה והוא מפרק לה - רבי אבא בר ממל
14 עצמו תירץ את קושינו, ברייתא זו עוסקת במישה את כחו, וכמו
15 שהתבאר, שכוונתו היתה להקנות מיד, והשטר נכתב רק כדי
16 שתהיה בידו ראה, ולכן רק בביא לא קנה, כיון שאינו יכול
17 לזכות בדיבור בלבד, ואילו בשכיב מרע שמקנה בדיבור, זכה
18 המקבל, וכתיבת השטר תיעשה אחר כך רק כדי ליפות את כחו.
19 הגמרא חוזרת לברר באיזה אופן הוא נחשב מיפה את כחו.
20 מבררת הגמרא: היכי דמי מישה את כחו - באיזה אופן אנו אומרים
21 שכוונתו ליפות את כחו, ולא רצה שיזכה רק על ידי השטר.

1 למקבל, ואם לאו - ואם לא מוכח מתוך דבריו שרצה ליפות את
2 כחו ולתת ראה בידו, אין בותבין, וכמו שאמר רבי אלעזר,
3 שחוששים שמא התבין השכיב מרע לתת לו המתנה רק על ידי
4 השטר ואין שטר לאחר מיתה.
5 רבי אבא בר ממל מקשה מברייתא על דברי רבי אלעזר: מתיב רבי
6 אבא בר ממל, שנינו בברייתא, פריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני,
7 ומת, אין בותבין ונותנין לו לאחר מיתה, שאין שטר לאחר מיתה,
8 ויש לדייק, הא שכיב מרע שצויה לכתוב ולתת מנה לפלוני, כיון
9 שהוא יכול להקנות באמירה, בותבין ונותנין אפילו לאחר מיתתו.
10 שכשם שתיקנו חכמים שדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים
11 באמירה, כמו כן תיקנו שתועיל מתנתו בשטר אף אם לא נכתב

חומש לקריאה בציבור

פרשת לך לך

שְׂבָאִין עָרוּף לַעֲבוּדָתוֹ הַקּוֹדֶמֶת. שָׁפָן, בְּהִיּוֹתוֹ בְּחוּץ לְאֶרֶץ
 עֶסֶק בְּעֶבְדָּה זוֹ מִצַּד הַכְּנָה שְׁלוֹ וְהַכְּרָה שְׁלוֹ (בַּלְשׁוֹן
 הַרְמֵב"ם: "וְהָבִין קוֹ הַצֶּדֶק מִתְּבוּנָתוֹ הַנְּכֹנָה"), וְאֵלּוּ לְאַחַר
 הַצּוּרֵי "לך לך" – הִפָּךְ לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ ה', הַפּוֹעֵל מִצַּד צוּרֵי
 הַבּוֹרָא.

(לקוטי שיחות, כרך כ', עמ' 59)

שְׁנֵי הַיְהוּי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרַיִם
 אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יִפָּהּ הוּא מְאֹד: 10 וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ
 שְׂרֵי פְרֹעֹה וַיְהִלְלוּ אֹתָהּ אֶל־פְּרֹעֹה וַתִּקַּח
 הָאִשָּׁה בֵּית פְּרֹעֹה: 11 וְלֹאֲבָרָם הִיטִיב בְּעַבְדוּרָהּ
 וַיְהִי־לָהּ צְאֵן־וּבִקְרָה וְחִמְרִים וְעַבְדִּים וּשְׂפָחֹת
 וְאֵתְנַת וְגַמְלִים: 12 וַיִּנְגַע יְהוָה | אֶת־פְּרֹעֹה
 נֹגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרֵי אִשָּׁת
 אֲבָרָם: 13 וַיִּקְרָא פְּרֹעֹה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת
 עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אֲשַׁתְּךָ הוּא:
 14 לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֵתִי הוּא וַאֲקַח אֹתָהּ לִּי
 לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלָךְ: 15 וַיִּצְעוּ עָלָיו
 פְּרֹעֹה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־
 כָּל־אֲשֵׁר־לוֹ: 16 יֵג * וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא
 וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֵׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְנָבָה:
 17 וְאֲבָרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵהוּ בַּכֶּסֶף וּבַחֶבֶב:
 18 וַיִּלְךְ לְמִסְעָיו מִנֹּגֵב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־הָיָה שֵׁם אֱהֱלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין
 הָעֵי: 19 אֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שֵׁם
 בְּרֹאשֶׁנָּה וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה (יב, ט)
 יציאתו מן הארץ . . מפני הרעב, עון אשר חטא (רמב"ן)
 אין הפונה לחטא מפוש, שהרי אברהם "עשה יצר הרע
 טוב" (ירושלמי ברכות ט, ה), ולא הנה לו כלל יצר הרע (וכל
 אברהם של האבות היו בבחינת 'מרפכה' כל ימיהם). אלא
 הפונה היא לחטא מלשון חסרון (כמו "והיו אני ושלמה בני

יב * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֲבָרָם לְךָ־לָךְ מֵאֶרֶץ
 וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 אָרָאךָ: 1 וַאֲעֲשֶׂךָ לְנָוִי גְדוֹל וְאֲבָרְכְךָ וְאֲגַדְלָה
 שְׁמֹךָ וְהָיָה בְרָכָה: 2 וְאֲבָרְכָה מִבְּרַכְיֶיךָ וּמִקְלָלֶיךָ
 אֲאִר וְנִבְרַכְוּ כָךְ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה: (לוי ד וילך
 אֲבָרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיִּלְךְ אֹתוֹ לֹט
 וְאֲבָרָם בֶּן־חַמֵּשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
 מִחֶרֶן: 3 וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט
 בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־
 הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחֶרֶן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה
 כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן: 4 וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאֶרֶץ
 עַד מָקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַפְּגַעֲנִי אֲזוֹ
 בְּאֶרֶץ: (ישׂאל) 5 וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אֲבָרָם וַיֹּאמֶר
 לְיֹרְעָךְ אֵתָּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיְבִין שֵׁם מִזְבֵּחַ
 לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו: 6 וַיַּעֲתֵק מִשֵּׁם הַהָרָה
 מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיִּט אֱהֱלָה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעֵי
 מִקְדָּם וַיְבִין־שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
 יְהוָה: 7 וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְנָבָה: 8
 וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגֹר
 שֵׁם כִּי־כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ: 9 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב
 לְבֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל־שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה־נָא
 יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּמְרָה אֹתָּהּ: 10 וְהָיָה כִּי־
 יֵרְאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ
 אֹתִי וְאֹתְךָ יַחִיו: 11 אֲמַרְיִנָּא אֲחֵתִי אֵת לְמַעַן
 יִיטַב־לִי בְּעַבְדוּךָ וְחַיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּד:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' (יב, ח)
 שהיה קורא בקול גדול . . את שם ה', מודיע אותו
 וְאֵלֵקוּתוֹ לְבָנֵי אָדָם (רמב"ן)
 אין הפונה שאברהם אבינו המשיך לפרסם את האמונה
 בה' גם בארץ כנען, אלא שבארץ כנען עשה זאת באופן

(התחבר לבעל נכסים וייטב גם לך).. דכתיב וגם ללוט וגו' (ב"ק צג, א)
 הרי אומר, שהשפעתו החיובית של שכן טוב (ולא ידך, השפעתו השלילית של שכן רע) היא דבר שרואים במוחש, עד שאפלו סתם "אינשי", אינם יהודים, מכירים בה. והשפעה זו תזקה עד כדי כך, שאף שהיתה פאן שכנות ארעית בלבד, הליכה יחד בדרך, ולא שכנות של קבע - הביאה שכנות זו הן ברכה ללוט, רבוי נכסים, והן העדר גלוי השכינה לאברהם (רש"י פסוק יד).

(שיחת ז' חשוון, תשמ"ה)

רביעי יד * ויהי בימי אמרפל מלך־שנער אריוך מלך אלסר בדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים: * עשו מלחמה את־ברע מלך סדם ואת־ברשע מלך עמרה שנאב | מלך אדמה ושמאבר מלך כתיב צביים קרי צבואים ומלך בלע היא־צער: * כל־אלה חברו אל־עמק השדים הוא ים המלח: * שתים עשרה שנה עבדו את־בדרלעמר ושלוש־עשרה שנה מרדו: * ובארבע עשרה שנה בא בדרלעמר והמלכים אשר אתו ויפו את־רפאים בעשתרת קרנים ואת־הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים: * ואת־חרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר על־המדבר: * וישבו ויבאו אל־עין משפט הוא קדש ויפו את־כל־שדה העמלקי וגם את־האמרי הישב בחצצן תמר: * ויצא מלך־סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך כתיב צביים קרי צבואים ומלך בלע הוא־צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: * את בדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער ואריוך מלך אלסר ארבעה מלכים את־החמישה: * ועמק השדים בארת בארת חמר וינסו מלך־סדם ועמרה ויפלו־שמה והנשארם הרה נסו: * ויקחו את־כל־רכש סדם ועמרה ואת־כל־אכלם וילכו: * ויקחו את־לוט ואת־רכשו בן־אחי אברהם וילכו והוא ישב בסדם:

חטאים"), הינו שגרם חסרון בהמשכת וגלוי אור אלוקי. ובדגמת מעוט האור בסדר השתלשלות, שבכל דרגה יש מעוט אור ביחס לדרגה שלמעלה ממנה.

(לקוטי שיחות, כרך ה', עמ' 64)

שלישי ה וגם־ללוט התלך את־אברהם היה צאן ובקר ואהלים: * ולא־נשא אתם הארץ לשבת יחדו כיהיה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדו: * ויהי־יובין רעי מקנה־אברהם ובין רעי מקנה־לוט ותכנעני ותפרזי אז ישב בארץ: * ויאמר אברהם אל־לוט אל־נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כיהאנשים אחים אנחנו: * הלא כל־הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם־השמאל ואימנה ואם־תימין ואשמאלה: * וישא־לוט את־עיניו וירא את־כל־כפר הירדן כי כלה משקה לפני | שחת יהוה את־סדם ואת־עמרה כגויהוה בארץ מצרים באכה צער: * ויבחר־לו לוט את כל־כפר הירדן ויפע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: * אברהם ישב בארץ־כנען ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד־סדם: * ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד: * ויהוה אמר אל־אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן־המקום אשר־אתה שם צפנה ונגפה וקדמה וימה: * כי את־כל־הארץ אשר־אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד־עולם: * ושמתו את־זרעך כעפר הארץ אשר | אם־יובל איש למנות את־עפר הארץ גם־זרעך וימנה: * קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה כי לך אתננה: * ויאהל אברהם ויבא וישב פאלני ממרא אשר בחברון ויבן־שם מזבח ליהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וגם ללוט ההולך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים (ג)

(ה)

מנא הא מילתא דאמרי אינשי, פתר מרי נכסי ציבי משך

טו א אחר | הדברים האלה היה דברי יהוה אל-אברהם במחזה לאמר אל-תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: ויאמר אברהם אדני יהוה מה-תתן-לי ואנכי הולך עירי ובן-משק ביתי הוא דמשק אליעזר: ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן-ביתי יורש אתי: והנה דברי-יהוה אליו לאמר לא יירשך זה פיאם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: הויצא אתו החוצה ויאמר הכטנא השמימה וספר הפוכבים אם-תוכל לספר אתם ויאמר לו פה יהיה זרעך: והאמן ביהוה ויהשבה לו צדקה:

~ נקודות משיחות קודש ~

שכרך הרבה מאד (טו, א)

והנה דואג ואומר, שמא קבלתי שך על כל צדקותי (רש"י)

כתב הרמב"ם (תשובה י, ב) "אברהם אבינו . . לא עבד אלא מאהבה". וקשה, אם-כן מדוע דאג על קבול שכו. ויש לומר, שהיא הנותנת: דוקא להיותו עובד ה' מאהבה, לא ראה את קבלת השך כדבר אישי, אלא כחלק של עבודת ה', הנינו קדוש שם שמים: כלם רואים, שמי שעובד את ה' מקבל עשר וכבוד.

(לקוטי שיחות, כרך כ', עמ' 54)

ששי ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך מאור פשדים לתת לך את-הארץ הזאת לרשתה: ויאמר אדני יהוה בפה אדע פי אירשנה: ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגזל: ויקח-לו את-כל-אלה ויבחר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת-הצפר לא בחר: ויבד העיט עליהפגרים וישב אתם אברהם: ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על-אברהם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: ויאמר לאברהם ידע תדע פיגור | יהיה זרעך בארץ לא

ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשבל ואחי ענר והם בעלי ברית-אברהם: וישמע אברהם פי נשפה אחיו וירק את-חיניו ילדיו ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדף עדין: ויחלק עליהם | לילה הוא ועבדיו ויבם וירדפם עד-חובה אשר משמאל לדמשק: וישב את כל-הרכש וגם את-לוט אחיו ורכשו השיב וגם את-הנשים ואת-העם: ויצא מלך-סדם לקראתו אחרי שובו מהכות את-כדרלעמר ואת-המלכים אשר אתו אל-עמק שוה הוא עמק המלך: ומלכי-צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון: ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ: וברוך אל עליון אשר-מגן צריך בידך ויתן-לו מעשר מפל:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויבא הפליט ויגד לאברהם (יד, יג)

זה עוג . . ומתפון שיהרג אברהם וישא את שרה (רש"י) ב'מדרש רבה' נאמר: ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות ענות וכו'. ויש לבאר, שפאשר ראה עוג שאברהם עוסק במצות אכילת מצה, מיכלא דמהמנותא, אמונה שלמעלה מן השכל, הבין שבנדאי יצא למלחמה כדי להציל את לוט מתוך מסירות נפש, דבר שאין לו מקום מצד השכל.

(רשימות, חוברת יז)

חמישי כא ויאמר מלך-סדם אל-אברהם תן-לי הנפש והרכש קח-לך: ויאמר אברהם אל-מלך סדם הרמתי ידי אלי-יהוה אל עליון קנה שמים וארץ: אם-מחוט ועד שרוף-נעל ואם-אקה מפל-אשר-לך ולא תאמר אני העשרתי את-אברהם: בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשבל וממרא הם יקחו חלקם: ס

לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
 וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבְדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרֵי־כֵן
 יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל: ^ט וְאַתָּה תִּבְּוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ
 בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: ^י וְדוֹר רַבִּיעִי
 יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֵינֵי הָאִמְרֵי עַד־הַנְּחָה:
 וַיְהִי הַשְּׂמֹשׁ בָּאָה וְעַלְמָה הָיָה וְהֵנָּה תִּנּוֹר
 עָשָׂן וְלִפְיָד אִישׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזֵרִים הָאֵלֶּה:
^{יא} בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת יְהוָה אֶת־אֲבָרָם בְּרִית
 לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
 מִצְרַיִם עַד־הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת: ^{יב} אֶת־הַקִּינִי
 וְאֶת־הַקִּנְזִי וְאֵת הַקַּדְמֹנִי: ^{יג} וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־
 הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים: ^{יד} וְאֶת־הָאִמְרֵי וְאֶת־
 הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּזֵרִישִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי: ^{טו} ס
 טז « וְשָׂרִי אִשֶּׁת אֲבָרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֹא־
 שִׁפְחָה מִצְרַיִם וְשִׁמְיָהּ הֵגֶר: ^{יז} וְהָאִמְרֵי שָׂרִי
 אֶל־אֲבָרָם הֵנֵּה־נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלְּדַת בַּאֲנָא
 אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם
 לְקוֹל שָׂרִי: ^{יח} וְתַקַּח שָׂרִי אֶשֶׁת־אֲבָרָם אֶת־הֵגֶר
 הַמִּצְרַיִת שִׁפְחָתָהּ מִקֶּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשִׁבְתָּ
 אֲבָרָם בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְתַתֵּן אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִשָּׁה
 לוֹ לְאִשָּׁה: ^{יט} וַיָּבֹא אֶל־הֵגֶר וְתַהֲרַ וְתִרְאָה כִּי
 הָרְתָה וְתִקַּל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ: ^כ וְהָאִמְרֵי שָׂרִי
 אֶל־אֲבָרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי
 בְּחִיקֶךָ וְתִרְאָה כִּי הָרְתָה וְאֶקַּל בְּעֵינֶיהָ וְשִׁפְטִי
 יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: ^{כא} וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־שָׂרִי הֵנָּה
 שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶנָּה
 שָׂרִי וְתִבְרַח מִפְּנֵיהָ: ^{כב} וַיִּמְצָאָהּ מִלְּאֲדָה יְהוָה
 עַל־עֵינֵי הַמָּיִם בְּמִדְבַר עַל־הָעֵינִי בְּרֶדֶךְ שׁוֹר:
^{כג} וַיֹּאמֶר הֵגֶר שִׁפְחַת שָׂרִי אִי־מִזֶּה בָּאת וְאִנָּה
 תִּלְכִּי וְהָאִמְרֵי מִפְּנֵי שָׂרִי גְבִרְתִּי אֲנִי בְּרַחַת:
^{כד} וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֲדָה יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבִרְתְּךָ
 וְהַתְּעִנִי תַּחַת יָדֶיהָ: ^{כה} וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֲדָה יְהוָה
 הֲרַבָּה אֲרַבָּה אֶת־זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבִּי:

י וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֲדָה יְהוָה הֲנִדָּה הָרָה וְיִלְדָתָ בֵּן
 וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנִידְךָ:
 ב וְהוּא יְהוָה פָּרָא אֲדָם יָדוּ כִּפְלָ וַיֵּד כָּל בֶּן
 וְעַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו יִשְׁכֵּן: ^ג וְתִקְרָא שֵׁם־יְהוָה
 הַדְּבָר אֵלֶיהָ אֲתָה אֵל רֵאִי כִּי אִמְרָה הִגַּם הַלֵּם
 רֵאִיתִי אַחֲרֵי רֵאִי: ^ד עַל־כֵּן קָרָא לְבָאָר בָּאָר
 לְחִי רֵאִי הֵנָּה בֵּין־קַדְשׁ וּבֵין בְּרֵד: ^ה וְתִלְדֵּ הַגֶּר
 לְאֲבָרָם בֶּן וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם־בְּנֵו אֲשֶׁר־יִלְדָה
 הֵגֶר יִשְׁמַעְאֵל: ^ו וְאֲבָרָם בֶּן־שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ
 שָׁנִים בְּלִדַת־הֵגֶר אֶת־יִשְׁמַעְאֵל לְאֲבָרָם: ^ז ס
 ז וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן־תְּשַׁעִּים שָׁנָה וְתִשַׁע שָׁנִים
 וַיִּרְא יְהוָה אֶל־אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי
 הַתְּהַלְדִּי לְפָנֶי וְהָיָה תָמוּם: ^ח וְאֶתְנֶה בְּרִיתִי בֵּינִי
 וּבֵינֶךָ וְאַרְבָּה אוֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד: ^ט וַיִּפֹּל אֲבָרָם
 עַל־פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר: ^י אֲנִי הֵנָּה
 בְּרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם: ^{יא} וְלֹא־יִקְרָא
 עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אֲבָרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבָרָהם כִּי
 אֲבִי־הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתֶיךָ: ^{יב} וְהִפְרַתִּי אִתְּךָ בְּמֵאֵד
 מְאֹד וְנִתְּתֶיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ וַיֵּצְאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

המול לָכֶם כָּל זָכָר (יז, ט)
 מִצְוֹת מִלְּחָה, הַמִּצְוָה הֵרָאשׁוּנָה שְׁנַצְטָנָה הַיְהוּדִי הֵרָאשׁוֹן,
 מוֹרָה עַל כְּלָלוֹת הַמִּצְוֹת. א. רְשׁוּמָה נָכַר בַּגּוֹף. וְהוּא הַדִּין
 לְכָל הַמִּצְוֹת, אֵלָּא שְׂאִין רִשְׁם זֶה נִרְאָה לְעֵינֵי בֶּשֶׂר. ב. יֵשׁ כֵּה
 גַּם תּוֹעֵלַת גְּשֵׁמִית, אֲכָל הִיא בְּאִין־עֲרוּךְ לַתּוֹעֵלַת הַרוּחָנִית.
 וְאֵף בְּכָל הַמִּצְוֹת יֵשׁ תּוֹעֵלַת בְּחַיִּי הַגּוֹף, אֲכָל הַתּוֹעֵלַת בְּחַיִּי
 הַנְּשֻׁמָּה הִיא בְּאִין־עֲרוּךְ יוֹתֵר. ג. הַתֵּינּוֹק בּוֹכָה וְצוֹעֵק מִפְּנֵי
 הַעֲדָר שְׂכָלוֹ, וְכַשֵּׁיגְדֹל – גְּבִין. כְּמוֹ כֵּן, הַצּוֹעֵק עַל הַטְּרַח
 וְהַפְּסֵד שֶׁבְּקִיּוּם מִצְוָה, הַרִי זֶה רַק מִפְּנֵי הַעֲדָר הַשְּׂכָל.
 (רְשִׁימוֹת, חוֹבֵרַת כו)

שְׂבִיעִי וְהַקְּמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ לְדוֹרְתֶם לְבְרִית עוֹלָם לְהַיּוֹת לְךָ
 לְאֱלֹהִים וְלְזַרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: ^ה וְנָתַתִּי לְךָ וְלְזַרְעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ אֵת אֶרֶץ מִגְרִיד אֵת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן
 לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: ^ו וַיֹּאמֶר

כֹּה וְאָבְרָהֶם בְּנֵי־תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹ
בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: כה וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנֹו בֶן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: כו בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה גָּמַל אֲבָרָהֶם וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנֹו: כז וְכָל־אֲנָשֵׁי
בֵּיתוֹ יָלִיד פֵּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֹכַר גָּמְלוּ
אֹתוֹ:

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְכֹזֵב וּבְאִמְרוֹ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
לְעָלַם וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יתְבַרַךְ: יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וְלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יתְבַרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפְאֵר, וַיְתַרְוֶם,
וַיְתַנַּשֵּׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעַלֵּה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרוּךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאֲמִירִין בְּעֶלְמָא, וְאֲמִרוֹ אֲמֵן: אֲמֵן

מפטיר כֹּה וְאָבְרָהֶם בְּנֵי־תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹ
בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: כה וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנֹו בֶן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: כו בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה גָּמַל אֲבָרָהֶם וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנֹו: כז וְכָל־אֲנָשֵׁי
בֵּיתוֹ יָלִיד פֵּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֹכַר גָּמְלוּ
אֹתוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

זלה שפחה מצרית, ושמה הגר (טז, א)
מצרית - רומז לענייני עולם הזה, שכלם בגבול ובמצר.
הגר - ענייני העולם הם בדרך ארעי וגרות בלבד, כמאמר
ר"ל "העולם הזה דומה לפרוודור", שאין דרים בו.
(רשימות, חוברת יח)

פפפ קב"ו פסוקים נמל"ו סימן מכנדב"י סימן

אֱלֹהִים אֶל־אֲבָרָהֶם וְאֵתָה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר
אֵתָה וְזָרַעְךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתֶם: וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זָרַעְךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹל
לָכֶם פְּלִזְכָּר: כג וּגְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עָרְלַתְכֶם
וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: כד וּבֶן־שְׁמֹנֶת
יָמִים יִמּוֹל לָכֶם פְּלִזְכָּר לְדֹרֹתֵיכֶם יָלִיד פֵּית
וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־נֹכַר אֲשֶׁר לֹא מִזָּרַעְךָ
הוּא: כה הַמּוֹל | יִמּוֹל יָלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כֶּסֶף
וְהָיְתָה בְרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: כז וְעָרַל |
זָכַר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בְּשָׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרַתָּה
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּר: כח
כז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אֲבָרָהֶם שְׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא־
תִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:
כט וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן
וּבְרַכְתִּיָּהּ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מְלֻכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה
יְהוּ: לו וַיִּפֹּל אֲבָרָהֶם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר
בְּלִבִּי הִלְכָן מֵאֵה־שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הִבְתִּי־
תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: לה וַיֹּאמֶר אֲבָרָהֶם אֶל־
הָאֱלֹהִים לוֹ וַיִּשְׁמְעָאֵל יְחִיָּה לְפָנָיִךְ: לו וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֶבְל שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ יִלְדָת לָךְ בֵּן וְקִרְאתָ
אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית
עוֹלָם לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו: כז וְלִי־שְׁמְעָאֵל שְׁמַעְתִּיךָ
הִנֵּה | בְּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ
בְּמָאֵד מְאֹד שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵי נְשִׂאִים יוֹלִיד וּנְתַתּוּ
לְגוֹי גָּדוֹל: כח וְאֵת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר
תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאֲחֵרֶת:
כט וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבָרָהֶם:
לז וַיִּקַּח אֲבָרָהֶם אֶת־יִשְׁמְעָאֵל בְּנֹו וְאֵת כָּל־
יָלִידֵי בֵּיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶפוֹ פְּלִזְכָּר
כָּאֲנָשֵׁי בֵּית אֲבָרָהֶם וַיִּמָּל אֶת־בְּשָׂר עָרְלַתָם
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ אֱלֹהִים:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲיִחִים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכֶיהָ מְאֹשֶׁר. דְּרַכֶיהָ דְרַכֵי־נַעַם, וְכַל־נִתְיַכְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְף יָמִים בַּיְמִינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חַפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִיִיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּבְּנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַבְּנֵי־אִיִּם הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כּוֹ לְמֹה תֹאמֹר עִמִּי יַעֲקֹב וְתִדְבֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת כִּי נִסְתַּרָה דְרַכֶיהָ מִיְהוָה כִּי הַעֲלִים עֵינָיו מִכָּל מַה שֶׁעֲבַדְנָהּ וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטָי יַעֲבֹר וְגַם הַעֲבִיר מִלִּפְנֵי מִשְׁפַּט הַגְּמוּל הַטּוֹב שֶׁהָיָה לוֹ לְשֵׁלֶם לְאֲבוֹתָיו וְלָנוּ: כַּח הַלּוֹא יִדְעַת הִיא הַטּוֹב לְהַשְׁפִּיל מִדַּעְתְּךָ אִם־לֹא שְׁמַעְתָּ מִמְּלַמְד וּמִטּוֹרָה אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ

שי למורא

כּוֹ לְמֹה תֹאמֹר יַעֲקֹב, עַם יִשְׂרָאֵל, בְּרֵאוֹתֶם אַרְף גְּלוֹתֶם וְהִלֵּךְ לָכֶם מִלְּהֶאֱמִין בְּיַשׁוּעָה, אֹמֵר לָהֶם הַבְּנֵי־אִיִּם, אַתָּה יַעֲקֹב לְמֹה תֹאמֹר כָּכָה. "יַעֲקֹב", הַפְּנִיָה לְהַמְנוֹת הָעַם, שֶׁהֵם אֹמְרִים דְּבַרְהֶם בְּפִשְׁטוֹת, שֶׁהוּא לְשׁוֹן "אֲמִירָה". וְתִדְבֵר "יִשְׂרָאֵל", "יִשְׂרָאֵל" הַפְּנִיָה לְגִדּוּלִים וְרֵאשֵׁי הָעָרָה, שֶׁהֵם מְדַבְּרִים דְּבַרְהֶם עִם הַסְּפָרִים וּמַעֲמִים, שֶׁהוּא לְשׁוֹן "דְּבוּר".

הפטרה לפרשת לך־לך לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

בישעיה פרק מ"א

כּוֹ לְמֹה תֹאמֹר יַעֲקֹב וְתִדְבֵר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרָה דְרַכֶיהָ מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטָי יַעֲבֹר: כַּח הַלּוֹא יִדְעַת אִם־לֹא שְׁמַעְתָּ

שֶׁהֵם מְדַבְּרִים דְּבַרְהֶם עִם הַסְּפָרִים וּמַעֲמִים, שֶׁהוּא לְשׁוֹן "דְּבוּר". נִסְתַּרָה דְרַכֶיהָ מִיְהוָה, הַעֲלִים עֵינָיו מִכָּל מַה שֶׁעֲבַדְנָהּ. וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטָי יַעֲבֹר, הַעֲבִיר מִלִּפְנֵי מִשְׁפַּט הַגְּמוּל הַטּוֹב שֶׁהָיָה לוֹ לְשֵׁלֶם לְאֲבוֹתָיו וְלָנוּ. כַּטּוֹ (כַּטּוֹ) וְלֹאִין אֹנִים, וְלַחֲסָרֵי חִזּוֹת וְתַקְּףָה. ל) וַיַּעֲפּוּ נְעָרִים וַיִּנְעוּ, רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שְׂמוֹסִיפִים כַּח כָּל יוֹם כְּמוֹ

יְאֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יַעֲרַף וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: כַּטּ גַּתָן לַיַּעַף כַּח וְלֹאִין אֹנִים עֲצֻמָה יִרְפָּה: ל וַיַּעֲפּוּ נְעָרִים וַיִּנְעוּ וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל וּפְשָׁלוֹ:

שמוסיפים כח בכל יום, ובכל זאת ייעצו כמו נערים ויגעו ויפסיק בהם ובחזורים ורשעי העולם שהם שלמים בבהם כבחזורים, גם לא יועיל להם בהם כשישדעה האל, אלא כשול יבשלו: לא ואתם וקני יהוה יחלפו כח חדש בכל עת יעלו וידלו אבר בנשרים (במליצה) למחר לעוף אל ארצם

הנערים, הרי ברצות ה' יהיו עפים ויגעו ויפסק בהם. ובחזורים, רשעי העולם שהם כבחזורים שלמים בבהם, לא יועילם בהם. וקני ה' וגו', אבל ישראל שהם מקוים לה', יחלפו כח חדש בכל עת. לא) יעלו אבר, וידלו כנפים. א) החרישו אלי, שתקו ושמעו אלי. ולאמים

יחליפו כח, ותקשטו ותתקדו בכל גבורתם אילו ועמרו בדיון בכה. יגשו אז ידברו, לאחר שגשו אלי לשמע אברי, אז אם ימצאו מענה ידברו. ב) מי העיר מפוזרה, מי העיר את אברהם לעזוב את ארץ המזרח ולמאס את אלילי ארץ מולדתו. צדק יקראהו לרגלו, בכל מקום מדרך כף רגלו היה קורא את הצדק. ומלכים ירד, השליטו במלכים (והם כדורלעמר והמלכים אשר אחו). יתן כעפר הרבו, נתן את הרבו ועשה חללים רבים כעפר. כקש נדף קשתו, נתן את קשתו והיה מרבה הרוגים שהיו נופלים כקש נדף. ג) יעבור שלום, יעבר בשלום. ארץ ברגליו לא יבוא, בדרך אשר לא בא קדם לכן ברגליו. ד) מי פעל ועשה, מי עשה לאברהם את הנסים האלו. קורא הדורות מראש, מי שהוא קורא הדורות מראש לאדם הראשון. ה) ויאתיו, ובאו כמו אהא בקר" (ישעיה נא.ו). ו איש את רעהו יעזרו, אף שראו פלאי ה', עם כל זה עזרו זה לזה לעשות הפסילים. ו) מחליק פטיש, באחרונה כשהוא מכה גנחת להחליק את המלאכה. הולם פעם, הוא המתחיל בה כשהיא

לא וקני יהוה יחלפו כח יעלו אבר בנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו: מא א החרישו אלי ואמים יחלפו כח יגשו אז ידברו יחדו למשפט נקרה: ב מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר הרבו כקש נדף קשתו: ג ירדפם יעבור שלום ארץ ברגליו לא יבוא: ד מי פעל ועשה קרא הדורות מראש אני יהוה ראשון ואת אחרנים אני הוא: ה ראו אים ויראו קצות הארץ יחרדו קרבו ויאתיו: ו איש את רעהו יעזרו ולא אחיו יאמר חזק: ז ויחזק חרש את צרף מחליק פטיש את הולם פעם אמר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט: ח ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי: ט אשר החזקתיך מקצות הארץ

יחלפו כח, ותקשטו ותתקדו בכל גבורתם אילו ועמרו בדיון בכה. יגשו אז ידברו, לאחר שגשו אלי לשמע אברי, אז אם ימצאו מענה ידברו. ב) מי העיר מפוזרה, מי העיר את אברהם לעזוב את ארץ המזרח ולמאס את אלילי ארץ מולדתו. צדק יקראהו לרגלו, בכל מקום מדרך כף רגלו היה קורא את הצדק. ומלכים ירד, השליטו במלכים (והם כדורלעמר והמלכים אשר אחו). יתן כעפר הרבו, נתן את הרבו ועשה חללים רבים כעפר. כקש נדף קשתו, נתן את קשתו והיה מרבה הרוגים שהיו נופלים כקש נדף. ג) יעבור שלום, יעבר בשלום. ארץ ברגליו לא יבוא, בדרך אשר לא בא קדם לכן ברגליו. ד) מי פעל ועשה, מי עשה לאברהם את הנסים האלו. קורא הדורות מראש, מי שהוא קורא הדורות מראש לאדם הראשון. ה) ויאתיו, ובאו כמו אהא בקר" (ישעיה נא.ו). ו איש את רעהו יעזרו, אף שראו פלאי ה', עם כל זה עזרו זה לזה לעשות הפסילים. ו) מחליק פטיש, באחרונה כשהוא מכה גנחת להחליק את המלאכה. הולם פעם, הוא המתחיל בה כשהיא

גוש מתכת ומכה בכל כחו. ט) ומאציליה, מגדולי הארץ ומלכיה.

בשמעם הנם, קרבו ויאתיו ובאו לפני אברהם לשאול מפני מתנת חנם ולא באו כמו שנאמר ויאמר מלך סדום וכו' תן לי הנפש וכו' (בראשית יד): ו ועם

כל זה, אף שראו פלאי האל, מכל מקום איש את רעהו יעזרו עזרו זה לזה לעשות הפסילים ולא אחיו יאמר כל אחד חזק בעשית הפסל: ז ויחזק בדרבו חרש העצים העושה הפסל את צרף להיות וריו במלאכת צפוי טפי תהיב אשר יצפנו, מחליק פטיש המכה בפטיש קטן להחליק את תפסין את הולם פעם היה מכוון את המכה על תפסין בחזק רב בהתחלת הדרך אמר לדבק פטיש ירדב תפסין על הפסל ישמח ויאמר הנה טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט למען לא יתפרד מעל הפסל: ח ואתה ישראל איך כמותם עבדי יעקב אתה אשר בחרתיך בך לי לעם לפי שאתה זרע אברהם אהבי אשר אהבי ופירש מעבודתה: ט אשר החזקתיך אהזיק בך להוציאך מהגלות מקצות הארץ ומאציליה מגדולי הארץ קראתיך שתצא מרשותם ואמר לך

(י) אל תִשְׁתַּעַ, אל תִּפְנֶה וְחִסּוֹר מֵעֲלֵי. כְּמוֹ "וַעֲיִנֵי הַשֶּׁעַ" (ישעיהו 11). (יא) הַנְּחָרִים כְּדָ, הַמְּחָרִים כְּדָ. (יד) תּוֹלַעַת יַעֲקֹב, עֲדַת יַעֲקֹב הַחֲלוּשָׁה כְּתוֹלַעַת וְאִין כְּתֹה אֵלָא בְּפֹה, הִיא הַתְּפִלָּה. מְתֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁי יִשְׂרָאֵל. (טו) מְזוֹרַג חֲרוּץ, הוּא כְּלִי כְּבֹד, עֲשׂוּ מְלוּחַ עֵץ וּבְתַחְתִּיתוֹ חֲרִיצִים כְּעֵץ פְּצִירָה, וְגוֹרְרִים אוֹתוֹ עַל הַקֶּשׁ שֶׁל הַתְּבוּאָה לְחַתְּכוֹ לְחֶבֶן דֶּק. בְּעַל פִּיפְיוֹת, שֵׁשׁ לוֹ חֲדוּדֵי חֲרִיצִים. תְּדוּשׁ חֲרִיסִים, כְּלוּמָר, תְּכַלֶּה אֶת מְלַכֵי הַגּוֹיִם.

עֲבָדֵי־אֹתָהּ מֵאֵן בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסֻתֶּיךָ: י אֶל־תִּירָא כִּי־עַמְּךָ אָנִי אֶל־תִּשְׁתַּעַ אֶל חִסּוֹר מֵעֲלֵי כְּחֶשֶׁד אֲשֶׁר כָּבֵד עֲבַדְתִּיךָ כִּי־אָנִי אֱלֹהֶיךָ כְּמֵאֵן אָנִי ה' אֲמַצְתִּיךָ אַף־עֲזַרְתִּיךָ בְּיָמִים הַקְּדוּמִים. אַף־ בְּחִיחֻד כִּד הָאוֹיֵב תִּמְכַּתִּיךָ בִּימִין צְדָקִי לֹא נִגְמַל כִּי־אִם בְּדָקָה: יא בְּסוּף הֵן יִבְשׁוּ וְיִכְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים הַמְּעִטִים כְּדָ יִהְיוּ כְּאֵין וְיֵאבְדוּ אֲנָשִׁי רִיבְדָ הַמְּרִבִים עִמָּךְ: יב אֶפִּילוֹ תִּבְקָשֶׁם וְלֹא תִמְצָאֵם אֲנָשִׁי מִצְתָךְ הַרְבִּים עִמָּךְ בְּכַת, יִהְיוּ כְּאֵין וְכֹאפֶס אֲנָשִׁי מִלַּחֲמַתְךָ: יג כִּי אָנִי יִהְוֶה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ אוֹתוֹ יְמִינְךָ לְכָל תּוֹבֵל כִּי אָנִי ה' הוּא הָאֹמֵר לְךָ אֶל־תִּירָא אָנִי עֲזַרְתִּיךָ אֲעִוֵר לָךְ: יד אֶל־תִּירָאִי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב עֲדַת יַעֲקֹב הַחֲלוּשָׁה כְּתוֹלַעַת וְאִין כְּתֹה אֵלָא בְּפֹה הִיא הַתְּפִלָּה, מְתֵי אֲנָשִׁי יִשְׂרָאֵל אָנִי עֲזַרְתִּיךָ מֵאֵן נֹאס־יִהְוֶה וְגֵאֲלֶךָ וְאִהְוֶה גַם לְעַתִּיד אָנִי קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו הִנֵּה שְׂמַתִּיךָ לְמוֹרַג כְּעֵץ לֹחַ עֵץ וּבְתַחְתִּיתוֹ תְּחֻבִים אֲבָנִים דְּקִים וְכוּ דְשִׁים הַתְּבוּאָה חֲרוּץ עֲשׂוּ חֲרִיצִים וְקַבְעוּת כִּין אֲבֹן לְאֶבֶן, וְהוּא חֲדָשׁ לְכֹן חוֹמֶךָ הַרְבֵּה, וּבְעַל פִּיפְיוֹת שֵׁשׁ כו פִּיחַ וְחֲדוּדִים רַבִּים תְּדוּשׁ לְחִסּוֹר הַרִים שְׂרִיחַם תְּגוֹלִים וְתִדְקַ כּוּלָם יִדְוֹקוּ וְיִכְלֹ, וְגִבְעוֹת וְעֲבָרִים כְּמִין כְּפִסּוּלַת הַתְּבוּאָה תְּשִׁים עַל דְּבֵי חֲרוּץ שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל: טז אַתָּה תְּזַרֵם וְסַעֲרָה תְּפִיץ אֲתָם וְיָרִיחַ תְּשַׂאֵם וְסַעֲרָה תְּפִיץ אֲתָם וְאִתָּהּ תְּגִיל בְּיִהְוֶה בְּקְדוֹשׁ תְּגִיל בְּיִהְוֶה בְּתַשְׁעוֹת ה', בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תְּתַהַלֵּל תְּחַפָּאָר בְּעַצְמְךָ בְּמֵה שְׁתִּילִית בְּמַחְזֶנְךָ בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

וּמֵאֲצִילֶיךָ קְרָאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עֲבָדֵי־ אֹתָהּ בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסֻתֶּיךָ: י אֶל־ תִּירָא כִּי־עַמְּךָ אָנִי אֶל־תִּשְׁתַּעַ כִּי־אָנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אַף־עֲזַרְתִּיךָ אַף־ תִּמְכַּתִּיךָ בִּימִין צְדָקִי: יא הֵן יִבְשׁוּ וְיִכְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים כְּדָ יִהְיוּ כְּאֵין וְיֵאבְדוּ אֲנָשִׁי רִיבְדָ: יב תִּבְקָשֶׁם וְלֹא תִמְצָאֵם אֲנָשִׁי מִצְתָךְ יִהְיוּ כְּאֵין וְכֹאפֶס אֲנָשִׁי מִלַּחֲמַתְךָ: יג כִּי אָנִי יִהְוֶה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאֹמֵר לְךָ אֶל־תִּירָא אָנִי עֲזַרְתִּיךָ: יד אֶל־תִּירָאִי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב מְתֵי יִשְׂרָאֵל אָנִי עֲזַרְתִּיךָ נֹאס־ יִהְוֶה וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו הִנֵּה שְׂמַתִּיךָ לְמוֹרַג חֲרוּץ חֲדָשׁ בְּעַל פִּיפְיוֹת תְּדוּשׁ הַרִים וְתִדְקַ וְגִבְעוֹת כְּמִין תְּשִׁים: טז תְּזַרֵם וְיָרִיחַ תְּשַׂאֵם וְסַעֲרָה תְּפִיץ אֲתָם וְאִתָּהּ תְּגִיל בְּיִהְוֶה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תְּתַהַלֵּל:

וְיָרִיחַ תְּשַׂאֵם וְסַעֲרָה תְּפִיץ אֲתָם וְאִתָּהּ תְּגִיל בְּיִהְוֶה בְּתַשְׁעוֹת ה', בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תְּתַהַלֵּל תְּחַפָּאָר בְּעַצְמְךָ בְּמֵה שְׁתִּילִית בְּמַחְזֶנְךָ בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֲמַת וְצְדָק: נְאֻמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אַחַד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֶכֶךְ נְאֻמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשֵׁי וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה: שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֶיךָ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,

בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כְּפִסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קְדֻשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לַעֲשׂוֹת אִתּוֹ: הַ וַיִּקַּח חֲמֵאָה וַחֲלָב וּבֹן-הַבְּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהּ וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאבְלוּ: (שְׂרָא) הַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָל: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כֹּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה-בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שֹׂמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו: וַיֹּאבְרָהֶם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶח בְּנָשִׁים: וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלִילִי הִיְתִיחַ-לִּי עֲדֵנָה וְאֲדַנִּי זְקֵן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לְמַה זֶה צִחַקְךָ שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵפֶּה אֲמִנָּם אֵלֶּךָ וְאֲנִי זְקֵנָתִי: הַ הַיּוֹפְלָא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כֹּעֵת חַיָּה וְלְשָׂרָה בֶן:

יח « וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלָנֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם: הַ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיִּרְץ לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה: הַ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִלֶּנָּא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ: הַ וַיִּקַּח-נָא מֵעֶטְמִים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהַשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ: הַ וַאֲקַחְהָ פַתַח-לֶחֶם וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם אַחַר תַּעֲבְרוּ כִּי-עַל־בֶּן עַבְדְּתֶם עַל-עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ בֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (לֵוִי) הַ וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֹלֶת לְאִשִּׁי וַעֲשֵׂי עֲגוֹת: הַ וַאֲלֵהֲבָקָר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח כֶּן-בָּקָר רֶךָ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל-הַנְּעָר וַיִּמְהַר

כאשר אומרים לו ליהודי שנתאווה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים – אזי נעשה גם התענוג שלו בעבודה עם התחתונים דווקא, לעשות מהם דירה לעצמותו יתברך, בידעו שעל-ידי-זה ממלא ומשלים (לא רק את רצונו, אלא גם) את תאוותו של הקדוש-ברוך-הוא משיחת שבת פרשת לך-לך ה'תשמ"ה

לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך - בערים שונות בעולם

רמו

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

ייצאת שבת	כניסת שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמו"ר		א	ש	
										א	ש	א	ש			
17:23	16:26	17:13	17:17	16:46	16:50	11:55	11:54	9:37	9:36	8:42	8:39	8:07	8:05	6:03	5:58	באר שבט (ח)
17:21	16:13	17:10	17:14	16:45	16:50	11:54	11:54	9:37	9:36	8:42	8:40	8:07	8:05	6:05	6:00	חיפה (ח)
17:21	16:09	17:10	17:15	16:48	16:53	11:53	11:53	9:36	9:34	8:41	8:38	8:06	8:03	6:02	5:57	ירושלים (ח)
17:22	16:23	17:12	17:16	16:44	16:49	11:55	11:54	9:38	9:36	8:43	8:40	8:08	8:05	6:05	6:00	תל אביב (ח)
17:13	16:07	16:59	17:07	16:23	16:32	12:08	12:08	10:03	10:00	9:14	9:09	8:28	8:24	6:53	6:44	אוסטריה, וינה (ח)
20:47	19:44	20:34	20:27	20:05	19:58	13:39	13:38	10:44	10:46	9:33	9:35	8:50	8:54	6:05	6:11	אוסטריה, מלבורן (ק)
17:18	16:14	17:05	17:12	16:31	16:39	12:11	12:11	10:04	10:01	9:14	9:09	8:30	8:26	6:51	6:42	אוקראינה, אודסה (ח)
16:47	15:42	16:34	16:42	15:58	16:07	11:43	11:42	9:37	9:34	8:47	8:43	8:02	7:58	6:26	6:17	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
16:57	15:51	16:44	16:52	16:08	16:17	11:54	11:53	9:49	9:45	8:59	8:54	8:13	8:09	6:39	6:29	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:20	16:12	17:05	17:14	16:28	16:38	12:19	12:19	10:16	10:12	9:27	9:22	8:40	8:35	7:10	7:00	אוקראינה, קייב (ח)
17:12	16:04	16:58	17:06	16:20	16:30	12:12	12:11	10:09	10:05	9:20	9:15	8:32	8:28	7:03	6:53	אוקראינה, קייב (ח)
18:13	17:19	18:03	18:06	17:38	17:41	12:36	12:36	10:16	10:14	9:18	9:16	8:46	8:44	6:34	6:31	אחד אמירויות, אבו דאבי (ח)
17:46	16:43	17:33	17:40	17:02	17:10	12:37	12:37	10:29	10:26	9:39	9:34	8:56	8:52	7:14	7:06	אטליה, מילאנו (ח)
18:34	17:44	18:25	18:24	18:02	18:01	12:28	12:28	9:57	9:56	8:54	8:54	8:24	8:24	5:54	5:54	אקוודור, קיטו (ח)
20:12	19:12	20:00	19:54	19:32	19:26	13:12	13:11	10:20	10:22	9:09	9:12	8:29	8:33	5:44	5:50	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:23	20:18	21:10	21:01	20:37	20:29	14:05	14:04	11:07	11:09	9:54	9:57	9:08	9:12	6:22	6:29	ארגנטינה, ברילינצ'ה (ח)
17:38	16:39	17:26	17:32	16:56	17:02	12:20	12:20	10:08	10:06	9:15	9:11	8:36	8:33	6:44	6:37	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:25	16:26	17:14	17:20	16:43	16:49	12:10	12:09	9:58	9:56	9:06	9:02	8:26	8:23	6:36	6:29	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:26	16:26	17:14	17:20	16:43	16:50	12:10	12:10	9:59	9:56	9:06	9:03	8:27	8:23	6:37	6:30	ארה"ב, גרנסי סטי (ח)
17:59	16:59	17:47	17:54	17:15	17:22	12:46	12:46	10:36	10:33	9:44	9:40	9:03	9:00	7:16	7:09	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:05	17:11	17:55	17:59	17:29	17:33	12:35	12:35	10:17	10:16	9:21	9:19	8:47	8:45	6:42	6:37	ארה"ב, הווסטון (ח)
17:31	16:35	17:20	17:25	16:52	16:57	12:06	12:06	9:50	9:48	8:55	8:53	8:20	8:17	6:19	6:14	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:10	17:17	18:00	18:03	17:34	17:38	12:35	12:34	10:15	10:13	9:18	9:16	8:45	8:43	6:35	6:31	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:20	16:20	17:08	17:15	16:37	16:44	12:06	12:05	9:55	9:52	9:02	8:59	8:22	8:19	6:33	6:26	ארה"ב, ניו יורק (ח)
17:27	16:26	17:15	17:21	16:43	16:50	12:13	12:13	10:02	10:00	9:10	9:06	8:30	8:27	6:42	6:35	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ח)
17:50	16:50	17:38	17:44	17:07	17:14	12:34	12:34	10:22	10:20	9:30	9:26	8:50	8:47	7:00	6:53	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:18	16:18	17:06	17:13	16:35	16:41	12:04	12:04	9:54	9:51	9:02	8:58	8:21	8:18	6:33	6:26	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:15	18:23	19:05	19:03	18:41	18:38	12:48	12:48	10:08	10:09	9:02	9:03	8:30	8:32	5:52	5:54	בוליביה, לה-פס (ח)
17:55	16:46	17:40	17:49	17:02	17:12	12:56	12:56	10:54	10:50	10:06	10:00	9:17	9:12	7:50	7:39	בלגיה, אמסטרדם (ח)
17:56	16:47	17:41	17:50	17:03	17:13	12:56	12:56	10:54	10:50	10:05	10:00	9:17	9:12	7:49	7:39	בלגיה, בריסל (ח)
19:01	18:07	18:51	18:47	18:30	18:26	12:23	12:23	9:39	9:40	8:31	8:33	7:57	7:59	5:16	5:19	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:48	17:54	18:38	18:34	18:12	18:09	12:11	12:11	9:28	9:28	8:20	8:21	7:46	7:48	5:05	5:08	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:12	16:06	16:58	17:07	16:21	16:31	12:14	12:14	10:12	10:08	9:24	9:19	8:35	8:30	7:09	6:58	בריטניה, לונדון (ח)
17:17	16:07	17:01	17:11	16:21	16:32	12:23	12:22	10:23	10:19	9:36	9:30	8:45	8:39	7:24	7:13	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:16	16:06	17:01	17:11	16:23	16:34	12:20	12:20	10:19	10:16	9:32	9:26	8:42	8:37	7:18	7:07	גרמניה, ברלין (ח)
17:40	16:32	17:26	17:34	16:49	16:58	12:39	12:39	10:36	10:32	9:47	9:42	9:00	8:55	7:29	7:19	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:07	18:11	18:56	18:52	18:37	18:33	12:24	12:24	9:38	9:39	8:30	8:32	7:55	7:57	5:12	5:16	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:36	17:44	18:26	18:28	18:02	18:04	12:52	12:52	10:29	10:28	9:31	9:29	8:59	8:58	6:43	6:40	הודו, מומבאי (ח)
18:32	17:41	18:23	18:25	17:58	18:01	12:48	12:48	10:25	10:24	9:26	9:25	8:55	8:54	6:38	6:35	הודו, פונה (ח)
17:03	15:58	16:49	16:57	16:14	16:23	11:58	11:57	9:52	9:48	9:02	8:57	8:17	8:13	6:40	6:31	הונגריה, בודפשט (ח)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:34	6:41	8:27	8:31	9:07	9:11	10:00	10:03	12:14	12:14	16:47	17:18	16:30	17:30
יוון, אתונה (ח)	6:53	7:00	8:51	8:54	9:29	9:32	10:23	10:26	12:39	12:39	17:18	17:53	17:01	17:59
מולדובה, קישינב (ח)	6:51	7:00	8:33	8:38	9:17	9:22	10:09	10:12	12:18	12:18	16:45	17:19	16:20	17:25
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:38	6:41	8:55	8:57	9:27	9:28	10:25	10:27	12:49	12:50	17:58	18:25	17:41	18:32
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	5:04	4:56	7:47	7:41	8:37	8:33	9:50	9:48	12:49	12:50	19:31	19:58	19:12	20:22
נפאל, קטמנדו (ח)	6:16	6:20	8:26	8:28	9:00	9:02	9:57	9:58	12:17	12:18	17:18	17:44	16:57	17:51
סין, בייג'ינג (ח)	6:45	6:52	8:41	8:44	9:20	9:23	10:14	10:16	12:28	12:28	17:10	17:03	16:44	17:45
סינגפור, סינגפור (ח)	6:46	6:46	9:16	9:16	9:45	9:45	10:47	10:48	13:18	13:19	18:50	18:50	18:32	19:22
פולין, ורשה (ח)	6:36	6:47	8:06	8:11	8:56	9:01	9:45	9:49	11:50	11:50	16:03	15:52	15:36	16:46
פרו, לימה (ח)	5:35	5:34	8:11	8:10	8:41	8:41	9:46	9:46	12:23	12:24	18:09	18:11	17:52	18:44
צרפת, ליון (ח)	7:24	7:33	9:09	9:13	9:52	9:56	10:44	10:47	12:54	12:55	17:24	17:16	16:59	18:03
צרפת, פריז (ח)	7:41	7:51	9:20	9:24	10:06	10:11	10:56	11:00	13:04	13:05	17:28	17:19	17:01	18:07
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:42	5:43	8:09	8:10	8:39	8:39	9:41	9:41	12:10	12:10	17:38	17:38	17:20	18:10
קנדה, טורונטו (ח)	6:57	7:05	8:46	8:49	9:27	9:31	10:19	10:22	12:31	12:31	17:08	17:01	16:41	17:43
קנדה, מונטריאול (ח)	6:37	6:46	8:23	8:27	9:05	9:10	9:57	10:00	12:08	12:08	16:31	16:39	16:13	17:16
קפריסין, לרנקה (ח)	6:08	6:14	8:11	8:13	8:47	8:50	9:42	9:44	11:59	11:59	16:49	16:44	16:27	17:23
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:04	8:16	9:27	9:32	10:20	10:26	11:08	11:12	13:10	13:10	17:15	17:03	16:47	18:01
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:41	7:53	9:01	9:06	9:55	10:01	10:42	10:46	12:43	12:43	16:48	16:36	16:17	17:33
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:08	7:17	8:50	8:54	9:34	9:39	10:26	10:29	12:35	12:35	17:01	16:53	16:36	17:41
שווייץ, ציריך (ח)	7:13	7:22	8:55	8:59	9:39	9:44	10:30	10:34	12:39	12:40	17:10	17:02	16:40	17:45
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:13	6:15	8:35	8:36	9:05	9:07	10:06	10:06	12:32	12:32	17:50	17:48	17:31	18:21

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתולכינו לשלום ותצדענו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל-פריעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

פשוט 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב